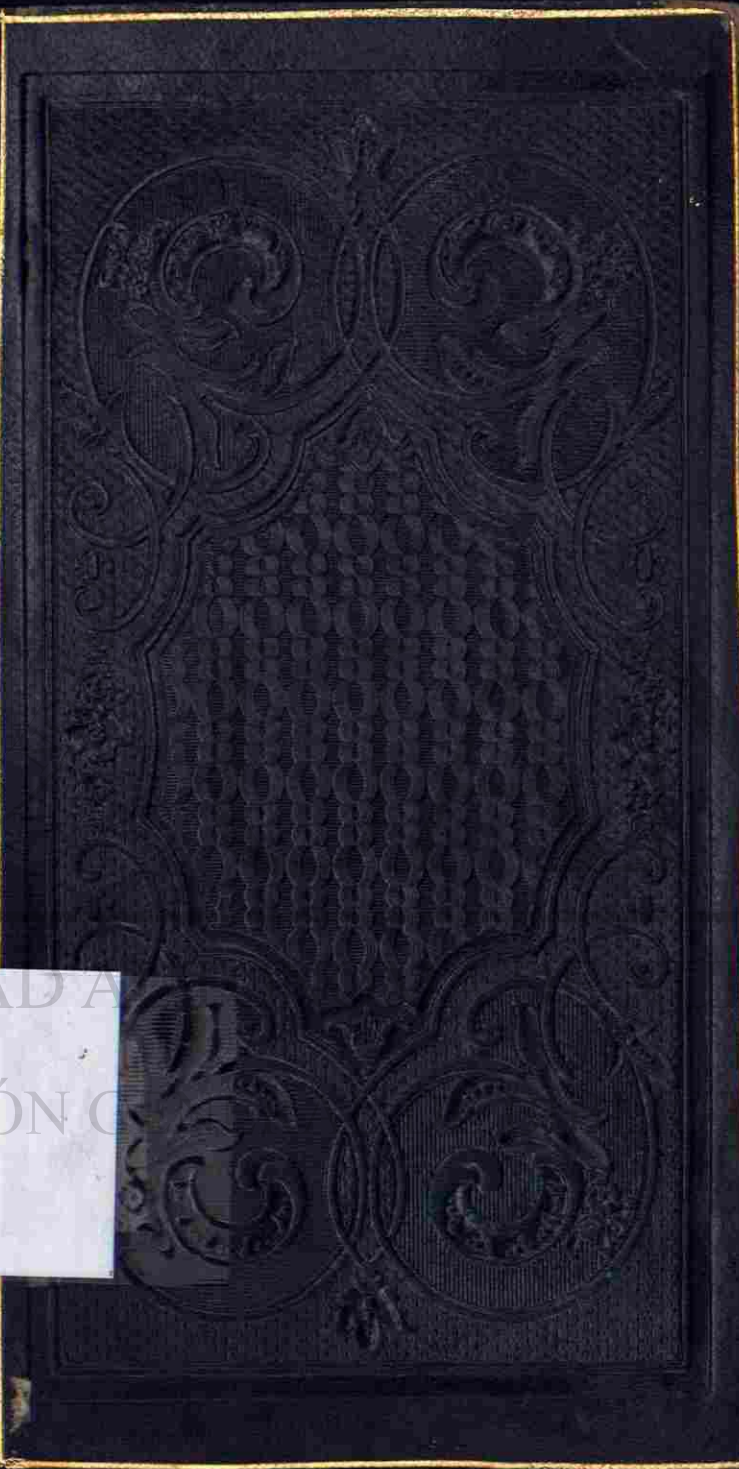

DAD A
CIÓN C

Vol. 7

Religio pri-
Dios Eter-
nab'ni, y O
mo

FORIO

THEOLOGIA

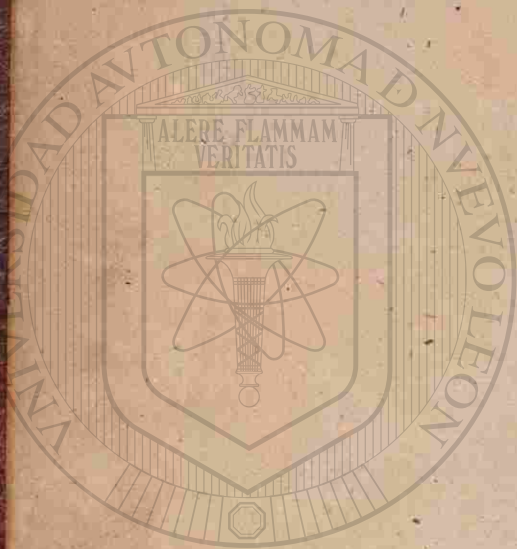
BX1757
.L547
1845
v.7
c.1

230

José Angel Benavides.

1080042934

60# y 60# 140

THEOLOGIA

MORALIS.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

THEOLOGIA

MORALIS

BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA EMENDATA,
CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CORA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,

PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS SEPTIMUS.

PROSECUTIO TRACTATUS DE MATRIMONIO, DE CENSURIS
ET IRREGULARITATIBUS.

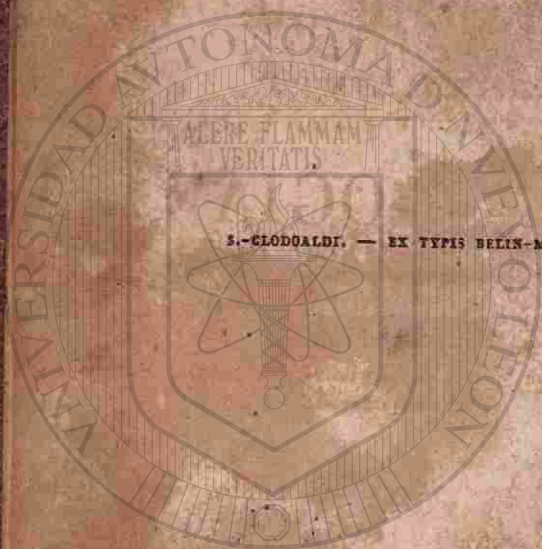

PARIS, 37200

PARENT-DESDARRES, ÉDITEUR DE L'ENCYCLOPÉDIE CATHOLIQUE,
RUE CASSETTE, 23.

1845.

ADJUT. ADM. 22101
53521

feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. Feriis*. Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palas p. 5. num. 13 et Salmant. cap. 1. n. 100. cum Sayr. et Corn.* Verum bene possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia, De Accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat, secus, si præcedat. *Salm. ibid. cum DD. cit.* Notand. II. Quod si Judex sciatur censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill. et Dec. ap. Croix l. 7. n. 80.* non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. Quod, qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari, ut sic citius respiciat, *c. Pastoralis §. fin. De Appel. et Clem. fin. de Cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis ab ipsomet debet denunciari. Si verò lata fuerit à jure communi, denunciatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incurra fuerit, ex *Clement. 1. De Privileg.* Sed tunc ante denunciationem præcedere debet citatio Rei, faciendâ à Superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, alias denuntiatio erit nulla ex *Clem. Sæpe, de Verbi. sign. Ita Croix l. 7. n. 76. cum Nav. Coe. Pal. et aliis comm. apud Salm. c. 1. n. 101 et c. 3. n. 16.* Si autem Reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm. cum Suarez.*

66. — « Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter, 1. Si nec à parte rei, nec secundum allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad iudicium, quia reus de eo non confitetur, nec legitime de eo convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi iudicè probetur, ideoque titulum, seu causam præsumptam habeat iudex. In quo casu, etsi sententiâ à parte rei sit injusta, ideoque probabilis censura non liget in foro conscientie; in foro tamen externo servari debet propter scandalum. Vide *Laym. p. 1. c. 6.* »

67. — In dubio an censura sit incurra, vel ne, in foro conscientie non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, puta si dubitetur an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. nu. 42. Bon. D. 2. q. 1. p. 6. §. 2. n. 49. Holzm. de Cens. c. 4. n. 151. Mazz. t. 1. p. 63. Pal. D. 1. p. 8. n. 8. Laym. c. 5. §. 4. n. 38. Ronc. de 5. præc. c. 2. q. 6 et Salm. c. 1. n. 209. cum Cand. Tanner. et Diana contra Sayr. Azor. etc. Bon.* Sive dubium sit juris, id est circa sententiam, puta si dubitetur an censura fuerit lata, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententiâ sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. nu. 210. cum Val. Coe. et Diana ex D. Th. qui Quodl. 4. art. 14.* docet, quod post determinationem Judicis standum est ejus sententiæ, secus ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi,

quod possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia pœnæ sunt restringendæ, unde in dubio non incuruntur. Si verò post censuram incurram dubitetur de absolutione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omnino Reus debet se habere ut censuratum, quia tunc possessio stat pro Superiore, ut rectè dicunt *Sanch. l. c. n. 60 et 59. Pal. l. c. et Salm. n. 210. cum Coe.* Et idem dicendum cum *Sanch. n. 60. et Salm. ib.* si dubium sit de potestate Superioris, quando hic pacificè eam possidet.

68. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel ne, an ut justa sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l. 7. n. 123,* dicens Superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas, sed cum de justitia dubitatur, potius dicendum est possidere libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. ap. Viva de Leg. g. 1. art. 3. n. 4,* loquendo de lege dubie justa, probabile putat *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. verb. subditus.* Sed verius affirmant *Sal. de Legib. c. 1. n. 15. Viva l. c. Bonav. cod. tit. D. 1. q. 1. p. 7. §. 3. n. 11. cum Vasq. Suar. et Salas:* item *Pal.* et alii communiter cum *Croix d. n. 123,* quia in dubio prævalet potestas Judicis.

Dubit. 2. An si Reus habet opinionem probabilem pro se, teneatur parere Judici aliquid præcipienti sub censura, puta solutionem pecuniæ? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris, sive facti, quia alias nunquam lites finirentur; ita *Salm. de Cens. c. 3. nu. 6. cum Soto, Dian. Vasq. et Aoila.* Bene tamen advertunt *Salm. ib. cum Aoila,* quod in dubio facti id procedit durante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia tunc non tenetur nec solvere, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententiâ non potest obligare, cum nitatur præsumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, v. g. in Sacris ministrando, licet irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se debet ut irregularem, ita *Suar. D. 4. sect. 7. a. n. 11. Pal. p. 8. n. 15 et 16. Croix l. 7. n. 84. et Salm. c. 1. n. 212. cum Coninck.* Hoc tamen intelligendum, nisi publicè constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum; *Salm. c. 3. nu. 5. cum Nav. Aoila, etc. ex Clement. Pastoralis de re judicata.* Præterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th. ex c. Pastoralis de Offic. et pot. Jud. del.* quod executor sententiæ, quæ sit justa secundum allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi ex privata sententiâ noverit esse injustam; secus verò, si sententiâ etiam secundum probata esset omnino injusta, ex *c. Super eo. De Crim. falsi.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. — 70. Quis potest absolvere à censuris latis à jure?

—71. An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori? An simplex Sacerdos? —72. Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem? —73. Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas? —74. Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Licet*? —75. Vide verba Capituli. —76. Not. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim? Not. II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. —77. Dub. 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi? —78. Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? —79. Not. III. Qui veniant nomine Episcoporum. Not. IV. Qui veniant nomine Subditorum. Not. V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum (*Remissivè ad lib. 6. n. 564.*) —80. Not. VI. An Episcopi gaudeant hac facultate ubi Tridentinum non est receptum? —81. Qu. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diocesi morante? —82. Qu. II. An facultas concessa in cap. *Licet* fuerit revocata per Bullam Cœnæ? —83. Verior sententia. —84. Qu. III. An Episcopi possint absolvere à Censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam? —85. Qu. IV. Quinam dicantur impediti? —86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid, si ad longum? —87. An teneatur Reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfacerit. —88. Quid, si impedimentum sit perpetuum? Et qui dicantur perpetuo impediti? —89. Qu. V. An impediti teneantur adire Romam per Epistolam, aut procuratorem? —90. Qu. VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium? —91. Qu. VII. An cum inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur Pœnitens se præsentare Superiori? —92. Qu. VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi? —93. Qu. IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in c. *Licet*? —94. De facultate Mendicantium absolvendi reservata. —95. Quas censuras possint Regulares absolvere quoad seculares? —96. An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis? —97. An pro foro externo? —98. An à casibus ab Episcopis sibi reservatis? —99. An à censuris Episcopis reservatis à Jure, vel à consuetudine? —100. An à casibus Clementis occultis? —101. An Regulares possint absolvere subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ? —102. An etiam Novitios? —103. An Novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis? —104. An Prælati Regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ? Usque ad n. 106. —107. An subditos à censura ob perussionem alterius Religiosi, aut clerici secularis. —108. Quid circa recipientes Bullam Cruciatæ? Remissivè. —109. Regulæ pro absolvendis censuris. —110. An, data facultate absolvendi à Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ? —111. An in Jubilæo, data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter? —112. An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab Hæresi? Usque ad num. 115. —114. Quid amplius notandum circa facultates Regularium? —115. Quid amplius circa facultatem concessam in Jubilæis?

69. — « RESP. 1. A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantum potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere à mortalibus: si verò sit reservata, ordinariè et per se potest tantum relaxari ab auctore legis, vel ejus successor, vel delegato.

« Dixi 1. Ordinariè, quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest à quavis censura.

« Dixi 2. Per se: quia per accidens, et ex privilegio possunt etiam alii. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 7.* »

70. — Universè loquendo, ad tollendas censuras ex parte absolventis requiruntur eadem conditiones, quæ requiruntur ad ferendas, juxta dicta n. 12.

Cæterum dicendum I. A censuris latis à jure non reservatis certum est, Episcopum, vel proprium Sacerdotem absolvere posse, ex c. *Nuper. De Sent. excom.* Ubi, licet sermo sit de excommunicatione minori, idem tamen de omnibus aliis censuris communiter DD. intelligunt; ut *Pal. D. 1. p. 11. §. 5. Roncaglia de Censuris c. 6. quæst. 3. R. 111. Suarez D. 7. sect. 3. numer. 2. et Sal. c. 2. num. 42. cum Henr. Ugol. Corn. et Gibal. commun.* Et idem concedunt Capitulo, Sede vacante, Prælati Religionum, et habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem. An autem ab hujusmodi censuris omnes Confessarii possint absolvere? Negant S. Antonin. *Coc. Palud. etc. apud Salm. ib. n. 43.* Quia, ut dicunt, sicut ad ferendas censuras, ita ad absolvendas requiritur jurisdictio in foro externo, qua carent simplices Confessarii, et etiam Parochi. Affirmandum est tamen cum communi sententia, quam tenet S. Th. *Suppl. q. 24. art. 1. ubi ait.* « Si excommunicatio sit major, aut est lata à Judice: et sic ille qui tulit, vel ejus Superior potest absolvere; vel est lata à jure, et tunc Episcopus, vel etiam Sacerdos potest absolvere; » ita etiam *Tourn. p. 497. R. 3. Conc. p. 441. n. 3. Pal. l. c. Ronc. ut supra, Salm. n. 45. cum Soto, Vasq. Con. Aola, etc.* Ratio quia, licet ex jure ordinario nec Confessarii, nec Parochi hanc facultatem habeant, habent tamen ex concessione speciali Inn. III, qui in d. c. *Nuper* 29 sic inquit: « In secundo casu (scilicet quod excommunicatio non sit reservata) à suo Episcopo, vel à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtineri. » Quamvis enim et tunc non juris, sed judicis sententia sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. » Quoties igitur censura non reservatur à jure, ab ipso jure potestas absolvendi cuilibet Confessario, ut intelligitur sub nomine proprii Sacerdotis, prout probavimus lib. 6. de *Euch. n. 564.* Et hic advertendum 1. quod hæc absolutio, valebit etiam pro foro externo, ut dicunt *Pal. n. 4. et Gibal. Ugol. apud Salm. l. c. Advertunt 2. Ronc. v. 80. q. 3. R. 3. cum*

Con. Pal. D. 2. p. 11. §. 5. n. 3. cum Suar. et Ugol. Sporer Suppl. p. 124. n. 55. cum Avila, et Salm. d. n. 44. cum Con. quod hanc absolutionem Parochi, et alii Confessarii impertiri possunt tam infra, quam extra Confessionem. Ratio, quia Decreta Pontificum præcipue forum externum spectare solent, et cum favores Principis ampliari debeant, non est cur tantum ad forum internum restringantur. Advertunt 3. Salm. c. 2. nu. 40. cum D. Th. Pal. Sot. Vasq. ac aliis cit. n. 45. contra Candid. quod Confessarii possunt absolvere non solum ab excommunicatione, sed ab omnibus aliis censuris non reservatis, nempe à suspensione et interdicto personali, etsi absolutio earum non requiratur ad perceptionem Sacramenti Pœnitentiæ. Ratio, quia illa concessio, cum sit favorabilis, merito ampliatur ad omnes censuras. (V. N. XVII, p. 338.)

71. — Certum est autem, et commune inter DD. omnes Episcopos et Confessarios absolvere posse innodatos excommunicatione minori. Vide Salm. c. 3. n. 164. Sed valde dubitatur, an simplex Sacerdos possit absolvere ab excommunicatione minori? Affirmant Salmant. c. 3. n. 166. cum Navarr. Arm. et Hurt. ac probabile putant Bon. q. 3. n. 15, et Viva q. 2. art. 2. num. 5, quia (ut aiunt), cum Sacerdos probabiliter possit absolvere à culpis venialibus, potest etiam à censuris eis annexis, juxta id quod dicit D. Th. in 4. D. 28. q. 2. art. 1. q. 1. ubi: « A minori excommunicatione quilibet potest absolvere, qui potest absolvere à peccato participationis. » Sed omnino negandum cum Suar. D. 7. sect. 4. n. 17. Pal. D. 2. p. 21. n. 23. et Soto, Cajet. Corn. et Led. ap. Salm. c. 3. n. 165. tum quia in c. Nuper de Sent. excomm. dicitur excommunicatio minor absolvenda esse vel ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote, qui sanè intelligi nequit simplex Sacerdos: tum quia juxta Decretum Innocentii XI relatum in tr. de Pœnit. n. 543. v. Quær. hodie vetitum est Sacerdotibus simplicibus absolvere à venialibus. Hæc reddunt primam sententiam omnino improbabilem.

72. — Dicendum II. quoad censuras ab homine latas, quod, si censura feratur per modum sententiæ particularis contra determinatam personam, non potest illa absolvi, nisi ab ipso ferente, vel ab ejus Superiore, vel ab ejus successore, aut delegato. Est certum et commune; vide Croix l. 7. n. 131. et Salm. l. 2. n. 50. Quod si autem Juxta in foro externo testetur censuratum jam satisfecisse partibus, vel esse emendatum, tunc censetur vel ipse jam absolvere, vel cuilibet absolvendum remittere; Salm. ib. Et hic obiter notandum I. Quod Episcopus etiam in alieno territorio potest suos subditos absolvere in foro tam externo, quam interno, semper ac absolutio sit sine strepitu judiciali, ut Sylo. Henr. Avil. cum Salm. c. 2. n. 36. Notand. II. Quod si quis in alieno territorio delinquit, et ab illius Episcopo specialiter excommunicatur, non potest absolvi ab Episcopo proprio, nisi de Episcopi loci licentia. Ita Cont. Tourn. Diana, Cand. et cum Salm. n. 37. Dixi specialiter, nam si excommunicatus sit per sententiam generalem, potest à quocumque absolvi, ut mox dicitur.

73. — Si verò censura feratur ab homine per modum statuti, sive sententiæ generalis contra personas indeterminatas, sive in futurum, v. g. in omnes, qui hoc crimen patrabunt sive in præteritum in omnes, qui hoc crimen commiserunt (posita contumacia, juxta dicta n. 54.): tunc alii, ut Suar. D. 7. sect. 2. n. 23. et Vasq. Fill. etc. ap. Salm. c. 2. n. 50. tenent non ab alio, quam ab ipso ferente absolutionem impendendam esse, quia censura ab homine, juxta regulas juris, ab eo dumtaxat auferri potest, à quo est lata. Sed probabilius dicendum, absolutionem tunc à quocumque Confessario impertiri posse, si censura non sit reservata, ut cum Bus. tenent Pal. §. 4. n. 10. Laym. c. 7. n. 3. Ronc. qu. 3. resp. 11. Conc. p. 443. n. 365. 6. Holzm. p. 365. n. 127. n. Spor. Suppl. pag. 124. n. 53. et Salm. c. 2. n. 51. cum Con. Sayr. Tol. Sot. Avil. Bon. et Croix lib. 7. n. 128. cum communi. Ratio, quia hæc censuræ æquiparantur censuris latis à jure, et ideo à quocumque absolvi possunt, cum agatur de re favorabili, quæ amplianda est quantum res patiat, ex cit. cap. Nuper, de Sententia excommunicationis.

74. — « Resp. 2. Episcopi secundum Trident. sess. 24. c. 6. » possunt 1. absolvere in foro conscientiæ per se vel Vicarium » ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reservatis, excepta hæresi, à qua per seipsos tantum absolvere » possunt (quantum est ex vi hujus decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec » ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo » reus ob defectum probationis fuit absolutus. Bonac. dub. 1. » q. 3. part. 1. num. 15. et part. 2. num. 1. ex declar. Cardin. etc. » 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter senium, » morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. Bon. » l. c. et Nav. Sanch. Avila, Con. etc. » (V. N. XVIII, p. 338.)

75. — Quoad facultatem, quam habent Episcopi circa peccata reservata Pontifici, ante omnia notanda sunt verba Trid. in Cap. Liceat 6. sess. 24. « Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta » ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis » ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes... » subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, » imposita pœnitentia salutari. Idem et in hæresi crimine in » eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit per » missum. »

76. — Hinc notand. I. quod Episcopi, licet non possint absolvere ab hæresi occulta, juxta sententiam, quam mox exponemus, possunt tamen dispensare in irregul. ex hæresi occulta contracta. Ita Potest. l. 1. n. 3338. Salm. de Cens. c. 2. n. 54. Notand. II. quod ut crimen dicatur non occultum, requiritur, ut vel sit deductum ad forum contentiosum, vel sit notum fere omnibus,

ut ait *Viva cum Suar.* aut saltem majori parti Oppidi, Viciniæ, Parochiæ, Collegii, seu Monasterii, ut dicunt *Bonac. §. 4. Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 55. Salm. c. 2. n. 59. cum Pal. Pell. etc.* Ita ut occultum adhuc dicatur crimen, si illud sciant quinque vel sex personæ, ut ait Auctor cit. (*Istr. etc.*) p. 2. c. 13. n. 300. Vide dicta l. 6. n. 593. v. *Hic autem et n. 1111.* Tunc autem crimen censetur ad forum deductum, cum ibi est probatum saltem per unum testem. Secus, si nullo modo fuerit probatum, etsi reus malis artibus hoc obtinuerit, et ibi absolutus fuerit, quia tunc adhuc censetur occultum; ita *Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 57. Bonac. q. 3. p. 2. n. 2. et Salm. c. 2. n. 60. cum Con. Avila, Henr. etc.* Imò dicitur occultum, etiamsi crimen complicit sit ad forum deductum, quia ex l. 1. c. res. inter, etc. « Res inter alios acta, non potest afferre præjudicium aliis, quibus res judicata non nocet. » Ita *Salmant. ib. cum Navar. Bon. et Sanch.*

77. — Sed hic dubit. 1. An possit absolvi ab Episcopo Reus alicujus casus Papalis, qui jam punitus sit in foro alterius Episcopi, ubi iudicium sit finitum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. c. 11. n. 21. et Salm. c. 2. n. 62. cum Reg. Avila, Leandro, etc.* Ratio, quia intentum Concilii fuit servare auctoritatem Judicium, et vitare scandalum, si publica crimina publicè non punirentur; at eo casu neque scandalum adest, neque auctoritati Judicium præjudicatur. *Secunda* verò sententia communior et verior negat, eamque tenent *Suar. D. 4. sect. 2. n. 6. Pal. t. 1. tr. 4. D. 4. p. 3. §. 1. n. 17. Barb. All. 39. n. 3. Conc. p. 445. n. 12. Bon. de Irreg. qu. 5. p. 1. n. 6. cum Garcia, et Rodr. ac Croix l. 7. n. 146. cum Mascard. Menoch. etc.* Ratio quia, licet tunc Judici sit satisfactum, tamen cum crimen juridicè publicum factum fuerit, manet simpliciter publicum, et ut tale omnino est Pontifici reservatum.

78. — Dubit. 2. an crimen in uno loco publicum possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? Negant *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 3. et Suar. t. 4. D. 30. sect. 2. n. 3.* Sed probabiliter affirmant *Sanch. l. 2. c. 11. n. 20. Cont. Tourn. t. 2. p. 115. cum Piasec. Barb. All. 35. n. 28. cum Gutt. et Salm. c. 2. num. 62. cum Trull. Leand. Avila et aliis apud Croix l. 7. n. 144.* Dummodo locus, ubi crimen est notum, ita distet, ut non sit timor, ne publicetur ubi est occultum.

79. — Notand. III. quòd nomine Episcoporum veniunt Abbates, et alii jurisdictionem Episcopalem habentes, ut *Sanch. n. 6. et Salm. n. 54. cum Henr. Dic. et Avers. (contra Bon. et Suar. ap. Croix l. 7. n. 141.)* vide dicta l. 6. n. 543. v. *Eandem.* Venit etiam Capitulum, Sede vacante, ut *Bon. n. 1. Sanch. n. 4. et Salm. ib.* Notand. IV. Nomine Subditorum veniunt etiam vagi, et omnes habentes animum permanendi in loco illo per majorem partem anni, ut *Croix. l. 7. n. 136. cum Sanch. Suar. Bon. Barb. etc.* Notandum V. quòd Episcopi vi concessionis in dict. c. *Liceat*, possunt absolvere à casibus Papalibus etiam post

Tridentinum reservatis, ut probabile esse diximus l. 6. n. 594. Dub. 9.

80. — Notand. VI. circa facultatem à Tridentino concessam Episcopis in c. *Liceat*, absolvendi, aut dispensandi à casibus Papalibus, vel ab irregularitatibus occultis, id quod dicit *Fag. in c. Dilectus 15. de Temp. Ordin.* ubi ait: « Ex sententia sancti Conc. Episcopi illarum Regionum, in quibus Concilium adhuc » receptum non est, non possunt uti facultate in hoc Decreto » concessa. » Notat deinde ibidem declaratum fuisse à Greg. XII. prædictam facultatem nec etiam Cardinalibus competere, etsi Ecclesiarum Urbis Titulum habeant. (*V. Not. XIX. p. 338.*)

81. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus occultis cum suo subdito, qui in aliena Diocesi moratur? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Avila, Henr. et Ugolin. ap. Barb. in Trid. sess. 24. c. 6. n. 44.* Ratio (ut aiunt), quia Concilium tribuit Episcopis facultatem dispensandi tantum in sua Diocesi. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n. 12. Suar. D. 41. sect. 1. num. 10 et 12. Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 1. v. Tertio, et 7. q. 5. p. 1. num. 4. Diana p. 4. tract. 4. R. 64. Cont. Tourn. p. 448. R. 3. Salm. c. 2. n. 53 et Barb. l. c. cum Boss. Marchin. Fag. etc.* Ratio, quia dispensatio per se potest concedi absenti; ergo non oportet, ut dispensandus adsit in Diocesi, cum actus jurisdictionis voluntariæ bene possit exerceri etiam extra territorium. Nec obstat quòd in Trident. dicatur in Diocesi sua; nam respondetur, quòd vel particula illa satis verificatur, cum aut Episcopus aut subditus existit in propria Diocesi, ut dicunt *Cont. Tourn. p. 448. R. 3. et Salm. n. 53.* Vel quòd præfata particula refertur tantum ad secundam partem, ubi agitur de absolute casuum, ut respondent *Suar. num. 10. et Sanch. n. 13. Holzm. p. 413. n. 227. cum Pal. Pignat. et Croix num. 139.* Ex quo hi Auctores inferunt, quòd etiamsi uterque tam Episcopus quam subditus sint extra Diocesim, bene poterit Episcopus dispensare ab irregularitate, et absolvere à suspensionibus. An autem Episcopus possit absolvere, et delegare facultatem absolvendi casus Papales occultos extra Sacramentum Pœnitentiæ. Affirmant *Sanch. Suar. Bon. Salm. c. 2. n. 54.* Sed id hodie omnino negandum ex Declarat. Greg. XIII. relata lib. 6. num. 593.

82. — Quær. II. An prædicta facultas à Tridentino Episcopis concessa fuerit revocata per Bullam Cœnæ quoad hæresim, et alios casus in ea reservatos? Adest duplex sententia. *Prima* negat, et hanc tenent *Nao. Man. c. 27. n. 260. ac Bannez, Vega, Sa, Arag. Angl. Henr. Fag. etc. ap. Barb. All. 40. n. 21. item Corninck, Avila. Becan. Granad. P. Led. etc. ap. P. Milant. in prop. 3. Alex. VII.* et probabilem putant *Salmant. tr. 10. c. 2. n. 55.* Ratio (ut aiunt) quia in Bulla Cœnæ nulla sit mentio concessionis factæ Episcopis per Trident. sed per clausulam generalem minimè revocantur facultates à Conc. Generali alicui tributæ, ut habetur ex c. *Ex parte de Capell. Monach. cum Glossa ib. verbo:*

ut ait *P. de*. VII. DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS. CAP. I.
ut ait *P. de*. VII. DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS. CAP. I.
Paro^{mentio}, et ex cap. Nonnulli de Rescriptis, et ibid. Glossa
de r^oo: *Fecerit mentionem*. (V. Not. XX, pag. 338.)

Et juxta hanc primam sententiam notant *Salmant. c. 2. n. 54.*
cum Nav. Henr. et Gran. ac Felix Potestas, cum Dic. et Diana,
quod Episcopus circa crimen hæresis, licet non possit concedere
alteri generalem facultatem absolvendi ab illa, cum talis facultas
fuerit tributa à Concilio Episcopis tantum, non eorum Vicariis,
bene tamen eam potest delegare alteri in casu particulari: quia
cum ipsa sit annexa dignitati Episcopali, competit Episcopi jure
ordinario, et ideo potest ab eis delegari omni modo quo eisdem
expressè non est vetitum.

35. — Secunda verò sententia verior affirmat, et hanc tenent
Sanch. Dec. l. 2. c. 11. num. 27. Pignat. tom. 1. Cons. 291. Lugo
de Penit. D. 23. sect. 2. §. 1. Anacl. de Fide D. 4. p. 124. n. 30.
Tolet. in explic. B. Cœnæ n. 14. in fin. Diana p. 7. tr. 2. R. 23.
Ronc. de Cens. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4. Croix l. 6. p. 2. n. 1617.
Viva in Prop. 3. Alex. VII. num. 7. Vidal. in ead. Prop. Holm.
tom. 1. p. 386. n. 218. Mazz. tom. 3. p. 460. n. 2. Elbel. tom. 2.
p. 486. n. 253. Barb. All. 40. n. 23. cum Sayr. Molin. Philarch.
Homob. Ugol. et pluribus aliis, item Fagn. l. 1. in c. Quoniam
de Constit. n. 28. ubi id assertum à S. C. Duasque similes
Declarationes affert Pitton. de Episcop. n. 960. et n. 1026. unam
emanatam die 4 Dec. 1642, alteram 28 Oct. 1741. Eandem sen-
tentiam omnino tenendam docet Bened. XIV de Syn. l. 9. c. 4.
n. 4. cum Card. Petra, Duard. Cleric. etc. ibique testatur quod
P. Suar. prius censuerit probabilem primam opinionem, sed
deinde in tr. de Fide D. 1. §. 4. n. 13, ab illa recessit, et asseruit
ipsam revera omni probabilitate esse destitutam. Probatur nostra
sententia ex verbis ipsius Bullæ Cœnæ, ubi dicitur: « Nullus per
» alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis arti-
» culo, absolvi possit, prætextu quarumvis facultatum et indul-
» torum, quibuscunque personis, etiam Episcopali vel majori
» dignitate præditis... per Nos et dictam Sedem, ac cujusvis
» (nota) Concilii Decreta concessorum, vel concedendorum. »
Per quæ ultima verba jam apparet derogatum concessioni Tri-
dentini. Nec obstat ratio opposita, quod per clausulam genera-
lem non revocantur facultates concessæ per Concilium Generale.
Nam respondetur 1. id locum habere, quando revocatio fit per
Rescripta, non verò cum fit per Constitutiones Pontificias; in
præfatis enim textibus adductis (ut legenti patet) tantum de
Rescriptis habetur sermo. Valde autem dispar est ratio inter
rescripta, et Pontificias Constitutiones; nam Rescripta, quia
sunt contra jus, et propter importunitatem ac multitudinem
petentium, non fiunt ea maturitate et consilio, quod Constitutio-
nes Pontificum et Decreta Conciliorum emanantur; ideo
id quod dicitur de Rescriptis, non procedit de Constitutioni-
bus, ut bene advertunt Fagn. in d. c. Nonnulli, de Rescript. et
Ronc. de Leg. p. 47. q. 4. cum Card. de Luca, et communi. Ac
propterea observat Fagn. n. 24. Tridentinum derogasse pluribus

Decr. Concil. Generalium, nulla ipsorum facta mentione; imò tes-
tatur idem *Fagnan. l. 3. inc. Nulla de Conc. præb. n. 86. S. Pium V*
in quodam Motu proprio (relato ad litteram à *Nic. Garcia*)
declarasse, satis esse ad revocandum Concilium, quod Papa con-
trarium disponat, supplicationem manu propria signando. In-
super laudatus *Bened. XIV* testatur *S. Pium V* et *Greg. XIII*
(et idem asserit *P. Viva l. c. p. 4. ac alii apud Barb.*) de hac
re signanter interrogatos, respondisse, nulli præter Papam hodie
integrum esse absolvere ab hæresi etiam occulta. Item in *Vita*
S. Francisci Salesii descripta à *Petro Galitia l. 2. c. 32.* narratur
(ut notat idem *Bened.*) quod, cum *Papa Clem. VIII* Salesium
pro examine ad Episcopatum præsentatum interrogasset, an posset
Episcopus ab hæresi absolvere, respondit affirmative. At *Papa*
subjunxit: *Sed Nos non ita sentimus.* Et tunc *S. Franciscus* dixit:
Beatissime Pater, si S. V. non ita sentit, nec ego deinceps sic
sentiam.

Respond. 2. quod, etiamsi ad derogandum Decr. Trid. fuisset
requisita specialis illius mentio, hæc jam adfuit in præfata Bulla
Cœnæ, cum ibi dictum fuerit Episcopum non posse absolvere a
casibus Bullæ, « prætextu facultatum per cujusvis Concilii De-
» creta concessarum. » Quænam hic expressior mentio fieri debe-
bat? Tantò magis quod solum Conc. Trident. et non aliud talem
facultatem Episcopis concesserat.

Accedit ad hæc damnatio Propositionis 3. ab *Alex. VII.* quæ
dicebat: « Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere ab-
» solutionem hæresis, et aliorum criminum quando publica sunt,
» et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis cri-
» minibus sermo est, anno 1629, 18 Julii, in Consistorio *S. C.*
» Eminentiss. Card. visa et tolerata est. » Merito hinc dicunt
Viva, Holm. Elbel et Bened. XIV, quod per hanc damnationem
prima sententia ita à sua probabilitate (si quam habeat) detur-
bata est, ut nunc probabilis non amplius videatur. Nec obstat
dicere cum *Corregl. Conc. Salm. et Milante*, quod Pontifex non
damnavit sententiam, sed tantum quod ipsa in Consistorio visa
et tolerata fuerit; et ideo putant, illum illam in sua probabilitate
reliquisse. Nam respondetur, quod licet Pontifex directè solum
damnaverit factum, nempe quod visa fuerit, et tolerata, indirectè
tamen apertè ipsam sauciavit opinionem; nisi enim falsam existi-
masset, non utique tam sollicitus fuisset de mendacio illo dam-
nando; cum igitur declaravit eam non fuisse toleratam, implicite
declaravit non esse dignam ut toleretur. Ex his omnibus concludit
præfatus *Ben. XIV, loc. cit. num. 4. Episcopos non sine temeri-*
tatis nota hanc auctoritatem (nempe absolvendi ab hæresi)
posse sibi ostentare, et tantò minus delegandi. Poterit ergo so-
lummmodo Episcopus ut Delegatus Apostolicus hæreticum no-
torium pro foro externo absolvere, ut dicit Ronc. l. c. cum
Pal. et Farinac. Postquam autem ab Episcopo sublata fuerit
excommunicatio, à quovis Confessario peccatum hæresis absolvi
poterit.

84. — Quær. III. An Episcopi absolvere possint à censuris Bullæ Cœnæ impeditos Romam adire? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolutè negat cum *Bonac. de Censur. Disp. 1. Qu. 22. pun. 2. n. 22.* qui citat *Suar. et Innoc.* (sed dicit in simili, ergo prædicti DD. non loquuntur propriè de hac sententia.) Ratio *Bonac.* tum quia in Bulla excipitur tantum articulus mortis, tum quia contrarium nullo jure probatur. Non autem suffragatur epikeia (ut ait) in hoc casu, ubi constat de contraria intentione Pontificis; nec obstare addit textus infra citandos, quia vel ibi non datur facultas absolvendi Episcopis, vel, si datur, hæc revocata fuit per Bullam Cœnæ, sicut fuit revocatum Decretum Tridentini. Excipit tamen *Bon. n. 23.* casum gravis necessitatis, v. g. celebrandi, communicandi, et similis. *Secunda* sententia concedit Episcopis absolvere à cæteris casibus, sed negat ab hæresi. Ita *de Alex. Conf. Mon. c. 6. §. viii. Qu. 3 et 4.* Ratio, cur excipit hæresim, quia in generali concessione (puta in Jubilæo) absolvendi à casibus Bullæ, non datur facultas absolvendi ab hæresi, ut declaravit Greg. XIII. Sed hæc ratio debilis est, nam ex infra dicendis, hæc facultas non oritur ex concessione, sed ex epikeia, et præsumpta mente Pontificis. *Tertia* communis sententia, cui subscribo, docet Episcopos posse per se, vel per alios ab eis specialiter delegatos, absolvere in utroque foro legitime impeditos ab omnibus casibus, et etiam ab hæresi, præstato tamen juramento ab eo, qui absolvitur, de se præsentando postea Superiori, ut infra dicetur. Ita *Pal. Disp. 1. pun. 2. §. 5. n. 6. Ronc. d. Qu. 2. R. 11. Laym. de Censur. c. 2. n. 63. Conc. p. 445. n. 13. cum comm. Lugo de Pœnit. n. 218. Salm. tr. 10. c. 2. n. 73. et tr. 18. c. 4. n. 164. Vioa in Prop. 3. Alexand. VII. n. 5. Milante, ibid. cum Con. Avil. Corn. etc. Potest. t. 1. n. 3347. cum Tamb. Donat. Leand. Pelliz. et communi Theologorum, et Canonistarum, ut testatur Ronc. l. c. Ratio, quia, existente impedimento adeundi Papam, restituitur Episcopis potestas ordinaria, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis; Et probatur ex c. *Ea noscitur. 13. De Sentent. excomm.* ubi: «Mulieres, senes, et valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostolorum sedem non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui.» Idem sancitur in c. *Quomois 58. eod. tit.* ubi habetur, quod percussor Clerici à Sede Apostolica absolvi debet: «Nisi (additur) imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili vel senili ætate, fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento Canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire.» Idem in c. *De Cætero, et in c. Nuper 20. eod. tit.* ubi in fine generalius dicitur, quod quoties difficulter quis ex justa causa possit accedere pro absolutione excommunicationis ad eum à quo absolvendus esset, à suo absolatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. Quamvis autem prædicti Canones loquantur de censura ob percussorem Clerici, quia hæc frequentior est, tamen communiter DD. extendunt ad omnes alias censuras, in*

quibus currit eadem ratio salutis Animarum, ex c. *Cum dilecta, de Confirmat. etc.*; nam ibi notat *Glossa*: *Ubi eadem ratio, idem jus debet esse.* Ita *Salm. Potest. Ronc. etc. l. c.* Imò (ut bene notat *Ronc. ibid.*) in c. *Eos, qui 22. De Sent. excomm. in 6.* universè sancitur, omnes casus papales, quando adest impedimentum Papam adeundi, posse ab alio absolvi; Sic enim ibi habetur: «Eos, qui à sententia Canonis, vel hominis, cum ad illum à quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absolvantur.» Per quæ verba to, à sententia Canonis, intelliguntur omnes casus Papæ reservati, ut notat ibi *Glossa, verbo Canonis. (V. Not. XXI, pag. 339.)*

85. — Quær. IV. Quinam dicantur legitime impediti? Dicuntur (ut habetur ex d. c. *Ea noscitur 13. de sent. excomm.*) mulieres, senes, valetudinarii. Adduntur in c. *Quomois*, pueri, pauperes, habentes inimicitiam, vel alias justas excusationes (ut dicitur in c. *De cætero. eod. tit.*), quibus ab itinere rationabiliter excusentur. His verbis comprehenduntur omnia alia justa impedimenta, quæ infra adnotabimus.

86. — Sed hic præcedenter advertendum, quod si impedimentum sit ad breve tempus, tunc innodatus censura reservata non potest ab alio absolvi, nisi urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, nempe ad evitandum scandalum, aut infamiam. Si tamen impedimentum sit ad longum tempus, puta ad annum, vel sex menses (imò *Mendoza ap. Vioa in prop. 3. Alex. VII. n. 6.* ad unam noctem, sed *Vioa* non admittit neque ad biduum, quia in tali spatio non adest morale periculum mortis), tunc, excepto impedimento ætatis puerilis, quisque alius impeditus non debet absolvi, nisi præstato prius juramento, quod cessante impedimento, ad Sedem Apostolicam quantocius se præsentabit, ut habetur ex c. *De cætero de Sent. exc.* Alias omittens se præsentare reincidet in eandem excommunicationem, ex c. *Eos qui De Sent. ex c. in 6.* Vide *Ronc. d. qu. 4. R. II. cum Mansi*; Et iste ab hac obligatione se præsentandi non excusatur, etiamsi Confessarius omittat illam ei imponere, cum ea sit imposita à jure. *Sanch. l. 2. c. 13. n. 50. Salm. c. 2. n. 46.* Sufficit autem, ut Reus se præsentet per procuratorem, *Salm. c. 2. n. 66.* cum *Caj. Leand. Avil. et Potest. n. 3351.*, qui excipit casum percussoris Clerici, pro quo in c. *Quod de his De Sentent. exc.* taxativè exigitur persona.

87. — Sed hic dubitatur, an si apertè constet Reum esse omnino emendatum, et partibus satisfecisse, ipse excusetur à tali præsentatione? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Navarr. Man. cap. 26. num. 26*; item *Avila, Corneio, et Henr. apud Salm. d. n. 66*; qui putant probabilem saltem extrinsecè. Ratio, quia (ut dicunt) finis Pontificis non est alijs quàm emendatio rei, et partium satisfactio; idque inferunt ex c. *Quomois de Sent. exc.* ubi nulla alia ratio præsentationis exprimitur, quàm ut

Reus excipiat mandatum satisfaciendi; « Ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi. » Secunda verò sententia communior et probabilior negat, quam tenent *Suar. t. 4. in 3. p. D. 30. s. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 29. Laym. de cens. c. 6. n. 4. et Salm. c. 2. num. 66.* Ratio, quia mandatum ad quod suscipiendum tenetur Reus se præsentare, non solum suscipi debet ad implendam satisfactionem partis læsæ, obligatio enim hæc de ipso jure naturæ in omni læsione est insita; sed etiam ad exequenda cætera quæ à Pontifice imponuntur ad cavendum idem crimen futurum, ut dicit *Croix l. 7. l. 164. cum Suar. Sanch. etc.*, tantò magis quòd in eod. c. *Quamvis*, supponitur casus de eo qui jam satisfecerit. Et pro casibus Bullæ cœnæ id in eadem Bulla circa finem expressum est, his verbis: « A prædictis censuris nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendo (cautione præstita) absolvi possit. » Ubi observa bene distingui obligationem standi Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendi, id est parti læsæ.

88. — Si autem impedimentum sit perpetuum, absoluti omnino manent liberi ab onere comparendi; *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 4. Conc. p. 445. n. 13. Tourn. p. 430. Viva de Sacr. Pœnit. q. 9. Art. 2. n. 8. Potestà n. 3349. Ronc. d. q. 4. R. 11.* Dicuntur autem perpetuò impediti, I. Filiifamilias, *argum. c. Mulieres, et c. Relatum, De Sent. exc. II. Regulares ex. c. Monachi et c. Cum illorum. 32. §. Qui, de Sent. excom.* etiamsi censura incursa sit ante ingressum in Religionem, ut *Ronc. p. 82. q. 6. Barb. All. 41. n. 17. et Holz. p. 364. n. 126.* Hi enim absolvi possunt à suis Prælati: Nisi (excipitur in d. c. 32.) *excessus extiterit enormis.* Vide alia circa percussione n. 280. III. Senes ex c. *Ea noscitur, de Sent. exc.* quamvis hi sint potentes ad ambulandum, ut *Barb. n. 27. cum Sylo. Sayr. et Graff.* Nomine autem senium veniunt non solum septuagenarii, ut ait *P. Milant. in Prop. 3. Alex. VII.* sed etiam sexagenarii, ut probabiliter *P. Viva l. c. juxta dicta de Jejun. l. 3. n. 1036.* Non verò quinquagenarii, ut improbabiliter dicit *Farin. ap. Barb. et alii ap. Vivam. IV. Servi. V. Pauperes*, scilicet qui ob inopiam nequeunt Romam petere, ut in c. *Quamvis, de Sent. excom.* Secus, si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis; et si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis; et si intelligitur textus in c. *Ea noscitur, eod. tit.* ut explicat ibi Glossa v. *Pauperes.* Nemo autem tenetur accedere mendicando (ut ait *Potest.*), si ad hoc non sit solitus, ut notat *Pal. p. 23. n. 18. VI. Carceribus*, vel triremibus perpetuò damnati, et similes. VII. Infirmi, scilicet laborantes longa et gravi ægritudine, licet non mortifera; puta, quartana, ut dicunt *P. Milant. in prop. 3. damn. ab Alexand. VII.* ex Innoc. III. *Salm. et Potestà cum Pal.* Qui his addunt debiles, sive delicatos, non valentes ferre labores itineris. Sed pro istis, nisi periculum sit in mora, consulendus est Papa, ex cap. *Mulieres de Sent. ex. VIII.*

Cura obstricti alendi, sive administrandi familiam, vel publicum gerendi officium, quod non possit relinqui sine publico detrimento, *Laym. Potestà, et Pal. IX.* Mulieres, non solum Moniales, de quibus est certum ex c. *De Monialibus 33. de Sent. exc.* ubi earum absolutio remittitur Episcopis; sed omnes mulieres: Ratio, quia, dum in c. *Quamvis de Sent. excom. etc. Ea noscitur, eod. tit. in 6.* fœminæ excusantur à se præsentando, non alia ratio assignatur, nisi quia fœminæ sunt. Ita *Salm. c. 2. n. 88. Milante in d. prop. 3. Tourn. t. 2. p. 450. et Pal. p. 23. n. 8. ac Barb. n. 30. cum Nao. Bonac. etc.* Hic autem advertendum, quòd Moniales non possunt absolvi ab Episcopo à censura ob violationem clausuræ etiam occultam, excepto mortis articulo, ex Declaratione Gregorii XIII, ut diximus l. 6. n. 593. Pontifex enim illam sibi specialiter reservavit, quamvis sciret Moniales esse perpetuò impeditas. X. Impuberes, quorum absolutio ex jure ordinario datur Episcopis in c. *fin. de Sent. exc.* Ideoque hi sunt exempti ab opere comparendi, etiamsi post pubertatem absoluteionem petant, *Salm. n. 67. cum Con. Corn. Avila et cap. fin. de Sent. exc.* ubi assignatur ratio: *Cum propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit temperandus.* Rectè autem Avila ibi advertit, quòd si Sacerdos carens facultate absolviendi absolvat impuberem in periculo mortis à censura Papali, debet ei imponere, ut extra periculum se præsentet Episcopo. Etiam impediti censentur illi, qui simul vitam ducunt, ut milites, vel qui in Seminario morantur: Unde hi ab Episcopis absolvi possunt à casibus Romano Pontifici reservatis, ut *Milante in d. prop. 3. et Barb. All. 41. n. 16. cum Nao. Bon. etc. ex c. Quoniam de Vita et honest. Cler. ubi datur facultas Episcopo absolviendi eos, qui simul vivant, si quis eorum Clericum socium percusserit, modò percussio non fuerit enormis.* Denique censentur impediti, quicumque iter arripere nequeunt sine gravi damno spirituali, vel temporali suo, vel duorum. *Viva l. c. ex c. Quamvis de Sent. excom.* ubi dicitur excusari, si quolibet impedimento canonico retrahatur. Ut autem hi supra enumerati dicantur perpetuò impediti, sufficit, ut tali impedimento laborent per decennium, et secundum *Tamb. in Dec. etiam per quinquennium*, et consentit *Viva in prop. 3. Alex. VII. n. 6. et Ronc. d. q. 4. R. II.* Leviter autem Clericos percutientes semper possunt absolvi ab Episcopo, ex arg. cap. *Pervenit, De Sent. excom.* Vide dicenda n. 279.

89. — Quæ. V. An impediti adire Romam in persona, teneantur adire saltem per Epistolam, aut procuratorem, ad absoluteionem à prædictis casibus obtinendam? Affirmat *Bon. D. 1. 3. p. 2. n. 4.* (cui adhæret *Potestà t. 1. n. 3346.*) putans, quòd pro casibus occultis recurrendum sit per epistolam ad S. Pœnitentiariam, quando commodè fieri possit, et aliqua necessitas non impediatur; quia ad hoc est S. Pœnitentiaria à Pontifice constituta. Hæc sententia est probabilis, sed probabilior et communis est sententia negativa cum *Ronc. d. q. 4. R. II.* (qui vocat tutissimam sen-

tentiam) Milante in prop. 3. Alex. VII. *Viva ibi* n. 7. Pal. D. 1. p. 11. §. 5. n. 6. et Spor. p. 264. n. 750. cum communi, et Salm. c. 2. n. 65. cum Con. Henr. Dic. Apil. Dian. Conin. Vide dicta l. 6. n. 563. v. Dub. 3. Idem dicit Sanch. Dec. l. 4. nu. 13, qui excipit casum hæresis, et hanc exceptionem rejiciunt Pal. D. 1. p. 2. §. 5. cum Avers. et Dic. apud Croix l. 6. p. 2. n. 1624. Ratio, tum quia, stante impedimento Romam adeundi, restituitur (ut diximus) ex jure Episcopis potestas ordinaria absolvendi per reservationem Bullæ ablata; Tum quia (ut ait Ronc. l. c.) jus non obligat Reum, nisi ut personaliter adeat Papam: Unde, si id præstare nequit, ad aliud non tenetur. Præterea (ut addit bene Ronc.) obtinere absolutionem à S. Pœnitentiaria, est privilegium, sed privilegia, utpote favorabilia, nullam inducunt obligationem iisdem utendi. Et sic pariter ab Episcopo in casu impedimenti Reus absolvi potest; utiamsi adsit Nuntius Apostolicus, qui possit facile adiri; ut probabilius tenent Ronc. et Salm. eod. n. 65. cum Corn. Dian. Apil. Henr. et Lugo apud Croix l. c. (contra Mol. Bon. Con. etc. apud Salm.) Sicut enim Nuntius, ita et Episcopus tunc absolvere potest ex delegatione Pontificis.

90. — Quær. VI. An casu quo Hæreticus sit impeditus recurrere ad Papam, possit Episcopus eum absolvere (juxta sententiam mox supra relata in Quær. III.), non solum per se, sed etiam per alios? Jam diximus supra in Quær. II. n. 82. quod extra casum impedimenti non potest Episcopus absolvere ab ullo casu in Bulla Cœnæ reservato, et tanto minus delegare. In casu verò impedimenti dicimus cum Bonac. in Bull. Cœnæ D. 1. q. 22. p. 2. n. 14. Ronc. p. 81. c. 6. qu. 4. R. 2. v. Quod si, et de Alexandro Confess. Monial. c. 6. §. 8. quær. 3. valde probabiliter posse Episcopum ab omnibus casibus Pontificiis, etiam hæresis absolvere, et delegare, non solum specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. Nec obstat Tridentinum in laudato c. Liceat, ubi, cum sermo sit de hæresi, dicitur *Eis tantum, non eorum Vicariis*, (absolvere) sit permissum. Nam recte respondent AA. citati, quod id procedit juxta antiquum præscriptum Tridentini, ubi concessum erat Episcopis absolvere ab hæresi occulta etiam extra casum impedimenti; sed cum agitur de impedito ab adeundo Pontificem, facultas hæc absolvendi ab hæresi, aliisque casibus Bullæ Cœnæ competit Episcopis non jam vi Tridentini, sed vi juris communis, ut communiter loquuntur DD. utque latè probavimus in dicta Quær. III. n. 84. ex pluribus textibus ibi allatis. Unde, cum in casu impedimenti prædicta facultas de jure ordinario spectet ad Episcopos, eo quod est annexa ipsi Episcopali officio et dignitati, ideo ipsi bene possunt generaliter eam delegare. Et hoc est juxta communem doctrinam AA. nempe quod omnes qui habent potestatem ordinariam possunt eam delegare, ut docent Salm. tr. 11. de Legib. c. 5. n. 51. et tr. 17. de Voto c. 3. n. 83. cum communi, Cont. t. 2. de Leg. p. 194. v. Quod spectat, Holzm. t. 1. p. 98. n. 485. et alii passim ex l. More 5. de Jurisd. omnium Judic. ubi id expressum habetur: *Is demum ju-*

isdictionem mandare potest, qui eam suo jure (id est ordinatio, ut explicat ibi Glossa) non alieno beneficio habet. Certum contra est, quod cum alicui Prælati aliqua potestas conceditur, et ejus officio sive dignitati annectitur, illa est, vel saltem æquiparatur potestati ordinariæ, ut docent iidem Salm. d. c. 5. de Leg. n. 50. et Laym. l. 1. tr. 5. c. 22. n. 6. qui id probat ex l. 1. ff. de Offic. ejus cui comm. est jurisd. et ex c. Quoniam de Offic. deleg.

91. — Quær. VII. An quando ob mortis periculum, vel ob aliud impedimentum absolvitur ab inferiore peccatum reservatum, sed absque censura, imponendum sit onus Pœnitentiæ, ut Superiori se præsentet? Negant Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 24. cum Corduba, Zambran, item Salm. de censur. c. 2. n. 46. qui citant Suar. in 3. p. t. 4. D. 30. s. 3. n. 6, sed non bene, ut infra videbimus. Ratio (ut aiunt), tum quia eo casu directè absolvitur peccatum, tum quia nullo jure cavetur tale onus comparendi. Sed omnino distinguendum: si peccatum sit absolutum in articulo sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad Superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cum eo casu cesset omnis reservatio, ut rectè docent Suar. dict. n. 6. et Salm. de Pœn. c. 11. n. 21. cum Palud. et Nao. ac Dian. p. 5. tr. 3. R. 66. cum Gran. Præp. Hurt. etc. Secus verò, si peccatum est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi Superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantum indirectè, juxta dicta l. 6. n. 585. v. Dub. 1. Unde Pœnitens, ut postea directè à Superiore absolvatur, omnino cum convalescit tenetur eum adire: ita communissimè Suar. l. c. n. 8. Laym. de Pœn. c. 12. n. 10. cum Nao. Soto, Con. Ricc. etc. et Ciera de Cas. reser. n. 164. cum communi, ut asserit.

92. — Quær. VIII. An impediti adhuc Episcopum adire pro his censuris, vel aliis reservatis, possint à quocumque Confessario absolvi? Negant communius Suar. Lug. Dec. etc. apud Viva de Pœnit. Qu. 9. Art. 2. n. 9. Quia hoc in jure conceditur tantum Episcopis, nec in lege positiva valet argui à pari. Sed probabiliter affirmant (cum onere tamen comparendi ad Episcopum, cessante impedimento) Ronc. d. c. 6. Qu. 4. R. III. Pal. D. 2. p. 11. §. 5. n. 6. Spor. p. 264. n. 750. Croix lib. 6. p. 2. n. 1624. cum Nao. Abb. Ang. et Tab. Salm. de cens. c. 2. n. 93. in fine cum Tann. Sylo. Henr. Viva l. c. cum Perez, Hurt. Gran. Dicast. Boss. et Celest. Ratio, tum quia, ubi eadem est ratio, idem jus debet esse, ut dicit Glossa in c. Cum Dilecta. De Confir. Tum quia non deest lex hoc expressè indulgens; nam in c. Nuper, 29. De Sentent. excom. habetur ut supra annotavimus, quod impositus ex justa causa adire Superiorem jus habentem absolvendi à censura, à suo absolatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. Sub nomine autem proprii Sacerdotis venit quidem quilibet Confessarius, ut notat ibi Glossa ex c. ult. q. 26. et rectè inferunt Salm. c. 2. n. 164. ex c. Omnis, de Pœnit. et rem. ubi præcipitur quemque semel saltem in anno confiteri proprio Sacerdoti, qui commu-

niter intelligitur quivis Confessarius, ut probavimus l. 6. n. 564. et 670. Si igitur non potest verificari casus quod Sacerdos absolvat Reum à censuris Pontifici reservatis, quando Episcopus adiri potest, saltem verificari debet quando Episcopus adiri non potest, ut rectè arguant *Roncag. et Salm. l. c. cum Henric. et Diana. Imò Pal. l. c.* dixit ex vi prædicti textus, impeditum adire Papam, posse indistinctè absolvi à proprio Sacerdote. Sed probabilius puto cum *Sperer p. 264. n. 761. Salm. c. 2. n. 63. Ronc. l. c.* et aliis communiter, ut supra, hoc non admittendum, nisi quando non patet facilis recursus ad Episcopum: nam to à suo Episcopo, vel proprio Sacerdote, communissimè DD. interpretantur non disjunctivè, sed subrogativè, nempe quando Episcopus nequit adiri. Tantò magis quòd in *c. de Cætero, 11. et c. Ea noscitur, 13.* expressè disponitur, quòd cum non potest adiri Pontifex, adeatur Episcopus. Satis etiam probabile est cum *Suarez, Sanch. et Mol. ut notavi l. 6. n. 563. v. Dub. I.* quòd in articulo sive periculo mortis quilibet Confessarius possit, etiam præsentè Episcopo, absolvere à casibus Papalibus, quia tunc omnis reservatio cessat. Nec obstant textus mox supra citati in *c. 11 et 13. de Sent. excomm.* Nam probabiliter respondet *Sanch. cum aliis* ut supra, eos procedere tantum in casu percussione Clericorum, de quo loquuntur, non verò in aliis. Præterquam quòd nullum expressum inveni textum, qui in articulo mortis præscribat quòd infirmus ab Episcopo absolvatur à censuris Pontifici reservatis. Excipit tamen *Sanch. l. c.* cum aliis, si casus Pontifici reservatus esset occultus, quia tunc jure ordinario potest Episcopus ab illo absolvere, vi Tridentini in laudato *c. Liceat.* Unde censet tunc omnino adeundum Episcopum, si ad eum est recursus, cum ipsi tunc reservatus sit casus. Sed hoc non obstante, mihi et aliis junioribus videtur probabile, etiamsi crimen fuerit occultum, posse absolvi in periculo mortis à simplici Confessario, adhuc præsentè Episcopo, quia in tali periculo (ut diximus) cessat omnis reservatio quorumcumque peccatorum, et censurarum, ut docet Tridentinum *sess. 14. c. 7.* Neque in hoc mihi contradixi dicto *num. 563. Dub. 1.* ubi video oppositum tradidisse; nam ibi sermo fit de censuris ab eodem Episcopo reservatis, et eo casu, cum Confessarius debeat imponere Pœnitenti, ut postquam convalescit se præsentet Episcopo ad congruam pœnitentiam ab eo accipiendam, ut communiter docent DD. cum *Salm. de Pœnit. c. 11. n. 21. et Tamb. de Cas. res. l. 5. c. 10. §. 4. ex c. Quo de iis, et c. Sæpe, de Sent. excomm. ac signanter ex c. Bos qui, ubi id expressum habetur: notantque ibi Tamb. n. 7. cum Fill. Boss. et Pasqualig. ac Viva in prop. 3. Alex. VII n. 5. cum Val. Nav. Bordonne, etc.* quòd eo casu pro foro externo Confessarius debet exigere à Pœnitente juramentum se præsentandi Superiori, cum primum poterit (sed pro foro interno dicunt sufficere promissionem), ideo præsentè Episcopo infirmus nequit absolvi à simplici Confessario. At quando agitur de censuris Papalibus, non debet infirmus, elapso periculo, se præsentare Episcopo, sed

Pontifici, unde cessat ratio cur præsentè Episcopo non possit absolvi. An autem in articulo mortis Laicus, aut simplex Clericus possit absolvere à censuris, deficiente Sacerdote? Probabilius negandum juxta dicta l. 6. n. 540.

An verò habens peccata, et censuras reservatas teneatur exponere confessario non habenti super eis potestatem, carquo urgeat necessitas communicandi, aut confitendi, et aditu non pateat ad Superiorem? Vide dicta de Euchar. l. 6. n. 265 v. Quar. II. ubi diximus teneri; vide ibi rationem.

Si quis autem est impeditus adire Episcopum, an possit simplex confessarius eum absolvere à casibus et censuris ab eodem Episcopo reservatis? Respondet *Ronc. tr. 4. c. 6. q. 5. cum Hurtado, et Diana,* quòd si impedimentum esset diuturnum, poterit absolvi, cum obligatione tamen comparendi coram Superiore, cessante impedimento. Si verò impedimentum sit perpetuum poterit absolutè absolvi. Attamen *Laym. de Pœnit. cap. 12. n. 10. cum Suar. Soto, Coninch. etc.* dicunt, casu quo urgeat necessitas, et Episcopus longè distet, simplicem Confessarium posse Pœnitentem absolvere directè tantum super non reservata, et indirectè super reservata.

95. — Quar. IX. Quomodo Episcopi hanc facultatem sibi concessam in *d. c. Liceat,* tam dispensandi in irregularitatibus, quam absolviendi à casibus reservatis occultis, possint aliis delegare? Prima sententia quam tenent *Henric. Menoch. et Cord. apud Sanch. de Matr. l. 2. D. 40. n. 16,* dicit non posse Episcopos hanc facultatem generaliter delegare, sed tantum specialiter in aliquo casu particulari qui occurrat. Secunda verò probabilior sententia quam tenent *Suar. t. 4. D. 30. s. 2. n. 9. Sanch. loc. cit. n. 17. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 2. ac Croix l. 7. n. 135,* docet bene posse Episcopos generaliter committere hanc facultatem tam dispensandi, quam absolviendi, alteri specialiter ad hæc deputato. Idque testatur *Suar.* sic esse receptum, et interpretatum à consuetudine, quæ est optima legum interpret. Imò probabiliter dicunt *Sanch. ibid. n. 25. Barb. in Trid. d. c. 6. sess. 24. num. 45. v. Ego tamen;* (et idem clarè sentit *Suar. loc. cit. D. 41. sess. 2. n. 8.*) quòd non solum alius specialiter deputatus, sed etiam quicumque, cui Episcopus generaliter suam facultatem committit, potest dispensare in irregularitatibus, et absolvere à suspensionibus reservatis occultis. Ratio, quia Concilium facultatem circa hæc non limitat, sicut limitat in secunda parte facultatem absolviendi à casibus: Unde, cum eam habent Episcopi de jure ordinario, generaliter possunt eam delegare, nulla facta speciali deputatione ad ipsa. Bene autem advertit *Pal. de Leg. D. 6. p. 8. §. 2. n. 7.* Episcopum non posse dispensare in irregularitatibus (vel absolvere à suspensionibus reservatis) cum alienigenis, etiamsi ipsi habeant quasi domicilium in sua Diocesi ex Decl. Greg. XIII relata l. 6. n. 593.

94. — " Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes,

» possunt ex suis privilegiis, in foro tamen interno tantum, à variis censuris absolvere. Vid. *Dian. p. 9. t. 4. Res. 63.*
 » Quare à superioribus suis illa privilegia petant, cum ad confessiones audiendas exponantur, et circa ea sequentes regulas sequantur. »

95. — Quoad Regularium autem facultatem in reservata, distinguenda est facultas, quam habent erga sæculares, ab illa quam erga subditos.

Et I. Quoad Sæculares, olim Regulares absolvere poterant eos à censuris tam à Pontifice, quam ab Episcopis sibi reservatis, ex diversis privilegiis, quæ referunt *Salm. de Sac. Pœnit. c. 13. n. 51*, nempe Eugenii IV, Urbani IV, Pauli III, Julii II, S. Pii V, etc. Verum (ut testantur ipsi *Salm. ibid. et Vica in Trut. Prop. 12. Alex. VII. n. 1.*) Clemens VIII, die 26 Nov. anni 1602, et Paulus V, 7 Jan. 1607, limiterunt talem facultatem, et declaraverunt eos extra Romam et intra Italiam non posse absolvere sæculares à casibus Papæ reservatis in Bulla Cœnæ; Nec ab aliis, sex celeberrimis illis, nempe percussione Clericorum, Duelli, Violationis Immunitatis, Violationis Clausuræ Monialium ad malum finem, Simonie realis, et Simonie confidentialis in Beneficiis (Decretum Clementis in extensum refert *P. Milante in prop. 12. Alex. VII. t. 1. p. 98*: Nec pariter à casibus quos Ordinarii sibi reservant.) Deinde S. Congr. de mandato Urb. VIII, 17 Nov. 1627, sic sancivit: « Per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post sacrum Conc. Trid. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, ac deinde etiam ipsius Congregationis Decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario reservatis; quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consueverunt, utpote sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires ac robur acquisivisse ex sequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proinde Regulares cujusvis Ordinis, etc. » Ibiq. additum fuit: « Ab aliis casibus et censuris (præter casus Bullæ Cœnæ) Sedi Apostolicæ reservatis absolvendi facultatem extra Italiam minimè sublatam fuisse ejusdem S. C. Decretis hac de re editis jussu Clem. VIII. »

96. — Sed dubit. 1. an regulares possint absolvere sæculares à casibus Papalibus? Prima sententia negat cum *Vica in prop. 12. Alex. VII. n. 14. Bord. et Floren. ex Decr. Pauli V*, quo sancitum fuit: « Ac insuper, ut nulli ex sacerdotibus prædictis (scil. Sæcularibus et Regularibus) quibuscumque privilegiis, indultis, et facultatibus, suffulti ab excommunicationibus vel casibus eisdem Ordinariis, vel Sedi Apostolicæ reservatis, præterquam in articulo mortis, absolvere audeant, vel præsumant. » Secunda tamen probabilior sententia quam tenent *Bonac. p. 2. n. 18. Salm. tr. 18. de Privileg. c. 4. n. 153.* atque *Aversa, et Pell. apud Viam l. c. n. 13 et 14.* sequitur *Potest. t. 1. De Min. Pœnit. c. 5. n. 3458.* cum *Peyr. Donat. Rodr. Vidal,*

Joan. De la Croix, et ipse *Vica* se revocans id admittit in *Tract. de Cens. Qu. 2. Art. 2. n. 6 et 7*, docet Regulares posse absolvere sæculares à casibus Papalibus occultis; et probant ex privilegio Soc. Jesu (in quo communicant omnes Regulares, ut notat *Potest. n. 3459.*) concessio à Paulo III, anno 1545. In dicto privilegio, cujus verba refert *Potest. ibidem*, conceditur absolvere Fideles « ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ etc. Necnon vota quæcumque, exceptis votis castitatis, Religionis, etc. » Nec obstare dicunt *Pell.* apud *Viam*, et *Bon. n. 19*, laudatum Decretum Pauli V. Nam prohibitio ibi facta de absolvendis casibus Papalibus, refertur ad casus in Decr. Clementis VIII reservatos, quod Paulus V, et inde Urbanus VIII confirmarunt, et innovarunt, ut referunt *Bon. Vica, etc.* Ibi enim tantum casus Bullæ Cœnæ, et alii sex enunciati excepti fuerunt.

97. — Quod autem tuerent *Pelliz.* apud *Viam*, et *Rodrig.* apud *Potest.* scilicet ex præfato privilegio posse Regulares absolvere etiam à Papalibus pro foro fori, merito rejicit *Potest. n. 3465.* Nam ex verbis Privilegii, *Confessionibus auditis*, atque *Pœnitentiam salutarem injungendi*, satis constat facultatem pro solo foro interno esse concessam.

98. — Dubit. 2. an Religiosi possint absolvere sæculares à casibus ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Affirmarunt *Suar. Hurt. etc.* apud *Salmant. de Cens. c. 2. n. 40.* Ratio, quia qui potest majus (nempe absolvere à Papalibus), potest etiam minus, scil. absolvere ab Episcopalibus. Et huic opinioni inclinarunt *Rodrig. Quint. Cand. etc.* apud *Viam in d. prop. 12. n. 4.* ob privilegia postea, et iterum Regularibus concessa. Nec obstare dicebant Decr. S. Congr. de mandato Clem. VIII et Urb. VIII, cum talia Decreta non habeant vim legis. His tamen non obstantibus, omnino tenendum est oppositum, cum præfata Decreta fuerint confirmata ab iis Pontificibus pro tota Ecclesia ipsorum speciali mandato, et ideo verè habent vim legis, juxta communem doctrinam relatam *Tom. 1. lib. 1. n. 106.* Insuper (ut rectè dicunt *Salm. l. c. et Vica de Cens. Qu. 2. Art. 2. n. 7.*) prædicta opinio satis evasit improbabilis post *prop. 12* damnatam ab *Alex. VII.* quæ dicebat: « Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. » Hæc enim proscriptio sola sufficit ad privilegia revocanda.

99. — Dubit. 3. an Regulares privilegiati possint absolvere à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine? Adest duplex sententia probabilis. Prima sententia negat, et hanc tenent *Cabasut. T. J. l. c. 11. Conc. de Pœnit. p. 571. n. 8. Milante in prop. 12. d. ab Alex. VII. et Vica in d. p. 12. n. 14. c. cum Bordon. et Floron.* Quia in Decreto citato Pauli V. fuit Regularibus sublata facultas absolvendi à censuris ordinariis reservatis. Secunda tamen probabilior sententia affirmat, quam tenent *Conc. de Cens. p. 447. n. 17. Spor. de Pœnit. p. 264. n. 245. Croix l. 6. p. 2. n. 1628. Salm.*

de Sacram. Pœnit. c. 13. n. 52. cum Sanch. Aversa, Lez. Pelliz. Peyr. Dian. etc. Et sequitur se revocans *Viva in Tract. de cens.* Qu. 2. Art. 2. n. 7, qui docet posse absolvi à Regularibus censuras Episcopis reservatas à jure communi. Quenam autem sint Censuræ, vide infra apud Busemb. num. 213. Excipe tamen eas quas Episcopi sibi reservant. Ratio, quia, licet in Decretis Pauli V et Urb. VIII Regularibus vetetur absolvere à casibus Ordinariis reservatis, attamen hoc verius intelligitur, ut dicunt *Salm. l. c. et Avers. Lez. Leand. apud Vivam d. prop. 12. n. 13*, de casibus tantum ab Ordinariis sibi reservatis, cum hæc Decreta sint (ut supra diximus) confirmativa Decr. VIII ubi dicitur: *Nec à casibus, quos Ordinarii reservarunt, aut in posterum sibi reservabunt.* Notatque rectè *Suar. de Pœnit. D. 29. s. 3*, quod casus à jure Episcopis reservati reipsa magis dicendi sint Episcopis delegati, quam reservati. Omnino tamen excipiendi sunt sex casus expressi in Decreto edito jussu Clem. VIII, ut supra: At hoc intelligendum intra Italiam, ut explicavit Urban. VIII (prout supra n. 95.); nam extra Italiam, vel in Urbe, ut dicitur in Decr. Clementis, bene possunt Regulares absolvere ab omnibus censuris, quæ à jure sunt Episcopis reservatæ, et intra Italiam Regulares possunt absolvere à censura propter abortum fœtus animati, cum hic casus non sit in casibus expressis à Clem. VIII. Ita communiter DD. Vide *T. 2. l. 3. n. 397. vers. Pariter.* Si verò Episcopus hunc casum specialiter sibi reservaverit, tunc nullo modo Regulares possunt illum absolvere, ut diximus loc. cit. in fine, et lib. 6. n. 599. vers. *Certum, circa fin.*

100. — Quod autem dicit *Viva de Cens. q. 5. ar. 3. n. 10. et in Prop. 12 damn. ab Alex. VII.* cum aliis, nempe Regulares posse absolvere etiam à sex casibus Clement. VIII quando sunt occulti, ob eandem rationem ut supra, quia prædicti casus, cum sint occulti, reservantur Episcopis, non Papæ, vi Trident. in c. *Liceat*. Id minimè probatur: nam in tantum Regulares possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis sive delegatis, in quantum ipsi etiam sunt papales, quare, ablata Regularibus facultate absolventi à casibus Clem. uti Papalibus, non habent illi unde hac facultate uti possint, sive casus sint publici, sive occulti. Probabiliter autem *Viva q. 2. ar. 2. n. 7. cum Comit. et communiori sententia*, cui adhæret etiam *Conc. p. 447. n. 17*, dicit posse Regulares absolvere casus in Synodis reservados, quando Episcopus eos in tabella non exponit; quia eo ipso, quod in tabella non reservat, censetur velle omnibus Confessariis facultatem concedere absolventi ab iis, ex regula: *Non expressum habetur pro omisso.*

101. — II. Quoad facultatem autem, quam Prælati Regulares habent erga suos subditos, communiter doceat DD. posse ipsos subditos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ. Ita *Salm. de Cens. cap. 2. num. 70. Conc. p. 444. ex num. 19. Viva in Prop. l. Alex. VII. n. 6. et Potest. De Min.*

Plen. t. 1. n. 3372. ex variis privilegiis, quæ congerunt *Salm. l. c.* (Quidquid in contrarium dicat *Croix l. 8. n. 141. cum Dic.*) Nam licet ex vi Trident. in c. *Liceat*, non censeatur data Prælati Regularibus facultas ibi concessa Episcopis, quia videtur concessa tantum iis, qui habent Diocesim propriam, cum in Trident. dicatur, *in Diocesi sua*; Attamen adest Privilegium à S. Pio V. (quod in extensum referunt *Conc. l. c. et Salm. de Sac. Pœnit. c. 13. n. 33.*) cujus vi prælati Regulares in suos Fratres, et Moniales possunt idem, quod Episcopi in suos subditos vi Trid. in c. *Liceat*. Et licet *Mendo ap. Croix l. c.* astruat confutare Privilegium S. Pii, tamen illud authenticè referunt *Salm. de Sac. Pœnit. c. 13. n. 33. Viva, et Conc.* qui etiam asserit ipsum confirmatum fuisse cum aliis à Bened. XIII, in *Const. 79. Pretiosus*, edita an 1727, quam refert etiam *P. Milante in prop. 3 Alex. VII. p. 23.* Qui insuper refert ab eodem Pontifice concessam fuisse facultatem absolventi etiam à casibus Bullæ Cœnæ, exceptis « Relapsu in hæresim, Falsificatione litterarum Apostolicarum, et delatione prohibitorum ad Infideles; » Generali verò Ordinis concessit, « ut ipse solus possit ab irregularitate » hujusmodi (orta ex homicidio) dispensare cum Fratribus sibi » subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra » claustra extiterit consummatum. » Nomine autem Prælatorum veniunt Provinciales, et eorum Vicarii in ipsorum absentia vel alii ab eis deputati, ut asserunt *Salm. de Cens. c. 2. n. 80.* Necnon veniunt omnes Superiores locales, Rectores, Priores, Guardiani, etc. ut ait *Potest. l. c. n. 3379.* Sed post hæc scripta inveni, quod Clemens XII, in Bulla Romanus, die 30 Maii 1742, revocaverit omnes Constitutiones, et Privilegia (præsertim contenta in præfata Bulla, *Pretiosus*) concessa à Bened. XIII, omniaque reduxit ad pristinum statum. Insuper hic notandum, quod cum disceptatum fuisset, an revocatio per Tridentinum facta Privilegii Regularibus concessi absolventi Hæreticos, esset vel ne intelligenda pro Sæcularibus, non verò pro Religiosis subditis: S. C. adjudicavit intelligi pro omnibus; ita refert *P. Ferraris Bibl. verb. Absolvere, ar. 1. num. 40.*

102. — Possunt etiam Prælati Regulares absolvere Novitios qui Ordinis à censuris Papalibus (exceptis casibus Bullæ) ante ingressum in Religionem contractis. Ita *Salm. d. n. 80. cum Rodr. Cand. etc. ex Privilegio à Clemente VII, concessa anno 1530.*

103. — Sed dubit. 1. An dicti Prælati possint Novitios absolvere etiam à censuris ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Respondetur negativè ex Decreto S. C. edito de mandato Urb. VIII, ut supra relato; quamvis etiam contradicat *Jo. de la Cruz. apud Salm. c. 2. n. 80.* cui ipsi adhærent n. 81. quia (ut aiunt *Salm.*) per tale Decretum revocata est facultas concessa per Privilegium Clementis VII, quoad absolutionem casuum Episcopaliū; non autem illa quæ per consuetudinem est obtenta, ut est ea, qua habentes facultatem absolventi à reservatis Papæ, possunt absolvere etiam ab illis, quæ Ordinarii sibi reservant, ut testantur ibi.

Suar. alier. et Hurt. Addunt alii apud *Viam in d. prop. 12 Alex. VII. n. 6.* Decretum illud non habere vim legis, quia non fuit de ejusdem Pontificis speciali mandato solemniter promulgatum pro tota Ecclesia, juxta sententiam relatum *n. 106.* Omnes tamen hæ rationes ex supradictis non videntur ampliùs probabiles post *prop. 12* damnatam ab *Alex. VII.* ut supra allatam, qua oppositum apparet satis declaratum.

104. — Dubit. 2. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos Religiosos à casibus reservatis in Bulla Cœnæ, ac etiam ab hæresi? Quoad Sæculares, jam damnata fuit ab *Alex. VII.* Propositio 4 quæ dicebat: « Prælati Regulares possunt in foro » conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, » et ab excommunicatione ob ipsam incursa. » Quoad subditos verò adsunt tres sententiæ: *Prima* universè affirmat cum *Pal. Rodr. Peyrin. etc. ap. Salm. de cens. c. 2. n. 75.* et hanc sequitur et enixè defendit *Potest. t. 1. p. 4. c. 5. n. 3375.* cum *Villal. Donat. et aliis*, ex diversis privilegiis, et juribus quæ ibi congerit.

105. — *Secunda* sententia, quam tenent *Salm. l. c. ex n. 76 et 77.* cum *Suar. Bann. Cand. Arag. et aliis*, dicit eos non posse absolvere ab hæresi, sed posse à cæteris casibus Bullæ. Ratio istorum, quia, licet per Bullam Cœnæ revocentur quæcumque privilegia Regularibus indulta, per verba, *Non obstantibus privilegiis, etc. alicui, vel aliquibus cujuscunque Ordinis concessis;* attamen *S. Pius V.* extendit ad Prælatos Regulares privilegium Episcopis concessum per Trident. in *cap. Liceat*, ut supra, eodem modo ac in Episcopis invenitur. Sicut igitur (dicunt *Salm. n. 77.*), non obstante dicta Bulla, possunt Episcopi vi illius privilegii absolvere suos subditos, etiam à casibus Bullæ occultis; sic etiam possunt Regulares. Excipiunt autem *Salm. n. 76.* hæresis crimen, quia ex *Constit. Pauli V.* ut referunt, hæretici omnino remitti debent ad Inquisitores. Sed hoc explicant in *Tract. de Sacr. Pœnit. c. 13. n. 5.* valere pro locis, ubi viget Tribunal *S. Inquisit.*: et ideo pro aliis locis referunt doctrinam *Suar.*, qui dicit Prælatos posse absolvere subditos etiam in hæresim relapsos ex concessione *Greg. XIII.*

106. — *Tertia* demum sententia, quam tenendam esse dicunt *Via in prop. 4* damnatam ab *Alex. VII.* et *Croix l. 6. p. 1. n. 1622* citans *Sanch. Suar. Dian. et Mendo*, dicit eos non posse absolvere ab ullo casu Bullæ Cœnæ. Ratio est, tum quia *Decr. Urbani VIII.* (ut supra allatum) expressè declaravit per annuam Bullæ publicationem sublatam esse Regularibus facultatem à casibus Bullæ Cœnæ absolvendi; tum quia (ut rectè arguit *Via in d. prop. 4. num. 3.*), si hodie nec etiam Episcopi à casibus Bullæ absolvere possunt post *Prop. 3* damnatum ab *Alex. VII.* ut diximus supra *n. 83.* Ergo tantò minùs poterunt Prælati Regulares. Sed hodi quæstio finita est; nam (ut referunt *P. Milante in dicta prop. 3. to. 1. p. 23.* et *P. Conc. to. 10. p. 449. n. 21 et 22.*) *Bened. XIII.* Bulla *Pretiosus*, (cujus verba retulimus *n. 101.*) novissimè

concessit Superioribus Ordinis. *S. Dominici*, et per communicationem aliorum Ordinum, posse absolvere suos subditos, nempe Fratres, et moniales sibi subjectas à quibusvis censuris etiam in Bulla Cœnæ, aliquibus tamen exceptis.

107. — Dubit. 3. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici sæcularis? Diximus suos subditos; nam circa sæculares nihil Regulares possunt, cum facultas absolvendi sæculares ab hac censura sit ipsis expressè adempta à *Clem. VIII.* et *Paulo V.* extra Romam; et intra Italiam: vide dicta *n. 95.* In *c. Cum illorum, 32. §. Qui, de sent. excom.* Affirmatur, si Religiosus percusserit alium ejusdem Ordinis, « nisi excessus (ut ibi dicitur) extiterit » difficilis et enormis; utpote si ad mutilationem membri, vel ad effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violenta manûs injecta. » Si verò percusserit Religiosum alterius Claustrum, dicitur ibid. quòd « per Abbatem prius », et ejus qui passus est injuriam, absolvatur. » Si autem percusserit Clericum sæcularem, dicitur, « non nisi per Apostolicam Sedem absolutionis gratiam poterit promereri. » Idem autem quod dicitur de Religioso, dicunt communiter *Pal. D. 3. p. 23. §. 4. ex n. 10. Laym. tr. 5. p. 2. c. 5. circa finem*, et alii passim de Novitio percussore, etiamsi ipse crimen commiserit ante ingressum, quia in favorabilibus Novitii habentur ut Religiosi. Addunt tamen *Laym. l. c. in fin. et Pal. ib. cum Mol. et Sayr.* quòd Novitius, si egrediatur ante professionem, tenetur se præsentare Sedi Apostolicæ, juxta *c. Eos qui de sent. excom. in 6.* adhuc si fuerit à Prælato absolutus, quia illa absolutio fuit concessa ob temporale impedimentum, ne vagaretur. Hic verò notandum 1. quòd si Religiosus leviperussione læserit Clericum sæcularem, bene poterit absolvi ab Episcopo illius, ut communiter dicunt iidem *Laym. et Pal. ll. cc.* cum aliis ex *c. Religioso, de sent. excom. in 6.* Notand. 2. cum eisdem *AA. et Salm. c. 2. n. 69.* quòd prædicta procedant juxta jus commune; nam, spectatis Privilegiis, Religiosi bene possunt absolvi à suis Prælatibus, etiamsi percussio fuerit enormis, ex pluribus Privilegiis, quæ referunt *Pal. n. 10. in fin. Salm. l. c. et Ronc. p. 104. c. 2. q. 2.* Idque dicunt prælati *AA.* valere, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis, vel Clericum sæcularem. Additque *Croix l. 7. n. 32. cum Krimer.* etiamsi percussio fuerit publica, ac posse Abbatem absolvi per Confessarium à seipso electum. Notandum 3. quòd, licet Regulares possint absolvi à suis Prælatibus ob hujusmodi Privilegia, bene tamen valent etiam se subdicere Episcopis, ut ab eis absolvantur: intellige, si percussio fuerit levis, vel enormis occulta. Et in eo casu illi qui sunt Prælati aliorum Ordinis, possunt per se exposcere talem absolutionem ab Episcopis: reliqui verò Religiosi de suorum Prælatorum licentia, nisi hæc injustè denegetur, ut docent *Sanch. Dec. lib. 2. c. 12. n. 10.* et *Salmantic. c. 2. num. 52.* cum *Boss. Henrig. Diana, etc.*

108. — A quibus autem censuris possint absolvi recipientes Bullam Cruciatæ? Vide *Salm. c. 2. n. 82. et Croix toto l. 8.*

109. — « *Regulæ. Prima.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

110. — « *Secunda.* Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ, eo quod hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali. *Dian. p. 5. t. 12. Res. 14.* »

111. — Ita *Bon. q. 3. p. 1. num. 12. et Suar. Ugol. etc. ap. Salm. c. 2. n. 41.* Cæterum quotiescumque conceditur à Papa facultas absolvendi à censuris, etiam de papalibus intelligitur: alias nihil concederetur, quia quilibet approbatus potest absolvere à non reservatis, ut *Bon. n. 11. et Salm. l. c. cum Nav. Azor. Cand. etc.* Pariter in Jubilæo, concessa facultate ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensæ ex communi usu etiam reservatæ Episcopis, *Croix. l. 7. n. 132 et 149. cum Suar. et Dic.* An autem, data potestate absolvendi à censuris tam à jure, quam ab homine latis, comprehendantur censuræ ab Episcopo specialiter latæ? affirmant apud *Croix n. 133. Avil. Henr. etc.* Negant *Vasq. Hurt. etc.* Utraque est probabilis. Facultas autem concessa ab Episcopo de absolvendis casibus reservatis, non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata; *Tamb. de Cas. R. c. 9. §. 1. n. 11.* Secus si talis concessio fiat à Papa; *Croix l. 7. n. 134.* Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura, et propter censuram, vide *l. 6. n. 580.*

112. — « *Tertia.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis papalibus, et episcopalis à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro quibus alioqui concessio per magnam partem esset inutilis. »

115. — Concessa facultas absolvendi à casibus papalibus, non intelligitur à casibus Bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea quæ Superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset, ut dicunt *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. Croix l. 7. n. 132. Salm. c. 2. n. 41. cum Suar. Cand. Ugolin. etc.* Certum autem est hodie, quod concessa facultate absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, non comprehenditur facultas absolvendi ab hæresi, licet occulta, ut decrevit *Alex. VII* die 23 Martii 1656, et novissimè rursus declaravit *Bened. XIV* in Bulla *Convocatis* emanata pro Jubilæo anni 1750. *n. 53.* Qui tamen *n. 7.* concessit in eodem Jubilæo facultatem absolvendi ab hæresi occulta, modo Pœnitens non habuerit complicem.

114. — « *Quarta.* Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello certantes (idem dic de similibus casibus) post Constitutionem Clementis VIII, sicuti poterant ante eam: præterquam in

» Italia extra Urbem; idque ex declaratione ipsiusmet Clementis apud *Comitolium l. 6. mor. Regin. l. 21. d. 83. Filluc. t. 1. tr. 15. c. 5. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.*

115. — « *Resp. 4.* Ampla etiam solet dari potestas à censuris absolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, et quomodo concedatur. Si enim detur potestas absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. » (*Cæterum universè loquendo, qui absolvere potest à peccato reservato, potest etiam à censura annexa, cum nequeat absolvi peccatum, nisi prius censura absolatur. Salm. c. 2. n. 38. cum Avil. Cand. etc.*) » Porro absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea vel sua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque censuram; secus si ab initio indulgentias lucrari noluierit, eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, et tam peccata reservata, quam censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum. » (*Vide dicta de Pœnit. l. 6. n. 536. ad n. XIII et XXVI.*) »

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo? et quomodo in interno? — 117. An possit absolvi absens? — 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. — 119. De absolutione metu extorta. — 120. An valeat absolutio, non satisfactio parti? — 121. Quid si cum hac conditione sit concessa facultas? — 122. An, secuta satisfactio, de se auferatur censura? — 123. An valeat, et liceat absolutio sub conditione? — 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam? — 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa? — 126. An censura possit absolvi extra Confessionem? — 127. Ad absolvendas Censuras requiritur I. Satisfactio partis. — 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem? — 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. — 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. — 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. — 132. An valeat absolutio si reus falsum exponat?

116. — « *RESP.* Id statuendum esse ex natura tum censuræ, tum cujusvis absolutionis.

Ex qua circa absolvendi modum resolves:

» 1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus aperte significetur absolutio impendi. » (*Ad absolvendam censuram sufficiunt quæcumque signa externa, sed non sufficit sola voluntas Judicis. Suar. D. 6. sect. 9. n. 2.*

108. — A quibus autem censuris possint absolvi recipientes Bullam Cruciatæ? Vide *Salm. c. 2. n. 82. et Croix toto l. 8.*

109. — « *Regulæ. Prima.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

110. — « *Secunda.* Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ, eo quod hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali. *Dian. p. 5. t. 12. Res. 14.* »

111. — Ita *Bon. q. 3. p. 1. num. 12. et Suar. Ugol. etc. ap. Salm. c. 2. n. 41.* Cæterum quotiescumque conceditur à Papa facultas absolvendi à censuris, etiam de papalibus intelligitur: alias nihil concederetur, quia quilibet approbatus potest absolvere à non reservatis, ut *Bon. n. 11. et Salm. l. c. cum Nav. Azor. Cand. etc.* Pariter in Jubilæo, concessa facultate ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensæ ex communi usu etiam reservatæ Episcopis, *Croix. l. 7. n. 132 et 149. cum Suar. et Dic.* An autem, data potestate absolvendi à censuris tam à jure, quam ab homine latis, comprehendantur censuræ ab Episcopo specialiter latæ? affirmant apud *Croix n. 133. Avil. Henr. etc.* Negant *Vasq. Hurt. etc.* Utraque est probabilis. Facultas autem concessa ab Episcopo de absolvendis casibus reservatis, non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata; *Tamb. de Cas. R. c. 9. §. 1. n. 11.* Secus si talis concessio fiat à Papa; *Croix l. 7. n. 134.* Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura, et propter censuram, vide *l. 6. n. 580.*

112. — « *Tertia.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis papalibus, et episcopalis à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro quibus alioqui concessio per magnam partem esset inutilis. »

113. — Concessa facultas absolvendi à casibus papalibus, non intelligitur à casibus Bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea quæ Superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset, ut dicunt *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. Croix l. 7. n. 132. Salm. c. 2. n. 41. cum Suar. Cand. Ugolin. etc.* Certum autem est hodie, quod concessa facultate absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, non comprehenditur facultas absolvendi ab hæresi, licet occulta, ut decrevit *Alex. VII* die 23 Martii 1656, et novissimè rursus declaravit *Bened. XIV* in Bulla *Convocatis* emanata pro Jubilæo anni 1750. *n. 53.* Qui tamen *n. 7.* concessit in eodem Jubilæo facultatem absolvendi ab hæresi occulta, modo Pœnitens non habuerit complicem.

114. — « *Quarta.* Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello certantes (idem dic de similibus casibus) post Constitutionem Clementis VIII, sicuti poterant ante eam: præterquam in

» Italia extra Urbem; idque ex declaratione ipsiusmet Clementis apud *Comitolium l. 6. mor. Regin. l. 21. d. 83. Filluc. t. 1. tr. 15. c. 5. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.*

115. — « *Resp. 4.* Ampla etiam solet dari potestas à censuris absolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, et quomodo concedatur. Si enim detur potestas absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. » (*Cæterum universè loquendo, qui absolvere potest à peccato reservato, potest etiam à censura annexa, cum nequeat absolvi peccatum, nisi prius censura absolatur. Salm. c. 2. n. 38. cum Avil. Cand. etc.*) » Porro absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea vel sua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque censuram; secus si ab initio indulgentias lucrari noluierit, eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, et tam peccata reservata, quam censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum. » (*Vide dicta de Pœnit. l. 6. n. 536. ad n. XIII et XXVI.*) »

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo? et quomodo in interno? — 117. An possit absolvi absens? — 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. — 119. De absolutione metu extorta. — 120. An valeat absolutio, non satisfacta parti? — 121. Quid si cum hac conditione sit concessa facultas? — 122. An, secuta satisfactione, de se auferatur censura? — 123. An valeat, et liceat absolutio sub conditione? — 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam? — 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa? — 126. An censura possit absolvi extra Confessionem? — 127. Ad absolvendas Censuras requiritur I. Satisfactio partis. — 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem? — 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. — 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. — 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. — 132. An valeat absolutio si reus falsum exponat?

116. — « *RESP.* Id statuendum esse ex natura tum censuræ, tum cujusvis absolutionis.

Ex qua circa absolvendi modum resolves:

» 1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus aperte significetur absolutio impendi. » (*Ad absolvendam censuram sufficiunt quæcumque signa externa, sed non sufficit sola voluntas Judicis. Suar. D. 6. sect. 9. n. 2.*

» 5 et 6. *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. nu. 1. et Salm. c. 2. num. 14. cum Corneio, et Giball.* »

» In foro tamen externo communiter servanda est forma cu-
jusque Episcopatus. In foro autem conscientiae hæc fere est in-
» usu. *Ego te absolvo, v. g. à vinculo excommunicationis, sus-
» pensionis, etc. quam incurristi propter NN. (talem causam)*
» et (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiae,*
» et communioni fidelium, (aut si sit suspensus) *executioni tuo-*
» rum ordinum, vel officiorum. In nomine Patris, etc. In publica
» autem ac solemni absolutione præmittitur Psalmus *Miserere,*
» et ad singulos versus penitentis humeri denudati leviter per-
» cussuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omit-
» tenda, præsertim in fœminis); tum adjectis precibus absol-
» vitur, et in Ecclesia introducit. Idem modus fere servatur
» in absolutione mortuorum, nisi quod sepulchrum virga per-
» cutiatur. *Rituale Roman.*

117. — « 2. Absolvi à censura potest absens; * (Certum est
» quod absens sicut potest ligari censura, ita absolvi, ex c. De
» manifesta. 2. q. 1. c. Quanto. 2. q. n. 5. Ceterum sine urgenti
» causa non licet absolvere absentem, *Sanch. l. 2. c. 11. n. 14.*
» *Salm. c. 2. n. 16. cum Pal. Avil. Sayr. etc. qui notant, quod*
» *si obtineatur absolutio per procuratorem, hic debet habere spe-*
» *cialia mandata censurati de obtinenda absolutione, ut constet*
» *de emendatione; debetque procurator implere quæ mandans*
» *implere deberet, si præsens esset*) *, imò et invitus; etsi hoc
» communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia
» sicut poena in absentem et invitum potest statui, sic et auferri.
» *Turr. Dian. p. 5. t. 9. R. 10. * (Vide infra n. 131.)* »

118. — « 3. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest
» absolvi ab una, relictis aliis; quia inter ea non est necessaria
» connexio. Unde si dicatur, *absolvo te ab omni vinculo, etc.*
» valet pro omnibus: ideoque si sic absolutus in Jubilæo fortè
» omisisset invincibiliter peccatum habens annexam censuram,
» id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato,
» per quemvis approbatus absolvi, cum non sit amplius re-
» servatum, eò quod censura, ratione cujus tantum erat reser-
» vatum, sit sublata. * (Vide d. n. 131. in fine.) »

119. — « 4. Absolutio vi, aut metu gravi injuste incusso ex-
» torta non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui
» metum incutit. * (Ex c. unic. De his, quæ vi, etc. in 6. Secus
» tamen si metus non fuerit injuste incussus, nempe si extorta sit
» absolutio à Iudice, qui volebat absolvere, adhuc cessante con-
» tumacia. *Ronc. cap. 6. q. 6. et Cont. Tourn. t. 2. p. 459.*) »

120. — « 5. Absolutio data ab Ordinario, non præstita sa-
» tisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò etiam data
» à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis:
» quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut jura-
» mentum de satisfaciendo cum poterit.

121. — Quær. utrum sit invalida absolutio censure data à

delegato, non satisfacta parte, si illi facultas concessa est absol-
vendi cum clausula, *satisfacta parte?* Probabiliter negant *Sanch.*
de Matr. l. 3. D. 33. num. 6. Pal. D. 1. p. 51. §. 3. n. 6. Bon.
q. 3. p. 9. Ronc. c. 6. q. 6. et Salm. c. 2. n. 25. Nisi exprimitur
in concessione, nullam fore absolutionem, hac conditione non
impleta: alias, cum illa conditio sit de jure, intelligitur apposta
ad monendum delegatum non ad limitandam facultatem. Sed
probabilius affirmant *Suar. D. 7. s. 5. n. 42. Sporer. suppl. p. 279.*
n. 214. item Vasq. Con. Sayr. ap. Pal. l. c. et alii citati l. 6.
n. 537. v. Qu. VIII. cum communiori sententia, ut scilicet ipse
Palas. Ratio, quia prædicta clausula probabilius importat
veram conditionem, ut in simili dictum est *cod. l. 6. n. 1115.*
circa fin. Tanto magis quod cum Pontifices volunt tantum mo-
nere de aliqua obligatione, monitionem expriment per verbum,
hortamur, monemus, et simile; cum vero adhibent ablativum
absolutum, aliquid aliud exprimere intendunt. Hoc tamen non
obstante, non puto improbabilem (ut dixi) primam sententiam
saltem ob auctoritatem DD. qui hic illud *satisfacta parte,* non
interpretantur pro conditione. Omnes autem conveniunt gra-
viter peccare Confessarium qui censuratum absolveret parte non
satisfacta. Vide tamen alia dicta *cit. n. 537. v. Q. VIII.*

122. — Certum autem est, quod etiam secuta emendatione,
vel satisfacta parte, ad cujus instantiam lata est censura, hæc
non aufertur sine absolutione, quia licet, cessante contumacia,
censura debeat statim absolvi, ex c. *Cum consideres, De Sent. exc.*
Ex hoc tamen non inferitur, quod sit jam absoluta; patet ex
Prop. 44. damnata ab Alex. VII. Quoad forum conscientie, reo
correcto, ejusque contumacia cessante cessant censure.

123. — « 6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro
» contingenti, cum sit actus jurisdictionis externæ, qui condi-
» tionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic ab-
» solvi: si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi
» conditio; si non meretur, non debet absolvi. * (Ideo illicita
» de se est talis absolutio, quamvis ex aliqua causa posset coho-
» nestari, ut *Ronc. ib. q. 2. cum Suar. Con. et Salm. cap. 2.*
» *n. 11 et 12. Si quis excommunicet sic: excommunico te, donec*
» *solvas: Vel si quis ita absolvat: Absolvo te, si intra mensem*
» *solvas; facta solutione, tollitur censura, ut Pal. Henr. Avil.*
» *Con. Vasq. etc. cum Salm. ib. n. 13.*) »

124. — « 7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id
» est pro certo actu, et tempore, quo transacto, reincidit: item
» sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat. »

125. — Quær. autem, utrum, censura absoluta cum reinci-
dencia (v. g. si intra mensem non satisfacias) requiratur
nova culpa ad reincidendum? Prima sententia negat, quia tunc
manet eadem prima censura, quæ non fuit sublata, nisi sub tali
conditione. Ita *Suar. D. 7. sect. 8. n. 27. Bon. q. 3. part. 3.*
n. 16. item Hurt. Fill. etc. ap. Salm. c. 2. n. 5. Secunda tamen
probabilior sententia, quam tenent *Ronc. c. 6. q. 2. in fin. Pal.*

D. 1. p. 11. §. 2. n. 10. et *Cont. Tourn. t. 2. p. 460. et Salm. n. 6. cum Avil. Henr. Con. Laym.* etc. docet requiri novam culpam. Ratio, quia prima censura non potest dici suspensa, cum non possit suspendi censura, nisi auctoritate Pontificis, ut dicunt *Salm. l. c. n. 6.* Ergo fuit sublata, et ideo sine nova culpa renasci non potest. Et idem dicendum aiunt *Salm. cum iisdem A. A. ib.* si Pontifex à censura absolverit ad omnem effectum, etsi ad reincidentiam; quia, nisi aliud exprimat, censetur absolvisse modo ordinario. Secus tamen, si à censura absolverit ad aliquem effectum tantum, nempe ut censuratus reddatur habilis ad Beneficium obtinendum, etc. manente censura quoad alios effectus.

126. — « 8. Probabilius est, eum, qui habet potestatem absolvi in foro conscientiae à censura, posse id facere etiam » extra confessionem, ut contra *Navarr. Suar.* et alios docet » *Sanch. l. 8. de Matr. d. 16. Con. Dian. etc.* » (*Idem tenent Salm. c. 2. n. 44. cum Con. Ugol. Vide tamen l. 6. n. 593.* » *v. Eandem, ubi diximus Episcopum non posse absolovere à casibus Papalibus occultis extra Sacramentum Pœnitentiæ ex Declaratione Gregorii XIII.*) » »

127. — Sed pro complemento huius puncti hic sedulo recensendæ sunt solemnitates requisitæ à jure, ut absolutio debite impendatur.

Requir. I. Ut reus prius satisfaciatur parti, in cuius damnum commissum fuit crimen, ob quod censura lata fuit, nimirum furtum, percussio, etc. Nam, licet absolutio data, parte non satisfacta, fuisset valida, graviter tamen peccat absolvens, et tenetur illa damna restituere, quia ex officio tenebatur ei consulere. Ita communiter *Avil. Con. Henr. Cand. cum Salm. c. 2. n. 22.* Sufficit tamen, cum creditor est in loco distant, si reus pecuniam in loco tuto depositet, ut possit absolvi, ut bene notant *Salm. n. 21. cum Avila.*

128. — Tribus tamen casibus posset reus absolvi, non satisfacta parte. I. Quando pars injuriam remittit; sufficit enim satisfactio damnicati, quin satisfiat Ecclesiæ, ut tenent *Salm. n. 20. Vide l. 6. n. 536. ad n. XVI.* Hinc, si percussus à Clerico remittat injuriam expressè, vel tacitè, percussorem familiariter tractando, hic bene posset absolvi, ut *Avila, Navarr. Sylo. ap. Salmant. ibid.* II. Quando pars læsa rejicit justam satisfactionem oblatam, quia tunc jam per se satisfact: *Salmant. cum Card. ibid.* III. Quando reus impotens est ad satisfaciendum, quia tunc iudex eum absolvere bene potest, imò tenetur, et valet compelli, ut ait *Con. ap. Salmant. cap. 2. n. 21. ex c. Qua fronte. De Appel.* quia, cessante contumacia, debet reus absolvi. Reus tamen, qui non est solvendo, nec in toto, nec in parte, debet cautionem præstare, si potest: alias saltem juramentum solvendi, cum poterit, ex *c. Ordoardus de Solut. et c. Ex parte 23. de verb. signif.* Sed vide dicta lib. 6. n. 537. *v. Si verò.* Hoc autem currit, si reus certè est debitor; nam si habet opinionem probabilem pro se, vel

si sit dubius, cum melior sit conditio possidentis, non potest obligari, nisi ad summum ad præstandum juramentum solvendi, si de obligatione constiterit. Quòd si debitor statim solvere non posset, nisi cum magno damno, aut incommodo, potest etiam, præstita cautione, absolvi; nisi pars idem incommodum ex dilatione pateretur, ut *Nav. Con. Avil. cum Salm. d. n. 21.* De hoc vide dicta l. 3. ex n. 701.

129. — Requir. II. Ut reus ante absolutionem censuræ, præstet juramentum de non committendo amplius tale crimen, colligitur ex *c. De cætero, et c. Ex tenore. De Sent. exc.* Hoc juramentum tamen exposcitur tantum ab iis, qui ob enorme crimen excommunicationem incurrunt, utpote sunt scandalosè violentes Ecclesias, graviter percutientes Clericum, incendiarii, usurarii publici, notorii percussores Episcopi, vel Cardinalis, etc. Secus, si excommunicatio sit contracta ob alia peccata non ita gravia; et hoc currit tam in foro interno, quam externo. Ita comm. *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. n. 4. et Salm. c. 2. n. 18. cum Suar. Con. Hurt. Avil. Dian. Henr. etc.*

130. — Requir. III. ex *c. Per tuas, De Sent. exc.* ut censuratus absolutionem petat; ibi: « Nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur. » At quia textus dicit, *non debet*, non autem *non potest*, ideo bene docet *S. Th. 3. p. qu. 24. ar. 2.* quem sequuntur *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. n. 9. et Con. Avila, etc. cum Salm. c. n. 29.* censuratum, modò sit emendatus à peccato, etiam renitentem valide posse absolvi.

131. — Hic autem notandum I. quòd si reus non sit emendatus, et peccatum habeat tractum successivum, ut hæresis, furtum, non potest absolvi, nisi à ferente censuram; secus tamen, si peccatum non habeat tractum successivum, ut perjurium, blasphemia, ut *Cont. Tourn. t. 2. p. 457. et Salm. n. 28.* Notandum II. cum *Ronc. c. 7. q. ult. et Salm. c. 2. n. 30. et ibi Pal. Suar. Sayr. Dian. etc.* quòd aliquando ex justa causa etiam licitè detur absolutio censurato adhuc contumaci, putà ob bonum publicum, vel ut reus facilius resipiscat. Notandum III. quòd si privilegium sit factum Pœnitentibus, prout in Jubilæo, ubi datur eis facultas eligendi sibi Confessarium à quo absolvantur, tunc nequit absolvi invitatus, quia usus privilegii pendet à voluntate privilegiati; ita *Pal. et Tourn. ll. cc. item Avil. Con. Corn. apud Salm. c. 2. n. 39. cum Ronc. l. c.* Secus, si privilegium sit in favorem Confessoriorum, ut sunt privilegia Regularium, prout rectè notant *Salmant. ibid. cum Ant. à Spir. Sanc.* Notandum IV. quòd aliquis pluribus censuris innodatus posset absolvi ab una, et non ab aliis; quare, si censuratus unius tantum petat absolutionem, odiosè alias celando, ab illa tantum censetur absolutus, nisi Superior aliud exprimat, ex *c. Cum pro causa c. Officii, de Sentent. excomm.* Vide *Salm. c. 2. n. 32.* Si autem sine dolo alias celasset, iudicatur absolutus ab omnibus, nisi constet absolventem aliud intendisse. Ita *Salm. ib. cum Cand. Gibal.* Et hæc absolutio valet

etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habeat in contentioso; si verò in foro conscientiae tantum, sive in Sacramento Pœnitentiae jurisdictionem solus habeat, tunc reus qui omiserit confiteri inculpabiliter peccatum, cui annexa erat censura reservata, poterit tantum pro foro conscientiae à quocumque postea absolvi, ut cum *Bus. dicunt Salm. n. 33 et 34. cum Con. Avil. Gibal.* etc. Idem dicitur ibi cum *Nao. Coe. Avil. Sylo.* etc. de absolutione generali, quam Prælati impertiuntur suis subditis in Visitatione. Exciipiunt tamen cum *Bonac. Avil.* etc. si aliqua censura exposcat satisfactionem partis, quia tunc non præsumitur Prælati velie ab illa absolvere contra juris præscriptum, et in alterius præjudicium; ita præfati AA. et quidem probabiliter: sed l. 6. n. 597. probabilius esse diximus cum *Suar. Sylo. Conc. Antoine et alis*, quod Pœnitens confessus Superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non sit ablata reservatio, quia reservatio imposita est, ut culpæ cognoscantur à Superiore, utque debitis pœnitentiis puniantur, monitisque in futurum vitentur. Secus verò dicendum, si privilegium sit ipsi Pœnitenti concessum, ut in Jubilæo, etc. Vide d. n. 597.

152. — An autem valeat absolutio, quando datur ob falsam causam, nempe si Judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum; vel parti satisfecisse, quod verum non sit? Respondetur negativè, si deficiat causa principalis; secus, si minùs principalis; vel si Judex certò conscius sit falsitatis, ut *Cont. Tourn. t. 2. p. 459. cum Suar. et Bonac. ac Salm. c. 2. nu. 35. cum Pal. Sayr. Avil. Henr. communiter.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit et Quotuplex.

153. Quid excommunicatio? Quenam veniat illius nomine majorne, aut minor? et qui sint vitandi? — 154. Resolutiones. — 155. Quid requiratur, ut quis sit vitandus? Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. — 156. De 1. conditione, ut sit nominatim excommunicatus. — 157. De 2. conditione, ut sit publicè denunciatus. — 158. An liceat toleratis eum aliis communicare. — 159. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in Divinis, sine necessitate. — 160. An idem de suspensio, et interdicto vitando? — 161. Quando percussor Clerici sit vitandus? — 162. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. — 163. An sufficiat, ut alicui factum sit notum? — 164. An requiratur etiam notorietas juris? — 165. An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in aliis, ubi non est notus. — 166. Quando possit credi vitandus absolutus?

155. — « RESP. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiae. Estque duplex, minor, quæ tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum

» et major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure fere semper nomine excommunicationis intelligitur. » (*Habetur in c. 5. Si quem 59. De Sent. excomm. quod nomine Excommunicationis intelligatur major, non minor, et ita AA. ap. Croix l. 7. n. 177. Per Anathema autem intelligitur Excommunicatio major lata cum majore solemnitate*) »; privatque omni communione Ecclesiastica, secundum dicenda. » (*Non dicitur simpliciter omni communione: nam etiam excommunicatus cum fidelibus tanquam membris unius corporis communicat in pluribus bonis spiritualibus; sed additur Ecclesiastica, id est pro bonis, quorum distributio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salm. de Cens. c. 3. n. 1.*) » Per hanc majorem excommunicatus rursus est duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare: non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post Conc. Constantiense, non tolerati sunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percussor, de quo infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter ac publicè denunciatus.

Unde resolves:

154. — « 1. In Germania Catholici securè communicant cum iis, qui notoriè sunt hæretici, et consequenter excommunicati; quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denunciati.

» 2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum, vel præceptum, quia requiritur ut per sententiam expressam, et specialem, contra personam in particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata, v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus, vel saltem ita exprimat personam, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætozem. » (*Nota hic, quod agere rem sub excommunicatione majori vetitam, non excusatur à culpa gravi; Salm. c. 3. n. 7. cum S. Th. Suar. Lez. et comm. Nota deinde quod si peccatum est vetitum sub censura ex eodem motivo, puta si vetetur homicidium, peccans unum peccatum committat; secus, si ex diverso motivo, ut si vetetur homicidium Clerici ob reverentiam status. Est commune cum Laym. c. 5. n. 1. Pal. Avil. et Salm. c. 3. n. 8.*) »

» 3. Licet dicatur: Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, et ejus complices, solus Petrus vitandus est, non verò alii, etsi sint notorii: quia sententia quoad illos est tantum generalis, et non specialis contra certam personam.

» 4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est denunciatus, quia id non est factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut sententia legatur, vel affigatur alicui loco celebri, v. gr. in templo, tempore concionis, vel aliter pro more regionis.

155. — Notandum hic olim omnes excommunicatos fuisse vitandos; post Constitutionem verò Concilii Constantiensis, quæ

etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habeat in contentioso; si verò in foro conscientiae tantum, sive in Sacramento Pœnitentiae jurisdictionem solus habeat, tunc reus qui omiserit confiteri inculpabiliter peccatum, cui annexa erat censura reservata, poterit tantum pro foro conscientiae à quocumque postea absolvi, ut cum *Bus. dicunt Salm. n. 33 et 34. cum Con. Avil. Gibal.* etc. Idem dicitur ibi cum *Nao. Coe. Avil. Sylo.* etc. de absolutione generali, quam Prælati impertiuntur suis subditis in Visitatione. Excipiunt tamen cum *Bonac. Avil.* etc. si aliqua censura exposcat satisfactionem partis, quia tunc non præsumitur Prælati velie ab illa absolvere contra juris præscriptum, et in alterius præjudicium; ita præfati AA. et quidem probabiliter: sed l. 6. n. 597. probabilius esse diximus cum *Suar. Sylo. Conc. Antoine et alis.* quod Pœnitens confessus Superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non sit ablata reservatio, quia reservatio imposita est, ut culpæ cognoscantur à Superiore, utque debitis pœnitentiis puniantur, monitisque in futurum vitentur. Secus verò dicendum, si privilegium sit ipsi Pœnitenti concessum, ut in Jubilæo, etc. Vide d. n. 597.

132. — An autem valeat absolutio, quando datur ob falsam causam, nempe si Judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum; vel parti satisfecisse, quod verum non sit? Respondetur negativè, si deficiat causa principalis; secus, si minus principalis; vel si Judex certò conscius sit falsitatis, ut *Cont. Tourn. t. 2. p. 459. cum Suar. et Bonac. ac Salm. c. 2. nu. 35. cum Pal. Sayr. Avil. Henr. communiter.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit et Quotuplex.

133. Quid excommunicatio? Quenam veniat illius nomine majorne, aut minor? et qui sint vitandi? — 134. Resolutiones. — 135. Quid requiratur, ut quis sit vitandus? Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. — 136. De 1. conditione, ut sit nominatim excommunicatus. — 137. De 2. conditione, ut sit publicè denunciatus. — 138. An liceat toleratis eum aliis communicare. — 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in Divinis, sine necessitate. — 140. An idem de suspensio, et interdicto vitando? — 141. Quando percussor Clerici sit vitandus? — 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. — 143. An sufficiat, ut alicui factum sit notum? — 144. An requiratur etiam notorietas juris? — 145. An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in aliis, ubi non est notus. — 146. Quando possit credi vitandus absolutus?

135. — « RESP. Excommunicatio est censura, per quam quis
» privatur communione Ecclesiae. Estque duplex, minor, quæ
» tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum

» et major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure fere semper
» nomine excommunicationis intelligitur. * (*Habetur in c. 5. Si
» quem 59. De Sent. excomm. quod nomine Excommunicationis
» intelligatur major, non minor, et ita AA. ap. Croix l. 7. n. 177.
» Per Anathema autem intelligitur Excommunicatio major lata cum
» majore solemnitate*); privatque omni communione Eccle-
» siastica, secundum dicenda. * (*Non dicitur simpliciter omni com-
» munionem: nam etiam excommunicatus cum fidelibus tanquam
» membris unius corporis communicat in pluribus bonis spiritali-
» bus; sed additur Ecclesiastica, id est pro bonis, quorum distri-
» butio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salm. de Cens. c. 3. n. 1.*) *
» Per hanc majorem excommunicatus rursus est duplex: To-
» leratus, quem fideles non tenentur vitare: non toleratus, quem
» tenentur vitare. Et quidem post Conc. Constantiense, non to-
» lerati sunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percussor, de quo
» infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter ac
» publicè denunciatus.

Unde resolves:

134. — « 1. In Germania Catholici securè communicant cum
» iis, qui notoriè sunt hæretici, et consequenter excommunicati;
» quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denun-
» ciati.
» 2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem
» per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunica-
» tionis aliquid est vetitum, vel præceptum, quia requiritur ut
» per sententiam expressam, et specialem, contra personam in
» particulari, post peccatum commissum, censura sit publica,
» v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus, vel saltem ita
» exprimat personam, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excom-
» municamus talis loci Decanum, Prætozem. * (*Nota hic, quod
» agere rem sub excommunicatione majori vetitam, non excusatur
» à culpa gravi; Salm. c. 3. n. 7. cum S. Th. Suar. Lez. et comm.
» Nota deinde quod si peccatum est vetitum sub censura ex eodem
» motivo, puta si vetetur homicidium, peccans unum peccatum com-
» mittat; secus, si ex diverso motivo, ut si vetetur homicidium
» Clerici ob reverentiam status. Est commune cum Laym. c. 5.
» n. 1. Pal. Avil. et Salm. c. 3. n. 8.*) *

» 3. Licet dicatur: Excommunicamus Petrum, v. g. incendia-
» rium, et ejus complices, solus Petrus vitandus est, non verò
» alii, etsi sint notorii: quia sententia quoad illos est tantum ge-
» neralis, et non specialis contra certam personam.

» 4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est de-
» nunciatus, quia id non est factum publicè; ad hoc enim re-
» quiratur, ut sententia legatur, vel affigatur alicui loco celebri,
» v. gr. in templo, tempore concionis, vel aliter pro more re-
» gionis. »

135. — Notandum hic olim omnes excommunicatos fuisse vi-
» tandos; post Constitutionem verò Concilii Constantiensis, quæ

incipit *Ad evitanda*, (cujus exemplum nunc non extat, sed legitur ap. *S. Anton. et Sot.* ultra quod sufficit fuisse confirmatam à Martino V in *Extrav. Ad evitanda*) vitandi tantum sunt nominatim excommunicati, ac denunciati, et publici percussores Clericorum; verba Const. relata à *Salm. de Cens. c. 3. num. 10.* hæc sunt: « Ad evitanda scandala... indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, vel aliis quibuscumque Divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censure à jure vel ab homine generaliter promulgatæ..., teneatur aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare: nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit in vel contra personam, Collegium etc. vel locum certum, aut certam à Judice publicata, vel denunciata specialiter, vel expresse.... Salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abstinere, juxta Canonicas Sanctiones. » Sed inde additur: « Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos suspensos, et interdictos, seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. »

Sunt igitur vitandi tantum nominatim excommunicati, ac denunciati, et deinde notorii percussores Clericorum. De singulis hæc discutiemus.

156. — Et quoad primos, ut aliquis excommunicatus sit vitandus, juxta prælaudatum Decretum, requiritur I. Ut sit nominatim excommunicatus, expresso nomine per verba, aut signa indubitata, v. g. *Excommunico Prætores Salmantinum*, et ita ut non possit cum alio Prætores æquivocari: ut notant *Sotus, Avil. et Salm. c. 3. n. 15.* Ex quo infertur, quod non teneamur vitare hæreticos, etiamsi notorium sit hos esse à jure excommunicatos, nisi sint insuper nominatim excommunicati et denunciati. Nec obstat 1. Decretum posterius Concilii Basiliensis, quo sancitum fuit esse vitandos omnes notoriè excommunicatos. Nam respondetur 1. cum *Turrecr. Salm. et aliis DD. comm.* quod Decreta dieti Concilii edita post Schisma (prout hoc Decretum editum fuit) ab Eug. IV fuerunt revocata; vide dicta *T. 1. l. 1. n. 133.* Resp. 2. quod tale Decretum, quamvis legitimum fuisset, à contraria tamen consuetudine Ecclesiæ fuit abrogatum; et Decretum Concilii Constantiensis communiter fuit receptum. Ita communiter *DD.* Vide *Salm. n. 13.* Nec obstat 2. dicere, quod saltem ex jure divino tenemur publicè excommunicatos, maxime hæreticos, vitare, ex illo ad *Titum 3. Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem devota.* Et ex *Ep. 2. Joan. Nolite recipere eum in domo, nec aoe ei dixeritis.* Hoc enim respondetur intelligi præceptum, quando esset periculum, quod ab eo inficeremur, vel si scandalum adesset, aut si spes esset, fore, ut delinquens ex vitatione resipisceret, *Salm. ibid.*

157. — Requiritur II. ut reus publicè excommunicatus publicè etiam denunciatur. Circa quod non sufficit ut denunciatio fiat coram litigantibus, sed debet fieri in loco publico (prout in Ecclesia, tempore Missæ, vel concionis), et in charta affigi in loco publico, vel alibi juxta usum Regionis. *Pal. Disp. 2. part. 4. Salm. c. 3. n. 15. Croix l. 7. n. 185.* cum *Suar. Henr. Con. Avil. Hurt.* Et in dubio, an quis excommunicatus sit sufficienter denunciatus, non tenemur eum evitare, ut notat *Croix n. 186.* cum *Dic. et aliis*, nisi adsit periculum scandali. Sufficit tamen, ut teneamur vitare, si constet nobis esse illum denunciatum per famam publicam, vel per testimonium etiam unius personæ gravis auctoritatis, ut *Croix ib.* cum *Nav. Dic. etc.* Notandum II. quod excommunicatus à jure (nisi crimen sit notorium) debeat prius à suo proprio Superiore citari, ut se defendat; *Salm. ib. n. 16.* juxta dicta supra *n. 55. in fine.* Et deinde debet publicè ut excommunicatus denunciari, seu declarari. Sufficit autem ut excommunicatus à jure tantum denunciatur tanquam talis, ut jam sit vitandus; *Salm. ib. n. 15.* Non verò sufficit, si reus sententia declaretur tantum, quod commiserit crimen, cui annexa est excommunicatio, ut alias tenent sufficere *Suar. Sayr. Avil. etc.* apud *Salm. c. 3. n. 17.* Nam verius requiritur, ut expresse declaretur excommunicatus, uti docent *Sanch. Dec. l. 2. c. 9. n. 4. Pal. n. 6. Ronc. p. 84. q. 2. R. 1. et Salm. d. n. 17.* cum *Bon. Reg. Dian. etc.* (quod probabile putat *Croix l. 7. n. 183.*) Ratio, quia in Decreto *Conc. Constant. et in Extrav. Martini V* dictum est, neminem esse vitandum, « nisi censura vel sententia ejusmodi fuerit à Judice » publicata, vel denunciata specialiter, et expresse. » Ex quibus verbis *Gibal.* cum *Sanch.* addit nec sufficere si declaretur reus incurrisse omnes censuras crimini annexas, nisi in specie denunciatur excommunicatus. Notandum III. quod, licet vitare non teneamur excommunicatum non denunciatum, possumus tamen vitare, etiam publicè, eum qui publicè est notus ut excommunicatus, uti rectè dicunt *Avil. et Dic.* apud *Croix l. 7. n. 184.*

158. — Notandum IV. quod etsi permissum sit aliis communicare cum excommunicato tolerato, attamen, prout patet ex verbis Concilii ut supra, cuicumque etiam clam excommunicato interdictum est cum aliis communicare tam in Divinis, quam in humanis. Sed dubium hæc fit, an liceat fidelibus cum illo communicare in Divinis, et sine necessitate? Dixi in *Divinis*; nam in humanis certum est semper licere. Dixi item *sine necessitate*, quia in casu necessitatis, vel specialis utilitatis, puta, si alius æquè utilis non inveniatur, licet potest quisque ab excommunicato Sacramenta petere; ita *Suar. D. 11. sect. 1. n. 15. Pal. D. 2. p. 5. n. 3. et Salm. c. 3. num. 23.* cum *Con. et Corneio.*

159. — Quæritur igitur, an liceat communicare in Divinis cum excommunicato tolerato sine necessitate, vel utilitate? Negant *Pont. l. 5. c. 18. §. 9. Suar. D. 4. sect. 4. n. 10. et Avila, Pal. ac Con. apud Salm. c. 3. n. 24.* quia, licet communicans non agat contra præceptum censure, agit tamen contra caritatem, indu-

cendo excommunicatum ad actum illicitum; nisi (excipiant) ille esset paratus Sacramenta ministrare, aut nisi teneretur ea præstare ex officio, nempe si esset Parochus, quia tunc alter utitur jure suo. Probabilius verò affirmant universè *Sanch. de Matr. l. 7. D. 9. n. 8. Pal. D. 2. p. 5. n. 5. Bon. p. 1. §. 3. n. 4. et Salm. c. 3. n. 25. cum Soto, Hurt. Sayr. Corn. Gibal. Henr. etc.* Ratio, quia, quando excommunicatus rogatus communicat, v. gr. Sacramenta ministrat, nec ipse tunc peccat; nam, si ipse adhuc peccaret, inutilis evaderet concessio facta fidelibus à Concilio, dum eis saltem indirectè, ratione caritatis prohiberetur communicatio. Quare, cum fidelibus communicatio cum excommunicato universè concessa sit, indirectè indultum est etiam excommunicatis cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen currit, si Sacramenta petantur ab excommunicato, quia, si petantur à Ministro existente in mortali, ad licitè petendum requiritur equidem causa justa, secundum dicta *l. 6. n. 88. v. Resp. 3.*

140. — Notand. V. quòd hæc, quæ hucusque dicta sunt de excommunicato, currunt pariter de suspensio, aut interdicto vitando in iis rebus, in quibus vi suspensionis, vel interdicti vetitum est eis communicare; ita ut usquedum non sint publicè denunciati, possimus indifferenter communicare cum illis, quia Concilium loquitur universè de quacumque censura; *Pal. p. 5. n. 8. et Salmant. cap. 3. n. 21. cum Sayr. Caj. Gut. etc. commun.* Et idem asserit *ib. Avila* de irregulari, qui si non sit denunciatus non est vitandus; hinc aut licitè posse fideles à Parocho irregulari, etiam ob publicum homicidium, sed non denunciato, petere Missam, et Sacramenta, cum Concilium loquatur tam de impeditis per censuram, quam per quacumque sententiam, per verba *to, Cujuscumque sententiæ, vel Censuræ.*

141. — Quoad verò percussores Clericorum, hi, ut sint vitandi requiritur ut sint notorii. Sed hic quæritur, an requiratur notorietas juris, vel facti? Notorium juris dicitur, quod notum est vel per sententiam Judicis, vel per confessionem rei in judicio, vel per sufficientem dispositionem judicalem testium. Notorium autem facti dicitur, quod notum est majori parti Collegii, Monasterii, vicinæ, vel magno numero personarum, sive quod creditur mox venturum ad earum notitiam; nam ut bene notant *Salm. de Cens. cap. 3. n. 19. cum Bon. Hurt. Nao.* in magna Civitate non requiritur, ut factum sit notum majori parti civium; verum non sufficit contra, ut sciant 14 testes, ut dicunt *Salm. cum A.A. cit.* Licet *Dicast. apud Croix l. 7. n. 182.* putet quòd si percussio fiat in foro coram septem, dicenda sit notoria; secus, si fiat in domo privata, aut in Monasterio, vide dicta *T. 3. l. 3. n. 975;* sufficit autem fama communis orta à viris fide dignis, et integrè probata, quæ quidem jam præbet moralem certitudinem, ut *Pal. D. 2. p. 4. n. 8. Bon. D. 2. q. 2. part. 1. §. 1. n. 9. Salm. c. 2. n. 19. cum Sayr. et aliis.* Putant tamen *Viva q. 3. a. 2. nu. 5. Avil. et Dic. apud Croix l. 7. n. 187,* non sufficere famam quòd quis percusserit, sed requiri etiam famam quòd publicè per-

cusserit. Imò docent *Suar. Mol. et Dic. ib.* non sufficere publicam hujusmodi infamiam, quando hæc non procedit ex notorietate facti per testes oculatos: alias dicitur crimen famosum, sed non notorium, et hoc *Croix* probabile censet ex verbis *Bullæ, Ad evitanda,* ut supra *n. 135.* ubi: « Si sententiam latam à Canone adeo » notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari. » Hinc, ut dicit *Viva l. c.* non erit notorius percussor, qui laborat publica infamia, quòd Clericum percussor, si revera ipse non percusserit publicè.

142. — His positis dubitatur 1. an sufficiat, ut percussor Clerici sit vitandus, sola notorietas juris? Resp. negativè cum communi; namque licet olim ante Concilium Constantiense sufficiebat notorietas juris, quia tunc omnis excommunicatus erat vitandus, nunc tamen requiritur etiam notorietas facti, ex verbis illis: *Quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari.* Ita *Suar. D. 9. sect. 2. n. 11. Pal. D. 2. p. 4. n. 7. Bon. D. 2. p. 1. §. 1. n. 3. Croix l. 7. n. 180. cum Laym. et Salm. c. 3. n. 18. cum Con. Avila, etc.* Advertendum tamen est, quòd sicut est vitandus is quem per publicam famam constat fuisse notorium Clerici percussorem, ut dictum est supra; ita etiam vitare debemus eum qui per sententiam Judicis (juxta Concilium Constant.) denunciatus est vitandus, quia tunc per talem sententiam satis certi evadimus etiam de notorietate facti; vide *Croix loc. cit.*

143. — Sed dubit. 2. an sufficiat, ut factum sit alicui notum, quamvis aliis sit occultum, ut ille percussorem vitare teneatur? Affirmant *Suar. Dic. et alii apud Croix lib. 7. n. 179.* quia factum jam illi notoriè constat. Sed probabilius negant *Bonac. D. 2. q. 2. p. 1. §. 1. cum Avila, et Pal. l. 2. n. 6. cum Nao. Laym. Hurt. ac Con. et Croix ib. cum. Pignat.* Quia ex verbis mox relatis jam satis apparet requiri ut crimen sit simpliciter notorium, id est pluribus notum, ita ut celari non possit.

144. — Dubit. 3. An ultra notorietatem facti, ut percussor sit vitandus, requiratur notorietas juris, id est quòd reus sit etiam in judicio confessus? vel per sententiam damnatus? Visum est alicui omnino negandum, casu quo factum nulla possit tergiversatione celari, ut supra; at probabiliter quidem affirmant *Avil. Cælest. Fag. Coo.* quos sequuntur *Salm. c. 3. n. 18 et 19. et Ronc. p. 84. q. 2. R. 2.* Ratio, quia dicit textus (vide *n. 135.*) quòd ad obligationem vitandi percussorem requiritur ut constet, non solum eum percussisse, sed etiam censuram incurrisse, ita ut factum non possit celari, nec (nota ut additur) aliquo suffragio excusari. Ideo usquedum reus non sit in judicio confessus, aut condemnatus, semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo v. g. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc. Huic sententiæ adhæret *Diana p. 5. tr. 9. Res. 60,* ubi dicit: « Quamobrem rarò contingit percussorem Clerici ita notorium esse facto, ut non possit aliquo juris remedio, aut probabilitate aliqua excusari. » Et idem docent *Viva quæst. 3. art. 2. num. 5. et Pignat. apud Croix lib. 7. num. 181.* Quare, nisi saltem constet

facto, quod percussor advertenter voluerit censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus. (V. Not. XXII, pag. 339)

143. — Dubit. 4. An percussor Clerici notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notorius? Affirmant *Hurt. Bonac. Vasq.* apud *Salm. c. 3. n. 20.* quia à Concilio univèrsè fuit declaratus ut vitandus, qui alicubi fuit notorius Clerici percussor. At probabiliter negant *Pal. n. 9. Sanch. Dec. l. 2. c. 12. et Salm. c. 3. n. 20.* Quia ut dicunt, factum publicum in uno loco, non verè est publicum in alio, ubi communicatio cum excommunicato occulto non affert scandalum, quod præcipuè voluit Concilium evitari. Et idem quod dicitur de Clerici percussore, dicendum de excommunicato in aliquo loco denunciato, modò notitia denunciationis non sit brevi in illum alium locum perventura, ut dictum est supra n. 78.

146. — Ultimò hic notandum quòd, postquam noscatur quis semel esse denunciatus sive declaratus excommunicatus, teneamur eum vitare, donec constet nobis de absolutione vel per publicam famam, vel saltem per testimonium unius fide digni, uti habetur in *c. Sicut, 39. De Sent. exc.* Potest tamen ipsi excommunicato fides adhiberi, si alias sit fide dignus, et timoratae conscientia, asseratque se absolutionem recepisse, vel se gerat ut absolutum. Ita *Croix l. 7. n. 188. cum Nav. Avil. Dic. et Henr.*

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor? — 148. An Episcopus possit alicui interdicere Sacramenta? Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. — 149. An sit privatio etiam ministrandi? — 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad Beneficia. — 151. Incurratur communicando cum vitando. — 152. An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori? An ministrare? — 153. An incurratur cum solo veniali? — 154. Et an hoc veniale possit omitti in Confessione? — 155. Quis possit absolvere ab ea? An etiam quicumque, qui potest absolvere venialia? — 156. Quis incurrat, remissive.

147. — « RESP. Incurratur ob unicam tantum causam, si quis » nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus ejus est privatio Sacramentorum perceptionis. Vid. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* »

148. — Quoad causam igitur, excommunicatio minor de jure incurratur tantum ob communicationem cum excommunicato vitando. Hoc tamen non impedit, ut docet *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 5.* quominus Episcopus in pœnam alicujus criminis possit

nominatum alicui interdicere usum passivum Sacramentorum, vel saltem Communionis. Quoad effectum verò, excommunicatio minor unicui tantum effectum directum habet, nempe privare perceptione Sacramentorum, ex *c. Si celebrat. de Cleric. exc.* Ibi quæ dicitur graviter peccare, qui hac excommunicatione irretitus Sacramentum aliquod suscipit, ut est commune apud DD. validè tamen recipere. Vide *Salm. de Cens. c. 3. n. 159.*

149. — Sed magnum dubium est, an hic peccet Sacramenta ministrando? Commune est inter DD. (contra *Vasq.*) non peccare graviter, quia in *d. c. Si celebrat.* postquam Pontifex dixit peccare graviter, si Sacramenta recipiat, addidit: *Peccat autem conferendo Sacramenta, sed non dixit graviter.* Hinc probabiliter sentiunt *Pal. D. 2. p. 21. n. 8. Sayr. Con. et Avil.* apud *Salm. c. 3. n. 160.* saltem peccare venialiter. Attamen *Bon. D. 2. q. 3. n. 4. et Nav. Sayr. Vill.* alique multi apud *Croix. l. 7. n. 190.* cum *Bus. hic n. 3. et Salm. c. 3. n. 161.* tenent nec etiam venialiter peccare, quia in nullo jure reperitur vetita ei ministratio, sed tantum perceptio Sacramentorum: imò expressum in cit. textu habetur: « Cum non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum remotus. » Cum autem dicitur ibi, *Peccat conferendo*, intelligendum, (dicunt citati DD.) quando Minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud aliud Sacramentum suscipere debet, nempe cum Episcopus confert Ordines Sacros, vel cum Sacerdos Communionem dispensat in Missa, opus est ei antea celebrare, et Eucharistiam suscipere, de quo casu specialiter loquitur textus, et tunc certè peccat, imò graviter. Utraque sententia est satis probabilis.

150. — Habet autem excommunicatio minor et alium effectum indirectum, qui est privatio electionis passivæ ad Beneficia, ut habetur ex *eod. c. Si celebrat.* Qui enim directè privatur susceptione Sacramentorum, prohibetur etiam indirectè Beneficia recipere, quæ ex institutione Ecclesiæ ordinantur ad receptionem Ordinum, et ad Missæ celebrationem. Et quamvis textus loquatur tantum de receptione per electionem; idem tamen communiter DD. intelligunt etiam de receptione per collationem, et præsentationem, tum quia eadem ratio currit; tum quia collatio, et præsentatio sunt quædam virtualis electio. Quare tam excommunicatus Beneficium recipiens, quam eligentes, præsentantes, et conferentes tunc graviter peccant, cum transgrediatur præceptum Ecclesiæ in re gravi. Ita *Laym. lib. 1. Tr. 5. p. 2. c. 3. n. 5. Pal. D. 2. p. 21. n. 13. Bon. Disp. 2. q. 3. n. 7. Croix l. 7. n. 194. Salm. c. 3. n. 162. cum Suar. Avil. Sayr. Hurt. Henr. et communi.* Talis autem electio, etc. non erit de se irrita, sed irritanda, ut legitur in eodem textu, ubi sancitur: « Si scienter excommunicatus electus » fuerit, ejus electio est irritanda. » Dubitatur, ex cujus parte hæc scientia requiratur, ut electio sit irritanda. Adest triplex sententia. Prima docet requiri scientiam tantum ex parte electi, qui sciverit suam excommunicationem, et inhabilitatem ad Beneficium: ita *Pal. D. 2. p. 21. n. 19. Laym. l. c. citans Glossam d. c. Verb.*

scienter, quæ dicit sufficere quod electus scienter communicarit cum excommunicatis. *Pal. et Laym. adhæret Croix l. 7. nu. 195,* qui dicit saltem requiri quod electus memor sit suæ excommunicationis, dum Beneficium ei confertur: nam contra, cum ipse ignorans bene capax sit Sacramentorum, sic etiam capax est Beneficiorum. Et hoc probabilius mihi videtur, quia illud, *Scienter*, verius ad id electus, quam ad id excommunicatus refertur. *Secunda* autem sententia requirit scientiam ex parte Electorum, ut *Avil. et Sylo. apud Laym. loc. cit. atque idem tenent Bon. Hurt. Reg. apud Salm. c. 3. n. 163.* Ex quibus sententiis tertiam demum probabilem sententiam deducunt *Salm. ib.* nempe requiri tam scientiam excommunicationis ex parte Electorum, quam scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes Beneficium excommunicato nullam pœnam incurrunt. *Salm. d. n. 163. Avil. Dian. etc.*

151. — « 1. Cum jura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere similem excommunicationem, sensus est, quod similiter, id est, verè excommunicetur, licet minore excommunicatione. »

« 2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur censura. »

152. — « 3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione recipiendo aliquod Sacramentum, non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: administrando verò, probabile est nec venialiter peccare. » (Vide dicta num. 149.)

153. — « 4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. confabulando cum nominatim excommunicato, quando non licet: secus, si sit veniale propter imperfectum usum rationis, quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale. »

154. — « 5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè prius absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis. »

155. — « 6. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere potest parochus, et quisque potest à mortalibus: cum non sit reservata. An verò qui potest absolvere à veniali habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa? Quidam affirmant, ut *Nao. et Tolet.* et alii probabilius negant: ut *Suar. Continc.*, quia, sicut hæc absolutio est distincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio: quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *V. Laym. l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.* »

156. — Quomodo, et quando incurratur hæc excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando? Vide *Dub. seq. ex n. 168.*

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio major.

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris? I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. — 158. Qui sint effectus immediati? I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. — 159. An excommunicatus sine culpa suscipiens Pœnitentiam validè absolvetur ante absolutionem censuræ? — 160. Plura notanda. — 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta? — 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. — 163. An possint offerri Sacrificia etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvetur? — 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato? — 165. III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato? — 166. An excommunicatus vitandus validè ministret Sacramenta? — 167. An Sacrament. Pœnitent. — 168. Quid, si sit toleratus? Et quid in articulo mortis? — 169. An excommunicatus licite ministret Sacramenta? — 170. Quando etiam vitandus? — 171. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacram. ministrans? An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam? — 172. Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando? — 173. IV. Privatio Divinorum Officiorum. Quomodo peccet communicans in Divinis cum vitando? Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso? — 174. An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia? — 175. Quid, si vellet interesse Missæ, etc. — 176. Ad quid teneantur Clerici si excommunicatus nolit recedere? An alii assistentes peccent tunc mortaliter? Et an incurrant excommunicationem minorem? — 177. Quæ veniant nomine Divinorum Officiorum? An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone? — 178. An excommunicatus teneatur ad Horas? Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum*? An recitando cum alio privatim? — 179. V. Nullitas Beneficii collationis, præsentationis, etc. — 180. Plura notanda, et an idem dicendum de collatione Dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset præsentatus? Et an Beneficiatus faciat fructus suos? — 181. An toleratus sit inhabilis ad Beneficia, officia, etc. — 182. An valida sit collatio Beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum? — 183. An excommunicatus privetur fructibus Beneficii ante sententiam? — 184. VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in iudicio? An agere? An testificari? An tueri alios? — 185. VII. Privatio usûs jurisdictionis. — 186. VIII. Privatio Ecclesiasticæ sepulture: Vide ib. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. — 187. Quid, si sit Hæreticus non denunciatus? — 188. IX. Privatio communicationis civilis. — 189. I. Os. — 190. II. Orare. — 191. III. Vale. — 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis?

scienter, quæ dicit sufficere quod electus scienter communicarit cum excommunicatis. *Pal. et Laym. adhæret Croix l. 7. nu. 195,* qui dicit saltem requiri quod electus memor sit suæ excommunicationis, dum Beneficium ei confertur: nam contra, cum ipse ignorans bene capax sit Sacramentorum, sic etiam capax est Beneficiorum. Et hoc probabilius mihi videtur, quia illud, *Scienter*, verius ad id electus, quam ad id excommunicatus refertur. *Secunda* autem sententia requirit scientiam ex parte Electorum, ut *Avil. et Sylo. apud Laym. loc. cit. atque idem tenent Bon. Hurt. Reg. apud Salm. c. 3. n. 163.* Ex quibus sententiis tertiam demum probabilem sententiam deducunt *Salm. ib.* nempe requiri tam scientiam excommunicationis ex parte Electorum, quam scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes Beneficium excommunicato nullam pœnam incurrunt. *Salm. d. n. 163. Avil. Dian. etc.*

151. — « 1. Cum jura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere similem excommunicationem, sensus est, quod similiter, id est, verè excommunicetur, licet minore excommunicatione. »

« 2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur censura. »

152. — « 3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione recipiendo aliquod Sacramentum, non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: administrando verò, probabile est nec venialiter peccare. » (Vide dicta num. 149.)

153. — « 4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. confabulando cum nominatim excommunicato, quando non licet: secus, si sit veniale propter imperfectum usum rationis, quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale. »

154. — « 5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè prius absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis. »

155. — « 6. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere potest parochus, et quisque potest à mortalibus: cum non sit reservata. An verò qui potest absolvere à veniali habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa? Quidam affirmant, ut *Nao. et Tolet.* et alii probabilius negant: ut *Suar. Continc.*, quia, sicut hæc absolutio est distincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio: quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *V. Laym. l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.* »

156. — Quomodo, et quando incurratur hæc excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando? Vide *Dub. seq. ex n. 168.*

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio major.

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris? I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. — 158. Qui sint effectus immediati? I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. — 159. An excommunicatus sine culpa suscipiens Pœnitentiam validè absolvetur ante absolutionem censuræ? — 160. Plura notanda. — 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta? — 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. — 163. An possint offerri Sacrificia etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvetur? — 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato? — 165. III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato? — 166. An excommunicatus vitandus validè ministret Sacramenta? — 167. An Sacrament. Pœnitent. ? — 168. Quid, si sit toleratus? Et quid in articulo mortis? — 169. An excommunicatus licite ministret Sacramenta? — 170. Quando etiam vitandus? — 171. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacram. ministrans? An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam? — 172. Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando? — 173. IV. Privatio Divinorum Officiorum. Quomodo peccet communicans in Divinis cum vitando? Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso? — 174. An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia? — 175. Quid, si vellet interesse Missæ, etc. — 176. Ad quid teneantur Clerici si excommunicatus nolit recedere? An alii assistentes peccent tunc mortaliter? Et an incurrant excommunicationem minorem? — 177. Quæ veniant nomine Divinorum Officiorum? An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone? — 178. An excommunicatus teneatur ad Horas? Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum*? An recitando cum alio privatim? — 179. V. Nullitas Beneficii collationis, præsentationis, etc. — 180. Plura notanda, et an idem dicendum de collatione Dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset præsentatus? Et an Beneficiatus faciat fructus suos? — 181. An toleratus sit inhabilis ad Beneficia, officia, etc. — 182. An valida sit collatio Beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum? — 183. An excommunicatus privetur fructibus Beneficii ante sententiam? — 184. VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio? An agere? An testificari? An tueri alios? — 185. VII. Privatio usûs jurisdictionis. — 186. VIII. Privatio Ecclesiasticæ sepulture: Vide ib. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. — 187. Quid, si sit Hæreticus non denunciatus? — 188. IX. Privatio communicationis civilis. — 189. I. Os. — 190. II. Orare. — 191. III. Vale. — 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis?

—195. An liceat resalutare, et rescribere? —194. IV. *Communio*, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. —195. V. *Mensa*. Quid, si casu accidat? —196. Quale peccatum sit communicare cum vitando? —197. Peccat graviter communicans I. In Divinis. II. In eodem crimine. —198. An sit mortale communicare frequenter cum vitando? —199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem? —200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare?

137. — «RESP. Habet duplices, mediatos, et immediatos. Mediat, sive remoti sunt hi.

«I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

«II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, et ut jura loquuntur, insordescat, fit suspectus de hæresi, et contra eum, ut talem, procedi potest; *Trid. sess. 25. c. 3.* ideoque, si crimen grave, et beneficii privatione dignum commisit, privandus est beneficio; imò, etsi crimen non sit adeo grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bon. d. 2. qu. 2. p. ult. ex Rebuff. Dian. Navarr. etc.* (Insordescere est per annum animo pertinaci, et cum contemptu potestatis Ecclesiæ perseverare in eadem excommunicatione, sive in alia censura, ut dicit *Croix l. 7. num. 287. et probat. ex Trid. sess. 25. c. 3.*)

138. — «Immediati effectus sunt sequentes.

«I. privat susceptione, et usu passivo Sacramentorum; unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea licite recipere sub mortali: nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, jacturæ bonorum, etc. quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.* (Et ita comm. docent *Bon. d. 2. p. 1. §. 1. num. 4. et Salm. de Cens. c. 3. n. 43. cum Fill. Dian. Con. etc. nisi fiat in contemptum censuræ.*)

«Dixi, licite, quia valide suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiæ, imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis: dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint; quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura. *Bon. d. 2. q. 2. v. 2. ex Fill. Suar. Con. Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Dian. p. 3. t. 4. R. 78. ex Conin. Suar. etc. et p. 5. t. 9. R. 53.*

139. — Duplex est sententia super hoc puncto: Alii negant excommunicatum, qui adhuc sine culpa suscipit Sacramentum Pœnitentiæ ante absolutionem censuræ, valide suscipere. Ita *Vasq. Sylv. Hurt. etc. ap. Salm. de Cens. c. 3. n. 46.* Ratio istorum, quia hic, ut membrum abscissum, excluditur omnino ab Ecclesia, ut possit in bonis eius communicare. Sed opposi-

tum verius est tenendum cum *Suar. D. 10. sect. 3. n. 9. Pal. D. 2. p. 7. nu. 4. Bon. p. 2. §. 1. n. 1. Croix l. 7. nu. 191. Salm. n. 47. et Con. Cajet. Sayr. Dian. Fill. ac communissima.* Ratio potissima, quia Ecclesia non irritat Sacramentum pœnitentiæ, neque ex parte Ministri auferendo illi potestatem, cum censura afficiat solum censuratum; neque ex parte pœnitentis, cum hoc nullibi habeatur sancitum; nec Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directè inhabiles reddere ad Sacramentum eos, qui ex jure divino habiles sunt. Vide dicta *l. 6. de Euch. n. 265. v. Quar. III.*

140. — Hic autem notandum I. quòd Minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato peccaret quidem contra jus divinum, dando Sacramentum indigno; sed non peccaret contra præceptum Ecclesiæ, quia per concilium Constantiense ut supra, cuique permissum est communicare cum tolerato, etiam in Divinis; ita probabilius *Suar. D. 10. sect. 2. n. 9. Pal. d. 2. p. 7. n. 4. et Salm. c. 3. n. 51. cum Vasq. communiter.* Ex quo inferunt *Salm. ibid.* quòd si excommunicatus cum ignorantia inculpabili, et aliàs dispositus petat Sacramenta, licite potest Minister illa ei conferre, eundem relinquendo in sua bona fide. Notandum II. quòd excommunicatus si recipit Sacramentum Ordinis, remanet suspensus, ex *c. 32. de Sent. exc.* Utrum autem excommunicatus Ordinem suscipiens incurrat irregularitatem? Vide dicta *l. 6. de Ordine n. 799. v. Utrum autem.* Si verò suscipit alia Sacramenta, peccat quidem graviter, sed nullam pœnam incurrit; *Croix l. 7. n. 198. cum Dic. et Salm. vid. l. c.* Notandum III. quòd in articulo mortis probabilius potest ministrari excommunicato vitando Eucharistia, etsi ipse Sacramentum Pœnitentiæ non suscepisset, ut *Croix cum Suar. et Dic. contra Avilam, etc.* quia præceptum divinum de Viatico sumendo fortius obstringit, quam prohibitio generalis Ecclesiæ non sumendi Eucharistiam. Idem ait *Croix l. c. de Sacramento Extremæ Unctionis citans Suar. et Dicast.* Sed probabilius negant *Avila, etc. ibid. juxta dicta lib. 6. n. 88.* nisi infirmus non potuerit aliud Sacramentum recipere. Notandum IV. quòd in dubio, an quis sit absolutus, an non, ab excommunicatione contracta, non est negandum ei Sacramentum, si ille petat, maxime si asserat se esse absolutum; quia nemo præsumitur delinquere; ita *Suar. D. 10. sect. 2. n. 12. Con. p. 2. §. 12. n. 2. Pal. D. 2. p. 7. nu. 7. Croix. c. 7. n. 199. et Salm. c. 3. n. 49. cum Nao. Con.*

141. — Quæritur hic, an excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implendum præceptum Missæ, vel annuæ Confessionis, et Communionis? Negant communiter DD. teneri quoad Missam, etiamsi negligens sit in obtinenda absolutione, nisi hoc faciat animo se eximendi ab obligatione audiendi Sacrum; ita cum *Bus. Bonac. q. 2. p. 3. §. 1. n. 4. et Salm. de Cens. c. 3. n. 74. et de Sac. Mis. c. 6. n. 53. cum Sa, Nao. Az. Con. et aliis, contra paucos.* Secus tamen di-

cunt, quoad annuam Confessionem, et Communionem, cum hoc sit unum ex præceptis divinis, erga quæ tenemur tollere impedimenta. Ita *Salm. d. c. 3. n. 74. Croix l. 1. n. 197. Tamb. de Comm. c. 4. nu. 41. Vide dicta l. 6. de Euch. n. 587. et de Pœnit. n. 663.*

162. — « II. Privat saltem non toleratos, communibus Ecclesie suffragiis, orationibus et fructu Indulgentiæ, non tamen privatis. Unde non tantum quis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, et sacro: imò actionem sacrificandi, prout pendet a merito privato operantis, offerre, vel ejus in memento in particulari meminisse. (*Hoc est certum cum S. Th. Sot. Pal. Salm. c. 3. n. 58. etc. comm.*)

« Dixi, tanquam persona privata; quia, ut minister Ecclesie non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato, in persona Ecclesie intercedentis pro ipso, Deo offert: adeoque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesie Deus concessurus fuisset. »

163. — Sed duæ quæstiones hic agitantur. Quæritur I. An possint offerri Sacrificia, suffragia, et Orationes communes Ecclesie pro excommunicato vitando, qui sit in gratia, nec per ipsum stet quominus absolvatur? Affirmant *Navarr. Henr. Sayr. Avil. et alii apud Salm. c. 3. n. 55.* qui probabile putant; quia non præsumitur Ecclesia velle suis bonis privare amicum Dei, et non amplius contumacem. Negant verò longè probabilius *Croix l. 7. n. 205. ac Suar. Dian. Sot. Con. etc. cum Salm. n. c. 56.* Et videtur patere ex *c. A nobis, 28. De sent. Excom.* ubi dicitur quod excommunicatus, « quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. » Ratio, quia justè Ecclesia vult, ut non remittatur vinculum à se positum, nisi illud per absolutionem ab ipsamet auferatur.

164. — Quær. II. An autem pro excommunicato tantum tolerato possint offerri Sacrificia, etc. etiam nomine Ecclesie? Adest duplex sententia probabilis. Prima negat cum *Bellar. l. 2. de Missa c. 6. Suar. D. g. sect. 2. n. 17. item Sotus, Avil. Bon. etc. ap. Salm. c. 3. n. 59.* Quia concessio communicandi fuit facta à Concilio in commodum solum fidelium, non autem excommunicatorum. Sed non minùs probabilis est secunda sententia, quam tenent *Nao. c. 27. n. 36. Pal. D. 2. p. 6. n. 10. ac Con. Reg. Hurt. Dian. etc. cum Salm. n. 60.* Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendæ sunt; dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre: nam communicare id etiam importat, ut habetur ex *c. 28. et c. 38. de Sent. ex comm.* Tanto magis, quia jure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis occultis suffragia publica offerre, prout colligitur ex *c. Cum ab homine, eod. tit. et ipse Suarez fatetur; offerre autem Sacrificia pro excommunicato, hoc etiam directè cedit in commodum fidelium. tum spirituale ob meritum ca-*

ritatis, tum temporale ob stipendia, etc. quæ hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis.

165. — « III. Privat usu activo Sacramentorum, et administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, et ad id requisito, et se non ingerenti, quandoque est licita, v. gr. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius, qui celebret: imò, si etiam non Parochus fortè rogetur, et invitetur ad celebrandum. Ac, licet communis doctrina sit apud *Laym. huc. c. 4.* peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ utilitatis talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam à Concilio Constant. cum talibus communicandi; et hinc nec illum qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præsisse ob censuram peccare docent *Laym. l. c. n. 5. ex Soto, Sanch. l. 7. de Matr. d. 9. n. 8. Idem docet Bonac. d. 2. q. 2. §. 2. et Vasq. Suar. etc. (Vide dicta n. 138 et 139.)* Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio præterquam in casu extremæ necessitatis, extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam, quia requirit jurisdictionem, qua ipse caret. Vid. *Laym. huc c. 2. Bon. l. c.* »

Ad majorem claritatem hujus puncti, videndum est, quando excommunicati conferant Sacramenta validè, et quando licitè.

166. — Hinc quær. I. An excommunicatus validè ministret Sacramenta? Respondetur affirmativè (excepto Sacram. Pœnitentiæ, ut infra). Ita docent *S. Th. 3. p. q. 64. ar. 9. ad 2. et alii communiter cum Salm. c. 3. n. 26.* Ratio, quia ubi essentialia Sacramenti concurrunt, non præsumitur (nec etiam posset) Ecclesia illud invalidare. Excipiunt aliqui Sacramentum Matrimonii; sed in eo adhuc probabile est cum *Croix l. 7. nu. 197. Salm. de Matrim. c. 3. n. 46,* uti diximus *l. 6. n. 1082,* quod validè assisteret Parochus excommunicatus, etiam vitandus; et etiam licitè præberet licentiam alteri assistendi Matrimonio, juxta dicta *l. 6. n. 1084. contra Croix l. c.*

167. — Sacramentum verò Pœnitentiæ certum est invalidè ministrari ab excommunicato vitando sine necessitate. Ratio, quia ad hoc Sacramentum requiritur in Ministro potestas non solum Ordinis, sed etiam Jurisdictionis, qua ille privatus est ab Ecclesia, ut ex *cap. Omnis, De Pœnitent. et Rem. et ex c. Ad probandam. De Sent. et re jud.* Et ita communiter DD. cum *Pal. Suar. et Salm. c. 3. n. 27.* Et hoc, etsi Confessio sit de solis venialibus, ut *Salm. ibid.* Ex eadem ratione Parochus vitandus nequit alteri delegare jurisdictionem ad Confessiones suorum audiendas; *Croix l. 7. n. 177.* Intellige, nisi hoc posset Parochus vi privilegii specialis.

168. — Dixi autem invalidè ministrari Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato vitando, quia, si sit toleratus, profectò validè hoc Sacramentum ministrat: nam hic non privatur Jurisdictione, cum hoc expediat ad utilitatem fidelium; *Croix*

l. 7. n. 217. et *Salm.* n. 30. in fine cum communi. Utrum autem excommunicatus vitandus possit valide et licite absolvere in articulo mortis? Vide dicta l. 6. n. 560. v. *Qu. 1.* ubi sententiam negativam tenuimus cum *D. Th. Fagn. Petrocor. Conc. etc.* contra sententiam communiorum, non verò communem, ut propter non omnem diligentiam adhibitam diximus l. 6. n. 88.

169. — Quær. II. An excommunicatus aliquando licite confert Sacramenta? Et hic distinguere oportet excommunicatum vitandum à tolerato. Toleratus enim, licet ei universè sit vetitum sub gravi Sacramenta ministrare, ex c. *Apostolicæ*, *De Cler. excom. min.* quando tamen est requisitus, semper licite potest quæcumque Sacramenta conferre, prout diximus hoc loco n. 139. Et probabiliter addit *Pal. D. 2. p. 8. n. 3.* quòd, si festus dies occurrat, nec alius Sacerdos sit, qui Missam pro populo dicat, bene potest toleratus celebrare, etsi non rogetur; quia iuste præsumitur populum petere Missam ad præceptum implendum, nisi alias hoc scandalum afferret.

170. — Excommunicatus verò vitandus nequit etiam requisitus Sacram. ministrare. Probabiliter tamen potest ministrare Viaticum, et etiam Extremam Unctionem, quando infirmus nequit aliud Sacramentum suscipere. An autem Parochus excommunicatus possit assistere Matrimonio? vel alteri licentiam assistendi præbere? Vide dicta de *Matr.* ex nu. 1082. ad 1084. Dicunt autem probabiliter *Ronc. q. 3. Pal. et Salmant. c. 3. n. 36* cum *Con. Dian.* et *Corn.* quòd excommunicatus vitandus etiam licite Sacramenta ministrat, quando alias grave incommodum, puta jacturam famæ vel bonorum timeret; quia Præcepta Ecclesiæ non obligant cum incommodo gravi.

171. — Quær. denique III. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacramenta ministrans? Resp. Incurrit irregularitatem, sive sit vitandus, sive toleratus, ex c. *ult. de Cler. excomm. min.* Sic pariter, si solemniter baptizet, aut nuptias solemniter benedicat: secus si privatim, ut *Salm. c. 3. n. 40.* Sed dubium est, an excommunicatus vitandus invalidè Sacramentum pœnitentiæ ministrans, incurrat adhuc irregularitatem? Negat *Rich.* et probabile putat *Suar.* apud *Salm. c. 3. n. 40.* quia, tunc deficit actus consummatus. Sed communissimè affirmant *Palaeus D. 2. p. 8. num. 13. Suar. D. 11. sect. 3. n. 15. Bon. de Irreg. D. 7. q. 3. p. 5. n. 6. Tourn. t. 2. p. 108. Concl. 1. et p. 190. num. 3. et Salm. cap. 3. num. 41.* Quia hic puniatur actus etiam attentatus, quia jam satis consummatus dicitur, cum Minister intentat contra jus absolvere. Sed hæc ratio non suadet; potius hæc sententia mihi probatur ex c. *Si quis 7. Causa 11. qu. 3.* ubi Martinus V declarat irregularem quemlibet constitutum in Sacris, qui post excommunicationem præsumpsit quasi in officio suo agere sicut prius. Nota illud quasi, quod importat similitudinem actionis; ergo etiamsi invalidè absolvat, irregularitatem incurrit.

172. — Qui recipit igitur Sacramentum à vitando sine ne-

cessitate, peccat graviter, et excommunicationem minorem incurrit. Qui autem recipit Ordinem ab Episcopo excommunicato vitando, incurrit etiam suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti, ex c. *Cum illorum*, §. *fin de Sent. Exco.* Vide *Salm. n. 42.*

173. — « IV. Privat usu divinarum officiorum, ita ut excommunicatus non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortali iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter censeatur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali » (*Secluso tamen scandalo, excommunicatus, etiam Missam inchoatam tenetur relinquere, si nondum consecraverit. S. Thom. 3. p. q. 83. ar. 6. ad 2.*)², aliave justa causa: *Bon. l. c. p. 3. §. 1. ex Suarez, Fill. etc.* Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, ut ex communi docet *Bon. l. c. n. 9.* contra *Durand.* quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omnino separatim oraret; aut si aliis unum sacram. audientibus, ipse aliud audiret; quia sic moraliter non censeretur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam. *Bon. l. c. n. 16. ex Suar. Henr. Fill. Coninc.* etc. Ac, licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex paritate tamen materiæ, subinde tantum est veniale, ut si exigua pars Missæ, v. g. usque ad Evangelium tantum cum illo audiat. *Avila, Dian. part. 5. t. 5. Res. 21.* vel si Horæ privatum cum eo recitentur, *Dian. part. 5. t. 9. R. 89. ex Suar.* et aliis novem. ² (*Ut tenent etiam Salm. c. 3. n. 65. cum Con. Bon. et pluribus.* Graviter tamen peccaret, qui cum vitando in Choro, vel publicè, et solemniter recitaret, ut *Salm. n. 62.* in fine cum *S. Th.* Famulus autem, qui jussu Domini excommunicati Officium cum illo recitat, ne leviter quidem peccat, quia tunc non communicat, sed tantum obsequium famulatus sui præstat. Ita probabiliter *Croix l. 7. n. 211. cum Suar. et Dic. ex c. Quoniam 11. q. 3.*)² »

174. — Ad majorem intelligentiam advertendum, quòd non prohibetur excommunicato usus Sacrarum Imaginum, et Reliquiarum, eas venerando; imò nec usus Aquæ benedictæ, et aliorum Sacramentalium, non quidem ut participet fructui, quem illa producunt ex Benedictione Ecclesiæ, sed tantum ut ea veneretur. *Suar. D. 12. sect. 3. n. 3. Pal. D. 2. p. 9. n. 14. et Salm. c. 3. n. 67. cum Henr. et Sayro.* Potest etiam tempore, quo non celebrantur Divina, Ecclesiam ingredi ad orandum privatim, et seorsim ab aliis in distincto sacello, ut communiter *Suar. n. 1. Pal. l. c. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 8. et Salm. c. 3. n. 68. cum Conin. et Cajet.* qui addit posse etiam in eodem sacello, ubi alii orant privatim et ipsum orare, quia private orando, minime cum aliis communicat. Imò dicunt *Salm. ib. cum Con. Bon. Dian. Turr. Palud. etc.* quòd etiam, dum Divina celebrantur, non prohibetur excommunicatus ab ingressu Ecclesiæ, ut se liberet à satellitibus, vel ex alia causa, et si ibi

privatim oret; quia tunc nullam habet cum aliis communicationem. Et ideo tunc non tenentur Sacerdotes cessare, nec eum repellere, nec alii à templo discedere.

173. — Graviter autem peccat excommunicatus, qui vellet audire Missam, vel interesse Officiis, et similibus publicis functionibus, ex *cap. Illud, de Cler. exc. min. et ex c. fin. de Sent. exc.* Et, si monitus à Sacerdote, nolit exire, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, ex *c. Eos, de Sent. exc.* Sicut illam etiam incurrit interdictus denunciatus, pertinaciter assistens Missæ, et omnes qui impediunt, ne excommunicatus, aut interdictus recedat, ut *Pal. D. 2. p. 9. n. 4. Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 7. et Salm. c. 3. n. 70. ex c. Gravis de Sent. exc.* Item notandum, quod Sacerdos excommunicatus faciens coram se Missam celebrari, incurrit irregularitatem, ex *c. Tanta, de Excess. Prælat. Vide Salm. ib.*

176. — Item si excommunicatus sit vitandus, et monitus non velit ab Ecclesia exire, tenentur Clerici eum (etiā si esset Sacerdos) expellere, si possunt; aut si non possunt, ab Officiis cessare et alia agere, quæ leguntur ap. *Bus.* aliās graviter peccant, et excommunicationem minorem incurrun, ex *c. Is qui, de Sent. exc. et Clem. 2. eod. tit.* Sicque pariter dicunt *Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 9. et Salm. c. 3. n. 72.* graviter peccare assistentes eidem Missæ, quam audit excommunicatus, nisi excuset aliqua necessitas, aut parvitas materiæ. Et hoc videtur probabilius, quia in Missa necessariò omnes audientes conveniunt in una oblatione. Quamvis *Suar. ap. Salm.* non improbabiler dicat hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere; et hoc probabile putant *Pal. D. 2. p. 6. n. 5. et iiden Salm. c. 3. n. 72. et Sayr. Fill. Henr. Krim. ap. Croix l. 7. n. 207,* quia talis communicatio videtur nimis remota, et accidentalit, nisi illi sint etiam causa ut excommunicatus intersit. Hac tamen ratione non obstante, nullus auctor huiusmodi assistentes excusat saltem à culpa veniali, et ab excommunicatione minori. Communiter autem docent *Bus. huc, et Pal. loc. cit. cum Suar. Sayr. Henr. Fill. Bon. et aliis cum Salm. c. 3. n. 73. ac Ronc. Q. 5.* quod, si adstantes audiant aliam Missam ab illa quam audit excommunicatus, tunc nec ipsi, nec celebrans tenentur recedere, quia tunc nulla adest communicatio in eodem divino, et illa assistentia in eodem loco materialiter se habet.

177. — Porro per divina officia intelliguntur sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, et cætera annexa ordini clericali, quæ solemniter fiunt, excepta concione (Nam audire concionem, sive lectionem Theologiæ, Canonum, etc. nec excommunicato, nec aliis cum ipso prohibetur, cum ibi nulla sit communicatio, argumento ex *c. Respons. de Sent. exc. Salm. c. 3. nu. 73. Croix l. 7. n. 281.* Ipse autem excommunicatus nequit concionari, aut legere, nisi sit toleratus, et ab aliis requiratur; aut nisi ad hoc teneatur ex officio, quia tunc præsumitur

ab aliis requiri, ut *Suar. D. 12. c. 2. nu. 5. Pal. D. 2. p. 9. n. 5. cum Bon. et adherent Salm. l. c. in fin.)* in quibus, licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare (ex *c. Is qui, de Sent. Exc.*) nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si talis præsens sit, moneri debet, ut recedat: si nolit, debet extrudi, vel exportari, licet sit Sacerdos (Ex *c. Venient. de Sent. Exc.*) nisi tamen gravius inde timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo: et celebrans nondum inchoato Canone, debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus sacrum proseguere (Ut tenent *Suar. et Henr. contra Bon. et Corn. ap. Salm. n. 71. in fin. qui merito utrumque probabile putant*) vel abrumpere, ob sententiæ utriusque probabilitatem; si consecravit, debet, solo ministro manente, pergere usque ad communionem inclusivè; et reliqua perficere in sacristia, vel alio decenti loco (ut certum est cum *Salm. d. n. 71.*) quod si excommunicatus negligat procurare absolutionem, eo fine ut non audiat sacrum die festo, peccat mortaliter omissione sacri: secus si alia de causa negligat. (V. *d. num. 161.*)

178. — Quod si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis. (Ita comm. *Laym. c. 2. nu. 7. Sayr. Co. Avil. etc. cum Salm. c. 3. n. 66.* Etiam si teneatur ad Officium ex solo titulo Beneficii. Et si fructus illius Beneficii non recipit, hoc provenit ex culpa sua; *Croix l. 7. n. 324. cum Pal. Suar. Nao. Laym. et Salm. n. 66. qui notant cum Co. et Avila,* quod si omnino privetur Beneficio, tunc non tenetur amplius ratione Beneficii recitare.) Etsi non debeat dicere: Dominus vobiscum, sed, Domine exaudi, etc. (Si tamen diceret, Dominus vobiscum, venialiter tantum peccaret, ut *Salm. c. 3. n. 64. cum Bon. et Henr. Imò Avila, et Hurt. ap. Pal. D. 2. p. 9. n. 8. et Nao. ap. Salm. loc. cit. dicunt* nullo modo peccare, quando solus recitat, quia ly Dominus vobiscum erit tantum privata oratio pro aliis, sicut quando dicit in Invitatorio: Venite adoremus.) Si autem Horas cum alio privatim legat, venialiter tantum videtur peccare. (Quamvis enim in *c. Excommunic. 11. q. 3.* interdicitur excommunicato communicare cum aliis, etiam in oratione privata; at secluso scandalo et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitandum officium privatim, sicut ad dicendum Rosarium. Ita probabiliter *Tourn. t. 2. p. 482. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 4. et Con. Dian. Co. Corn. Ugol. apud Salm. c. 3. n. 63.* Si autem sit toleratus, nullo modo peccat, si recitet cum alio, ab eo requisitus, juxta dicta *n. 138. v. Utrum*.)

179. — V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla est, uti et præsentatio, vel electio, institutio, et confirmatio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindeque incapax est Beneficii, quod datur propter

» officium. Idque, licet ignoretur excommunicatio, quia ignorantia invincibilis, etsi excuset à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actus; *Vid. Less. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamvis Beneficio ante obitum non privetur, fructus tamen, et distributiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere etiam ante sententiam iudicis, quia est privatus officio; fructus autem datur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar. et alii contra Sanch. et Conc.* qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium inserviat Beneficio. »

180. — Plura hic notanda, et examinanda. Equidem nulla est omnis Beneficii collatio, electio, etc. facta in favorem excommunicati, ex *c. Postulatis, De Cler. exc. min.* Hinc notandum I. quòd tunc non solum recipientes, sed etiam conferentes, etc. peccant graviter, et incurrunt, ultra excommunicationem minorem, etiam suspensionem à collatione, ex *cit. c. Vid. Salm. c. 3. n. 96 et 97.* Valida tamen est collatio, si Papa scienter conferat Beneficium excommunicato: vel si in concessione Pontificis adsit clausula absolutionis à censura ad effectum validè consequendum, nisi quis excommunicatus sit ob hæresim, quæ non comprehenditur sub generali absolutione. *Salm. n. 98.*

Notand. II. Quòd idem quòd dictum est de Beneficiis, dicitur de collatione, et receptione Dignitatum Ecclesiasticarum habentium jurisdictionem, prout Episcopatus, Prioratus, et similis: ita communiter *Suar. D. 13. sect. 1. n. 7. Bon. q. 2. p. 4. §. 1. n. 3. Pal. p. 10. n. 9. et Salm. c. 3. n. 102.* An autem idem procedat quoad Dignitates seculares? Affirmant *Salm. n. 103. cum Bon. Corneio, Henr. Garcia, Ugol. etc.* quia excommunicati invalidè exercent actus jurisdictionis. Negant verò *Pal. D. 2. p. 10. n. 11. ac Con. Fill. Giball. et Hurt. ap. Salm. ib.* (qui rectè probabile vocant.) Ratio, quia nullum habetur expressum jus de facto irritans collationem hujusmodi Dignitatum. Nec obstat, quòd acta iudicis excommunicati sint nulla, prout probabilius docent *Suar. D. 16. s. 1. n. 2. Dian. p. 5. tr. 9. R. 108. Salm. c. 3. n. 121. cum Con. et Hurt. ac ipse Pal. D. 2. p. 14. §. 2. n. 2. cum Innoc. Panorm. Vasq. Laym. Bon. etc.* eò quòd consuetudine jam receptum est, annulationem actorum pro Iudice Ecclesiastico præscriptam in *c. Cum audimus 24. q. 1. et in cap. Tanta. De Excess. Prælat.* extendi etiam ad Iudicem secularem. Nam respondetur, quòd licet excommunicatus impediatur à suo Officio externo, hoc tamen non efficit ut officii collatio sit nulla; post enim absolutionem validè et licetè poterit talis Iudex suo munere fungi.

Notand. III. Idem quòd de Beneficio, dicendum esse de pensione Clerici, quæ datur in titulum Beneficii ob ministerium Ecclesiasticum; et de pensione Ecclesiastica, licet temporali, quæ datur ob Officium Ecclesiasticum prout Vicario, aut Coadiutori Episcopi; ita *Salm. c. 3. n. 107. cum Pal. Suar. et comm.* Secus

autem, si pensio sit merè laicalis, vel etiam mixta (juxta dicta apud *Bus. l. 4. n. 137.*), ut probabiliter *Pal. Avil. Laym. Sa, etc. cum Salm. c. 3. n. 108.* Notand. IV. quòd, si quis ante excommunicationem fuisset præsentatus, vel electus ad Beneficium, validè acceptat, et possessionem obtinet, etiam si tempore acceptionis sit excommunicatus, quia acceptatio, seu possessio non tantum actus jurisdictionis, sed privati; ita *Pal. p. 10. n. 18. Bon. §. 1. n. 9. Coo. Avil. etc. cum Salm. cap. 3. n. 110.* (contra *Suar. avud Tourn. pag. 485. q. 2.* qui sententiam *Suar.ii* vocat æquè probabilem.) Secus dicendum, si is erat excommunicatus tempore collationis, licet postea tempore acceptionis absolutus sit: est commune, vide *Salm. ibid. num. 111.* Quare requiritur tunc nova collatio, quamvis probabile putent *Salm. ibid. cum Less. Bon. Nao. Henr.* sufficere, quòd collator sciens in prima voluntate perseveret. Notandum V. Quòd excommunicatus Beneficium recipiens non potest facere suos fructus perceptos tempore excommunicationis, etiam si postea absolvatur, et ritè Beneficium reobteneat. Attamen eo casu, si pro illo tempore per se, vel alios satisfecerit officio amexo, potest fructus retinere; quia fructus Beneficii vacantis, ubi non est usus *Spolii*, spectant ad successorem, ut dicunt *Bon. D. 2. q. 2. p. 4. §. 1. n. 5. et Salm. c. 3. n. 101. cum Con. Alter. Henr. Diana, et Leand.* Ubi autem est lex *Spolii*, rectè ait *Pal. D. 2. p. 11. n. 1. cum Nao. Henr. Con. et Avila.* posse tantum retinere fructus correspondentes servitio præstito. Imò probabiliter dicunt *Suar. D. 13. sect. 1. n. 3. Tourn. p. 486. v. Hic, Dian. p. 3. tr. 9. R. 89. et Salm. c. 3. n. 100. cum Con. et Corneio*, quòd si ille bona fide Beneficium receperit, et servitium præstiterit, tunc, licet teneatur Beneficium dimittere, potest tamen retinere, aut exigere fructus suæ congruæ sustentationi correspondentes pro tempore servitii præstiti; quia reipsa Ecclesiæ inservit, et ratione illius operis dignus est congrua sustentatione.

181. — Sed quær. I. An excommunicatus etiam toleratus sit inhabilis ad Beneficia, Officia, etc.? Negant *Giball. Navarr. Dian. Hurt.* et probabile vocat *Less.* apud *Salm. c. 3. n. 104.* quia Concilium Constantiense, concedens fidelibus cum excommunicato tolerato communicare, consequenter concedit excommunicato Beneficium recipere. Verius tamen affirmant *Pal. q. 10. nu. 3. Suar. d. 13. s. 1. n. 29. Tourn. t. 2. p. 484. Qu. 5. item Avil. Con. etc. cum Salm. n. 105.* Ratio, quia, etsi concessum sit aliis cum tolerato communicare, excommunicatus tamen non potest officia præstare; quare collatio semper fit indigno. Exciperem, si in aliquo casu officia præstanda essent in commodum conferentium Beneficium petentium illius communicationem in prædictis officiis. Hinc licet in *c. Postulatis. De Cler. exc.* lata sit suspensio contra conferentes Beneficium excommunicato, tamen rectè dicunt *Salm. num. 106.* hanc suspensionem sublatam fuisse ex Concilio Constantiensi.

182. — Quær. II. An valida sit collatio Beneficii facta alicui

inculpabiliter ignoranti, se esse excommunicatum vel non esse ab excommunicatione absolutum? Negant communiùs *Pal. n. 4. Less. l. 2. c. 54. num. 117. et Sanch. Con. l. 2. c. 2. d. 10. n. 7. Suar. D. 3. et alii cum Salm. c. 3. n. 99.* Ratio, quia ignorantia excusat quidem à culpa, sed non tollit inhabilitatem. Dicunt tamen *Less. et Salm. ll. cc.* probabilem esse sententiam *Dianæ et Baunii cum Fabro*, quòd collatio tunc satis sit valida, quia Collator ad cautelam solet absolvere à censuris, dum alicui de beneficio providet, ad effectum scilicet tantum præsentis collationis consequendum. Idque revera est satis probabile cum *Cabass. T. I. l. 5. c. 11. n. 11.*

183. — Quær. III. An qui est excommunicatus post beneficium obtentum, privetur fructibus ante sententiam Judicis, etiamsi per se aut per alium officium præstet? Affirmant *Conc. p. 462. n. 29. cum Suar. Fill. etc.* Sed probabiliùs negant *Pal. Sanch. Laym. Tourn. Salm.* et alii quos retulimus *l. 3. n. 676.* Post sententiam verò excommunicatus restituere quidem tenetur omnes fructus, donec absolvatur, etiamsi per se non stet, quominus absolvatur. Nisi esset pauper, quo casu sibi fructus tanquam pauperi applicare posset; ita *Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 10. Pal. Dub. 2. p. 11. n. 6. et Salm. c. 3. n. 117. cum Avila, Sylo. Corn. etc. (V. Not. XXIII, pag. 339.)*

184. — « VI. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator; licet pro semetipso respondere possit ipse. *Coninck, Præpos. Dian. p. 5. t. g. Res. 111.* » (Et etiam actorem reconvenire; et hoc, etiamsi per alium commodè possit se tueri, ut *Coninck, Pal. Suar. etc. contra alios apud Salm. cap. 3. n. 125.*) » Item Actor, Tabellio, Testis, etc. ita ut contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. » (Ita ex c. *Veniens, de Testib. c. Pia, de Except. in 6. et c. Nullus 3. q. 4.* » Quamvis is Actor excommunicatus validè agat, donec repellatur, ut ex d. c. *Pia.* Dicant tamen *Dian. et Lez. apud Salm. c. 3. nu. 118.* non peccare graviter Actorem, qui justè petit suum, si non repellitur. Toleratus verò licitè tuetur se, et alios in judicio ut *Pal. punct. 14. n. 14. Salm. ibid. cum Avil.* » Vitandus tamen non potest alios in judicio defendere: quavis, si faciat, et stipendium recipiat, non teneatur illud restituere: *Nav. Av. Lez. Salm. ibid.* Exceptio autem opponi potest etiam post sententiam ante ejus executionem: *Salm. n. 119. ex d. c. Pia.* » Quod si non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus. Secus est de Judice non tolerato, cum sit privatus jurisdictione. » (Hoc rectè putant esse probabiliùs *Salm. c. 3. n. 121.* » juxta dicta supra n. 180. ad Not. II. Testis pariter vitandus, si non repellitur; toleratus autem validè et licitè, si ab una partium requiritur; *Salm. n. 123. cum Avil. et Pal.* » Vid. *Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. g. Resp. 112 et 113.* » non potest etiam esse Tutor, aut Curator, *Dian. p. 5. t. g.*

» *Resp. 115. ex Sylo.* Neque testamenti executor. *Dian. p. 8. t. g. Resp. 2. ex Carp. etc. contra Sanch. Lugo, etc.* si tamen non fiat oppositio, validè exequitur, *ibid.* Nec potest ipse testari licitè, etsi faciat validè, etiam cum excommunicatum instituit hæredem. *Suar. Villal. Merc. etc. cum Dian. l. c. Res. 129.* Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, et ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo ut persona publica, vel ministro ratione muneris et Beneficii; quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est. *Dian. p. 5. t. g. R. 128. ex Con. Fill. Merc. etc.*

185. — « VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu jurisdictionis. Unde non potest validè eligere, conferre, præsentare, ferre leges, vel sententiam; et qui sic Beneficium à non tolerato accipit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia juris declaratione, Beneficium unà cum fructibus relinquere. » (Ita commun. *Salm. c. 2. n. 121.*) »

« Dixi, non toleratus, quia acta tolerati probabile est esse valida ob bonum commune; graviter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat. » (Et hoc certum est cum *Salm. d. n. 121.* » quoad Judicem Ecclesiasticum in c. *Tanta de Exc. Prælat.*) »

186. — « VIII. Non toleratus privatur Ecclesiastica sepultura ita ut non possit in loco sacro, seu benedicto sepeliri; et si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem. »

Ita ex cap. *Sacris. De Sepult.* Polluta autem Ecclesia, manet polluta et cæmeterium, sed non contra ex c. *Consulisti de Cons. Eccl. in 6.* Si verò excommunicatus decessit cum signis penitentiae, non est exhumandus, sed absolvendus, petita absolutione ab hærede; *Salm. cap. 3. n. 75. cum Pal. et Corn.* Peccant graviter comitantes vitandum ad sepulturam, Clerici canentes etc. Vide *Salm. ib.* Sepelientes autem illum incurrunt excommunicationem majorem, ex *Clement. 1. De Sepult.* Per sepelientes autem non intelliguntur comitantes, canentes, etc. An autem intelligantur procurantes sepeliri? Affirmant *Salm. c. 3. n. 82. Pal. Con. Suar.* Sed negant *Caj. Con. Avil. Henr. etc. ib. n. 81.* Rectè dicunt *Salm. n. 80. in fin.* utramque esse probabilem.

187. — « Dixi non toleratus: quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus non speciatim denunciatus in ea sepeliatur, ut docent *Suar. Laym. et alii.* » (Hinc tolerati licitè sepeliuntur in loco sacro, si cum signis penitentiae à vita migraverint; *Palais q. 6. n. 12. Salm. c. 3. n. 75. Nav. Con. Sayr.*) » Jure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eo quòd inter cæteras poenas non communicantium in Paschate, etiam statuatur privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

188. — « Excommunicatus privatur omni alia civili communicatione fidelium, ita ut ipse non possit cum aliis, et si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare; idque in casibus sequenti versu comprehensis:

« I. Os, II. Orare, III. Vale, IV. Communio, V. Mensa ne-
gatur. »

Ista eruantur ex iis quæ declaravit Calixtus Papa in c. *Excom-
munic. II. Qu. 3.* ubi dixit: « Nec cum eis in oratione, aut cibo,
» aut potu, aut osculo communicet; nec ave eis dicat; quia qui-
» cumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis com-
» municaverit, juxta Apostolorum institutionem, et ipse simili
» excommunicationi subiacebit. » Non autem hic illud simili im-
portat æqualitatem (scil. excommunicationem majorem), sed
tantum similitudinem, prout excommunicatio minor similis est
majori.

189. — « Dicitur I. Os, per quod intelligitur osculum, et
» omne colloquium, etiam privatum; item per nutus, litteras,
» internuncium, et quodvis signum benevolentie. * (U. missio
» vel acceptatio munerum. Salm. cap. 3. n. 135. cum Bon. Avila,
» Reg. etc.) »

190. — « Dicitur II. Orare, id est omnis communicatio in di-
» vinis, de qua supra. * (Vide dicta num. 173.) »

191. — « Dicitur III. Vale, quod comprehendit omnem salu-
» tationem (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexu;
» et secundum quosdam, etiam resalutationem, eo quod sit actus
» observantiae; sed contrarium videtur verius, quia est solutio
» debiti. Imò Sayr. etc. cum Dian. t. 5. p. 9. Res. 16. putant pro-
» babile, quod sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem
» alia signa, v. g. aperiendo caput, etc., quæ urbanitatis causa
» fieri solent. »

192. — Dubit. igitur 1. an liceat exhibere excommunicato
signa urbanitatis, v. g. adsurgendo, aperiendo caput, dando
locum, sine tamen ulla expressione verborum? Prima sententia
valde probabilis negat; et hanc tenent Suar. D. 15. s. 1. n. 3.
Pal. D. 2. p. 17. n. 4. cum Laym. Salm. c. 3. n. 136. cum Hurt.
Escob. lib. 50. num. 254. cum Vasq. et Sylo. ac Bon. D. 2. q. 2.
p. 6. §. 2. n. 4. cum Henr. Ugol. et Reg. Ratio, quia hujusmodi
actus reverentiae, esto solis nutibus fiant, et sine animo hono-
randi, sunt tamen quædam communicatio, et vera signa amicitiae
ac salutationis. Secunda verò sententia affirmat, modo absit animus
salutandi; hanc tenent S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 2. in princ. cum
Guil. Nav. cap. 27. n. 20. cum Major. et Ang. Fil. tr. 13. n. 85.
Spor. suppl. p. 134. n. 97. item Sotus, Avila, Graff. et Sayr.
apud Pal. Ratio, tum quia tales actus non exhibentur ut signa
amicitiae, aut communicationis, sed ut vitetur nota inurbanitatis,
tum quia, esto hujusmodi actus involvant quamdam salutationem,
talis tamen salutatio videtur consuetudine introducta ut necessa-
ria; non quidem ad honorandum excommunicatum, sed ne ille con-
temnatur. Hanc autem secundam sententiam merito vocant pro-
babilem ipsi fautores primæ sententiæ, nempe Bon. Pal. Salm.
et Escob. Maximè (ut aiunt Croix l. 7. num. 277. Mazz. t. 4.
pag. 316. Bon. cum Suar. loc. cit. et Renzi t. 1. p. 542. q. 4.
cum Laym. et Pelliz.) si excommunicatus sit Superior, vel

persona publica, uti Episcopus, Prætor, etc. quia tunc prædicta
signa potius exhibentur ad vitandum damnum, vel indignationem
illius.

193. — Dubit. 2. an liceat excommunicatum resalutare? Af-
firmant Bus. ut supra, ac Fill. tr. 13. c. 5. q. 3. n. 84. Henr. et
Krimmer ap. Croix. l. 7. n. 277. et probabile putat Pal. D. 2.
p. 17. n. 4. quia, ut aiunt, resalutatio illa non est exhibitio ho-
noris, sed debiti solutio, quæ non videtur ab Ecclesia vitari. Sed
probabilius negant Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 4. Holz. p. 382.
n. 197. et Salm. c. 3. n. 136. cum Avila. Ratio, quia, cum veti-
tum sit salutare excommunicatum, ille non habet jus, ut resalu-
tetur, eo quod in pœnam sui criminis est illo privatus. Et sic
pariter probabilius dicunt Bon. l. c. Croix d. num. 277. Vioa de
cens. q. 3. art. 2. n. 9. Salm. c. 3. n. 136. cum Avila et Renzi
p. 541. q. 2. cum Pelliz. (contra Sa et Henr. ap. Vioam l. 1.
quorum opinionem probabilem putat Mazz. t. 4. p. 316.) neque
esse licitum excommunicato rescribere. Ratio est eadem, ut supra
quia, cum prohibitum sit communicare cum excommunicato,
ille non habet jus, ut ei rescribatur. Cæterum quoad resaluta-
tionem, non audeo primam sententiam dicere improbabilem,
quia licet excommunicatus non habeat jus, ut resalutetur, ta-
men resalutatio illa non videtur propriè actus honoris, et contra
negatio illius videtur quidam actus contemptus, vel saltem
inurbanitatis. Quoad rescriptionem verò non valeo acquies-
cere sententiæ oppositæ, quia rescriptio videtur vera communi-
catio.

Qui autem excommunicatum injuriis afficeret, vel ei diceret,
Deus te illuminet, convertat, etc. nullam quidem censuram in-
currit; ita communiter S. Anton. p. 2. tit. 25. c. 2. in princ. Salm.
c. 3. n. 136. et Croix. l. 7. n. 276 et 277.

194. — « Dicitur IV. Communio, quæ comprehendit omnem con-
» tractum: qui tamen validus est, si fiat * (Ita Salm. c. 3. n. 138.
» cum Pal. Con. Ac. (contra aliquos) ex c. 32. de Sent. Exc. etc.;
» illicitum autem est excommunicato testari, licet testamentum sit
» validum, nisi ille sit usurarius. V. Salm. c. 3. n. 139.) », item
» cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contracti-
» bus, ita ut moraliter censeatur communicare; quod prudens
» æstimabit: unde nec iter cum eo, tanquam cum socio, facere
» licet. * (Nec licet cum eo collaborare, sedere, sub eodem tecto
» vivere, dormire: intellige per modum societatis; nam alias
» cubare tantum ad quiescendum, etiam in eodem lecto, non
» vetatur. Ita probabiliter Suar. D. 15. sect. 2. n. 8. Bonac.
» part. 6. §. 2. nu. 5. Pal. D. 2. p. 17. n. 5. et Salm. c. 3.
» n. 137.) »

195. — « Dicitur V. Mensa, per quam intelligitur omnis con-
» victus et convivia, per modum societatis et commercii; qualis
» non est, si casu incidat in idem hospitium, iter, mensam, imò
» lectum. V. Bon. dist. 2. q. 2. p. 6. §. 1 et 2.

Non licet igitur communicare cum excommunicato in eadem

mensa formaliter, idque accidit quando excommunicatus invitat alterum ad cenam; aut quando aliquis vitam communem agit cum excommunicato, esto non vescatur eisdem cibis, ut evenire solet in Monasteriis et Seminariis, in quibus, tametsi diversæ sint mensæ in eodem refectorio, nihilominus omnes censentur communicare in eadem mensa et refectione. Idem est quando multi invitantur ab excommunicato, et in eodem cubiculo accumbunt licet in diversis mensis; secus si accumbant in mensis valde disjunctis, seu dispositis in diversis cubiculis; ita *Suar. D. 15. sect. 2. n. 6. Salm. c. 3. n. 140. et Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 5. cum Henr. Avil. Sayr. Fill. Reg. et Ugol.* Secus etiam, si quis ederet cum excommunicato in diversorio, adhuc in eadem mensa, ubi tamen unusquisque sibi intendit, ut *Suar. Salm. et Bon. II. cc. cum Sayr. et alii.* Item secus, si quis casu conveniat cum excommunicato in eadem domo, itinere, vel mensa; *Holz. p. 382. n. 197. Spor. Suppl. c. 3. n. 97. et Pal. D. 2. p. 17. num. 5. cum Suar. Laym. Sayr. et Hurt.*

196. — Quæres 1. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato? Resp. Communicatio in divinis censetur mortale propter gravitatem materiæ; in civilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem), secluso tamen contemptu, tantum est veniale regulariter. *Suar. Bon. etc. Dian. p. 7. t. 11. R. 47. (Ita etiam S. Thom. 3. p. q. 23. n. 3. Salm. c. 3. n. 7 et n. 127. cum Lez. Suar. et comm.)* quod addo, quia aliquando est mortale, ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

197. — Distinguendum inter peccatum, et pœnam communicationis cum vitando. Quoad peccatum in duobus casibus communicans certè peccat graviter. I. Si communicat cum eo in divinis nisi excuset parvitatem materiæ, juxta dicta n. 173 et 176. II. Si communicat in crimine criminoso, id est in eodem crimine, sive contumacia, ob quam lata est excommunicatio, v. g. si quis suam concubinam excommunicatam post excommunicationem iterum cognoscat, ut habetur ex c. *Concubinæ, De Sentent. excomm.* Vel si quis post excommunicationem latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc. impendit ei auxilium, aut consilium, ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione; ita *Bon. q. 2. p. 6. §. 1. n. 8. Suar. D. 15. s. 7. n. 4. et Salm. t. 3. z. 133. ex c. Nuper.*

198. — Dubit. autem, an sit mortale frequenter communicare in civilibus cum vitando? Adest duplex probabilis sententia. Negant *Nav. c. 27. n. 30. Pal. q. 18. n. 3. ac Sayr. Avila, Henr. Reg. Dian. Leand. etc.* apud *Salm. c. 3. n. 128.* Quia communicatio in civilibus de se est tantum veniale: veniale autem per quaecumque multiplicationem non fit mortale. Tunc autem dicunt *Nav. et Pal. cum Sayr. et Avila II. cc.* frequentem communicationem esse mortale, quando ex ipsa communicatione crederet communicans excommunicatum sumere occasionem in

sua contumacia perseverandi. Affirmant verò probabilius *Suar. D. 15. s. 2. n. 11. Bon. q. 2. p. 6. §. 1. n. 6. Holz. p. 382. Spor. Suppl. p. 134. n. 99. et Salm. c. 3. n. 129. cum Vill. Con. et Fill.* Ratio, quia communicatio etiam civilis cum excommunicato vitando de se videtur materia gravis, quod maximè probatur ex c. *excommunic. 11. q. 3. ubi (ut diximus num. 188.)* Calixtus Papa æquè prohibet communicationem in Divinis, quam in humanis. Item probatur ex cap. *Exceptionem. 7. de Except.* ubi communicans civiliter cum excommunicato dicitur, in periculum animæ suæ communicare; periculum autem animæ utique importat periculum damnationis, quod non nisi per culpam mortalem incurritur. Communicatio igitur etiam civilis tantum ex parvitate materiæ potest esse venialis; ergo si actus multiplicetur, et conjungatur, erit mortalis. Advertunt verò *Tourn. t. 2. p. 489. v. Dico 1. ac Suar. Holz. Spor. et Salm. cum Con. II. cc.* ad peccandum graviter non sufficere, si quis frequenter etiam per longum tempus se junctim communicet cum excommunicato, sed requiri ut tales communicationes sint connexæ saltem per modum unius objecti voliti, nempe cum quis habet propositum formale, aut virtuale seu quasi ex habitu, sæpius communicandi longo tempore cum excommunicato, vel adsciscat eum sibi in socium, aut famulum.

199. — Quoad pœnam verò, communicans cum vitando sive in humanis, sive in divinis, incurrit tantum excommunicationem minorem. In tribus autem casibus incurrit etiam majorem. I. Quando Clericus scienter communicat in divinis cum excommunicato à Papa nominalim, et denunciato, ex c. *Significavit de Sent. 131. exc.* Vide *Salm. c. 3. num. cum comm.* II. Quando excommunicatio est lata contra aliquem, et simul contra participantes; tunc enim qui communicat cum illo (post monitionem tamen), incurrit excommunicationem majorem, et non potest absolvi, nisi ab eo qui absolvere potest principalem; ita *S. Th. Suppl. q. 23. ar. 3. Pal. p. 18. n. 6. et Salm. n. 131. cum Avila, Hurt. etc.* III. Quando quis scienter communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso, juxta mox dicta num. 197; et hic absolvendus tantum à quo principalis absolvi potest, ex c. *Nuper, de Sent. exc.* Ita *Salm. ex n. 133. cum aliis.* Addunt autem ibidem etiam Episcopum excommunicantem, excommunicationem majorem incurzere, si communicet in crimine criminoso.

200. — Quæres 2. an aliquando liceat cum non tolerato communicare?

« Resp. Quod sic, extra Divina, in his quinque casibus: »
 « (Qui habentur c. *Quoniam multos, Can. 11. q. 3. et in sequenti versiculo continentur:* »
 « I. Utile, II. Lex, III. Humile, IV. Res ignorata, V. Necessitas. »

201. — « I. Utile intelligitur in casu utilitatis, sive spiritualis ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur; sive alterius, ut ab excommunicato consilium petat quod ab alio habere non po-

« test; sive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu exigatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cum nulla sit lex irritans. »

Licet igitur ob bonum spirituale excommunicatum monere verbis, vel litteris, et ideo ante, vel postea, alia verba inserere, ex cap. Cum voluntate, de Sent. exc. ac signa benevolentiae ostendere. *Sot. Bon. Av. Salm. c. 3. n. 142.* Licet etiam concione in coram eo facere. An autem liceat in Theologia eum instruere? Negant *Con. Avil. etc.* Sed affirmant *Salm. c. 3. n. 143. cum Soto et Sayr.* quia in hoc jam est utilitas spiritualis excommunicati. Ob bonum autem sive spirituale, sive temporale aliorum, licet ab excommunicato concionem audire, consilium petere, si desit alius æquè idoneus; *Salm. d. n. 144. cum Con. et Bon.* Licet etiam societatem prius initam cum eo continuare; item ab eo medicinas, vel eleemosynam petere; ita *Pal. p. 19. n. 2. Suar. D. 15. s. 4. n. 8. p. 6. §. 2. n. 10. et Sal. c. 3. n. 144. cum Con. et Avila.*

202. — « II. *Lex*, id est in casu legis matrimonialis: quomodo uxori licet communicare cum marito, et contra, nisi factum sit divortium. *Dian. p. 5. t. 9. R. 122.* Non tamen sponso de futuro cum sponsa, *l. c. R. 136. ex Sayr. Sanch. et Fill.* »

Tam igitur excommunicato, quam ejus Conjugi, licet petere et reddere debitum, ut periculum incontinentiæ vitetur, et in aliis omnibus mutuo conversari; ita *D. Th. in 4. D. 18. q. 2. ar. 4. Bon. q. 2. p. 6. §. 2. n. 18. et Salm. c. 3. n. 147. cum Suar. Sanch. et Pal. ex c. Inter alia. 31. de Sent. exc. ubi permittitur tam conjugibus quam filiis, famulis, etc. communicare cum excommunicato, ut debitum ei obsequium præstent. In tribus autem casibus nequeunt tales conjuges inter se communicare.*

1. Quando ipsi sunt jam per divortium separati, ut cum *Busemb.* ut supra, dicunt *Bon. n. 21. Salm. n. 148. et alii communiter.*
2. Quando excommunicatio lata est propter dubium valoris Matrimonii, ut *Tourn. t. 2. p. 512. Holzm. t. 1. p. 383. n. 202. et Bonac. ac Salm. ll. cc. 3.* Quando alter conjugum est ob hæresim excommunicatus, ex c. *Decrevit de Hæret. in 6. Vide Salm. l. c.*

Dabit autem 1. An quis possit communicare etiam in Divinis cum Conjugē excommunicato? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Salm. c. 3. n. 146 et 154. ac Sanch. de Matr. l. 9. D. 14. n. 5. cum Nao. et Henr.* Et probant ex c. *Quoniam*, ut supra, *ll. q. 3.* ubi generaliter Gregor. VII videtur eximere Conjuges (sicut etiam filios, famulos, etc.) ab anathemate, si communicent cum excommunicato in iis, in quibus sunt soliti communicare. Secunda tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Bon. q. 1. p. 6. §. 2. n. 22. Conc. p. 464. n. 36. et Cajet. ac Armill. ap. Sanch. l. c. Ratio*, quia in c. *Inter alia. 31. de Sent. exc. Innoc. III.* declarans præfatum textum Gregorii, dicit uxores et alios ut supra tunc tantum posse, imò et teneri cum excommunicato communicare, quando id est necessarium ad præstandum obsequium ei debitum; uxori autem,

ut præstet debitum obsequium viro, minimè est necessarium, quòd cum eo communicet in Divinis.

Dabit. 2. An Conjug qui scienter nupsit cum excommunicato, possit deinde cum ipso communicare? Prima sententia valde probabilis et communior negat, eamque tenent *D. Th. Suppl. q. 23. art. 1. Suar. D. 15. s. 4. n. 36. Pal. D. 2. p. 19. n. 15. et Salm. c. 3. n. 152. cum Con. Ang. et Sayr. Tourn. t. 2. p. 512. Conc. p. 464. n. 36. item. Fill. Corneio, Gordon. etc. apud Bos. de Usu Matr. c. 1. n. 286.* Probatur ex dicto c. *Inter alia. 31. de Sent. exc.* ubi dicitur concedi facultas uxoris, et aliis personis subjectis communicandi cum excommunicatis, eodem modo quo possent, et tenerentur ante excommunicationem; ergo, si subjectio contrahitur post excommunicationem, non datur ipsis licentia communicandi. Id probatur etiam ratione, quia subjectio illa fuit iniquè contracta, et iniquè acquisita, unde non debent eximi ab onere censure qui contra eam deliquerunt.

Secunda verò sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 14. n. 3. Bon. D. 2. p. 6. §. 2. n. 18. cum Ugol. et Alter. ac Boss. l. c. num. 288. cum Con. Turrian. Diana et Villal.* et meritò probabile vocant *Pal. et Salm. ll. cc. Ratio*, quia in c. *Quoniam multos. 11. q. 3.* Gregorius indistinctè, et absque ulla restrictione concedit personis subjectis facultatem communicandi cum excommunicato. Nec obstat textus oppositus in dicto c. *Inter alia*, ex eo enim quod ibi dicitur, nempe subjectos teneri ad præstandum obsequium excommunicato eodem modo ac ante excommunicationem, minimè evincitur non posse communicare, qui tempore excommunicationis subjectionem contraxerunt; imò in tantum ibi dicuntur subjecti teneri communicare, quia obligatio contracta præstandi debitum obsequium non eliditur ob excommunicationem supervenientem; unde sicut obligatio illa non cessat ob excommunicationem supervenientem; ita nec ob antecedentem. Neque obstat, quòd nemo possit se obligare ad illicitum, prout est communicare cum excommunicato, nam hoc curreret quando quis directè se obligaret ad communicandum, non verò quando indirectè se obligat ratione contractus; Unde quamvis illicitè subjectio fuerit contracta, eum tamen contractus fuerit validus (prout certum est esse validum Matrimonium cum excommunicato), ex eo bene oritur et viget obligatio debitum obsequium præstandi. Et quod hinc dicitur de Conjugibus, idem dicunt præfati AA. de filiis et famulis.

203. — « III. *Humile*, id est in casu subjectionis; quo modò possunt filii etiam emancipati. » (Ut probabiliter dicunt *Suar. D. 15. sess. 5. n. 3. Bon. p. 6. §. 2. nu. 29 et 33. Pal. p. 19. nu. 10. et Salm. c. 3. n. 149. cum Corneio, et Sayr. contra Soto, Nao. etc. ibi.)* addit *Dian. p. 5. t. 9. R. 118 et 119. ex Con. Fill. Hurt. etc.* etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes, et in eodem genere affines » (Ut nurus prioigna, etc. *Salm. c. 3. n. 149. cum Suar. Pal. Bonac. etc.*) communicare parenti, servi, et ancillæ domino, si ante excom-*

• munitionem fuerint in servitio. Similiter religiosi Prælati:
 • non tamen, nisi quoad eam communicationem, quæ ab habi-
 • tantibus in eadem familia evitari non potest. *Dian. l. c. R. 117.*
 • contra *Sotum V. Fill. t. 12. c. 8. n. 230. Laym. et Bon. l. c.*

Sic pariter excusantur omnes servientes, etiam gratis, et tota familia excommunicati, ex *c. Quoniam*, et *c. 34. de Sent. exc.* Vid. *Salm. c. 3. n. 150.* Ita etiam Milites possunt communicare cum Duce excommunicato ex *d. c. 34.* Non autem vassalli cum suo Domino, ex *c. Nos Sanctorum 15. q. 6.* nisi quoad solutionem tributorum, si ligati sint juramento fidelitatis, ut *Salm. c. 3. n. 150.* cum *Suar. Av. Corn.* Attamen iudico sæpe istos alios excusari, ratione necessitatis, vel utilitatis. Item Religiosi possunt communicare cum suis Prælati excommunicatis; *Suar. D. 15. s. 7. nu. 2. et Pal. D. 2. p. 19. nu. 18. cum Bon. Sayr.*, et communi, contra paucos.

An verò famuli excommunicati ejusdem Domini possint inter se communicare? Per se certè non possunt, cum in *cit. c. Quoniam. 11. q. 3.* id eis non conceditur; possunt tamen per accidens, eò quòd moraliter obligantur simul cohabitare; ita *Suar. n. 13. Nav. c. 27. Bonac. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 32. et Pal. n. 23. cum Hurt. Sayr. et Ugol.* Hoc tamen intelligendum quando ipsi serviunt impulsu necessitate se sustentandi, et insuper non possunt commodè Dominum illum relinquere.

204. — Notandum autem I. quòd sicut filii, uxores et famuli possunt cum excommunicato communicare, ita Parentes, Mariti et Domini possunt communicare cum filiis, uxoribus et famulis excommunicatis, *S. Th. suppl. q. 23. art. 1. Pal. D. 2. p. 19. n. 21. Bon. §. 2. n. 38. et Salm. c. 3. n. 153. cum Soto. Henr. Corn. Avila, Con. et Hurtado.* Notandum II. famulos, uxores, aut filios non posse communicare cum excommunicato in Divinis, nisi tantum in iis in quibus communicatio est necessaria ad præstandum obsequium illi debitum, ut mox supra diximus *n. 202.* Dub. 1. Hinc famuli licitè comitantur Dominum ad Missam, ac licitè jussi ministrant celebranti excommunicato, aut cum eo Officium recitant, ut dicunt *Suar. D. 15. s. 5. n. 22. et Salm. c. 3. n. 154.* Hoc tamen intelligendum, quando famuli vi contractus tenentur ad hujusmodi obsequia exhibenda, secus si non obligantur vi contractus, aut si obsequia illa sint extraordinaria, nec ad suum famulatum pertineant, ut rectè ait *Suar. l. c.* Ubi bene pariter advertit non posse celebrantem uti Clerico excommunicato, si commodè alium adhibere possit. Notandum III. quòd si famuli veniunt in familiam Domini excommunicati, vel locant ei operas suas ante excommunicationem, vel etiam post excommunicationem, sed bona fide, quia nesciunt excommunicationem, vel quia coguntur necessitate gravi, non peccant, et bene possunt communicare cum illo eodem modo, ut supra. Peccant verò, si scientes veniant, et sine necessitate; ita *Suar. l. c. n. 13. Pal. p. 19. n. 14. et Salm. c. 3. n. 151 cum Con.* An autem in hoc casu teneantur postea discedere, et peccent communicando? Vide

mox supra dicta *n. 202. Dub. 2.* de eo qui Matrimonium contrahit cum excommunicato; idem currit pro famulis locantibus excommunicato operas suas, ut dicunt AA. ibi citati.

205. — « IV. *Res ignorata*, id est in casu ignorantie juris, » vel facti. »

Certum est quamlibet ignorantiam, aut inadvertentiam inculpabilem, sive juris, sive facti, excusare communicantes cum excommunicato, ex dicto *c. Quoniam multos. 11. q. 3.* Sed dubitatur, an excuset etiam ignorantia culpabilis et crassa? Negant *Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 14. et Salm. c. 3. n. 155.* quia Ecclesia imponit excommunicationem communicationibus cum vitando, semper ac communicatio est peccaminosa. Affirmant verò satis probabiliter *Suar. D. 15. s. 3. n. 3. Holm. p. 383. n. 202. Pal. D. 2. p. 19. n. 24. cum Con. et Hurt.* Et probatur ex eod. *c. Quoniam multos.* Primò quia, cum ibi expressè excusentur ignorantes, videntur omnes, quomodocumque ignorantes excusari, et damnari tantum scienter communicantes; secundò, quia, cum Pontifex excuset ignorantibus, dum ignorantes inculpabiliter ipso jure naturæ excusantur; tertio quia (et hoc fortius urget) in dicto canone Pontifex asserit moveri ad prædictam indulgentiam concedendam. « Quoniam multos (sic enim ibi incipit loqui) pro causa excommunicationis perire (nota) quotidie cernimur, partim ignorantia, partim simplicitate, » etc. Ergo Pontifex intelligit excusari etiam vincibiliter ignorantes, nullas enim perit ex ignorantia invincibili.

206. — « V. *Necesse*, id est in casu necessitatis, sive animæ, » sive corporis, sive bonorum temporalium. »

Excusat igitur quævis necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, sive communicantis, sive excommunicati, sive aliorum, si res non possit haberi ab alio, quam ab excommunicato, ut communiter *Bon. p. 6. §. 2. num. 59. Pal. p. 19. n. 29. et Salm. c. 3. n. cum Avila, Hurt. Sayr. et Lez.* Idque patet signanter ex *c. Si verè, 34. de Sent. exc. et dicto c. Quoniam multos.* Si pariter excusat necessitas per coactionem metus, quia lex humana non obligat cum gravi incommodo, ut rectè ib. addunt *Salm. juxta dicta l. 1. n. 175.*

207. — Ultimò autem hic advertendum, quòd nemo tenetur excommunicatum vitare, nisi moraliter ei constet illum esse vitandum, vel ad minus sciat per publicam famam, vel per testimonium duorum saltem dignorum fide, cuivis enim unico testi credere non tenemur; ita *Sanch. Dec. l. 1. c. 19. n. 63. Nav. c. 22. num. 82. Pal. p. 10. n. 26. Tourn. t. 7. p. 512. quæst. 4. et Salm. c. 3. n. 156. cum Bon. Avila et Corn.* Bene tamen advertit *Tourn. l. c.*, quòd in dubio an quis sit vitandus, non licet ab eo suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, propter periculum illud invalidè percipiendi. Dicunt autem *Suar. D. 15. s. 3. n. 7. Pal. n. 27. Bon. §. 2. n. 54. et Salm. d. n. 156. cum Coe. Avila, Corn. et Hurt.* quòd licitè communicare possumus cum eo qui fuit excommunicatus si adsit fama publica de ejus absolutione; vel

180 LIB. VII. DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS. CAP. II.
etiam si ipse excommunicatus (qui alias sit fide dignus) se abso-
lutum fuisse asserat, possumus ei credere.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incuratur excommunicatio Major.

208. — « Cum hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommuni-
cationes, quæ in 4 potissimum classes dividuntur, nam aliæ
nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ
eidem extra illam reservantur. » (V. Not. XXIV, pag. 339.)

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ.

209. Excommunicationes contra omnes. — 210. Contra Clericos.
— 211. Contra Religiosos. — 212. Excommunicationes adjectæ à
Tridentino. Dub. 1. an incurrant excommunicationem cogentes
puellas ingredi Monasteria, tantum ut educantur? Dub. 1. an co-
gentes ex metu reverentia? Dub. 3. An cogentes mares? An impe-
dientes ingressum puellæ?

209. — « RESP. 1. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes:
» Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quod non elege-
» rint eum, pro quo rogati fuerant, c. *Sciatis, de Elect.* in 6. 2.
» In directores Monialium, si foveant discordias in electione,
» c. *Indemnitate, eod.* 3. In extorquentes absolutionem à cen-
» sura per vim, aut metum, c. *de His quæ vi, etc.* in 6. 4. In
» compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ,
» c. 2. *de Reb. Ecclesiæ non alien.* in 6. 5. In docentes leges,
» vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos re-
» tinentes in suis scholis, c. 2. *Ne Clerici, etc.* in 6. 6. In sepe-
» lentes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos
» non toleratos vel manifestos usurarios. *Clem. 1. in 6. 7.* In im-
» pedientes Visitatores Monialium, *Clem. Attendentes de statu*
» *monach.* 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohi-
» bitis, vel cum Monialibus. *Clem. un. de Consang.* 9. In edentes
» glossas in Tridentinum, Bulla 73 Pii IV. 10. In imprimentes
» libros sine superiorum licentia, Bulla 12 Leonis X. 11. In
» præcipientes suis subditis, ne officia communia Reipub. exhi-
» beant Ecclesiasticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, etc.
» c. *Eos qui, de Imm. Eccl.* (Et videtur reservata in Bulla
» Cœnæ §. 15.) 12. In Doctores et Professores non facientes
» professionem fidei, ubi recepta est Bulla 88 Pii IV. 13. In ne-
» gligentes administrare justitiam Ecclesiasticis, c. *Administra-*
» *tionis* 12. q. 5. 14. In potestates foventes usuras, *Clem. un. de*
» *Usur.* »

Item 15. qui ratas habent collationes Ordinum, et Beneficio-
rum à Schismaticis c. 1. *de Schismat.* 16. Qui titulo Regaliæ,

aut defensionis occupant bona Ecclesiæ vacantis, c. *Generali de*
Election. in 6. 17. Qui procurant, ut Conservatores Regularium
se immisceant in aliis quam in manifestis injuriis, et violentiis
cap. *fin. de Offic. Deleg.* in 6. 18. Qui ex iudicibus accedunt ad
mulieres ex causa ficta ad excipiendum testimonium, c. 2. *de*
Jud. in 6. 19. Qui mandant interfici Christianos per assassinos,
c. 1. *de Homicid.* in 6. 20. Qui concedunt, vel concessas represalias
extendunt adversus Ecclesiasticos, c. *un. de Injur.* in 6. (Re-
presaliæ enim fiunt, quando passi injustum damnum auctoritate
principis invadunt bona eorum qui damnificaverant usque ad
justam compensationem.) 21. Qui sequestrum ab Ordinario
super Beneficio factum impediunt; vel fructus occupant. *Cle-*
ment. un. de Sequest. posses. 22. Qui pingunt, inaurant, etc.
Agnos Dei à Pontifice benedictos, Bulla 2 Gregor. XIII. 23.
Qui non denunciant S. Officio, vel Ordinario Hæreticos, Ma-
gos, Sortilegos, vel hæreticaliter blasphemantes Deum, B. Vir-
ginem, et Sanctos, *Edictum S. Officii.* 24. Domini qui permit-
tunt agitationes taurorum in Terris suis, nempe periculosas,
Bulla 48 S. Pii V. (Exceptis Regnis Hispaniarum, juxta dicta
Tom. 2. l. 3. n. 365.) 25. Qui faciunt servari statuta contra liber-
tatem Ecclesiasticam, c. *Noverit, de Sent. exc.* et hæc videtur
reservari in Bulla Cœnæ.

210. — « Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitatem consti-
» tutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam,
» c. *fin. Ne Clerici, etc.* 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas
» seculares, c. *Clerici, eodem.* 3. In Clericos minores Episcopis
» locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel
» locantes ultra triennium, *Extrao. Ambitiosè de Reb. Eccl. etc.*
» 5. In impugnantes in concionibus Montes pietatis, Bulla 11
» Leonis X. 6. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris,
» *Clem. un. de Cons.* 7. In fictè resignantes, vel permutantes
» beneficia, Bulla 58 S. Pii V. 8. In præsumentes absolvere
» à casibus Bullæ Cœnæ. »

Item 9. In eos qui se ingerunt in alterius Episcopatum ad
Officium, sine licentia proprii Episcopi, c. *Quoniam de Offic.*
Ordinar. 10. Qui procurant ut alii occupent jura, et bona Ec-
clesiarum vacantium, c. *Generali, de elect.* in 6. Et hæc videtur
reservata in *Trid. sess. 22. c. 21.*

211. — « Contra Religiosos. 1. In audientes leges, vel medi-
» cinam extra claustra. c. *Non magnopere, et c. Super specta-*
» *cula. Ne Clerici, etc.* 2. In habitum temerè dimittentes, vel
» matrimonium contrahentes, *Clem. un. de Consang.* 3. In insti-
» tuentes novum Ordinem (vel locum acquirentes sine licentia
» Papæ, c. *un. de Relig. Dom.* in 6.) 4. Adeuntes carias Princi-
» pum, ad nocendum suis Monasteriis, vel Prælatibus, *Clem. Ne in*
» *agro, §. Quia verò, de Statu Monach.* 5. Tenentes arma sine
» licentia intra claustra. *ib.* 6. Non servantes interdictum,
» quando servatur à Cathedrali. Vide *Fill. 2. x. tr. 22. c. 84.*
» *Bonac. D. 4. p. 5. §. 1. n. 36.* »

Item 7. Qui non adimplent disposita in Bulla Alexandri VII, quæ incipit *Felici*, in Visitatione Monialium sibi subjectarum. 8. Qui occupant Decimas Ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *Clem. 1. de Decim.* 9. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas Domos, vel receptas alienant sine licentia Papæ. *Clem. Cupientes, de Pœnit.* 10. Qui non observant interdictum à Papa, vel ab Episcopo positum. *Clem. 1. de Sent. exc. 11.* Qui de Capucinis recipiunt Minores de observantia sine licentia Papæ, aut Ordin. Gener., et qui recipiuntur, ex Bulla 20 Sixti V.

Item contra Episcopos. 1. Qui veniunt ad Urbem, et inde recedunt sine licentia Papæ, *Extr. 2 et 3. de Major. et Ob. 2.* Qui impetrant à Principibus litteras ad Dignitates, Bulla 96 Pii IV.

212. — « Resp. 2. Supradictis adjectæ sunt à Tridentino sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes libros de rebus sacris, sine nomine auctoris, et approbatione ab Ordinario obtenta. (*In Trid. sess. 4. Decr. de edit. etc. sic habetur* : Nulli liceat imprimere libros de rebus sacris, vel imprimi facere, neque vendere, aut retinere, sine nomine auctoris, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis.) 2. In docentes non esse necessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ, *Trid. sess. 13. can. 11.* 3. In raptos mulierum, juvenes, faventes. *Sess. 24. c. 9. n. 4.* In cogentes contrahere matrimonia cum præscriptis, *sess. 24. c. 9. §. 5.* In Magistratus, qui requisiti non juvant Episcopos, ad restituendam clausuram Monialium, *sess. 25. c. 5. de Regul.* 6. In ingredienti (cujuscumque conditionis, vel sexus fuerint) Monasteria Monialium, sine licentia in scripto obtenta, *ib. 7.* In cogentes mulieres ingredi Monasterium, et profiteri, *sess. 25. c. 18. de Reg.* (Sed de hac excommunicatione vide mox infra dicenda vers. Quoad, etc.) 8. In impediētes, sine justa causa, sanctam voluntatem mulierum emittendi votum. *ib. 9.* In dominos temporales concedentes in terris suis locum pro duello, *sess. 25. c. 9. de Ref.* »

Quoad excommunicationem mox supra relatam in cogentes mulieres ad ingrediendum Monasterium, Dubit. 1. An eam incurrant qui cogunt foeminam ad Monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitumumat, sed ut ibi honestè educetur? Affirmant *Suar. de Censur. D. 23. sect. 7. n. 9. Nav. Consil. l. 5. cons. 56. et Bon. l. 3. D. 2. q. 2. p. 2. num. 14. cum Fill.* Id probant ex *Trid. sess. 25. c. 18. de Regul.* ubi excommunicantur « quicumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam (præterquam in casibus in jure expressis) ad ingrediendum Monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque Religionis, vel ad emittendam professionem. » Concilium igitur hic tria membra distinguit, et inurit censura omnes cogentes foeminam, sive ad ingressum Monasterii, sive ad susceptionem habitus, sive ad emissionem

professionis; spectavit enim *Trid.* ne occasione ingressus detur ansa mulieri suscipiendi habitum aut profitendi minus liberè propter suasionem monialium, vel ob exeundi pudorem. Negat verò *Sanch. D. l. 4. c. 4. nu. 12. cum Manuel.* Ratio, quia in prædicta sanctione Tridentini videntur non tria, sed duo membra contineri; ibi enim damnantur cogentes « ad ingrediendum Monasterium » (quod est quidquam commune habens duos fines, nempe) velad « suscipiendum habitum cujuscumque Religionis, velad emittendam professionem. » Ergo qui cogit ad ingressum, tantum causæ educationis, non verò ad habitus susceptionem, vel ad Professionis emissionem, ibi minimè improbat. Et cum simus in pœnalibus, juxta regulam juris, benignior facienda est interpretatio. Sed hoc non obstante prima sententia mihi est probabilior, et ducor, quia Conc. postquam principales cogentes damnat, eandem fert censuram contra eos « qui consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium (nota), aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. » Ex hac igitur secunda parte sensus primæ colligitur; sicut enim in hac secunda parte tria membra distinguuntur, cum damnentur præbentes consensum actui coacto in tribus casibus; nempe quando mulier invita aut ingreditur Monasterium, aut habitum suscipit, aut professionem emittit; sic etiam intelligendum prima parte quoad principaliter cogentes. Quia tamen Concil. excipit casus in jure expressos, dicunt probabiliter *Suar. et Bonac. cum Fill. l. 2. cc.* licitè posse cogi mulierem delinquentem ad ingrediendum in sui criminis pœnam, vel ne labatur in aliquam incontinentiam, ut eruitur ex *c. Significavit, et c. Gaudeamus de Conoers. Conjug.*

Dubit. 2. An incurrant excommunicationem Parentes inducentes puellam ad ingressum Monasterii, vel susceptionem habitus, ex metu reverentia? Si metus concipitur à puella ex se, absque illorum cooperatione, certum est non incurrere. Dubium est, si metus oriatur ex declaratione voluntatis Parentum. Affirmat incurrere *de Alex. Cons. Mon. c. 2. §. 2. q. 9.* quia, ut ait, qui non contradixit ob reverentiam, in jure non censetur consentire, ex *l. Si cum dotem, §. Eo autem, ff. de Solutio Matr.* Sed probabilius negat *Barbos. in Trid. sess. 25. c. 18. n. 4. cum Rod. Portel. Riccio, et Tam.*, quia tunc revera non incutiunt metum Parentes, sed ipsa ob reverentiam metum concipit, juxta dicta *l. 3. n. 717. v. Idem et l. 6. n. 1056.* Simplex enim inductio sive suasio non est coactio, ut fatetur idem *de Alex. c. 7. §. 8. q. 4.* et decisum refert *Barb. All. 104. n. 3. ex Armentur.* Et hoc etiamsi addantur preces importunæ, ut probabiliter subdit idem *Barb. l. c. in Trid. cum Porrella et Rodr. (contra de Alexand.)* quia suasio etiam importuna non est vera coactio, quæ requiritur à Concilio ad excommunicationem incurrendam: et cum agatur de pœnis, talis coactio strictè est intelligenda. Secus verò ait *Rodrig. ap. Barb.* si preces excederent limites simplicis suasio-

nis, nempe (ut dicit *Sanch. Dec. l. 3. D. 7. n. 8.*) si preces sint instantissimæ, et sæpius inculcatæ: ipsæ enim videntur involvere gravem metum ex probabili indignatione futura Parentum. Addunt *Suar. et Bon. ll. cc.* licitè posse cogi puellas ad ingrediendum Monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam secundum jura. Hinc dico, quòd etsi absolute loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causa melioris educationis, si tamen contra prudens accedat suspicio, quòd illa in sæcula manens pravis moribus imbueretur, putà si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facile sumeret scandalum ex propinquis, aut famulis, tunc non auderem damnare cogentes eam, ut cautionis gratia Monasterium intraret; nam eo casu utique finis Concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solum adæquate, sed etiam contrariè, cum aliis si non fieret coactio, majus malum eveniret: vide dicta *l. 1. n. 199.* Ad hoc refert id quod scripsit D. Hieronymus ad *Lætiam*: "Procul sit ætas lasciva puerorum: ipsæ puellæ, et pe-
disce quæ à secularibus consortiis arceantur, ne quod malè didicerint, pejus doceant."

Dubit. 3. An incurrant excommunicationem, qui cogunt mares ad Religionem ingrediendam? Affirmat *Pal. ap. Sanch. l. 4. c. 4. n. 3.* quia eadem ratio finalis currit in maribus, quæ in fœminis. Sed communiter, et verius negant *Suar. de Censur. D. 23. sect. 3. n. 8. Sanch. l. c. cum Bannez, Bon. t. 3. D. 2. qu. 2. n. 15. cum Fill. Barb. All. 104. n. 7. cum Mirando, ac Boss. de Effect. Matr. c. 10. n. 64. cum Nao. Fag. etc.* Ratio, quia à Concilio excommunicatio duntaxat fertur contra cogentes fœminas, non mares: in pœnalibus autem non fit extensio de casu ad casum, licet eadem ratio procedat: præterquam quod pro maribus non currit eadem ratio, quàm pro fœminis; quia facilius et frequentius mulieres quàm mares inducuntur invitæ ad Religionem suscipiendam. Quamvis verò hujusmodi cogentes excusentur à censura, nullo tamen modo excusari possunt à gravi culpa.

Insuper in Trident. *ib. sess. 25. c. 18.* excommunicantur "qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impederint." Nomine veli intelligitur professio religiosa, quæ fit per veli susceptionem. Nomine autem voti, non intelligitur votum simplex castitatis, aut Religionis, sed eadem professio cum tribus votis, sine tamen susceptione veli, ut fit in aliquibus Monasteriis; ita *Suar. de Censur. D. 23. sect. 7. nu. 20. Boss. de Defect. Matr. c. 10. n. 67. cum Pal. et Bon. t. 3. de Censur. D. 2. q. 2. p. 3. n. 2 et 4. cum Fill.* Sed dubium fit, an incurrat excommunicationem qui tantum impedit puellam ne Monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum. Negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 4. n. 15. et Bon. l. c. cum Palao*, quia Decretum Concilii est cum rigore accipiendum: nempe tantum cum professio impeditur. Sed probabilius affirmant *Suar. loc. cit. et Bon. n. 3. cum Fill.* Qui enim impedit puellam, ne habitum suscipiat, vel ne ingrediatur

Monasterium ad habitum suscipiendum, impedit consequenter ejus professionem. Et rectè subdunt *Bonac. n. 6. et Sanch. n. 1. vers. ad finem, cum Salon.* hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam, ne fiat Religiosa.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvunt in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. — 214. De excommunicatione imposita ex Monitorio. — 215. An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc. — 216. An sit obligatio revelare crimen emendatum? — 217. Qui, facto Monitorio, excusentur à revelando?

213. — «RESP. Sunt hæ: I. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi si sit mulier. (De hac excommunicatione vide infra ex n. 279.) II. In eos, qui absoluti in articulo mortis à censura, vel peccato habente censuram annexam, ab eo, qui alias non poterat, non præsentant superiori se, postquam convalescent. (Intellige, quando censura reservata erat ab Episcopo, vide dicta n. 92.) V. Fill. l. 1. c. 10. n. 241 et 242. III. In Fratres minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. IV. In procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto. (Vide dicta T. 2. l. 3. n. 395 et 397. Quando autem fœtus censeatur animatus, vide ib. n. 394. v. Qu. III. Ab hac excommunicatione absolvere possunt etiam Regulares; vide ibid. n. 397. v. Pariter, et l. 7. n. 99. in fin.) V. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. VI. Hæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, et sibi reservant, quas Confessarii videant in Agendis.»

214. — Hic breviter agendum de excommunicatione, quæ imponitur ex vi Monitorii ad revelanda aliqua crimina, vel ad restituendam rem alienam, et similia. Et dicendum I. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare, nisi præcedat infamia, sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem Viciniæ, aut Collegii: Ratio, quia sine tali infamia non potest Superior de illo crimine inquirere; ita *Sylo. Atil. Gib. cum Salm. c. 4. n. 2.* Dicendum II. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est, nisi tamen firmissima sit spes, quòd correctio foret profutura; *Salm. ibid. n. 3. cum S. Th. Bonac. etc.* Dicendum III. Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum.

Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est, ut probari non possit, non est revelandum; Secus verò ut dicunt *Sotus*, *Corduba* et *Avila*, si crimen probari possit saltem per unum alium testem; vel si sit in fieri, et non possit per mentionem impediri. Sed in hoc ultimo casu negant *Salm. c. 4. n. 4.* cum *S. Thoma*, *Bon.* etc. Quando autem in Monitorio non præcipitur denunciare, sed testificari tenetur quisque manifestare, si præcedat semiplena probatio; etsi non possit probare. *Salm. n. 5.* cum *Nao.* et *Avila*.

215. — Quær. hinc I. An obligatus revelare ex Monitorio, si non revelet, teneatur tertio damnum restituere? Resp. Si ipse aliqua arte impedit, ne Monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur, neque incurrit excommunicationem, nec peccat non revelando. Peccat verò et incurrit, si jam sit citatus, ut *Less. l. c. 30. n. 54.* *Salm. c. 4. num. 6.* cum *Reb.* etc. Vide *Tom. 4. l. 4. n. 270.* An autem teneatur ad restitutionem? Affirmant *Tourn. t. 2. p. 508.* et ap. *Salm. c. 4. n. 7.* *Nao. Sot. Val. Sayr.* etc., quia dicunt, quòd hic peccaret contra justitiam, cum pars læsa habeat jus ad ejus testimonium, posito Judicis præcepto. At verius negant *Bon. de Præc. D. 10. q. 3. p. 3. n. 13.* *Sylo. Bon. Bann. Tan.* etc. cum *Salm. c. 4. n. 8.* Ratio, quia talis revera non peccat contra justitiam commutativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quæ non obligat ad restitutionem; Vide dicta *d. l. 4. n. 270. v. Dub. 2.* Excipiunt tamen tanquam certum *Salm. l. c.* cum *Bon.* etc. si testis susceperit munus testis ex præcepto Judicis, et cœperit respondere, quia, tali acceptatione posita, tenetur ex justitia veritatem detegere: Sed vide dicta *l. 4. eod. n. 270. Dub. 3.*

216. — Quær. II. An sit obligatio ex vi Monitorii revelare crimen emendatum? Resp. Negativè, nisi crimen habeat effectum in futurum, putà si sit homicidium cum adulterio, quæ inducant impedimentum Matrimonii, et similia, vel nisi crimen sit publicum, et emendatio occulta: vel denique nisi Superior non tantum emendationem Rei, sed etiam reatus punitionem intendat: ita *Salm. c. 4. n. 16.* cum *S. Anton. Sylo. et Avila.*

217. — Quinam autem, facto Monitorio, excusentur à revelando? Vide dicta *l. 4. n. 248. Q. II.* Adde duntaxat hinc, quòd si in Monitorio præcipiatur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare, qui tantum audierunt; Et si etiam audientibus, non tenentur qui audierunt à parum fide dignis; Vide *Salmant. d. c. 4. num. 15.*

Advertit autem *Cont. Tourn. t. 2. p. 499.* peccare graviter I. qui petunt Monitoria levibus de causis. II. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter probari; vel si præviderent Populum illa contempturum; item si debitores non sint solvendo, aut si res sit adeo antiquata, ut non sit qui revelet; item si delictum fuit factum coram iis. qui non tenentur denunciare.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cænæ.

218. Excommunicationes reservatæ Papæ contra omnes. — 219. Excommunicationes reservatæ contra Clericos et Religiosos. — 220. Specialiter agitur I. de excommunicatione contra Duellantes, et cooperantes. — 221. Agitur II. de Excommunicationibus latæ contra violentes Clausuram Monialium. — 222. Dub. 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Dub. 2. An incurrant omnes introductores in Clausuram? — 223. Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis? Dub. 4. An licentia debeat esse specialis? — 224. Dub. 5. A quo debeat concedi? — 225. Dub. 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam? — 226. Plura notanda circa ingressum Medicorum, et aliorum Officialium. — 227. De ingressu Confessoriorum. — 228. Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi? — 229. De alia excommunicatione reservata in Moniales violentes Clausuram, et in alios cooperantes. 230. De alia excommunicatione reservata contra mulieres violentes Clausuram Religiosorum. — 231. Quæ femina excipiuntur ab hac prohibitione? Et quæ domus veniunt nomine Conventuum? — 232. De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares? — 233. Dub. 1. An vetetur solus accessus sine colloquutione? — 234. Dub. 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum? — 235. Dub. 4. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali? — 236. Dub. 5. An in tali locutione detur parvitas materiæ? et an detur in Regularibus? — 237. Dub. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia? — 238. Dub. 6. An cum Abbatissa? — 239. Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione? 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes et quæstantes. — 240. Dub. 8. An impuberes? — 241. Dub. 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo? — 242. Dub. 10. An Peregrini? — 243. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci? — 244. DISSERTATIO super Censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia. — 245. Quando incurrant penas contradictores piæ sententiæ (usque ad n. 247.) — 248. Quando ejus fautores? — 249. Probatur pia sententia usque ad n. 262. — 263. An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali?

218. — « RESP. I. Contra omnes, magis obviæ sunt sequentes. » 1. In incendiarios, c. *Tua nos, de Sent. exc. (Modo sint ab homine excommunicati, et denunciati, ut notat Cabrin. de Cas. res. p. 129.)* 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, et non destruentes; item in falsarios litterarum Apostolicarum c. *Durand. eod. et cap. Ad falsarium. de Crim. falsi.* 3. In effringentes, et spoliantes Ecclesias, c. *Conquesti eod. 4.* In com-

» municantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa, c.
 » *Nuper eod.* 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt
 » c. *Quicumque de Sent. exc.* in 6. 6. In absolutos ab excommuni-
 » catione, sub conditione, et non implentes, c. *Eos qui ibid.* 7.
 » In violantes interdictum Papale, *Extrav. Etsi de Pen.* 8.
 » In dantes, et recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem
 » ad religionem, *Extrav. comm. 1. de Simon.* 9. In Simoniacos
 » reales, circa ordinem, vel beneficium, *Extrav. 2. eod.* 10. in
 » committentes simoniam confidentialem, *Bulla Pii IV* 86 et
 » *Bulla S. Pii V* 11. In impediētes executionem littera-
 » rum sacrae Pœnitentiariæ, *Bulla 1 Jul. III.* 12. In dantes, et
 » recipientes aliquid pro gratia, aut iustitia, apud Sedem
 » Apostolicam, *Extrav. 1. de Sent. exc. et Bulla Bonif. VIII.*
 » 1. et *Gregor. XIII.* 4. 13. In committentes duellum, et ad id
 » cooperantes, suadendo, etc. *Trident. c.* 19. sess. 25. et *Bulla*
 » *Clem. VII* 11. *Illius vices.* * (*Vide de hac excommunicatione*
 » *dicenda n.* 220.) * 14. In mulieres ingredientēs Monasteria
 » Regularium, *Bulla S. Pii V* 20. *Vide n.* 230.) * 15. In impu-
 » gnantes Institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illi-
 » cita, et contraria libertati Ecclesiasticæ, *Bulla Greg. XIII* 93.
 » 17. In rapiētes bona Ecclesiastica, item in exigentes tributa ab
 » Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad
 » fugientes ad Ecclesiam, *Bulla Greg. XIV* 7. 19. In docentes
 » posse fieri confessionem in absentia. * (*Vide hic inf. n.* 36.) *
 » 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Vir-
 » ginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui
 » in concionibus, aliisque publicis actionibus, ut lectionibus,
 » conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali,
 » *Extrav. Græce nimis de Relig. etc. et Bulla 97 S. Pii V.*
 » * (*Vide ex n.* 244.) * 21. In percussores Clericorum (c. *Siquis*
 » *suadente* 17. 4.) Quæ cum celeberrima sit, et multo scitu neces-
 » saria habeat, agetur de ea peculiariter infra ex n. 264. »

Item excommunicantur 22. Perseverantes per annum in excom-
 municatione lata à Delegato Papæ c. *Quærenti, de offic. deleg.*
 23. Offendentes Cardinales, c. *Felices, de Pœnit.* 24. Exigentes
 tributa à personis Ecclesiasticis, c. *Clericis, de Immun.* in 6.
 25. Violantes interdictum modis prohibitis, *Clem. Gravis, de Sent.*
exc. 26. Exenterantes corpora Sanctorum, *Extrav. 2. de Sepult.*
 27. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expe-
 ditionem gratis assequantur, *Bulla Leonis X* 27. 28. Simulantes
 et supponentes se aliosse pro obtinendis Beneficiis à Dataria,
Bulla 12 Pauli IV inter cæteras. 29. Mittentes litteras aut nun-
 cium in Conclave, vel inde recipientes: *Bulla Pii IV* 73. in
eligendis. 30. Occupantes bona Ecclesiarum, Montium pietatis,
 seu alterius loci pii, vel impediētes ne ab iis, ad quos iure per-
 tinent, percipiantur, *Conc. Trid. c.* 11. s. 22. de *Ref.* 31. Fœ-
 minæ et masculi ingredientēs septa Monasteriorum Monialium
 prætextu licentiarum in casibus non necessariis, *Bulla Greg.*
XIII 28. *Ubi gratia. Vide inf.* 32. Capientes et retinentes Chris-

tianos habitantes inter Turcas, et illorum bona eripientes, aut
 remigare cogentes, *Bulla S. Pii V* 149 *Licet.* 33. Publicantes
 Indulgentias, et facultatem dantes eligendi Confessores iis qui
 aliquid solvunt, *Bulla S. Pii V* 99 *Quam plenum.* 34. Acci-
 pientes et retinentes fructus Beneficii vacantis, vel impediētes
 beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam
 solutionem, *Bulla ejusdem Pontif.* 104 *Durum nimis.* 35. Diripi-
 entes animalia, et bona, vel illa ablata ementes ex Statu
 ecclesiastico, *Bulla Greg. XIII* 98 *Non sine.* 36. Docentes
 fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras,
Bull. Clem. VIII 87 *Sanctissimus.* 37. Extrahentes frumen-
 tum, blada, legumina, et oleum extra Statum Ecclesiasticum
 sine licentia, *Paul. V Bull.* 12 *Inter gravissimas.* 38. Do-
 centes aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas,
Decr. t. S. C. et S. Officiis quæ emanare annis 1665, 1666 et
1690.

219. — « Resp. 2. Contra Clericos et Religiosos, sunt hæc:
 » 1. In participantes in sacris cum excommunicatis à Papa,
 » c. *Significavit, de Sent. exc.* 2. In procurantes alienationes Ec-
 » clesiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Docto-
 » rum interpretatione alienum circa tempus Antichristi et extremi
 » judicii aliaque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non im-
 » plentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes
 » transeuntes ad alium Ordinem præter Carthusianum, *Extr.*
Viam de Reg. 6. In Moniales exeuntes claustris sine licentia,
 » *Bulla S. Pii V* 8. 7. In religiosos, qui sine privilegio, vel spe-
 » ciali licentia Parochi, Clerici, aut Laici Sacramentum Eu-
 » charistiæ, vel Unctionis ministrare, vel Matrimonia solem-
 » nizare præsumunt, *Clem. 1. de Privileg.* »

Item 8. Inducētes ad jurandum de eligenda, vel electa non
 immutanda sepultura in eorum Ecclesiis, *Clem. Capientes,*
Sane, de Pen. 9. Commissarii, seu delegati interponentes
 Decretum per gratiam, aut timorem, vel sortes in alienatione
 bonorum Ecclesiæ, aut per alios fieri alienationem dolose procu-
 rantes, *Bulla 2 Pauli II. Cum in omnibus.* 10. Prædicatores
 non servantes Decreta circa eos lata in Conc. Lateranensi,
Bulla Leonis X 21 *Supernæ.* 11. Absolventes sub prætextu Pri-
 vilegiorum à casibus Bullæ Cænæ, vel Ordinariis reservatis.
Decr. S. C. Episc. et Reg. à Clem. VIII, appr. ann. 1601.
 12. Consentientes usurpationibus bonorum Ecclesiarum, *C. Trid.*
c. 11. sess. 22. de *Ref.* 13. Euntes ultra mare sine licentia Supe-
 riorum, *Extr. Ad nostra, de Regul.* 14. Superiores non denun-
 tiantes Religiosos qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus,
 vel Ordinariis locorum, *Bulla Pauli V* 26. *Rom. Pont.* 15. Mi-
 niores de Observantia subornantes vota in electionibus, *Bulla*
Pii V 128 *Pastoralis.* 16. Clausuales recipientes Minimos sine
 licentia Papæ, *Bulla Julii II Virtute conspicuus, extra Bullar.*
 17. Tertiarii portantes habitum Minorum, *Bulla Leonis X*
Liceat aliàs, extra Bullar. 18. Episcopi qui conferunt Beneficia

contra præscriptum S. Pii V in eorum manibus resignata, *Bulla 50 Quanta*. 19. Cardinales ambientes Papatum, et simoniaci ejus causa, *Bulla S. Pii IV Bulla 16 Cum secundum*. 20. Cardinales simoniaci in Beneficiis, *Bulla S. Pii V 85. Hodie in Consistorio*. 21. Judices, officiales, Laici, ac Prælati Ecclesiastici trahentes personas Ecclesiasticas ad forum laicale, *Bulla Martini V 10. Ad reprimendas, ut supra*. 22. Domini temporales, qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare, et audire Divina Officia; *Clem. Gravis de Sent. exc. 23. Officiales ac Domini temporales bannientes, seu facientes, et mandantes banniri Personas Ecclesiasticas, Bulla Urb. VI 3 Quia sicut*. 24. Officiales, Judices, et Domini temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab alio ratificantes, *Clem. 1. de Pæn. 74*. 25. Principes et Domini temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis, *Conc. Trid. sess. 25. de Ref. c. 19. Bulla Clem. VIII 11. Illius vices*. 26. Episcopi et Inquisitores, eorumque substituti, qui faciundo vel omittendo contra diffamatos de hæresi, delinquent in Officio, *Clem. Multorum, §. Verum. de Hæret.* 27. Gubernatores Civitatum, et locorum Status Ecclesiastici, recipientes munera præter comestibilia, *Bulla Pauli II 3 Munera*.

Adde 28. Violantes Clausuram Religiosorum aut Monialium ad malum finem; *Decretum S. Congr. Concil. editum jussu Clem. VIII, 22. Nov. 1722*. Item viri et mulieres ingredientiæ Claustra Monialium prætextu facultatum, et Superiores ingredi facientes aut permittentes; *Bulla Gregorii XIII Ubi gratia, 13 Junii 1575*. Item mulieres ingredientiæ Claustra Religiosorum prætextu facultatum; eadem *Bulla Gregor. XIII*. Item ex *Bulla S. Pii V Decret. Romanum, 16 Julii 1570*, omnes mulieres intrantes Monasteria Religiosorum, etiam sine prætextu facultatum; Superiores autem, ac quicumque Religiosi introducere illas præsumentes ipso facto contrahunt privationem Officiorum, et inhabilitatem ad illa, et alia obtinenda, necnon suspensionem à Divinis sine alia declaratione. Item notandum, quod *Benedict. XIV, in Bulla Regularis, sub die 3 Januar. 1742*, decrevit quod fœminæ ingredientiæ Clausuram Religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi prætextu pietatis et religionis ingrediantur.

Adde 29. Defendentes esse licitam praxim excipiendi nomen complicitis in Confessione scripto, aut verbo; aut impugnantes Decreta contra hujusmodi praxim; aut temerè ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum, *Constit. Ubi primum, Ben. XIV, 2. Jun. 1746*. Vide Tomo IX inter Decreta N. IV.

Hic operæ pretium est adicere plura advertenda præsertim circa duas excommunicationes supra enunciatas num. 218. ad n. 13. et n. 219. et ad n. 28, nempe contra duellantes, et contra violantes Clausuram Regularium.

220. — Et I. contra Duellantes, et ad duellum cooperantes, notandum 1. ex quinque Propositionibus super damnatis à N.

SS. P. Bened. XIV in sua Constit. quæ incipit *Detestabilem*, edita die 13 Nov. 1752. non esse licitum offerre, aut acceptare duellum, ne quis privetur officio, etiamsi ex eo aliquis se suosque sustentet, vel spem habeat promotionis alias sibi debitæ; nec licere acceptare duellum ad vitandam vilipensionem, quamvis certò sciatur quòd pugna non secutura sit; vide alia *Tom. 2. l. 2. ex n. 400. v. Quar.* Notandum 2. quòd ex *Trid. sess. 25. de Ref. c. 19*, excommunicantur non solum duellantes, patrini, suadentes duellum, et spectatores; sed etiam Reges, Domini in terris suis locum ad duellum concedentes; atque illi privantur dominio territorii; et duellantes ac patrini privantur suis bonis ac sepultura Ecclesiastica. *S. Pius V* hanc excommunicationem reservavit Pontifici; Et *Greg. XIII*, in sua *Bulla* quæ incipit *Ad tollendum*, edita anno 1582, hæc omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad Dominos ea non prohibentes in locis suis, atque ad quoscumque cooperantes. Tandem *Clem. VIII*, in alia *Bulla* quæ incipit *Illius vices*, emanata an. 1592, pro locis ubi duella à Dominis permittuntur, interdictum Papale imposuit. Vide *Salm. c. 4. n. 42. et vide dicta l. 3. n. 401*. Sed hæc pœnæ, præter excommunicationem, non incurruntur, nisi post sententiam saltem declaratoriam criminis, ut *Sanch. Pal. et Salm. n. 43*. Notand. 3. nomine *Spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantum qui data opera ad duelli locum accedunt, et duello assistunt, cum in *Bulla Greg.* dicatur, *ex composito spectatores*; unde rectè aiunt *P. Milante* in *Propos. 2* damnata ab *Alex. VII, et Salm. n. 43*. ex communi sententia, non incurrere excommunicationem, qui obiter et casu per locum dueili transientes aspiciunt curiositate ducti. Imò dicunt *Cont. Tourn. t. 3. p. 473. et Salm. l. c.* etiam ex communi sententia, eos tantum spectantes incurrere, qui socii sunt duellantium, aut qui sua præsentia ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant à longè, vel in secreto vel alio modo nihil ad pugnam acuendam inducente. Item bene addunt *Salm. ib.* neque incurrere qui comitantur pugnaturos, animo impediendi duellum. Notandum 4. quòd licet ex *Tridentino*, et ex *Bulla Gregorii* non incurrant excommunicationem provocantes et acceptantes duellum, si duellum non sequatur, quia tam in *Tridentino* quam in dicta *Bulla* solum excommunicantur committentes duellum; tamen in *Bulla Clementis §. Præterea* (quam in extensum refert *Bon. D. 2. q. 6. p. 1. n. 23.*) excommunicantur tam provocantes scripto aut verbo, quam duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque accessus nec actus ad pugnam proximus; necnon comitantes, nuncii, suadentes, consulentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodolibet ad duellum cooperantes, publicè vel occultè ineundum. Notandum 5. quòd, nisi duellum sit notorium, aut deductum ad forum contentiosum, bene possint Episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datæ à *Trid. in c. Liceat 6. sess. 24.* ut rectè notant *Salm. c. 4. n. 45. cum Sanch. Bon. Pal. Barb.* et aliis communiter. Regulares verò extra Urbem.

et intra Italiam non possunt vi Privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere; secus tamen in Urbe, vel extra Italiam, ex Decr. S. C. mandante Clem. VIII, prout diximus n. 96.

221. — II. Circa autem violantes Clausuram Monialium, aut Religiosorum, notandum quod ingredienti Monasteria Monialium sine licentia inscriptis incurrunt excommunicationem ipso facto ex Trid. sess. 25. c. 5. de Reg. ibi: « Ingredi autem intra septa Monasterii nemini liceat, cuiuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis. » Huiusmodi ingressus prohibetur etiam Prælati, sive secularibus, sive regularibus, ex Motu Greg. XIII incipiente, *Dubiis* (ap. Barb. All. 102. nu. 43.) edito die 23 Dec. ann. 1581, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ Prælati secularibus, si præter casum necessitatis prima vice ingrediuntur, suspensionis à munere Pontificali, et à Divinis pro secunda, et excommunicationis pro tertia: Prælati verò Regulares incurrunt excommunicationem, et privationem omnis officii et ministerii, etiam pro prima vice, ut censent *Sanc. Dec. l. 7. cap. 16. n. 102. Quamvis Bon. to. 1. tr. de Clausura p. mhi 760. n. 11. cum Llamas* putat probabile tantum pro tertia vice incurrere pœnas excommunicationis et privationis. In casu autem necessitatis, causa Visitationis possunt præfati Superiores ingredi Monasteria Monialium; sed tunc (ut dicitur in eadem Bulla) debent esse à paucis, iisque senioribus ac religiosis personis comitati. Pauci intelliguntur quatuor vel quinque, ut putat *Bonac. et Victor. Religiosi*, id est probatæ vitæ. Dicit tamen *Tamb. cum Victor. ap. de Alex. Confess. Monial. c. 7. §. 4. q. 5.* quod si Episcopus solus intraret, vel non adhiberet comitantes senes aut ligiosos, aut non paucos, non incurreret pœnas; quia pœnæ tantum afficiunt Prælatos ingredienti sine necessitate. Pro Superioribus autem regularibus habetur in *Const. Alex. VII, ap. de Alex. l. c.*: quod si visitet Generalis, possit ipse habere secum duos su Ordinis socios, qui sint exemplares et maturæ ætatis; si verò alii à Generali, unum tantum; et insuper debent assistere quatuor Moniales ex senioribus, quæ non separentur à Visitatore.

Excommunicationes hæc non sunt reservatæ, sed adest excommunicatio Papæ reservata (ut supra innuimus) contra violentam Clausuram Monialium ad malum finem, ut habetur in Decreto S. C. Concilii, edito jussu Clementis VIII an 1602. Quomodo autem intelligatur illud *ad malum finem*? *Mazzot. tom. 3. p. 510.* intelligit finem quomodocumque prævum; sed melius *Pellizzarius*, apud ipsum intelligit tantum finem libidinosum, quia finis Clausuræ est, ut castitas custodiatur; et ideo vetatur etiam accessus et collocutio.

Adest alia excommunicatio Papæ reservata, lata à Greg. XIII, die 13 Junii 1575 in Bulla, *Ubi gratia*, contra quascunque personas utriusque sexus, etiam Comites, Marchiones, et Duces in-

redientes Monasteria Monialium, vel fœminas ingredienti Clausura Religiosorum prætextu facultatum ibi revocatarum; et contra omnes Superiores Monasterii utriusque sexus, qui præter excommunicationem reservatam incurrunt insuper privationem Officiorum, et inhabilitatem ad ipsa, si ingredi faciant, vel permittant aliquem ingredi prætextu facultatum; et contra Abbatissas aliasve Superiores, si admissum quoquo modo retinere ausæ fuerint, ut declaravit Paulus V in alia Bulla incipiente, *Monialium*, apud *de Alex. cap. 7. §. 11. q. 3.* Hic tamen advertendum, quod Episcopi et prælati Regulares, qui ratione sive prætextu Officii, sed absque justa causa, ingrediuntur Monasteria, hanc excommunicationem reservatam non incurrunt: nam licet in hac Bulla omnes comprehendantur, tamen in Bulla *Dubiis*, citata numero præced. emanata post aliam, *Ubi gratia*, ut supra, eximuntur Episcopi, et Superiores regulares, ut bene advertit *Fagnan. l. 5. in c. Nuper. de Sentent. excomm. num. 38.* contra aliquos, cum in dicta Bulla *Dubiis*, fiat diversa dispositio circa pœnas in Episcopos et Regulares, ibique excommunicatio lata in ipsos, si ingrediantur tertia vice sine justa causa, non sit reservata; probat enim *Fagnanus*, illam fuisse novam Constitutionem respectu pœnarum, non autem declaratoriam primæ Bullæ. Demum notandum, quod N. SS. P. Bened. XIV, novissimè die 3 Jan. 1742, duabus bullis (quas invenies Tomo nono huius Operis, incipiente una *Salutare*, altera *Regularis*) confirmavit omnes Constitutiones antecessorum Pontificum tam ante, quam post Conc. Decr. emanatas; Et signanter in Bulla *Regularis*, prohibuit quibuscumque fœminis ingredi Clausuram Religiosorum sub prætextu pietatis ac Religionis; tantum id concessit nobilibus fœminis de familia Fundatorum, vel insignium Benefactorum, qui de hoc Indultum Apostolicum obtinuerint ingrediendi solum, ut ad Ecclesiam recto tramite pergant. Quo revocata manet Constitutio S. Pii V incipiens, *Decet Romanum Pontificem* (apud *Holz. tom. 1. p. 480. n. 592.*) ubi permittebatur mulieribus ingredi Clausura Religiosorum causa Processionis, audiendæ Missæ, vel Concionis, aut Sepulturæ, aut magni concursus.

222. — Sed dubit. 1. An ingredienti Monasteria Monialium sine licentia incurrant præfatam excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Affirmant *de Alexand. cap. 7. §. 11. q. 2. cum Naor. Azor. Grass. etc.* quia (ut ait) relata Constit. Greg. XIII, *Ubi gratia*, ex Stylo Curie intelligitur generaliter emanata in omnes intrantes Monasteria, etiam sine tali prætextu. Sed probabilius negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79. Bon. de Claus. q. 4. p. 5. n. 4. Suar. de Censur. D. 22. sess. 6. n. 11. Fagn. l. c. n. 1. 12. Holz. p. 338. n. 31. Mazzot. tom. 3. p. 521. n. 3. et Barbos. All. 102. nu. 37. cum Sayr. Rodriq. Miranda, Sa, et Zerol.* quia expressè in citata Bulla Gregorii requiritur ingressus prætextu facultatum.

Dubit. 2. An præter Superiores incurrant excommunicationem

omnes qui alios introducunt in Clausuram? Affirmant Bonac. q. 4. p. 7. n. 3. et de Alexand. c. 7. s. 11. q. 4. cum Fill. et Llamas, quia in eadem Bulla Gregorii dicuntur incurrere « Superiores, » et personæ, quocumque nomine vocentur, » admittentes extraneos in Clausuram; nomen autem personæ (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. Attamen negant Sanch. l. 6. c. 16. n. 83. cum Manuel et Diana apud de Alex. Ratio enim opposita tunc valeret, si in Bulla diceretur, « Superiores, » et quæcumque personæ. » Sed cum dicatur, « Superiores et personæ, quocumque nomine vocentur, » nequeunt utique intelligi omnes Religiosi qui diversum nomen quam Religiosorum non habent, sed potius intelliguntur Superiores qui in diversis Ordinibus diversa habent nomina, nempe Abbatum, Præpositorum, Priorum, Guardianorum, Correctorum; idque clarè explicavit S. Pius V in Bulla, Regularium, apud Bonac. q. 5. p. 3. n. 2. His tamen non obstantibus adest Decr. S. C. Episcop. et Regul. apud Ferrar. tom. 2. v. Conventus, art. 3. n. 7. ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quod si ingrediantur Mulieres ipsorum Clausuram, tam Prælati, quam subditi eas introducentes incurrant eandem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum Officiis, et inhabiles in futurum.

225. — Dubit. 3. an licentia ingrediendi Monasteria Monialium quoad forum conscientie debeat esse in scriptis? Affirmant Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 50. Pal. p. 3. D. 4. par. 10. §. 2. num. 6. et Suar. ap. Dianam par. 3. tr. 2. R. 129, quia, deficiente scriptura, licentia est nulla, cum deficiat forma in ejus concessione à Trident. præscripta in Sess. 25. c. 5. ubi: « Ingressi autem intra » septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris » licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso » facto incurrenda. » Negant verò apud Dianam l. c. Homobon. et Bellocchius. qui citat pro se Innoc. Abb. et Felin. Ratio, quia scriptura videtur requiri tantum pro foro externo: Idque non videtur improbabile, cum non constet, an scriptura ibi requiratur pro forma, prout diximus in simili casu l. 4. n. 123. v. Hic. Dicit autem Diana l. c. cum Rodriq. et Villal. ac Barbos. All. 102. num. 57. cum De la Cruz, quod etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet Sanch.), licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est manifesta, puta in ingressu Medici, Confessarii, Coemeterii, et similium operatorum, quorum repentina opera passim indigent Moniales, prout explicat Glossa v. Causa, in capite Periculoso, de Statu Regulari in 6.

Dubit. 4. An hujusmodi licentia debeat esse specialis? Resp. affirmative, ita ut non sufficiat, si alicui concedatur licentia ad quoscumque casus, ad quos Superior potest eam præbere, ut expressè habetur in dicto c. Periculoso, ibi: Nisi speciali licentia etc. Dicit tamen de Alexand. c. 5. §. 2. q. 5. cum Miranda, hoc

non obstante, validam esse licentiam generalem, ut omnes Medici, Bajuli, et similes ingrediantur, quia, licet sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressus. Sed huic minime acquiesco, quia censeo textum præfatum, et Concilium exquirere licentiam specialem, non tantum ut Superior sciat ministerium ingredientium, sed etiam qualitates personarum, nimirum an viri ingressuri sint probi, maturæ ætatis, et similia. Bene tamen poterit Prælati generaliter committere Abbatissæ, vel Confessario aut alteri viro prudenti facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendam, ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

227. — Dubit. 5. A quo debeat concedi licentia ingrediendi Monasteria Monialium? Si Monasteria sint Episcopo subjecta, certum est ipsi competere jus concedendi licentiam, auctoritate propria, delegata verò, si Monasterium immediatè subsit Summo Pontifici, ut in Trid. sess. 25. c. 5. Idem probabiliter docent Sanch. Dec. l. 6. c. 15. n. 30. et Bon. de Claus. q. 4. p. 2. n. 2. cum aliis de Prælati habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem in aliqua Diocesi, et de Vicariis Generalibus Ordinum Militarium, quia hi sunt verè Ordinarii, aut saltem nomine Ordinariorum comprehenduntur, ut probat idem Sanch. de Matr. l. 3. D. 29. num. 35.

An autem possit hanc licentiam dare Vicarius Generalis Episcopi? Negant de Alexandro c. 7. §. 2. qu. 2. nisi de hoc habeat speciale Episcopi mandatum; et idem sentit Barb. All. 102. n. 38. citans Bonac. loc. supra cit.; sed ibi hoc Bonac. non dicit: Unde satis probabiliter docet Sanch. Dec. d. n. 30. cum Navar. et Llamas, quod in Monasteriis subjectis Episcopo, Vicarius Generalis bene potest licentiam concedere sine speciali mandato. Idque probatur 1. Motu proprio S. Pii V incipiente, Decori, dum ibi Pontifex explicuit, Episcopum, aut alium loci Ordinarium: Vicarius autem Generalis Episcopi bene dicitur Ordinarius, et nomine Ordinarii jam comprehenditur in omnibus Decretis, ut probat idem Sanch. eadem d. D. 29. de Matrim. n. 10 et 35. Probat 2. ratione, quia Episcopus in Monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinaria, Vicarius autem Generalis (ut probant Fagnan. l. 1. in c. Quoniam in Offic. deleg. n. 15. cum Imola, Cardinal. etc. et idem Sanch. d. D. 29. n. 16.) potest omnia quæ potest Episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum Episcopo unum facit tribunal. Secus verò dicendum de iis quæ potest Episcopus de jurisdictione delegata, unde rectè subdit Sanch. Dec. eod. n. 30, in Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis Vicarium generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato Episcopi.

Vicarius autem Capituli Sede vacante potest utique concedere licentiam in Monasteriis Episcopo subjectis, quia succedit in omnia quæ competunt Episcopis de jure ordinario. Sed difficultas est, an possit etiam in iis quæ subduntur Sedi Apostolicæ? Affirmant de Alex. cap. 6. §. 2. q. 2. cum Mol. Pal. Barbos. et Tamb. quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis Apostolicæ in perpe-

tuum committitur muneris Episcopali, unde cum ipsa competat Episcopo de Officio, bene transit in Capitulum, sive ejus Vicarium. Hanc rationem non approbat *Sanch. d. n. 30.* Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) Concilii mens est ut Capitulum bene possit dare licentiam, ne Monasteria remaneant absque Prælato, ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est, à quo sit concedenda licentia, si Monasterium Regularibus subsit? *De Alexand. cap. 7. §. 2. qu. 1.* propugnat licentiam esse impertiendam tam à prælato Regulari, quam ab Episcopo, asserens de hoc Decr. S. C. Concilii editum 13 Nov. 1610. Sed probabilius docent *Fagnan. l. 5. in c. Nuper de Sent. exc. n. 17. Bon. q. 4. p. 2. n. 3. cum Rodriq. Graff. et Miranda, Croix l. 4. n. 76. cum Pal. et Piasec. ac Barb. All. 102. n. 41.* (asserens oppositum Decr. ejusdem S. C. Conc. ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter annum 1628.) ac *Sanch. l. 6. c. 16. nu. 13. cum Azor. Manuel. Llamas, et Navarro,* qui (ut refert *Sanch.*) testatur etiam declaratum fuisse à S. Pio V, nempe quòd licentia concedi potest et debet à solo Prælato Regulari, scilicet à Generali aut Provinciali (vel etiam ab immediato Superiore Monasterii, ut sentiunt *Sanch. num. 15. et Bonac. l. c. cum aliis* ab eo citatis, contra *de Alex. l. c. qu. 2. et Suar.* ab eo citatum.) Ratio, quia Trident. prohibet ingressum, *sine Episcopi, vel Superioris licentia*; ergo loquendo disjunctivè, declarat licentiam posse respectivè concedi vel ab Episcopo, vel à Prælato Regulari, prout cui Monasterium subest. Bene tamen advertit *de Alex. d. q. 2.* ex Decreto S. C. 21 Maii 1630, approbato ab Urbano VIII, licentiam concedendam à solo Episcopo, etiam quoad Monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt *de Alex. c. 7. §. 2. q. 2. et Sanch. n. 22. cum Nav. Azor. Man. etc.* contra aliquos ibi citatos n. 21. Bene verò Episcopus potest delegare Abbatissam, vel Confessarium, aut alium prudentem virum, ad hanc licentiam concedendam, ut addunt *Bon. p. 2. num. 5. de Alex. l. c. Sanch. n. 23. cum Nav. Man. et Graff. ac Barbos. l. c. n. 53. contra Suarez.*

223. — Dubit. 6. Quæ causa requiratur ad hanc licentiam concedendam? Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quælibet causa, sed requiritur necessitas, ut præscribit Trident. cap. 5. sess. 25. illis verbis: «Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis.» Necessitas autem hæc debet esse ex parte ipsius Monasterii, quia ad ipsius Monasterii solam utilitatem permittitur ingressus; non enim sufficit si sit tantum ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut Divinum aliud suadeat, ut ex communi dicunt *Bon. qu. 4. p. 4. num. 8. et Alexand. c. 7. §. 3. qu. 2. ex Declar. S. C. die 9 Sept. 1611.* Unde ait *Diana p. 3. t. 3. R. 30.* ex alio Decr. S. C. non effugere excommunicationem uxores, quæ adhuc cum licentia Ordinarii intrarent Monasterium causa adulterii, vel

dissensionis cum viris, cum S. C. raro hanc licentiam concedat. Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in Monasterio aliquam foeminam, ne redeat ad vomitum, ut *de Alex. l. c. ex alio Decr. S. C. 18 Aug. 1588.* Neque ad docendam Monialibus artem, nisi quando in Monasterio nulla adesset alia perita; præfatus *de Alexand. ex alio Decr. S. C. 11 Mart. 1586.* Notant tamen *Pignatell. t. 7. Con. 47. n. 42.* et ipse *de Alex. ibid. ex S. Congr. bene posse Ordinarium dare licentiam intrandi puellæ, de qua controversitur, ut in Monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.*

Talis verò necessitas ex parte Monasterii, non strictè, sed latè sumitur; intelligitur enim necessitas moralis, nempe cum intervenit quævis causa rationalis, sive probabiliter justa; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 4. Bon. q. 4. p. 4. n. 2. de Alex. c. 7. §. 3. q. 1. cum Delbene, et Barb. All. 102. n. 48. cum Miranda, Portel. et Campanile.* Dicitur, *causa probabiliter justa*, nam dubiè justa non sufficit, ut rectè advertunt *ib. Sanch. et Barbos.* qui insuper (contra *Bon.*) censet minorem causam requiri pro ingressu foeminae in Monasterium Monialium, quàm viri; et pro ingressu diurno, quàm nocturno; et pro ingressu consanguineæ, quàm extraneæ; et pro ingressu in priora receptacula, quàm in interiora. In necessitatibus autem urgentibus, quæ moram non patiuntur et aliàs grave damnum immineret, non requiritur ullà licentia ad ingrediendum, prout in casu mortis, incendii, violentiæ et similium, quia lex humana in tanto discrimine non obligat, ut rectè docent *Sanchez n. 34. et de Alex. c. 7. §. 2. q. 6. cum Nav. Graff. et communi.* Hinc potest quisvis Sacerdos in casu repentinae mortis ingredi ad ministrandum Moniali Sacramentum Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ, et etiam Extremæ Unctionis, ut probabiliter ait *de Alex.* Et tunc ne Abbatissæ quidem licentia requiratur, ut etiam probabiliter censet idem *de Alex. q. 7. cum Nav. Graff. et aliis pluribus* (contra *Sanch. n. 36*), quia tunc licentia rationabiliter præsumitur concedi immediatè à Papa. Excipe nisi Abbatissa habeat generalem facultatem à Prælato præbendi licentiam.

226. — Hic autem notandum, quòd Medicus non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus, ut ex Decret. Sacr. Congr. edito die 27 Mart. 1588. (vide *de Alex. c. 7. §. 5. qu. 1.*) Necnon debet associari à duabus Monialibus senioribus, et intrare solus nisi infirmitas sit valde gravis. Medicus autem non potest ingredi sub initio Quadragesimæ ad cognoscendum quæ Moniales sint dispensandæ, quia hoc bene potest præstari ad crates, *de Alex. ib. qu. 2.* Posset tamen ingredi ad invisendam Monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febris laboret; licet posset ipsa sine gravi damno accedere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescientiam. Ita *Bonac. qu. 4. p. 4. n. 5. et de Alex. d. q. 2.* Medicus verò extraordinarius nequit ingredi ad libitum Monialium, sed tantum in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium; *de Alex.*

qu. 3. cum *Barchio*. Chirurgus potest quidem intrare ad secundam venam, et etiam Pharmacopola ad docendum (si opus sit), quomodo medicamentum sit parandum; *Sanc. l. 6. c. 16. n. 59. et de Alex. qu. 4.* Factores, Notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat, puta ad iudicandum de ruina imminente, ad inveniendam scripturam necessariam in Archivio, ad faciendum testamentum puellæ, *de Alex. qu. 5.* Sic etiam ingredi possunt ex licentia, fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores, et similes, qui artem suam non possint extra commode exercere; item bajuli ad ferenda quæ à Monialibus ferri non possunt. Si autem licentia nominatim sit data pro uno bajulo, isto deficiente, non potest alius substitui, nisi licentia esset indeterminata, v. g. ut *bajulus ingredi possit*; ita *Alex. qu. 7. Sanch. c. 16.* Admittit etiam *Sanch.* sartores, si extra non possent commodè aptare vestes; et consentit *Cassian.* si adsit usus; Sed meritò id negant *Bon. q. 4. p. 4. n. 11. et Pal. D. 4. p. 10. §. 3. n. 11.* An autem, concessa licentia pro magistro artis cum discipulo, possit ingredi, vel immorari discipulus sine magistro? Negant *Barchius apud de Alex. §. 5. q. 8.* nisi ex aliquo impedimento magister non potuerit ingredi, aut immorari. Affirmant verò alii, et *de Alex.* putat probabile, quia dictio *Cum* æquivalet dictioni *Et*. An autem possint admitti in clausuram infantes nondum doli capaces? Affirmat *Barb. cum Nav. Azor. Bonac. com. etc.*, quia prohibitio principaliter afficit ingredientibus: cum ergo infantes non ligentur præcepto ob carentiam usûs rationis, nec etiam Moniales. Attamen S. C. sæpius declaravit oppositum: vide *de Alex. qu. XI, l. c.* Et tantò magis hoc dicendum de amentibus, ex quibus insuper potest facillè timeri periculum scandali.

227. — Confessarius verò ingredi potest ad administranda Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis Moniali ægotanti, quæ ad Confessionale non potest accedere? Et non solum in periculo mortis, sed quoties ex præscripto Regulæ dispensatur Communio: Item quoties illa Monialis communicare consueverit; ita communiter *Bon. q. 4. p. 4. n. 4. Barb. All. 12. nu. 49. et de Alexand. cap. 7. §. 6. q. 2. cum Sanchez, Rodr. et communi*, ex Declar. S. C. debet autem Confessarius ingredi indutus superpelliceo, et stola, atque sic ibi morari; debetque egredi, quin ad aliam Monasterii partem se divertat etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quæ tamen non indigeat Sacramentis; *de Alex. q. 2. et Barb. d. n. 59.* Confessarius secularis intrare debet sine socio, ut S. C. declaravit; Regularis verò debet habere socium probatæ vitæ, et maturæ ætatis, ex Bulla Alexand. VII. Dum autem Confessarius Confessionem audit, debent assistere Comitatrices ad januam, ita ut eum videre possint; vide *de Alex. ibid.* Potest etiam Confessarius ingredi, et pernoctare in Monasterio, si Monialis laboret in extremis *de Alex. §. 6. q. 3. ex Declar. S. Congreg.* Potest etiam ingredi Confessarius ab benedicendum Monasterium à spiritibus infestatum, *de Alex. qu. 9. cum Nav.*

Nald. ex Declar. S. Congreg. An autem ad exorcizandam obsessam, S. C. die 10 Nov. 1582 annuit posse, si Sacerdos sit probatæ vitæ; Sed postea 1 Julii 1606 id prohibuit, et dixit potius impetrandam esse à S. C. licentiam, ut Monialis illa exorcizetur in Ecclesia exteriori Monasterii, vide *de Alex. ib. q. 5.* Potest etiam Confessarius post Sacramentum collatum dare Reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc. et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui; ita *de Alex. c. 7. §. 6. q. 9.* Probabiliter dicunt plures *de Alex. qu. 10. ex Glossa. in c. Decret. verb. Debet, de Reg. Jur. in 6.* quòd si Confessarius extraordinarius, ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit Confessionem excipere, vel perficere propter morbum, poterit postea iterum ingredi sine alia licentia. Et idem dicunt, si Monialis confessa statim advocet Confessarium egressum, ad dicendum peccatum oblitum, cum illud spectet ad idem iudicium. Præterea sentit *de Alex.* quòd Confessarius, postquam Confessionem Monialis infirmæ audierit, bene potest aliquod novum ædificium Monasterii benedicere, et etiam deferre cuidam aliæ Infirmæ quamdam insignem Reliquiam: sic etiam, ait posse ob aliquam justam causam immorari in Monasterio ad breve tempus ad intuendas Officinas, et ad tractandum aliquod temporale negotium.

228. — Dubit. 7. an qui est ingressus Monasterium cum licentia, incurrat excommunicationem, aut graviter peccet, si finito negotio statim non egrediatur? Resp. 1. Non incurrit censuram, licet ipse multum immoretur, quia Clausura tum solum violatur, cum sine licentia usurpatur ingressus; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. num. 60. Bonac. q. 4. p. 5. n. 22. et Bordon. de Zerola ap. de Alex. c. 7. §. 3. q. 4.* Et hoc ait *Sanch. l. c.* (contra *Rodrig.*) procedere etiamsi quis immoretur ad malum finem, quia hic jam est cum licentia ingressus, ut Concilium permittit. Sed *Bonac. l. c.* censet quòd esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrat tamen excommunicationem Papæ reservatam in Decr. S. C. edito jussu Clem. VIII, die 22 Nov. 1622 ubi excommunicantur omnes *violantes Clausuram ad malum finem*; hunc enim ait jam violare Clausuram immorando cum prava intentione; sed huic responderi potest, quòd cum agatur de pœnis, violatio illa strictè intelligenda est, prout intelligit Concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2. E contrario non excusatur à peccato mortali, si mora sit longa, quia delinquit adversus obligationem Clausuræ: Secus si mora sit brevis, cum in hoc præcepto non immorandi bene admittatur parvitas materiæ; ita communiter *Sanch. et Bon. ll. cc. ac Barb. All. 102. n. 56. cum Miranda, et Rodr.* Imò *Sanch. ibid. ac Mol. Rodr. et Mirand. ap. Bon.* dicunt eum qui parum immoratur excusari etiam à veniali, tum quia sic usu receptum est etiam apud viros timoratæ conscientiæ; tum quia, cum hoc præceptum sit morale, morali modo accipiendum est. In hoc autem brevem moram censet *Diana p. 3. tract. 2. R. 51. cum Villal.* esse quadrantem.

Dubit. 8. an is incurrat excommunicationem qui ingreditur cum licentia, et ex causa justa, sed simul cum intentione prava? Sentit *Bon. Dub. 4. p. 5. n. 18.* esse probabile quod hic incurrat, quia non præsuntur Superior in eo casu licentiam concessisse. Sed oppositum tenet *de Alex. c. 7. §. 3. qu. 5.* et merito id probabile censet ipse *Bonac. cum Rodrig. et Zerola*, quibus adhæret quoque *Sanch. l. 6. c. 16. n. 68. et c. 17. n. 28*, quia censura fulminatur tantum in ingredientes sine licentia, non autem in eos qui cum licentia intrant, etsi cum malo fine; poenæ enim strictè sunt intelligendæ, et prava intentio non tollit primam ingrediendi causam, propter quam data est licentia.

229. — Moniales autem Clausuram violantes, necnon alii concedentes illis violare, sive eas comitantes, aut receptantes, pariter excommunicationem papalem incurrunt, Const. S. Pii V quæ incipit, *Decorati*, edita 1 Febr. 1569, ap. *Sanch. Dec. l. 6. c. 11. n. 35.* ubi contra excusatur egressio, si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) « magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut » epidemiæ. » Nomine autem *Epidemiæ* declaravit S. Congr. ap. *Alex. c. 7. §. 9. q. 2.* intelligi tantum veram et realem pestem. Sed dicunt *Bon. qu. 1. p. 9. n. 2. Holzm. t. 1. p. 480. n. 592. et Sanch. l. c. n. 35. cum Nav. Manuel, et Cenedo*, venire non solum morbum verè pestilentem, sed quemcumque morbum contagiosum, qui alios inficere soleat, prout est morbus S. Lazari, ignis sacri, et similia, casu quo Monialis infirma non possit curari in Monasterio sine periculo infectionis aliarum. Idque inferunt ex cap. *Periculoso de Statu Reg. in 6.* ubi prohibetur egressus Moniali, « nisi fortè tanto et tali morbo evidenter earum » aliquam laborare constaret, ut non possit cum aliis sine gravi » periculo seu scandalo commorari. » E converso rectè aiunt *Bon. l. c. num. 18. cum Rodrig. Zerola, Gutt. et Cord. ac Barbos. All. 102. n. 20. cum Miranda, Sorbo, et Cenedo* (contra *Nav. Azor. Suar. et Graff.*) non sufficere ad egrediendum infirmitatem gravem sine periculo infectionis aliarum, tum quia hic casus non excipitur in Const. S. Pii; tum quia alias magnum sequeretur damnum Clausuræ, cum tales morbi in Monasteriis sint frequentes. Docent autem *Sanch. c. 15. n. 60 et 61. et Bon. n. 21.* Monialem, finita curatione, aut cessante causa egressus, statim teneri ingredi: illud tamen statim rectè dicunt intelligi moraliter; unde excusant Monialem à mortali, si moretur extra per unum vel duos dies. Item ait *Sanch. c. 16. n. 69.* illam non incurrere excommunicationem, si extra commoretur, quia ipsa jam egressa est cum licentia. Quamvis autem in c. *Periculoso* fiat mentio de sola causa incendii, etc. ut supra, bene tamen aiunt, *Sanch. c. 15. n. 37 et 44. Bon. n. 6 et 7. ac de Alex. c. 7. §. 9. q. 2. cum Nav. et Barb.* sufficere ad egrediendum causas similes, ut bellum imminens, inundatio fluminis, aut ædificii ruina. Quando vero patet aditus et tempus nempe si periculum patitur moram, requiritur omnino ex præfata Bulla S. Pii V ad egrediendum licentia in scriptis ab Episcopo, et etiam à Praelato regulari, si Monasterium sit

temptum, cum ibi dicatur: « Sitque causa hæc cognita, probata, atque in scriptis expressa per superiores, et simul per Ordinarium. »

An autem incurrat excommunicationem Monialis egrediens extra Monasterium ad unum tantum pedem? Negant *Graff. Nald. Meroll.* et adhæret *Croix l. 4. n. 85. et l. 1. n. 673.* si statim redeat. Sed probabilius affirmant *Bon. qu. 1. p. 8. n. 6. et Sanch. l. 6. c. 16. n. 70.* Valde tamen rationabiliter excusanda est cum *Sanch. Monialis*, quæ non egreditur toto corpore extra Clausuram, ut dicunt *Sanch. et Bon. ll. cc.*

Notandum hic ex Decr. Clem. VIII, (apud *Pell. c. 7. q. 7. n. 22.*) unamquamque Monialem debere solam dormire, ideoque tot cellas in unoquoque Monasterio faciendas esse, quot ibi degunt Moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regular. apud *Ferrar. Bibl. t. 5. v. Moniales a. 2. n. 7.* Sic etiam S. C. Episcop. et Regular. ap. eundem *Ferrar. l. c. art. 1. n. 5.* pluries statuit puellas commorantes in Monasteriis Monialium causa educationis debere habere locum separatam à Monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

230. — Hæc quoad Clausuram Monialium. Adest autem alia excommunicatio Papæ reservata contra mulieres violantes Clausuram Religiosorum, lata à S. Pio V in Bulla *Regularium*, an. 1566, et in alia Greg. XIII, *Ubi gratia*, edita 13 Jun. 1575, quas referunt *Bon. de Claus. q. 5. p. 3. n. 1. Salm. tr. 15. c. 5. n. 176. et Spor. t. 3. p. 100. n. 159.* Hancque excommunicationem incurrunt non tantum fœminæ quæ prætextu facultatum prætendunt ingredi in Monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit Greg. XIII, sed etiam illæ quæ sine tali prætextu Conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam Bullam editam die 16 Jul. 1570, quæ incipit, *Romanum Pontificem*, idem S. Pius V declaravit, dicens: « Declaramus fuisse et esse mentem nostram, » quod dictæ litteræ non solum comprehendant mulieres habere » prætendentes Indultum ingrediendi Monasteria, sed etiam quas » cumque alias, tam in genere quàm in specie, etc. » Et ita communissimè et rectè tenent *Pal. tr. 16. D. 4. p. 8. n. 1. Suar. de Rel. t. 4. tr. 8. l. 1. c. 7. n. 9. Bon. l. c. Nav. c. 27. n. 105. et Salm. l. c. n. 176. cum Lez. Pell. Garc. etc.* (contra *Laym. Delb. etc.*) Idemque docet *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79.* qui cum *Suar.* dicit, quod Auctores ideo contrarium tutati sunt, quia non legunt præfatam Declarat. S. Pii V. Nec obstat id quod obijciunt *Laym. et Delbene apud Salm. n. 195.* nempe quod cum Gregorius XIII, innovaverit solam priorem Const. S. Pii V *Regularium*, faciendum tantum mentionem de fœminis prætextu facultatum ingredientibus, videtur secunda Const. S. Pii, *Romanum Pontificem*, vel non fuisse promulgata, vel non recepta. Nam respondetur ex eo quod præfata secunda Constitutio fuit posita in Bullario S. Pii, et ex praxi atque stilo S. Pœnitentiariæ satis ostendi, quod præfata secunda Constitutio jam fuit promulgata et usu recepta. Et hic insuper notandum, quod ex Bulla Gregorii, *Regulares*, præ-

sertim Superiores, præter pœnas suspensionis à Divinis, et privationis Officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latas in Bulla S. Pii, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciunt, vel permittunt mulieres prætextu facultatum in eorum Monasteria. An autem Regulares admittentes fœminas ingredientibus sine prætextu incurrant excommunicationem? Negat *Fill. tr. 15. c. 5. q. 7. n. 119*; ac *Bonac. p. 3. n. 2* putat probabile, quia S. Pius jam declaravit mentem suam, quòd prima Bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine prætextu, sed Gregorius hoc non declaravit.

231. — Excipiuntur tamen ab hac prohibitionem I. Reginae, Electrices, et similes, earumque filiae, ut docent *Suar. de Censur. D. 22. sect. 6. n. 12. Sanch. l. 6. c. 17. n. 9. Bon. q. 4. p. 2. n. 5. II. Fundatrices* quæ fundum concesserunt, vel situm Monasterii, vel propriis sumptibus illud ædificare fecerunt, aut redditibus dotaverunt; quibus insuper remittitur decens comitatus aliarum; *Spor. l. c. et Elbel n. 650*. Hoc tamen declaravit regnans P. Bened. XIV. in Bulla *Regularis*, (quam reperies Tom. IX. inter Decreta N. VII.) intelligi, dummodo habeant privilegium à Sede Apostolica in forma Brevis, illudque exhibeant locorum Ordinariis, vel Præsulibus Monasterii. III. Fœminæ necessariae ad curationem alicujus Religiosi (intelligendum cum licentia Superioris) vel quæ fugerent ad evitandam necem, *Sporer, et Elbel ll. cc.* Nomine autem *Conventus*, dicunt *Pal. tr. 16. D. 4. p. 4. n. 6. et Elbel p. 642. cum Sanch. Laym. et aliis*, non venire domos privatas, seu Residentias, ubi unus vel alter Religiosus habitare consuevit, quia hæc nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit *Elbel*, ubi Religiosi degunt causa ædificandi Monasterium, nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut Communitas regulariter jam vivere possit. Cæterum ait idem *Elbel n. 671*, quoad modum servandi Clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate Superiorum approbatas: non autem eas, quæ potius abusus et corruptelæ dicendæ sunt. Dicunt autem *Barb. Bonac. etc.* Sacristia Regularium esse Clausuram; sed *P. Ferraris (Bibl. verb. Convent. n. 14.)* asserit praxim ferè ubique esse contrariam.

232. — Hic autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in Jure, et in Casu reservato in Diœcesi Neapolitana, viris colloquendi cum Monialibus. Pro hac sciendum in Concilio Lateranensi anno 1179, ut habetur in *c. Monasteria, de Vita et Honestate Cleric.* latam fuisse excommunicationem ferendæ sententiæ ab Episcopo contra Laicos, et suspensionem in Clericos frequentantes Monasteria Monialium his verbis: « Monasteria Monialium, si quisque Clericus sine manifesta et rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur; » et si non destiterit, ab Officio Ecclesiastico reddatur immunis; » si Laici, excommunicationi subdantur. » Per quot autem vices hæc frequentia constituatur, Glossa in *cit. c. Monasteria*, censet constitui per duas vices, scilicet in uno die, vel duobus conti-

nuis, ut dicit *Gratianus*. Verum communiùs *Nao. et Manuel*. putant constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 22. et Bon. de Claus. t. 1. q. 3. p. 2. n. 4.* vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem *Sanch. et Bon.* aut quater in eadem hebdomada, ut ait *Bon.* qui contra addit cum *Nao. et Manuel. ap. Sanch.* non constitui frequentiam, si sit quater in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu dicit *Barb. All. 102. n. 70*, posse Episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem Regulares ipsis jam priùs specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum Monialibus in VIII Synodo an. 787, ut habetur in *c. Definimus 21. Caus. 28. q. 2.* ubi: « Adulterium intercipi, si habeat aditus Monachus ad Monacham » secretò singulariter ad colloquutionem. » Præterea, in Decreto S. C. edito jussu Sixti V, an. 1590, Regularibus colloquentibus cum quibuscumque Monialibus, sive sui, vel alterius Ordinis, vel cum qualibet muliere in Monasterio degente, imposita est pœna privationis Officii, vocis activæ et passivæ, ipso facto incurrenda. Confessariis autem Regularibus fuit interdictum, in ædibus Monialium Monasterio contiguis pernoctare, aut facere ut alii pernoctent, vel aliàs secum retinere; item ne in iis cibum sumant extra tempus Confessionum generalium. Et hæc lex veriùs obligat sub mortali, ut docent *Bonac. q. 3. p. 4. n. 4. cum Sayro, Homob. et Barchio, ac Ciera D. 6. n. 26. v. Verum, cum Potestà, Verricel. Donato, Llamas, et Manuel.* (contra *Nao. et Pal.*) ex Decreto S. C. Conc. edito 1 Jul. 1626, ubi declaratum fuit, Regulares accedentes ad Monasteria Monialium contra formam præfati Decreti editi mandato Sixti V, *ultra pœnas incurrere etiam pœnam peccati mortalis*. Item hic notandum, quòd in præfato Decreto Sixti V dictum fuit, Regulares tantum à S. C. impetrare posse licentiam ad colloquendum cum Monialibus. Sed eadem S. C. Conc. in alio Decreto (in extensum relato à *Bon. q. 3. p. 4. n. 4.* et à *Ciera D. 6. n. 26.*) de mandato Urb. VIII, 20 Novemb. 1623, concessit « locorum Ordinariis, ut, quatenus » sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere » possent per quatuor vices ad summum quolibet anno cuique Regulari, ut Moniales sibi in primo et secundo tantum consanguinitatis gradu conjunctas convenire, et alloqui possit. Id vero » ut nullo modo liceat diebus festivis, aut Adventu, Quadragesima, feria sexta, sabbato, et vigiliis: prædictaque licentia ob- » tenta ab Ordinario, et ab alio ad quem spectat eam concedere, » assignetur Confessario ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet et præsens sit: et Auscultatrices » de more, non aliæ, assistant: prædictaque licentia pro die et » hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ » ejusdem Ordinarii adnotetur. Quòd si Ordinarii aliter quàm » servata forma supradicta licentiam concesserint vel permiserint, » rint, sciant se intentionis SS. D. N. transgressores; Regulares » autem pœnis in supradicto Decreto (scilicet Sixti V) con-

"tentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, se noverint addic-
tos, etc."

Sed postquam hæc scripserim, inveni, quod cum apud S. C. Conc. factum fuisset quæsitum, an Regulares accedendo ad colloquendum cum Monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter, etiamsi accedant ex rationabili causa? S. C. die 26 Nov. 1682, ut habetur apud *Monacell. Tom. 1. Append. p. 436*, respondit, non licere sine licentia Episcopi. Et idem habetur in Bulla *Gravissimo*, edita die 31 Octob. 1749. à Bened. XIV, (vide in *Bullar. t. 3. ibi n. XII.*) in qua refertur vetitum fuisse Regularibus à S. C. accedere sine licentia Episc. ad Monasteria Monialium, nec etiam ipsis subjecta. His autem positis videtur hodie Regulares (quidquid alia Decreta prius statuerint, quæ in desuetudinem abierunt) licite posse accedere toties quoties ad colloquendum cum Monialibus ex licentia Episcopi.

Hæc præscripta sunt de jure communi. In omnibus autem ferè Diocesisibus, et signanter in Neapolitana, adest casus reservatus cum excommunicatione "in loquentes sine Archiepiscopi, vel Vicarii Monialium licentia cum Monialibus in Monasteriis etiam exemptis, vel cum aliqua aut aliquibus earum, etiamsi sit Conversa, aut Novitia, sive educationis, sive alterius rei causa ibid. commoretur, conjunctis in primo vel secundo consanguinitatis gradu dumtaxat exceptis: declarantes, quod qui facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua prædictarum, non possit data opera et ex professo cum aliis loqui. Insuper (excommunicantur) ii præsertim qui cum aliqua ex prædictis aut coram ipsis, tam in Monasteriis, quam Conservatoriis, seu Collegiis commorantibus, de rebus obscenis per verba aut actus impudicos præsentibus egerint, absentes verò per litteras aut internuncios, necnon viri aut mulieres, sive intra sive extra Monasterii vel Conservatorii aut Collegii septa, qui prædictas litteras vel mandata detulerint."

255. — Dubit. 1. An in tali prohibitionem vetetur solus accessus sine colloquutione? Affirmant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 112. et Bon. de Claus. D. 3. p. 1. n. 3. cum Nap. et Rodr.* Hinc dicunt prohiberi accessum ad Monasterium, etiam ad inspicendas Moniales. Sed probabilius *de Alex. c. 7. §. 10. q. 1. ex Januar. et Jordan.* dicit vetari accessum formalem, scilicet cum effectu. Unde accessus prohibitus duo importat copulativè, nempe accedere ad locum, et loqui; sic enim clare colligitur ex *cit. c. Definimus*, in quo simultaneè prohibetur *aditus ad colloquutionem*; et ex Decr. mox supra relatis editis de mandato Sixti V et Urb. VIII, ubi semper fit mentio copulative de accessu et colloquio.

Hinc probabiliter dicunt *Diana p. 3. tract. 2. R. 48. de Alex. l. c. cum Lez. Tamb. et Januar.* et consentit idem *Bon. l. c. num. 2. cum Graff. et Homob.* (contra *Meroll. et Pasqual.*) per se loquendo, non esse vetitum colloqui cum Monialibus è domo propinqua, quia deficit accessus; sicut nec etiam scribere, ut *Bon. D. 3. p. 2. n. 5. Mazz. t. 3. p. 534. et de Alex. ibid. cum*

Barbos. Riccio, Tamb. Januar. et aliis. Sic etiam non prohibetur colloqui per nuncium transmissum, *Bonac. p. 1. n. 2. cum Graff. et Homob. ac Mazzot. loc. cit. cum Quarti, Januar. et Diana.* Dixi per se loquendo, nam juxta casum reservatum Neapoli, ut bene notant *Ciera D. 6. n. 26. et idem Mazz. p. 523. v. Not. 1.* incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur è domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum Moniali nihil respondente; ibi enim excommunicantur non solum colloquentes, sed simpliciter loquentes; Item omnes absentes, qui cum Moniali, vel alia degente in Monasterio, vel Conservatorio, "de rebus obscenis egerint per litteras, aut internuncios."

254. — Dubit. 2. An loquentes per nutus aut signa non obscena, incurrant casum reservatum? Affirmant *Mazzotta tom. 3. p. 534. cum Quarti, Januar. Graff. et Baucio*, quia conceptus bene alteri manifestantur tam verbis quam signis. Sed meritò probabile putat oppositum ipse *Mazzotta cum Pelliz. Tambur. et Diana*, nam locutio per signa non est propriè locutio; prohibitiones autem tanquam odiosæ stricte sunt intelligendæ.

253. — Dubit. 3. An sit peccatum mortale semel colloqui cum Moniali? Loquendo de jure communi, *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 120. cum Nap. censet*, quod etiam frequenter, et sine justa causa cum Monialibus colloquentes non peccant mortaliter, nisi ipsi post monitionem Episcopi non desistant. At dicunt *Bon. de Claus. q. 3. p. 3. n. 1. et de Alex. c. 7. §. 10. q. 2. cum Miranda, Rodr. et aliis*, ex Decreto S. C. 1 Jul. 1606, quod hujusmodi Monasteria frequentantes, licet non incurrant penas nisi post monitionem Episcopi, tamen non excusantur à mortali, quia in decreto S. C. Conc. (edito ut supra jussu Sixti V) imponitur poena valde gravis, quæ non solet imponi nisi pro gravi culpa. Sed huic responderi potest, id ibi dispositum esse tantum circa Regulares. Loquendo verò de casu reservato in nostra Diocesi, nulli dubium quin peccet mortaliter qui adhuc semel per tempus notabile loquitur cum Moniali, ut bene aiunt *Mazzot. p. 343. et Ciera Dist. 55. n. 9. cum Januar. et Quarti*, ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

256. — Dubit. 4. An in hujusmodi locutione detur parvitas materiæ? Negant *de Alexand. c. 7. §. 10. qu. 3.* idque probat ex Decr. S. C. edito 1 Maii 1669, approbato ab Innoc. IX, ubi: "S. Congreg. Conc. Trid. habita notitia quod nonnulli Regulares absque licentia crates Monialium adire et frequentare non dubitent, prætendentes non esse prohibitum per breve tempus etiam ad quadrant. horæ cum dimidio, Moniales alloqui; ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam improbens ac damnans, declaravit Regulares qui ad Monasteria Monialium, quamvis ipsis Regularibus subjecta, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mortaliter, eosque poena excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ, aliisque statutis pœnis posse ab Ordinario

» tanquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri. » Ex verbis igitur illis, « per quodcumque modicum temporis, infert de Alexandro, » non dari parvitatem materiæ in tali colloctione.

Affirmant tamen communiter *Bon. de Claus. q. 3. p. 3. n. 1. Diana p. 3. tr. 2. R. 48. v. Nota 6. Mazz. p. 534. cum Quarti. Veric. et Tamb. ac Ciera D. 6. n. 9. (cum Januar.)* qui ait parvitatem materiæ ab omnibus in hoc admitti debere: et meritò, nam adhuc in præceptis divinis datur materiæ parvitas, quæ excusat à mortali, nisi (ut communiter DD. tradunt) in qualibet parva materia reperiat tota malitia culpæ, ut est in perjurio, re venerea, et simonia. Discrepant verò AA. in assignando, qualis sit in tali colloctione parva materia. *Ciera l. c. cum Januar.* censetesse pauca verba, quæ *Merolla ib.* putat esse decem verba. *Diana* autem et *Mazz.* putant esse spatium unius *Miserere*, et aliquid amplius. Demum *Quarti, et Vericelli apud Mazz.* dicunt esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat *Alex.*) in Decreto *Clem. IX.* reprobata fuisse hanc opinionem; licet enim prohibeatur collocutio per quodcumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantum de Regularibus, quibus utique valde strictius vetita est collocutio cum Monialibus. Nec etiam ibi omnino videtur, ut censet *Ciera*, rejectam esse opinionem *Quarti*, nempe quadrantem esse materiam parvam; nam ibi verius non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis: « Præterea non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio. » Propositio copulativè damnata est, scilicet, « quod sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio. Si quis autem aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile, difficulter eum excusarem à mortali, et ab excommunicatione: quia tales colloctiones, licet non physice, moraliter tamen conjungi videntur.

257. — Dubit. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob necessitatem, vel utilitatem spiritualem sine licentia? Affirmant *Diana p. 3. tract. 2. R. 104. et Lez. Januar. Peyrin. Bord. etc. ap. Mazz. p. 534.* quia non præsumitur Prælati velle impedire spiritualem Monialium profectum; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum Moniali. Sed negat *Ciera D. 6. n. 8.* et illi omnino ipse adhæreo; nam si alius permitteretur loqui cum Monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cum faciliè plurimi hallucinarentur, et ideo bonum commune præferri debet privato. Præterquam quod in nostro casu vix unquam cessat adæquatè (nec etiam in particulari) finis prohibitionis, eò quod de facili in tali colloctione subest periculum, quod inter se loquens et Monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc rectè decrevit S. Congr. die 26 Novembris 1632. (ut refert *Bened. XIV. de Synodo l. 13. c. 12. n. 23.*) nullam quamvis honestam et rationabilem causam à gravi culpa excusare Regularem qui colloquitur cum Moniali.

258. — Dubit. 6. An liceat sine licentia loqui cum Abbatissa? Affirmant *Diana p. 5. tr. 2. R. 49. v. Not. 3. et p. 10. tr. 14. R. 49. cum Vid. et Zambello, Pelliz. c. 5. n. 208. Mazz. p. 536.* item *Lez. Tamb. et Januar. ap. de Alex. c. 7. §. 10. q. 5.* ac adhæret *Felix Potestas p. 2. n. 1477.* quia nomine Monachorum non venit Abbas, ut censet Glossa in *c. fin. de Simonia*, et ibi *Panorm. ac Cardin. ap. Dian. l. c.* Negant verò de *Alex. l. c. cum Megala, Calderin. et Rotæ. Rom. ac Ciera. D. 6. n. 11. cum Graff. et Meroll.* Ratio, tum quia prædicta prohibitio non est odiosa, sed potius est favorabilis, cum ipsa valde prosit spirituali profectui Monialium; tum quia in Decreto S. C. edito jussu Sixti V., relato *n. 232. v. Circa autem*, vetatur locutio non solum cum Monialibus, sed cum qualibet persona intra Claustra degente, et in Constitut. *Alex. VII. Sacrosancti (ap. de Alex. d. qu. 5.)* prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum *Abbatissis, Priorissis, etc.* Sed his non obstantibus non audeo improbare primam sententiam, præsertim quia Abbatissæ ut plurimum eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsæque frequentiore necessitate habent ratione officii tractandi cum extraneis. Ad decretum autem Alexandri respondet *Potestas l. c.* illud fuisse particulare pro urbe Roma, fortè ob peculiare causas ibi emergentes. Præterquam quod respectu Urbis ibi expressum est, comprehendi etiam Abbatissas. Si igitur Pontifex ubi voluit eas comprehendi illas expressit, ergo ubi non exprimitur, videntur non comprehendi, alias non erat opus eas exprimere.

259. — Dubit. 7. Quinam eximantur ab hac prohibitione? Eximuntur 1. Coniuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis, ut exprimitur in casu Neapoli reservato. Putat autem *Ciera, D. 6. n. 5.* eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu, quia in favorabilibus lata faciendâ est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco, nam qui est in secundo et tertio, revera non potest dici esse in secundo; ille enim secundus gradus computatur in Moniali respectu ad stipitem, respectu verò ad colloquentem reipsa est in tertio, juxta regulam à nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradus distare inter se, quot gradibus remotior distat à stipite. Eximuntur 2. qui gravi metu ducti, honestè alloquuntur Moniales, quia in tali discrimine lex Ecclesiastica non obligat; est commune, vide *Ciera n. 20.* Eximuntur 3. pauperes et publicè quæstantes, ex usu et ex tacita licentia Superiorum. Et sic etiam famuli deferentes dona, breviterque se expedientes; de *Alex. c. 7. §. 10. q. 14. et Mazz. p. 534. cum Pelliz.*

240. — Dubit. 8. An pueri impuberes eximantur à prohibitione loquendi cum Monialibus? Nulli dubium quin ipsi, si essent doli capaces; si talem colloctionem frequentarent, non excusarentur à peccato, cum prohibitio in *cap. Monasti ia de Vita, et honest. Cler.* omnes comprehendat. An autem in illi Dicesibus, in quibus collocutio prohibetur sub excommunicatione

Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? Negat *Graff.* Sed verius affirmant *de Alex. cap. 7. §. 10. q. 9. cum Bon. Diana*, et aliis, ex *c. Pueris de Delict. puer.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi sicut puberes. Et hoc certum est in Diœc. Neapolitana, ubi pueri minores 14 ann. expressè eximuntur à casibus reservatis.

241. — Dubit. 9. An Regulares colloquentes cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam latam ab Episcopo? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* absolute negat cum *Diana, Lez. Quarti, et Merolla ap. Ciera R. 6. n. 24.* quia, licet Episcopi circa Clausuram Monialium ex *Trid. sess. 25. c. 5.* procedant ut Delegati Sedis Apostolicæ: tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra Religiosos. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Navarr. Graff. et Campanil. ap. Barbos. All. 102. n. 73.* et cui adhæret *Ciera n. 26.* dicit omnes Regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab Episcopo. *Tertia* sententia, quam tenent *Januar. Duard. Fagund. et Riccius ap. eumd. Ciera n. 25.* distinguit et dicit non incurrere, si monasteria sint Episcopo subjecta, quia cum in illis Episcopus procedat Jurisdictione ordinaria, ei non subduntur Regulares; secus verò si sint exempta, quia in his Episcopi procedunt ut Papæ Delegati. *Quarta* demum sententia communior, cui magis adhæreo, et tenent *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 33. n. 23. Barbos. All. 103. n. 73. Bon. de Claus. q. 3. p. 4. n. 8. Fagnan. l. 4. in c. Quanto, de Priv. num. 9. et de Alex. c. 7. §. 10. q. 12. cum Decr. S. C. q. Apr. anno 1583.* aliter distinguit et ait, quod Regulares si habeant speciale privilegium, non possint excommunicari aut suspendi ab Episcopis (prout habent Mendicantes ex *Compend. Privileg. v. Exemptio n. 9. 23 et 24.* et Religiosi Soc. Jesu ex *Bulla Pauli III. anno 1549*). Hi non incurrunt excommunicationem ab Episcopo latam; secus verò, si tali privilegio careant. Idque probatur ex *Bulla Inscrutabili*, edita 5 Febr. 1522 à Gregor. XV, ubi sic dictum fuit: « Ad hæc tam sæculares quam regulares nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, aut circa administrationem honorum Monasteriorum Monialium etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant. » Unde infertur quod Regulares speciali privilegio non muniti, bene incurrunt excommunicationem latam ab Episcopo in colloquentes cum monialibus, sive Monasterium sit exemptum, sive subjectum Episcopo; quia etiam in hoc Episcopus procedit contra Regulares tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, alias in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi et corrigendi: sicut habere dicitur in *Bulla*. Secus verò dicendum de Regularibus speciali privilegio gaudentibus: tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos Episcopus

non etiam ut Delegatus Sedis Apostolicæ possit procedere, quia, cum Regulares ordinariè in aliis sint exempti à jurisdictione Episcopi, quando contra eos Episcopus procedit, semper ut Delegatus procedere debet. Hoc tamen intelligendum, si privilegium post *Bullam Gregorii* sit concessum, non verò si ante; dum in *Bulla* dicitur, « nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, etc. »

242. — Dubit. 10. An peregrini colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem ibi reservatam? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia absolute affirmat, et hanc tenent omnes Auctores citati *l. 3. numero 332 in fine*, qui dicunt peregrinum etiam ad breve tempus commorantem in aliquo loco, fieri illius Ordinarii subditum. Eandem sententiam tenent *de Alex. c. 7. §. 10. q. 10. et Ciera D. 6. n. 31.* sed aliis rationibus ducti, quæ meo iudicio non suadent. *Secunda* verò sententia, quam tenent *Januar. de Casib. reservat. Res. 34. n. 24. et Donatus in Praxi. t. 4. de Access. ad Monial. tr. 6. q. 22. n. 8.* dicit comprehendere Peregrinos, si Monasteria sint exempta, quia in his Episcopi ex *Trid. sess. 25. c. 5.* procedunt ut Papæ Delegati, unde ipsi etiam peregrini subijciuntur. Secus si Monasteria sint Episcopo subjecta, quia ex eodem *Trid.* in illis Episcopus procedit jurisdictione ordinaria, cui non subsunt peregrini per breve tempus commorantes, ut tenet probabilior sententia, juxta dicta *l. 1. de Legibus n. 156. v. Pro majori.* *Tertia* verò sententia, quam tenent *Pellizz. Diana, et alii ap. Mazz. p. 536.* qui non reprobant, dicit peregrinos brevi alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab Episcopo loci, sive Monasterium sit ei subjectum, sive exemptum, propter rationem supra allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci. Nec obstat dicunt quod ex *Trident.* Episcopi circa Clausuram Monasteriorum exemptorum procedant ut Papæ Delegati; nam hoc habent tantum in ordine ad restrictionem et conservationem Clausuræ, ad quam non pertinet simplex locutio. Sed huic responso merito contradicunt *Januar. de Casib. res. Res. 34. num. 19. et Fag. l. 5. in c. Quando de Privileg. d. 15 et 16.* quia accessus ad colloquendum, juxta sensum Doctorum, spectat ad Clausuram, idque colligitur ex *c. Periculoso, de Statu Regul. (renovato à Trid. sess. 25. c. 5.)* ubi dicitur: « Nullique ingressus, vel accessus (nota) pateat ad easdem, ut à sic publicis et mundanis conspectibus separatæ omnino servire Deo valeant liberior, et lasciviendi opportunitate sublata eidem corda et corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. » Ergo non solum ingressus, sed etiam accessus prohibitio pertinet ad Clausuram, dum etiam accessus præbet Monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentius custodiant. Et ideo Episcopi in Monasteriis exemptis procedunt ut Papæ Delegati, quia ut tales sunt destinati à *Trident.* circa Clausuram Monialium, prout declaravit *S. C. ap. Fagnan. l. c. n. 31.*

His tamen non obstantibus, vide mox dicenda in fine numeri sequentis *v. Sed quidquid.*

Dubit. 11. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diocesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci? Non videtur dubitandum, quia ex *c. Periculoso, de statu Regul.* in 6, etiam Episcopi prohibentur à colloquendo cum Monialibus extra suam diocesim, vel intra cum exemptis, dum ibi dicitur nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem. Nulli enim habetur quòd Episcopi, aut etiam Cardinales, sint exempti à communibus legibus ut docet *Bon. de Leg. D. 1. q. 1. p. 6. n. 35.* cum Rot. Rom. et aliis; et hoc dicit cum *Ugolin.* procedere etiam in odiosis. Quoad excommunicationem vero *Mazz. tom. 3. p. 534. in fin. et Dian. ac Graff. ap. de Alexand. c. 7. §. 10. q. 6.* negant Episcopos eam incurrere, quia lex non ligat aequalem, ex *c. Cum inferior de Major et obed.* Sed affirmat *de Alex. l. c. cum aliis*, quia Episcopi in alieno territorio censentur privatæ personæ ex *Panorm. Hostiensi*, et aliis; unde ipsi subijciuntur ac alii eisdem pœnis; et sic *de Alexand.* refert decisum à S. C. ap. *Navarr.* die 20 Maii 1619.

245.— Sed quidquid dixerint Doctores præfati, hodie concludendum, tam exteros, quàm Episcopos peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena Diocesi, sed non incurrere excommunicationem: nam in Bulla *Gravissimo* Bened. XIV, edita die 31 Octobr. 1749, dicitur quòd tam Episcopi quàm externi sunt quidem subjecti Constitutionibus Ordinarii loci quoad auctoritatem directivam, non verò quoad coactivam; quapropter, licet peccent, non tamen pœnas incurrunt, quia Episcopi et externi non subijciuntur auctoritati ordinariæ Episcoporum: « Cum verò (verba Bullæ) » iidem ordinariæ Episcoporum jurisdictioni minimè subsint, » ideoque sint immunes à pœnis. » Ratio quippe est, quia etsi Episcopi sint Delegati Apostolici circa Clausuram Monialium; eorum tamen jurisdictio est ordinaria, tanquam perpetuò annexa Episcopali officio, juxta dicta *l. 6. n. 591. Dub. 9.*

BREVIS DISSERTATIO

Super Censuris circa Immaculatam B. V. Mariæ Conceptionem.

244. — ANTE omnia operæ pretium est recensere diversas Bullas à summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Et I. Sixtus IV. in sua Extrav. *Cum præexcelsa*, quæ habetur in 6. *Decretal. Extrav. Comm. de Relig. et Vener. SS.* sic ait: « Cum præexcelsa meritorum insignia, quibus Regina cœlorum » Virgo Dei Genitrix... utpote via misericordiæ, mater gratiæ » et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fide- » lium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et per-

» vigil, ad Regem, quem genuit, intercedit, debitum reputamus » universos Christi fideles, ut Omnipotenti Deo de ipsis im- » maculatæ Virginis mira conceptione gratias et laudes rege- » rant. et institutas propterea in Dei Ecclesia Missas, et alia » divina Officia, dicant et illis intersint. » Inde S. Pontifex eis, qui Missam et Officium hujusmodi in die festivitatis Concep- » tionis Mariæ, et per octavam dicunt, et illis intersunt, eandem Indulgentiam impertitur, quam lucrantur in festo Corporis Christi. Idem Pontifex in sequenti Extrav. *Grave nimis, eodem tit.* edita ann. 1483, excommunicationem ipso facto imposuit asserentibus in concionibus, vel aliis quomodolibet, esse hære- » ticos, vel graviter peccare, qui tenent B. V. Mariam præser- » vatam fuisse à peccato originali, vel qui celebrant Officium Con- » ceptionis, vel audiant de hac concione. Et pariter ibi excommu- » nicantur qui pro veris tenent, vel legunt libros idem, ut supra, asserentes. E converso etiam ibi excommunicantur qui dicunt esse hæreticos, vel peccare graviter tenentes oppositam senten- » tiam.

II. S. Pius V in sua Bulla 114 edita ann. 1570, incipiente *Super speculam*, statuit: « Quatenus nemo cujusque ordinis, » gradus, etc. in popularibus concionibus, vel ubicumque pro- » miscua virorum et mulierum multitudo convenire solet, de » hujus controversiæ alterutra parte disputare, rationibus vel » DD. autoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam » refellendo, aut impugnando, vel de hac quæstione... vulgari » sermone scribere, vel dictare, præsumat. Qui contra fecerit » suspensionis pœnam à Divinis ipso jure incurrat, si fuerit in » Sacris constitutus, et quocumque gradu, dignitate, et admi- » nistratione sit ipso facto privatus, et ad eadem vel similia mu- » nera obtinenda vel obeunda perpetuò inhabilitatis censuræ » ipso etiam facto sit obnoxius; super quibus nisi à Romano Pon- » tifice dispensari, aut absolvi non possit. » Cæterum additum fuit: « Liceat doctis in publicis Academiæ disputationibus, ubi » intersunt qui rem capere possunt, nec scandali subest occasio, » de illa quæstione disserere; dum tamen neutra veluti erro- » nea prædicetur. » Insuper S. Pius V, in Festo Conceptionis B. V. mandavit recitari Officium de Nativitate, mutato verbo *Nativitatis* in aliud *Conceptionis*.

III. Paulus V, in sua Bulla 97, emanata anno 1616, (ut refert Illustriss. Episcopus Torni in *Adnot. ad Estium l. 2. Dist. 3. §. 2.*) interdicit sub pœna suspensionis, et aliis contentis in Bulla S. Pii V, mandavit ne « audeant cujusque conditionis, etc. » personæ, in publicis lectionibus, concionibus, conclusionibus » aliisque actis publicis asserere B. Virginem in peccato origi- » nali conceptam fuisse. » Ulterius idem S. Pontifex mandavit sub eisdem censuris et pœnis, « quòd negativam opinionem, » videl. quòd non fuerit concepta cum peccato originali, in » prædictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non » impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent. »

IV. Greg. XV. in sua Bulla 29 edita anno 1622, quam refert *Bonac. Tom. 3. Disp. 3. de Susp. quæst. 6. p. IV. n. 2*, prohibitionem extendit, et mandavit omnibus sub eisdem pœnis, ut supra, « ut neque etiam in sermonibus et scripturis audeant » asserere, quod Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato » originali: nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere » seu tractare. Per hoc tamen Sanctitas sua non intendit repro- » bare hanc opinionem, nec ei prorsus præjudicium inferre, » etc. » Tantum autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus Ordinis Prædicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura.

V. Demum accessit Constitutio Alex. VII. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita ann. 1661, (quam refert illustriss. *Torni in Adnot. ut supra, loc. c.*) ubi S. Pontifex sic incipit loqui: « Vetus est Christi fidelium erga ejus Beatiss. Matrem Virginem » Mariam pietas sentientium ejus animam in primo instanti » creationis, atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gra- » tia, et privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii » humani generis Redemptoris, à macula peccati originalis » præservatam immunem; atque in hoc sensu Conceptionis fes- » tivitatem solemnè ritu colentium et celebrantium. Crevitque » eorum, atque hujusmodi cultus post editas à fel. rec. Sixto IV, » Prædecessore nostro in ejus commendatione Apostolicas Con- » stitutiones, quas S. Concilium Trid. innovat. » Deinde addit: » Aucta rursus, et propagata fuit pietas hæc, et cultus erga » Deiparam... ita ut accedentibus quoque plerisque celebriori- » bus Academicis ad hanc sententiam, jam ferè omnes Catholici » eam complectantur. » Deinde prosequitur: « Decreta Sixti IV, » Pauli V et Gregorii XV, edita in favorem sententiæ asse- » rentis animam B. M. Virginis in sui creatione, et in corpus » infusione Spiritus sancti gratia donatam, et à peccato origi- » nali præservatam fuisse; necnon et in favorem Festi, et cul- » tûs Concept. ejusdem Virg. Deiparæ secundum piam istam » sententiam exhibiti, innovat, et sub pœnis, et censuris in » eisdem Constitutionibus contentis observari mandat. Insuper » omnes, qui præfatas Constitutiones ita pergent interpretari, » ut favorem per illas dictæ sententiæ, et Festo, et cultui secun- » dùm illam exhibito, frustrentur, vel qui hanc eandem sen- » tentiam, seu cultum in disputationem revocare, et aut contra » ea quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu, scripto, » seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam de- » terminando, aut asserendo, vel contra ea argumenta affe- » rendo, et insoluta relinquendo, aut alia quovis excogitabili » modo disserendo ausi fuerint, » præter pœnas in Constitut. Sixti IV. contentas, concionandi, et publicè docendi facultate, necnon voce activa et passiva in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat. Idem Alex. VII. libros, in quibus præfata sen- tentia, Festumque seu cultus secundum illam in dubium revo-

catur, aut contra eam quomodocumque, ut supra, aliquid scri- batur, aut legitur. et disputationes contra continentur; post Pauli V Decreta edita, aut in posterum quomodolibet edenda prohibet sub pœnis, et censuris in Indice librorum prohibi- torum contentis, atque ipso facto absque alia declaratione pro- expresse prohibitis haberi mandavit.

245. — Hinc cum *Bon. To. 3. Disp. 3. de Suspens. q. 6. p. 4.* inferuntur sequentia, et I. incurrit pœnas inflictas qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quod Conceptio B. V. fuerit maculata; vel qui rationes ad eam probandam addu- ceret, nisi eas produxerit ad illis respondendum, quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia oppo- sita, ut ejus veritas magis eluceret, ut fusiùs mox explicabimus.

246. — Inferitur II. Pœnas etiam incurrit, qui asserit Festum Conceptionis celebrari, quia B. Virgo sanctificata fuit in utero Matris, nam hoc pacto (rectè ait *Bon.*) satis apertè assereret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam: sanctificatio enim necessariò privationem sanctitatis supponit. Tantò magis, quod Greg. XV mandavit in Missa et Officio, non alio quam conceptionis vo- cabulo fideles uti debere. Insuper Alexander VII, in præcitata Bulla expressè prohibuit frustrari, aut interpretari, vel in du- bium revocari ex quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu favores per dictas Bullas præstitos piæ sententiæ, et Festo secundum eam exhibito. Quinam autem esset favor præ- stitus sententiæ piæ, si Concept. nomine posset accipi sanctificatio B. V. in alio instanti, quàm in primo suæ Conceptionis? Et quamvis aliàs impropriissimè acciperetur Conceptio pro sancti- ficatione; nam ita etiam S. Jo. Baptista et Jeremias possent dici sanctè concepti; attamen hæc etiam impropria interpretatio vetita certè fuit ab Alex. VII in sua Const. ut dixi, sub pœnis ibi contentis.

247. — Inferitur III. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam; esset hoc enim saltem de illa agere. Inferitur IV. Transgrediens ipso facto in- currit suspensionem à divinis, et etiam (ut probabilius tenet *Bon.* contra alios) incurrit inhabilitatem ad Officia. Rectè verò dicit non incurrere privationem Dignitatum, etc. nisi post sen- tentiam Judicis. Inferitur V. Pœnæ supradictæ non solum in- curruntur à constitutis in Sacris, ut præscribit S. Pius V, sed etiam ab omnibus sive Ecclesiasticis, sive secularibus, ut extendit Paulus V, et Greg. XV. Inferitur VI. ab his pœnis solus Pontifex absolvere potest; et Episcopus, quando delictum est occultum.

248. — Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis imma- culatæ, vetatur quidem eis sub eisdem pœnis sententiā oppo- sitam censurare, et piam sententiam asserere tanquam Dogma fidei. Non autem prohibetur eam rationibus, et auctoritatibus pro- bare; nam licet S. Pius V in sua Bulla (ut supra n. II.) citata

prohibuerit in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiæ, rationibus, vel DD. auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper Paulus V. in alia Bulla relata n. III mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, quibus verbis videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiæ oppositæ; attamen dicendum, vel quod prædictæ Bullæ quoad hoc non sint usu receptæ, vel quod laudati Pontifices intellexerint loqui tantum de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si de *Dogmatibus esset*, juxta verba quæ S. Pius subdit in dicta Bulla; vel quod vetaverint tantum directè contrariam sententiam impugnare, non autem indirectè argumenta solvendo; vel tandem omnino dicendum, easdem Bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ultima Bulla Alexandri VII. ubi aperte permittitur argumenta solvere contrariæ sententiæ.

249. — Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut Dogma fidei defendere, licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem asserere cum *Salmant. Tract. 20. c. 9. n. 12. Abelly, in sua Med. Theolog. Tract. de Incar. cap. 7. sect. 3.* Imò eam vocare moraliter certam et proximè definibilem de fide, ut tenent *Viva in Q. Prod. ad Trutin. et in suo Cursu Theol. Schol. part. 8. p. 8. Disp. 1. q. 2. n. 7. cum Velasq. et Sifilino;* ut etiam sentiunt *Raynaudus in sua Pietate, Lugduni n. 29. Auct. Coronæ Virginæ, Prop. 102. Platellius part. 2. n. 353. Franc. Peyrin. in sua Theol. Edmundus Simonet in suis Instit. Theol. Tom. 1, p. 353. Cardin. Boerardus in suo Exam. Theol. Lossada in sua Disc. Theolog. super defin. Immac. Concept. Idem tenet Duvalius 1. 2. quæst. ult. de Peccatis, ubi sic concludit: «Satiis» puto dicere opinionem nostram esse in apice certitudinis Theol. logicæ; nihilque ei pro fidei assensu, præter expressam Ecclesiæ definitionem, deesse.*

250. — Tot igitur auctoritatibus munitus idem ego ut minimus assero, et breviter hic probabo. Protestor quidem nullatenus me recedere velle à Pontificiis Decretis, quibus obediens subscribo, sed tantum in meæ Regiæ obsequium hæc rationes promovere sententiæ piæ ad mentem alicujus dilucidandam, qui contrarium sentiret. Etenim reapse mihi videtur pia sententia, licet usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridiana clarior.

251. — Omitto eam probare Revelationibus, quas alii afferunt. Scriptum enim invenitur, Beatam Virginem sic revelasse S. Birgittæ l. 6. c. 12. Tom. 2. «Omne peccatum Adæ segregatum fuit à me.» Et c. 49. «Et veritas est, quod ego concepta» fuerim sine peccato originali. » Et c. 45. «Sed scito, quod» Conceptio mea non omnibus nota fuerit: sic placuit Deo, quod» amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, et quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas claresceret in tempore opportuno. » Aliam affert *Caramuel* Revelationem factam à D. Th. Aquinate Ven. Dominico à Jesu Maria Generali Carmelitarum

excalceatorum, nempe revelatum eidem fuisse, quod futurum esset Concilium, quo immaculata Deiparæ Conceptio definiretur. Hanc autem Revelationem asserunt *Suar. et Vasq. qui disputat. 179. in 3. p. n. 78.* contra eos qui prædictas Revelationes tanquam somnia foeminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit: «Revelationes figmenta muliercularum appellare revera temeritate non vacat.» Et paulò ante dixerat: «Bonaventura cautius de Revelationibus sui temporis locutus est, non audens» reprehendere celebrantes hujusmodi Festum propter factas Revelationes. » *Petrus Canisius* ita quoque scripsit: «Neque tamen» aspernemur, si quæ extant Revelationes, quæ bonorum fidem merentur, et Conceptionis doctrinam confirmant, cum scriptum» esse sciamus: Spiritum nolite extinguere. » *Thess. 3.*

252. — Cæterum piæ sententiæ certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his Revelationibus vindicare; firmiora adsumunt argumenta ad eam probandam, ut ex hinc breviter exponam. Probatur I. ex Scriptura, et præsertim ex illo (*Can. 4.*) «Tota» pulchra es, amica mea, et macula non est in te. » Hic autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine, et ex eo S. Ildeph. ac D. Th. 3. p. q. 27. art. 4. probant immunitatem Deiparæ ab omni culpa actuali. Si ergo ex hoc textu probatur B. Mariam nullam incurrisse actuale culpam, ex eodem etiam probatur nullam incurrisse culpam originalem, alias non esset tota pulchra. Hinc dixit Idiota (*in Contempl. B. V. c. 3.*): «Tota pulchra es,» Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, et macula peccati» sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te. » Item quid significat illud: «Ave gratia plena, Dominus tecum.» quod dixit Angelus Mariæ? Quid illud: «Benedicta tu inter mulieres,» quod protulit Elizabeth? Quid illud: «Fecit mihi magna qui» potens est, quod ipsa B. Virgo pronunciavit? Nisi quod ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem maledictas, inter magna quæ Deus ei contulit, hoc maximum privilegium (utique negatum Angelis, et Adamo) obtinuerit: et divina gratia plena, id est nunquam peccati labe inquinata, semper Deo amica, et unita, sua gratia fuerit decorata. Hoc enim expressit S. Aug. Serm. 11. in Natal. Dominicum, super enunciatis verbis: «Ave gratia plena,» ubi sic S. Doctor dicit: «Quibus» ostendit ex integro (nota hoc ex integro) iram primæ sententiæ» exclusam, et plenam benedictionis gratiam restitutam. » Opponunt Adversarii illud *Apostol. ad Rom. 5. Omnes in Adam peccaverunt.* Sed respondetur argumentum probare nimis, quia probaret esse de fide, quod B. Virgo maculata fuisset, quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura hæc accipienda est cum exceptione B. Mariæ; in Scriptura enim etiam universaliter asseritur: *Non est homo, qui non peccet. Paralip. 1. 2. In multis offendimus omnes. Jac. 3.* Et tamen de fide est, ut declaravit *Trid. sess. 6. Can. 23.* B. Virginem nullam culpam actuale commisisse.

253. — Prob. II. Ex Bullis Pontificum; Sixtus enim IV. in sua Bulla: *Cum præexcelsa*, ut supra, loquens de Conceptu

Mariæ, dicit « De ipsius immaculatæ Virg. mira Conceptione. » Cur mira, nisi immaculata fuisset? Idem Pontifex approbavit Officium B. V. « Leonardi de Nogarolis, » ubi non semel nominatur « immaculata Conceptio » et asseritur, « Virginem per » merita Christi prævisa ab omni macula præservatam. » Deinde Paulus V expressè mandavit, ut fideles in Missa, et Officio hujus Festi celebrandi, non alio quam Conceptionis nomine uti debuissent; ex quo videtur certum, Pontificem præcepisse hoc ad omnem æquivocationem tollendam, ne sub nomine Conceptionis sanctificatio Virginis in utero post primum instans, ut Adversarii intelligebant, intelligi posset. Sed maximè urget Bulla Alex. VII, ut supra n. V enunciata, qua fuit declaratum ab Ecclesia celebrari Festum B. V. non quidem sanctificatæ post primum instans, sed à labe originali in primo instanti suæ Conceptionis secundum piam sententiam præservatæ. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem directè vel indirectè quovis prætextu etiam definibilitatis.

254. — Prob. III. ex Conciliis. Prætermitto Con. Basileense, in quo decretum fuit piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc Concilium aliqui non frustra notant, quod etsi Eug. IV illud exauctoravit, tamen (ut ait Raynaudus) Concilii Decreta, quæ nec ipsum Eugenium, nec auctoritatem Pontificiam tangebant, rata esse voluerit. In VII autem Synodo Generali act. 5. sic habetur: « Si quis non confitetur Sanctam semperque V. Mariam propriè ac verè Dei genitricem sublimiorem esse omni » visibili et invisibili creatura, anathema sit. » Quomodo B. Virgo posset dici sublimior omnibus Creaturis adhuc Angelicis, si aliquando fœdata fuisset à culpa originali, qua non solum inferior aliquando omnibus Angelis, sed omnino gratiæ expers, et Dei inimica extitisset?

255. — Accedit Conc. Trid. quod revera noluit piam sententiam de fide expressè declarare, dum in sess. 5. num. 5. tantum dixit: « Declarat tamen hæc ipsa S. Syn. non esse suæ intentionis » comprehendere in hoc Dec. ubi de peccato originali agitur, » Beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, » sed observandas esse Constitutiones fel. record. Sixti Papæ IV, » sub pœnis in eis Constitut. contentis, quas innovat. » Sed hic obiter notandum illud quod testatur Hieronymus Ormachæa Prolog. 3. in Cant. nempe ipsummet legisse Romæ totam sessionem Tridentinam, ubi de hac quæstione tractatum fuit, et ferè nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatæ Conceptionis sententiam suffragium præstitisse. Addit Lancis. Tom. I. Opuscul. II. c. 13. p. 49. Concil. demum conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum Theologorum Sancti Dominici, ut supersederent à Decreto usque ad aliud tempus, Concilium supersedit.

256. — Quamvis tamen Trident. hoc Decr. tunc omiserit emanare, verum in alio Canone, quem emisit, certam nostram sen-

tentiam reddidit. In Canone enim 23. sess. 6. sic dixit: « Si » quis hominem... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, » etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemad- » modum de B. Virgine tenet Ecclesia; anathema sit. » Ex quo Canone certè deducitur Deipara à culpa originali immunis fuisse; nam, ut bene arguit P. Coninck in sua Theol. et Spinellus in suo aureo libro de B. Virgine, si certum est juxta Concil. et de fide, divinam Matrem nullam culpam actuale commisisse, certum consequenter est certitudine theologica, quod ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet, quia sicut impossibile est, ut qui peccatum originale unà cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis; ita qui nullum peccatum actuale commisit, necessariò impossibile est, quod maculam originalem contraxerit, ut docet S. Aug. l. 5. contra Julian. c. 9. ubi ideo Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasse dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

257. — Prob. IV. ex SS. PP. Falsum quippe est dicere omnes Patres esse pro opposita sententia: Bellarm. enim in Controv. de Amiss. Gratia l. 4. c. 15 et 16, probabiliter interpretatur Patres, qui contrarium sentire videntur, et plures refert piæ sententiæ faventes, inter quos bene numerari potest S. Ambros. qui scripsit in Ps. 118. ad ultimum versum: « Suscipe me non » ex Sara, sed Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per » gratiam ab omni integra labe peccati. » S. Ansel. in c. 12. ad Cor. « Omnes mortui sunt in peccatis sive originalibus, sive voluntate » additis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei. S. Petrus » Dam. Serm. de Assum. Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit. »

258. — His et aliis accedit sensus communis fidelium; immaculatam enim Concept. testatur Egidius à Præsentatione de Præsero. Virginis q. 6. ar. 4. omnes tueri Religiosos Ordines, et ex eodem Ordine S. Dominici, licet sint 92 Scriptores pro contraria, tamen 137 pro pia sententia adsunt, ut quidam Recentior enumerat. Alex. VII. in sua Bulla, ut supra, declarat hanc sententiam celebriores Academies, et Catholicos ferè omnes complecti. Quo argumento Petavius Tom. 5. p. 2. l. 14. c. 2. n. 10. maximè enititur ad illam probandam, et bene convincit, ut ait doctissimus Episcopus Torni in Adnot. ad Estium l. c. Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo, quod Deipara saltem ante nativitatem fuerit sanctificata? Ex quo certissimum, quod eadem B. Virgo et anima, et corpore fuerit in cælo assumpta? Si ergo de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam Fideles omnes tenent, et defendunt?

259. — Opponunt Adversarii auctoritatem S. Bernardi, et S. Thomæ. Sed ex eisdem Sanctis Doctoribus magis nostra sententia valde firmatur; licet enim S. Bernardus in sua Epist. in Canonicos Lugdun. invenisset, quod festum Conceptionis Deiparæ celebrasset, monens quod Apostolicæ Sedis auctoritatem expect-

tare debuissent (et ibi addidit bene colendum diem Nativitatis, et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum): attamen ex hoc eodem arguitur, ut bene notat *Bellarmin.* l. 3. de *Cult. SS.* c. 16, quod si Sanctus Bernardus nunc videret Festum Conceptionis immaculatæ ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ celebrari, ipse quoque libentissimè celebraret.

260. — Quod autem ad doctrinam S. Thomæ, revera adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor; quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur, tamen in pluribus locis, præsertim in *Epist. ad Gal. c. 3. lect. 6.*, clarè Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi scribit: « Mulierem autem » ex omnibus non inveni, quæ à peccato omnino immunis esset, » ad minus originali, vel veniali. Excipitur purissima, et omni » laude dignissima, Virgo Maria. » Clariùs in 1. *Sententiarum Dist. 44. ar. 3 ad 3.* sic scripsit: « Dicendum, quod puritas in- » tenditur per recessum à contrario: et ideo potest aliquid crea- » tum inveniri, quo nihil purius esse possit in rebus creatis, » si nulla contagione peccati inquinatum sit; et talis fuit puritas » Mariæ Virginis, quæ à peccato originali et actuali immunis » fuit. » Quibus verbis (ait Episcopus Torni l. c.) nimis apertè patet Divum Thomam hoc loco sensisse B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem, cum ea verba minimè aliam contrariam interpretationem patiantur. In *Summa* autem, etsi *D. Th. 3. p. 1. q. 27. ar. 2. ad 3.* dicat, quod in festo Conceptionis celebraretur Festum sanctificationis potius, quàm Conceptionis Deiparæ; quia tunc temporis dubium erat, de quo Festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptionis in primo instanti. Sed hodie jam est declaratum ex Bulla Alex. VII. ut diximus, celebrari Festum non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis à peccato originali præservatæ. Idem autem S. Doctor in *art. 1. prædictæ qu.* ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? Ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc Nativitatem celebrabat B. Mariæ, inferit tenendum, ipsam ante Nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit: « Non celebratur Festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo fuit » in utero sanctificata. » Hinc patet, quod si S. Thomas nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est secundum piam sententiam celebrari Festum B. Mariæ præservatæ à peccato originali in primo instanti suæ Conceptionis, sive infusionis animæ in corpus, certè aliter sentiret ac scriberet, ut ait *Suar. in Comm. a. 2.* his verbis: « Si præsentem Ecclesiæ faciem D. » Th. vidisset, aliter de immaculata Virginis Conceptione docturus esset. » Idem dicit *Petaus* de D. Thoma. Idem *Gabriel* in 3. *Dist. q. 1.* qui scribit: « Non esse culpandos S. Bernardum, » nec S. Th., S. Bonaventuram, et cæteros DD. oppositum olim » opinantes; quia eorum tempore nulla determinatio Apostolicæ » Sedis facta fuit; nec Festivitas illa generaliter tunc fuit per » Orbem celebrata. » Idem dicunt plures etiam Dominicani, et signanter *Joannes de Fenario* Doctor Parisiensis et Magister

Gener. Ord. Præd. ut refert *Catharinus*. Idem dicit *Joannes a S. Thoma* Tom. 1. p. 1. Qu. 2. de *Approb. Doctrina S. Th.* citans alios Thomistas.

Accedit S. August. qui disputans de quadam alia doctrina, contra *Cresconium* l. 1. c. 23, eum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere, cum jam Ecclesia mandaverit Festum Conceptionis immaculatæ juxta piam sententiam celebrari. Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiæ auctoritate fundato, fautores piæ sententiæ rectè asserunt nostram sententiam esse proximè de fide definibilem; de Ecclesiæ enim auctoritate loquens *S. Th. 2. 2. q. 10. ar. 12.* sic docet: « Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ con- » suetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda... Unde magis » standum est auctoritati Ecclesiæ, quàm auctoritati vel » Aug. etc. » Scribit etiam *Valent. Tom. 3. D. 1. q. 1. p. 7. §. 41.* loquens de auctoritate Pontificis: « Circa quæ ad pietatem Reli- » gionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritas. » Addit *Euseb. Nuremb. in Theoria comp. 2. p. §. 1.* quod Decreta morum, approbatio Sanctitatis, etc. necnon Institutiones Festorum, quæ considerantur ab infallibili Capite ordinatæ, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem *Euseb. in Opere Pathen. de Perpetuo object. Festi, c. 31.* refert votum à Cardinale Bellarmino prolatum circa B. Virginis Conceptionem jussu Pauli V coram S. C. Inquis. Generalis Rom. quo Bellarminus ita sensit: (Si fortè non placet tunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri præceptum omnibus Ecclesiis, ut recitent Officium de Conceptione, quomodo recitat Ecclesia; sic enim sine definitione haberet intentum.)

261. — Hinc non satis piè, nec probabiliter quidam Recentior scripsit possibile fore, quod Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dum, ut bene advertit *Vasquez*, minimè censendum, quod Ecclesia unquam tanquam fidei Dogma definiat B. Virginem in peccato originali conceptam esse, eo quod auctoritate sua Festum Conceptionis in tota Ecclesia jam præceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit *Thyrsius Gonzalez* in suo Opusc. quo tuetur proximam definibilitatem immaculatæ Conceptionis. Ideo opportunè notanda sunt verba *Blosii c. 5. fol. 623.* ubi sic ait. « Mirum sanè est adhuc » nostro ævo inveniri, qui puritatem Conceptionis Beatissimæ » Virginis vocent in dubium, et suam opinionem obstinatè tenean- » tur, citantes sententias SS. PP. qui si nunc viverent, aliud » procul dubio sentirent. Certè Romana Ecclesia, hoc ipso quod » Festum Conceptionis celebrandum assumpsit, satis affirmavit » eandem Conceptionem fuisse omnis contagionis expertem: » profana siquidem Festa non celebrat Ecclesia. » Et *Summ. Pont. Bened. XIV. in suo doctissimo Opere de Canoniz. Sanctor. l. 1. c. 42.* dicit nostram sententiam hodie esse moraliter certam, et solummodo deesse definitionem Ecclesiæ, ut fideles teneantur credere fide divina Conceptionem Virginis immaculatam.

tare. Nec valet dicere, quod alias Maria, si maculam originale non contraxisset, non posset dici à Christo redempta; si communiter responderetur, quod ipsa, cum fuerit à culpa reservata, verè, et modo nobiliori redempta fuerit; docet enim D. Aug. in Ps. 85, verbo *Confitebor*, quod mittendus in carcerem, etiam dicatur à carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Hæc autem nobilior Virginis redemptionis maxime Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei Deo inimica extitisse, et Regina Angelorum subdita Diabolo aliquando fuisse. Imò dicit *Arnoldus Carnot. de Christi Natio. § Nihil.* « Non solum de decencia, sed etiam de iustitia fuit, » ut illud vas electionis communibus non laxaretur injuriis. »

Ex omnibus his deducitur, piam sententiam præservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse amplius probabilem. Quod sic evidenter probatur: Certum est 1. de fide esse, quod Ecclesia non possit errare in materia morum. Certum est 2. cultum Sanctorum (prout est celebratio festi præservationis Deiparæ) pertinere ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet præstare B. Virgini Mariæ cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergo Ecclesia præcipit celebrari festum præservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare, vera et certa debet esse præservationis sententia. Ex quo bene inferat quidam doctus Auctor recentior in libro nuperrime Neapoli edito anno decurso 1753 cui titulus *Deipara ejusque cultores vindicati etc.* quod contraria sententia post Decretum Alexandri VII, prout antiquata non est amplius nec practicè, nec speculativè probabilis.

Imò licet nostra sententia ab Ecclesia nondum sit definita, bene tamen potest de fide teneri; nam bene possumus credere de fide sententias illas, quas probabile est de fide esse, nimirum Canonizationem Sanctorum, præsentem Pontificem esse, verum Pontificem, esto hæ sententiæ non sint ab Ecclesia declaratæ de fide, ut latè probat *Viva in suo Cursu Theolog. p. 4. de Fide ex p. 54. cum Suar. Lugo* et communiori. Dicit enim D. Th. in 3. Sent. D. 3. art. 2, quod credere possumus de fide non solum ea quæ habemus per fidem infusam, sed etiam quæ percipimus per conclusiones Theologicas: « Dicitur fides (ait Sanctus Doctor) acquiri per scientiam Theologiæ. » In nostro autem casu conclusio Theologica bene eruitur ex mox supra prædictis; si enim de fide est Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus præservationis Deiparæ certè ad mores pertinet, bene de fide tenere possumus præservationem esse de fide.

265. — Hic ultimò operæ pretium ducimus breviter perpendendam quæstionem illam, an liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali? Negat *Lamindus Pritanius in suo Opere de Moderat. ingen.* et eum secuti sunt *Antonius Lampridius de Superst. vitanda*, ac *Ferdinandus Valdesius in suis Epist.* Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas su-

besse potest; opinio autem defendens præservationem Deiparæ à culpa originali, quamvis pia, humana tamen est, cum Ecclesia hanc sententiam nondum statuerit niti Revelatione Divina, aut Traditione. Affirmant verò valde probabiliter plures Neoterici, et signanter Auctor supra enunciatus in citato libro, *Deipara, etc.* Distingueri enim oportet sententias purè humanas ab iis quæ pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est hæc quæ spectat ad cultum Sanctorum, et præsertim Reginæ Sanctorum, quæ præ omnibus Sanctis veneranda est. Quod autem sententia præservationis spectet ad cultum Beatæ Virginis, patet (ut vidimus supra) ex Bulla Alexandri VII, qui declaravit festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam celebrari debere. Præterea, dato quod hujusmodi sententia esset per se humana, tamen cum referatur in Deum, qui vult, ut fideles Sanctos suos, et præcipuè Matrem honore prosequantur, non est purè humana, sed religiosa, cum ad Deum referatur, juxta Doctrinam D. Th. 2. 2. q. 124. a. 5, ubi docet posse esse Martyrii causam, non solum defensionem eorum quæ sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quæ sunt protestationes fidei; en ejus verba: « Omnium virtutum opera, secundum quod referuntur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis imotescit, quod Deus hujusmodi opera à nobis requirit, » et nos pro eis remunerat; et secundum hoc possunt esse Martyrii causa. » Hic deinde subdit ad 3: « Quia tamen bonum humanum potest effici divinum, si referatur in Deum, ideo potest esse quodcumque bonum humanum Martyrii causa, secundum quod in Deum refertur. » Cum autem nullum sit dubium esse actum Religionis, cultum exhibere Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suæ Conceptionis immaculatæ in primo instanti, prout exigit Ecclesia; certum etiam est juxta Angelicam doctrinam hujusmodi cultum bene posse esse causam Martyrii. Ergo, si licitum et meritorium est cuicunque vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultûs desistat; tantò magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultûs objecto, nempe pro B. Virginis à labe originali præservatione, ad quam ipse cultus refertur. Hinc Summus Pontifex Benedictus XIV, in suo præfato Opere de Canonizatione Sanctorum l. 1. c. 14, postquam ostendit Ecclesiam esse propensam versùs sententiam præservationis B. Virginis immaculatæ, dixitque neminem negare eam esse magis piam et religiosam, n. 13. sic ait: « Inter Martyres ab Ecclesia recensentur, qui occisi fuerunt à tyranno, » vel quia sententiam magis religiosam exercebant, vel ne omittent exercitium alicujus actûs virtutis, à quo tamen poterant sine peccato cessare. » Et sic jam satisfactum est objectioni *Lamindi*, nimirum quod non liceat vitam profundere pro tuenda præservatione Deiparæ, eo quod talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.

264. Verba Canonis. — 263. Quid intelligatur I. per verba, si quis? An impuberes? et à quo ipsi possint absolvi? — 266. Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes? etc. — 267. Quomodo rati habentes? — 268. Quomodo non impediunt? — 269. An qui tenentur impedire tantum ex caritate? — 270. Quid intelligatur II. per Clericum? — 271. Quid per Monachum? An Eremitam? — 272. Quid III. per verba, manus injecerit? — 273. An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali: et externe gravi? — 274. Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum ut decadat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens: sed alii id negant. VII. Iudex laicus percutiens Clericum, vel Ecclesiasticus percutiens per laicum. — 275. Non incurrit I. Fur clam furans. II. Percutiens jocose, vel casu. An pueri clerici se percutientes? Et an defendentes se, vel suos, aut sua? III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitanam. Dub. 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret? Dub. 2. An excuset ignorantia crassa? Dub. 3. Quid, si quis percutit Petrum Clericum credens Paulum Clericum? V. Excusatur etiam Prælati, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc. vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem? — 276. Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione? — 277. Quæ percussio dicatur *Levis*, quæ *Gravis*, et quæ *Enormis*? — 278. Quot modis percussio levis possit fieri gravis? — 279. Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi? — 280. Dub. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? Dub. 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico?

264. « RESP. Ea sic habet: « Si quis suadente diabolo in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit; anathematis vinculo subiaceat; et nullus Episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, et ejus mandata recipiat. Ita ex c. Si quis, 17. q. 4.

263. — « Dicitur I. Si quis: intellige cujuscumque sexus, aut status, etiam impubes; dummodo rationis compos, et doli capax. (Ut habetur ex c. 1. Mulieres, et c. Pueris. De Sent. excomm. Quamvis impuberes possint absolute absolvi ab Episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant; Salmant. de Cens. c. 2. n. 67. ex dicto c. Pueris. Etiam si percussio fuerit

enormis, ut dicunt Pal. D. 3. p. 23. §. 4. num. 6. et Bonac. t. 3. de Cens. in part. D. 2. q. 3. p. 6. n. 18. cum Suar. Mol. Fill. Sayr. et Reg. ex c. ult. de Sent. excomm.)

266. — « Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, et consentientes. »

Rectè dicit Busemb. efficaciter, quia, ut hi incurrant excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, atque ipsi per mandatum, consilium, aut consensum, graviter in illam influant; ita communiter Nao. c. 27. n. 51. Suar. D. 22. sect. 1. n. 55. Salm. c. 4. n. 22. et Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. §. 2. num. 1. cum Sayr. Avil. Mol. Sylo. Fill. etc. ex c. Quantæ et c. Mulieres, de Sent. excomm. An autem incurrat censura in dubio, an mandatum, vel consilium influxerit? Vel si mandatum, aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta n. 39 et 40. Notandum autem hic, quod, si quis diceret coram suis: Cupio vindictam talis Clerici, bene incurret excommunicationem, si ex hoc dicto alii Clericum inde percutiant; ita Croix l. 7. n. 303. Renz. tom. 1. p. 266. quæst. 4. cum Diana, et Avila, ac Salm. c. 4. n. 22. in fin. cum Con. Sylo. etc. argum. c. ult. de Homic. n. 6. Intellige, si prævidet ex eo alios percussuros.

267. — « Extenditur etiam ad rati habentes percussorem suo nomine factam. »

Certum est, quod rati habitio sufficit ad incurrendam censuram, ut habetur ex c. Cum quis, De Sent. excomm. Sed ad hoc requiritur I. ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tua gratiam. II. Utrati habitio externè significes. III. Ut quando evenerit percussio, fueris habilis ad mandatum, vel consilium percussoris, saltem habitualiter; nam si fueris amens, non incurris, secus, si ebrius, aut dormiens; ita communiter Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. §. 2. n. 8. Pal. D. 3. p. 23. §. 2. n. 14. Conc. tom. 10. p. 467. n. 6. Croix l. 7. n. 306. et Salm. c. 4. nu. 25. cum Suar. Sayr. etc.

268. — « Item non impediunt, saltem si ex officio, aut justitia teneantur, ut Reges, Judices, et cæteri superiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, parochi, etc., quibus aliorum cura demandata est. Ita Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. qu. 3. p. 4. n. 8. ex Molin. et commun.

269. — « Dixi Saltem, etc. quia, si ex caritate tantum teneantur, etiam excommunicari docent Suar. Caj. Fill. Med. Sayr. etc. Verum id probabilius negat Bon. l. c. ex Nao. Con. Reg. Henriq. Mol. etc. (Et ita verius tenent Nao. c. 27. n. 78. Bonac. D. 2. qu. 3. p. 6. §. 2. n. 5. Laym. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 6. et Pal. D. 3. p. 23. §. 2. n. 13. cum Holz. et Henr. ac Salm. c. 4. num. 23. cum S. Anton. Pal. Con. Bon. Avil. Ratio, quia hi tantum percussioni censentur favere (ut loquitur c. Quantæ, de Sent. excomm.), qui ex justitia tenentur impedire; non autem qui solum ex caritate, etsi ex odio non impediant, cum ad incurrendam censuram etiam actus exterior requiratur juxta dicta n. 34.)

270. — « Dicitur II. Clericum: quo nomine intelligitur omnis

» prima saltem tonsura initiatus (etiamsi conjugatus, dummodo
» cum unica virgine), et deferat habitum, serviatque alicui
» Ecclesiae; item etiam excommunicatus, suspensus, interdic-
» tus, degradatus verbaliter tantum. * (Ita comm. etiam *Salm.*
» c. 4. n. 21. Non incurrit verò, qui percutit Clericum bigamum
» ex reali bigamia; secus autem, si ex similitudinaria, nempe
» qui in Sacris constitutus Matrimonium contraxerit, et con-
» summaverit; neque incurrit percussor Clerici, qui habitum
» deponens saecularibus negotiis se ingesserit, nec post tertiam
» monitionem sui Praelati respuerit. *Salm. d. n. 21. communiter.*
» Vide hoc et alia l. 6. n. 827.) *

271. — « Dicitur III. Monachum, intellige quemvis religio-
» sum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexus.
» Item Tertiarios S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum
» et vivant in communitate. Item Eremitas subjectos alicui re-
» gulæ, vel Superiori. »

Unde gaudent privilegio Canonis omnes viventes in communi
sub aliquo Prælati, ex expressa, vel tacita Papæ auctoritate;
quamvis in eorum communitate non fiat professio, ita *Navar.*
c. 27. n. 70. *Suar. D. 21. sect. 1. n. 22. et Bon. D. 2. q. 3. p. 6.*
sect. 3. n. 16. cum *Con. Mol. Fill. Regin. Avila, Graff. etc.*
Idem dicit *Fagn. in c. Nullus, de Foro comp. n. 59, de mulieri-*
bus conviventibus in Conservatoriis, quamvis Religio non sit
adhuc approbata, quia cum religiosè vivant, censentur personæ
ecclesiasticæ. Et idem ait *Renzius p. 534. q. 11. de Semina-*
ristis, et pueris Collegiorum, ut sunt Neapoli pueri S. Mariæ
Laurentianæ, S. Onuphrii, etc.

Eodem privilegio gaudent Eremitæ, qui ex voto, aut pacto ad-
dicuntur alicui loco sacro, cum subiectione ad Episcopum, ut
docent *Suar. D. 22. sect. 1. n. 22. Fagnan. l. c. Conf. Tourn. t. 2.*
p. 493. *Ronc. p. 102. q. 2. et Bon. l. c. Idem dicit Pal. D. 3. p. 22.*
§. 1. n. 14. de Eremitis qui sub aliqua regula, et obedientia vi-
vunt, edito obedientiæ, aut paupertatis voto. Communiter verò
docent præfati AA. minimè gaudere Eremitas vagos qui habitum
singularem gestant, licet inserviant alicui Ecclesiae, etiam ex
commissione Episcopi, ut *Fagnan. l. c. num. 59 ex Decis. Rotæ*
Romanæ.

272. — « Dicitur IV Manus injecerit: per quod intelligitur
» quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa Clerici per-
» sonam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gla-
» dio, etc. *Bonac. d. 2. q. 4. pag. 1.*

275. — Ad incurrendam igitur hanc excommunicationem, re-
quiritur ut percussio sit mortaliter peccaminosa, et etiam externè
gravis, ut docent *Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. ac Cajet.*
Mol. Pignat. etc. ap. Croix l. 7. n. 301. Quare non incurrit, qui
tantum signum facit percussione, et non percutit; ut *Salm. c. 4.*
n. 27. *Conc. p. 467. n. 7. Tourn. p. 493 et alii passim.* Sed hic
rectè notant *Pal. D. 5. p. 23. §. 2. n. 2. Suar. D. 72. sect. 2. n. 26.*
Croix l. c. cum Sporelli, et Bonac. d. 3. n. 2. cum Con. Fill. et

Reg. quòd semper ac percussio existimetur graviter injuriosa,
ratione reverentiæ Clerico debitæ, sufficiet ad censuram quævis
percussio levis, etiamsi levissimus tactus physicus intercedat.
Advertendum cum communi DD. (ut notat *Croix ib.*) quòd hic
Canon, prout in favorem Clericorum emanatus, non strictè, sed
latissime intelligendus sit

Ex his resolves:

274. — « I. Hanc excommunicationem incurrit I. Qui talem
» conspuat, conspergit aqua, pulvere, conspargat luto, evellit
» crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim, et injuriam de
» ejus corpore, verbi gratia pileum, pallium, etc. ita ut actio sit
» graviter injuriosa. *Bon. l. c. Laym. c. 5. II.* Qui concludit, aut
» violenter detinet carcere, vel loco, unde sine dedecore non po-
» test exire. *ibid. III.* Qui persequitur, ut in flumen, fossam
» incidat, equo decingat, etc. *ibid.* * (An autem incurrat is qui
» Clericum insequens, præter intentionem, et prævisionem,
» est causa ut ille cadat? *Negat Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect.*
» I. §. 1. n. 5. cum *Silo. et Renz. t. 1. p. 577. q. 6.* et meritò
» probabile putat *Croix l. 7. n. 308,* quia tunc casus merè
» per accidens se habet. Sed non minus probabiliter affirmat
» idem *Croix cum Sporelli;* hinc dicit cum eod. *Sporelli Fag-*
» nan. etc. (et huic consentit ipse *Bon. l. c.*) non excusari ab
» excommunicat. explodentem sclopus in Clericum, qui ob metum
» exanimis caderet, licet globus eum non tangeret, quia tunc ex-
» plodens est causa per se talis læsionis.) * IV. Qui manus
» violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando,
» cædendo, sistendo per frænum; quæ actio, licet sit levis res-
» pectu corporis, non tamen respectu honoris, ib. * (Idque do-
» cent comm. *Suar. Pal. Bonac. et alii cit. n. 273. ac Salm. c. 4.*
» num. 26 et 27. cum *Laym. Avila, etc.*) * V. Qui aliquid
» supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo
» sit injuriosum ordini Clericali. *Laym. l. c.* * (Ita comm. *Suar.*
» *Bonac. Con. et alii cum Salm. c. 4. n. 25. ex c. Nemo, 11. q. 5.*
» et ex c. *Contingit, De Sent. excom. Clericus* autem consentiens
» ex eod. c. *Contingit,* etiam subest excommunicationi, sed hæc
» est tantum ferendæ sententiæ, ut bene advertunt *Bonac. et*
» *Croix l. 7. nu. 305.* dum in d. textu dicitur: Si quis Clericus
» sponte se subjecerit, excommunicetur. Hoc tamen intelligendum
» si talis percussio, non obstante consensu Clerici, non desineret
» esse injuriosa; nam secus esset, si consensus auferret injuriam,
» puta si Clericus petat cædi ab alio, ut luat sua peccata; *Salm.*
» c. 4. n. 20. in fin. cum *Con.*) * VI. Clericus si seipsum ex ma-
» litia, vel passione (secus si ex devotione) percutiat injuriosè;
» *Laym. l. c. ex Nav.* * (Ita cum *Busemb. tenent Suar. D. 22.*
» sect. 1. n. 59. et *Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 2. n. 7. cum Nav.*
» *Con. Sayr. Avila, etc.* Sed meritò oppositum putant probabili-
» *Pal. D. 3. p. 22. §. 2. num. 4. Diana p. 9. tr. 4. R. 7. et Croix,*

» l. 7. n. 310. cum Tolet. Barb. Turrian. Pasqual. et Delbene,
 » quia revera Canon videtur tantum loqui de altero Clericum lex-
 » dente. » VII. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat
 » vel per quem non debet, ut si morte dignus puniatur a iudice
 » seculari, vel modo illicito, ut si a Prælo punitur per laicum.
 » Bonac. loc. cit. ex Nao. Sayr. Suar. Fill. Conc. etc. Vide
 » Laym. c. 5.

275. — « 2. Non incurrit I. Fur, qui clam abscondit crume-
 » nam, vel vestem tollit Clerico; quia non est actio violenta, sed
 » fraudulenta. » (Secus, si violenter auferat, ut Laym. de cens.
 » c. 5. n. 5. cum Caj. Con. Suar. Mol. et Salm. eod. tit. c. 4.
 » n. 26. cum Pal. Avila, etc. comm. quia tunc actio, etsi non cor-
 » pus Clerici, lædit tamen honorem.) » II. Si percussio sit jocosa
 » (Quamvis sit gravis, et etiam cum aliqua ira irrogetur, modo
 » non pertingat ad peccatum mortale, ut rectè dicunt Pal. D. 3.
 » p. 23. §. 3. n. 2. Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 3. et Salm. c. 4.
 » n. 28. cum Avila et Tamb. ex c. 1. de Sent. excom. ubi dicitur:
 » Nec Clerici (excommunicantur), si sunt plenæ ætatis, et non
 » ex odio (intelligitur gravi), vel invidia, vel indignatione, sed
 » levitate jocosa se ad invicem percutere contingat) » vel casualis,
 » v. g. si janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum;
 » item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant;
 » Bon. l. c. ex Mol. Fill. Con. etc. » (Imò etiam in Minoribus
 » constituti; et quamvis sanguis è naribus effundatur, ut Salm.
 » c. 4. n. 28. Pal. l. c. n. 2. cum Laym. Con. et Mol. ac Bon.
 » l. c. sect. 1. §. 1. n. 14. cum Fill. et Avila, quia regulariter
 » percussio puerorum non reputatur graviter injuriosa; idque
 » admittit Sotus ap. Salm. loc. cit. etiam si percussio fuerit gravis;
 » hoc tamen intelligendum, si hæc non fuerit intentia) » item si
 » percussio fit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris,
 » parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen
 » inculpatæ tutelæ. Laym. infra. III. Et denique, quando-
 » cumque percussio ob levitatem, vel imperfectionem actûs non
 » esset mortalis, illata laico, ut docent Cajet. Avila, et Sa: quod
 » tamen Suar. universaliter non admittit. Vide Bon. l. c. IV. Si
 » fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quod habitum non
 » gestet, quia ignorantia excusat. »

Sic etiam excusat ira subitanea, quæ efficiat, ut non plenè adver-
 » tatur quod fit, ut communiter Suar. D. 22. sect. 1. n. 50. Bon. D. 2.
 » q. 3. p. 6. sect. 4. n. 3. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. Pal.
 » D. 3. p. 5. §. 3. n. 3. cum Con. et Salm. c. 4. n. 28. Sed hic dubit.
 » 1. an incurrat excommunicationem qui percutit aliquem, igno-
 » rans esse Clericum, sed animo ita comparatus, ut si sciret, etiam
 » percuteret? Affirmant Coo. Ugol. etc. ap. Croix l. 7. n. 314. Sed
 » communiùs, et probabiliùs negant Sanch. Dec. l. c. c. 10. n. 16.
 » Suar. D. 4. sect. 8. n. 8. Bon. de Cens. in comm. D. 1. q. 2. p. 1.
 » n. 14. cum Vas. Mol. et Fill. item Pal. et Nao. ap. Croix l. c.
 » quia in ignorantia concomitante adest tantum voluntas inter-
 » pretativa, quæ non est vera voluntas. Secus verò dicendum, si

percutiens jam dubitaret, an ille esset Clericus, ut bene docet
 » Bon. ib. n. 18. cum Avila. Et idem tenent Suar. n. 10. Sanch.
 » n. 14. Croix d. n. 314. ac Bon. n. 21. cum Fill. Avila, et aliis, si
 » quis Clericum percutiat ignorans esse Clericum, sed intendens
 » eum percutere, sive laicus ille sit, sive Clericus. Dubit. 2. an ab
 » incurrenda excommunicatione percussoris Clerici excuset igno-
 » rantia crassa? Affirmant Sylo. Abb. Felin. etc. ap. Sanch. de
 » Matr. l. 9. D. 32. n. 41. quia (ut aiunt) illud, suadente Diabolo,
 » importat dolum, qui non reperitur in ignorantia crassa, sed me-
 » rito id reprobant Croix l. 7. n. 314 et Sanch. l. c. cum Coo. Ta-
 » bien. et aliis, quia tò suadente diabolo, tantum importat percus-
 » sionem cum peccato gravi. Dubit. 3. an incurrat qui percutit
 » Petrum Clericum, reputans Paulum Clericum? De hoc vide
 » dicta Tom. 2. l. 3. n. 628. v. Q. I. ubi sententiam affirmativam
 » tenuimus.

» V. Si prælatus, præceptor, pater subditum in minoribus
 » constitutum correctionis causa (licet ira accedat) percutiat
 » moderatè, habita ratione culpæ. » (Ita etiam Salm. c. 4. n. 29.
 » cum Bon. Avil. etc. et idem dicunt Salm. ib. de consanguineo,
 » qui percutit Clericum, cujus curam habet, ex c. Cum voluntate.
 » 54. §. Si quis, de Sent. excom.) » Imò Prælatus et Præceptor
 » Ecclesiasticus potest etiam in majoribus constitutum castigare.
 » » (Intellige semper moderatè; nam S. C. declaravit excommu-
 » nicatum quemdam Parochum, qui Clericum suum discipulum
 » correctionis causa in capite pluries percusserat, et deinde pug-
 » nis et baculo verberavit, ut refert P. Zach. Adn. ad Croix
 » l. 7. n. 318. qui ib. obeandem rationem non excusat ab excom-
 » municatione Prælatum si Religiosum cum excessu verberet,
 » pede tradat, aut similia faciat.) » An idem possit pater, con-
 » trovertitur in utramque partem probabiliter. Vide Laym. loco
 » mox citando. »

Quær. an pater possit verberibus Clericum punire? Certum
 » est posse, si Clericus est in Minoribus, ex dicto c. Cum voluntate.
 » 54. §. Si verò, de Sent. excom. ubi id conceditur omnibus illis, » qui
 » aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum,
 » ut cohibeantur à suis insolentis duxerint corrigendos. » Du-
 » bium est an possit, si Clericus est in Sacris constitutus? Prima
 » sententia negat: et hanc tenent Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 9.
 » Pal. D. 3. p. 23. §. 3. n. 8. cum Host. Panor. Ang. Mol. etc.,
 » quia nullibi habetur, quòd pater possit manus injicere adversus
 » Clericos in Sacris. Hæc est probabilis, at sententia affirmans
 » videtur probabilior, et hanc tenent Suar. D. 22. sect. 1. n. 49.
 » Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 4. Conc. t. 10. p. 468. n. 8. Tourn.
 » t. 2. p. 449. et Salm. c. 4. n. 30. cum Valent. Bann. Con. et Avil.
 » Et probatur ex c. 1. de Sent. excom. ubi excusatur Magister, si
 » scholarem Clericum (quamvis sit plenæ ætatis, ut ibi præmittitur,
 » unde includitur etiam Clericus constitutus in Sacris) intuitu
 » disciplinæ, vel correctionis percusserit. Si ergo non solum causa
 » disciplinæ, sed etiam correctionis potest Magister Clericum per-

cutere, tanto magis poterit Pater, cui principaliter et de jure naturali incumbit compescere insolentias filiorum.

« VI. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel exercens publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurræ, et terminatus non cesset, vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit privilegium. Vide *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.* »

Ita ex c. Si verò 3. de Sent. ex c. ubi excusatur à censura qui in Clericum cum uxore, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas; secus mulier illa non sit ita proxima in consanguinitate. Hinc *Fill. tr. 15. c. 1. q. 6. n. 12. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. et Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 7. cum Mol. Con. etc.* communiter non excusant percussorem Clerici inventi cum avia, aut nepte. Putant verò *Nao. c. 27. n. 84. et Bon. l. c. n. 6. cum Mol. Con. et Avila*, excusari Maritum, si ex industria se abscondit expectans Clericum id ignorantem, ut deprehensum in adulterio occidat; secus si conventionem facta cum uxore se abscondat, cum jura nunquam intendunt fraudes patrocinari. Sed etiam in primo casu rectius *Laym. loc. cit. cum Nao. contradicit Bonac.* quia tunc minimè verificatur quòd vir inveniat Clericum, dum cum expectat; hic enim ideo excusatur, quia (ut ait *Glossa*) nequit compescere subitanam iram, ad quam potius tunc se excitaret. Dicunt autem *Suar. D. 22. sect. 1. n. 37. Bonac. l. c. n. 8. Tourn. p. 494. et Salm. cap. 4. n. 31. cum Pal. Laym. Con. etc.* bene excusari virum, si occidat Clericum inventum cum uxore in loco suspecto, vel cum ea colloquentem post monitionem quòd se absteineat à tali colloquutione. Notant item *Tourn. l. c. Conc. p. 469. et Croix l. 7. n. 307. cum Nao. Sylo. Ang. etc.* tunc tantum excusari virum percutientem talem Clericum, quando percussio fit in ipso facto, vel continuo post adulterium: tunc enim solum acer ille doloris sensus meretur indulgentiam. Excusatur etiam mulier percutiens Clericum qui eam sollicitat, si non possit illum verbis avertere. Unde si Clericus tantum verbis tentat, verbis tantum hunc debet repellere, nisi ille sit adeo importunus, ut non valeat foemina per sola verba ab eo liberari; ita *Suar. D. 22. sect. 1. n. 23. et Salm. c. 4. n. 31. cum Sylo. Avila, Sayr. etc.* Hoc tamen intelligendum, si ex tali sollicitatione constituatur mulier in aliquo morali periculo labendi saltem in peccatum cogitationis.

276. « Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: 1. Quando percussio, etsi mortalis, est tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi (ita ex c. Pervenit, de Sent. exc.) »
 « v. gr. si fiat palma pugno, aut lapide non relinquente vestigium, et secundum *Anton. et Dian. p. 9. t. 4. Res. 19.* nisi notabilem injuriam, et magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ sanguinis effluant. » (Ita etiam *Viva q. 5. Art. 3. n. 8. cum Dian. et*

« *Glossa.*) » Enormis vero erit, si membrum proscindatur, co-
 « pius sanguis fundatur, vel etiam ratione dignitatis personæ,
 « ut si percutiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapa. 2. Si per-
 « cussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, clau-
 « dus, servus, filiusfamilias, vel non sui juris, uti et regulares, ac
 « moniales invicem verberantes; item si sint homines delicati, et
 « quotquot habet legitimum impedimentum, ut non possint ire
 « ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommu-
 « nicatione, *Fill. l. 15. c. 6. n. 35. et seq.* Deinde si sit occulta.
 « V. supra *hic c. 1. d. 6. et Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omni-
 « bus casibus pro foro conscientie potest etiam facultas absolventi
 « impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à ma-
 « jore Pœnitentiario, ut supra *hic lib. 1. t. 2. c. 4. in Append.* »

277. — Oportet igitur distinguere: alia est percussio Enormis, alia Mediocris, sive gravis, alia Levis, quæ non jam dicitur levis, quia importat tantum peccatum veniale; ad incurrendam enim excommunicationem semper requiritur culpa gravis: sed dicitur levis respectu ad gravem et enormem. Hujusmodi distinctio communiter à DD. assignatur, et colligitur à Constitutione in Extrao. Perlect. quæ in extensum refertur à *Nao. Man. c. 27. n. 91. (pag. n. 547.)* ibique ab aliis attribuitur Innoc. IV, et ab aliis Pio II, sed *Nao.* eam attribuit Joanni XXII. Cæterum communiter AA. illam admittunt, ut *Cabass. T. J. l. 5. c. 2. n. 6. et Pal. Bon. Ronc. et infra citandi.* In præfata autem Extrao. sic legitur: « Respondemus percussorem levem esse pugnæ, palmæ, manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque suggillationem carnis relinquit neque abscedit membrum, sine extractione dentium, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quòd hujusmodi levis percussio, ut pugnæ, aut unguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem. Ad judicandum tamen, quæ læsio sit levis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam qualitatem ejus et modum percutiendi cum omnibus suis circumstantiis loci, personæ et aliis. Personæ, si est Magister, Judex, Prælat, Pater, Patronus, aut Dignitas, percussus injustè à subdito, aut ab alio se viliori, quia ex hoc interdum censentur graves injuriæ, quæ ex se sunt leves, aut mediocres. Et quia conditio negotii non patitur integram determinationem hujus rei, relinquimus tuo arbitrio, ut declares quæ sit levis, et quæ enormis injuria, admonentes ut potius declares in dubio esse percussorem gravem, et ab ea non posse absolvere, quam declarando levem esse, occasionem præbeas lædendi Statum Ecclesiasticum. »

Hinc dicunt DD. esse percussorem mediocrem illam qua extrahitur dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit suggillatio carnis, qua sanguinis copia effunditur absque gravi læsione, vel injuria; ita *Bon. d. 2. p. 6. sect. 5. n. 8. et Ronc. p. 104. q. 1. R. 3.* Percussionem verò enormem dicunt idem *Bon. et Ronc. ac Pal.*

D. 3. p. 23. §. 4. n. 2. *Tourn. l. 2. p. 495. et Conc. p. 468. n. 9.* esse, si magna intervenit vulnatio vel magna sanguinis effusio aliunde quam è naribus, vel magna injuria.

278. — Communiter autem advertunt præfati AA. et alii, quod sæpe percussio levis possit evadere gravis vel enormis ratione circumstantiarum, nimirum I. Ratione personæ læsæ, prout Abbas, Prælati Monasterii, aut Judex, Herus, aliunde in dignitate constitutus, dicunt *Pal. Bon. Conc. Tourn. et Ronc. ll. cc.* II. Ratione personæ lædenti, ut si Officialis laicus auctoritative percutiat Clericum, vel plebeius Ecclesiasticum nobilem: *Suar. D. 22. Sect. 1. n. 91. Ronc. l. c. et Bon. d. num. 8. cum Navarr. Mol. Fill. et Reg.* III. Ratione personæ coram qua fit percussio, nempe si fit coram Prælato, aut alia persona in dignitate constituta, *Bon. Ronc. et Pal. cum Mol.* IV. Ratione scandalii, nempe si Monachus cum gravi scandalo Clericum secularem percutiat: *Viva de Censur. q. 5. a. 3. n. 8. Ronc. l. c. et Bonac. ib.* qui addit idem esse, si quis percutiat Clericum in Claustro coram Regularibus. V. Ratione loci, nempe si percussio fit in Ecclesia, vel platea: *Cabassut. T. J. l. 5. c. 2. n. 6. Pal. Conc. Tourn. et Ronc.* VI. Ratione temporis, ut si quis percutiat Clericum sacris vestibus indutum, vel dum vacet publicis Officiis in choro, vel in actu Processionis, aut publicæ supplicationis. *Cabass. Pal. Tourn. et Ronc.* VII. Ratione injuriæ, ut si quis Clericum denudet, vel atramento aut stercore ejus vultum fœdet, ut *Cabass. l. c.*

279. His positis, sciendum quod à percussione levi, etiam publica, possint absolvere Episcopi, ut docent communiter DD. cum *Bon. D. 2. q. 3. p. 7. sect. 5. n. 3.* et patet ex c. *Pervenit, de Sent. exc.* Et sic pariter eorum Vicarii Generales, quia hoc habent Episcopi de jure ordinario, ut *Sanch. de Matr. l. 3. D. 7. n. 10. et Bonac. l. c. p. 6. s. 5. n. 4. cum Mol. Reg. Lazar. etc.* vide dicta 2. 224. Utrum autem possint ab ea absolvere habentes jurisdictionem quasi Episcopalem? vide dicta n. 79. A percussione verò enormi, aut mediocri, si est publica, potest absolvere tantum Papa, aut Legatus à Latere, qui gaudet auctoritate Pontificia, ex c. *Ad eminentiam, de Sent. exc.* Item possunt etiam Legati missi ad aliquam Provinciam, ex c. *Penult. de Offic. Legati.* Si verò percussio fuerit occulta, possunt ab ea absolvere etiam Episcopi, ex c. *Licet 6. in Sess. 24. Trid.* Et à publica etiam mulieres ex c. *Mulieres de Sent. exc.* Et hoc etiam si percussio fuerit enormis ut *Viva q. 5. a. 5. n. 10. cum Suar. Mol. et Fill.* Et sic pariter possunt absolvere impuberes, etiam si hi post pubertatem absolutionem petant, *Viva l. c. cum iisd. AA. ex c. Pueris fin. eod. tit.* Item eos qui collegialiter vivunt, si percussio fuerit gravis, non verò si enormis; vide dicta num. 88. circa fin. ad n. X. Item omnes impeditos adire Romam juxta dicta c. n. 88. Quos autem, et quando Prælati regulares possint absolvere subditos, et alios ab hac excommunicatione, vide dicta n. 107. Bene autem advertit *Croix l. 7. num. 325.* quod pro absolutione censuræ ob

percussionem Clerici etiam publicam potest recurri ad S. Pœnitentiarium.

280. — Dubit. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? *Bordon. ap. Vivam q. 5. a. 3. n. 8.* dicit censendam esse levem. Sed omnino dicendum est oppositum cum *Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 5. n. 8. Viva, et Ronc. l. c. ac Conc. p. 468. n. 9.* qui testatur esse commune, et patet ex cit. *Extrao. Perlectis n. 227.* ex verbis illis: « Admonentes, ut potius declares in dubio esse » percussione gravem, et ab ea non posse absolvere. » Ibi datur ratio, « ne occasionem præbeas lædendi statum Ecclesiasticum. »

Dubit. 2. An incurrat hanc censuram qui Clerico venenum præbet? Adsunt quatuor sententiæ. Prima, quam tenent *Avila, et Rodriq. ap. Dian. p. 9. tr. 4. R. 36.* absolute negat nisi venenum per vim præbeatur ad potandum, nam alias (ut aiunt) non fit violentia personæ, sed naturæ; sed merito *Diana loco citato* hanc opinionem rejicit, cum sit contra communem; et *Renzius t. 1. p. 578. quæst. 9.* refert anno 1640 eam fuisse expunctam ex Summa *Rodriq.* ob mandatum S. Inquisitionis in suo expurgatorio. Secunda sententia, quam tenent *Fill. tr. 11. n. 126. et Suarez,* ac alii *ap. Croix l. 7. n. 302.* dicit non incurrere censuram, nisi morte secuta; sed neque hæc opinio videtur satis probabilis. Tertia sententia, quam tenet *Croix l. c. cum Beia, et Sperelli,* dicit hunc ab initio incurrere, quia venenum de se est aptum statim lædere. Quarta demum sententia communior, quæ videtur mihi probabilior dicit non incurrere, nisi postquam venenum inceperit lædere. Ratio, quia ad incurrendam censuram Canonis non requiritur mors, sed requiritur quidem effectus secutus, nempe violentia illata; antequam autem venenum lædat, non adest effectiva violentia, sed tantum actio apta ad violentiam inferendam; ita *Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. n. 6. Viva q. 5. a. 4. n. 2. et Diana l. c. cum Squillante,* quibus adhæret etiam *Renzius l. c.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc. libros Hæreticorum. — 282. Ad quam incurram, requiritur I. ut Auctor sit hæreticus. An legi possint libri Infidelium, vel Hebræorum? — 283. II. Ut liber hæresim contineat, vel de Religione agat. Quid, si error abradatur? vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus? Quid, si quis legat ad confutandum Hæreticum? — 284. III. Ut legatur materia notabilis. — 285. IV. Ut scienter legatur, etc. — 286. Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. — 287. An prohibeantur libri Philosophici, vel qui incidenter hæresim continent? — 288. Quinam libri prohibentur in Indice? — 289. Quot Classes librorum prohibitorum Index constituat? — 290. Ad quem spectet libros prohibere? — 291. An liceat ex curiositate, etsi cum licen-

tia, legere libros hæreticos? Et an legere libros prohibitos ei qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam? (*Vide de hoc dicta Tom. 1. l. 1. n. 199. in fin.*) — 292. An incurrat qui legit proœmium, indicem, etc. An qui audit legere? Et quid si inducat ad legendum? — 293. An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum? — 294. An qui legit duas lineas, vel minus quam paginam? — 295. An qui retinet parvo tempore? — 296. An excuset ignorantia crassa? Quid, si quis scit ex viro probò librum esse prohibitum? — 297. An incurrat excommunicationem qui impedit, ut liber comburatur, aut laudat stylum, etc. — 298. An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium? — 299. An qui eum comburit? A quo impetranda licentia legendi? — 300. An ad incurrandam excommunicationem ob hæresim, requiritur I. Ut sit formalis. — 301. Qu. 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata? — 302. Qu. 2. An qui dubitat circa res fidei? — 303. Requiritur II. Ut error externe significetur. — 304. Requiritur III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requiritur IV. Animus profitendi errorem. — 305. Vide alia advertenda. — 306. Incurrunt etiam, *Credentes, Fautores, Receptatores, et Defensores.* — 307. Qu. 1. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. — 308. Qu. II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto? — 309. Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. — 310. II. Domini imponentes tributa. — 311. III. Quinam alii incurrunt excommunicationem Bullæ?

281. — « **RESP.** Præcipua est in hæreticos, quæ extenditur » non tantum ad fautores, receptatores, et defensores hæreticorum, ut sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, im- » primentes, et defendentes libros hæreticorum de religione trac- » tantes, vel hæresim continentes, ex quavis causa publica, vel » occulta, quovis ingenio vel colore. Ad quam excommunicatio- » nem incurrendam requiruntur 4 conditiones. I. Ut auctor libri » sit hæreticus. II. Ut liber hæresim expressè contineat, vel de » religione agat. III. Ut legatur materia notabilis, et sufficiens ad » mortale. IV. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. » *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. n. 1.* »

282. — Ut igitur hæc excommunicatio incurrat, requiritur I. ut auctor sit hæreticus, quapropter eam non incurrunt legentes libros infidelium, etsi hæresim contineant, dum dicitur in Bulla libros Hæreticorum; ita *Suar. D. 20. s. 2. n. 11 et 13. et Salm. de Cens. c. 4. n. 17. cum Sanch. Pal. etc.* Liber autem Thalmud et similes Hebræorum prohibentur per Bullas Pii IV et Clem. VIII ap. *Croix l. 7. nu. 333.* Dicit autem *Holzm. t. 1. pag. 179. n. 78. v.* Qui legunt, etiam numerari inter libros in Bulla vetitos librum qui ex professo tractet de hæresi, quamvis lateat Auctor, quia tunc Auctor certè censetur hæreticus.

283. — Requiritur II. ut liber de Religione tractet, vel hæresim contineat. Sufficit igitur ut liber unum tantum errorem contineat contra fidem, vel si ex professo (non autem obiter) agat de Religione, nempe de S. Scriptura, vel de Theologia Scholastica, Dogmatica, aut Morali, vel Mysteriorum fidei, de Cultu Dei

aut Sanctorum, de Ritibus Ecclesiæ, de Canonibus, de rebus spiritualibus, et similibus, ita *Salm. c. 4. num. 72. Suar. n. 16. Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 21. Laym. l. 2. tr. 1. c. 7. n. 3.* item *Dicast. Illung. Tamb. etc. ap. Croix l. 7. n. 331.* Si verò error ille contra fidem sit abrasus à libro, *Croix n. 330. cum Pignatell.* dicit probabiliter excusari à censura, qui reliqua libri legit, quia tunc liber non continet ampliùs hæresim, nec ullum periculum inducit. Contradicunt tamen *ib. Suar. Bon. et alii, ac Sanch. l. 2. c. 10. n. 3.* quia particularis illa expunctio non tollit communem libri prohibitionem. Sed mihi non displicet distinctio, quam tradit *Sporer t. 1. de fide p. 122. n. 40.* nempe, si liber tractet ex professo de Religione, non obstante abrasione erroris, remanet prohibitum, quia in Bulla omnino vetatur legere aut retinere libros Hæreticorum tractantes de Religione. Secus si liber tractet de alia materia, puta de Philosophia, aut de Historia, exceptis tamen libris Centuriarum Magdeburgensium et similibus, in quibus revera tractatur de Religione, atque in iis intentum est evellere statum Monasticum, et denigrare Ecclesiasticum. Dicit autem *Croix cum Suar. Tol. Pal. Pignat. et aliis communissimè (contra Decian. Masc. et Caram.)* legentem huiusmodi libros Hæreticorum non effugere excommunicationem Bullæ, etiamsi legat ad confutandum errorem, et sine periculo perversionis, quia prohibitio facta est in odium Hæreticorum, cum in Bulla vetetur lectio ex quavis causa, vel colore. Limitant tamen *Laym. et Dicast. apud eumd. Croix n. 343.* si quis vir doctus legeret eos, sperans certo fore, ut aliquem hæreticum convertat, hinc probabiliter dicunt *Holzm. p. 177. n. 77. v. Sed nunquid, et Elbel. t. 2. pag. 439. num. 99. cum Mayr,* quòd ex epikeia bene excusantur legentes librum hæreticum, si necessariò indigeant tali lectione ad convincendum Hæreticum ex suo proprio, vel alterius Hæretici libro, puta inveniendò contradictionem, etc. modò periculum sit in mora, nec pateat recursus ad Romam, vel aliò. Qui verò legeret libros vel scripta ob hæresim vel ob hæresis suspicionem prohibita, licet probabiliter cum *Pignatell. et Duard. apud Croix n. 334.* non incurreret excommunicationem Bullæ, nisi Auctor sit damnatus ut hæreticus, vel natus ex secta hæretica: tamen incurreret excommunicationem Indicis, quæ verò non est reservata.

284. — Requiritur III. ut lectio fiat in materia notabili, nam licet *Tolet. et Ugolin. apud Bon. D. 7. q. 2. p. 4. n. 14.* negent dari in hoc parvitatem materiæ, quia (ut aiunt) in una sola linea potest quis errorem invenire; communiter tamen DD. admittunt materiæ parvitatem, quamvis discrepent in assignando qualis sit. Alii enim, ut *Sanch. l. 2. c. 10. n. 31. cum Sa, Manuel, et Vivald.* dicunt esse unam paginam, et plus, si volumen sit ex maioribus; at hanc opinionem meritò non admittunt *Salm. c. 4. num. 74.* et idem sentit *Bon. l. c. si pagina sit grandior;* alii, ut *Graff. et Reg. apud eumd. Bon.* dicunt esse tres vel quatuor lineas; alii ut *Suar. D. 20. s. 2. n. 20. et Pal. tr. 4. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 6. cum Azor. Con. et Sayr. apud Bon.* dicunt esse decem

lineas; alii tandem, ut *Holzm. tom. 1. p. 177. n. 77. v. Dixi quarto, Spor. t. 1. p. 124. n. 44. Elbel t. 1. p. 397. n. 113. et Croix l. 7. n. 331. cum Marchant.* rectius distinguunt, in hoc attendendum esse finem prohibitionis, si aperiendo librum hæreticum incidas in doctrinam, quæ directè est contra fidem, poteris excommunicationem incurrere, etiamsi legas paucas lineas, quia in ipsis potest esse periculum perversionis; secus si liber esset principaliter de materia indifferenti, tunc enim legendo etiam paginam, excusaris à mortali, si nullum ibi legas errorem.

283. — *Requir. IV.* ut hujusmodi libri scienter legantur, imprimantur, aut retineantur. Et eidem excommunicationi subjacent eos ementes, vendentes, aut asportantes, ut dicunt *Salmant. c. 4. n. 47. ex Decr. Pontificum.* Necnon defendentes non solum verbo, sed etiam facto, nempe si impediunt quominus tales libri Episcopo tradantur, ut dicunt *Pal. Tamb. et alii communiter cum Croix l. 7. n. 358.*

286. — « I. Non excommunicaris I. Si legas libros Catholicorum referentes verba Hæreticorum, etiamsi animo hæresim discendi legas. *Laym. l. c. ex Navar. Sanch. etc. (Est commune cum Azor. Suar. Bon. et Pignat. ap. Croix l. 7. n. 335.)* II. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adjecta scholia, vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. t. 5. d. 21. s. 2. limitat, nisi scholia essent tam copiosa, ut ex iis potius, quam ex textu, liber constare videretur. Laym. l. c. ex Navar. Sanch. etc.* »

Quæritur, an legens Scholia Hæretici in libro catholico incurrat excommunicationem? Affirmant *Suar. et Krimer ap. Croix l. 7. n. 334.* si Adnotationes essent libro majores, quia talis liber potius est Hæretici commentantis, quam Catholici. Imò *Croix* censet incurrere, etsi Scholia mole sua non adæquarent librum, quia tales libri magis habentur propter Adnotationes, quam propter textum Catholicum. Negant verò *Tamb. Dec. l. 2. c. 1. §. 7. n. 9. cum Sanch. ac Bon. ap. Vivam q. 5. a. 1. n. 8. in fin.* qui ipsis adherent, dicentes, Summam D. Th. non appellari librum Cajetani, quamvis hujus Adnotationes textum D. Th. superent. Addit tamen *Viva* legentem hujusmodi librum saltem non excusari ab excommunicatione non reservata Indicis, lata in legentes libros damnatos ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, ut habetur ibi in *Regula 10.* His tamen non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ, si Scholia sint adeo uberiora, ut liber potius constet ex ipsis, quam ex doctrina catholica, ut dicunt *Pignatell. et alii ap. Croix l. c.*

287. — « 2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, et alii hæresim non continentes, *Laym. l. c. n. 3.* Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantum continent hæresim, non agentes ex professo de fide; (Verius dicendum de errore, ut docent *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 25. Pal. D. 2. p. 10. n. 7. Bonac. D. 2. q. 5. p. 4. n. 19. et Salm. c. 4. n. 71. in fine*), Sa, et *Graff. ap. Laym. l. c. contra Suar. et Sanch.* qui id con-

firmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta. Vid. *Bec. 2. 2. c. 15. qu. 8.* Legens tamen tales incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi est receptus est, quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum illo rigore, ut habet *Laym. l. c. n. 8.* »

288. — Hic notandum, quòd *Clem. VIII* in Indice librorum prohibitorum, firmato auctoritate *Pii IV* vetaverit legere omnes libros Hæreticorum, donec expurgentur, et Hæresiarcharum, etiamsi hæresim non contineant, nec tractent de Religione, sub excommunicatione non reservata, vide *Salm. c. 4. n. 73. et Croix l. 7. n. 360.* Item libros cujusvis Auctoris non hæretici prohibitos ob suspicionem hæresis, ut in *Reg. 10.* Indicis. *Viva Qu. 5. Art. 1. n. 8.* Item *S. Pius V* in *Const. Cum sicut*, prohibuit legere, aut retinere libros cujusvis Auctoris suspecti de hæresi, indigentes expurgatione, donec expurgentur, sub excommunicatione reservata Papæ. Ut autem agnoscatur, quinam libri expurgatione indigeant, dantur regulæ in *Expurgatorio Romano ap. Salm. l. c.* Insuper *Sixtus V* prohibuit sub excommunicatione reservata quemcumque librum de Astrologia seu divinatione futurorum; vide *Salm. c. 4. n. 73.* Item in Indice prohibentur omnes libri ex professo tractantes de obscenis; *Reg. 2. 7 et 9.* Notat autem *Croix v. 360.* cum *Laym. in fin.* legentes libros obscenos peccare quidem graviter, si materia sit gravis, sed non incurrere excommunicationem. Idem dicunt de legentibus libros magicos; sed melius ait *Viva Qu. 3. Art. 1. n. 8.* eos incurrere excommunicationem non reservatam, quia tales libri in *Reg. 9.* prohibentur ob hæresis suspicionem.

289. — Sciendum, quòd Index tres Classes librorum prohibitorum constituit. I. Classis continet omnes libros Hæreticorum hæresim habentes, vel de Religione tractantes. II. Classis continet libros Catholicorum contra fidem, vel bonos mores, qui (ut ait *Lupus p. 4. lib. 25. d. 1. art. 1.*) non prius censentur prohibiti, quam specialiter in Indicem referantur: intellige, præter libros in Indice prohibitos per se, ut mox infra. III. Classis continet libros editos sine nomine Auctoris, qui non omnes (ut bene advertit *Lupus loc. cit.*) dampnati sunt, sed tantum illi qui pravam doctrinam tradunt; sic enim videmus praticari à viris probis et doctis; et ita colligitur ex Bulla *Alex. VII. Speculatores*, ubi de hac prohibitionem Pontifex loquens, dicit: « Contin- git, ut plerique libri ignoti Scriptoris, qui tertiæ Classi assignantur, peiores multò sint, quam in prima et secunda recensiti. » In Indice autem prohibentur in *Reg. 2.* omnes libri hæresiarcharum, etsi Hæresim non continent, et de Religione non tractant. Deinde omnes libri Hæreticorum, donec ab Episcopis examinentur, et approbentur. Item Biblia vulgaris, et libri controversias disserentes inter Hæreticos vulgari sermone conscripti. Item libri obsceni ex professo, et libri magici. Hinc ibi excommunicantur, qui libros Hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta, ob falsi dogmatis suspicionem damnata legerit, vel habuerit.

290. — Prohibere libros per totum Orbem spectat ad Pontificem, et pro ipso ad S. Congregationem. Episcopi autem, et Inquisitores possunt libros prohibere in territorio proprio. Magister S. Palatii etiam potest, sed ut putat *Bordon. in Man. cons. sect. 48. n. 5.* tantum pro Urbe, et ejus districtu: nunquam enim visæ sunt illius prohibitiones publicari.

291. — Putat *Croix l. 7. n. 346.* quod, cum datur licentia legendi libros hæreticos ad errores confutandos, graviter peccaret, qui legeret ex curiositate (licet excusaretur ab excommunicatione), quia tunc cessat finis licentiæ, sed hæc ratio non suadet, tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto, ut diximus de *Jejun. l. 3. num. 1022*, tum quia Superior ob duas causas dispensat, primo quia considerat dispensato non imminere periculum perversionis; secundo quia sperat lectionem esse illi, vel aliis proficuum, unde si cessat secunda causa, non cessat prima. An autem possit legere librum prohibitum sine licentia, qui certus est moraliter lectionem sibi non obfuturam? Quidquid dicant alii, omnino est negandum cum *Croix n. 375. in fine, et Pal. Tol. Suar. Sanch. Tamb. etc. juxta dicta l. 1. n. 199. in fine.*

292. — « 3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate » solum præmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, » vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ut habet *Laym. l. 1. c. et Bon.* (Vide dicta n. 284.) » 2. Probabiliter etiam is, qui al- » terum jussu suo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. 1. c. Azor. etc. contra Sanch.* » (Probabiliter dicunt *Spor. p. 124. n. 43. et Croix l. 7. n. 342. cum Azor. Silo. Pignatell. et Sayr. excusari ab excommunicatione qui audit, modo non induxerit alium ad legendum. Imò Sanc. Dec. lib. 2. c. 10. n. 48. Pal. D. 2. p. 10. §. 2. n. 4. cum Con. Ugol. ac Bon. D. 1. q. 2. p. 4. n. 11. cum Sousa, Nao. et Reg. item Fill. Tamb. etc. apud Croix l. c. dicunt excusari, quomodo induxerit; idque merito putant probabile Croix ib. et Viva q. 5. art. 1. n. 9. Atque Spor. l. c. et Sousa, ac Stephan. ap. Croix excusant etiam à peccato, si audiens ex auditione nullum periculum incurrat perversionis.) »*

293. — « 4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam » concionem, aut epistolam seorsim editam legit, quia non est » liber. *Laym. l. 1. c. n. 5. ex Sanch.* »

Sic etiam sentiunt *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. num. 30. Holzm. p. 77. num. 77. v. Dic. cum Bonac. Castrop. et Lugo apud Croix l. 7. num. 337.* Sed oppositum tenent *Suar. et Farinac. apud Salm. de Censur. c. 4. n. 72.* Sed vide quæ dicuntur hic in fine hujus numeri. An autem incurrant censuram legentes Manuscripta Hæreticorum? Affirmant *Holz. l. c. et Croix l. 7. num. 339. cum Suar. Sanch. Dicast. Stoz, Pignat. Stephan. et alii communiter ut asserit. Sed negant Viva ad Prop. 45 Alex. VII. n. 10. Sporer p. 123. n. 39. ac Azor. Barb. Tamb. ap. Croix, qui putat probabile, quia revera Manuscripta non sunt libri, qui facilius, cum sunt impressi, habentur, et libentius leguntur. Idem sentit *Sylvius (apud Croix)* dicens: « Libri manuscripti communicari pos-*

» sunt ad legendum, nam tantum prohibentur, ne communicentur » ad imprimendum. » Refertque *Sylvius*, sic etiam declaratum fuisse à S. C. Sed his non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ, tum quia est communior, tum quia Manuscripta etiam veniunt nomine libri, prout quidem libri dicebantur, antequam typum inventum fuisset, et etiam nunc Parochorum registra Baptismorum, Matrimoniorum, etc. in Rituali, et communiter appellantur libri. De contraria autem Declarat. S. C. ait *Croix* non satis constare. Cæterum advertunt *Salm. c. 4. n. 73. in fin.* quod in Expurgatorio Rom. edito ex Decr. Trid. prohibetur sub excommunicatione (non tamen reservata) legere omnes scripturas ab Hæreticis compositas, etiam breves, et quamvis hæresim non contineant, donec examinentur et approbentur.

294. — « 5. Non sufficit una alterave linea. Imò secundum » *Sanch. Rodr. et Sa.* nec integra pagina, etiam magni volumi- » nis; quod tamen *Bon. et Laym. l. c.* non concedunt; licet hic » fateatur Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuo » daretur peccati mortalis, et excommunicationis eum, qui bono » fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit. » (Vide dicta » supra n. 284. v. *Requir. III.*) »

295. — « 6. Non incurritur, si retineantur libri parvo tem- » pore, v. g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ita et temporis » parvitas excusat. *Laym. n. 7. ex Graff. Sayr. Sanch. etc.* »

Hoc satis probabile est, ut dicunt etiam *Bon. D. 6. q. 2. p. 3. n. 15. Holzm. p. 178. num. 77. v. Dic. 10. et Pal. tr. 4. D. 2. p. 10. n. 10.* Idque admittunt idem *Pal. et Viva q. 5. art. 1. n. 9.* (contra *Suarez*), etiamsi quis retineat librum illo modico tempore, animo semper retinendi, quia tametsi peccet, non incurrit tamen excommunicationem; nam qui retinet per modicum tempus, non dicitur notabiliter retinere. Imò *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 65. Laym. l. 2. tr. 1. c. 15. n. 7. cum Sayro, ac Graff. et Pignatell. ac Stoz. ap. Croix l. 7. n. 351.* excusant eum, qui retinet librum longiori tempore, expectans tempus opportunum ad tradendum Superiori, vel alii licentiam habenti.

296. — « 7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias » esse hæreticum, vel tractare de Religione. » *Laym. n. 4. Vide Sanch. l. 2. Mor. c. 10. num. 3. et l. 9. de Matr. d. 32.*

Communiter docent DD. non incurrere censuram eum qui legit, aut retinet librum cum ignorantia crassa facti vel juris, quia in Bulla damnantur scienter legentes, etc. ita præter *Busemb. Laym. et Sanch.* dicunt *Bon. D. 1. q. 2. p. 4. n. 8. Holzm. p. 177. n. 76. Dic. 2. et alii passim;* et hoc est juxta dicta n. 47. An autem excuset ignorantia affectata? Vid. n. 48. et l. 6. num. 1124. circa fin. Nullo modo tamen excusatur, qui legit aut retinet, sciens ex fama publica, vel saltem à viro fide digno librum esse prohibitum, ut docent *Lugo, Sanch. Bon. et alii communiter cum Croix l. 7. n. 345.*

297. — « 8. Non excusatur is, qui librum vel in aliena domo, » vel alieno nomine, vel animo non legendi habet; Item nec is,

» qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum. Item qui
 » impedit ne comburatur : qui disputationis causa defendit. Ita
 » Bon. qui tamen excusat eum, qui laudat styllum, vel ingenium
 » Auctoris, vel bonam doctrinam quæ in eo est, sed non qua-
 » tenus in eo est; v. g. si dicat : hic liber esset bonus, si non
 » haberet hæresim; quia talis non defendit. V. Laym. l. c. Bon.
 » d. 2. q. 5. p. 4. »

298. — Ex communi sententia docent Suar. D. 20. sect. 2. n. 21
 Sanch. l. c. num. 52. Pal. tom. 1. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 7
 Ronc. de Cens. p. 90. q. 2. R. 4. et Sal. c. 4. n. 74. Croix l. 7
 nu. 347. et Bon. D. 1. qu. 2. p. 4. n. 5. cum Ugol. Graff. et Sousa,
 non eum effugere excommunicationem qui deponeret librum hæ-
 reticum apud alium, non abdicando à se dominium; quia is qui
 retinet dominium, adhuc dicitur librum retinere, cum possit
 repetere quando vult. Idem dicendum cum Croix l. c. ex Pign.
 et communi (contra Duardum) de omnibus aliis libris prohibitis,
 de quibus adest Prop. 45 damnata ab Alex. VII. ubi : « Libri
 » prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum ad-
 » hibita diligentia corrigantur. » Et idem dicendum de eo qui
 retinet librum alterius in deposito, commodato aut pignore, ut
 Salm. l. c. et Croix d. n. 347. cum Pignat. et Duardo. Dicit
 tamen Croix n. 352. cum Veriys, bene satisfacere qui tradit li-
 brum in locum sequestratum, qui solet assignari in singulis Monas-
 teriis. Cæterum, si quis deponeret librum apud habentem licen-
 tiam cum pacto expresso non repetendi, ita ut alter non teneatur
 reddere nisi post expurgationem, vel post licentiam obtentam,
 hunc non damnarem, quia in hoc videtur adæquatè cessare pe-
 riculum legendi; et tantò minus damnarem, si donaret librum
 habenti licentiam, sub conditione ut reddat si deinde ipse licentiam
 obtineat.

299. — Qui autem habet librum hæreticum, tenetur tradere
 Inquisitoribus ex præcepto Julii III et Pii IV. Hinc dicunt Suar.
 Barb. Dicast. etc. apud Croix l. 7. n. 355. incurrere censuram,
 qui illum comburit in loco, ubi viget Inquisitio. Sed excusant
 Salm. d. num. 74. et Croix num. 355. cum Sanch. Filiuc. et Pignat.
 quia, cum liber comburitur, nequit dici quòd retineatur. At-
 tamen Julius III, in sua Bulla, Cum meditatio, expressè prohibuit
 in virtute Sanctæ obedientiæ omnibus qui habent libros velitos
 cujuslibet speciei, ne eos lacerent, aut comburant, præcipiens eos-
 dem deferri ad Inquisitorem aut Episcopum.

Facultatem legendi libros prohibitos tam in Bulla, quàm in
 Indice solus Papa, vel S. C. Indicis, aut Concilii concedere po-
 test. Tantum in casu magnæ necessitatis ait Fica q. 5. art. 1.
 n. 10. posse eam concedere etiam Episcopum. Hic autem quæ-
 ritur, an ipsi Episcopi possint legere libros prohibitos? Videba-
 tur affirmandum; omnes enim Episcopi, ubi formale Tribunal
 S. Officii non adest, sunt Inquisitores nati, qui valent via ordi-
 naria procedere contra delinquentes in materia Fidei. Sed omnino
 negandum cum Sylvio t. 3. qu. 2. a. 3. Concl. 2. in fin. Bar.

de Pot. Ep. p. 3. All. qo. n. 8. et Bon. t. 3. Disp. 1. s. 2. p. 4.
 n. 10. ex Bullis Julii III. Cum meditatio, et Pauli IV. Quia in
 futurorum, ac Pii IV. Cum pro munere, relatis ab auctoribus præ-
 fatis, in quibus tam Episcopis, quàm Inquisitoribus interdicitur
 librorum velitorum lectio, præterquam (excipitur) Senioribus,
 et Commissariis hæreticæ pravitatis. Intelliguntur, tò Commis-
 sariis, illi tantum Inquisitores, quibus commissæ est aliqua par-
 ticularis causa, quique legere possunt tantum libros ad illam ma-
 teriam concernentes, et tantum pro tempore quo commissio viget
 ut scribit et explicat Bon. l. c.

300. — Principaliter autem excommunicationem Papalem in-
 currunt Hæretici, eorumque Fautores, Receptatores, etc., ut
 habetur ex prima clausula Bullæ Cœnæ. Prius igitur agemus de
 Hæreticis, postea de Fautoribus. Ut Hæreticus hanc excommu-
 nicationem incurrat, requiritur I. Ut hæresis sit formalis, scilicet,
 cum errore intellectus, et pertinacia juxta dicta apud Busemb.
 l. 2. n. 39. Ille autem pertinax dicitur, qui adhæret suæ opinioni
 non obstante, quòd jam noverit eam adversari doctrinæ Ecclesiæ
 Romanæ. Ita S. Th. 1. p. q. 32. n. 4. cum communi et Salm. c. 4.
 n. 49.

301. — Sed hic quær. 1. An incurrat hanc excommunicationem,
 qui errat ex ignorantia culpabili? Si ignorantia sit tantum
 supina, communiter excusant DD. ut Tot. Sanch. Bon. Azor.
 Sayr. et plures cum Salm. c. 4. n. 50. Ratio, quia hanc censuram
 non incurrit, nisi qui est hæreticus formalis, sed ad hæresim
 formalem constat requiri veram scientiam erroris, alias deficit
 pertinacia, ut supra, requisita. Dubium est, an incurrat errans
 cum ignorantia affectata? Affirmant Canus, Val. Nao. apud Salm.
 n. 51. Sed probabilius negant Pal. tr. 4. p. 3. §. 2. n. 3. cum Azor.
 Arag. et Farin. ac Salm. c. 4. n. 52. cum Conin. Suar. Sayr.
 Bann. etc. Ratio, quia Ecclesiæ non contradicit, qui nescit se
 Ecclesiæ contradicere, ob quamcumque ignorantiam hoc faciat,
 et ideo non potest dici pertinax contra Ecclesiæ doctrinam.

302. — Quæritur 2. An incurrat excommunicationem tanquam
 hæreticus formalis, qui circa res Fidei dubitat? Quidquid alii
 dicant, quorum plures nimis obscure loquuntur, dicendum cum
 sententia communi, quòd si quis positivè dubitat de aliquo dog-
 mate fidei ab Ecclesia jam definito, judicans illud esse incertum
 propter rationes oppositas, procul dubio hic est hæreticus, et
 excommunicationem incurrit, ut habetur ex c. 1. de Hæret. ubi
 dicitur : Dubius in fide infidelis est. Secus verò, si quis negativè
 se haberet super aliquo articulo, suspendendo judicium, et ad
 alia se divertens, ne mentem fatiget, vel ut ad aliam cogitationem
 se applicet. Attamen advertendum quòd si ille deliberatè et per-
 tinaciter assensum ideo suspenderet, quia judicat motiva contraria
 fidei incertam reddere veritatem illam, tunc pariter ut hæreticus
 habendus est; ipse enim revera positivè dubitat de veritate fidei,
 dum format deliberatum et pertinax judicium non esse certa om-
 nia dogmata, quæ ab Ecclesia ut certa proponuntur; ita C. de

Jug. t. 3. D. 20. de fide n. 16. Sylo. t. 3. in 2. 2. 9. 11. ar. 1. Wig. Tr. 7. Exam. 3. q. 11. Antoin. Tract. de Virt. Theol. c. 3. q. 6. Salm. de cens. Tr. 10. c. 4. n. 51 et 55. Cuniliat. Tr. 4. d. 1. Præc. c. 2. §. 3. n. 4. Nat. Alex. de Sac. Ord. l. 4. art. 9. reg. 23. Bon. de Censur. D. 2. q. 5. p. 1. n. 3. Conc. Comp. l. 3. diss. 1. c. 9. n. 3. P. Ferraris Bibl. verb. Hæreticus n. 4. et alii.

303. — *Requir. II.* Ut error internus externè significetur per verba, aut signa ex se, vel ex circumstantiis hæresim manifestantia, ita communiter *Laym. l. 2. tr. 1. c. 14. n. 1. et Salm. de Cens. cap. 4. num. 48.* Hinc docet *Laym.* non incurrere hanc excommunicationem 1. Qui est hæreticus purè mentalis. 2. Qui abstinet à Missa, à jejunio, ab adorando Sacramento, etiam quia hæreticus est; possunt enim hæc attribui oblivioni, vel pravæ conscientiae, nisi ex circumstantiis clariùs manifestetur error. 3. Qui diceret: *Non est Deus*, tacito verbo, *Christus*; vel qui hoc scriberet caractere non intelligibili. Ratio, quia ad incurrendam excommunicationem voces, aut signa debent ex se hæresim exprimere. 4. Qui assereret se antea secutum fuisse hæresim, vel tunc propositum habere sequendi in futurum: quia sic non judicatur hæreticus præsens; Ita *Laym. n. 4. cum Azor. et Sanch.*

304. — *Requir. III.* Ut Actio hæresis manifestativa, sit moraliter mala: quare non incurrit excommunicationem, qui se manifestat ad petendum consilium. IV. Requiritur, ut ille suam hæresim manifestet, animo eam profitendi, ut docet *Laym. l. c.* Alioquin in his omnibus casibus, quia hæresis tantum ratione excommunicationis est reservata, potest ipsa à quolibet Confessario absolvi, sicut et excommunicatio illi annexa ex alio jure, nempe ex c. *Christus, etc. de Sent. exc.*, ubi excommunicatio contra Hæreticos universè lata est, sed non reservata; ita communissimè DD. Vid. *Salm. c. 4. n. 48.*

305. — Advertendum verò 1. quòd, ut excommunicatio incuratur, sufficit, ut manifestatio erroris etiamsi occultè fiat, quin aliis innotescat; prout certum est, et commune cum *Salm. de Cens. c. 1. n. 1/2. in fin. ac Azor. Avila, et Corn. ib. et aliis* passim. Quòd si manifestatio fuerit notoria, Hæreticus tamen non est vitandus, nisi sit etiam nominatim declaratus, et insuper publicè denunciatus, *Salm. c. 4. n. 48. in fine*, juxta dicta n. 136. Advertend. 2. quòd illi qui in hæresim incidunt, invincibiliter excommunicationem ignorando, eam non incurrunt juxta dicta l. 6. n. 74.

306. — Deinceps hanc excommunicationem incurrunt etiam Hæreticorum *Credentes*, id est qui eorum erroribus se assentiri externè manifestant, v. g. si quis dicat: *Credo, quod credit Calvinus*, vel quòd *Calvinus fuerit sanctus vir*. Incurrunt etiam *Fautores*, id est qui Hæreticis favent aut omissione, omittendo scilicet cum possint et tenentur ex officio Hæreticum capere, custodire, punire: aut commissione, illum laudando, vel adjuvando ut fugiat. *Receptatores*, qui hospitio recipiunt, vel occultant (etsi semel) Hæreticum, ut effugiat pœnas suæ hæresis. De-

fensores, qui errores illius defendunt, etsi internè aliud sentiant, vel qui impediunt, ne ille à judice capiatur aut puniatur; ita *Suar. de Censur. D. 21. sect. 2. n. 6. Sanch. l. 2. c. 10. n. 2. et Salm. c. 4. n. 63. cum aliis communiter.*

307. — *Quær. hic I.* An hi *Fautores*, etc. ut supra, incurrant excommunicationem, et alias pœnas, si non ex motivo favendi hæresi, sed ratione consanguinitatis, amicitiae aut similis, Hæreticis favent? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. de Cens. D. 3. p. 2. n. 5. Tolet. in expos. B. Cænæ c. 1. n. 2. Viva de Cens. q. 5. art. 2. num. 7. in fin. item Sayr. Suar. etc. Salm. c. 4. n. 67.* Sed valde probabiliter negat *secunda* sententia, quam tenent *Sanch. l. 2. c. 10. n. 5. Bon. D. 2. q. 5. p. 3. n. 2. et Salm. n. 68. cum Soto, Azor. Arag. Fagn. etc.* ac probabilem putat *Laym.* Ratio, quia, cum Ecclesia excommunicat *Fautores* Hæretici, tunc tantum eos damnare censetur, qui Hæretico favent, quatenus hæreticus est. Hinc probabiliter excusantur ab excommunicatione parentes filii, et etiam fratres Hæretici eum receptantes, ut docent *Laym. et Salm. ib. in fin.*

308. — *Quær. II.* An incurrat, qui Hæreticum recipit, ne capiatur vel puniatur si nihilominus in effectu ille jam incidat in manus Judicis? *Prima* sententia quam tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 9. Bon. D. 2. q. 5. p. 3. n. 3. ac Suar. D. 21. sect. 2. n. 8. et Fill. Leand. et alii ap. Salm. c. 4. n. 69,* qui probabilem putant, negat. Ratio, quia *fautores* seu receptatores excommunicantur in ordine ad fovendam hæresim; ergo si accidit hæresim non foveri, excommunicationi non subsunt. *Secunda* verò sententia, quæ mihi magis arridet, et tenent *Pal. D. 3. p. 2. n. 5. Sayr. l. 3. c. 5. n. 4. ac Duard. et Graff. ap. Salm. n. 70,* affirmat. Ratio, quia eo ipso tunc quòd aliquis Hæreticum recipit, sequitur effectus favoris, et ille censuram incurrit, cum de facto jam hæresim foveat, impediendo ne Reus capiatur, saltem illo medio temporis quo eum servat absconditum, unde non officit quòd postea cesset per capturam effectus receptionis.

309. — Excommunicationem autem Bullæ incurrunt insuper I. *Surripientes* bona Christianorum naufragantium, sive in navibus existentia, sive in mari ab eis ejecta, sive in littore inventa. Requiritur tamen 1. ut acceptio sit injusta, et ex certa scientia, quòd illa sint bona naufragantium. Ita *Viva Qu. 5. Art. 2. n. 3.* Requiritur 2. ut bona non habeantur ut derelicta; Hinc excusatur accipiens papyrum, farinam, saccharum, et similia projecta, quia talia communiter percunt in mari, statim ac projiciuntur. Ita pariter, qui accipit bona quæ diu in littore jacuerunt, quia merito præsumuntur illa tunc haberi à dominis pro derelictis. Ita *Viva l. c. et Salm. c. 4. n. 82.*

310. — II. Incurrunt domini, qui in terris suis sine privilegio imponunt pedagia, id est tributa pro transitu personarum, sive rerum, vel pro refectioe, et custodia viarum, aut gabellas, id est impositiones pro delatione, et venditione mercium. Tale autem privilegium habent omnes Principes Supremi, prout Pon-

tifices: Reges autem, Respublicæ, et Universitates, ad subveniendum Civium necessitatibus bene etiam possunt collectas sibi imponere, ita *Viva Qu. 5. art. 2. n. 4. et Salm. c. 4. n. 83. cum Vasq. Dic. etc.* Vide alia apud *Viva et Salm. l. cc.*

341. — III. Incurrunt Piratæ interficientes, aut deprædantes Christianos in mari Ecclesiastico. IV. Falsificatores Litterarum Apostolicarum. V. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive hæreticos declaratos. VI. Injuste impediētes deferri victualia ad Roman. Curiam. VII. Vexantes eos qui accedunt, vel recedunt à Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. VIII. Vexantes peregrinos, qui devotionis causa Romanam petunt. IX. Vexantes, seu ejicientes Episcopos, Legatos, vel Nuntios à suis Diocesisibus; necnon id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. X. Percutientes, aut expoliantes eos (sive eorum Procuratores), qui Curiam Romanam pro suis negotiis petunt. XI. Appellantes sub privato prætextu ad Curias laicales in causis Ecclesiasticis, ad impediendas Litteras Apostolicas. XII. Qui auctoritate laica, vel prætextu exemptionis causas spirituales, vel ipsis annexas ad se advocant à Judicibus Ecclesiasticis etc.: ita apud *Vivam Qu. 5. Ar. 2. n. 13.* XIII. Qui ex quovis colore trahunt vel trahi faciunt personas Ecclesiasticas ad Tribunal Laicale, etc. Vid. *Viva d. 15.* XIV. Impediētes Judices Ecclesiasticos suam jurisdictionem uti. XV. Usurpantes jurisdictionem, et fructus Beneficiorum. XVI. Imponentes onera Ecclesiasticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectæ pro refectione, v. g. viarum, fontium, etc. quorum utilitas directe pertinet etiam ad ipsos; *Viva n. 18. cum Abb. et Mol.* XVII. Se interponentes sine jurisdictione in causis criminalibus contra Ecclesiasticos. XVIII. Usurpantes jurisdictionem in Terris Ecclesiæ Romanæ. Denique ex Bulla Clem. VIII incurrunt excommunicationem adhuc reservatam omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus Bullæ Cænæ extra mortis articulum, ut *Viva d. Art. 2. in fin.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit Suspendio, quotuplex, et unde dignoscatur qualis et quanta sit.

342. Quid est suspensio? et quis suspendi, aut suspendere potest?

— 343. An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus?

— 344. Dub. 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus? Dub. 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, Pontificalia exercendo? Et quid si Missam solemniter celebret? An Sacerdos suspensus non toleratus invalide

absolvat? Quid si toleratus? vel si sit suspensus tantum ab Ordine? — 345. Quot modis possit ferri suspensio? — 346. Qualitas suspensionis ex quo colligatur? vide Resol. ap. Busemb. Dub. 1. An suspensus à Beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus? Dub. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diocesi? — 347. An suspensa Communitate, sint singuli suspensi? et an isti incurrant irregularitatem? An suspensio debeat ferri in scriptis?

342. — « RESP. 1. Suspendio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. Vide Bon. n. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. »

Unde resolves:

« 1. Solus Clericus potest suspendi.

« 2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

345. — « 3. Ex genere suo, et nisi parvas materiae excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde et irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licite requirant. Imò, etsi nominatim sit denunciatus et non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censentur cooperari actui, à quo suspensus est: unde audire ejus Missam non erit peccatum (saltem mortale), si non inservias. Ita probabiliter Avila, Henr. Suar. Sayr. apud Bon. d. 3. p. 4. n. 4. etiam Laym. l. c. c. 1. n. 7. (Et ita communi et verius tenent Pal. D. 4. p. 6. n. 1. Holzm. p. 395 n. 252. et Salm. c. 5. n. 14. cum Con. Avila, etc. qui recte addunt esse et omnino licitum audire Missam à Sacerdote suspenso (contra Tourn. p. 523. cum Bonac.) Limitat tamen Holzm. l. c. nisi scandalum interveniret. »

Et certum apud omnes, quod Clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum velitum per suspensionem, vide Salm. c. 5. n. 12. Excusatur tamen 1. Si exercet Ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter; Salmant. n. 13. et Tourn. t. 2. p. 221. q. 5. cum S. Anton. Hab. Sayr. etc. (contra Suar. et Navarr.) V. dicta l. 6. n. 38. v. Objic. 2. Excusatur 2. saltem à gravi culpa, si exercet ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, puta si fuerit suspensus à jurisdictione, vel ab Ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam: secus si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc. juxta solemnitates Ecclesiæ; Bon. D. 3. p. 4. n. 6. Holzm. p. 394. n. 248. Tourn. l. c. et Salm. c. 5. n. 13.

344. — Sed hic dubit. 1. An incurrat irregularitatem Clericus exercens actum à quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato? Adsunt tres sententiæ. Prima sententia negat, et hanc tenent Gabriel, Avila, et Villal. apud Salm. c. 5. n. 13. qui probabilem putant cum Dian. quia (ut dicunt)

THEOLOGIA

MORALIS.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III.

De Impedimentis Matrimonii.

978. Impedimenta alia sunt Impedientia, alia Dirimentia. — 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia? — 980. Quis possit ea constituere? Dub. 1. An Episcopi? — 981. Dub. 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles?

978. — « Duplicis generis sunt impedimenta: quædam illicitum tantum, alia insuper irritum Matrimonium reddunt. »
» Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia. »
979. — Non dubitant Hæretici nostri temporis posse Ecclesiam constituere impedimenta Matrimonium impedientia; ant tamen posse constituere dirimentia. Sed Conc. Trid. sess. 24. Can. 4. sic statuit: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in his constituendis errasse, anathema sit.* Nec obstat dicere, quod Ecclesia nequit invalida reddere Sacramenta instituta à Christo Domino, quando celebrentur cum debita materia et forma. Nam resp. quod Sacramentum Matrimonii subsistit in illius contractu; quare, etsi Ecclesia Sacramentum invalidare non possit, potest tamen ob bonum commune spirituale, ratione cuius supremam habet potestatem super populum Christianum, invalidare contractum, sine quo Sacramentum minime conficitur.

980. — Hanc autem facultatem iudicandi impedimenta dirimentia, certum est habere Summum Pontificem, et Concilium Generale auctoritate illius confirmatum.

Sed dubitatur 1. an habeant illam etiam Episcopi ex potestate ordinaria in suis Diocesisibus? Attento jure naturæ, affirmant Sanch. l. 7. D. 1. n. 9. Pont. l. 6. c. 1. n. 12. item Sot. Trull. Bonac. et alii ap. Salm. c. 11. n. 8. Ratio, quia Episcopi possunt in suis diocesisibus, quod Papa potest in Ecclesia

FONDO BIBLIOTECA PÚBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEÓN

universali, nisi aliquid Pontifex sibi expressè reservet, ut sentiunt *Sotus de Just. l. 10. q. 1. a. 3. in fin. ad 2. Pont. l. 6. c. 1. num. 12. Cabass. T. J. l. 1. c. 8. 6. cum. Panorm. et Jo. Andr. ac. Sanch. de Matr. l. 1. D. 62. num. 3. cum Abul. Arag. Victor Coe. Perez, Hurt. Henr. Majol. Verare. et aliis; exceptis tamen iis quæ pertinent ad statum universæ Ecclesiæ, prout est res Fidei definire. Negant verò *Suar. t. 5. D. 7. Se. 4. n. 5. Lug. R. mor. l. 1. D. 45. et Salm. n. 9. cum Con. Dian. Perez, et Dic.*, quia res maximi momenti non sunt decernendæ, nisi à Suprema Sede. Cæterum ipsi *Sanch. et Pont.* fatentur, quòd, esto nulla sit lex prohibens Episcopis inducere impedimenta dirimentia, id tamen vetitum est ex inveterata consuetudine. Sed præter hanc consuetudinem, refert *Bened. XIV de Syn. l. 8. c. 10. n. 2. Urb. VIII suo Decreto approbasse Declarationem S. C.* ubi id expressè vetitum fuit, ac insuper Pontificem præcepisse, ne in posterum hoc in dubium revocaretur.*

981. — Dubit. 2. An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent Infideles? Resp. cum *Sanch. ibid. n. 3. Salm. n. 10. Bec. Avers. etc.* tantum obligare infideles viventes in locis Summo Pontifici temporaliter subjectis, cum ibi universaliter adstringantur legibus contractuum; secus, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impediencia tantum.

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum? I. Ecclesiæ vetitum, scil. prohibitio Episcopi, etc. — 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. — 984. Dub. 1. An tunc liceat consummare? Dub. 2. An liceat consummare ante Benedictionem? — 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scil. incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. — 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dub. 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium? — 987. Dub. 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum? An id possint Mendicantes? Dub. 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum? — 988. Impedit etiam Matrimonium, I. Clandestinitas II. Omissio Benedictionis. — 989. III. Omissio Denunciationum. — 990. Dub. 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione Denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantum Denunciatio omittatur? — 991. Dub. 2. An Denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa? Dub. 3. In qua Parochia debeant fieri? — 992. Dub. 4. In quibus diebus festis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus? — 993. Quando sint repetendæ? — 994. De obligatione denunciandi impedimenta. — 995. Dub. 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit? — 996. Dub. 2. An unus testis de impedimento impediatur Matrimonium. — 997. Requisita, ut talis testis impediatur. — 998. Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata?

— 999. An fama impediatur Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti? — 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri? — 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento? — 1002. Dub. 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum? Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius? — 1003. Qui possit dispensare in Denunciationibus? — 1004. An Episcopus, et ob quam causam? — 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. — 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. — 1007. Dub. 1. An possit dispensare Vicarius Generalis? Dub. 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare?

982. — « RESP. Præter peccatum mortale, et excommunicationem, sex potissimum reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet.

« I. Ecclesiæ vetitum, II. nec non Tempus feriarum; III. Atque Catechismus, IV. Crimen, V. Sponsalia, VI. Votum,

« Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

« Dicitur I. *Vetitum*, id est prohibitio Ecclesiæ, quæ sit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. Vide *Bon. qu. 1. p. 14. n. 1.* (Et tunc Sponsi contrahendo graviter peccarent; leviter tamen, si prohibitio sit ob venerationem alicujus festi, *Salm. c. 14. n. 1.*)

983. — « Dicitur II. *Tempus feriarum*, quod secundum *Trid. sess. 14. c. 10. de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusive: et à die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusive. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantum nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, solemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora convivium, et tripudia, etc. (Sed hæc non sub gravi, nisi excessus sit magnus: imò, si fiat moderate, nulla erit culpa, ut ait *Sanch. l. 7. D. 7. n. 18.*) Neque *Trid. sess. 24. c. 1.* prohibet matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantum hortatur, ne fiat. Vide *Bon. l. c. Sanch. l. 7. d. 7. Con. d. 30. Fill. l. 10. p. 2. c. 9. M. Per. d. 43. s. 10. n. 7.* (V. Not. I, pag. 329.)

984. — Dubit. 1. an liceat consummare Matrimonium tempore feriarum? Negant *D. Th. in 4. D. 32. art. 7. q. 4. Fagn. in c. Capellanus de Fetiis n. 6.* item *S. Anton.* et plures Canonistæ ap. *Sanch. l. 7. D. 7. n. 21.* et probant ex *c. Nec uxorem q. 4.* ubi eo tempore interdictur uxoris traductio; ex quo inferunt interdicti etiam usum conjugii, quia propter hunc traductionem prohibetur. Sed verius affirmant *Sanch. l. c. n. 23. Pont. l. 6. c. 8. n. 9. Bellarm. l. 1. de Matr. c. 31. circa fin. et fuse N. SS. P. Bened. XIV, Notif. 80. n. 17. cum Diana, Croix, Bon. Pignatell. Perez, Fill. Monac. et aliis;* idque confirmat ex quadam Declarat. S. C. edita die 10 Jun. 1684. ubi dictum fuit permissam esse temporibus vetitis traductionem Sponsæ ad domum

Sponsi, modò fiat absque solemnitatibus. Et ratio est, ut ait præfatus Benedictus, quia non sunt imponenda certa onera, ubi manifesta lex non adest illa præscribens. Ad Canones autem qui opponuntur, respondet idem Pontifex eos consilii esse, non præcepti. Hinc refert Van-Espen reprehendentem Canonistas, qui nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus, in præceptum reducerunt, quod potiùs erat consilii.

Dubit. 2. an liceat consummare Matrimonium ante Benedictionem sacerdotalem? Negant plures, quorum alii dicunt esse tantum veniale, ut Caj. Soto, Cocarr. Led. Henr. etc. ap. Boss. de Matr. l. 1. c. 9. n. 11. Alii tenent esse mortale, ut Conc. p. 302. n. 16. ac. Palud. Gulielmus, et Rosell. ap. Escob. l. 25. n. 238. et S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 1. qui putat Conjuges toties peccare tunc mortaliter, quoties coeunt. Id probant ex pluribus Canonibus, quos affert Sanch. l. 3. D. 12. n. 1. Probabiliùs tamen, et communiùs dicunt nullum esse peccatum. Nao. Man. c. 22. n. 83. Pont. l. 5. c. 2. n. 3. Laym. c. 4. n. 12. Salm. c. 8. n. 80. Viva qu. 4. art. 4. n. 6. Pal. p. 13. §. 5. n. 8. cum Con. et Led. Escob. n. 943. cum Vill. Ochag. Sanch. l. c. n. 7. cum Palac. Veracruz, Philarch. etc. Boss. l. c. n. 12. cum Bellar. Barb. Gutt. Fill. etc. Idemque docet Bened. XIV eadem Notif. 80. n. 17. Probatur 1. ex c. Nostrates. 30. qu. 5. ubi expressè dicitur id nullum esse peccatum his verbis: « Sicque demum benedictionem, et velamen coeleste suscipiunt. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus. » Probatur 2. Trident. sess. 24. c. 1 ubi: « Præterea eadem S. Synodus hortatur, ut Conjuges, ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. » Per tō hortatur clarè denotat Concilium id esse consilii, non præcepti. Et idem habetur ex Rituali Rom. de Sacram. Matr. ibi: « Moneat Parochus Conjuges, ut ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, neque Matrim. consumment. » Cuique patet, monitionem non importare præceptum. Conveniunt tamen omnes, quòd ommissio absoluta Benedictionis non excusetur saltem à veniali: vide dicenda n. 988. v. Secundum.

985. — « Dicitur III. Catechismus: Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando supplentur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate. » (Dicitur tamen Salm. c. 14. nu. 3. Catechismus esse illam professionem Fidei, quæ ante baptismum fit nomine baptizandi. Sed hoc impedimentum probabilius est sublatum per Trident. ut Salm. l. c. cum Pal. etc. Et sic decisum à S. C. refert Diana 3. p. de Sacram. R. 26.) Sed videtur sublatum per Trid. secundum Sanch. Fag. Conin. Fill. qui ideo monent Parochos, ut in libro distinguant patrilinos Catechismi à patrilinis Baptismi. V. Bon. l. c.

« Dicitur IV. Crimen, ut 1. Incestus cum consanguinea conjugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus (qui im-

« petit matrimonium cum quacumque alia persona: vide Perez d. 23. s. 5.) vel cum propria matre, vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoridicium. 4. Presbyteridicium. 5. Susceptio propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verum hæc per non usum sunt sublata: Vide Laym. hic. cap. 15. ex Nao. Sanch. l. 7. d. 16. Con. d. 30. d. 3. » (Sic etiam Conc. p. 342. n. 15. et Salm. c. 14. num. 15. cum Sanch. et communi: excepto voto, interdicto, et sponsalibus. » Episcopus autem tantum in interdicto potest dispensare, Salm. ibi. n. 16.)

« Dicitur V. Sponsalia, scil. cum una contracta, et non dissoluta. Con. d. 30. d. 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.

986. — « Dicitur VI. Votum, scilicet simplex sive castitatis, sive religionis, sive non nubendi. » Vide Sanch. l. 5. d. 13. Regin. l. 31. c. 24. nu. 184. Bon. l. c. num. 7.

Notandum hic, quòd votum Religionis, aut castitatis absolutum non potest ab Episcopo dispensari ante Matrimonium; secus si fuerit conditionale, aut pœnale, ut dictum est de Voto l. 3. n. 260. Q. 3.

Sed dubitatur 1. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis à Conjugibus emisso post consummatum Matrimonium? Resp. Affirmativè cum S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 24. §. 2. in fin. Pal. p. 1. n. 16. Bon. p. 15. num. 5. Sanch. l. 8. D. 11. n. 3 et 4. et ibi Arag. Man. et Gutt. ac Salm. c. 14. n. 13. et ibi Aversa, et Corneio, contra Lopez, et alios. Ratio, quia votum hoc non est omnimodæ castitatis, cum nequeat obligare ad non reddendum debitum, nisi (bene advertit Sanch. n. 4.) emitatur ante consummationem, cum animo ingrediendi Religionem. Censent autem Salm. d. num. 13. etiam Vicarium Generalem Episcopi posse dispensare in hujusmodi voto, ex concessione generali, quam ipse habet ad omnes casus episcopales. In voto tamen castitatis Conjugum de mutuo consensu emisso solus Papa dispensare valet, ut communiter docent Sanch. Spor. Anacl. etc. ap. Ferraris Bibl. v. Debitum Conj. n. 4.

987. — Dubit. 2. an possit Episcopus dispensare, in voto castitatis emisso ante Matrimonium, ad petendum debitum? Negant Less. l. 2. c. 40. n. 126. et Cajet. Sylo. Tol. ac Led. ap. Sanch. l. 8. D. 12. n. 2. nisi adsit necessitas, puta periculum incontinentiæ. Sed communiùs, et valde probabiliter affirmant Sanch. n. 4. cum S. Ant. Soto, Val. Sa. Vega, Henr. et pluribus aliis, item Elbel n. 382. n. 71. Tamb. de voto. c. 17. §. 4. num. 54. Auctor libri Istruz. per i. Nao. Conf. p. 2. c. 15. nu. 31. Barb. Al. 37. num. 9. cum Sayr. Gutt. et Sylo. ex D. Th. ac Conc. t. 10. p. 344. in princ. cum Nao. et Henr. Ratio, tum quia lex reservationum est in ædificationem: esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare talem dispensationem cum tanto periculo quòd communiter adest: tum quia (ut ait Sanch.) hæc facultas dispensandi conceditur Episcopis ex consuetudine, quæ jurisdictionem præbet ex. c. Cum contingat de Foro compet.

An autem in hoc voto possint dispensare Confessarii Mendicantes? Communiter affirmant *Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 18. Wiggand. tr. 16. n. 160. Resp. 3. Sanch. l. 8. D. 16. n. 3. cum Cor. dub. Veracr. Palac. Manuel., et Henr. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. cum Suar. et Laym. ac Salm. c. 14. num. 14. cum Gutt. Candido, Diana et Aversa. Et hoc virtute Privilegiorum plurimorum Pontificum, quæ referemus infra n. 1128. et signanter vi Privilegii S. Pii V vivæ vocis oraculo. Id admittit etiam Pontius l. 8. c. 20. n. 12. quando scilicet votum castitatis est emissum ante Matrimonium; negat verò, si post Matrimonium contractum, quia, ut ait (et idem dicunt Manuel., et Veg., ap. Sanch. n. 5.) Privilegium S. Pii loquitur tantum de dispensatione voti emissi ante Matrimonium. Sed verius *Sanch. et Salm. l. c.* admittunt pariter de voto emissio post Matrimonium, quia, licet virtute Privilegii S. Pii non possint Regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum Privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi dispensare possunt jure ordinario, ut procul dubio Episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cum tale votum non sit omnimodæ castitatis; vide dicenda dict. n. 1128. An autem Regulares possint dispensare in impedimento affinitatis in ordine ad petendum debitum? Vide dicenda n. 1076. vers. *Insuper.**

Dubit. 3. an Episcopus, urgente necessitate, et periculo continentiae, possit dispensare in Voto Castitatis ad Matrimonium contrahendum? Resp. affirmative: vide dicta l. 3. de Voto n. 258. v. *Notandum 11.* Et ita tenent *Sanch. Dec. l. 4. c. 40. n. 34. cum Suar. Led. etc. item Salm. de Voto c. 3. n. 97. et Less. l. 2. c. 40. n. 127. cum Nae. Sot. et Srlo. dummodo periculum sit in mora, et non sit facilis aditus ad Papam. Cæterum ante Matrimonium Episcopus, excepto voto castitatis, et sponsalibus cum alio initis, potest universè in aliis impedimentis impediens dispensare, sicut etiam in omnibus Matrimonio supervenientibus; *Croix. et Salm. c. 14. nu. 13. cum Pal. Bon. etc.* Vide dicenda n. 1126.*

988. — « Dixi in Responsione, potissimum: quia præter supra dicta, alia tria impedimenta numerantur.
« Primum est clandestinitas: Etsi enim valeat matrimonium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Trid. est receptum, saltem quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.
« Secundum, omissio benedictionis: quia sine hac, etsi valide, illicitè tamen contrahitur matrimonium, saltem primum, ut ex c. *Nostrates*, et c. *Sponsus* q. 5. docent. *Bon. qu. 4. p. 6. num. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa, Henric. Fill. etc.*, qui tamen concedunt non esse mortale. (Ut commun. docent *Sanch. l. 7. d. 82. n. 9. Boss. t. 1. l. 9. c. 9. n. 9. Mazz. t. 4. p. 195. n. 3. cum communi et Escob. n. 649. cum Soto, Sa, Hurt. etc.*)
« intellige, per se loquendo, nam per accidens ratione præcepti particularis, scandalii, vel contemptus, ut si omittant nihil fa-

ciendo, ac si esset res vana, vel vile, ac puerile hærent ei se subijcere, docet *Per. d. 43. s. 10. n. 4.* posse esse mortale: Dixi primum: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quod si autem alter conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur; ut vid. *Bon. l. c.* Et patet ex *Agenda.* Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

989. — « Tertium, si contrahatur Matrimonium sine præviis proclamationibus, sine quibus, etsi valeat, non licet tamen sub mortali, ut habet communis (quanquam *Sanch. l. 3. d. 5. n. 7. et Gasp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent, non esse mortale unam) omittit, quando certum est moraliter, nullum subesse impedimentum; sed contrarium docet *Per. d. 42. s. 1. num. 7. ex Con. et Pontio* nisi Episcopus, vel ejus Vicarius dispenset, ut patet ex *Trid. s. 24. c. 1.* quod circa eas præcipit sequentia:
1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum sollemnia. Possunt tamen fieri in Oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliove loco, confluyente magno populo.
2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. Ut fiant in Parochia propria, et quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio.
3. Ut fiant tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo interpolentur.
V. *Bon. p. 2. q. 6.*

990. — Plura dubia hic discutienda. Dubitatur 1. an peccet mortaliter Parochus, si assistat Matrimonio, omissis Denunciationibus, sine dispensatione Episcopi, quando jam per diligentiam certus factus fuerit nullum subesse impedimentum? Negant *Sotus, Machad. et Led. ap. Sanch. l. 3. d. 5. n. 3.* quia (ut aiunt), cessante adæquatè sine legis, cessat lex. Sed communissimè et verius affirmant *Sanch., n. 6. Pont. l. 5. c. 30. n. 3. Bon. p. 6. nu. 7. Escob. n. 547. Boss. t. 1. l. 8. n. 3 et 14. Barb. All. 32. n. 2. Ronc. p. 153. q. 1. R. 1. et Salm. c. 8. n. 77.* cum aliis pluribus. Ratio, tum quia, esto per diligentiam Parochus impleat finem Tridentini, transgreditur tamen diligentiae formam, quam Concilium præscribit; quod cum sit in re gravissima, non excusatur à mortali, nisi urgens adsit necessitas, quæ moram non patitur: tum quia alias non adæquatè satisfiit fini præcepti Denunciationum, nam diligentia Parochi non satis supplet effectum Denunciationum ad impedienda mala, quæ alioquin evenire possunt, eo quod, neglectis Denunciationibus, si supervenit impedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes impedimentum ignoraverint, ut habetur ex c. *fin. §. Si quis de Clandest. despons.* quando contra legitimi habiti fuissent, si præcessissent Denunciationes, ut in c. *Ex tenore. Qui filii sint legit.* Præterea in Trident. Sess. 24. c. 5. contrahentibus sine Denun-

ciationibus admittitur spes de obtinenda dispensatione impedimenti, scilicet consanguinitatis, vel affinitatis (non autem publicæ honestatis ut declaravit S. C. ap. *Farinac.* prout refert *Bossius. n. 27.*) Hoc autem quod dicitur de Denunciationibus faciendis ante Matrimonium; idem dicendum de obligatione eas faciendi post nuptias contractas ante consummationem; ita rectè docent *Sanch. l. 3. D. 11. n. 5. Pont. l. 10. c. 4. n. 2. Salm. c. 8. n. 94. Pal. p. 3. §. 5. n. 6. Escob. nu. 612. cum Palud. Trull. et Vill. ac Boss. c. 8. nu. 6. cum Nav. Laym. Con. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Dic. Lop. et Led.*) Quia Concilium, juxta textum mox supra allatum, æquè præcipit fieri Denunciations ante Matrimonium, quam postea ante ejus consummationem. Et bene addunt *Pontius, ac Pal. l. c. Boss. n. 7. Sanch. n. 5. cum Naparr. et Man. ac Escob. nu. 614. cum Con. Trull. et Leand.* (contra *Henric.*) Conjuges consummantes ante Denunciations toties peccare graviter, quoties copulantur, quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis; Unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia, violato jam præcepto Tridentini, per consummationem, illud amplius non urget. (*V. Not. II, pag. 329.*)

An autem, omittere unam Denunciationem sit mortale? Pariter affirmant *Pont. l. c. ac Pal. Con. et Leand. ap. Escob. n. 549.* Sed probabiliter negant *Sanch. n. 7. Boss. l. c. et Escob. n. 550. cum Fill. Bard. Gutt. Led. Diana, Veracr. et Vill.,* quia respectu ad totum præceptum videtur gravis materia. Imò *Salm. c. 8. n. 78. cum Trull. Reb. et aliis,* putant nec esse mortale, si etiam, duæ Denunciations omittantur; sed huic probabilius contradicit *P. Conc. p. 298. n. 4.*

991. — Dubit. 2. an Denunciations debeant fieri in Ecclesia, et inter Missarum solemnias? Revera sic præscribitur in Trident. *Sess. 24. cap. 1.* et in Missa Parochiali, vel Conventuali, arbitrio Parochi, etiam contradicente Capitulo, ut declaravit S. C. Vide *Zachar. ap. Croix l. 6. p. 3. n. 474.* Sed probabiliter dicunt *Sanch. l. 3. D. 3. n. 9. Barb. All. 42. a. n. 15. et Ronc. pag. 163. q. 1. R. 2.* posse etiam fieri in Ecclesia tempore Concionis, vel Processionis. Imò *Wigandt tr. 16. n. 96. v. Quid, Sanch. l. c. Laym. c. 4. n. 20. Barb. in c. l. Trid. n. 21. Boss. c. 7. n. 13. Escob. n. 558. cum Fill. Vill. Dian. Trull. etc.* (contra *Pont. l. c. n. 6. et Hurt. Led. Posseo.*) aiunt posse fieri extra Ecclesiam in loco magni concursus, quia sic jam obtinetur finis Concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali, etsi adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem *Boss. c. 7. n. 99. cum Marchino,* quòd tempore pestis, si nequeant fieri Denunciations in Ecclesia, et non possint induci Sponsi ad Matrimonium differendum, tunc Episcopus potest vel permittere ut fiant Denunciations per vocem præconis, aut per Edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die; vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas, juxta dicenda *n. 1005.* Quòd si nequeat adiri Episcopus,

Parochus bene potest, et juxta urgente causa etiam tenetur Sponsos conjungere, postquam sit certior factus nullum subesse impedimentum. (*V. Not. III, pag. 329.*)

Dubit. 2. in qua Parochia debeant fieri Denunciations? Certum est faciendas esse in Parochia utriusque contrahentis, ut dicunt communiter cum *Busemb. Sanch. lib. 3. D. 6. num. 4. Laymann c. 4. n. 9. Pal. n. 13. §. 3. n. 2* et alii passim; quia sic fert consuetudo. Excipiunt *Laym. cap. 4. n. 10. Boss. cap. 7. num. 18. et Salm. c. 8. num. 72. cum Dicast.* nisi Parochiæ essent valde propinquæ. Sed dubium fit ubinam faciendæ Denunciations, si alter Sponsorum de brevi moratur in aliquo loco? *Pont. l. 5. c. 30. n. 5.* putat sufficere, si fiant in locubi ille actu degit. Sed longè probabilius *Sanch. n. 6. Con. D. n. 60. Barbos. All. 32. n. 11. Ronc. p. 153. q. 1. R. 3. et Escob. n. 556. cum Gutt. Henr. Reg. Ochag. etc.* ex Declar. S. C. dicunt omnino fieri debere in Parochia unde discessit, quia Denunciations ideo fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri, ubi Sponsi diutius sunt commorati. Et hic notandum, quòd si alter Sponsorum sit externus, Parochus non debet facere Denunciations, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit statum liberum coram Ordinario, ut habetur ex Instructione S. C. S. Officii, quæ observatur apud *Genet. ad calcem in Tract. de Matr. t. 5. et apud Pitton. de Matr. n. 1734.* Et pluries declaravit S. C. Denunciations necessario faciendas in loco originis, ut refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 2. n. 476.* Quoad Vagos autem Tridentinum *sess. 24. c. 7.* præcipit Parochis non assistere eorum Matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi prius ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc rectè ait *Ronc. p. 168. q. 4.* in fine, quòd graviter peccaret Parochus, si tale præceptum non servaret, esto alioquin Matrimonium esset validum, cum Concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. Vide alia dicenda circa Vagos *n. 1089.*

992. — Dubit. 4. in quibus diebus possint fieri denunciations? In *Trid. sess. 24. c. 1.* præscribitur, ut fiant *tribus continuis diebus festiis.* Praxis fert (prout ait *Ronc. p. 153. q. 1. R. 2.*) ut Denunciations fiant tribus diebus festiis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi, sed non immediatis (nempe tribus Festis Paschatis), ut sentiunt ipse *Ronc. et Barb. All. 32. Sanch. l. 3. D. 6. n. 8. Pont. lib. 5. c. 39. n. 8. et alii,* quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis Concilii. Ac probabiliter dicunt *Salm. c. 8. n. 75. cum Trull. Hurt. Reg. Leand., etc.* posse fieri etiam in tribus festis immediatis, quia in Concilio dicitur *continuis diebus festiis*, nec ibi excipitur, quòd non sint immediati. Et sic pariter dicunt *Salm. l. c. cum Trull. Aversa, et Leand.* (citant etiam *Bon. Con. et Dian.,* sed non bene, ut mox videbimus) posse fieri Denunciations tribus diebus festiis discontinuis, modo plures dies festi non intercedant, quia sic sufficienter jam satisfit intento Concilii. Sed veriùs *Sanch. l. 3. D. 5. n. 8. Pal. p. 13. §. 3. n. 4. Bon. p. 6. n. 19. et Escob. n. 508.*

cum *Con. Vill. Dian. Machad. et Reg.* censent id non esse quidem mortale (contra *Henrig.*) quia non videtur gravis transgressio, sed non excusari à veniali, quia jam transgreditur præscriptum Concilii.

An autem possint fieri Denunciationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in Ecclesia? Negant *Pont. l. 5. c. 30. n. 7. et Fill. Leand. Hurt. etc., apud Escob. n. 560. ex Decl. S. C.* Sed probabiliter affirmant *Sanch. l. 3. D. 6. n. 10. Bonac. p. 6. n. 10. Barbas. Alleg. 32. n. 15. Boss. cap. 7. n. 6. cum Laym. Reg. et Posseo, et Escob. n. 562. cum Ochag. Reg. et Gutt. ex alia contraria Declar. S. C. apud Ochag.* quia sic jam satis impletur finis Concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi, ut diximus *n. 991. de Denunciationibus factis extra Ecclesiam in loco magni concursus.*

993. — « 1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre ultra 4 menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denunciationes declaravit *Congreg. in sess. 24. cap. 1. de Reform. (Et Salm. c. 8. n. 75. cum Pontio, et Leand.)* Imò Rituale Romanum duos tantum menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere denunciationes, nisi videatur aliud Episcopo. (*V. Not. IV, pag. 329.*)

994. — « 2. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denunciare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. gr. incestum, sacrilegium, etc. Si tamen inde alteri periculum infamiae nasceretur, is ex charitate prius esset monendus, ut à Matrimonio desisteret. *Sanch. l. 3. d. 13. Fag. p. 2. l. 6. c. 5. Henr. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8., etc. commun. contra Pontium, d. 5. q. 6. qui negat teneri denunciare, si sit occultum. Idemque tenent Mart. Perez d. 43. s. 6. n. 1 et seq., sed cum hac limitatione, si tantum audiverit, et nesciat à quo, vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum, aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bona fide.*

Certum est 1. quod si impedimentum possit per testes probari, quilibet illud sciens denunciare tenetur, sive impedimentum sit dirimens, sive impediens, esto sit occultum et infamatorium, nempe quod ortum habuerit ex peccato; ita *Pal. p. 12. §. 6. n. 1. Pont. l. 5. c. 34. n. 3. Boss. t. 1. c. 7. n. 158. et Salm. c. 8. n. 95. cum Trull. Av. Dic. et communi.* Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius quod est tertio nocivum, quando Prælati legitime id præcipit prout præcipit Episcopus imponens (dum fiunt Proclamationes) omnibus consensu alicujus impedimenti, ut revelent, et tenentur revelare etiam illi qui noverint impedimentum sub secreto naturali, et adhuc cum juramento non propagandi, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 16. n. 6. Escob. n. 622. cum Pal. et Card., Boss. n. 176. cum Barb. et Fag. ac Salm. cum aliis, ex D. Th. 2. 2. q. 33. ar. 8. ad 1. ubi docet promissionem et juramentum non obligare, quando imminet damnum Communitati,*

vel tertiæ personæ, prout in nostro casu utrique damnum imminet. Advertunt tamen præfati AA. antequam fiat denunciatio, præmittendam esse correptionem fraternam, et etiam pluries, nisi probabiliter non sit profutura; modò periculum non sit in mora. Certum est 2. quod si impedimentum sit occultum, et jam fuerit pro eo ob tenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denunciare: secus si adesset publica fama de impedimento, et dispensatio esset occulta, ut *Sanch. l. 3. D. 14. nu. 4. Boss. n. 167. et Pal. l. c. n. 2.* Certum est 3. quod si noveris impedimentum ex auditu, sed non recordaris à quo, vel si accepisti à persona non fide digna, non teneris denunciare; *Sanch. n. 7. Pont. n. 1. Pal. n. 3. cum Gutt. et Farinac. ac Boss. n. 164 et 166. cum Nav. Con. Bon. Fill. Cord. et Hurtad.*

995. — Sed dubitatur 1. An, si tu solus impedimentum noveris, nec possis probare, tenearis illud denunciare? Prima sententia, quam tenent *Pontius l. 5. c. 34 à n. 6. Dian. 3. p. tr. 4. R. 221. ac Sa, Major, et Gabr. apud Salm. c. 8. n. 97. negant, quia nemo tenetur denunciare impedimentum quod probare non potest: unde sic arguunt: Aut sponsi sunt in bona, vel in mala fide; Si in bona non peccant contrahendo Matrimonium; Si in mala, nihil proficies, cum testimonium unius non sufficiat ad nuptias impediendas. Secunda verò sententia communissima et verior affirmat teneri, si commodè potes, eamque tenent *Sanch. l. 3. D. 13. num. 2. Pal. p. 12. §. 6. num. 5. cum Hurt. Con. Henr. Coo. et Hurt. Escob. l. 25. n. 625. cum Laym. Bon. Barb. Fag. Arag. et Lop. Boss. n. 173. cum Fill. et Reg. ac Salm. n. 97. cum Dic. Trull. Leand., etc.* Ratio, quia, si Sponsi sunt in mala fide, bene proficiet revelatio ad vitandum peccatum, cum testimonium unius de impedimento satis est ad Matrimonium impediendum, ut diximus *n. 878. dub. 1. et mox fusiùs probabimus in dub. seq.* Si verò in bona fide, proficiet saltem ad reparandam injuriam materiale Sacramenti. Diximus, si commodè potes, nam cum tuo gravi damno, aut aliorum scandalo, non teneris denunciare, cum neque lex Ecclesiastica, neque præceptum correctionis obliget cum gravi incommodo, aut scandalo aliorum.*

996. — Dubit. 2. An sufficiat unus testis de impedimento, ut Episcopus prohibeat contrahi Matrimonium? Adsunt quatuor sententiæ. Prima sententia, quam tenent *Pont. l. 5. c. 34. n. 8 et 9. atque c. 36. n. 2. et Diana p. 3. tr. 4. R. 12.* dicit sufficere si impedimentum ortum habeat ex crimine; si verò non provenit ex peccato, sed ex cognitione carnali, aut spirituali, requiri duos testes fide dignos, nisi adsint alia adminicula quæ plenam faciant probationem. Secunda sententia omnino opposita, quam tenet *La Croix l. 6. p. 3. n. 215.* dicit, quod si impedimentum non sit ob crimen, sufficiat ad impediendum unus testis fide dignus; si verò ob crimen, requiruntur saltem duo, quia tunc agitur de præjudicio tertii, adversus quem nequit ferri judicium sine plena probatione. Tertia sententia, quam tenent *Con. p. 201. n. 12. et Salm. c. 8. nu. 106 cum Trull. Dic. Aversa, etc.* dicit

sufficere unum testem quaecunque sit impedimentum, modò testis ille sit omni exceptione major, et deponat ex certa scientia. Quarta demum sententia communissima, et verior, quam tenent *Sanch. l. 1. D. 71. Panorm. in c. Super eo de Test. Nao. Man. c. 2. n. 83. Ronc. p. 154. qu. 7. R. 1. Pal. p. 32. n. 3. cum. Con. Cocarr. et Mascard. ac Boss. tom. 1. c. 7. n. 133. cum Host. Sylvest. Gutt. Farinac. Barb. Piassec. Comit. Hurt., etc.* absolute docet, sufficere unum testem ad impediendum Matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major, modò habeat qualitates infra explicandas. Id probatur 1. ex *c. Super eo de Test. et attest.* ubi sic habetur: «Matre asseverante (intellige alterius Sponsorum) ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se linea consanguinitatis attinent. Si verò Matrimonium est firmatum, non debet sine plurimum juramento dissolvi.» Probatur 2. ex *c. Præterea. 12. de Spons.* ubi, cum quidam vir cupiebat contrahere Matrimonium, ejus consanguineus asseverabat eum cum Sponsa coivisse, respondit Papa: «Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districtè prohibeas, ne acrius inde contingat.» Ex quo textu rectè inferunt *Sanch. n. 3 et 4. cum Mascard. et Alex. de Neoo; ac Boss. n. 142. cum Panorm. Gutt. et aliis supra citatis*, hoc procedere, etiamsi testis accusator, vel denunciator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget. Ratio nostræ sententiæ est, quia, licet quando agitur de præjudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cum hic agatur de vitando periculo Animæ, nempe si fortè Matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est. Secus verò dicendum, ut bene aiunt *Sanch. n. 8. cum Panorm. et Boss. n. 155. cum Gutt. contra Palud.* si agatur de præjudicio tertii, et non agitur de peccato vitando, puta si testis allegaret fornicationem Sponsæ, vel quid simile, tunc enim bene requiritur plena probatio ex *c. Licet, cap. Veniens et c. Omni de Testam.*

997. — Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum Matrimonium non requiratur, ut testis sit omnino integer, requiritur tamen I. ut ipse non tantum denunciaret, sed etiam deponat, esto sponte se offerat ad deponendum, ut dicunt *Sanch. dict. D. 71. n. 10. cum Alex. de Neoo, et Boss. n. 146. cum Gutt.* Nisi talis testis denunciando probaret de fama impedimenti, ut aiunt iidem AA. ex *c. Non in duo de Spons.*, quia tunc sufficit, ut tantum denunciaret, quin deponat. II. Ut deponat cum juramento; *Ronc. loc. cit. Sanch. num. 12. cum Host. Panorm. Palud. Præ. Lop. etc. Pal. p. 32. n. 4. cum Cocarr. et Gutt., ac Boss. num. 147. cum Coninc. Barbos. et Hurt.,* quia in iis quæ sunt in præjudicium tertii, non creditur testi nisi jurato, ex *c. Tua de Cohabitat. Cleric. III.* Ut deponat non ex auditu, sed ex certa scientia, ut *Roncag. ib. Sanch. n. 12. cum Abb. Coc. Præp. etc. Pal. d. n. 4. cum Con. et Gutt. ac Boss. n. 284. cum Navarr. et Riccio.* Excipiunt tamen AA. citati, et *Salm. c. 8. n. 107. ex c. Licet de Testib.*

nisi impedimentum sit consanguinitatis vel affinitatis; tunc enim sufficit, ut testis deponat se illud audisse a duobus fide dignis, et maxime a consanguineis Sponsorum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem, ut *Boss. n. 152. cum aliis.* IV. Demum requiritur ut testis ille non sit persona vilis, dummodo factum non sit ita occultum, ut nequeat probari nisi per vilem personam, quia ubi deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens; ita *Pal. l. c. cum Menoch. Boss. n. 145. cum Gutt. et Sanch. n. 13. cum Panorm. et communi; contra Goffred.*

998. — Dubit. 3. An si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicuique testis deponens impedimentum ad impediendum Matrimonium? Negat *Glossa in c. Præterea de Sponsal. v. Nisi, ac Palud. Henric. Lop. etc. ap. Sanch. l. 1. D. 71. n. 9.*, quia in præfato textu Præterea supra allato expressè dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata. Sed probabilius affirmant *Sanch. l. c. cum Coc. et Veracr. Pal. p. 32. num. 6. cum Gutt. et Masch. ac Boss. c. 7. num. 144. cum Host. Præp. Hurt. etc.* modò testis ille sit fide dignus, et deponat ex certa scientia. Ratio, quia, si fama impedimenti bene sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex *c. Super eo, de Consanguin.* tantò fortius debet sufficere testis integer, qui efficacius probat, quam sola fama; idque certum esse apud omnes testantur *Pal. n. 6. et Sanch. l. 2. D. 45. n. 27.* Ad textum autem oppositum in *cit. c. Præterea*, rectè respondent *Panorm. in d. c. Super eo, atque Sanch. Pal. et Boss. II. cc.* quòd in casu textus præfati non esset testis ille omnino integer, tum quia allegabat turpitudinem suam, tum quia non deponerat in forma testimonii.

999. — Notandum autem hic, quòd fama impedimenti satis sit ad impediendum Matrimonium, ut expressum habetur in *c. Super eo, de Consang.* Nisi fama infirmetur juramento Consanguineorum, ut excipiunt *Sanch. l. 1. D. 71. n. 18. et Pal. p. 32. n. 7. cum Abb. Gutt. etc.*, ex *c. Cum in tua, de Spons.* Inò addit *Sanch. l. c.* quòd juramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversus famam arbitrio Judicis. Probabilius autem censet *Pal. dict. n. 7. cum Gutt.* (contra *Palaum*) in probationem famæ oportere, ut testis denunciaret cum juramento, cum ipse *Sanch.* fatetur (ut supra dictum est *num. 997 ad II.*) in judicio non credi testi non jurato, ubi agitur de præjudicio tertii. Præterea notandum, quòd notitia privata famæ non sufficiat Judici, ut possit nuptias impedire, sed tantum ut possit inquirere de impedimento, ita communiter *Sanch. n. 15. Pal. l. c. cum Gutt. et Boss. c. 7. n. 128. cum Innoc. Barb. et aliis.* An autem possit Judex impedire Matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium? Negat *Pal. ib. cum Gutt.* dicens requiri, ut talis notorietas sit probata in judicio; nam alias notitia esset privata, ex qua Judex nequit ferre judicium. Hæc opinio probabilis videri posset alicui ex eo quòd Judex debet judicare secundum allegata et probata, juxta dicta *Tom. 4. l. 4. n. 208.* Sed probabilior est

mili sententia affirmans, quam tenent *Sanch. num. 16. cum Glossa in l. 1. C. Qui adlo. quos, etc. ac Boss. nu. 127. cum Barc.*, quia alias Judex, pronunciando sententiam de Matrimonio contrahendo, cooperaretur ad ineundum Matrimonium nullum, quod esset intrinsecè malum.

1000. — « 3. Contrahens ipse, legitime interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientie acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde habet sufficientem probationem. *Sanchez, Sylo. Laym. l. c. n. 10. V. Bon. l. c. Perez d. 43. s. 7. n. 2. (Ita communiter Sanch. l. 3. D. 14. n. 2. Pont. l. 5. c. 33. n. 1. et Boss. c. 7. n. 182 et 188 cum Laym. Con. Fill. etc. An autem sponsi teneantur fateri copulam incestuosam, si in Dispensatione adsit clausula: Nisi copula fuerit habita? Vide dicenda num. 1135.)* »

1001. — « 4. Parochus, cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, et remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l. 3. de 15. Matr. Perez d. 43. s. 7. n. 9. etc. (cum Salm. c. n. 8. nu. 103, et communi)* » contra Pontium. Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publice sive privatum petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licet in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem sine magno scandalo à Matrimonio non possent desistere nec vellent, suaderet contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, et iterum contrahant. Ita ex *Beja, et Pont. l. 5. c. 35. Per. l. c. qui addit, si id omnino nolint, persistantque petere, debere Parochum assistere.* »

1002. — Dubit. 1. an Parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire Matrimonium publice petiturum? Si impedimentum denunciatur ab aliis, certum est ex *c. fin. de Claud. desp. teneri Parochum interdicere nuptias, et rem ad Ordinarium deferre, ut ille cognoscat. Dubium fit, si solus Parochus impedimentum sciatur extra Confessionem, an possit et teneatur nuptias impedire? Negat Pont. l. 5. c. 35. n. 5 et 6. eadem ratione ductus, ut dixi supra in Dub. 1. n. 995, quia nemo tenetur denunciare quod probare non potest. Affirmant tamen verius *Sanch. l. 3. D. 15. n. 11. Boss. c. 7. n. 193. Ronc. p. 154. p. 7. R. 2. Pal. p. 2. §. 7. nu. 3. Coe. et Gutt. ac Escob. num. 628. cum Henr. Hurt. etc.* Ratio, quia si quilibet tenetur (ut diximus d. n. 995.) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciatur, à fortiori tenetur Parochus, cui ex officio incumbit consulere salutem suarum ovium. Nec obstat, quod peccatori occulto, publice petenti Sacramentum, illud non sit denegandum; nam responderetur cum *A.A. cit.* quod hoc procedat, quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam Sacramenti susceptionem; secus verò, si impedimentum (præter susceptionem) præbet occasionem aliorum damnorum et culparum.*

Dubit. 2. an Ordinarius, qui solus conscius sit impedimenti, teneatur Matrimonium impedire? *Sanch. l. 3. D. 15. nu. 11. Pont. l. 5. c. 35. n. 5 et Pal. p. 12. §. 7. n. 4. cum. Hurt. Con. et aliis,* sentiunt eum nec teneri, nec posse, quia nemo potest esse Judex et testis. Sed probabilius affirmant *Bon. p. 301. n. 11. Escob. nu. 634. cum Leand. Bon. cap. 7. num. 205. cum Con. et Hurt. et Salm. cap. 8. nu. 104. cum Avers. Trull. Dicast. etc.* Ratio, tum quia bene potest esse aliquis Judex et testis, quando agitur de peccato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad Judicem Superiorem, et etiam ad suum Vicarium, (ut aiunt *Salm. cum A.A. cit. d. n. 104.*) ut ille judicium proferat; Et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut impediatur peccata quæ ex Matrimonio invalide oriuntur.

1003. — « 5. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem Decanus Ruralis dispensare, vel ut una tantum fiat proclamatio: vel ut fiant post contractum subito factum coram Parocho, et testibus, ante consummationem; vel etiam ut plenè omitantur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne alioqui malitiosè impediatur Matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiae, continentiae, etc. *Bon. l. c.* »

« 6. Etsi, quando per dispensationem contractum est Matrimonium, ante proclamationes postea faciendas conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint; quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenent *Sot. Led. Texed. contra Sanch. apud Dian. p. 9. t. 8. R. 19.* »

« 7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per epikeiam declarare, præceptum hoc hic et nunc non obligare; v. g. si moriturus concubinam velit ducere, et proliis legitimam. » *Bon. l. c. ex Sylo. Sanch. etc.*

1004. — Quoad dispensationem Denunciationum, observa quæ habentur in *Trid. sess. 24. cap. 1. ubi*: « Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint Denunciationes, tunc vel una tantum Denunciatio fiat, vel saltem, Parocho, et duobus vel tribus testibus presentibus, Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ Denunciationes remittantur: quod illius prudentiae et judicio S. Synodus relinquit. »

1005. — Quamvis autem à Concilio *l. c.* concedatur Episcopo facultas dispensandi in Denunciationibus, ob solam causam si timeatur quod Matrimonium injustè impediatur, tamen communiter dicunt DD. quod etiam ob alias justas causas Episcopus potest, et quandoque tenetur in Denunciationibus dispensare; licet enim Concilium unicam dumtaxat assignasset, eam tamen exemplificativè, non taxativè proposuit; præterquam quod rem

hanc statim postea prudentiæ Ordinarii reliquit; ita *Sanch. l. 3. D. 7. n. 1. Pont. l. 5. c. 32. num. 1. Cabass. l. 3. c. 20. nu. 2. Pa. p. 13. §. 4. num. 8. Barb. All. 32. num. 27. Ronc. p. 154. q. 4. R. 2. Conc. p. 300. n. 7. Wigandt. tr. 16. n. 96. v. Dico. Escob. l. 25. n. 587. Salm. c. 8. num. 89. et Boss. t. 1. c. 7. n. 34. cura aliis (contra *Cefal. et Borell.*) et ita pluries declaravit S. C. Concilii, ut referunt *Escob. num. 586. et Boss. l. c.* qui præsertim ex *Bellarm. in d. cap. 1. Trid.* has Declarationes affert: « Denunciationes possunt omitti non solum ex causis hic expressis. » sed ex aliis bene visis Episcopo, qui has Denunciationes potest remittere etiam post Matrimonium contractum, et ante consummationem. » Item in alia Declaratione: « Episcopus potest has omnes Denunciationes remittere, etiamsi non sit rationalis suspicio, quod possit Matrimonium impediri, quia relinquitur suæ prudentiæ. »*

Docent etiam communiter DD. quod, si oporteat ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale aut temporale, et adhuc si expediat ad notabile bonum spirituale aut temporale Communitatis, vel alterius privati, Episcopus non solum potest, sed etiam tenetur dispensare; ita *Sanch. l. 2. D. 10. n. 5. Pont. 2. n. 6. Barb. n. 51. Pal. §. 5. n. 1. Ronc. l. c. R. 1. cum Gutt. Boss. num. 103. cum Con. Bon. Fill. et Hurt.* Huiusmodi igitur causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare, sunt I. Si adsit probabilis timor, ne Matrimonium malitiosè impediatur juxta sensum Tridentini. II. Si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vel prolis, nempe si concubinarii reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur ne vir mutet voluntatem; item si alter Sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda; *Sanch. n. 6. Boss. n. 103. Ronc. l. c. cum Barb.* III. Si imminet periculum animæ, corporis, aut fortunæ, *Sanch. et Ronc. l. c. Boss. n. 93.* IV. Si Sponsus statim sit longè profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis, *Boss. n. 90.* V. Si parentes, vel Tutor præendant, ut virgo nubat indigno; *Escob. num. 587. cum Cajet.* VI. Addit *Ronc. l. c.* si imminet tempus Adventus, vel Quadragesimæ, et aliàs urgeat periculum continentiae, vel gravis præjudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare Matrimonium ante Benedictionem nuptialem. Verùm (juxta nostram sententiam allatam *n. 984. Dub. 2.*), cum nulla sit culpa ante Benedictionem consummare, melius dicendum est, posse propter hanc causam Episcopum dispensare, sed non teneri, ut dicunt *Barb. All. 32. num. 48. cum Con. Reg. Ugol. etc. et Boss. n. 87. cum Sanch. Pont. Salsedo, et Hurt.* Cæterum bene ait *Ronc.* teneri Episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam, quæ prudentis judicio urgens videatur.

1006. — Causæ verò ob quas Episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt I. Si nuptiæ sint contrahendæ inter Magistros, quia horum conjugia non fiunt nisi magna præcedente consideratione. II. Si Sponsi sint valde senes, aut valde dispares i

conditione, ætate, divitiis, aut qualitate. III. Si certò moraliter constet nullum adesse impedimentum; ita *Sanch. l. 3. D. 9. ex n. 3. Barb. All. 32. n. 41. Bon. q. 2. p. 6. Boss. ex n. 79. Pat. §. 5. n. 8. Pont. l. 5. c. 32. n. 6. Cabass. l. 3. c. 20. num. 3. Fill. tr. 10. c. 5. Salm. c. 8. n. 89.* licet non omnes hi AA. omnes dictas causas exprimant. Præterea notant hic *Ronc. et Barb. l. c.* cum aliis, quod Episcopus possit in Denunciationibus dispensare etiam cum altero Sponsorum non sibi subdito, sicut enim potest eum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. Et hanc esse consuetudinem testatur *Roncaglia* qui addit *quæst. 3.* eandem facultatem dispensandi habere Prælatos, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent. Hic autem notandum, quod Episcopus dispensando in Denunciationibus semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse.

1007. — Dubit. 1. an Vicarius Generalis Episcopi possit in Denunciationibus dispensare? Negant *Pont. l. 5. c. 31. num. 5. Dian. p. 5. t. 4. R. 263 et Gomez, Menoc. et Henr. ap. Escob. n. 570. ex Concilio Toletano, et Concil. Mediol. ac Declar. S. C. an. 1591. ap. Henr.* Sed affirmant communius et probabilius, *Sanch. l. 3. D. 7. n. 10. Pal. p. 13. §. 4. n. 2. Bon. p. 6. n. 7. Wigandt. tr. 16. n. 96. v. Dico, Elb. p. 386. n. 81. Barb. All. 32. n. 29. Ronc. p. 153. q. 3. R. 1.* (qui asserit cum *Gutt. et Sperelli*, ex antiqua consuetudine Vicarios semper in hoc dispensasse) et *Escob. n. 572. cum Nav. Con. Fill. Barb. et Hurt.*, quia Vicarius facit unum tribunal cum Episcopo. *Boss.* autem et *Esc.* dubitant de authenticitate oppositæ Declar. S. C.

Dubit. 2. an Parochus possit aliquando dispensare in Denunciationibus? Affirmant *Vega. Marchant. Vivaid. Led. et Verarc. ap. Esc. n. 603.* et alii *ap. Salm. c. 8. n. 84.* qui *n. 86.* satis probabile putant, casu quo (ut aiunt) urgeat necessitas, et non possit adiri Episcopus, qui aliàs teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis *n. 1006.* Verius tamen, et communiter negant posse Parochum dispensare *Sanch. l. 3. D. 7. n. 17. Pal. p. 13. §. 4. n. 3. Pont. l. 5. c. 1. n. 2. et Escob. n. 605. cum Nav. Laym. Con. Vill. etc.* Ratio, quia revera Parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt *Sanch. l. 3. D. 10. à n. 15. Laym. c. 4. n. 11. Croix. l. 3. p. 6. n. 494. Elbel. p. 386. n. 82. et Ronc. p. 153. q. 3. R. 2. cum Gob.* quod esto Parochus non possit dispensare, tamen in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare præceptum proclamationum non obligare, modò certus sit nullum adesse impedimentum. Imò in hujusmodi casibus censent *Buss. supra n. 1003. ad n. 7. Pont. l. 5. c. 32. n. 8. Boss. n. 108. cum Hurt. Salm. c. 8. n. 92. cum Pal. Trull. Dic. Sanch. Con. Gutt. ac Escob. n. 608. cum Sol. Lop. Led. etc.* posse ipsos Sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine Denunciationibus. Dicit autem *Boss. n. 115.* quod si in talibus casibus Episcopus injustè neget dispensationem,

tifices: Reges autem, Respublicæ, et Universitates, ad subveniendum Civium necessitatibus bene etiam possunt collectas sibi imponere, ita *Viva Qu. 5. art. 2. n. 4. et Salm. c. 4. n. 83. cum Vasq. Dic. etc.* Vide alia apud *Viva et Salm. l. cc.*

341. — III. Incurrunt Piratæ interficientes, aut deprædantes Christianos in mari Ecclesiastico. IV. Falsificatores Litterarum Apostolicarum. V. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive hæreticos declaratos. VI. Injuste impediētes deferri victualia ad Roman. Curiam. VII. Vexantes eos qui accedunt, vel recedunt à Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. VIII. Vexantes peregrinos, qui devotionis causa Romanam petunt. IX. Vexantes, seu ejicientes Episcopos, Legatos, vel Nuntios à suis Diocesisibus; necnon id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. X. Percutientes, aut expoliantes eos (sive eorum Procuratores), qui Curiam Romanam pro suis negotiis petunt. XI. Appellantes sub privato prætextu ad Curias laicales in causis Ecclesiasticis, ad impediendas Litteras Apostolicas. XII. Qui auctoritate laica, vel prætextu exemptionis causas spirituales, vel ipsis annexas ad se advocant à Judicibus Ecclesiasticis etc.: ita apud *Vivam Qu. 5. Ar. 2. n. 13.* XIII. Qui ex quovis colore trahunt vel trahi faciunt personas Ecclesiasticas ad Tribunal Laicale, etc. Vid. *Viva d. 15.* XIV. Impedientes Judices Ecclesiasticos sua jurisdictione uti. XV. Usurpantes jurisdictionem, et fructus Beneficiorum. XVI. Imponentes onera Ecclesiasticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectæ pro refectione, v. g. viarum, fontium, etc. quorum utilitas directe pertinet etiam ad ipsos; *Viva n. 18. cum Abb. et Mol.* XVII. Se interponentes sine jurisdictione in causis criminalibus contra Ecclesiasticos. XVIII. Usurpantes jurisdictionem in Terris Ecclesiæ Romanæ. Denique ex Bulla Clem. VIII incurrunt excommunicationem adhuc reservatam omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus Bullæ Cænæ extra mortis articulum, ut *Viva d. Art. 2. in fin.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit Suspendio, quotuplex, et unde dignoscatur qualis et quanta sit.

342. Quid est suspensio? et quis suspendi, aut suspendere potest?

— 343. An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus?

— 344. Dub. 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus? Dub. 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, Pontificalia exercendo? Et quid si Missam solemniter celebret? An Sacerdos suspensus non toleratus invalide

absolvat? Quid si toleratus? vel si sit suspensus tantum ab Ordine? — 345. Quot modis possit ferri suspensio? — 346. Qualitas suspensionis ex quo colligatur? vide Resol. ap. Busemb. Dub. 1. An suspensus à Beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus? Dub. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diocesi? — 347. An suspensa Communitate, sint singuli suspensi? et an isti incurrant irregularitatem? An suspensio debeat ferri in scriptis?

342. — « RESP. 1. Suspendio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. Vide Bon. n. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. »

Unde resolves:

« 1. Solus Clericus potest suspendi.

« 2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

345. — « 3. Ex genere suo, et nisi parvas materiae excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde et irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licite requirant. Imò, etsi nominatim sit denunciatus et non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censentur cooperari actui, à quo suspensus est: unde audire ejus Missam non erit peccatum (saltem mortale), si non inservias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud Bon. d. 3. p. 4. n. 4. etiam Laym. l. c. c. 1. n. 7. (Et ita communi et verius tenent Pal. D. 4. p. 6. n. 1. Holzm. p. 395 n. 252. et Salm. c. 5. n. 14. cum Con. *Avila*, etc. qui recte addunt esse et omnino licitum audire Missam à Sacerdote suspenso (contra Tourn. p. 523. cum Bonac.) Limitat tamen Holzm. l. c. nisi scandalum interveniret. »

Et certum apud omnes, quod Clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum velitum per suspensionem, vide *Salm. c. 5. n. 12.* Excusatur tamen 1. Si exercet Ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter; *Salmant. n. 13. et Tourn. l. 2. p. 221. q. 5. cum S. Anton. Hab. Sayr. etc.* (contra *Suar. et Navarr.*) V. dicta l. 6. n. 38. v. *Objic.* 2. Excusatur 2. saltem à gravi culpa, si exercet ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, puta si fuerit suspensus à jurisdictione, vel ab Ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam: secus si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc. juxta solemnitates Ecclesiæ; *Bon. D. 3. p. 4. n. 6. Holzm. p. 394. n. 248. Tourn. l. c. et Salm. c. 5. n. 13.*

344. — Sed hic dubit. 1. An incurrat irregularitatem Clericus exercens actum à quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato? Adsunt tres sententiæ. Prima sententia negat, et hanc tenent *Gabriel, Avila, et Villal.* apud *Salm. c. 5. n. 13.* qui probabilem putant cum *Dian.* quia (ut dicunt)

suspensio lata pro tempore determinato habet rationem puræ pœnæ, quæ non inducit irregularitatem. *Secunda* sententia communior affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 26. sect. 2. n. 3. Bon. D. 3. part. 4. n. 6. Pal. Dub. 4. p. 6. n. 5. Tourn. p. 522. Escob. l. 5. n. 96. et Viva qu. 6. a. 4. n. 5.* Probatur hæc ex c. 1. de *Sent. et rejudic. in 6.* ubi quidam, cum fuerit suspensus ad tempus, etsi ministraverit, fuit expressè declaratus irregularis. Limitant verò *Viva et Tourn. ll. cc. et Salm. c. 5. n. 8.* nisi suspensio sit oretenus lata, quia cum censura non possit licitè ferri sine scriptura, ut dicemus n. 317. non præsumitur Episcopus voluisse delinquere, censuram oretenus ferendo. *Tertia* sententia quam probabilem putat *Ronc. p. 106. q. 5. R. 2. cum aliis*, et quæ mihi videtur absolutè probabilior, distinguit et dicit, quòd si suspensio fuerit lata per modum statuti aut præcepti ob crimen futurum, vel etiam præteritum, sed habens tractum successivam, tunc transgrediens veriùs incurrit irregularitatem, ut patet ex textu præfato. Secus si suspensio sit lata ab homine per sententiam, ob meram punitionem criminis omnino præteriti, quia talis suspensio habet rationem meræ pœnæ, non censuræ, juxta dicta n. 52. Censura enim, cum sit pœna medicinalis, nequit ferri ob delictum omnino præteritum, ut diximus n. 54. Ergo quando quis transgreditur hujusmodi suspensionem, nullam incurrit irregularitatem, quæ non à violentibus pœnas sed censuras incurritur. Neque huic sententiæ obstat textus prædictus, nam ibi non fit sermo de suspensione lata ab homine per sententiam particularem, sed lata à jure per statutum generale, quod respicit crimina futura; unde talis suspensio erat vera censura.

Dubit 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus, incurrit irregularitatem, si Pontificalia exercet, putà confirmando, consecrando Calices, etc. negant *Sylo. v. Suspensio §. 5. ac Innoc. Abb. Archid. Socin. etc. ap. Fagn. l. 1. in c. vel non est compos. de Temp. Ordin. n. 17. ad 20.* quia (ut dicunt) Episcopatus non est ordo, sed potius extensio, sive complementum Ordinis Sacerdotalis, ut tenent *Salm. de Ordin. c. 1. n. 26. cum Soto, Gonet. et alii ex D. Thom. Suppl. q. 40. ar. 5.* Unde inferunt Episcopum exercendo has functiones non contrahere irregularitatem, cum hæc incuratur à censurato, tantum quando exercet Ordinem Sacrum. Affirmant verò probabilius *Nav. c. 27. n. 163. Bon. D. 3. p. 4. n. 6. v. Tertio, cum Major. et Alter. ac Fagn. l. c. n. 36. cum Palud. Ang. etc.* Ratio, quia, etiamsi sententia quòd Episcopatus sit tantum extensio Ordinis sacerdotalis et non distinctus, esset vera (quòd negant plurimi ap. *Salm. l. c.*); tamen non potest negari quòd tale exercitium potestatis Episcopalis sit actus Ordinis Sacri, si non distincti, saltem extensi; quapropter Episcopus tunc dicitur verè exercere actum Sacri Ordinis. Tantò magis quòd idem *D. Th. l. c.* ait, quòd licet Episcopatus non sit Ordo respectu ad Corpus Christi reale, tamen est verus Ordo respectu ad potestatem in Corpus Mysticum; unde prima sententia non videtur satis probabilis.

Si autem Episcopus suspensus à Pontificalibus Missam celebrat solemniter in apparatu pontificali, certum est quòd peccat, ut rectè dicunt *Fill. tr. 17. c. 2. n. 28. Sayr. l. 4. c. 4. n. 13. et Renzjus p. 643. q. 4.* An autem incurrat etiam irregularitatem? Affirmant *Angel. v. Suspensio 3. n. 3. Nav. Bon. et Fagn. ll. cc.* Ratio, quia talis celebratio est actus proprius Ordinis Episcopalis, cum non possit exerceri nisi ab Episcopo consecrato. Negant verò probabilius *Laym. l. 1. tr. 5. c. 3. n. 4. cum Sylo. Coo. et Avila, ac Diana p. 5. tr. 10. R. 4. cum Joan. Propros.* qui testatur hanc esse communior DD. sententiam. Ratio, quia Episcopus sacrificando non exercet actum substantialem Ordinis Episcopalis, sed actum Ordinis Sacerdotalis à quo non est suspensus. Et quòd celebratio fiat cum Pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem non incurritur, nisi in exercitio actus Ordinis prohibiti. Et hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Anton. 3. p. tit. 27. c. 3. §. 4. v. Si est suspensus, cum Hostiensis*, sic dicens: "Suspensus à Pontificalibus, si celebrat in Pontificalibus, non erit irregularis, quia Pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus judicare aliquem irregularem, nisi inveniatur expressum." Tantò magis quòd ait idem *Fagn. l. c. in c. Quæsitum de Cohab. Cler. n. 15. cum Archid. etc.* suspensionem propter crimen, tum solum incurrit irregularitatem, cum Canon id exprimit, quia aliàs suspensio intelligitur lata quoad se tantum, nempe quòd tanquam indignus prohibetur à ministrando.

"4. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, quia non habet jurisdictionem." (*Ita Salm. c. 5. num. 16.* Secus si toleratus, quia hic valide jurisdictionem exerceret: etsi illicitè, si non esset requisitus; *Salm. ib.* Suspensus autem ab Ordine, non est suspensus à jurisdictione. *Ita S. Th. 3. p. qu. 22. art. 3. Salm. c. 5. n. 16. communiter.*)

313. — "Resp. 2. Suspensio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso, expirat: alia fertur absolutè, seu indefinitè, manetque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, sive id sit Ordinis, sive jurisdictionis; alia à beneficio, alia ab utroque. 3. Suspensio ab Officio, vel est à toto, vel à parte tantum, scilicet à functione Ordinis, vel jurisdictionis. Item suspensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantum functionibus, ejus ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

316. — "Resp. 3. Quantitas et qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur: Quæ, utpote in re odiosa, non amplius sunt extendenda, quam propriè accepta significant.

Unde resolves:

"1. Suspenso absolutè et in toto, prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam Ordinis, quàm jurisdictionis, et consequenter non potest celebrare, nec valde excommu-

» nicare, beneficia conferre, etc. Suspendus verò à parte beneficii determinata, v. g. ab Ordine tantum, vel jurisdictione, » privatur tantum illius officii functionibus. Unde Episcopus, » v. g. à jurisdictione suspendus, etsi non possit excommunicare, » absolvere, delegare, etc. potest tamen exercere actus Ordinis, » ut consecrare templa, ordinare, etc. *Bon. l. c.*

» 2. Suspendus à certa functione, Ordinis, v. g. à Sacramentorum administratione, non est suspendus à Sacrificio. Similiter suspendus ab Ordine potest nihilominus conferre primam tonsuram quia non comprehenditur sub Ordine, *Bonac. p. 2. n. 6.*

» 3. Suspendus ab officio simpliciter, non intelligitur suspendus à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per alium supplere qui per se nequit, ut fructus percipiat. *Bon. n. 10. et Navar. Suar. Henric. Fill. etc.* (Commune est apud omnes, » quod suspendus ab Officio non suspenditur à Beneficio; ita *Suar. D. 26. sect. 3. num. 4. Pal. p. 5. §. 1. n. 5. Tourn. p. 516. Antoine p. 663. num. 2. et Salm. cap. 5. n. 20. cum Sanch. Avila. Con. etc. communiter, ex c. 10. de Purg. Can. et c. 10. de Vita, et hon. Cler. consentit Fagn. l. 3. in c. Quæsitum de Cohab. Cler. etc. nu. 30. Sed rectè limitant Fagn. et Glossa in Clem. Cupientes de Penit. primo si crimen sit enorme, ut patet ex c. Inter, 10. de Purg. Can. Secundo si Reus contemnat suspensionem, nempe per annum in ea manendo, ut habetur ex c. Cum bonæ, de Ætate, et qualitat. etc.)*

» 4. Suspendus ab Ordine non videtur suspendus à beneficio; quia beneficium non fundatur in Ordine. *Bonac.* tamen dicit, » indirectè suspendi à fructibus ejus: quia, dum non potest facere officium, non potest percipere fructus. Vide *seq. n. 5.*

» 5. Suspendus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspendus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio sive jurisdictionis, sive Ordinis, etiam quod illi ratione ipsius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, et cætera onera beneficii præstare, licet fructibus non fruatur; hoc enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficii. Secus est de distributionibus quotidianis. (Ita etiam *Navar. Cov. etc. ap. Salm. c. 5. n. 21. Sed contradicunt Pal. p. 5. §. 1. n. 7. et iidem Salm. ibid. cum Sanch. Avila, Henric. etc. quia penæ non sunt extendendæ, ubi non sunt in jure expressæ, prout nullibi id expressum habetur); licet ex his, vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. *Bonac. l. c. n. 12. Sayr. Suar. Filluc. etc.**

Dubit. 1. An suspendus à Beneficio, si sit pauper, possit fructus sibi retinere? Respondetur affirmative, si suspensio est lata in penam criminis omnino præteriti (vide dicta l. 3. n. 672.), secus si fuerit lata ob contumaciam, quia non debet ab Ecclesia subveniri ei qui voluntariè Ecclesie disciplinam vilipendit, cum

liberè possit à sua contumacia recedere; ita *Suar. D. 27. sect. 2. n. 3. Fill. tr. 27. n. 53. Renz. p. 644. q. 7. cum communi, et Dian. p. 5. tr. 10. R. 3. cum Sayr. Turrian. et Corn. Gordon. Con. et Avila.* Dicunt tamen *Tourn. t. 2. pag. 518. v. Dico 2. Diana, et Renz. ll. cc. cum P. Nav. Avila, Pelliz. et Hurt.* quod licet Beneficiarius per se teneatur fructus restituere, si tamen fuerit occultè suspendus, et munia debita jam impleat, poterit sibi retinere partem quam dare deberet substituto, hi enim non sunt fructus Beneficii, sed stipendium laboris; vide dicta l. 3. d. n. 672.

Dubit. 2. An suspendus à Beneficio censeatur suspendus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diocesi? Negat absolute *Sayr. lib. 4. cap. 6. num. 21*, quia (ut ait) Episcopus extra suum territorium nullam habet jurisdictionem. Alii verò distinguunt, et negant si suspensio sit lata ab homine, secus si à jure, quia jus ubique locum habere debet; ita *Decius, et Renz. tom. 1. pag. 645. et Tourn. tom. 2. pag. 518. cum Pont.* pro certo habent suspensionem comprehendere omnia Beneficia, si sit à jure; si verò sit ab homine, dicunt intelligi tantum à Beneficiis propriæ Diocesis, quando est lata per statutum; secus si per sententiam, modo Episcopus exprimat velle suspendere ab omnibus Beneficiis, quia, licet ei non subiaceant Beneficia alienæ Diocesis, subjacet tamen persona suspensi, qui jus habet ad fructus Beneficii: unde, cum suspensio impediat ipsi jus exigendi, consequenter ille suspenditur ab omnibus Beneficiis. Quando autem suspensio est per statutum generale, intelligitur lata solum circa Beneficia in Diocesi.

Dubit. 3. An si suspendus acquirat novum Beneficium tempore suspensionis, collatio sit nulla? Affirmant *Bon. D. 3. p. 2. n. 10. et Holz. p. 393. n. 140. v. Dixi, cum Palao, et Manstrio*, quia Beneficia dantur propter officium; ergo suspendus à beneficio acquisito est etiam suspendus à Beneficio acquirendo, cum non possit munia Beneficii exercere. Negant verò probabilius *Suar. D. 26. sect. 3. n. 8. Laym. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 4. Antoine p. 634. v. 2. Renz. p. 645. q. 9. et Diana q. 5. tr. 10. R. 7. cum Corneio, Gordon. Præpos. Conc. etc.* Hi dicunt talem collationem esse quidem irritandam, sed non irritam; quia nulla poena debet infligi, nisi in jure sit expressa; nullibi autem hæc poena habetur; imò ex c. Cum bonæ 8. de Ætate, et qualitat. contrarium colligitur, dum ibi, cum aliqui quadriennium mansissent in suspensione, mandavit Pontifex expoliandos à Beneficiis tam ante quam in suspensione acquisitis; ergo collatio fuerat valida.

» 6. Suspendus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre Beneficium, quia, etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii, præcisè » ut sic, sed potius officii et jurisdictionis. *ibid.*

» 7. Suspendus à beneficio, vel Ordine absolute, et sine addito, » intelligitur suspendus ab omni beneficio, vel Ordine, nisi aliunde » aliud constet. *ibid. n. 8.*

« 8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, et beneficio.
» *Laym. c. 1. n. 2.*

317. — « 9. Suspenso Capitulo, vel Conventu, non censentur
» suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sa. v. Suspenso, et Laym.*
» *l. c. c. 1. n. 3.* »

Quando suspensio fertur in solam Communitatem, non afficit singulas personas, quoad munia particularia, sed tantum quoad Officia, vel Beneficia totius Communitatis; ita communiter *Bonac. D. 1. q. 1. n. 111. Holzm. n. 248. et Salm. c. 5. n. 43 et 46. cum D. Th. Avil. Henr. Diana, etc.* Quod si aliqui exerceant functiones Communitati tunc vetitas, dicunt *Pal. D. 4. p. 3. n. 3. Suar. D. 28. sect. 4. n. 4. Ronc. p. 106. q. 7. R. 2. et Salm. n. 47. cum Conc. et Corneio*, eos non incurrere irregularitatem, quia prohibitio illa non est propriè censura, sed potius inhabilitas particularium personarum ad talia Officia. Si verò suspensio fertur in Communitatem, et in singulas ipsius personas, tunc non afficit innocentes, sed tantum delinquentes; nemo enim potest excommunicari aut suspendi pro culpa aliena, ut communiter docent *Suar. l. c. n. 2. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9. Salm. c. 5. n. 45. cum Nav. Sot. et Pal. ac Escob. l. 51. n. 56. cum Con. Avil. Henr. et Hurt.* Et patet ex cap. 2. de Constit. et clarius ex cap. de His quæ fiunt à major. part. Cap. ubi dicitur: « Cum peccata suos auctores tenere debeant, ne poena sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente re-fertum. »

« 10. Si Prælati solo verbo dicat Sacerdoti, *suspendo te*, v. g. à celebratione, videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura, quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. (ut n. seq. ad n. 2.) » Prælati autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus intentione; aut nisi religio habeat privilegium absque scripto ferendi censuras. Vide *Bon. de censuris in communi d. 1. q. 1. p. 7. (Ita etiam Salm. c. 5. n. 48. cum Nav. et Henr.)* »

DUBIUM II.

Quæ sint Suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiores Clericorum?
— 319. Quæ Religiosorum? — 320. Quæ Episcoporum? — 321. An quis possit suspendi ob culpam levem? — 322. Quis possit absolvere à suspensione?

318. — « RESP. 1. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes:

« 1. Clerici ipso jure suspensi sunt, recipientes Ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diocesi, vel sine ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non

» servatis interstitiis, per saltum, vel in censura, vel denique
» post matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab executione Ordinum, nisi fecerint absque dolo, et si ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut interdicens sine scriptura, et causæ expressione, et suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælati regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indignum, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans, et ordinatus simoniace est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes sponso alterius Parochiæ sine licentia. 6. Gravantes alienis debitis Ecclesiis sibi commissas. 7. Occupantes bona, vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, raptos, vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cælu virorum, ac mulierum de Immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam, vel munera: qui, si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; si inferiores Episcopo, ab officio, et beneficio, usque dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus), qui facit injuriam contra justitiam, et conscientiam, parti litiganti. Vide *Bonac. d. 3. p. 5. (Adde 12. Negantes absolutionem renuenti complicem manifestare: hi subjacent suspensioni ferendæ sententiæ ex Bulla: Ubi primam Bened. XIV. Vide Tomo nono, inter Decreta N. IV. Adde 13. Latini celebrantes Ritu Græco, et Græci Ritu Latino. Bulla Etsi Pas-toralis, §. 6. n. 10.)* »

319. — « 2. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes Ordines in Apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu, et vestitu modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in monasteria. 520. — « 3. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum: ordinans verò invitum, suspensus per annum à celebratione Pontificalium. 2. Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3. Intrans monasteria monialium sine necessitate. V. *Fill. t. 17. c. 5.*

321. — « Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine, quæ, si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. gr. eligendi. »

Sed hic dubitatur, an ob peccatum veniale possit ferri suspensio? Affirmant *Navar. c. 27. n. 151 et 159. item Armil. Med. et Henriq. ap. Escob. l. 51. n. 58.* Sed verius et communissimè negant *Suar. D. 28. sect. 4. n. 6. Sanch. de Matr. l. 2. D. 32. n. 9. Pal. D. 4. p. 3. numer. 4. Salmant. de Censur. c. 5. numer. 44. Eb. p. 444. n. 115. cum Fill. et Escob. n. 59. cum Laym. Soto, Vasq. Con. et Hurtad.* si suspensio sit major, nempe ab omni usu Officii et Beneficii, vel ab aliquo eorum per notabile tempus,

tunc enim requiritur mortale, quia poena debet cum culpa proportionari; unde esset nulla suspensio, si ob peccatum veniale imponeretur. Secus verò, si suspensio esset partialis, nempe tantum ab Officio, vel à Beneficio, et ad breve tempus, ut *Suar. n. 2. Pal. n. 2. Salm. n. 44. et Bon. D. 1. qu. 1. p. 3. num. 8.* qui idem dicit, si suspensio esset totalis, sed ad valde breve tempus, puta ad diem, vel hebdomadam. Idem dicunt *Sancti. Dec. l. 6. c. 4. n. 17. Pal. tr. 3. D. 1. p. 15. n. 3. et Salm. de Leg. c. 2. n. 46. cum Suar. Caj. Vasq. Tapia, etc.* si suspensio sit ferendae sententiae; nam contra, si sit latae sententiae, vel sit indicta à iure, taliter ut incurritur sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

522. — « Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest absolvere à suspensione non reservata: et communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiae: Episcopus potest absolvere ab omni suspensione iuris, si Sedi Apostolicae specialiter reservata non sit. *Laym. c. 4. num. 2. ex Naar. Suar. etc.* Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, et non deducto ad forum contentiosum. *Bon. d. 3. p. ult. ex Trid. s. 24. c. 6.* »

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionatè, v. g. donec, vel nisi restituas, tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absolutione, ut *Salmant. cap. 5. num. 33. cum Con. Pal. Avil. Henric. Si verò sit imposita absolutè, quisque Confessarius potest eam absolvere, nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. Cum autem fertur suspensio in Communitatem, is tantum ab illa absolvere potest, qui in Communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso; *Salm. c. 5. n. 52.**

DUBIUM III.

Quid sit Depositio et Degradatio; et à quo, et ob quam causam ferri possit.

523. — « SUBJICI solent suspensioni Depositio et Degradatio, (etsi censuræ non sint, ut dictum est c. 1.) ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cum utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quòd illæ auferant ipsum jus radicale, et titulum beneficii, idque in perpetuum, suspensio non item. Porro Depositio generice accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè Depositio dicitur: alia Realis, quæ dici solet Degradatio.

524. — « Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officiorum, et beneficiorum simpliciter, in toto, et absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, et privatione privilegii Clericalis, tam Canonis, quam fori, ita ut seculari curiae subdatur.

« Dixi, Executionis, quia Ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis si fuit in sacris. (Et invalide Matrimonium contraheret, atque validè consecraret hostiam; *Salm. c. 5. n. 60. cum aliis*) et ad horas, nisi has fortè poena, ad quam damnatur, v. g. tiremes, vel aliud impediat.

525. — « Resp. 2. Depositio verbalis, est similis privatio, sed sine solemnitate dicta, et relicto utroque privilegio, Canonis et Fori.

526. — « Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

527. — « Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus à jure expressis, et delictis: non tamen nisi gravioribus, arbitrio iudicis. Ubi notat *Laym.* crimen debere esse enorme, id est unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantum gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, falsificatio litterarum Apostolicarum, sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata. Vid. *Laym. l. 1. c. 5. et Fill. t. 18. c. 8.* (Cum degradato solus Papa dispensare potest: sed cum deposito etiam Episcopus, si crimen sit minus adulterio; *Salmant. c. 5. n. 68.*) »

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

528. Quid est Interdictum? — 529. Quotuplex est? — 530. An interdicta Civitate interdicantur Suburbia? Et an Ecclesie Regularium? — 531. Qui eximantur ab Interdicto generali personali? Et an, interdicto Clero interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes Beneficium, aut Officium? — 532. Quid si interdicantur Cives, aut Civitas?

528. — « RESP. 1. Est censura Ecclesiastica prohibens divinum officiorum, Sacramentorum aliquorum, et Ecclesiasticæ sepulture usum, quatenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus, suspensio verò proprie non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. Vid. *Laym. l. 1. t. 5. p. 4. c. 1. Bonac. d. 5. part. 1.*

529. — « Resp. 2. Interdictum dividitur 1. in Locale, quod immediate locum afficit: et in Personale, quod immediate afficit personas: et in Mixtum, quod immediate afficit locum, et ejus incolas. Differt autem Locale à Personali: quòd in illo participatio sacrorum Officiorum tum indigenis, tum alienigenis,

tunc enim requiritur mortale, quia poena debet cum culpa proportionari: unde esset nulla suspensio, si ob peccatum veniale imponeretur. Secus verò, si suspensio esset partialis, nempe tantum ab Officio, vel à Beneficio, et ad breve tempus, ut *Suar. n. 2. Pal. n. 2. Salm. n. 44. et Bon. D. 1. qu. 1. p. 3. num. 8.* qui idem dicit, si suspensio esset totalis, sed ad valde breve tempus, puta ad diem, vel hebdomadam. Idem dicunt *Sancti. Dec. l. 6. c. 4. n. 17. Pal. tr. 3. D. 1. p. 15. n. 3. et Salm. de Leg. c. 2. n. 46. cum Suar. Caj. Vasq. Tapia, etc.* si suspensio sit ferendae sententiae; nam contra, si sit latae sententiae, vel sit indicta à iure, taliter ut incurritur sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

522. — « Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest absolvere à suspensione non reservata: et communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiae: Episcopus potest absolvere ab omni suspensione iuris, si Sedi Apostolicae specialiter reservata non sit. *Laym. c. 4. num. 2. ex Naar. Suar. etc.* Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, et non deducto ad forum contentiosum. *Bon. d. 3. p. ult. ex Trid. s. 24. c. 6.* »

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionatè, v. g. *donec, vel nisi restituas*, tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absoluteione, ut *Salmant. cap. 5. num. 33. cum Con. Pal. Avil. Henric.* Si verò sit imposita absolute, quisque Confessarius potest eam absolvere, nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. Cum autem fertur suspensio in Communitatem, is tantum ab illa absolvere potest, qui in Communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso; *Salm. c. 5. n. 52.*

DUBIUM III.

Quid sit Depositio et Degradatio; et à quo, et ob quam causam ferri possit.

523. — « SUBJICI solent suspensioni Depositio et Degradatio, (etsi censuræ non sint, ut dictum est c. 1.) ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cum utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quòd illæ auferant ipsum jus radicale, et titulum beneficii, idque in perpetuum, suspensio non item. Porro Depositio generice accepta, alia est Verbalis, quæ absolute Depositio dicitur: alia Realis, quæ dici solet Degradatio.

524. — « Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officiorum, et beneficiorum simpliciter, in toto, et absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, et privatione privilegii Clericalis, tam Canonis, quam fori, ita ut seculari curiae subdatur.

« Dixi, *Executionis*, quia Ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis si fuit in sacris. (Et invalide Matrimonium contraheret, atque valide consecraret hostiam; *Salm. c. 5. n. 60. cum aliis*) et ad horas, nisi has fortè poena, ad quam damnatur, v. g. *triremes*, vel aliud impediat.

525. — « Resp. 2. Depositio verbalis, est similis privatio, sed sine solemnitate dicta, et relicto utroque privilegio, Canonis et Fori.

526. — « Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

527. — « Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus à jure expressis, et delictis: non tamen nisi gravioribus, arbitrio iudicis. Ubi notat *Laym.* crimen debere esse enorme, id est unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantum gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, falsificatio litterarum Apostolicarum, sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata. Vid. *Laym. l. 1. c. 5. et Fill. t. 18. c. 8.* (Cum degradato solus Papa dispensare potest: sed cum deposito etiam Episcopus, si crimen sit minus adulterio; *Salmant. c. 5. n. 68.*) »

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

528. Quid est Interdictum? — 529. Quotuplex est? — 530. An interdicta Civitate interdicantur Suburbia? Et an Ecclesie Regularium? — 531. Qui eximantur ab Interdicto generali personali? Et an, interdicto Clero interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes Beneficium, aut Officium? — 532. Quid si interdicantur Cives, aut Civitas?

528. — « RESP. 1. Est censura Ecclesiastica prohibens divinum officiorum, Sacramentorum aliquorum, et Ecclesiasticæ sepulture usum, quatenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus, suspensio verò proprie non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. Vid. *Laym. l. 1. t. 5. p. 4. c. 1. Bonac. d. 5. part. 1.*

529. — « Resp. 2. Interdictum dividitur 1. in Locale, quod immediate locum afficit: et in Personale, quod immediate afficit personas: et in Mixtum, quod immediate afficit locum, et ejus incolas. Differt autem Locale à Personali: quòd in illo participatio sacrorum Officiorum tum indigenis, tum alienigenis,

» non absolutè, sed in loco tantum interdicto; in hoc verò certis
» personis, aut communitati prohibeatur absolutè, et in omni
» loco. 2. Interdictum tam locale quam personale subdividitur
» in generale, et particulare. Generale est, quo locus generalis
» v. g. collegium, etc. interdicatur. Particulare, quo locus, aut
» persona particularis, aut particulares, interdicuntur. »

Unde resolves :

350. — « 1. Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia;
» et interdicta Parochia, etiam sacellum, vel cæmeterium conti-
» guum, quia accessorium sequitur naturam principalis. * (Ita
» ex c. *Si licitas. De Sent. exc. in 6.* ubi etiam habetur, quod,
» interdicta Civitate per Interdictum locale generale, sunt pari-
» ter interdictæ Ecclesiæ exemptæ Regularium, nam alias Inter-
» dictum esset elusorium; vide *Salm. c. 6. n. 9.* Et hoc inter-
» dictum etiam Clerici, et Regulares tenentur servare, imò idem
» Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice; *Salm. ib. n. 8;*
» sed vide dicta l. 4. num. 61. infra v. *Infertur III.*) *

351. — « 2. Interdicto populo, non interdicuntur ii qui
» non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, etc.
» * (Ita *Salm. c. 6. n. 16. cum Bonac. Con. Avila, Lezana,*
» *Corn. etc. communiter.* Et sic è converso, interdicto Clero,
» non veniunt Laici, ex c. *Si sententia, de Sent. exc. in 6.*
» Hic autem notandum, quòd ab Interdicto personali Generali
» eximuntur 1. Episcopi (qui eximuntur etiam a suspensione ge-
» nerali). 2. Infantes, et amentes doli incapaces: privantur tamen
» Ecclesiastica sepultura. 3. Innocentes, statim ac alibi domici-
» lium collocant. 4. Exteri, etsi per multum tempus inter illos ci-
» ves habitent. Vide *Salm. ex n. 15.*) * Nec interdicto Clero,
» interdicuntur Religiosi, qui in favorabilibus tantum nomine
» Clerici comprehenduntur * (Ita tenendum cum *Salm. c. 6. n. 17.*
» Nisi Religiosi Beneficium, vel Officium in illo populo habe-
» rent. *Salm. ib.* Notandum etiam, quòd interdicto Clero, non
» veniunt Clerici qui non gaudent privilegio fori, nec alii Clerici
» qui ibi non habent Beneficium aut Officium, nam hi non con-
» stituunt unum corpus cum Clero. *Salm. d. n. 16.*) *

352. — « 3. Si dicatur, cives (v. g.) Colonienses sint inter-
» dicti, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant
» esse istic cives, nec causam dederint interdicto); contra verò
» si Civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui
» causam interdicto non dederunt, aliò ire, et istic divinis inter-
» esse. »

DUBIUM II.

Qui sint effectus Interdicti.

353. Effectus Interdicti sunt I. Prohibitio Divinorum Officiorum.

— 354. II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc.

— 353. III. Prohibitio sepulturae. — 356. IV. Peccatum mortale,
quod committitur à violentibus Interdictum. Item irregularitas
quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

355. — « RESP. Sunt sequentes : I. Prohibitio Divinorum Of-
» ficiorum; * (Nomine Divinorum Officiorum veniunt omnia
» quæ à solis Clericis fieri possunt; non autem Officiorum B. V.
» Mariæ, Defunctorum, etc. si dicantur privatim, et in loco non
» deputato ad illa; communiter *Pal. Suar. Bon. et Salm. c. 6.*
» num. 50.) * Unde etiam interdicti ob alienam culpam non pos-
» sunt interesse Sacro. Clerici tamen, et Religiosi, quando ipsi
» interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, missas divi-
» naque officia celebrare; sed januis clausis, non pulsatis campa-
» nis (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum
» alicujus), submissa voce, et exclusis interdictis. * (Ita exc. c.
» *Alma Mater, de Sent. exc. in 6.* Nomine Clericorum, et Mo-
» nachorum (quia laicis nihil conceditur) veniunt omnes utrius-
» que sexus, qui gaudent privilegio fori, et Canonis. Nomine Ec-
» clesiarum veniunt etiam Eremitoria, et Hospitalia auctoritate
» Episcopi erecta; non verò Oratoria privata secularia; Ita
» *Salm. comm. n. 56.* Dicitur autem, exclusis interdictis, modò
» (intelligitur) sint denunciati ex *Conc. Const.* Et intelligitur tam
» de dantibus causam interdicto, quam interdictis personaliter.
» Quare, si interdicti post monitionem nolint exire, et Canon
» Missæ inceperet non sit, cessandum à celebratione, aliter ce-
» lebrans incurreret irregularitatem. Hoc tamen procedit, si cele-
» bretur in loco interdicto, quia ibi non censetur data facultas
» celebrandi, nisi exclusis, etc. Secus verò si celebratio fiat in loco
» non interdicto, ut dicunt *Holz. de Cens. n. 281. et Mazz. t. 4.*
» p. 388. cum *Suar.* Unde ait *Holz. cum alio Auctore*, quòd tunc
» debet expelli interdictus; si verò nequeat expelli, non tenetur
» Celebrans cessare, quia id nullibi præcipitur, sicut præcipitur
» de excommunicatis vitandis.) * Permittitur tamen, ut in festis
» Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis B. V. et
» per octavam Corporis Christi divina officia cantentur solem-
» niter, admissis etiam interdictis, dummodo qui causam inter-
» dicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offer-
» torium, vel communionem. * (Hinc, his diebus interdicti te-
» nentur audire Missam. Qui verò privilegium habent audiendi,
» possunt etiam abstinere ab audiendo Sacro, se conformando juri
» communi. Ita *Salm. c. 6. n. 64. cum Corn. Dian. Cano. Con.*
» *Avil. etc.* Regulares autem possunt admittere ad Divina Officia
» Famulos, Procuratores, Advocatos, Operarios, Beatas, Tertia-
» rios, si hi non sint specialiter interdicti, nec causam interdicto
» dederint.) *

354. — « II. Prohibitio administrationis Sacramentorum, ex-
» cepto Baptismo, Confirmatione et Pœnitentia * (Ut habetur ex
» c. *Alma mater, de Sent. exc. c. in 6.* et Baptismus conferri potest
» etiam solemniter; ut *Salm. c. 6. n. 34. cum comm.* Atque à Mi-

» nistro interdicto generaliter, non autem specialiter. *Salm. n. 35.*
 » Et idem dicitur de Sacram. *Pœnit. n. 38.* » quæ omnibus per-
 » mittuntur iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam
 » auxilio, vel favore. » (Et exceptis personaliter, et specialiter,
 » interdictis, nisi prius præstent satisfactionem debitam si possint,
 » aut si non possint, cautionem saltem juratoriam. *Salm. c. 6. n. 37.*
 » ex d. c. *Alma Mater.*) » Eucharistia tamen potest dari morituris,
 » et deferri cum lumine et campana. » (An autem Clerici, quibus
 » conceditur Missam audire, ut supra possint communicare?
 » Adest duplex sententia; vide *Salm. ex. n. 41. Tenent autem*
 » *Salm. n. 44.* Sacramenta Ordinis et Extremæ Unionis non
 » posse recipi ab interdictis, nec tempore Interdicti. Sed quoad
 » Extremam Unionem contradicit *Croix l. 7. n. 198. cum Suar.*
 » et *Dicast.* Religiosos autem commune est tempore interdicti
 » posse recipere Communionem, et extremam Unionem. *Salm.*
 » *c. 6. n. 48. cum Laym. Pal. Navarr. etc.*) » Nec improbable
 » est interdictis licere contrahere matrimonium, ut *Sanch. Con.*
 » et *Laym.* docent contra *Suar.* quia hoc Sacramentum secun-
 » dum substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus
 » ministratur. » (Et merito hanc sententiam probabiliorē pu-
 » tant *Salm. c. 6. num. 47. cum Con. Laym. Pal. Avila, etc. ex*
 » *c. Capellanus, de Feriis*, ubi dicitur Matrimonium quocumque
 » tempore posse contrahi. Nota deinde hic cum *Salm. c. 6. n. 30.*
 » quod, si Interdictum sit latum ex sententia injusta, quæ vide-
 » batur iusta secundum probata, in foro externo debet servari,
 » sed non in interno; Quare cessante scandalo, possunt audiri
 » Sacra, recipi Sacramenta, Religiosi tamen, quando interdictum
 » servatur ab Ecclesia Cathedrali vel Matrice, tenentur illud ser-
 » vare, etiamsi illud sit nullum ex quocumque capite, ex *Clem. 1.*
 » *De Sent. exc. Vide Salm. d. num. 30 et 31.*) »

553. — « III. Prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ, etiam res-
 » pectu infantium et amentium. Excipe tamen Clericos, qui in
 » interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec inter-
 » dictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. *Laym. c. 2.*
 » *n. 3.* » (Clerici igitur in Interdicto generali locali, vel personali
 » possunt sepeliri in Ecclesia, etiam cum Missa, sine tamen
 » pompa: in Ecclesia verò specialiter interdicta possunt sepeliri,
 » sed sine Missa. *Salm. c. 6. ex n. 75. cum Coq. Pal. etc.* Laici
 » tamen sepeliendi sunt in loco non sacro, etiam infantes; Et si
 » fortè ibi sepulti sint, exhumari debent; Cessante autem
 » interdicto, omnes in loco sacro reponendi. *Salm. c. 6. n. 99.*
 » cum communi.) »

556. — IV. « Clerici violantes Interdictum peccant morta-
 » liter; » (Ita etiam *Salm. c. 6. num. 80.* Sed excusat parva
 » materia, nempe si Clerici exercent functiones, quæ à laicis
 » fieri possunt, *Bon. Pal. etc. cum Salm. c. 81.* Item si brevi
 » permittant ostium apertum. At Clerici exercentes Ordinem
 » Sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter
 » interdicto, vel in loco generaliter interdicto januis apertis,

» etc. ut supra, peccant graviter, et incurrunt irregularitatem,
 » vide *Salmant. num. 87.* Admittentes autem laicos interdictos
 » ad Officia Divina, interdicuntur ipso facto ab ingressu Eccle-
 » siæ, id est non ad orandum private in ipsa, sed ad exercendos
 » ibi Ordines Sacros, ut dicunt *Pal. Con. Laym. etc. cum Salm.*
 » *n. 91.* » sicut etiam religiosi utriusque sexus, qui insuper
 » excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem, si
 » contra interdictum personale recipiant Sacramenta; si verò
 » tantum violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius
 » est, tantum esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti
 » non sint. *Laymann. c. 3. ex Sylo. Soto, et Avila, etc.* »

DUBIUM III.

Quis Censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.

557. Qui possint interdictum ferre? Et an ad illud incurrendum re-
 » quiratur culpa gravis? — 558. Qui possunt tollere interdicta gene-
 » ralia à jure non reservata? — 559. Qui personalia particularia?
 » — 560. De cessatione à Divinis.

557. — « RESP. 1. Interdicere possunt iidem, qui excommu-
 » nicare, et suspendere. » (Hodie Episcopi sine consensu Capi-
 » tuli (nam olim aliter erat) possunt interdicere quoscumque
 » generaliter, aut specialiter, ex consuetudine introducta. *Salm.*
 » *c. 6. n. 19. cum Panorm. Suar. Pal. Sayr. etc.* Prælati autem
 » Regulares possunt interdicere suos subditos, non autem suas
 » Ecclesias. *Salm. n. 20. cum eisdem.*) » Et quidem, ut deter-
 » minata persona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis
 » » (Ejusdem personæ, ut *Salm. c. 6. n. 21.* Interdictum enim
 » personale particulare nequit imponi pro culpa aliena. Inter-
 » dictum autem ad breve tempus, in ordine ad unum tantum, vel
 » alterum effectum, potest incurrere etiam ob peccatum veniale.
 » *Salm. n. 22. cum Pal. Con. etc.*) »; ut autem feratur inter-
 » dictum locale, vel generale in communitatem, requiritur pec-
 » catum valde grave cum contumacia commissum à capite, vel
 » præcipuis membris, licet reliqui culpa vacent.

558. — « Resp. 2. Interdicta localia, et personalia generalia,
 » quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli
 » ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem
 » interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis, quia locus et
 » communitas foro poenitentiae non subiciuntur. » (Interdicta
 » generalia lata ab homine non possunt tolli, nisi ab eo qui tulit,
 » vel à Papa. V. *Salm. c. 6. n. 100.*) »

559. — « Resp. 3. Ab Interdicto juris personali particulari,
 » si reservatum non est, quisvis approbatus potest absolvere. De-
 » nique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non in-
 » telligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale
 » communitatis. »

De Cessatione à Divinis.

540. — Cessatio à divinis est: « Prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab Officiis Divinis, et Ecclesiastica sepultura. » Putant autem *Suar. et Fill.* contra alios apud *Salm. c. 6. n. 103.* posse Episcopum unum effectum prohibere, et non alterum. Hæc Cessatio distinguitur ab Interdicto, et non est censura; imponiturque in signum mœoris, vel ad reparationem gravissimæ injuriæ Deo irrogatæ; afficitque omnes qui sunt in loco illo, ubi imponitur, videt *Salm. n. 102.* Dubitatur autem, an hac Cessatione indicta, Clerici gaudeant privilegio eis concesso tempore Interdicti? Negant communius *Salm. n. 104. cum Pal. Bon. Fill. Sanch. etc.* contra aliquos, quia Cessatio est novum gravamen ultra Interdictum. Potest tamen Cessatio suspendi per aliquot dies solemnes. Videt *Salm. n. 105.* Sacramenta verò concessa tempore Interdicti, ut supra conceduntur etiam tempore Cessationis. *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c. 8. n. 107.* Cessatio imponitur ab iisdem, qui possunt ferre censuras, præcedentibus monitionibus. Vide alia apud *Salm. c. 6. punct. 9.* Demum hic obiter notandum id quod habetur in Decr. S. C. Cæremoniarum, scilicet: « Non licere cuicumque, etc. (Personis Regalibus tantum exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, secus immediate cessandum à Divinis. Quod nisi servetur, Rectores cæterosque Ecclesiarum Ministros ipso facto excommunicationem incurrere, eamque Ecclesiam habendam esse per interdicta. » Hoc Decr. prescriptum est in *Bullario Clem. XI. part. 3. Decretor. Congr. Card. Ac deinde notatur ibi: « Et facta relatione, Sanctitas sua (id est præfatus Clemens) Decretum approbavit, necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis Sacrariis affigi mandavit. » Die 3 Oct. 1701. Ita ap. *Ferraris Bibl. v. Ecclesia, num. 28 et 29.* Qui præterea *n. c. 29.* refert ex pluribus Decr. S. C. Rituum esse vetitum præbere Evangelium inter Missarum solemnia Laicis ad osculandum, sicut etiam præstare ipsis usum throni, eosque admittere ad assistendum in Presbyteriis.*

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

« Etsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter et hic subjungo. »

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit Irregularitas.

541. Definitio Irregularitatis. An Irregularitas sit censura? Dupliciter dividitur irregularitas.

541. — « RESP. 2. Est impedimentum Canonicum, susceptio-

» nem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens. » Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: » etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non est. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. Bonac. d. 7. q. 1. p. 1.* »

Quær. an Irregularitas sit censura? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sotus in 4. D. 22. q. 3. art. 1. et Bonn. Led. Gutt. Corn. Cord. etc. ap. Salm. de cens. c. 7. ex n. 1.* Ratio, quia (ut aiunt) definitio censuræ, quod sit pœna Ecclesiastica, æquè convenit etiam irregularitati. Secunda verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Suar. de Cens. D. 1. sect. 3. Bon. D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. et Salm. n. 12. cum Con. Val. Avila, Henr. Cand. Mach. etc.* docet irregularitatem non esse censuram, sed potiùs impedimentum seu inhabilitatem, idque non obscurè probatur ex *c. Quærenti de Verb. sign.* ubi Innoc. III interrogatus quid in Bullis Pontif. intelligeretur nomine Censuræ? respondit: « Quod per eam non solùm interdicti, sed suspensionis, et excommunicationis sententia valeat intelligi. » Cum igitur Pontifex hic dogmaticè et indefinitè locutus fuerit, enunciando pœnas quæ veniunt nomine censuræ, præter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

« Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est ex Delicto, et quæ est ex Defectu. 2. In Totalem, seu propriè dictam, quæ omni Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; et in Partialem, quæ aliquo tantum Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem, v. g. oculis, vel palma Sacerdos carens inhabilis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas; et Diaconus sinistro oculo carens inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest. »

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis.

542. Effectus Irregularitatis sunt. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalide collationem Beneficii. An id valeat de Beneficio simplici? — 543. An collatio tunc sit ipso jure irrita?

542. — « RESP. Sunt sequentes: I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam Tonsuram* (Ut communiter docent *Suar. D. 40. s. 1. n. 11. Pal. D. 6. p. 5. n. 2. Bon. p. 1. n. 4. et Salm. c. 7. n. 22. cum Avila, et Diana*) * II. Impedire exercitium Ordinum susceptorum* (Ex *c. fin. De Temp. Ord. et c. 11. de Accusat.*) * Unde Sacerdos irregularis, etsi valide, illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. n. 4. et p. 4.* III. Quod collatio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregulari, invalida sit, secundum sententiam communiorum et tu-

De Cessatione à Divinis.

540. — Cessatio à divinis est: « Prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab Officiis Divinis, et Ecclesiastica sepultura. » Putant autem *Suar. et Fill.* contra alios apud *Salm. c. 6. n. 103.* posse Episcopum unum effectum prohibere, et non alterum. Hæc Cessatio distinguitur ab Interdicto, et non est censura; imponiturque in signum mœoris, vel ad reparationem gravissimæ injuriæ Deo irrogatæ; afficitque omnes qui sunt in loco illo, ubi imponitur, videt *Salm. n. 102.* Dubitatur autem, an hac Cessatione indicta, Clerici gaudeant privilegio eis concesso tempore Interdicti? Negant communius *Salm. n. 104. cum Pal. Bon. Fill. Sanch. etc.* contra aliquos, quia Cessatio est novum gravamen ultra Interdictum. Potest tamen Cessatio suspendi per aliquot dies solemnes. Videt *Salm. n. 105.* Sacramenta verò concessa tempore Interdicti, ut supra conceduntur etiam tempore Cessationis. *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c. 8. n. 107.* Cessatio imponitur ab iisdem, qui possunt ferre censuras, præcedentibus monitionibus. Vide alia apud *Salm. c. 6. punct. 9.* Demum hic obiter notandum id quod habetur in Decr. S. C. Cæremoniarum, scilicet: « Non licere cuicumque, etc. (Personis Regalibus tantum exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, secus immediate cessandum à Divinis. Quod nisi servetur, Rectores cæterosque Ecclesiarum Ministros ipso facto excommunicationem incurrere, eamque Ecclesiam habendam esse per interdicta. » Hoc Decr. prescriptum est in *Bullario Clem. XI. part. 3. Decretor. Congr. Card.* Ac deinde notatur ibi: « Et facta relatione, Sanctitas sua (id est præfatus Clemens) Decretum approbavit, necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis Sacramentis affigi mandavit. » Die 3 Oct. 1701. Ita ap. *Ferraris Bibl. v. Ecclesia, num. 28 et 29.* Qui præterea n. c. 29. refert ex pluribus Decr. S. C. Rituum esse vetitum præbere Evangelium inter Missarum solemnias Laicis ad osculandum, sicut etiam præstare ipsis usum throni, eosque admittere ad assistendum in Presbyteriis.

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

« Etsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter et hic subjungo. »

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit Irregularitas.

541. Definitio Irregularitatis. An Irregularitas sit censura? Dupliciter dividitur irregularitas.

541. — « RESP. 2. Est impedimentum Canonicum, susceptio-

» nem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens. » Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: » etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non est. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. Bonac. d. 7. q. 1. p. 1.* »

Quær. an Irregularitas sit censura? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sotus in 4. D. 22. q. 3. art. 1. et Bonn. Led. Gutt. Corn. Cord. etc. ap. Salm. de cens. c. 7. ex n. 1.* Ratio, quia (ut aiunt) definitio censuræ, quod sit pœna Ecclesiastica, æquè convenit etiam irregularitati. Secunda verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Suar. de Cens. D. 1. sect. 3. Bon. D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. et Salm. n. 12. cum Con. Val. Avila, Henr. Cand. Mach. etc.* docet irregularitatem non esse censuram, sed potiùs impedimentum seu inhabilitatem, idque non obscurè probatur ex c. *Quærenti de Verb. sign.* ubi Innoc. III interrogatus quid in Bullis Pontif. intelligeretur nomine Censuræ? respondit: « Quod per eam non solùm interdicti, sed suspensionis, et excommunicationis sententia valeat intelligi. » Cum igitur Pontifex hic dogmaticè et indefinitè locutus fuerit, enunciando pœnas quæ veniunt nomine censuræ, præter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

« Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est ex Delicto, et quæ est ex Defectu. 2. In Totalem, seu propriè dictam, quæ omni Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; et in Partialem, quæ aliquo tantum Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem, v. g. oculis, vel palma Sacerdos carens inhabilis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas; et Diaconus sinistro oculo carens inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest. »

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis.

542. Effectus Irregularitatis sunt. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalide collationem Beneficii. An id valeat de Beneficio simplici? — 543. An collatio tunc sit ipso jure irrita?

542. — « RESP. Sunt sequentes: I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam Tonsuram (Ut communiter docent *Suar. D. 40. s. 1. n. 11. Pal. D. 6. p. 5. n. 2. Bon. p. 1. n. 4. et Salm. c. 7. n. 22. cum Avila, et Diana*) II. Impedire exercitium Ordinum susceptorum (Ex c. fin. De Temp. Ord. et c. 11. de Accusat.) III. Unde Sacerdos irregularis, etsi valide, illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. n. 4. et p. 4.* III. Quod collatio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregulari, invalida sit, secundum sententiam communiorum et tu-

» tiorem, etsi non improbabiler quidam dicant, eam non ipso
» facto irritam esse, sed meritò irritandam. *Laym. l. c. c. 1.*
» n. 2 et 3. *Sylo. etc. Bonac. p. 4.* Secundum quam sententiam
» probabilem resolves.

« 1. Is, qui beneficium impetravit in Irregularitate, potest,
» obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientie licite
» retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis impe-
» tratione non sit facta mentio beneficii. Item, si postea bene-
» ficio privetur, non tenetur fructus restituere.

« 2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Or-
» dinis, aut suscipit, licet Ordines ei collati sint validi. * (Ita
» etiam *Pal. D. 6. p. 5. n. 1. et Salm. c. 7. n. 21. cum Corn. Et*
» sic etiam peccat graviter irregularis suscipiens primam Ton-
» suram, sicut Episcopus qui eam illi confert, ut *Suar. D. 40.*
» s. 1. n. 11. *Bon. D. 7. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. n. 2. et Salmant.*
» n. 22. cum *Avila, Corn. et Giball.* Insuper hic notandum, quod
» irregularitas nullo modo privet iis Actionibus, quæ non requi-
» runt exercitium Ordinis, et quas etiam laici exercere possunt,
» recipere Sacramenta, et Officia canere, sicut et conferre Be-
» neficia, quia hæc spectant ad exercitium jurisdictionis, non
» Ordinis; Item Matrimonio assistere, vel licentiam assistendi
» alteri præbere, dispensare in votis, absolvere à censuris, dare
» facultatem audiendi Confessiones. Ita *Pal. n. 14. Bon. p. 4.*
» n. 17. *Laym. tr. 5. c. 1. num. 1. Renzi p. 664. q. 3. cum Fill.*
» et *Suar. ac Salm. c. 7. n. 19. cum Con. et Cornejo.* *)

Quæritur, an irregularis ipso facto Beneficiis privetur? Quoad
Beneficia obtenta ante irregularitatem, certum est apud omnes
irregularem illis non privari; nec privandum à Judice, si irregu-
laritas ei supervenerit ex defectu infirmatis, ut habetur in *cap.*
Ex parte, de Cleric. ægrot. Si verò sit de delicto, privari debet
per Judicis sententiam; et interim, licet ipse non privetur ipso
facto, ut clare inferitur ex *cap. Ex litteris, de Excess. Prælat.*
tenetur tamen petere dispensationem. At si eam non petit, vel
non possit obtinere, tenetur statim, nisi magna labore necesse-
sitate, Beneficia renunciare, vel saltem in favorem tertii resig-
nare; quia cum non possit licite suum implere munus, nequit
licite illa retinere; ita communiter *Suar. D. 40. s. 2. n. 15 et 19*
et *44. s. 2. n. 2. Pal. D. 6. p. 5. n. 9, 11 et 15. Bon. D. 7. q. 1.*
p. 4. n. 8, 9 et 10. Tourn. i. 2. p. 24. ac Salm. c. 7. n. 25 et 28.
et cum *Avila, Val, Sa, Sayr. Gibald. Pelliz. etc.* Si autem hujus-
modi Beneficiarius jam per alium impleverit munia sui Beneficii,
non est fructibus privandus, ut *Suar. d. D. 40. s. 2. n. 20.*
Bon. n. 10. Pal. n. 13. Tourn. p. 15. Holzm. p. 411. n. 221.
Croix l. 7. n. 439. et Salm. n. 29. cum Corn. Pelliz. et aliis
passim.

An autem irregularis sit privandus pensionibus quas possidet?
Regulariter probabilius negant *Suar. D. 44. s. 4. n. 34. Bon.*
n. 11. Pal. n. 12. et Salm. n. 27. Atque sic declarasse S. C. refert
Barb. in Trid. sess. 14. c. 8. Dictum est regulariter, nam (ut

docent AA. præfati) bene poterit Judex, si crimen fuerit valde
grave, eum etiam pensionibus privare.

345. — Quoad Beneficia verò obtenta tempore irregularitatis
jam contractæ, dubitatur, an collatio sit ipso jure nulla? Si irre-
gularitas sit partialis, nempe si irregularis ob aliquem defectum
corporalem non possit fieri Sacerdos, tunc communiter dicunt
collationem huic factam esse validam, et licitam; ita *Pal. D. 6.*
p. 5. n. 5. Cab. T. J. l. 5. c. 19. n. 2. Roncag. p. 113. q. 5. R. 1.
v. Cæterum, et Pal. D. 9. p. 6. n. 5. cum Val. Bon. Garcias,
Sayr. Idemque supponunt etiam ut certum *Salm. c. 7. n. 33.*
Holzm. p. 411. n. 320. Suar. D. 40. sect. 2. n. 31, si Beneficium
sit simplex, nec habeat sibi injectum Officium, sive exercitium
Ordinis Sacri, sed tantum recitationem Horarum, aut aliquid
aliud quod etiam laici possint exercere, tunc enim aiunt valide
suscipi tale Beneficium ab irregulari. An autem privetur ipso
facto Beneficiis requirentibus exercitium Ordinis Sacri? Adest
duplex sententia. Prima communior affirmat, et hanc tenent
Suar. D. 40. s. 2. n. 36. (vocans communem) Bon. D. 7. q. 1. p. 4.
n. 6. Less. l. 2. c. 34. n. 129. Tourn. tom. 2. p. 12. Gabass. l. 5.
c. 19. n. 2. item Covarr. Avil. Henr. Garcia, Sayr. Villal. et
Corn. ap. Salmant. c. 7. n. 30. qui n. 34. etiam dicunt esse com-
mune. Probatur ex cap. 2. de Cler. non ord. ministr. cap. 2.
de Cler. pugnans. etc. c. Dudum de Elect. et c. Cum bona de
Etate, et qualitat. etc., et præsertim ex Trid. sess. 14. de ref.
cap. 7. ubi dicitur: « Ut nullo tempore ad sacros Ordines (irre-
gularis) promoveri possit, nec illi aliqua ecclesiastica Bene-
ficia... conferre liceat. » Præterea sess. 22. cap. 4. « Nec aliis
imposterum fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem et cæteras ha-
bilitates integrè habere dignoscantur, aliter irrita sit provisio. »

Ratio, quia Beneficium datur propter Officium, unde qui inha-
bilis est ad officium cum possit Ordinem exercere, est etiam inha-
bilis ad Beneficium. Secunda verò sententia dicit talem collationem
non esse irritam, sed tantum à Judice irritandam; ita *Innoc. in c.*
Cum nostris, de Concess. præb. Sylo. v. Excomm. num. 4. Laym.
tr. 5. p. 5. c. 1. n. 3. Vioa. q. 8. art. 1. n. 5. Elbel p. 457. n. 158.
Ronc. p. 113. q. 5. R. 1. v. Contra, Pal. D. 6. p. 5. n. 7. Diana
p. 4. tr. 2. R. 37. et Salm. c. 7. num. 34. cum Felin. Ancharan.
Giball. etc. et probabile censent Suar. n. 35. Less. l. c. et Coninck,
Bon. Hurt. etc. ap. Diana l. c. Ratio, quia non sunt imponendæ
pænæ, nisi in jure sint expressæ; nullibi autem habetur expres-
sus, quod irregularitas reddat hominem incapacem Beneficii;
unde irregularis, quamvis graviter peccet (ut advertit Suar.)
acceptando et retinendo Beneficium sine dispensatione, sicut
etiam peccat qui illud ei confert, tamen si suppleat per alium
munia Beneficii, non tenetur fructus restituere. Canones verò
qui opponuntur, teste ipso Suar. (qui oppositam sententiam pro-
babiliorem putat), nihil aliud probant, nisi quod talis collatio
sit illicita, non tamen invalida. Nec obstat textus Tridentini,
ubi dicitur irrita provisio Beneficii, quæ sit in personam inha-

260 LIB. VII. DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS. CAP. V.
lem; nam respondetur irregularem non dici inhabilem, ut incapacem Beneficii, sed ut illo indignum, nempe inhabilem ad licitam Beneficii perceptionem. Prima sententia videtur probabilior, licet enim iura non expresse declarent hanc collationem invalidam, tamen communior sententia DD. sic illa interpretatur; nam sensus DD. ut fatetur ipse Laym., est optimus legum interpret. Sed hoc non obstante, secunda sententia videtur satis probabilis. Hic tamen advertendum, quod adhuc stante probabilitate hujus sententiæ, nequeat irregularis se immittere in possessionem Beneficii, quia (ut diximus l. 3. n. 761. v. Q. II.) nemo cum opinione probabili potest inchoare possessionem rei alienæ.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, et tollatur Irregularitas.

544. An in dubio irregularitas incurratur? — 545. Non incurritur, nisi in jure sit expressa. — 546. Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat? Et quid si dubium sit juris? — 547. Dub. 2. Quid in dubio facti, præter homicidium? Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi? Dub. 4. Quid in dubio de animatione foetus, si abortus fuerit patrat? — 548. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus? — 549. Qu. I. Quid si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum? — 550. Qu. II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis? — 551. Qu. III. An etiam scientia pænæ? — 552. Quot modis tollatur irregularitas? — 553. Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare? Plura notanda. — 554. Quomodo tollatur irregularitas ex defectu Natalium per Professionem Religiosam? — 555. Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare?

544. — *RESP. I.* cum ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expressa habeatur * (c. Is, qui de sentent. excomm. in 6.) * Unde in dubio sive facti, sive juris, tenere potes quod non sis irregularis; quia melior est conditio possidentis. Bonac. q. 1. p. 5. ex Suar. Fill. etc. Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltem injusto, à te commissio, ut patet ex c. Significasti, et ex c. Ad audientiam 2. de hom. Vide Bonac. l. c. »

545. — Plura hic notabilia examinanda. Certum est, quod nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa ex d. c. Is qui de sent. excomm. in 6. ubi dicitur: Cum id non sit in jure expressum, etc. In quo sapienter ait Suar. D. 40. s. 5. n. 5. Pontificem ibi nihil novi statuisse; sed principium illud declarasse, quod in dubio judicandum sit, pœnam non esse latam, vel non extendendam ultra casus expressos. Hujus autem juris nomine veniant tantum Decreta Pontificis, sive Concilii à Papa approbati, non autem aliorum, nec venit consuetudo; ita Suar. D. 40. sect. 4. n. 13. Cont. Tourn. t. 2. de Irreg. p. 6. v. Hinc, Diana p. 8. tr. 7. R. 28. et Salm. c. 7. n. 8. cum Pelliz. Gib. et Machado. Hinc infertur ad

incurrendam irregularitatem non valere argumentum à simili, nec à majori ad minus, ut communiter docent Pal. D. 6. p. 2. n. 1. Laym. t. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 6. et Salm. c. 7. n. 3. cum Corn. et Giball. Advertit verò Laym. l. c. quod si dubium vertatur circa aliquam irregularitatem, an sit expressa in jure, admitenda est, semper ac communis sensus DD. et consuetudo eam firmaverint, quia hæc sunt optimæ legum interpretes.

546. — Sed dubit. 1. Utrum in dubio, an quis irregularitatem contraxerit, debeat ut irregularem se gerere? Intellige de dubio prudenti, nam dubium ex scrupulis, sive levibus rationibus ortum nihili faciendum est. Intellige etiam de dubio negativo seu suspensivo, nam si dubium sit positivum, ante diligentiam ad veritatem inquirendam quisque debet se gerere ut irregularem, prout docent Sanch. Dec. l. 1. c. 10. num. 37. Suar. D. 40. sect. 5. n. 12. Pal. D. 3. p. 3. n. 3. et Salm. c. 7. n. 42. cum Con. ex c. Illud De Cler. exc. Nisi gravis necessitas urgeat, nempe si occasio occurrat recipiendi Ordines, aut Beneficium, ut Salm. ib. cum iisd. Post verò sufficientem diligentiam is bene potest se habere ut non irregularem, probabili opinione acquiescens, ut Suar. n. 6. Pal. n. 4. Sal. d. n. 42. in fine cum Hurt. Corn. Giball. Difficultas igitur est, cum quis dubitat dubio negativo. Resp. Si dubium est juris, nempe si dubitatur an irregularitas sit à jure assignata, an non, pro aliquo actu, tunc nemo tenetur se gerere ut irregularem in foro conscientie, nec in externo ut talis damnandus est, tum quia in dubio nemo suo jure spoliandus est; tum quia, cum dubitatur de lege, lex non obligat, saltem quia tunc non est sufficienter promulgata; ita communiter DD. Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 42. Pal. D. 3. p. 3. n. 7. Suar. l. c. num. 4. Bon. de Irreg. q. 1. p. 5. n. 2. Ronc. p. 113. q. 1. R. 2. Conc. t. 10. p. 486. n. 9. Dian. p. 4. tr. 2. R. 52. Salm. c. 7. n. 44. cum Con. Avila, Corn. et Valent. Moya tr. 5. q. 6. n. 6. cum Lugo, Nao. et Tourn. p. 18. cum Cov. et Habert. Quid si dubium sit facti?

547. — Dubit. 2. Utrum incurratur irregularitas in dubio facti, nempe si dubitatur an quis crimen patriverit (præter homicidium, nam de hoc loquimur in dubio sequenti)? Prima sententia affirmat, et hanc tenent Conc. t. 10. p. 486. n. 8. et Tourn. t. 2. p. 20. cum Sayr. et Habert ex c. Ad audientiam, de Homic. ubi dicitur: « Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, » vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret. » Ergo in omni materia pars securior sequenda est. Secunda tamen sententia communis et verior negat, eamque tenent Cabass. T. J. c. 20. n. 14. Suar. D. 40. s. 6. n. 8. et 13. Bon. n. 3. Dian. p. 4. tr. 2. R. 25. Ronc. l. c. Pal. D. 6. p. 2. n. 9. et Salm. c. 7. n. 46. cum Con. Avila, Marchad. Corn. Gib. et Henr. Ratio 1. quia odia sunt restringenda, et nemo in dubio est damnandus, ex Reg. Favorabiliores. 168. ff. de Reg. jur. et ex c. Cum sunt, eod. tit. in 6. ubi: « Cum sunt jura partium » obscura, reo favendum est potius quam actori. » Et idem in c. un. Ut Eccles. Benef. etc. Non est autem recedendum ab hac re-

gula, tam rationi consona, sine textu expresso, qui tantum habetur in dubio homicidii, non verò aliorum criminum. Ratio 2. quia (ut diximus supra n. 346.) irregularitas non incurritur, nisi in iure exprimitur; in iure autem solas homicida dicitur censendus esse irregularis in dubio homicidii, non alius delinquens. Ratio 3. et potissima est, quia, cum hinc dubitetur, an id quod currit in materia homicidii, currat etiam in aliis materiis, dubium etiam est juris: at in dubio juris etiam Adversarii (ut vidimus) concedunt non incurri irregularitatem. Nec obstant textus allati, nam respondetur 1. cum *Nao. et Suarez*, quod ibi ratio adducta (nempe quod in dubiis pars tutior eligenda sit) non assignatur ut præceptum necessarium et universè observandum, sed ut rationale motivum decentiæ, ob quod maximè convenit dignitati Sacrificii ut Sacerdos in dubio homicidii à celebrando absteat, ne si fortè deinde certò fuisse homicida noscatur, cum scandalo populi inveniat celebrasse; idque apertè declaratur in *c. Petitio tua eod. tit. de Homic.* ubi: «Cum sit consultius in huiusmodi dubio (scil. homicidii) abstinere, quàm temerè celebrare.» Nota illud sit consultius, ergo non est præceptum. Quis autem negat aliquando decere, quod ex rationabili motivo per legem positivam prohibeatur aliqua actio per se non illicita? Sed cum ratio illa indecentiæ soli homicidio competat, alios casus non comprehendit. Respondetur 2. quod licet ratio alios etiam casus comprehenderet, in irregularitatibus ex delicto, sicut in omnibus aliis pœnis, non est arguendum de uno casu ad alium similem, etiamsi eadem, imò major ratio currat, nisi uterque casus sit in iure expressus, idque fortius procedit in irregularitatibus circa quas (ut vidimus n. præced.) sancitum est nullas incurri, nisi illas quæ in iure expressæ sunt.

Dubitatur 3. Utrum censendus irregularis, qui dubitat an patriverit homicidium? Adsunt diversæ sententiæ. Alii dicunt hunc esse irregularem tantum in foro externo, non autem conscientiæ: Ita *Innoc. Salas, et Henr. ap. Sanch. D. l. 1. c. 10. n. 38.* Alii ex opposito dicunt esse irregularem in foro conscientiæ, non autem externo; ita *Hostiens. Armil. Tabien. etc. ap. eumd. Sanch. n. 39.* Sed verius tenendum cum communi hunc in utroque foro iudicandum esse irregularem; ita *Pal. n. 8. Bon. n. 3. Ronc. p. 114. v. Limita, Sanch. n. 42. cum Nao. Palud. et Led. ac Salm. c. 7. n. 45. cum Cornejo, Avila, et Sayro.* Et probatur ex *c. Significasti c. Ad audientiam, et c. Penult. de Homic.* ubi ratio quæ ibi adducitur, nempe quod in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Sed hic notandum 1. quod hoc procedit casu quo aliquis certus est de homicidio (ut supponitur in præfatis textibus) et solum dubitat an ipse sua actione fuerit causa illius; secus si dubitat de ipso homicidio, an fuerit secutum vel non, ut valde rationaliter dicunt *Pichler l. 5. tit. 12. n. 8. Elbel. l. 2. p. 467. n. 190. Dian. p. 7. tr. 5. R. 24. Tamb. de Irreg. c. 5. §. un. et Spor. tr. 5. p. 131.* Unde dicit *Dian. p. 7. tr. 5. R. 26. cum Nao. Menoch. et Quaranta*, quod si Medicus aperuerit venam

prægnanti, ut abortus sequeretur: sed postea non constat de abortu secuto, non est censendus irregularis neque in foro interno neque externo: quia (ut habetur in *l. 1. §. Item illud ff. ad Syllan.*) non proceditur contra aliquem ad pœnas, nisi constat de corpore delicti. Secus verò dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeo efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus, quia tunc præsumptio fit ex communiter contingentibus, ut *Nao. et Mascard. ap. Dian. loc. cit. ex ult. C. de Fide instrum.* Notandum 2. quod in prædictis textibus sancitum sit, dubitantem de homicidio iudicandum esse irregularem quoad duos dumtaxat effectus, scilicet «abstinendi à celebratione, et quærendi dispensationem,» ut iura loquuntur. Ex quo inferitur 1. hanc sanctionem valere tantum pro Clericis, non autem pro Laicis, cum homicidium magis dedecet statum Clericorum quàm Laicorum: ita *Salm. c. 7. n. 45. et Ronc. c. 2. qu. 1. in fine.* Inferitur 2. valere tantum ad prædictos duos effectus, non autem quoad alios, nempe privationem Beneficiorum, etc. ut *Sanch. l. 1. c. 10. n. 43. Suar. D. 40. s. 6. n. 6. Ronc. et Salmant. ll. cc. et Pal. D. 6. p. 3. num. 8. cum Panorm. Mol. Con. Sayr. Hurt. et Salas.* Inferitur 3. dubitantem de mutilatione non esse habendum ut irregularem, sicut habendus dubitans de homicidio; quia id tantum de homicidio statutum est, ut *Sanch. n. 49. Bon. p. 5. num. 4. Ronc. p. 114. v. Duo, Salm. l. c. et Suar. D. 40. s. 5. n. 14. contra Nao. et Henr.*

Dubit. 4. An habendus ut irregularis, qui abortum commisit, dubitans an fuerit vel non foetus animatus? De hec vide dicta de 5. *Præc. lib. 3. n. 396*, ubi id negavimus ex sententia veriori cum plurimis AA. quibus adde *Delbene cap. 2. D. 4. s. 20. n. 22. et doctum Auctorem libelli (Istr. per li Noo. Confes. p. 2. cap. 18. num. 464 et 465.)* qui testatur in praxi prolem foemineam non censi animatam, nisi octogesimo die, masculinam verò quadragesimo, ut tradunt *S. Th. cum Alberto M. et alii.* Idque confirmatur ex dictis n. præced. D. 3.

343. — «Resp. 2. Ut incuratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus, et mortalis, ut habet communis contra *Cajet.* Ratio est, quia est gravis pœna, et difficulter relaxatur.»

Ideo ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur I. Peccatum mortale; ex quo inferitur, quod si quis excusatur à mortali ex aliqua circumstantia, excusetur etiam ab irregularitate, ut docent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9. Suar. D. 40. s. 3. n. 17. Tourn. t. 2. p. 7. R. 2. Conc. t. 10. p. 486. n. 8. Escob. lib. 51. n. 6. et Salm. c. 7. nu. 12. cum Con. Diana, et aliis passim, ex c. 5. de Pœnis in 6. ubi dicitur pœna gravissima non esse infligenda pro levi culpa. Inferitur præterea, quod præceptum obligans sub pœna irregularitatis, intelligitur etiam obligare sub mortali; *Suar. Pal. Con. et Salm. ib.* Requiritur II. Actus exterior. Quando autem in aliqua Bulla, aut canone conceditur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur revera, quando irregularitas est occulta,*

Pal. Con. Cov. Avil. etc. comm. cum Salm. c. 7. n. 13. Requirit. III. Actus exterior consummatus, ut Tourn. l. c. et Salm. ib. cum Sot. Pell. Gibal. Vide dicta de Censur. num. 36.

549. — Sed quær. I. An incurratur irregularitas ob crimen externum et consummatum, sed prorsus occultum, ita ut à solo delinquente notitia haberi possit? Adsunt tres sententiæ. *Prima* universè negat et hanc tenent *Rodriguez, Mendo, Castro, Bruno, etc. ap. Dian. p. 12. Miscell. in fine libri n. 6. p. 97. v. Secundum dubium*; quia (ut aiunt) non datur irregularitas, nisi in jure sit expressa; in jure autem nullibi fit mentio de irregularitate ob crimen omnino occultum. *Secunda* sententia quam tenent *Ledes. Cordub. Henriq. etc. apud Salm. c. 7. num. 16.* excipit tantum homicidium, quia tantum in crimine homicidii irregularitas inducta est non solum propter scandalum aliorum, sed etiam propter intrinsecam indecentiam, ne Sacerdos offerens vice Christi, Agni mansueti, post homicidium ministret in Altari: item quia, respectu ad homicidium, in Trident. sess. 14. c. 7. dicitur: « Qui per industriam occiderit proximum suum, ab altari evelli » debet, etc. » Ergo quicumque occidit ex industria, etsi occulte, jam fit irregularis. *Tertia* sententia verior, quam tenent *Pal. D. 6. p. 2. n. 1. Dian. l. c. et p. 7. tr. 11. R. 48. et Salm. c. 7. n. 16. cum Cov. Avila, Con. et Pelliz.* universè affirmat, non solum quoad homicidium, propter rationes mox allatas, sed etiam quoad alia crimina. Ratio, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modo suæ jurisdictioni subiaceant, nempe si sint externa, licet nulli alii patefacta, prout imposuit excommunicationem hæresi omnino occultæ (ut dictum est num. 305.). Quod autem de facto irregularitatem imposuerit delictis quomodocumque occultis, patet ex c. 6. *Liceat, Trid. sess. 24.* ubi Concilium facultatem præbens Episcopis absolvendi ab irregularitatibus, et censuris occultis, nominat sub unico vocabulo *occultis* hæresim, homicidium, et alia crimina; ergo sicut propter hæresim omnino occultam jam incurritur excommunicatio, et propter homicidium omnino occultum irregularitas, ita etiam propter alia crimina occulta irregularitas incurritur. An autem irregularitas proveniens ex homicidio prorsus occulto possit dispensari ab Episcopo? Vide infra n. 392, ubi id negabimus.

550. — Quær. II. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur scientia legis Ecclesiæ prohibentis? *Prima* sententia universè negat, dicens sufficere solam cognitionem peccati commissi; ita *Suar. D. 40. s. 5. n. 10. Holzm. t. 1. p. 409. n. 311. et Azor. ac Felin. apud Sanch. l. 9. D. 32. n. 16.* Ratio, tum quia lex humana intendit punire non solum transgressionem sui præcepti, sed etiam legis Divinæ, tum quia qui vult antecedens, vult etiam consequens; unde qui vult peccatum, vult etiam pœnam peccati. *Secunda* verò sententia communissima et probabilior affirmat, et hanc tenent *S. Anton. 3. p. tit. 24, c. 33. sub fin. Bon. de censuris D. 1. quæst. 2. p. 1. n. 13. Pal. de Peccat. tr. 2. D. 1. p. 17. n. 6. Nao. c. 23. n. 47. et c. 27. n. 19. cum Caj. Sylv.*

et Ang. Sanch. l. c. n. 9. et 17. cum Innoc. Abb. Host. Manuel, Vi- vald. etc. Salm. c. 7. n. 49. cum Corneio, et Leand. ac Boss. de usu Matr. c. 5. n. 158. cum Panorm. Henr. Tab. Vill. et Reg. Et probatur 1. ex cap. Proposuit, d. 82. ubi Innoc. I. declaravit quosdam Clericos incontinentes non esse deponendos juxta Constitut. Siricii Papæ, eo quod eam ignorabant; et tamen eorum incontinentia erat quidem contra legem naturalem. Probatur 2. ratione, quia cum lex Ecclesiastica imponit pœnam super crimine à lege divina vetito, novum jus condit; qui autem peccat contra legem divinam, ignorans invincibiliter Ecclesiasticam, peccat utique contra illam, non verò contra hanc; ergo incurrere debet quidem pœnam divinæ legis, non autem humanæ, juxta dicta l. 6. n. 1072.

Idem dicendum putant *Pal. de Cens. d. 6. p. 6. n. 3. Vica. q. 8. a. 2. n. 7. et Salm. c. 7. n. 51. in fin. cum Corneio, Leand. et Machad.* de eo qui committit homicidium, ignorando legem Ecclesiæ illud vetantem, vel in rixa ad legem non advertendo: hunc enim dicunt excusari ab irregularitate, cum eam non incurrat neque ob delictum, neque ob defectum: non ob delictum, quia non peccat contra legem Ecclesiæ quam ignorat, vel ad quam non advertit, juxta sententiam mox supra probatam; neque ob defectum, quia irregularitatem ex defectu solum incurrunt ii qui ad occisionem concurrunt ut ministri necessarii ad causæ cognitionem, vel executionem pœnæ, ut probabiliter alibi dicunt *Palas p. 14. §. 3. num. 7. Diana p. 3. tractatu 5. R. 80. et Salm. cap. 9. num. 8. cum Vasq. Hurt. Pelliz. et Turrian.* Attamen docent incurrere *Suar. t. 3. D. 31. sect. 6. v. Solet autem. Boss. l. c. n. 174. et Diana p. 4. tr. 2. R. 85. cum Merolla, et Mercero*; nam ideo imposita est irregularitas homicidio, quia est actio lenitati contraria, quæ valde dedecet Altaris Ministrum, unde talis homicida non propriè ratione delicti aut defectus irregularitatem incurrat, sed ratione indecentiæ propter quam ab Altari est repellendus juxta id quod dicitur in Trid. sess. 14. c. 7. ubi: « Cum » etiam qui per industriam occiderit proximum suum et per insidias, ab altari avelli debeat. » Hæc secunda sententia videtur valde probabilis et tenenda; sed primam non audeo reprobare, cum hujusmodi irregularitas in casu præfato non habeatur omnino expressa in jure.

551. — Quær. III. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur etiam scientia pœnæ, id est irregularitatis? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Suar. D. 40. sect. 5. n. 9. Laym. l. 1. tr. 4. c. 20. n. 6. Croix l. 7. n. 482. Tourn. t. 2. p. 16. Concl. 1. Anacl. de Cens. D. 3. q. 1. n. 5. Elbel de Irreg. n. 161. Holz. p. 409. n. 311. cum Carden. et Pichler, item Sotus, Pontius Mol. Vasq. Azor. Salas, Reg. Fill. etc. ap. Boss. de usu Matr. c. 5. n. 168.* Ratio, quia irregularitas non est pœna medicinalis ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas, vel pœna merè punitiva propter maculam culpæ, ob quam Ecclesia reddit delinquentem inhabilem ad Altaris ministerium; unde sufficit

quod talis poena sit imposita à lege actui venito, quem Reus iam scienter et culpabiliter committit, licet ignorans poenam. Præterea, qui vult causam, id est peccatum, debet subjacere etiam effectui, scilicet poenæ quamvis ignoratæ. Hæc sententia est quidem valde probabilis. *Secunda* verò sententia affirmans satis etiam probabilis videtur, et hanc tenent *Navar. Man. c. 23. n. 47. Sylo. v. Ignorantia q. 8. d. 1. Sanch. de Matr. l. 9. d. 32. n. 21. Pal. tr. 2. de pecc. D. 1. p. 17. n. 7. et tr. 29. de cens. D. 6. p. 6. n. 3. Ronc. p. 114. q. 2. Tamb. de cens. l. 10. tr. 4. c. 4. §. 5. n. 3. Diana p. 4. tr. 2. R. 85. Boss. l. c. n. 174. cum Con. Sayr. Duard. Felin. etc.* item *Corn. Rodr. Portæ et Leand. ap. Salm. c. 7. n. 53.* qui vocant æque probabilem ac primam; et etiam probabilem censent *Suar. l. c. et Rensip. 366. q. 7. Ratio*, quia irregularitas ex delicto censetur vera poena imposita in vindictam criminis. Licet autem non requiratur scientia poenæ, ut ipsa incuratur quando poena est ordinaria, et talis ut ex natura ipsius criminis aliquo modo prævideri possit, cum ipsum lumen naturale dicat malum juxta suam naturam esse puniendum, requiritur tamen scientia poenæ, quando illa est extraordinaria et exorbitans, ita ut secundum rei naturam ne in confuso quidem possit prævideri; et hujusmodi utique est poena irregularitatis. Nec obstat dicere, quod volens peccatum debet sustinere poenam. Nam respondetur cum *Navarr. c. 27. n. 174.* quod esto ad poenam incurrandam non requiratur consensus in poenam, tamen requiritur consensus in causam poenæ; et ut quis consentiat in causam poenæ docet *D. Th. 2. 2. q. 65. art. 8.* non sufficere consensum in actum peccaminosum, qui jam est causa poenæ, sed peccantem debere scire talem actum esse causam poenæ.

332. — Quatuor autem modis tollitur irregularitas, I. Per cessationem causæ, si irregularitas sit ex defectu (v. g.) ætatis, ignorantie, paupertatis, etc. *Suar. D. 41. sect. 1. num. 6. Laymann tract. 6. p. 5. c. 4. num. 10. Tourn. t. 2. p. 113. Ronc. p. 114. q. 3. R. 1. et Salm. c. 7. n. 55 cum Sayr. etc.* Notandum autem, quod cum quis est irregularis ob infamiam, si infamia sit popularis, tollitur per emendationem, ex *cap. 3 et c. 18. Dist. 56.* Si est infamia facti, tollitur per mutationem loci, *Tourn. p. 58, et Ronc. p. 114. q. 3.* Si verò infamia est juris, scilicet per sententiam Judicis, tunc ad eam tollendam omnino requiritur dispensatio. II. Per Baptismum, si irregularitas sit ex delicto; qui enim homicidium patravit ante Baptismum, post illam non manet irregularis. *Salm. n. 57. cum Con. Sayr. etc.* III. Per Dispensationem, de qua n. seq. IV. Per professionem Religiosam, de qua infra n. 334. et 335.

333. — « Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili forma: Dispensatio tecum in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam incurristi. Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idque possit, omnes tollit: sin minus, eam tantum tollit, quam potest

» et vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex jure tamen novo *Trid.* ubi est receptum, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus provenientibus ex delicto, et non deducto ad forum contentiosum; nisi tamen sit homicidium directè et in se volitum. *Bon. q. 5. p. 1. n. 3. ex Trid. sess. 24. cap. 6. Suar. Sanch. Fill. etc. Laym. c. 9. n. 4.* »

Hic notandum I. quod si dispensaretur à Papa super aliqua irregularitate sine justa causa, dispensatio erit valida (quamvis non licita): si verò dispensaretur ab inferiore, erit et amplius nulla; *Salm. c. 7. n. 60.* Notandum II. Si quis plures irregularitates contraxerit ejusdem speciei, puta si pluries ministravit cum censura, sufficit tunc ad obtinendam dispensationem, si dicat, pluries in illas incidisse; ita *Suar. D. 44. sect. 3. n. 28. Pal. D. 6. p. 7. num. 3. et Salm. c. 7. n. 61. cum Con.* imò *Sanch. de Matr. l. 8. d. 24. n. 7. et Nav. Henr. ac Avila apud Salm. loc. cit. docet* sufficere, si dicat tantum se irregularem esse ob talem culpam. Notandum III. Quod Prælati, si admittat quemdam ad Ordinem, vel Beneficium, quem scit irregularem, censetur cum eo dispensare: *Bon. Dist. 7. q. 5. p. 1. in fin. ac Salm. ibid. cum Henr. et Avila.*

334. — « Præterea irregularitas ex defectu natalium tolli etiam potest per professionem in religione approbata, sed quoad ordines tantum, non quoad prælaturas, c. 1. de filiis Presbyterorum. *Bon. p. 2. Laym. c. 9. num. 6. Suar. Sanch. Less. (Ita etiam comm. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 86. n. 4. Suar. D. 41. sect. 1. n. 3. Holz. p. 411. n. 323. v. Per Professionem; et Tourn. p. 27. v. Quod ex concessione Greg. XIV. Clem. VIII. et Pauli V.)* contra *Villal.* qui apud *Dian. p. 4. tr. 2. Res. 65.* dicit tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præposituras, Rectoratus, et cætera munia. Circa quæ Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali, vel Provinciali, notat *Diana l. c. ex Barb.* (Et ita etiam *Pal. D. 6. p. 7. n. 2. et Holz. l. c. cum Sayr.* Notant autem *Bon. D. 7. q. 2. p. 3. n. 14. et Tourn. p. 39.* cum *Sayro*, quod dispensatio ad dignitates non intelligitur ad Episcopatum. Quod autem dicit *Sotus*, scilicet per Professionem religiosam tolli omnes irregularitates, id communius negant *AA. ap. Salm. c. 7. n. 58.*) »

Unde resolves :

« 1. Solus Papa, et qui ab eo accepit privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

« 2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à Papa.

335. — Prælati autem Regulares, ut dicunt *Salm. c. 8. num. 72. cum Bauny, Cand. et aliis, ac Spor. suppl. p. 149. num. 167. cum Herin.* ex Privilegio S. P. V. (in Bulla 23.) relato in extensum à *Salm. c. 2. n. 72.* et ex alio *Greg. XIII. allato d. c. 8. n. 72.* possunt dispensare cum suis subditis in omni irregu-

laritate occulta, in qua possunt Episcopi cum suis. Et etiam si irregularitas proveniat ex bigamia, et homicidio adhuc voluntario, modò non sit notorium, ut ait *Pal. D. 6. p. 7. n. 2. ex Privilegio Martini V. relato apud Rodriq. et Spor. l. c. cum Portel.* Qui tamen ait cum eodem *Rodriq.* id intelligi tantum de dispensatione ad Ordines, non ad Prælaturas. Quomodo Regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? Vide dicta *Dub. seq. in fin. n. 396.* Hoc respectu ad subditos, quo verò ad sæculares docent *Spor. Suppl. p. 150. n. 170. cum Suar. Sanch. Bassæo, Sayr. etc. ac Salm. tract. 18. de Privil. c. 4. n. 71. et de Cens. c. 7. n. 63. cum Pell. Lex. Rodr. Henr. etc.* posse Confessarios Regulares dispensare in omnibus irregularitatibus in quibus possunt dispensare Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Bullato Sixti IV, in Bulla 9 Minimis concessio, et confirmato à Julio II. in sua Const. quæ incipit, *Dum ad Sacrum Ordinem*, (ut testatur *Peyrin. ad Const. I. Julii II. §. 22. apud Salm. tr. 18. de Privil. c. 4. n. 171.*) ibi Confessariis illorum concessa est facultas « ab omnibus excommunicatibus, suspensionibus et interdictis, et super quacumque irregularitate ordinaria, tam à jure quam ab homine reservatis, toties quoties opus fuerit absolventi et dispensandi ac vota quæcumque permutandi, sicut potest Diocesanus. » Hujusmodi Privilegium *Bauny* testatur jam esse in usu, sed *Lezana* de hoc dubitat; ut *Salm. d. n. 171.* dicunt, quòd usus talis Privilegii, cum sit occultus spectando ad forum Pœnitentiæ, nemo testari potest, an sit vel non sit in usu: præterquam quòd addunt Privilegia maxime gratiosa non amitti per non usum, ut aiunt probasse in *eod. tr. 18. c. 2. n. 13.* Et etiam si Minimi illo nequirent uti ob non usum, dicunt tamen alios Regulares in Privilegiis communicantes non interdicti ab illis utendis. An verò ex Bulla Cruciatæ possit Confessarius electus dispensare in irregularitatibus ex delicto? Vide *Salmant. c. 7. num. 66.*

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto.

356. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob Baptismum iteratum. — 357. II. Ob Violationem censure. — 358. Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem? Vide dicta l. 6. n. 799. *Dub. 7. vers. Utrum.*) — 359. III. Ob Exercitium actus Ordinis Sacri, quem aliquis Clericus non habet. — 360. IV. Ob Malam susceptionem Ordinum. — 361. Quotupliciter incurritur irregularitas ob furtivam susceptionem? — 362. V. Ob Crimina infamia et notoria. — 363. Requiritur notorietas facti vel juris. Quæ sint crimina et exercitia, quibus annexa est infamia. — 364. Quomodo tollatur hæc irregularitas? — 365. VI. Ob Homicidium, vel Mutilationem. — 366. De irregularitate ob Homicidium voluntarium. — 367. Hanc irregularitatem incurrunr I. Qui occidunt, vel mutilant. — 368. Dub. 1. Quid, si homicidam per-

DE IRREGULARITATE. DUB. IV.

niteat ante mortem? — 369. Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant? — 370. II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium, vel mutilationem. — 371. Dub. 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio? — 372. Dub. 7. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum? — 373. Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet? — 374. III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe 1. Excitantes. 2. Præliantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associates. — 375. Dub. 1. An incurrant rati habentes? — 376. Dub. 2. An non impediunt? — 377. De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem casualem. — 378. De mutilatione membrorum. — 379. Dub. 1. Quid veniat nomine membri? — 380. Dub. 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos? — 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi? — 382. Plura apud Busemb. et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admoventes incurrat irregularitatem? Vide ib. n. 4. — 383. Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem. — 384. Hinc excusantur I. Magister, et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione, vel adustione. — 385. Quid de Clerico Beneficiato medente cum incisione? — 386. Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. — 387. Quid, si periculosa? — 388. Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis? Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem? Remissive ad l. 3. num. 398. v. In ordine. — 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.? — 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium? — 391. An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? — 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum? — 393. Quid, si homicidium fuerit casuale? — 394. An reputetur casuale homicidium patratum in rixa? — 395. Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen? — 396. Quomodo Prælati Regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis? Et quomodo cum laicis?

356. — « RESP. Prima est, ob iteratum Baptismum serio, et scienter; estque irregularis tam baptizans quam baptizatus; etsi in rebaptizante irregularitas tantum sit partialis, ne clericus ad altiorum Ordinem possit ascendere, neque incurritur, si rebaptizatio sit occulta. *Covar. Tolet. M. Leo. p. 5. s. 356.* Vid. *Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 2.* »
Per rebaptizationem occultam non solemnem probabilius non incurritur irregularitas, ut tenent *Salm. c. 8. n. 60.* (licet contrarium teneant *Bon. D. 7. q. 3. n. 1. et 7. Pal. D. 6. p. 16. v. 1. ap. Salm. d. c. 8. n. 60.*) cum *Sylo. Laym. et Con. ex cap. Ex litterarum de Apostat.* ubi, cum de rebaptizato sermo fiat, dicitur: « Ad superiores Ordines promoveri (si publicum est) quod proponitur non valebit, nisi ad Religionem transire voluerit: si verò occultum est, promoveri poterit. » Hinc nota 1. quod irregularitas adversus eum qui scienter rebaptiza-

ur, habetur ex c. 4. *Confirmandum Dist. 50.* adversus autem rebaptizantem habetur tantum ex communi sententia DD. ut testantur *Salm. de Cens. c. 8. n. 59.* Et colligitur ex c. *Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis Acolytus assistens rebaptizationi. Rebaptizans vel rebaptizatus ex metu sine intentione, vel sub conditione (etsi temerè et culpabiliter fiat) probabiliter non sunt irregulares, ut *Pal. l. c. n. 5. Suar. D. 31. sect. 6. dub. 5. Tourn. n. 104. q. 3. et Salm. c. 8. n. 61. cum Nao. Corn. et Avil. Ignorantia culpabilis tamen hoc non excusat, ex c. Quibus, de Consecr. dist. 4. Secus, si inculpabilis: Pal. n. 6. Salm. n. 62. cum Sot. Sayr. etc.* Nota II. quod est etiam irregularis, qui baptizatur ab hæretico declarato sine ulla necessitate, ut habetur ex cap. *Ventum est. l. 1. q. Insuper qui differt baptizari usque ad mortis periculum, ex c. Si quis, Dist. 57. Vide Salm. n. 65.*

337. — « *Secunda*, ex violatione censuræ, v. g. si ea inordinatus actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi invincibilis ignorantia excuset. *Laym. c. 3.* »

338. — Notandum hic I. quod qui celebrat innodatus excommunicatione minori, non incurrit irregularitatem, ex c. *Si celebrat. De Cler. exc. min.* Immo nec irretitus excommunicatione majori, si exerceat actum Ordinum Minorum, adhuc solemniter et ex officio: ita *Bon. q. 3. p. 5. n. 1. Laym. c. 3. n. 4. Nao. c. 27. n. 242 et 244. Anacl. p. 512. n. 13. et Avila, Fill. Corn. cum Salm. c. 8. n. 66.* Nec si exerceat actum ordinum majorum, sed non solemniter, id est Diaconatus sine stola, Subdiaconatus sine manipulo; cum tales actus sic exerceri possint etiam à Cantoribus: *Salm. c. 8. n. 68. et Anacl. l. c.* Nec qui canit solemniter Officium, nisi sit Hebdomadarius Capituli, solemniter dicendo Orationem cum *Dominus vobiscum*, quia tale ministerium ex consuetudine à Sacerdotibus aut Diaconis exercetur. Nec qui concionem habet, quia hoc munus de licentia Episcopi potest exerceri etiam à non constituto in Sacris, cum sit actus jurisdictionis, non Ordinis: *Suar. D. 12. sect. 2. n. 4. et Salm. c. 8. n. 69. cum Avil. Sylo. Sayr. Henr. etc.* Nec qui exercet actum non Ordinis, sed jurisdictionis, scilicet si Episcopus excommunicet, si Parochus assistat Matrimonio; *Anacl. n. 14. et Diana, Avil. Sylo. Sayr. Henr. etc. cum Salm. c. 8. n. 69.*

Notand. II. ad incurrendam hanc irregularitatem requiri, ut censuratus scienter actum Ordinis exerceat, quia illa tantum ob contemptum censurarum imposita est. Episcopus, vel alius Sacerdos censuratum cogens alium ad celebrandum coram se, fit irregularis, c. *Illud. de Cler. exc. min.* Ab hac autem irregularitate tantum Pontifex potest absolvere, vel Episcopus, si sit occulta; et Prælati Regulares cum suis Religiosis, etiamsi sit publica, ut tenent *Bord. Sayr. Corn. Cand. etc. apud Salm. c. 8. n. 72.* Immo etiam cum sæcularibus, ut *Peyr. Fragos. et Ant. à Sp. S. ibid. ex privilegiis Mart. V. et Jul. II.* Notandum III. cum *Cabassut. lib. 5. c. 20. n. 13.* quod si quis celebret in Ecclesia polluta, non fit irregularis; fit verò qui celebrat scienter

in loco interdicto, quia jam violat censuras per exercitium Ordinis, ex c. *Is qui 18. de Sent. exc. in 6.* Notand. IV. cum *Anacl. p. 512. n. 16. et Nao. ibid.*, quod qui ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspensio, interdicto, hæretico, schismatico, aut simoniaci, fit irregularis: argum. ex c. *Quod quidem, et c. Statuimus, l. 1. q. 1.* item ex c. *Ordinationes q. 9. et c. 1. et 7. de Schism.* ubi dicuntur hujusmodi Ordinationes indigere dispensatione. An autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur aliqua irretitus censura? Vide *l. 6. n. 799. Dub. 3. vers. Utrum.*

339. — « *Tertia*, ob peccatum, quo Clericus seriò et scienter actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. *Bon. loc. cit. p. 6. Laym. loc. cit. c. 3.* »

Ex hoc capite igitur (ut dicit *Bussembaum*) fit irregularis Clericus ministrans scienter, et solemniter in Ordine Sacro, quem non habet, ut ex c. 1. et 2. *De Cler. non ord. min.* Nempe, si non Diaconus canat Evangelium cum stola, etc., vel si non Sacerdos absolvat sacramentaliter, solemniter baptizet, etc. An autem laicus exercens actum Ordinis quem non habet, incurrat irregularitatem? Probabilius negatur juxta dicta de Baptismo. *lib. 6. n. 116. n. Dub. 3.* Qui est ligatus duplici censura, et exercet actum Ordinis Sacri, etsi non incurrat duplicem irregularitatem, incurrit tamen unam duplici æquivalentem, unde in petitione dispensationis id exprimere debet: *Tourn. t. 2. p. 190.* Sacerdos autem simplex excipiendo Confessiones non incurrit irregularitatem, quia hic revera exercet actum Ordinis quem jam habet, licet careat jurisdictione, ut rectè ait idem *Tourn. p. 110.* Unde peccat, sed non incurrit irregularitatem.

360. — « *Quarta*, ob delictum, quo quis malè suscepit Ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum (licet hunc suspensum tantum esse, quandiu non ministrat in Ordine per saltum suscepto, satis probabiliter doceant *Avila, Nao. Bonac.*), vel antè legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtivè (Episcopo nesciente, nec approbante), et non examinatus. *Vide Bon. d. 7. q. 5. p. 4.* »

361. — Ex furtiva Ordinum susceptione fit irregularis, I. Qui Ordinem recepit sine approbatione Episcopi; nam is prohibetur ad alium Ordinem ascendere, ex c. 1. *De eo, qui fur. etc.* II. Qui sine dispensatione Episcopi eodem die recipit plures Ordines, quorum unus Sacer est, ex cap. 2. et 3. *eod. tit. III.* Qui post matrimonium contractum ante consummationem Ordinem Sacrum recipit, renitente uxore, ut ex *Extrao. Antiquo de Voto.* Alias verò furtivas receptiones Ordinum, quas enumerat hic *Bussembaum*, dicunt *Suar. D. 42. sect. 3. n. 5. Pal. D. 6. p. 17. n. 1. Salm. t. 10. c. 8. n. 73. cum Con. et Corn.*, potius inducere suspensionem quam irregularitatem; nihilominus pro absolutione hujusmodi suspensionis, semper recurrendum ad Papam: vide dicta n. 318.

In hac autem irregularitate nequit dispensare Episcopus, si

crimen est publicum, et ipse ante Ordinationem præceperit sub pena excommunicationis (ut mos est) neminem furtive accedere, ex c. 1. eodem tit. ut supra; Vid. *Salm. c. 8. n. 75*. Qui insuper dicunt cum *Fragroso*, etc. Regulares posse dispensare etiam cum sæcularibus, sicut in aliis irregularitatibus occultis, ita etiam in hac, ex Privilegio Sixti IV et Julii II. juxta dicta in *Dub. præced. n. 355. in fin.*

362. — « Quinta, propter enormia crimina, si sint notoria et publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio. »

Hæc irregularitas ex infamia, ut ait *Croix l. 6. n. 512*. potius reducitur ad irregularitatem ex defectu, quam ex delicto, cum infamia non sit aliud quam defectus bonæ famæ. Omnes infames irregulares fiunt, ex c. *Infames*, 6. q. 1. Et hoc intelligitur, sive infamia sit ex jure Canonico, sive ex civili. Item sive infamia sit juris, sive facti; quamvis *Bon. cum Azor. apud Salm. c. 8. n. 76*. dicant infamiam facti inducere quidem irregularitatem ad non suscipiendos Ordines, sed non ad ministrandum in susceptis; infamiam verò juris ad utrumque.

363. — Ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur, ut crimen cui annexa est infamia, sit notorium notorietate facti vel juris, Facti per publicam famam. Requiritur tamen, prout dicunt *Viva quæst. 9. art. 3. num. 6. cum Castro, Hurt. ac Laym. Garc. et Pignat. apud Croix l. 7. n. 513*. (contra *Suar. Fill.* etc.) ut factum non solum sit publicum, sed etiam notorium; seu ita evidens majori parti vicinæ, seu collegii (ubi ad minus sint decem) ut nulla possit tergiversatione celari. Item ait *Viva ibid.* requiri etiam, ut crimen sit qualificatum, ut hæresis, parricidium, etc.: vel continuatum, ut concubinitus. Infamia autem Juris habetur per confessionem rei in judicio, vel per sententiam Judicis, saltem criminis declaratoriam; ita *Sanch. Dec. l. 2. c. 26. n. 1. Pal. p. 20. n. 3. et Salm. c. 8. n. 82. cum Con. Bon. Avila, Corn. etc.* Crimina autem, quibus de jure annexa est infamia, sunt homicidium, perjurium factum in judicio, hæresis, simonia, sodomia, crimen læsæ Majestatis, adulterium, proditio, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium, vel Episcoporum. Item raptus mulierum, seu ad illum cooperatio, duellum, paratio armorum contra parentes, etc. Vide *Salm. c. 8. ex n. 78*. Item exercitium histrionis cum turpibus representationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali: non autem macellatoris, carnificis, lictoris et similis generis, cum hæc officia bene exerceri possint sine peccato, ut *Pal. l. c. n. 6. et Salm. n. 84. cum Corn. contra alios*. Præterea hæc notandum, posse etiam mcurri irregularitatem ob infamiam adhuc alienam, prout incurrunt filii eorum qui damnati sunt ob delictum læsæ Majestatis; item filii nati ex matre meretrice, ita filii Hæreticorum (licet hoc neget *Viva Art. 4. n. 6*. sicut negat etiam de filiis illegitimorum cum *Suar. Palao contra alios*), et etiam nepotes per viam masculinam ab iis descendentes;

modò tamen sit notorium parentes fuisse hæreticos, et in hæresi decessisse, ut *Sanch. l. 2. c. 28. n. 7. et Suar. D. 43. sect. 3. n. 1*. Ut autem omnes hi irregularitatem incurrant, opus est, ut nati sint post delictum; ita *Sanch. l. 2. c. 27. n. 14. Less. l. 2. c. 34. n. 121. Pal. p. 19. §. 2. n. 2. et Salm. c. 8. n. 83. cum Bonac. et Henr. (V. Not. XXV, pag. 340.)*

364. — Hæc infamia atque irregularitas, si sit facti, tollitur vel per Baptismum, vel per notoriam facti emendationem, sine dispensatione, ut tenent *Suar. D. 48. sect. 2. n. 6. Pal. l. c. n. 14. et Salm. cum Henr. Bon. Corn. etc.* Et colligitur ex c. *Si duo* 15. q. 6. Modò emendatio, universim loquendo, ut ait *Viva art. 4. n. 6. et Croix n. 517. cum communi*, saltem per triennium perseveret. Si verò sit juris, non tollitur nisi per dispensationem; quamvis *Bon.* teneat hanc etiam tolli per Baptismum, et *Salm. n. 86.* non improbabile putant.

Episcopus non potest dispensare, ut infamis infamia facti ad Sacros Ordines ascendat: potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit poenitentiam. Si verò infamia sit per sententiam Judicis, potest ab illo irregularitas tolli per aliam sententiam, qua reo fama restituatur, *Salm. c. 8. num. 87. et Tourn. t. 2. p. 57*. Irregularitas ob crimen parentum, vel ob officium infame tollitur per ingressum in religionem, ut *Salm. ib.* cum *Corn.* Testantur autem *ib. Bordon. et Ant. à S. S.* Regulares ex privilegiis Pii IV et Pii V posse dispensare cum suis subditis in hac irregularitate, sive contracta ante ingressum in Religionem, sive post: item sive infamia fuerit juris, sive facti, nulla excepta.

365. — « Sexta oritur ex injusta mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantum voluntario; extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, injustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem hæc intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est pars corporis, quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, etc. *M. Leo in praxi p. 3. s. 347. ex Covar. Nao. de Cens. n. 206. Vide Bon. p. 8.* » (Ita habetur ex *Clement. unic. De Homic.* Et hoc verum est, etiamsi quis mutilet seipsum, ut qui seipsum castraret, c. *Si quis abscederet*. D. 55. *Sayr. Corn. cum Salm. c. 8. n. 18*. Sicut etiam fieret irregularis, qui seipsum culpabiliter deformaret, aut digitum, vel partem digiti sibi abscederet, ut ex c. *Qui partem* D. 55. *Dicitur*, seipsum, quia secus esset (ut mox dicemus n. 379.) si alter abscederet tibi digitum.) »

366. — Hæc igitur irregularitas oritur tam ab homicidio voluntario (nimirum cum homicidium sit vel directè volitum in se, vel indirectè in causa, inseparabiliter tamen et proximè cum illo conjuncta, prout est in lethali vulneratione, in porrectione veneni, etc.), quam ex homicidio casuali indirectè volito, nempe in causa, præviso effectum (non ita autem proximè cum causa conjuncto), et neglecta debita diligentia ad illum impediendum

Hinc aliqua adnotabimus I. De homicidio *voluntario*. II. De homicidio *casuali*; advertendo, quod illud quod dicitur de irregularitate ob homicidium, dicitur etiam de irregularitate ob mutilationem voluntariam, sive casualem.

367. — Quoad homicidium voluntarium pertinet, I. incurrunt irregularitatem omnes qui propria actione hominem occidunt, ut patet ex c. *Si quis* 1. de *Homic.* et ex c. 7. *Trid. sess.* 14.

368. — Sed hic dubitatur 1. an si homicidam poeniteat facti ante mortem, incurrat hic irregularitatem? Negant *Salm. c. 8. n. 4. in fin.* quia (ut aiunt) tunc occisori mors illa non est voluntaria in seipsa, sed tantum in causa, quæ cum jam retractata fuerit, ipse non influit amplius moraliter in mortem. Sed verius affirmant *Suar. D. 44. s. 3. n. 7. et Vioa de Irreg. q. 9. a. 2. n. 4.* Nam in hoc differt causa moralis à physica: qui posuit causam tantum morale, sufficit, ut eam moraliter auferat, ne effectus ei imputetur; hinc mandans homicidium, revocando mandatum ante ejus executionem, bene excusatur ab irregularitate, quia jam desinit moraliter influere. Qui verò posuit causam physicam mortis, nempe vulnus, aut venenum, non excusatur si poeniteat illum, quia causa necessario pergit influere in mortem. Imò recte docet *Suar. D. 44. sect. 3. n. 13. in fin.* nec etiam mandantem excusari ab irregularitate, si revocatio mandati casu non perveniat ad mandatarium. Valde probabiliter tamen (ut diximus n. 40. et tenent iidem *Salm. c. 1. n. 153. cum Suar. Sayr. Aoila, Corn. etc.* ac consentit ipse *Vioa l. c.*) excusabitur ab excommunicatione mandans percuti Clericum; si ante executionem poeniteat ipsum mandati, sive consilii, licet revocatio mandatario non innovetur, quia cessat contumacia requisita ad censuram incurrendam. Certum autem est, quod si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit; quia nulla assignatur in jure propter conatum occisionis, sed tantum propter homicidium, aut mutilationem; ita *Suar. D. 44. sect. 2. n. 2. et Salm. l. c. cum Aoila, et Sayr. et aliis passim.*

369. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem, si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodum eum peremerint? Affirmant *Fagn. in c. Significasti* 18. de *Homic.* item *Coarr. et Ugol. ap. Bon. D. 7. q. 4. p. 8. n. 32.* Et inferunt ex dicto c. *Significasti*, ubi Pontifex dixit primum vulnerantem non esse irregularem, si constet vulnus ab ipso inflictum non fuisse lethale; secus ergo, si lethale fuerit. Negant verò *Laym. l. 3. s. 5. tr. 3. p. 3. c. 10. in fin. Bon. l. c. cum Aoila, et Con. item Molina, et Henr. apud Escob. l. 53. n. 311.* Ego autem censeo cum *Esc. n. 312.* revera in prædicto c. *Significasti*, nihil definitum fuisse de hoc casu; ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato, nempe cum quidam primum ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit; respondit Pontifex, quod si constituerit, primum non percussisse lethaliter, eum non esse irregularem. Secus si dubium fuisset, an ex illius percussione, vel aliorum

vulneratus periisset. Nostrum autem casum, nempe quod primus vulnus lethale infligerit, sed percussus ab aliis extinctus fuerit, puto à Pontifice fuisse præteritum, saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum, si constet primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempe si caput fuisset confractum, aut cor transverberatum; nam alias in dubio primus non effugit irregularitatem.

370. — II. Incurrunt irregularitatem omnes homicidium mandantes, vel consulentes, ut habetur ex c. *Si quis viduam*. D. 50. c. *Significasti* 18. de *Homic.* et c. *Sicut* 6. §. *verò, eod. tit.* Hoc tamen non currit, si mandans, vel consulens non influxerit in homicidium, nimirum (ut dicunt *Sanch. Dic. l. 1. c. 10. n. 44. et Vioa q. 9. a. 2. n. 6.*) si constet homicidium ex alia causa accidisse; vel si ipsemet hoc asserat, sitque fide dignus; nam alias, ut bene advertit *Sanch.*, non est ei credendus.

371. — Sed dubit. 1. an mandans vel consulens censendus sit irregularis, in dubio, an mandatum vel consilium fuerit vel non efficax causa homicidii? Prima sententia communior, quam tenent *Sanch. l. 1. c. 10. n. 42. circa fin. cum Salas, Pal. D. 6. p. 3. n. 8. cum Nao. et Salm. c. 7. n. 45. cum Con. Sayr. Aoila, et Corn.* affirmat, tum quia possidet mandatum sive consilium, usquedum probetur oppositum; unde sicut in foro externo hi damnarentur jam ut irregulares, ita censendum in interno, qui externo conformari debet, semper ac Externus non utitur falsa presumptione: tum quia ratio textus in c. *Ad audientiam*, nempe quod in dubio homicidii tutior pars eligenda est, ut si fortè postmodum certè innotescat homicida, evitentur indecentia et scandalum, comprehendit tam homicidam quam mandantem aut consulentem. Secunda verò sententia, quam tenent ut probabilem *Dian. p. 11. tr. 6. r. 42. Spor. t. 2. p. 130. n. 129. et Tamb. l. 10. de Cens. tr. 4. c. 5. n. 11.* negat, quia (ut aiunt) irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure, jura autem loquuntur de iis qui certè sunt causa homicidii mandando vel consulendo, vel qui dubiè homicidium committunt, non autem de iis qui tantum dubiè ad illud concurrunt. Unde sicut non incurreret irregularitatem mandans sive consulens homicidium, nisi hoc in textibus supra allatis esset expressum, ita alii Canones, qui damnant percutientes, etiam in dubio an ex eorum percussione mors secuta fuerit, non extenduntur ad mandantes et consulentes in dubio concursus. Ad primam autem rationem responderi posset id quod dicitur circa obligationem restitutionis, vide dicta l. 3. n. 562. ex D. Th. et aliis. Secundæ verò rationi respondetur, quod in poenis, et præsertim in irregularitatibus (juxta dicta n. 346.) non fiat ob identitatem rationis extensio de casu ad casum. Unde non videtur hæc secunda sententia dicenda improbabilis.

372. — Dubit. 2. an is incurrat irregularitatem qui movet homicidam jam determinatum ad occisionem, ut citius eam exequatur? Negat *Hurt. cum aliis ap. Vioam q. 9. a. 2. n. 7.* quia hic

non influeret simpliciter in homicidium. Sed communiter et recte affirmant *Bon. D. 7. q. 4. p. 8. n. 28. Pal. p. 15. §. 2. n. 6. et Salm. c. 8. n. 13. cum Avila, et Corn.*, quia revera iste jam directè est causa illius homicidii eo tunc patrati.

375. — Dubit. 3. an consiliator homicidii excusetur ab irregularitate, si ante executionem consilium revocet? Negant *Nao. c. 27. n. 353. et Bon. D. 6. p. 8. n. 20. cum Azor. et aliis*, quia consilium adhuc revocatum semper influit. Affirmant verò *Suar. D. 44. s. 3. n. 13. cum communi, ut asserit Sylvest. v. Homicidium, n. 13. Fill. tr. 20. n. 34. item P. Nao. Avila, Sayr. Salas, et Ugol. ap. Bon. l. c.*, quia, ut consulens excusetur, sufficit ut sicut consulendo moraliter influxum posuit, ita, consilium revocando, influxum moraliter auferat (modò intelligitur revocatio perveniat ad homicidam); tunc enim homicidium potius imputatur malitiæ executoris, quam consilio suadentis. Sed juxta dicta l. 3. n. 55g. dicimus, quòd si consilium fuerit duntaxat falsum, vel datum auctoritativo modo, revocans illud non fit irregularis; secus si consulens insinuat motivum, vel modum occidendi; tunc enim probabilius incurrit irregularitatem, quia motivum aut modus semper influere pergunt. Hoc tamen non obstante secundam sententiam non puto improbabilem. Vid. d. n. 55g.

374. — III. Incurrunt irregularitatem omnes qui voluntariè cooperantur ad homicidium, vel ut illud celerius, audacius, aut securius fiat, ut communiter docent *Pal. D. 6. p. 15. §. 2. n. 6. Bon. D. 7. q. 4. p. 8. a. n. 28. Tamb. de Cens. c. 15. §. 7. n. 26. cum Sayr. Præp. et Ugol. et Salm. c. 8. n. 13. cum Cornelio, et Avila, ex c. Sicut, §. Qui verò, et §. Clerico, de Homic. Hinc fiunt irregulares 1. Omnes qui ad homicidium se excitant, quamvis unus solus occidat. 2. Omnes qui præliantur in bello injusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendat; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis. 3. Omnes qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 4. Omnes qui injustè accusant, aut testificantur, aut judicant ut homo occidatur. 5. Omnes qui associantur occisorem, animum augendo; ita communiter *Vica q. 9. ar. 2. n. 3. Tamb. l. c. et Salm. c. 8. n. 14. cum Bon. Avila, Giball. et Corn.* Quapropter dicit *Tamb. l. c. n. 28. cum Sayr. Præp. et Ugol.*, quòd si in rixa te ostendas amico rixanti, jam eris irregularis, si ille occidat: quia tua præsentia jam animum auges. Additque cum *Præpos.* non posse approbare opinionem *Avila, Henrici*, et aliorum dicentium excusari ab irregularitate patrem associantem filium rixantem, ne filius periclitetur, si filius alterum occidat. Subdit *Vica q. 9. ar. 2. n. 8. cum Avila*, fieri etiam irregularem, qui suadet amico, ut inimicum occidat, vel se exponat probabili periculo mortis, si postea ipse amicus occidatur. Vide num. 387. ibi infra.*

378. — Dubit. 1. an incurrat irregularitatem qui rati habet homicidium suo nomine patratum? Affirmant *Nao. cap. 27. num. 233. atque Mol. Syl. etc. ap. Salm. c. 8. n. 11*, quia (ut aiunt) rati-

habentes æquiparantur mandantibus; ideo in c. *Cum quis, de Sent. exc. in 6.*, rati habentes percussionem Clerici suo nomine factam, jam incurrunt excommunicationem. Sed verius, et communiter negant *Suar. D. 44. s. 3. num. 24. Bonac. D. 7. q. 4. p. 8. n. 42. Salmant. c. 8. n. 12. cum Corn. Diana, Giball. Vill. et Leand. ac Escob. l. 53. n. 288 et 289. cum Con. Avila, Coe. Sayr. et Henr.* Ratio, quia nullibi habetur in jure, rati habentibus impositam esse irregularitatem. Rati habitio autem æquiparatur mandato quoad culpam, non autem quoad pœnam, nisi in jure sit expressum, prout expressum est de rati habentibus Clerici percussionem respectu ad excommunicationem, non autem irregularitatem incurrendam.

376. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem qui valens homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Si is tantum ex caritate tenetur impedire, certum est apud omnes non incurrere, esto ex odio non impediat; ita communiter *Suar. D. 45. s. 4. n. 3. Bon. D. 8. q. 4. p. 8. n. 37. et Salm. c. 8. n. 39. cum Avila, Sayr. Fill. Giball. Henr. Con. etc.* Dubium fit an incurrat, qui tenetur impedire ex justitia ratione pacti vel officii; nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus qui teneatur reum tueri, custos viarum, pater, tutor, dominus, aut maritus qui tenetur uxori alimenta præstare? Prima sententia negat talem incurrere, et hanc tenent *Roncag. cap. 3. q. 3. p. 116. v. Non pauci, Hurtad. D. 2. Diff. 9. num. 34. Turr. D. 63. dub. 3. Diana p. 4. tr. 2. R. 7. cum Vasquez et Tamb. item Præp. Leand. et Giball. ap. Salm. c. 8. n. 41. et probabilem videri aiunt Pal. D. 6. p. 15. §. 7. n. 2. et Escob. lib. 53. n. 315.* Ratio, quia aliter judicandus est qui positivè influit in homicidium, quam qui homicidium non impedit. Secunda verò sententia affirmat, et hanc tenent *Nao. c. 27. n. 231. Suar. D. 46. s. 4. n. 5. Pal. l. c. n. 2. Bon. l. c. Tol. l. 1. c. 83. n. 4. Tourn. t. 2. p. 95. Escob. l. c. cum Man. et Henr. ac Salm. c. 8. n. 42. cum Avila, Sayr. et Corn.* Ratio, quia omittens defendere, cum possit, quem ex justitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cum ipse, si non physicè, moraliter tamen influit in homicidium. Hæc sententia est quidem communior et probabilis, sed non minus probabilis mihi videtur prima; cum enim irregularitas debeat esse in jure expressa, rectè dicit *Ronc.* ex S. Canonibus non satis constare hujusmodi non impediens, moralem tantum causam præbentes, incurrere irregularitatem, sed solos occidentes, mandantes, consulentes, omnesque positivè in homicidium influentes. Eadem autem *Tourn. et Escob. ll. cc.* excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire, non jam studiosè, ut homo occidatur, sed tantum ex timore vel negligentia; idque rectè inferunt ex c. *Quæsitum, de Pœn. et rem. ubi Parentes*, ex quorum culpa filii in cumis perierint, censentur irregulares, si studiosè neglexerint suffocationem impedire, non tamen si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint.

377. — Hæc quoad homicidium voluntarium; quod verò ad homicidium casuale spectat, incurritur irregularitas etiam ab eo

qui periculum mortis prævidet, ex aliqua sua actione, et negligit culpabiliter illud præcavere; ita *Pal. D. 6. p. 15. §. 5. art. 3. et Salm. c. 8. n. 29. cum Avila, Coe. et Henr. ac aliis passim*, ut patet ex *Clem. Si furiosus, de Homic.* Dicitur culpabiliter, nam ad incurrandam irregularitatem ex delicto, requiritur culpa lata, quæ peccatum mortale supponit, ut communiter docent *Bon. D. 7. q. 4. p. 7. in fin. Pal. D. 6. p. 15. §. 4. in fin. Suar. D. 45. sect. 5. n. 8. Tourn. t. 2. p. 97. R. 2. Conc. t. 10. pag. 490. n. 7. Salm. c. 8. n. 30. cum Avila, Sayr. et Corn. ac Vioa qu. g. ar. 2. nu. 10 cum Cajet. Arm. etc.*

578. — « 1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri
» digitum, pollicem, unguem, dentes, barbam, capillos, labia,
» nasum, auriculam (id est, cartilaginem quæ tantum deservit
» ad ornatum, et tutelam auris); quia non sunt propriè membra,
» v. gr. digitus est pars tantum, et officium membri, *Avila, et*
» alii 8. cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 26. Item M. Leo l. c. ex Glossa*
» c. ult. de hom. in 6. et *L. Queritur, Herm. 10. L. Non sunt 14.*
» §. Partus, ff. de Statu Hom. »

579. — Incurritur igitur irregularitas etiam ob mutilationem membri, ut habetur in c. *Significasti de Homic.* et in *Clem. Si furiosus eod. tit.* Sed dubitatur 1. quid veniat nomine Membri? Prima sententia, quam tenent *Suar. D. 44. sect. 2. n. 7 et 8. ac Sotus, Caj. Arag. etc. ap. Salm.* dicit intelligi non solum oculum, manum, etc., sed etiam nasum, digitos, et auriculam, quia per horum abscissionem jam aufertur (ut aiunt) corporis integritas. Sed communissimè, ac probabilius *Bon. q. 4. p. 8. n. 3. Pal. D. 6. p. 15. §. 1. n. 4. Conc. c. 10. p. 489. n. 4. Habert. c. 7. q. 566. Tour. t. 2. p. 79. v. Ex quibus, Cab. l. 5. c. 20. n. 9. cum Nao. ac Avila, et Salm. c. 8. n. 22. cum Val. Coe. Sayr. Diana, Hurt. Gob. etc.* dicunt nomine Membri intelligi tantum partes illas corporis quæ proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc. Hinc probabilius dicunt *Pal. et Tourn. l. cc. et Salm. n. 24. cum Avila, Coe. Sayr. Corn. etc.* non incurrere irregularitatem qui amputaret auriculam, quia ea ablata non tollitur omne officium audiendi: nec qui dentes evelleret; quia non sunt membra, sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos, ut *Bon. n. 2. Pal. nu. 4. et Salm. d. n. 24. cum Sayr. Diana, et Giball.* Et tantò minus qui capillos, aut barbam absunderet. Item nec qui aufert alteri digitum, quisque sit, ut *Bonac. Pal. Tourn. Salm. l. cc. cum Val. Avila, Coe. Sayr. Hurt. Corn. et aliis communissimè.* Nec obstat textus in 6. c. *Qui partem. D. 55.* ubi declaratus fuit irregularis qui sibi ipsi digitum vel partem digiti abscidit; nam respondetur cum *Tourn. et Habert.* illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, quæ sibi causa fuit (ut ibi dicitur) ferrum injiciendo.

580. — Dubit. 2. an sit irregularis qui abscidit testiculos alterius? Negant *Bon. Hurt. Avila, Corn. apud Salm. c. 8. n. 23.* quia (ut dicunt) illi non sunt membrum, sed pars membri. Sed

probabilius affirmant *Ronc. c. 3. q. 3. Pal. D. 6. n. 15. §. 1. n. 4. et Salm. l. c. Diana. p. 9. tr. 7. R. 11.* (quamvis aliàs oppositum dixerit) quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe efformandi semen aptum ad generandum (intellige, id tamen, si abscissio injustè fit.) Secus verò si unus tantum testiculus auferatur, quia unus non habet officium ab altero diversum, cum uterque ad eandem operationem concurrant. Fieret verò irregularis, ut rectè dicunt *Pal. d. n. 4. Tourn. Habert. Conc. et Salm. l. cc. cum Sayr. et Bon.* qui mulieri unam mamillam absunderet, quia unaquæque mamilla proprium officium habet. Idem docent *Suar. et alii ap. Vioam*, de abscissione dimidiæ manûs; sed contradicit *Tourn. p. 69. v. Resp. Partes*, quia in c. *de Cler. ægrot.* qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, non dicitur mutilatus. sed debilitatus: communiter autem dicunt *Nao. c. 27. n. 223. Cabass. l. 5. c. 20. n. 9. cum Suar. Con. et Avila, Salm. c. 8. n. 25. cum Soto, Bon. Coe. Sayr. etc. Avila, ac Croix l. 7. n. 487. cum Suar. et Sylvo (contra Caj. etc.)* et probabile putat *Ronc. l. c.* non esse irregularem qui alterius membrum debilitaret, adhuc taliter ut redderet eum ineptum ad officium suum. Imò etiam si mortuum relinqueret, ut dicunt *Pal. §. 1. n. 5. et Nao. Coe. etc. apud Salm. n. 26.* Sed huic valde probabiliter contradicunt *Suar. D. 44. sect. 2. n. 11. Cabass. l. c. Conc. p. 490. n. 5. et Salm. n. 27. cum Corn. etc.* quia tale membrum, licet secundum apparentiam non sit mutilatum, reipsa tamen ablatum censetur, cum non sit amplius animatum, et continuatum cum aliis membris. Unde probabiliter à converso inferunt *Salm. n. 27.* non esse irregularem qui tale membrum omnino exsiccatum absunderet, quia talis non esset mutilatio formalis.

581. — In hac autem irregularitate propter mutilationem bene possunt dispensare Episcopi, si sit occulta, ex facultate Tridentini in c. 6. *Liceat, sess. 24. de Ref.* ubi tantum excipitur irregularitas ob homicidium voluntarium, ut communiter docent *Suar. D. 44. sect. 2. n. 4. Pal. l. c. n. 3. Bon. ult. n. 11. et Salm. c. 8. n. 28. cum Fill. Avila, Corn. Diana, Gob. Villal. etc.*

582. — « 2. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem solo
» visu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantum membrum, et non abscidit, quia non est mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. R. 26. ex Megal. etc.*

« 3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum percunt, et unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur, si constat quis hoc fecerit, hunc solum fieri irregularem docent *Sayr. et alii 5. cum Diana p. 2. t. 15. R. 18. contra Avil. Suar. etc.*

« 4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. gr. cibum, vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors, vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit lata culpa. *Avila, Fill. et alii 4. cum Diana p. 5. t. 3. R. 17. ubi ex Bon. etc.* notat Sacerdotibus et religiosis circa moribundos licere eadem quæ laicis. » (Ita etiam comm. *Tourn. p. 97. R. 2. Conc. p. 490.*

» n. 7. *Elbel p. 472. n. 171. cum Fill. et Avil. ac Salm. c. 8. n. 33.*
 » cum *Corn. et Pelliz.* Sic etiam non fit irregularis Sacerdos ju-
 » bens fieri abscissionem membri præscriptam à Medico, modò
 » ipse non exequatur; *Cabass. l. 5. c. 19. n. 22.* Imò multum
 » probabiliter *Conc. p. 501. n. 20.* eximit ab irregularitate qui ad-
 » juvaret Chirurgum congruè mutilantem ægrotum. An verò fiat
 » irregularis qui facit ista, ut infirmus citius moriatur? Affirmant
 » *Coo. Nao. etc.* Sed negant *Pell. et Con.* ac meritò probabile pu-
 » tant *Salm. ibid.* quia licèt adsit peccatum grave, deficit tamen
 » actio externa graviter injusta. Hinc mihi videtur utendum dis-
 » tinctione qua usi sumus in obligatione restitutionis, juxta dicta
 » l. 3. n. 551; spectandum enim an apponatur, vel non, diligentia
 » sufficiens ad mortem infirmi præcavendam. Certè autem fit ir-
 » regularis qui temerè remedium præberet ex quo mors notabiliter
 » acceleraretur; *Salm. l. c.* semper tamen ad irregularitatem ex
 » delicto requiritur culpa lata cum peccato mortali, ut *Salmant.*
 » *Tourn. Conc. et alii comm. citati num. 348 et 377.*

» 5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa,
 » non fit irregularis, etsi amicus occidat alium. *Avila, Henr. etc.*
 » cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 17.* Limitat autem *Præp.* nisi sua præ-
 » sentia animaverit ad occidendum. (*Vide n. 374.*)

» 6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exercitus fit
 » irregularis, saltem si aliqua ratione sit cooperatus; *Bon. q. 4.*
 » p. 4. n. 3.

» 7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati anima
 » rationali; secus, si animatus non sit, *C. Majores. 32. q. 2. Bon.*
 » l. c. p. 8. n. 27. *Conc. etc.*

» 8. Qui dans operam rei licitæ (imò, secundum multos, etiam
 » illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homici-
 » dium sequeretur, et tamen secutum est, non est irregularis ob
 » defectum voluntarii; secus tamen, si dictam diligentiam omisit
 » omissione mortali. *Bon. q. 4. p. 7. Less. l. 2. c. 9. dub. 15. etc.*
 » Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis
 » culpa, etiam levissima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm.*
 » *Coo. M. Leo p. 3. s. 354.*

383. — Distinguendum igitur, si quis dat operam rei licitæ, et
 debitam adhibet diligentiam ne homicidium sequatur, non incur-
 rit irregularitatem, si mors accidat: ita *comm. Pal. D. 6. p. 14.*
 » §. 4. n. 7. *Bon. D. 7. q. 4. p. 7. n. 8. Conc. t. 10. p. 490. n. 7.*
 » *Tourn. t. 2. p. 96. concl. 1. Salm. c. 8. n. 30.* et alii passim cum
 » *D. Th. 2. 2. q. 64. art. 8. ad 3.* ubi: « Secundum Canones im-
 » nitur pœna his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illi-
 » citæ, vel non adhibentes diligentiam debitam. » Et patet ex
 » c. *Is qui, c. Sæpe, et c. Si duo fratres. Dist. 50.* item ex c. *Joannes,*
 » c. *Dilectus, et c. ult. de Homic.* Secus verò si omitteret sufficien-
 » tem diligentiam, colligitur ex c. *Presbyterum, et c. Ad audien-*
 » *tiam, de Homic.* Quia, cum quis negligenter se habet in præca-
 » vendo homicidio quod timet, indirectè jam vult illud in causa.
 » Dicitur, sufficientem diligentiam, quia non requiritur diligenti-

summa, sed satis est illa, qua vir prudens uteretur juxta rei qua-
 litatem; ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum Caj. et Corn.* Et contra,
 ad irregularitatem incurrendam non sufficit quævis negligentia,
 sed requiritur illa quæ ad peccatum mortale pertingit ut commu-
 niter docent *Suar. D. 45. sect. 5. n. 8. Bon. l. c. in fin. Pal. §. 4.*
 » *Conc. l. c. Cabass. l. 5. c. 20. n. 10. Tourn. p. 97. R. 2. Sylotus 2.*
 » 2. qu. 64. art. 8. *Concl. 3. cum Soto, et Bann. Salm. d. n. 30. in*
 » *fin. cum Sayr. Corn. et Avila, ac Diana p. 2. tr. 2. R. 21. cum Fill.*
 » et communi, ad incurrendam enim quamcumque irregularitatem
 » ex delicto omnino requiritur culpa gravis, ut probat *Cabass. l. c.*
 » ex c. *Quæsitum de Pœn. et c. fin. de Hom. in 6. V. dicta n. 348*
 » et 377.

384. — Hinc non fit irregularis I. Magister qui discipulum
 moderatè verberat (et idem de Patre respectu filii), si casu ex
 percussione mors discipuli sequatur, ut *Conc. d. n. 7. et Salm.*
 » c. 8. n. 31. Secus, si graviter excederet, ut patet ex c. *Presbyter.*
 » *de Homic. et c. ult. eod. tit. in 6. II. Qui equitando in equo feroci*
 » *puerum occiderit; Conc. ib. et Bon. n. 23. cum Mol. Sayr. et Ugol.*
 » ex c. *Dilectus 1. de Homic. III. Qui feram sive canem ferocem*
 » *alut, et custodit in occulto, si casu fera ruptis vinculis hominem*
 » *occidat; secus si teneret in via, ubi fera aliis nocere posset, vel*
 » *si illa ex ejus incuria esset soluta; Salm. c. 8. n. 31. cum Coo. et*
 » *Corn. IV. Qui reficiendo tectum, tegulas et lapides mittit,*
 » *præmonens transeuntes ut se caveant; secus si non moneat,*
 » *Salm. l. c. V. Medicus, si casu infirmus ex pharmaco præstilo*
 » *decedat sine gravi Medici negligentia, ut ex c. Ad aures, de*
 » *etate, et qualitat. ord. Et hoc adhuc si sit Clericus aut Monachus,*
 » *modò 1. sit peritus; nam aliàs non effugeret irregularitatem, si*
 » *temerè vel contra præceptum Medici præberet remedium, ex*
 » *quo mors aut ejus notabilis acceleratio eveniret, ut rectè dicunt*
 » *Salm. c. 8. n. 33. in fin. Tourn. to. 2. p. 84. et Bon. D. 7. q. 4.*
 » *p. 5. num. 4. cum Mol. Sayr. Henr. et communi.* (Secus si bona
 » fide daret aliquid infirmo ad ejus remedium vel levamen, ut *Bon.*
 » *p. 7. n. 12. et Salm. ib. cum Corn. et Pelliz. vide dicta n. 382.*
 » *v. 4. Qui infirmo).* Modò 2. Clericus medeatur sine incisione,
 » vel adustione, alioquin, cum id expressè vetetur Clericis in
 » Sacris et Monachis, sub pœna irregularitatis in c. *Sententiam,*
 » *Ne Clerici, vel Monachi,* jam fiunt irregulares, si ex tali inci-
 » sione vel adustione mors sequatur, secus si eveniret aliunde,
 » nempe ex vi ipsius morbi, vel ex alia causa, ut dicunt *Pal. D. 6.*
 » *p. 15. §. 4. n. 8. in fin. et Salm. c. 8. num. 32. cum Avila, Corn.*
 » *et Henr.* Si tamen alius peritus absit, bene poterit tunc Clericus
 » aut Monachus sine peccato et consequenter sine periculo irregu-
 » laritatis incisionem aut adustionem adhibere, ut communiter
 » docent *Pal. Tourn. cum Mol. et Salm. ll. cc. cum Avila, Henr.*
 » *et Corn.*

385. — An autem Clericus Beneficiatus medendo cum inci-
 sione præter necessitatem, si æger ex illa moriatur fiat irregu-
 laris? Affirmant *Nao. Panorm. etc. apud Tourn. p. 84,* quia

(ut aiunt) id quod prohibetur Ordinatis in sacris, interdicitur etiam Beneficiatis. Sed verius id negant *Bon. q. 4. p. 5. n. 4. cum Mol. et idem Tourn. cum Pontas, et Giball.* tum quia regula præfata supponitur ab adversariis, sed nullo iure satis probatur; tum quia in præfato textu, *Sententiam*, tantum de constitutis in Sacris fit mentio: pœnæ autem non sunt extendendæ de casu ad casum in iure non expressum. Et quamquam de negotiatione, et ludo sub nomine *Clericorum*, non tantum constitutos in Sacris venire, sed etiam Beneficiatos diximus *l. 3. n. 831 et 895*, tamen cum in hoc casu prohibitio facta sit speciatim Subdiaconis, Diaconis et Sacerdotibus, non comprehendantur minores his, quicumque illi sint.

586. — Si quis verò dat operam rei illicitæ, et ex ea mors alterius sequatur, communis est sententia, quod si opera illa non est illicita, quia periculosa, sed ex alia causa, peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, modo sufficientem diligentiam adhibuerit ad mortem vitandam; puta si quis caderet arborem in solo alieno, et merè fortuito hominem occideret; vel si induceret alium ad furandum sine periculo, et casu ille occidatur, ac similia. Ratio, quia tale homicidium tunc non esset illi voluntarium, neque directè, cum non sit intentum, neque indirectè in sua causa, cum talis actio non sit per se periculosa; iura enim irregularitatem statuunt ex homicidio intendunt punire verè delinquentes homicidii culpa; illa autem actio, licet sit mala, non tamen est malitia homicidii; nam ut bene docet *D. Th. 1. 2. q. 76. art. 3.* ignorantia invincibilis circumstantiæ peccati excusat quidem à speciali ejus malitia, etiamsi opus ipsum peccatum sit; ita communissimè *Suar. D. 45. s. 6. n. 9. Sotus de Just. l. 5. q. 1. art. 3. Navarr. c. 27. n. 221. Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 5. Conc. p. 491. n. 8. Tourn. t. 2. p. 99. Escob. l. 53. n. 300. cum. Coe. Val. et Henr. ac Salm. c. 8. n. 34. cum Corn. Avila, et Sayr. contra Palud. Gabr. et alios paucos apud Suar. l. c. n. 1. qui citant pro se D. Th. in 2. 2. qu. 64. ar. 8.* sed non bene, nam licet S. Doctor ibi dicat dantem operam rei illicitæ non evadere homicidii reatum, tamen id apertè intelligit de re illicita ob periculum homicidii, ut patet in resp. ad 1 et 2. lib. Nec obstat quod in *c. Clerico jacente, et c. Eos verò D. 50.* declarantur irregulares casu occidentes vel mutilantes; et tantum in iure excipiuntur qui dant operam rei licitæ, ut habetur in *c. Joannes, et c. Dilectus, et c. ult. de Homic.* Ergo qui dat operam rei illicitæ ex qua mors sequitur, jam fit irregularis. Nam respondetur quod Canones hi semper intendunt loqui de homicidio directè vel indirectè voluto, ut colligitur ex *Clem. unic. de Homic.* ubi ideo excusatur exercens opus licitum, quia homicidium non est ei voluntarium; unde semper ac homicidium est alicui omnino involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitæ ipse navet.

587. — Dubium majus est, an incurrat irregularitatem qui dat operam rei illicitæ quomodocumque periculosa, si ex ea

mors sequatur? Adest duplex probabilis sententia. Prima affirmat, quam tenent *Suar. D. 45. sect. 6. n. 9. Nao. c. 27. n. 237. Tolet. l. 1. c. 77. n. 7. et 8. Conc. p. 491. n. 8. item Sayr. Avila, Mol. et Ugol. ap. Bon. D. 7. q. 4. p. 7. n. 9. et Sotus Cordub. Castro, Fernand. etc. ap. Dian. p. 4. tr. 2. R. 20.* Et probant ex *c. Tua nos 19. de Homic.*, ubi quidam Monachus incidens apostema ejusdam mulieris, licet fuisset peritus, et mulier ex sua incuria postea decessisset, tamen fuit declaratus delinquens, dixitque Pontifex: « Post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut Divina valeat celebrare. » Quæ verba, ut aiunt *Fagnan. in d. c. et Suar. l. c.* secundum communem intelligentiam significant necessariam fuisse dispensationem. Ex hoc igitur textus generalis fit regula, quod ex actione injustè periculosa, quoties sequitur homicidium, etsi casuale, inducatur irregularitas. Secunda verò sententia probabilior, quam tenent *Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 5. Tourn. t. 2. p. 99. v. Dixi, Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 10. n. 4.* (qui tutam vocat) *Sporer t. 2. p. 133. n. 139. Tamb. de Homic. c. 15. §. 2. num. 12. Elbel. t. 2. p. 467. n. 189. cum. Sayr. et Gutt. Bonac. loc. cit. cum Salon. Salm. c. 8. n. 38. cum Henr. etc. ac Diana l. c. cum Con. Hurt. Præp. Sa, et Tann. dicit*, quod si opus sit ita periculosum, ut ex eo frequenter mors sequatur (ut esset admove ignem incendiarum ubi est frequentia hominum, aut pugnare in bello, aut inducere alterum, ut temerè se exponat periculo mortis, prout probabilius sentit *Bonac. num. 17. cum Suarez, etc. ac Vio. cum Ad. vid. num. 374.* contra aliquos) tunc incurritur irregularitas, quamvis omnis adhibeatur diligentia ne mors sequatur, quia (ut bene ait *Tourn.*), cum opus sit de se proximè periculosum, nulla diligentia potest non periculosum fieri. Secus si opus rarò sit mortis inductivum, et debita diligentia apponatur ne mors eveniat; quia tunc (ut diximus) homicidium non est voluntarium, neque in se, neque in causa; cum enim opus non sit proximè periculosum, posita diligentia, satis excusatur à malitia homicidii.

Ad textum autem oppositum in *d. c. Tua nos*, respondent *Sotus de Just. l. 5. q. 1. art. 9. et Less. l. 2. c. 9. n. 105.* ibi Monachum minimè fuisse declaratum irregularem; sed hæc responsio mihi non satisfacit, nam verba textus supra allata, verius significant jam irregularitatem incurrisse, ac facilius cum eo dispensandum, et sic explicat Auctor argumenti, dicens ibi: *Sed cum eo misericorditer dispensari potest*; et ita etiam communiter alii, ut testatur *Suar.* Melius respondetur cum *Pal. Bon. et Salm.* casum illum esse particularem in iure (prout etiam est casus de mandante verberationem, si mandatarius casu postea occidat ex *c. ult. de Homic. in 6.*) Præterquam quod dicimus cum *Salm.* quod talis Monachus jam aliunde esset irregularis, quia exercuerat chirurgiam cum incisione, ut idem *Innoc. III.* declaraverat in *c. Sententiam Ne Cler. vel. Mon.* tum propter indecentiam, tum quia talis ars est de se maximè periculosa mortis; unde potius Constitutio illa fuit declaratoria, quam novum jus constituens.

Neque obstat alius textus in *c. Contineb. de homic.*, ubi damnatus fuit ut irregularis quidam Diaconus qui ferendo latenter falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic eum amplexans à falce feriretur, et mortem subiret. Nam respondetur cum *Gloss. ib. v. Romani*, et *Suar. D. 45. sect. 5. n. 3. in fin. ac Bonac. m. 22.* quod hoc ita statutum fuit, quia Diaconus ille negligenter se habuit in falcem sic ferendo; unde dicunt *Suar. et Bon.* quod si talis minimè advertisset periculum, in conscientia non teneretur se gerere ut irregularem. Ex hac autem secunda sententia inferunt *Pal. n. 7. Laym. n. 3. Elbel n. 212. et Salm. n. 38.* cum aliis, non esse irregularem Clericum, si ipso torneamenta, vel ferarum venationem exercente, mors alicujus contingeret; quia tales actiones non sunt per se inductivæ homicidii, alias nec etiam laicis essent licitæ; excipe nisi in his vel similibus gravem negligentiam ille commiserit pertingentem ad mortale, juxta dicta *n. 383. in fin.*

588. — « 9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae, non incurrit hanc irregularitatem; quia hic nulla est culpa: ergo nec poena. *M. Leo p. 3. f. 349.* »

Qui alium occidit ob defensionem sui cum moderamine inculpatae tutelae, certum est quod excusatur ab irregularitate, ut patet ex *c. Significasti 18. §. fin. de Hom. et ex Clem. Si furiosus eod. tit. ubi dicitur: Et idem (id est non incurrere irregularitatem) de illo censemus, qui, si mortem aliter vitare non valeat, suum occidit vel mutilat invasorem. Nec obstat Trid. s. 14. c. 7. ubi dicitur ei qui occidisset casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet..., jure quodammodo dispensatio debeat; nam explicant comm. hunc textum DD. intelligi, quando ille moderamen non servasset; ita *Ronc. de Irreg. c. 3. q. 4. Salm. t. 8. n. 58. cum Avila. Pal. et Barb. ex communi, ac Tourn. t. 2. p. 71. cum Nao. Sayr. Comit. etc. ex Decl. S. C. 1. Oct. 1688.* Procul autem dubio irregularitatem incurrit qui cum culpa gravi moderamen excedit, ut patet ex *Clem. cit. ex c. Si his 6. Dist. 50. vide Ronc. l. c. p. 116.* Hoc tamen casu homicidium reputatur casuale, et ideo Episcopus (si crimen est occultum) bene potest in tali irregularitate dispensare, ut mox infra *n. 395.* Excusatur etiam ab irregularitate qui occidit injustum invasorem alterius innocentis, ut *Suar. D. 46. sect. 3. n. 2 et 3. Ronc. ib. cum Barb. item Less. Con. P. Nao. Bon. Fill., et Cov. ap. Cabass. l. 5. c. 19. n. 24.* qui eis adhæret contra alios, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex *c. Ex litteris primo loco de Homic.* Valde autem probabiliter censent *Ronc. l. c. cum Suar. et Salm. c. 8. n. 50.* cum aliis, quod si quis alterum provocet verbis aut facto, prævidens se facillimè aggrediendum, fit irregularis si postmodum ob sui defensionem aggressorem occidit, quia tunc dat operam rei illicitæ proximè periculosæ; secus verò si non prævidet. Quid autem dicendum, si quis accedendo ad uxorem alterius maritum aggressorem necet?*

Vide dicta *l. 3. n. 398. v. In ordine*, ubi diximus adulterum non excusari ab irregularitate, si præviderit proximum periculum invasionis, quia tunc adulterium est proximè periculosum homicidii: secus, si cautè accesserit, ita ut putaverit periculum esse remotum. Quid si vir, cognito adulterio, occiderit uxorem, an adulter fiat irregularis? Eodem modo distinguimus, vide *l. c. in fin.*

589. — Quær. an occidens alterum ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiae, vel bonorum temporalium cum moderamine inculpatae tutelae, fiat irregularis? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. 3. tr. 3. p. 3. c. 9. n. 3. Tourn. t. 2. p. 74. dub. 5. et Spor. de 5. Præc. c. 2. n. 177. cum Nao. Sylo. Arm. Henr. Avil. etc. et probant ex c. Suscepimus de Homic.*, ubi fuit declaratus irregularis quidam Religiosus, qui pro conservandis bonis duos latrones occidit. Probant etiam ratione, quia licet in tali homicidio non adsit peccatum, adest tamen defectus lenitatis, ob quem semper incurritur irregularitas, præterquam in casibus jure expressis, in jure autem tantum excusatur ab irregularitate qui ob conservationem vitæ invasorem occidit, ut habetur in *Clem. Si furiosus de Homic.* ut supra. Secunda verò sententia communior et probabilior negat; et hanc tenent *Suar. D. 46. sect. 2. art. 4. (qui vocat communem), Less. l. 2. c. 9. n. 73. Pal. D. 6. p. 15. §. 8. n. 7. Fill. tr. 20. c. 1. q. 6. n. 146. Bon. D. 7. q. 4. p. 6. n. 10. Con. D. 18. p. 9. n. 88. Holzm. t. 1. p. 294. n. 583. Elbel p. 459. n. 195. Ronc. c. 3. q. 4. cum Barb. et Salm. de Cens. c. 8. n. 56. cum Sayr. Villal. Diana, et Corn.* Et probatur 1. ex *c. Quate. Dist. 50.* ubi, cum quidam Episcopus captus à Saracenis aliquos occiderit, ut suam libertatem defenderet, Urban. II ita ei respondit: « Sed quoniam non tam sponte » id fecisse cognosceris, canonicè nullo modo judicaris. » Item ex *c. Interfecisti*, ubi excusatur ab irregularitate qui et se, et sua defendens, alium occidit; illa autem conjunctio *Et vim habet disjunctionis*, id est, si se, vel sua defenderet, alias qui se, et non sua defenderet, irregularis fieret; item frustra Pontifex addidisset illud *sua*, si tantum ob sui defensionem vitaretur irregularitas. Præterea, id fortius probatur ex *Dilecto 6. de Sent. exc.* ubi, cum quidam dominus temporalis violenter invasisset bona cujusdam Decani, hic supposuit interdicto totam terram illius. Hinc cum dubium factum fuerit an bene egisset, respondit Pontifex: « Cum omnes leges omniaque » jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, » licuit utique ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis » suis mundanis injuriose expoliare præsumperit) contra illius » violentiam se defendere. Et quoniam adversus ejus nimiam » potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, » potuit se etiam spiritualiter, gladio utendo ecclesiastico, defendere. » Luculenter igitur hic Pontifex declarat, licitè potuisse Decanum illum vi temporali sive armis tueri bona sua contra violentiam Ballivi, dicendo unicuique permissum esse vim vi repellere. Probatur 2. ratione, quia talis irregularitas non incur-

ritur neque ex delicto, neque ex defectu lenitatis; non ex delicto, cum non adsit culpa, ut ipsi Adversarii concedunt; neque ex lenitatis defectu, nam, ut dicitur infra ex n. 464. in fin. irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi ob occisionem aut mutilationem, quæ sit vel à ministris publicis, vel à militibus in bello justo offensivo, vel à Clericis medentibus cum adustione, aut incisione, juxta dicta n. 382. infra ad n. 4. E converso communis est sententia DD. ex c. *Is qui de Sent. exc.* in 6. ut vidimus n. 345, quod nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa; ergo, cum in jure irregularitas ex defectu lenitatis incurritur tantum in prædictis tribus casibus, non est facienda extensio ad casum de quo loquimur; tantò magis, quia in præfatis casibus homicidium sponte committitur, licet sine culpa, sed in nostro casu homicidium non provenit ex spontanea voluntate, sed ex necessitate defendendi sua jura; ideo talis occisio (ut rectè ait *Suar.*) magis habet rationem defensionis quam occisionis. Respondetur autem ad textum oppositum in d. c. *Suscepimus*, Monachum excessisse in defensione, cum ipse unà cum socio ligaverit fures, quando potuisset eos dimittere vacuos sine periculo rerum et personarum. Præterea, notat ibi *Glossa*, quod Monachus interfecit fures, nulla stante necessitate; potuisset enim fugere prius quam illi solverentur à vinculis; nam res vel jam reservatæ erant, vel secum deferre poterat: ergo defensio illa non fuit moderata.

590. — Ultimo hic videndum, quomodo tollitur hujusmodi irregularitas propter homicidium contracta. Tollitur I. per Baptismum, ut colligitur ex c. *Si quis Dist.* 50. Vide *Salm.* cap. 8. n. 15. et alios passim. II. Per dispensationem Pontificis, qui potest equè in omni irregularitate dispensare, etiam ex homicidio voluntario, et contrariam opinionem id negantem periniquam et temerariam vocat *Barbosa Alleg.* 39. n. 63. Nec obstat textus in c. *Minor. eod. Dist.* 50. ubi videtur asseri, nec etiam Papam dispensare posse in irregularitate contracta ob homicidium; etenim communiter dicunt DD. (vide *Salm. l. c.*) illud non posse, intelligi pro non decere, ut patet ex eodem textu.

591. — Episcopi autem, si homicidium fuit voluntarium, nullo modo possunt dispensare in irregularitate, etiamsi illud fuerit occultum, ut habetur in c. *Liceat* 6. sess. 24. Tridentini, ubi Episcopi possunt dispensare in omni irregularitate, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario. Excipitur solus casus quo vergeret periculum animæ, aut alia gravissima causa urgeret, et non pateret aditus ad Papam, ut docent communiter *Sylo. v. Dispensatio n. 11. et Salm. c. 8. n. 16. in fin. cum Machado, Avila. Corn. Dian. Henr. etc.*

592. — Dicunt autem *Coo. Abbas, Castro, Texeda, Bannet, Donat. Miranda, etc.* apud *Cont. Spor. in Suppl. p. 149. n. 166.* et probabile putat *Dian. p. 12. in fine libri n. 6. p. 97. art. 2. cum Aug. Vivald. etc. et Viva de Cens. q. 8. art. 2. n. 7. cum aliis*, quod si homicidium sit adeo occultum, ut nullo modo possit probari in iudicio, bene possint Episcopi dispensare super irre-

gularitate propter illud contracta. Sed hæc opinio mihi nulla valida ratione probatur, unde meritò eam rejiciunt *Salm. c. 8. n. 16. Renzi de Cens. t. 2. q. 10. et Ronc. c. 3. q. 1. Ratio*, quia Episcopi nullam habent facultatem super irregularitatibus, nisi eam quæ ipsis conceditur à Trid. in c. *Liceat*, 6. sess. 24. cum inferior nihil possit in lege Superioris, ex cap. *Inferior, dist. 21. et Clement. Romani, de Elect.* A Concilio autem conceditur ibi quidem Episcopis potestas dispensandi super omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientius, sed expressè excipitur illa quæ oritur ex homicidio voluntario. Nec valet dicere Concilium loqui de homicidio illo, quod, licet sit occultum, tamen in iudicio probari possit. Nam primò respondetur, quod id gratis supponitur. Secundo respondetur, idem Concilium alibi in sess. 14. c. 7. expressè oppositum declarasse dicendo: "Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promovetur."

593. — Si verò homicidium fuerit casuale, valde probabile est posse Episcopus dispensare in irregularitate ex eo contracta, quando crimen fuerit occultum, cum Concilium in d. c. *Liceat*, neget Episcopis facultatem dispensandi, tantum si homicidium fuerit voluntarium, ad distinctionem casualis; ita communiter *Pal. D. 6. n. 15. §. 7. n. 7. Bon. q. 4. p. ult. n. 5. Tourn. t. 2. p. 192. Concl. 3. Ronc. c. 3. q. 3. in fine. Diana p. 9. tr. 7. R. 21. et Salm. c. 8. n. 43. cum Less. Sayr. Corn. etc.* Hinc inferitur, quod bene possit Episcopus dispensare I. cum eo qui mandavit famulo, ut tantum percussit, sed ille casu occiderit, ut *Tourn. l. c. et Bon. n. 8. cum Suar. Moll. Fall. etc.* II. cum eo qui leviter percutere intendens, ex negligentia casu interficiat, *Bonac. n. 7. III. cum eo qui percutiendo prægnantem, casu efficit, ut veniat abortus, Tourn. l. c. IV. cum Clerico qui exercendo chirurgiam, ex imperitia vel negligentia aliquem perimit, Dian. p. 9. t. 7. R. 22. Less. et Avill.* Præterea communissimè docent *Nav. c. 27. n. 340. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 12. n. 3. cum Sylo. Sayr. et Henr. Barb. All. 39. n. 62. cum Mirand. Campan. Homob. etc. ac Diana p. 9. tr. 7. R. 22. cum Less. Avila, et aliis*, quod possunt dispensare Episcopi in irregularitate ex homicidio casuali, etiam notorio, ad suscipiendos Ordines Minores, et Beneficia simplicia; quia id jam poterant Episcopi de jure antiquo, ut docent *Abbas, Hostiens. Jo. Andr. et alii ap. Laym. l. c. et Barb. n. 59.* Tridentinum autem tantum reservavit irregularitatem ex homicidio voluntario, non verò casuali publico. An verò possit Episcopus dispensare in homicidio casuali, ad recipiendum Canonatum? Vide dicenda in simili casu n. 429.

594. — Sed dubitatur, an reputetur casuale homicidium in repentina rixa patratum? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Diana loc. cit. et Salm. c. 8. n. 6. cum Machad. Philip. Henr. Rodr. etc.* Ratio, quia homicidium voluntarium proprie

est illud quod per industriam et per insidias committitur, ut habetur in Trid. c. 7. sess. 14. ubi: « Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, et per insidias, ab Altari » evelli debeat. » Secunda verò sententia probabilior negat, et tenent *Suar. D. 44. sect. 1. n. 3. Nav. c. 27. num. 240. Holzm. p. 444. n. 335. Con. p. 488. n. 2. Spor. 2. p. 148. n. 251 et 252. Tamb. c. 15. §. 6. n. 5. et Diana (se revocans) p. 10. tr. 11. R. 19. cum Hurt. etc.* Ratio, quia Trid. l. c. post verba supra relata, *Cum etiam per industriam, etc.* statim subdit: « Qui voluntate homicidium perpetraverit... nullo tempore pro- » moveri possit. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, » vel vim vi repellendo, fuisse commissum narretur. jure quo- » dammodo dispensatio debeat. » Qui autem in rixa occidit, jam sua voluntate, et ex proposito occidit, licet inopinata ira percitus sit, cum jam perpetret homicidium quod intendit. Nec obstant priora illa verba *per industriam et per insidias*; nam Glossa in c. 1. de Homic. illud *per industriam*, explicat, id est non casu; atque idem Concilium declarat intelligi; quando aliquis sua voluntate et ex proposito occidit, ad differentiam occisionis casu factæ, de qua loquitur in secunda parte.

595. — Valde tamen probabile est, quod si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione propria, possit ab Episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatae tutelæ, quia, cum tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolute voluntarium, ut loquitur Tridentinum; ita communissimè *Nav. cap. 27. n. 239. (ubi asserit ita sensisse S. Pœnitentiar.) Suar. D. 46. sect. 1. num. 13. Laym. lib. 3. sect. 5. tr. 3. p. c. 13. n. 2. Pal. D. 6. p. 15. §. 8. n. 10. Tourn. p. 102. v. Hinc, Diana p. 10. tr. 11. R. 19. Croix l. 7. n. 476. cum communi, Bon. qu. 4. p. ult. n. 9. cum Sayr. Val. Mol. Cor. Henr. et Avila.*

596. — Prælati autem Regulares possunt dispensare cum suis subditis ab irregularitate proveniente ex homicidio occulto casuali, ut docent *Salm. c. 8. num. 43. ex Privilegio S. Pii V (relato in extensum ab iisdem Salm. tract. 6. de Pœnit. c. 13. num. 33.)* Imò etiam si crimen fuerit publicum, ut dicunt *Diana, Vill. Sayr. etc. ap. Salm. c. 8. n. 43.* et etiam si fuerit voluntarium, defendunt *Salm. ib. n. 17. et c. 7. n. 59. cum Peyrin. Portel. Bann. etc.* ex concessione Martini V, Pauli III et Sixti IV, ubi concessum fuit Prælati Regularibus dispensare in prima die lunæ Quadragesimæ in irregularitatibus, *quavis occasione, et causa contractæ sint.* Sed hac concessione non obstante, censeo non posse Prælatos Regulares dispensare, quando homicidium est publicum, aut voluntarium, quia in generali concessione non computantur ea quæ verisimiliter Superior non esset concessurus, ut tradunt communiter *Suar. D. 21. sect. 3. n. 3. Bon. q. 3. p. 1. n. 12. et Salm. de Cens. c. 2. num. 4. cum Ugol. Cund. ac aliis passim, et patet ex cap. In generali. Reg. 81. de Reg. Jur. in 6. Præterquam quod Bened. XIII (ut vidimus n. 101.)*

expressè declaravit, quod *solus Generalis Ordinis possit dispensare* (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario), « dum- » modo non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consum- » matum. » Unde, etiam si concessio illa omnibus Prælati Regularibus facta, esset vera, videtur à Benedicto omnino revocata, vel limitata pro solo Generali. Quoad Seculares verò, possunt Confessarii Regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Sixti IV et Julii II, ut notavimus n. 355. Hinc bene possunt dispensare cum Laicis in irregularitate contracta ob mutilationem, vel ob homicidium casuale occultum, prout possunt Episcopi cum suis, ut vidimus num. 381 et num. 393.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu.

597. Prima ex defectu animæ. Hinc sunt irregulares I. Amentes, Dæmoniacy, Epileptici. — 598. Distinctius agitur de Amentibus. — 599. De Epileptici, et Dæmoniacy. — 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate? Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu? An saltem in dubio? An Prælati Regulares? — 401. II. Sunt irregulares illiterati. — 402. III. Neophyti. — 403. Secunda ex defectu Corporis; vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. — 404. Et primò, ob impedimentum exercitii est irregularis, I. Cæcus. — 405. II. Surdus. — 406. III. Mutus. — 407. IV. Claudus. — 408. V. Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. — 409. VI. Laborans febri, paralysi, etc. item abstemius etc. — 410. Secundò, ob deformitatem est irregularis I. ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ? — 411. II. Leprosus. — 412. III. Monstruosus, nempe gibbosus, pigmeus, æthiops. — 413. Not. 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus? Not. 2. Quid, si antecesserit. — 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare? An Papa cum cæco? An Prælati regulares? — 415. Quid, si defectus corporis advenerit ex propria culpa? Et an in eo possit dispensare Episcopus? — 416. Quid de euncho. — 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. — 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. — 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. — 420. Tertia ex defectu Natalium. — 421. Illegitimi legitiman- tur I. Per Matrimonium subsequens. — 422. An Sufficiat quod Matrimonium fieri potuisset tempore nativitat? — 423. Not. 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus? Not. 2. Quid, si Matrimonium non consummetur? — 424. Not. 3. Quid, si Matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte? — 425. Not. 4. Quid, si filii nascentur ex Matrimonio clandestino ob omissas Denunciations? — 426. II. Legitiman- tur filii per Professionem Religiosam. — 427. III. Per Dispensationem Pontificiam. — 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines Minores, et ad Beneficium simplex. — 429. Dub. 1. An ad recipiendum Canonatum. — 430. Dub. 2. An cum illegitimo

est illud quod per industriam et per insidias committitur, ut habetur in Trid. c. 7. sess. 14. ubi: « Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, et per insidias, ab Altari » evelli debeat. » Secunda verò sententia probabilior negat, et tenent *Suar. D. 44. sect. 1. n. 3. Nav. c. 27. num. 240. Holzm. p. 444. n. 335. Con. p. 488. n. 2. Spor. 2. p. 148. n. 251 et 252. Tamb. c. 15. §. 6. n. 5. et Diana (se revocans) p. 10. tr. 11. R. 19. cum Hurt. etc.* Ratio, quia Trid. l. c. post verba supra relata, *Cum etiam per industriam, etc.* statim subdit: « Qui voluntate homicidium perpetraverit... nullo tempore pro- » moveri possit. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, » vel vim vi repellendo, fuisse commissum narretur. jure quo- » dammodo dispensatio debeat. » Qui autem in rixa occidit, jam sua voluntate, et ex proposito occidit, licet inopinata ira percitus sit, cum jam perpetret homicidium quod intendit. Nec obstant priora illa verba *per industriam et per insidias*; nam Glossa in c. 1. de Homic. illud *per industriam*, explicat, id est non casu; atque idem Concilium declarat intelligi; quando aliquis sua voluntate et ex proposito occidit, ad differentiam occisionis casu factæ, de qua loquitur in secunda parte.

595. — Valde tamen probabile est, quod si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione propria, possit ab Episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatae tutelæ, quia, cum tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolute voluntarium, ut loquitur Tridentinum; ita communissimè *Nav. cap. 27. n. 239. (ubi asserit ita sensisse S. Pœnitentiar.) Suar. D. 46. sect. 1. num. 13. Laym. lib. 3. sect. 5. tr. 3. p. c. 13. n. 2. Pal. D. 6. p. 15. §. 8. n. 10. Tourn. p. 102. v. Hinc, Diana p. 10. tr. 11. R. 19. Croix l. 7. n. 476. cum communi, Bon. qu. 4. p. ult. n. 9. cum Sayr. Val. Mol. Cor. Henr. et Avila.*

596. — Prælati autem Regulares possunt dispensare cum suis subditis ab irregularitate proveniente ex homicidio occulto casuali, ut docent *Salm. c. 8. num. 43. ex Privilegio S. Pii V (relato in extensum ab iisdem Salm. tract. 6. de Pœnit. c. 13. num. 33.)* Imò etiam si crimen fuerit publicum, ut dicunt *Diana, Vill. Sayr. etc. ap. Salm. c. 8. n. 43.* et etiam si fuerit voluntarium, defendunt *Salm. ib. n. 17. et c. 7. n. 59. cum Peyrin. Portel. Bann. etc.* ex concessione Martini V, Pauli III et Sixti IV, ubi concessum fuit Prælati Regularibus dispensare in prima die lunæ Quadragesimæ in irregularitatibus, *quavis occasione, et causa contractæ sint.* Sed hac concessione non obstante, censeo non posse Prælatos Regulares dispensare, quando homicidium est publicum, aut voluntarium, quia in generali concessione non computantur ea quæ verisimiliter Superior non esset concessurus, ut tradunt communiter *Suar. D. 21. sect. 3. n. 3. Bon. q. 3. p. 1. n. 12. et Salm. de Cens. c. 2. num. 4. cum Ugol. Cund. ac aliis passim, et patet ex cap. In generali. Reg. 81. de Reg. Jur. in 6. Præterquam quod Bened. XIII (ut vidimus n. 101.)*

expressè declaravit, quod *solus Generalis Ordinis possit dispensare (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario), « dum- » modo non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consum- » matum. »* Unde, etiam si concessio illa omnibus Prælati Regularibus facta, esset vera, videtur à Benedicto omnino revocata, vel limitata pro solo Generali. Quoad Seculares verò, possunt Confessarii Regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Sixti IV et Julii II, ut notavimus n. 355. Hinc bene possunt dispensare cum Laicis in irregularitate contracta ob mutilationem, vel ob homicidium casuale occultum, prout possunt Episcopi cum suis, ut vidimus num. 381 et num. 393.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu.

597. Prima ex defectu animæ. Hinc sunt irregulares I. Amentes, Dæmoniacy, Epileptici. — 598. Distinctius agitur de Amentibus. — 599. De Epileptici, et Dæmoniacy. — 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate? Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu? An saltem in dubio? An Prælati Regulares? — 401. II. Sunt irregulares illiterati. — 402. III. Neophyti. — 403. Secunda ex defectu Corporis; vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. — 404. Et primò, ob impedimentum exercitii est irregularis, I. Cæcus. — 405. II. Surdus. — 406. III. Mutus. — 407. IV. Claudus. — 408. V. Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. — 409. VI. Laborans febri, paralysi, etc. item abstemius etc. — 410. Secundò, ob deformitatem est irregularis I. ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ? — 411. II. Leprosus. — 412. III. Monstruosus, nempe gibbosus, pigmeus, æthiops. — 413. Not. 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus? Not. 2. Quid, si antecesserit. — 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare? An Papa cum cæco? An Prælati regulares? — 415. Quid, si defectus corporis advenerit ex propria culpa? Et an in eo possit dispensare Episcopus? — 416. Quid de euncho. — 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. — 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. — 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. — 420. Tertia ex defectu Natalium. — 421. Illegitimi legitiman- tur I. Per Matrimonium subsequens. — 422. An Sufficiat quod Matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis? — 423. Not. 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus? Not. 2. Quid, si Matrimonium non consummetur? — 424. Not. 3. Quid, si Matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte? — 425. Not. 4. Quid, si filii nascentur ex Matrimonio clandestino ob omissas Denunciations? — 426. II. Legitiman- tur filii per Professionem Religiosam. — 427. III. Per Dispensationem Pontificiam. — 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines Minores, et ad Beneficium simplex. — 429. Dub. 1. An ad recipiendum Canonatum. — 430. Dub. 2. An cum illegitimo

occulto? — 451. Dub. 3. An saltem ad ministrandum in Sacris Ordinibus jam susceptis? — 452. Dub. 4. An filii Expositi sint irregulares? — 453. Principes seculares possunt legitime tantum ad secularia. Quid, in dubio, an quis sit legitimus? — 454. Quarta ex defectu *Ætatis*. — 455. Quinta ex defectu Sacramenti, id est ob Bigamiam. Vide quæ sunt ap. Busemb. — 456. Triplex est Bigamia, Vera, Interpretativa, et Similitudinaria. I. Quænam sit Vera? — 457. Quæ Interpretativa? Hæc contingit quatuor modis. Primus modus, cum quis ducit viduam. — 458. Secundus modus, cum quis ducit mulierem corruptam ab alio. — 459. Dub. 1. Quid, si credat virginem? — 440. Dub. 2. Quid, si invalide contrahat? — 441. Tertius modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram. — 442. Dub. 1. Quid, si adulterium fuerit occultum? — 443. Dub. 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium? — 444. Quartus modus, cum quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum. — 445. Dub. 1. Quid, si utrumque fuerit nullum? — 446. Dub. 2. Quid, si cum bona fide? — 447. Dub. 3. Quid, si fictè ineat secundum Matrimonium? — 448. III. Quidnam sit Bigamia Similitudinaria? — 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in Sacris? — 450. Quomodo tollatur irregularitas ex Bigamia? An Papa possit in ea dispensare. — 451. An Episcopi? — 452. An saltem quoad Ordines Minores, et ad Beneficia simplicia? An in Bigamia Similitudinaria? — 453. An Prælati Regulares possint dispensare cum suis subditis in omni Bigamia? — 454. Sexta ex defectu Famæ. — 455. Septima ex defectu Libertatis. Hinc sunt irregulares, I. Servi. — 456. II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et Administratores publici, atque exercentes sæva, aut turpia. — 457. Octava ex defectu Lenitatis. — 458. An sit irregularis qui occidit in defensionem honoris? (Vide etiam dicta n. 389.) — 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu, I. Qui occidunt in bello; sed quando? — 460. An qui hortantur in bello ad occidendum? — 461. II. Qui in Judicio concurrunt ad mortem, vel mutilationem. Modò ipsi I. Cooperentur. — 462. II. Active. — 463. III. Efficaciter. An peccet Clerici assistentes supplicio? — 464. IV. Proximè. An peccet Confessarius, vel alius consultus a Judice, respondens aliquem in particulari esse plebendum? — 465. Qui possunt excusari? An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem? — 466. V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam. — 467. Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis? — 468. Fiunt autem irregulares I. Judices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus? Et quid si causa sit propria, vel aliena? — 469. An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta? An Prælati Regulares? — 470. Annotantur ultimò Facultates quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc.

397. — « *RESP.* Prima est ex defectu animæ, ex quo irregulares sunt. I. Amentes, phrænetici, arreptitii, et epileptici; qui tamen, si ordinati sunt, et intra annum eo morbo non laborarunt, præsumuntur liberati, et permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, et quidem sine clamore et

» spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui, deficientibus ipsis, suppleat sacrificium. *M. Leo p. 372. ex c. Illud* » 7. q. 1. *Glossa ibid.* »

398. — Loquendo de amentibus, distinguendum, si tali defectu laborans jam ordinatus est, tunc omnino, cessante defectu per diuturnum tempus ex judicio Episcopi (vel Prælati, si est Regularis) poterit in ordine suscepto ministrare; ita *Nao. c. 27. n. 203. Suar. D. 51. sect. 1. n. 4 et 5. cum Sylo. Gratian. et S. Anton. Bon. d. 7. q. 1. p. 1. n. 1. Pal. D. 6. p. 10. n. 4. Croix l. 7. n. 494. Cont. Tourn. t. 2. p. 30. et Salm. c. 9. n. 79. cum Avila Pelliz. etc.* Si verò non est ordinatus, nunquam poterit Ordines suscipere, si amentia ortum habuerit ex causa permanente et habituali, fundata (ut ait *Suar.*) in læsione organorum vel humorum, quia ita laborantes faciliè relabuntur in eundem morbum, ut habetur in *c. Maritum 2. Dist. 33. ubi dicitur: Non ordinandum... qui in furiam aliquando versus insanit.* Unde sufficit semel insanisse, quia talis rarò præsumitur perfectè sanus. Secus tamen si amentia provenierit ex accidente, puta ex vi febris, vulneris, iræ, aut alterius passionis transeuntis, et postea verè cesset; ita *Suar. l. c. num. 5. Nao. c. 27. n. 203. Ronc. c. ult. q. 7. Croix l. c. et Bon. p. 2. n. 23. cum Mol. Fill. Ugol. Avila, etc. communiter.*

399. — Idem quod dictum est de amentibus, dicitur de epilepticiis (sive lunaticis) et dæmoniis; nam si morbus antecedat Ordinationem, sunt hi perpetuò irregulares: ita *Suar. D. 51. sect. 1. n. 6. Bon. D. 7. qu. 2. p. 2. n. 22. Croix l. 7. n. 495. Ronc. c. ult. qu. 7. et alii passim.* Et patet ex tota *Distinct. 33. et præsertim ex c. Communiter*, ubi dicitur: « Communiter delinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti » à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursi » bus efferuntur, vel audeat ministrare, vel se ingerat; exceptis » qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passionibus, in terra probantur elisi: » id est (ut explicat ibi *Glossa*), qui rarò cadunt. Dicunt autem *Cabass. T. J. l. 5. c. 19. n. 8. et Tourn. p. 31. v. 3*, quòd si quis ante pubertatem hoc morbo affectus fuerit, et postea perfectè liberetur, non censetur irregularis, quia (ut ait *Hipocrates*) Epilepsia sæpe in pubertate perfectè curatur. Secus si morbus accidat post pubertatem, et præsertim post 25 annum. Asserit tamen *Croix d. n. 495*, proximè in suis partibus habere, quòd qui per biennium liberi fuerint ab hac infirmitate, accedente declaratione Episcopi, ordinantur; imò sine declaratione, si quis per septem annos liberatus probetur. Si verò tali morbo laborans jam ordinatus sit, licet non omnino sit liber, si tamen rarò (id est semel in mense) cadat, nec spumet, poterit privatim celebrare, adjuncto Sacerdote jejuno, qui Missam periciat adveniente morbo: ita communiter *Suar. D. n. 6. Croix l. c. cum Nao. et Laym. ac Bonac. n. 22. cum S. Antonin. Sayr. Ugol. etc.* Et patet ex *c. Communiter*, ubi: *Qui* (id est epileptici), *et ipsi* (id est obsessi) » tandiù

erunt ab officii sui ordine et loco suspensi, quousque unius anni spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæmonis liberati. Illud autem anni spatio, dicit *Suar. n. 5*, non esse in usu, sed relinqui prudentis arbitrio. Notat autem *Mazzot. tom. 4. p. 446. cum Sayr. Ugol. et aliis*, quod si quis dæmoniacum se simulaverit, hic etiam sit irregularis ad Ordines suscipiendos, ex Conc. Constant. VI, Can. 6. Dicit tamen cum eod. *Sayr. et Fill.*, quod Episcopus potest promovere dæmoniacum ad Ordines minores, quia in c. *Cler. 4. Dist. 33*, fit sermo tantum de Ordine Sacro; sed probabilius hoc negant alii communissime; vide infra n. 452.

400. — In hac autem irregularitate propter defectum animæ, durante defectu, nec etiam Papa dispensare potest, quia illo laborantes sunt de jure divino inhabiles tam ad suscipiendum, quam ad exercendum Ordinem. Cessante verò defectu, si cesset ante Ordinationem, non possunt in eo dispensare Episcopi, quia nulla Episcopis conceditur Dispensatio in irregularitatibus ex defectu provenientibus nisi in duobus casibus, ut notat *Cabass. l. 5. c. 19. n. 3*, scilicet 1. ut possint dispensare natalia illegitimarum ad solos Ordines Minores, et ad simplex Beneficium, ex c. 1. de *Fill. Presb. in 6*. Et 2. idem posse cum bigamo ex consuetudine, docent *S. Th. Sylo. Azor. Rota Rom. et alii ap. Cab. l. c. contra Tourn. p. 116. cum Pont. etc.* Sed vide n. 452. Cæterum *Fagn. in c. Veniens de Fill. Presb. n. 7 et 8. et Tourn. cum Gib. et aliis* dicunt posse Episcopos dispensare in omnibus irregularitatibus dubiis, argum. ex cap. *Nuper 29*, ubi dicitur permissum quidquid non est reservatum; cum autem reservatio sit odiosa, non censetur facta, ubi impedimentum, sive irregularitas non est certa. Ad tollendam igitur irregularitatem certò contractam ex defectu animæ, requiritur Dispensatio Pontificis, ut docent *Bon. p. 2. n. 23. Pal. D. 6. p. 10. n. 5. Salm. c. 9. n. 8. et Suar. D. 15. s. 1. n. 5. contra Majol. et Tab. ap. Bon.* Prælati tamen Regulares bene possunt dispensare cum suis subditis tali defectu laborantibus, ut ad Ordines Sacros promoveantur, etiamsi quis passus fuerit permanentem amentiam, si ex iudicio Medicorum verè cessaverit illius periculum, quia Regularibus ex privilegio concessum est dispensare cum suis in omnibus irregularitatibus, exceptis aliquibus, ut diximus n. 355. inter quas non est hæc; *Salm. c. 9. n. 80.* juxta ab iisdem dicta c. 7. n. 59.

401. — II. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam pro Ordinibus. (An autem omnino illiterati sint irregulares, tam ad Ordines suscipiendos, quam ad exercendos? Vide dicta l. 6. n. 791. v. Qu. II. Quid verò de Regularibus? Vide ibid. v. Qu. III.)

402. — III. Neophyti, seu recenter conversi, usquedum iudicio Episcopi sufficienter instructi sint. (Putat autem *Tolet. ap. Vivam de Cens. q. 9. a. 4. n. 14.* post decennium, neophytum non esse amplius irregularem, imò antea, si Episcopus iudicet illum bene moribus profecisse.)

403. — Secunda, ex defectu corporis. 1. Si propter eum inep-

tus est ad exercitium Ordinis, ut si sit cæcus, surdus, claudus, ita ut sine baculo nequeat ire ad altare: item, si careat manu, pollice, indice, oculo (non tamen si ungula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantum; si verò sinistro, seu canonico, aut ejus vi visiva careat, indiget dispensatione; quod tamen negat *Valen. Henr. Sayr.* si quidem dextero possit absque deformitate legere Canonem.) 2. Si Ordinem nequit exercere sine horrore, offensione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, si notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus; si membra habeat superflua cum magna deformitate: in dubio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est judicare, saltem in clericis: nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum, contra *Barb. etc.* docent *Suar. et alii 5. cum Diana p. 4. t. 2. R. 73.* licet concedant Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati: hunc autem, si gaudeat auctoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum generet. *ib. ex Rodr. et aliis 4. Vide Bonac. Laym. M. Leo p. 3. f. 370.*

Unde resolves:

1. Non videtur irregularis 1. Qui habet sex digitos, vel alios quos conjunctos, si non sit magna deformitas, et Ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam visum non aferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula pollicis, si possit hostiam elevare, et frangere. 4. Qui per vim, aut infirmitatem factus est eunuchus.

2. Irregularis est herinaphroditus, quia est monstruosus, gigas, pigmæus, æthiops; non tamen inter suos, sed alienos, ubi disparitas libidinis est.

404. — Opus est singula latius discutere. Ex duplici capite incurritur irregularitas ex vitio corporis, vel quia impedit congruum exercitium Ordinis, vel quia affert notabilem indecentiam aut horrorem: ita communiter DD. cum *D. Th. Suppl. q. 39. n. 6.* Hinc primò ob impedimentum exercitii irregularis est I. Cæcus, qui omnino visu caret ex c. *ult. Dist. 55.* Sed notandum 1. quod si quis jam sit Sacerdos, et constet non posse errare, poterit à Pontifice obtinere Dispensationem, vide dicta l. 6. n. 390. Not. 2. Si alicui deest visus oculi dexteri, non est irregularis, ut communiter omnes; secus si sinistri, ut communissime docent *Bus. cum aliis supra, et Suar. D. 51. s. 2. n. 15. Laym. l. 1. tr. 6. p. 5. c. 7. n. 2. Ronc. q. 6. R. 2. Croix l. 7. n. 500. Tourn. t. 2. p. 39. infra n. 5. et Salm. c. 9. n. 68. cum Nav. Fill. etc.* Excipitur, nisi oculus dexter esset aptus ad Canonem legendum sine magna deformitate, cui facillimè occurrì potest per accommodationem Missalis, illud in medium afferendo, ut dicunt *Laym. l. c. Tamb. de Irr. c. 8. §. 1. n. 2. Dian. p. 3. tr. 6. R. 22. et Croix l. 7. n. 500. cum Nav. Mol. Sa. Avil. Dicast. etc.* Idque vocat *Suar. l. c.* practice probabile, etiam ut quis possit ad Sacerdotium promoveri.

Not. 3. Si quis non sit omnino cæcus, sed ita cæcutiens, ut non possit legere in Missali, hic etiam est irregularis ad Ordines suscipiendos. Utrum autem ad eos exercendos? Vide l. 6. n. 390. Not. 4. Non est irregularis qui est debilis visu, ita ut indigeat perspicillis, vel qui ex obliquo intuetur (vulgò vocatur *Guercio*); ita communiter *Holz.* l. 1. p. 419. n. 364. *Tourn.* p. 40. n. 2. *Mazz.* l. 4. p. 456. et *Tamb.* §. 1. n. 3. cum *Sayr.* *Fill.* *Menochio*, et aliis.

403. — II. *Surdus*, qui ex utraque aure penitus non audit, ut communissimè *Bon.* qu. p. 2. n. 7. *Tourn.* p. 39. *Ronc.* qu. 6. R. 2. *Croix* l. 7. n. 502. *Elb.* t. 2. p. 477. n. 218. *Mazz.* p. 456. et *Tamb.* c. 8. §. 1. n. 5. cum *Suar.* et *Turr.* et *Pal.* D. 6. p. 11. n. 3. cum *Laym.* et *Sayr.* ex Can. 77. Apostolorum, ubi id definitum habetur, quia talis sacerdos, cum non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. Hanc indecentiam negant *Henr.* *Præp.* et *Gob.* ap. *Croix* l. c. quia (ut aiunt) satis est ut sacerdos percipiat ex aliis signis ministrum respondens; sed communissimè (ut diximus) DD. his contradicunt. Concedunt verò *Bon.* l. c. *Tamb.* n. 6. *Conc.* p. 496. n. 5. *Pal.* d. n. 3. cum *Nao.* et *Laym.* ac *Salm.* c. 9. n. 67. cum *Con.* et *Pelliz.* quòd si surditas superveniat sacerdotio suscepto, non interdicitur sacerdoti celebratio; facilius enim toleratur defectus superveniens in promotò, quam in promovendo, prout de cæcutiente dictum est l. 6. n. 390. Communiter autem docent DD. contra *Comitol.* ap. *Croix* n. 502. surdastrum, sive difficulter audientem, minimè esse irregularem: ita *Tourn.* l. c. *Holz.* p. 416. n. 363. *Tamb.* l. c. et *Croix* *ibid.* cum *Suar.* *Bon.* *Sayr.* *Reg.* *Fill.* *Diana*, *Craff.* etc.

406. — III. *Mutus*, qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullam possit vocem pronunciare quin aliquid omittat, ut *Tourn.* p. 29. n. 3. *Holz.* p. 419. n. 363. *Viva* q. 9. ar. 4. n. 15. vel nisi cum magna difficultate, ut addunt *Salm.* c. 9. n. 67. Et idem dicit *Holz.* l. c. de eo qui loquelam penitus præcipitem habet. Blæsi verò sive balbutientes, aut carentes dentibus, non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba proferant, ut ait *Croix* l. 6. p. 2. n. 2222, nisi afferant causum risus, aut contemptus; *Nao.* c. 27. n. 222. et *Tamb.* §. 1. n. 10. cum *Con.* *Sayr.* *Fill.* *Præp.* etc.

407. — IV. *Claudus*, qui sine baculo nequit ire ad altare, ut habetur in c. *Nullus Episcopus*. 57. de Cens. Dist. 1. Hoc tamen intelligitur, ut explicat *Glossa* *ib.* p. Cum baculo, id est: « Si sine baculo » non possit sustentari in altari; » et idem dicunt *Bon.* qu. 2. p. 2. n. 15. et *Pal.* D. 6. p. 11. n. 3. Cæterum, claudus qui non indiget baculo, minimè est irregularis, ut dicitur in c. *Si quis* 19. Dist. 55. Sicut nec etiam qui habet crura distorta, ut *Tourn.* p. 41. *Salm.* c. 9. n. 68. et *Croix* n. 504. cum *Pal.* *Laym.* et *Henr.* quia talis defectus veste talari facillè tegi potest; secus si in hoc magna adesset deformitas. Si quis verò est instructus pede ligneo quia habet pedem mutilum, vel aridum, hic est irregularis; ita *Laym.* c. 7. n. 4. *Nao.* c. 27. num. 199. *Tourn.* p. 41. *Tamb.* §. 1. num. 17. *Bon.* n. 13. cum *Mol.* *Sayr.* *Ugol.* *Fill.* *Reg.* etc. eo quòd celebrare cum pede

ligneo magnam habet indecentiam. Dicit tamen *Tamb.* l. c. cum *Syl.* *Rosel.* *Majol.* et *Gibal.* quòd si talis defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari valeat, permitti posset celebratio. Et in dubio standum iudicio episcopi.

408. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, ut habetur in c. *ult.* de Corpore vitiatò. Idem dicunt cum *Bus.* ut supra, *Renzi* t. 2. p. 671. q. 3. *Tamb.* §. 1. n. 12. *Fill.* c. 6. n. 132. *Bon.* p. 2. n. 15. cum *Suar.* *Mol.* *Sayr.* *Avil.* *Reg.* et aliis, de eo qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis, vel qui habet eos ita debiles, ut nequeat hostiam elevare, aut frangere. Secus, si quis careat ungue pollicis, vel indicis, ut dicitur in dicto c. *ult.* Si quis autem iam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset Eucharistiam ministrare posterioribus digitis, ut diximus l. 6. n. 244. Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis; *Anacl.* p. 515. n. 18. et *Tourn.* p. 39. cum *Sayr.* et *Ugol.* Si verò caret uno tantum digito minori, non est irregularis, ut *Holz.* p. 420. n. 364. et *Tourn.* p. 39. cum *Caj.* *Pont.* et idem sentit *Tourn.* cum alio Auctore si caret duobus. Nec pariter est irregularis qui habet sex digitos; *Holz.* l. c. *Tourn.* p. 4. n. 6. *Fill.* n. 175. et *Bon.* n. 11. cum *Ugol.* *Henr.* *Sayr.* *Reg.* etc. modò sextus digitus usum aliorum non impediat. Sextus autem ille digitus bene potest abscondi sine periculo irregularitatis, si possit fieri sine periculo vitæ: *Bon.* l. c. cum eisdem. Notat autem *Tourn.* p. 39. quòd si quis careat indice, poterit obtinere dispensationem.

409. — VI. Laborans febri continua, non autem quartana, aut levi, aut qui patitur gravem dolorem capitis; *Bon.* D. 7. q. 2. p. 1. n. 17. Hoc tamen intelligendum de eo, qui non posset celebrare ob talem morbum sine proximo periculo deficiendi, vel notabiliter errandi, ut innuit idem *Bon.* num. 18; nam optimam in hoc tradit regulam *Laym.* c. 7. n. 6. cum *Soto*, *Tol.* *Avil.* et aliis, quemcumque morbum non inducere irregularitatem, nisi vel exercitium ordinis impediat, vel notabile scandalum sive indecentiam afferat. Item irregularis est qui laborat paralysi, ut cum *Bus.* *Pal.* n. 3. et *Conc.* p. 496. n. 4. qui bene ait id intelligi tantum de eo qui manus ita tremulas habet, ut sit periculum effundendi Calicem. Item qui tantam patitur tussim, ut sit periculum in suscipienda Eucharistia; *Bon.* p. 1. n. 21. cum *Ugol.* *Majol.* etc. communiter. Item abstemius qui vinum nequit sumere nisi cum periculo evomendi; *Tourn.* p. 39. etc. *Conc.* l. c. hic enim esset irregularis de iure divino; nec enim papa dispensare potest, ut sacrum celebretur in una sola specie, ut diximus l. 6. n. 196.

410. — Secundo incurritur irregularitas ex defectu corporis, quando corporis vitium magnam affert deformitatem sive horrorem, ut habetur ex c. *Presbyterum*, de Cler. agr. et aliis de corp. vit. Hinc ratione deformationis sunt irregulares I. II quibus deest aliquod membrum, nempe qui carent naso, ut c. *penult.* de corp. vit. vel habent nimis deformem, nempe valde distortum, aut valde

demissum aut promissum, ut *Tamb. c. 8. §. 1. n. 19. Bon. p. 1. n. 2. et Vioa g. 9. art. 4. n. 15.* Item si alicui est erutus oculus, sive dexter, sive sinister, ut in *c. ult. Dist. 55.* Probabiliter verò dicunt *Sylo. ap. Croix. l. 7. n. 500. in fine, Tourn. t. 2. p. 40. cum Pontas, Roncag. 6. R. 2. cum Tam.* et aliis, hunc non esse irregularem, si deformitas illa reparari possit per oculum vitream. Sic pariter etiam est irregularis qui caret auriculis, nisi talis defectus capillis aut aliter tegatur, ut dicunt cum *Bus. Salm. c. 9. n. 68. Tamb. §. 1. n. 8. Renzi t. 2. p. 670. qu. 2. Dian. p. 4. tr. 2. R. 73. Pal. D. 6. p. 11. n. 3. cum Laym. et Bonac. ac Tourn. p. 40. cum Con. Avila, et Pontas.*

411. — II. Leprosi, ut habetur in *c. Tua nos, de Cler. ægrot.* ubi interdicatur leproso celebrare pro scandalo, et abominatione populi; unde si abesset scandalum, ut in loco privato, bene hic posset celebrare; ita *Pal. de Euch. p. 13. n. 5. Salm. eod. tit. c. 7. n. 56. et Bon. de Irreg. D. 7. q. 2. p. 1. n. 20. cum Mol. Ugol. et Majol.* Sic pariter sunt irregulares qui habent labia corrosa, vel abscissa ad instar leporis: *Tamb. §. 2. n. 11. Tourn. p. 40. Vioa qu. 9. art. 4. num. 15.* Idem dicunt *Tourn. p. 41. v. Quod, et Holzm. p. 419. n. 363.* de eo qui laborat morbo gallico, qui foris appareat: aut qui habet faciem ex alio morbo valde maculatam ut *Laym. c. 7. n. 1.*

412. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valde enormem, nimirum (ut docent *Anacl. p. 515. n. 32. Renzi p. 671. q. 4. et Bon. p. 1. n. 9. cum Avil. Mol. Ugol. Reg. et aliis*) si gibbositas vel sit conjuncta cum nimia deformitate vel debilitate, prout si nequeat recto capite stare. Item pigmæi, sive nani, nempe ita breves statura, ut ad risum moveant, præsertim si habeant caput valde ingens, ut *Tamb. §. 1. n. 2. Tour. p. 4. n. 7. et Renzi p. 672. q. 5. cum Sayr. Majol. Henr. et aliis; vel (ut ait Laym. in Indice, v. Irregularis)* illi qui ita statura parvi sunt, ut brachia extendere non possint, quatenus necesse est ad altaris ministerium. Item æthiopes, qui apud nos risum afferrent, ut *Tour. l. c. et Ugol. de Irr. c. 50. n. 4.* Quamvis hoc negent *Majol. et Gapant. ap. Tamb. §. 1. n. 24.* Color autem subfuscus, sive rubens non nocet altari, ut idem *Ugol. Fill. c. 6. n. 171. et Tamb. n. 23. cum Majol.* Item hermaphroditi, etiamsi in eis prævaleat sexus virilis, ut *Suar. D. 51. s. 2. n. 2. Laym. c. 7. n. 1. Nav. c. 27. n. 203. Bon. p. 1. n. 15.* (Dicunt tamen *Tol. l. 1. c. 63. n. 6. et Escob. l. 53. n. 209. cum Corn. contra Conc. p. 497. n. 5.*) quòd hic defectus tunc pariat irregularitatem, quando est notus, non verò quando est occultus.

413. — Super his notandum 1. quòd si aliquis ex præfatis defectibus corporis surperveniat ordinibus jam susceptis, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercere sine incongruitate et indecentia, ita ut sacerdos cæcus aut claudus bene possit excipere confessiones, canere evangelium, etc. ex *c. 7. de Cler. ægrot.* ubi « ipsum autem fungi cæteris Sacerdotalibus » officiis minime prohibemus. » Notand. 2. quòd si verò talis de-

fectus ante ordines adveniat, absolute inducit irregularitatem, non solum ad illum ordinem, cuius exercitium impedit, sed ad omnes alios, ut communiter docent *Nav. c. 27. n. 200. Bon. p. 1. n. 58. Escob. l. 53. n. 216. Pal. p. 10. n. 4. Salm. c. 8. n. 72. in fin. cum Corn. Pell. ac Cabassut. l. 5. c. 19. n. 15. cum Ang. Ugol. et Avil. contra Palud. et alios.* Ratio, quia, cum omnes ordines sacerdotium respiciant, exclusus à sacerdotio, censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus.

414. — In hac autem irregularitate proveniente ex defectu solus Papa potest dispensare, v. g. ut cæcus ordinetur: feruntque *Fill. Henr. et Majol. ap. Tamb. c. 8. §. 3. n. 2.* quemdam Papam dispensasse cum cæco, ut adhibito adiutore perito celebraret. « (Ceterum S. C. ut refert *P. Zach. Adn. ad Croix l. 7. n. 500,* censuit bene posse dispensari cum cæco, etiam ex utroque oculo, qui jam sit sacerdos, ut celebret, cum assistentia alterius sacerdotis. Secus verò, si laicus, pro quo dicit non esse consulendum Pontificem, pro dispensatione ad primam tonsuram, nec etiam ad recipiendum beneficium simplex.) » Censet pariter *Tamb.* posse Papam dispensare ad sacerdotium cum eo qui caret manibus, ut possit saltem excipere confessiones, conciones habere, etc. Sed verius hoc negat *Avil. de Cens. p. 7. D. 3. q. 3.* quia potestas supra corpus mysticum fundatur in potestate supra corpus reale Christi, unde qui ineptus est ad primam, incapax est secundæ. Prælati autem regulares bene etiam possunt dispensare in huiusmodi irregularitate, non autem Episcopi (ut diximus n. 400.) qui tantum in dubio an defectus corporis notabiliter impediatur exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam, possunt declarare, sive judicare, ut communiter docent *Suar. D. 51. s. 2. n. 16. cum Nav. et Sylo. Laym. c. 7. n. 7. Dian. p. 4. tr. 2. R. 73. cum Miranda et aliis, ex c. 2. de Corp. vit.* An autem prælati regulares possint de hoc judicare respectu ad suos subditos? Negant *Barb. All. 42. n. ult. et Dian. p. 2. tr. 6. R. 61. cum Rodr. Henr. et Camp.* Sed valde probabiliter affirmant *Bus. ut supra n. 402. Suar. l. c. Laym. n. 6. Salm. c. 9. n. 78. cum Avil. et Pell. et probabile putat Diana l. c. R. 73. cum Peyr. Miranda, et Avila.* Ratio, quia prælati regulares respectu ad suos habent jurisdictionem episcopalem, ad quam tale iudicium magis pertinet, quam ad characterem. Rectè verò ait *Suar.* posse Episcopum ordinantem admittere, vel rejicere talem ordinandum.

415. — Quæ autem dicta sunt, spectant ad eos qui laborant aliquo corporis defectu sine propria culpa; si verò defectus advenit ex eorum culpa, putà si quis membrum, vel ejus partem sibi amputaret ex prava intentione, ipsi fiunt irregulares, etiamsi defectus non impediatur exercitium ordinis, nec deformitatem afferat, quia irregularitas hæc imposita est in pœnam sævitiei in semetipsum, unde in *c. Qui p. 6. Dist. 55.* ut diximus n. 365. in fin. declaratur irregularis, « qui partem cuiuslibet digiti sibi ipsi » volens abscindit. » Ad hanc tamen irregularitatem incurrendam

requiritur culpa gravis, ut bene ait *Tamb. c. 8. §. 2. n. 3.* Alias tanta poena non haberet debitam cum culpa proportionem. Alii præterea requirunt, ut tale crimen sit notorium, ut *Suar. D. 51. sect. 1. n. 8. Bon. q. 2. p. 2. et alii ap. Tamb. n. 8.* Sed verius hoc negant *Pal. D. 6. p. 12. n. 2. Salm. c. 8. n. 71. cum Garc. et Tamb. l. c. cum Sayr. et Mol.* quia talis irregularitas non innititur notorietati culpæ, sed crimini sævitiei, quam quis in seipsum exercet. Rectè tamen ait *Tamb. n. 9.* quòd Episcopus *c. ex Liceat 6. Tridentini sess. 24.* poterit cum illo dispensare, si crimen sit occultum, adhuc si defectus membri sit patens, nam concilium universè concedit episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus.

416. — Quid dicendum de Eunuchis? Resp. Qui est eunuchus propter abscissionem virilium, aut testiculorum, factam à medicis causa morbi, vel ante usum rationis, vel propter injuriam alterius, hic non est irregularis, ut communiter cum *Busemb. dicunt Salmant. cap. 7. num. 70. in fin. et Tamb. §. 2. num. 11.* idemque patet ex *cap. Si quis à medicis. 7. et cap. 8. ac g. D. 55.* Ridiculus autem (ait *Nac. cap. 27. n. 200.*) est error illorum qui putant opus esse, ut testiculos dessiccalos secum gestet is qui vult ordinari, aut celebrare. Et converso qui ex ira aut zelo indiscreto servandæ castitatis abscindit sibi virilia aut testiculos, certè sit irregularis, ut habetur in *c. Si quis 4. Dist. 55.* ubi dicitur: « Si quis abscindit semetipsum, id est si amputavit sibi virilia, non fiat clericus. » Et in *c. Hi qui 5. ead. Dist. ibi:* « Hi qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum pervenire non possunt. » Item in *c. Si quis 7. ib.* dicitur « nullum debere promoveri de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere. » Et idem communiter docent DD. de eo qui propter eadem motiva permittit ab alio amputari, ut dicunt *Tamb. n. 13. et Salm. n. 69.* utique inferitur ex *c. Si quis 9. D. 55.*

417. — Quid verò si quis causam dederit tali abscissioni, sed usque suo consensu, prout cum aliquis, accedendo ad conjugatam, fiat causam, ut à marito virilia sibi abscindantur? *Suar. D. 51. s. 2. n. 8. et Bon. q. 2. p. 2. n. 33.* censet hunc esse irregularem. Sed valde probabiliter negat *Tolet. l. 1. c. 82. Tamb. §. 2. n. 25. Conc. D. 18. d. 13. n. 108. Gibal. c. 3. q. 1. Hurt. Diff. 14. n. 52. et Pal. p. 12. n. 3. cum Garcia, etc.* Ratio, quia (ut sæpe dictum est) irregularitas, ut incurratur, debet esse expressa in jure; nulli autem habetur quòd ille qui abscissioni causam dedit, et sine suo consensu abscissus est, fiat irregularis: verba enim illa textus in *c. 5.* ut supra, *rem hanc affectant*, idem significant (ut cuique patet) ac appetere sive exquirere; qui autem adulterium vult, etiamsi abscissionem præviderit, eam non appetit nec exquirat.

418. — Præterea, dicunt *Pal. d. p. 12. n. 14.* et probabile putant *Tamb. §. 2. n. 16. et Pelliz. ap. Salm. n. 70.* (qui hunc sen-

tentiæ videntur adhærere) contra *Suar. Mol. et Sayr. ap. Dian. p. 10. tr. 13. R. 11.* quòd si quis amputet sibi testiculos, vel amputari sibi faciat ob vocem conservandam, non sit irregularis, cum id non faciat ex indignatione, aut zelo indiscreto castitatis, ut requiritur ad hanc irregularitatem incurrendam, in *d. c. Qui partem 6. et c. Si quis 9. Dist. 55.* Tantò magis quòd textus prælati tantum loquantur de amputante sibi virilia, non autem testiculos.

419. — Item rectè ait *Tamb. d. §. 2. num. 18 et 19.* quòd si quis attentet se occidere, aut mutilare, non est irregularis; illud enim affectant in dicto *Can. Hi qui 5.* intelligitur de consensu effectus secuto attentionis, ut patet ex contextu. Dicit tamen idem *Tamb. n. 20. cum Corneio*, quòd si quis attentaret publicè se occidere, contraheret irregularitatem ob infamiam.

420. — « Tertia, ex defectu Natalium, ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. » (Ita ex *c. 1. et fin. de Fill. Presbyt. Et hoc etiamsi sint occultis, ut communiter docent Bon. D. 7. qu. 2. p. 3. Pal. D. 6. p. 9. n. 2. et Salm. cap. 9. n. 43. cum Avila, Sayr. Pelliz. et Corneio.*)

421. — « Tales autem communi jure legitimantur I. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. » (Unde si adulter mortua conjuge ducat mulierem, ex qua filium habuit, iste manebit illegitimus, ex *c. Tanta. Qui filii sint legit.*)

422. — Valde autem probabiliter dicunt *Sanch. de Matr. l. 8. D. 7. n. 19. Pont. eod. tit. c. 3. n. 2. Anacl. p. 516. n. 33. Bonac. p. 3. n. 5. et Salm. c. 9. n. 47. cum Sayr. Pell. Diana, et Corn. contra Suar. D. 50. s. 1. n. 3. Tourn. t. 2. p. 26.* sufficere ad legitimandam prolem, et eam reddendam immunem à defectu natalium, quòd Matrimonium fieri poterat tempore nativitatis, ut colligitur ex *d. c. Tanta. Qui filii sint legit.* ubi dicitur quòd proles sit illegitima « si vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit. » Susceptio enim prolis verius non fit per conceptionem, sed per nativitatem: saltem ibi Pontifex certè loquitur de filio jam nato, dum ait illum *ab hæreditate repellendum*: ergo, cum oppositum saltem sit dubium dubietate juris, non censetur in eo causi imposita irregularitas, quæ (ut sæpe repetitum est) non incurratur, nisi in jure sit expressa. Et novissimè Bened. XIV hanc sententiam amplissima dissertatione in forma Epistolæ in *Bullar. suo t. I. in ordine 113. responsivæ ad Archiep. S. Dominici in insula Hispaniola illustravit*, et sic de hoc casu §. 3 suum sensum aperuit: « In qua controversia satis ardua, cum inveniuntur textus textibus contrarii, cum doctores doctoribus adversentur, si à nobis iudicium interponendum foret, non aliter id à Nobis fieret, quàm secundum sententiam in tribunalibus, et curia illius regionis receptam, in qua esset pronunciantum. » In §. 4. procedit ad aliud dubium, quòd ita resolvit: « Sed cum certum est Matrimonium inter illius parentes

» rite contractum, incertum verò tempus, quo filius conceptus,
 » et in lucem editus fuit, filium hunc legitimum censeamus,
 » cum iudex in dubio debeat in bonum et commoda proli pro-
 » pensus esse. » His positis, sic ego pro prima sententia argu-
 » mentor. Igitur si in dubio iudex in bonum proli judicare debet,
 » ubi talis casus nulla tribunalium sententia decisis reperitur,
 » cum simus in dubio ob textum et Doctorum discrepantiam,
 » potius proles judicanda est legitima, quàm illegitima, si quidem
 » etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia edi-
 » tam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis,
 » an verò ortus.

423. — Præterea hic notandum 1. cum *Salm. n. 49.* quòd si
 filius naturalis ante parentum matrimonium esset ordinibus sacris
 initiatus, illo secuto, licet potest in eis ministrare, et ad alios
 ascendere sine dispensatione: quia, licet peccaverit ordines sus-
 cipiendo, tamen nullam noxam ob hoc crimen contraxit irregu-
 laritatis: antiqua autem irregularitas jam ablata est per subse-
 quens matrimonium. Notandum 2. quòd talis legitimatio fit per
 subsequens matrimonium etiam non consummatum, puta si in ar-
 ticulo mortis contrahitur, quia ex dicto *c. Tanta*, virtus legitimandi
 tribuitur cuicumque valido matrimonio.

424. — Notandum 3. quòd filii nati ex matrimonio irritò ob
 aliquod impedimentum occultum, tamen putato valido, saltem
 ex uno sponsorum, censentur legitimi; ita communiter *Suar. D. 50.*
s. 1. n. 6. Bon. q. 2. p. 3. n. 5. Conc. p. 497. n. 6. et Tourn. p. 35.
num. 3. cum Pontas, et patet ex *c. Cum inter 2. Qui filii sint legit.*
ubi: « Cum parentes eorum publicè et sine contradictione Ec-
 » clesie inter se contraxisse noscantur... sancimus, ut filii eorum
 » habeantur legitimi. » Et idem confirmatur in *c. Ex tenore. cod.*
tit. Secus verò, si ambo Parentes tempore matrimonii fuerint in
 mala fide, ut habetur in *cap. Cum inhibito 3. §. Si quis de Cland.*
desp. ibi: « Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo pa-
 » rentes impedimentum scientes legitimum, præter omne inter-
 » dictum etiam in conspectu Ecclesie contrahere præsump-
 » serint. » Et sic pariter docet *Suar. l. c. n. 11.* illegitimos esse
 filios natos ante matrimonium invalidè contractum, licet ambo
 parentes putaverint validum, quia pro his nullus habetur textus
 eos ut legitimos approbans.

425. — Notandum 4. quòd filii nati ex matrimonio clandestino,
 id est sine denunciationibus, ac sine licentia episcopi inito, etsi
 coram paroco et testibus, reputantur illegitimi, etiamsi paren-
 tes in bona fide propter ignorantiam contraxerint ex *cod. §. Si quis*
ut supra in dict. c. 3. ubi dicitur: « Si quis verò hujusmodi clan-
 » destina, vel interdicta (scil. absque proclamationibus, ut prius
 » in textu explicatur) conjugia inire præsumpserint in gradu pro-
 » hibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta
 » prorsus illegitima censeatur. » Id tamen limitat *Suarez D. 50.*
s. 1. n. 1. pro foro conscientie, si parentes adhibuerint debitam
 diligentiam; sed meritò *Rossius, de contr. Matr. c. 8. numero 52.*

hanc limitationem non admittit, quia legitimatio filiorum ex ma-
 trimonio nullo est beneficium indultum à lege, sed lex denegat
 illud filiis parentum qui contra interdictum Ecclesie contra-
 xerunt, ut dicitur in præfato textu, et confirmatur in *cap. Cum*
inter. mox supra relato verbis illis, publicè et sine contradictione
 Ecclesie.

426. — II. Legitimantur filii per professionem religiosam,
 » quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam,
 » prioratum, etc. promoveri non possint sine dispensatione. Vid.
 » supra *d. 3. (Ita ex Bulla Greg. XIII, ac Salm. c. 9. n. 55.*
 » Quamvis aliunde prælati regulares ex aliis privilegiis bene pos-
 » sunt dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis, ut
 » probant *Salm. c. 9. n. 56, 57 et 58. Vide etiam dicta n. 354.)* »

427. — III. Per Dispensationem Pontificiam.
 Papa non solum potest illegitimis dispensationem concedere,
 sed etiam ipsam legitimatorem, quæ irregularitatem auferit
 quoad omnes effectus. Ita comm. *Sanch de Matr. l. 8. D. 1.*
n. 28. Pal. p. 9. n. 6. et Salmant c. 9. n. 40. cum Azor. Sayr. et
Corn.

428. — Episcopus verò potest cum illegitimo dispensare tan-
 tum ad ordines minores; et ad beneficium simplex, ex *c. 1. et 2.*
de Fil. Presbyt. in 6. Ac etiam ad canonicatus in collegiatis, vel
 ad portiones non integras in cathedralibus, vel ad alia beneficia,
 quibus non est annexus ordo sacer. Non verò ad beneficium cura-
 tum, ut habetur in *c. Is qui de Fil. Presbyt. in 6.* hoc certum
 est apud omnes.

429. — Sed dubit. 1. An Episcopus possit dispensare ad reci-
 piendum canonicatum in cathedralibus? Affirmant *Pontas verb.*
Dispensare irreg. Caus. 28. et Tourn. tom. 2. p. 29. n. 5. Gibert.
Oltrado, etc. Quia (ut aiunt) omnis canonicatus per se est
 beneficium simplex, et licet *Trid. sess. 24. c. 12.* pro canonicatibus
 in cathedralibus requiratur ordinem sacrum, tamen non
 requirit hic et nunc, cum clericus possit canonicatum recipere
 in minoribus, et deinde obtinere dispensationem irregularitatis
 infra annum quem concedit Concilium ad sacrum ordinem susci-
 piendum. Probabilius verò negant *Pal. D. 6. p. 9. n. 8. Less.*
l. 2. c. 34. n. 66. Barb. All. 45. n. 24. Conc. tom. 10. p. 497. n. 7.
et Salm. c. 9. n. 51 et 52. cum Corn. Henr. Avila, et Philib. Ratio,
 quia, esto canonicatus sit per se beneficium simplex, attamen ex
 præscripto Concilii est annexus ordini sacro: unde per se statim
 sacrum ordinem requirit; quòd autem infra annum possit pro-
 visus illum suscipere, est beneficium à Tridentino indultum,
 sed hoc naturam rei minimè immutat.

430. — Dubit. 2. An episcopus possit dispensare in hac irre-
 gularitate cum illegitimo occulto? Affirmant *Dian. p. 1. tr. 15.*
R. 21. et Avila, Barbos. Pellex. Reg. Peyrin. etc. ap. Salm. qui
 probabile vocant; quia (ut aiunt) Tridentinum concessit epis-
 copis dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto (præter
 homicidium) provenientibus, non distinguendo, an delictum

fuerit proprium, aut alienum. Sed verius negant *Laym. l. 2. tr. 5. p. 3. n. 2. Suar. D. 50. s. 5. n. 5. Bon. q. 2. p. 3. in fin. Tourn. n. 28. n. 2. Dian. (se revocans) p. 4. tr. 2. R. 65. Pal. p. 9. p. 10. cum Hurt. et Salm. c. 9. n. 53. cum Con. Corn. et Philip.* Ratio, quia hæc irregularitas propriè non est ex delicto, sed ex defectu; et verius illud *ex delicto*, intelligitur de delicto proprio, non alieno.

451. — Dubit. 3. An Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quoad ministrandum in ordinibus maioribus susceptis? *Prima* sententia, quam tenent *Laym. l. 1. tr. 15. p. 5. n. 2. Pal. p. 9. n. 10 et Dian. p. 4. tr. 2. R. 64.*, affirmat absolute, si initiatus bona fide ordinem susceperit, quia is jam acquisivit jus ad ministrandum: imò etiamsi mala fide, adhuc probabile putant posse Episcopum cum eo dispensare, et argum. in *c. Nisi cum prudem, de Renuntiati.* ubi dicitur posse dispensari cum eo qui culpabiliter suscepit ordinem cum irregularitate occulta. *Secunda* verior sententia universè negat, eamque tenent *Suar. D. 5. s. 5. n. 4. Fill. tr. 19. c. 5. n. 155. et Salm. c. 9. n. 54. cum Corneo.* Et probatur ex *c. 1. de Fil. Presbyt. in 6.*, ubi absolute dicitur, quòd Episcopi nequeunt dispensare in irregularitate ex defectu natalium, nisi tantum ad ordines minores; unde cum illegitimus sit incapax ad ordinem majorem exercendum, non potest ad eum jus ullum acquirere. Illud autem quod dicitur in textu citato, nempe quòd etiam cum eo qui culpabiliter processerit, poterit dispensari, certum est, sed ibi non dicitur ab Episcopo; ergo intelligendum ab habente potestatem, scil. Pontifice.

452. — Dubit. 4. An filii expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sint illegitimi, et irregulares? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Tourn. t. 2. p. 24. Fill. tr. 19. n. 141. et Bon. q. 2. p. 3. n. 10. cum Avila, Ugol. Reg. Reb. Garc. etc.* Quia pro his vehementes adsunt conjecturæ esse illegitimos, cum legitimi non soleant exponi. *Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Pal. p. 9. n. 2. Pont. de Matr. l. 2. c. 6. n. 4. et Salm. c. 9. n. 44. cum Con. Giball. Diana, et Pelliz.*, ac probabilem censet *Suar. D. 50. sect. 4. n. 5.* Ratio, quia ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur, ut quis sit certus de sua illegitimitate; sed expositi sunt dubiè illegitimi, cum multoties parentes etiam conjugati propter inopiam filios exponant. Huic sententiæ magnum pondus tribuit *Declar. Greg. XIV* expedita anno 1591, quam AA. præfati referunt, ubi Pontifex declaravit in gratiam confraternitatis pro expositis, eos non reputari illegitimos nisi tales probentur. *Giballinus ap. Tourn. l. c.* licet sit pro hac sententia, dicit tamen, hanc Declarationem parum probare, quia fuit facta in gratiam confraternitatis, sed mihi videtur nimis probare, nam illa potius fuit edita in gratiam expositorum, quam confraternitatis. Saltem dicendum quòd hujusmodi irregularitas in exposito non sit sufficienter expressa in jure.

453. — « Principes verò seculares non possunt legitimare, nisi

» tantum in ordine ad officia secularia, et hæreditates. Porro
» cum dubium est, an quis sit legitimus, non censi irregulari-
» rem, contra *Vasq. et alios 5.* vult *Dian. p. 4. t. 2. R. 59. ex*
» *Avila*, eò quòd quilibet præsumatur legitimus donec contra-
» rium probetur: neque teneri hac in re credere ipsimet matri,
» etiam in fine vitæ, nisi rationibus convincat, vel pater etiam
» asserat, *ib. ex communi.* (Vide dicta l. 3. n. 654.)

454. — « *Quarta* est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento
» Ordinis. » (Vide dicta lib. 6. n. 783. ad n. XI. et n. 799.)

455. — « *Quinta* ex defectu Sacramenti, sive significationis
» matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè
» repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem
» suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc
» bigamiam sponsalia cum pluribus etiam secuta copula: nec
» fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum plu-
» ribus, sed matrimonium verum, vel præsumptum cum duabus,
» et consummatum. » (Ut habetur ex cap. Debitum de Bigam. 7.)
» Dixi, vel præsumptum; quia, licet quandoque secundum matri-
» monium sit nullum, juris tamen fictione et interpretatione
» præsumitur bigamia, licet improprie dicta. »

Unde sequitur irregulares fieri sequentibus casibus:

« 1. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam
» cognoscit, etsi matrimonium sit invalidum.

« 2. Qui viduam non virginem ducit, et cognoscit.

« 3. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per for-
» nicationem, et cognoscit, non tamen si ipse eam ante corruptam,
» quia tunc non est divisio carnis in plures.

« 4. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per
» adulterium cognita fuerit, quia ipsa jam divisit carnem in plu-
» res. Nec refert, etsi per vim viliata fuerit, vel vir corruptam,
» aut viduam esse ignoraverit; quia hæc irregularitas non oritur
» ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

« 5. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimonium
» contrahit, et consummat, etiam cum virgine; quia interpre-
» tatione juris censetur duo matrimonia contraxisse, unum spiri-
» tuale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert,
» quòd invalide contrahat; quia, quantum est in ipso, effectus à
» parte rei ponitur. »

456. — *Quinta* igitur irregularitas oritur ex defectu sacra-
» menti, nempe ex Bigamia, ut patet ex toto titulo de Bigamis.
» Idque illatum est ex illo Apostoli 1. ad Tim. 3. Oportet Epis-
» copum unius uxoris esse virum. Dicitur, ex defectu Sacramenti,
» quia is qui duas duxit uxores, non potest aptè significare unionem
» Christi cum Ecclesia unica ejus Sponsa. Bigamia autem triplex
» est: vera, interpretativa, et similitudinaria. Et I. Vera est,
» quando quis cum duabus successivè verum contraxit Matrimo-
» nium, ut ex c. Præcipimus, et c. Dubium. De Bigam. Debet

tamen utrumque Matrimonium esse consummatum (et consummatum juxta dicta de Matr. n. 1075. neque probat Sanch. l. 7. D. 93. n. 6. cum aliis ex c. Debitum, de Bigam. ubi expressè petitur ad bigamiam conjugium commixtione corporum consummatum), quia alias Conjug non dicitur cum pluribus carnem suam dividere, nisi per copulam consummatam, cum de duabus una fiat caro: ita communiter Sanch. de Matr. lib. 7. D. 83. n. 4. Bon. D. 7. qu. 2. p. 5. n. 2. Pal. D. 6. p. 8. n. 2. Salm. cap. 6. n. 25. et alii passim.

437. — II. Bigamia Interpretativa contrahitur ab eo qui juris interpretatione, sive fictione quadam, censetur duas habuisse uxores, quamvis revera non habuerit. Hæc Bigamia quadrupliciter contingit, ut docet D. Thomas Suppl. q. 66. ar. 1. Primus modus, quando quis ducit viduam jam cognitam, etiamsi ducat invalidè, ut patet ex c. A nobis, ult. de Bigam. Dicitur cognitam, nam secus esset si primus vir eam non cognoverit, ex c. Debitum eod. tit.

438. — Secundus modus, quando quis ducit mulierem corruptam ab alio, ita communiter cum D. Th. l. c. Sanch. l. 7. D. 54. n. 7. Pal. p. 8. n. 4. Salm. c. 9. n. 25. et aliis. Et patet c. ult. D. 51. ubi declarantur irregulares Mariti corruptarum; et ex c. Curandum dist. 34. ubi Hilarius Papa dixit: « ne ad Sacros Ordines quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret. » Secus si quis duceret mulierem à se prius corruptam, ut communiter D. Th. l. c. art. 3. ad 2. et Salm. c. 9. num. 32. cum Sanch. Palao, Tolet, etc.

439. — Sed hic dubitatur 1. An fiat irregularis qui ducit corruptam, credens bona fide virginem? Negant Sa, Ledesma, et alii apud Sanch. de Matr. l. 7. D. 84. n. 15; quia hæc irregularitas contrahitur ex proprio facto: ergo ad eam requiritur actio advertenter et voluntariè exercita. Affirmant tamen communiter et verius D. Thomas Suppl. quest. 66. art. 3. ad 3. Sanch. n. 8. Suar. D. 45. sect. 3. num. 15. Laym. c. 6. n. 3. Tourn. p. 59. Conc. t. 10. p. 498. n. 11. Barbos. All. 49. n. 9. Pal. p. 8. n. 6. cum Nav. Ab. Aoila, et Garcia, ac Salm. c. 8. n. 30. cum Soto, Sayr. Henr. et Corn. Ratio, quia irregularitas hæc non est ex delicto, sed ex defectu significationis; unde bona fides non impedit ut caro viri non dividatur cum corrupta, licet virgo credatur.

440. — Dubit. 2. An sit irregularis qui cum corrupta invalidè contrahit ob aliquod impedimentum dirimens? Prima sententia, quam sequimur affirmat, et hanc tenent Suar. D. 49. sect. 3. n. 3. cum Ricch. et communi ut asserit, item Tourn. pag. ... et Covar. ac Corn. ap. Salm. c. 9. n. 31. Et probant ex cap. A nobis ult. de Bigam. ubi dicitur irregularis quidam Diaconus, qui viduam ducit, etiamsi nullum fuerit conjugium cum corrupta initum. Secunda verò sententia negat, et hanc tenent Sanch. de Matr. l. 7. D. 84. n. 11. Pal. p. 8. n. 4. Nav. c. 27. n. 195. et Salm. l. c. cum Valentia, Corn. Henr. Diana, et Pelliz. ibi

testatur Farinac., ita à S. C. decisum. Ratio (ut aiunt) quia in præfato textu mentio fit de duobus conjugis contractis, uno spirituali, nempe sacre Ordinationis, qua Diaconus desponsatur cum Ecclesia: altero carnali, licet invalido, et ideo Diaconus ille declaratur irregularis, non quia cum vidua contraxit, sed propter bigamiam similitudinariam, ut explicabitur n. 448. Sed respondetur, quod in textu citato non appelletur ille irregularis, quia duo Matrimonia contraxit, revera enim non fuit maritus viduæ, cum invalidum fuerit conjugium, sed quia « cum eo » (ait Pontifex) tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, « non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere secuto. » Ergo non consideravit Papa (in quantum ad rationem irregularitatis) conjugium spirituale in sacra Ordinatione ab eo contractum, nam hæc irregularitas inducitur, etiamsi quis constitutus in Sacris virginem ducat, prout ostendimus d. num. 448. Sed eum declaravit irregularem, « tanquam » maritum viduæ, propter affectum intentionis, « ergo non obstat quod Matrimonium sit nullum.

441. — Tertius modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est quando quis cognoscit uxorem, postquam illa adulterium commiserit, ex c. Si cujus. 11. et c. Si laici 12. Dist. 34. et ita communiter Sanch. l. 7. D. 84. n. 15. Suar. D. 49. s. 3. n. 16. Pal. p. 8. n. 6. Salm. c. 9. n. 33. et Barb. All. 49. n. 8. et alii omnes. Ratio, quia vir cognoscens uxorem ab alio cognitam, censetur ac si corruptam duxisset.

442. — Sed dubit. 1. An talis vir fiat irregularis, si adulterium fuerit occultum? Negant Herincx, et alii ap. Elbel, de Irreg. p. 485. n. 260, quia (ut aiunt) in dict. Can. Si cujus, dicitur: « Si evidenter fuerit comprobatum (uxorem) adulterium » commisisse. » Affirmant verò Tourn. p. 63. Elbel l. c. cum communi ut asserit, et Bon. q. 2. p. 5. n. 5. cum Suarez, Ugol. et Fill. Idque tenent, etiamsi mulier fuerit vi oppressa. Ratio, quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis: et licet ista adultera non sit vera adultera, tamen verè carnem suam cum alio divisit, si seminationem habuit ut requiritur. Verum Elbel l. c. primam sententiam probabilem vocat, quia verba supra relata, si evidenter fuerit comprobatum adulterium, satis videntur excludere adulterium occultum; sed hoc non obstante, prima sententia mihi magis arridet.

443. Dubit. 2. An fiat irregularis qui ignorans adulterium uxoris illam cognoscit? Negant Glossa in c. 2. de Bigam. v. In bigamis, ac Reb. Lop. Sa, Led. etc. ap. Sanch. D. 84. n. 15. Quia (ut aiunt) cognoscens uxorem, quam ignorat ab alio cognitam, non cognoscit modo rationali, unde non dicitur cognoscere adulteram. Sed communiter et verius affirmant Pal. p. 8. n. 6. Bon. p. 5. n. 5. Bus. sup. n. 4. et Sanch. l. 1. cum Nav. Soto, Tolet. Belarm. Palud. Cov. et innumeris aliis. Ratio, quia (ut diximus) hæc irregularitas ratione bigamiæ non est ex delicto, sed ex Sacramenti defectu, qui culpam non requirit.

444. — *Quartus* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est, quando quis duo contrahit et consummat Matrimonia, unum validum, alterum invalidum. Pro hac irregularitate non habetur textus expressus, sed communiter DD. eam deducunt ex *c. Nuper, de Bigamis*, ubi sermo fit de Clerico, qui ante Sacrum Ordinem Matrimonium contraxit, deinde jam ordinatus aliud inivit, ibique dicitur tanquam bigamus reputandus, non propter Sacramenti defectum, cum secundum Matrimonium irritum fuerit, sed ob intentionis affectum ad duo Matrimonia cum copula secuta; ita *Th. Supp. qu. 66. art. 2. Tolet. l. 1. c. 26. n. 4. Salm. c. 9. n. 26. cum Corn. et Led. ac Sanch. D. 48. n. 3. circa medium, cum Soto, S. Antonin. Palud. Bellarm. Valent.*

445. — Sed dubitatur 1. An fiat irregularis qui duo Matrimonia contraxit, ambo invalida? Negant *Dian. p. 4. tr. 2. R. 38.* Item *Avila, Conin. et Henr. apud Salm. c. 9. n. 28.* qui probabile vocant. Ratio, quia (ut aiunt) hic casus non est expressus in jure. Sed probabilius affirmant *S. Th. sup. qu. 66. art. 2. Suar. D. 49. s. 2. n. 11. Bon. p. 5. n. 2. Pal. p. 8. n. 10. Tourn. p. 61. q. 3. Conc. p. 498. n. 11. Salm. n. 28. cum Suar. Cor. et Sayr. ac Sanch. l. 7. D. 84. n. 3. cum S. Anton. Palud. Soto, Tolet. Bellar. Sa, Valent. Led. Lop. et aliis communissimè.* Et probatur ex *c. A nobis de Bigam.* citato n. 440. ubi (ut vidimus) ille Diaconus, qui viduam duxit, tanquam maritus viduæ, fuit declaratus irregularis, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis. Ergo solus affectus irregularitatem inducit.

446. — Dubit. 2. An si quis contraxit duo Matrimonia nulla in bona fide, incurrat irregularitatem? Negat *Sanch. d. D. 84. n. 6. cum Archid. Astens. et Bellamera*, quia is potius censetur irregularis ex delicto quam ex defectu, cum in *c. Nuper, de Bigam.* ille qui antea uxorem duxerat, et postea constitutus in Sacris aliud conjugium contraxerat, dictus fuit irregularis, non propter defectum Sacramenti, sed ob affectum intentionis; ergo ob crimen affectus punitus fuit: quando igitur non adest crimen, non incurritur irregularitas. Sed communius et probabilius affirmant *Sylo. verb. Bigamia qu. 7. Angel. eod. verb. n. 9. item Jo. Andr. Ancharan. Abb. Henr. etc. ap. Sanch. l. c. in fin.* Ratio, quia, in præfato textu non consideratur crimen affectus, sed affectus ad secundum Matrimonium. Idque expressè confirmatur ex *c. A nobis, de Bigam.* ut vidimus n. 440.

447. — Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui fictè contrahit secundum Matrimonium, tantum ad copulam extorquendam? Negant *Pal. p. 8. n. 7. Dian. p. 4. tr. 2. R. 38. item Avila, et Hurt. ap. Salm. c. 9. n. 27*, quia tunc deficit affectus maritalis, qui requiritur in dicto *c. Nuper*, verbis tò, *Propter affectum intentionis.* Sed probabilius affirmant *Suar. D. 49. s. 2. num. 10. Tourn. p. 61. q. 3. et Salm. l. c. cum Corn.* Ratio, quia ad irregularitatem non requiritur affectus ille ad duo Matrimonia verè

contrahenda, sed sufficit affectus ad duo Matrimonia exterius ineunda.

Idem videtur procedere respectu viri, qui contraxit cum violata, credens illam virginem, de quo dictum est n. 439. Et idem respectu viri ignoranter reddentis debitum adulteræ, quæ sit occulta, vel quæ violenter fuerit oppressa, juxta dicta n. 442 et 443.

448. — III. Demum Bigamia *Similitudinaria* est illa quæ contrahitur ex attentatione Matrimonii (quavis invalidi) cum corrupta, vel virgine post votum solemne emissum in Religione approbata, vel post susceptionem Sacri Ordinis. Hujusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex Matrimonium, quatenus post connubium spirituale cum Christo initum, ab eo recedentes attentant Matrimonium contrahere, ita communiter DD. *Suar. D. 49. s. 3. n. 2 et 6. Anacl. p. 517. n. 42. Sanch. l. 7. D. 85. n. 5. Salm. c. 9. n. 36. et alii passim ex c. Quotquot 23. et c. Monacho 32. 27. q. 1. Dummodo tale Matrimonium sit consummatum, ut adhuc communiter DD. docent, utque habetur ex dicto c. Monacho, ubi: Si postea uxori fuerit sociatus.*

449. — Minimè autem sunt audiendi *Hurt. et Tanner. ap. Salm. l. c. item Abbas, Hostiens. et Archid. ap. Suar. D. 49. s. 5. n. 4.* (qui improbabiler id probabile putat) dicentes hanc irregularitatem incurrì tantum à Monachis professis. Nam communissimè docent AA. eam incurrì etiam à Clericis constitutis in Sacris; ita idem *Suar. n. 8. Salm. l. c. Anacl. d. n. 42. Nao. c. 27. n. 195. Tol. lib. 1. c. 26. n. 7. et Sanch. D. 85. n. 5. cum Sa, Valent. Graff. Led. Gabr. Philarch. et aliis pluribus.* Idque clarè probatur ex *c. 1. Qui Clerici. vel Mon. etc.* ubi dicitur posse Episcopus post peractam penitentiam dispensare cum Diacono, qui uxorem duxerit, ad Ordinem ministrandum; ergo Diaconus ille jam habetur ut irregularis. Item in *c. 2. eod. tit.* dicitur quòd Episcopus non permittat Subdiacono, qui Matrimonium contraxit, ministrare. Quamvis igitur (ait *Sanch.*) talis Clericus non esset irregularis ex defectu ob bigamiam similitudinariam, saltem tamen incurrit irregularitatem ob delictum. Rectè autem rejicit *Sanch. n. 11 et 17.* opinionem illorum, qui dicunt fieri irregularem qui Matrimonium contrahit post simplex votum castitatis, cum hoc in nullo jure sit expressum. Sic pariter ex eadem ratione nec est irregularis laicus qui ducit Moniale professam, quia jura loquuntur tantum de contrahente post proprium votum; *Sanch. n. 12. et Salm. n. 36. cum Sayr. Corn. et Henr.*

450. — Quæres hic, quomodo tollatur hæc irregularitas? Dico 1. quòd hæc irregularitas non tollitur per Baptismum, ut docent communiter *S. Th. d. q. 66. q. 4. Suar. D. 49. s. 5. n. 10. Sanch. l. 7. D. 83. n. 9. et Salm. c. 9. n. 37. cum Corn. Pelliz. etc.* et videtur expressum in *c. Si quis viduam 1. d. 34.* Dico 2. quòd Papa bene possit in illa dispensare; Et licet in Canonibus de Bigamis dicatur: *Cum Bigamis non licet dispensare*, tamen hoc intelligen-

dum sine gravi causa, ut docent *Sanch. l. 7. D. 86. n. 6. Conc. p. 499. n. 14. Salm. l. c. cum Sayr. et Corn. item Tourn. p. 74. qu. 1. cum communi*, qui ita fert dispensasse Lucium III ex *Glossa in c. Lector. 17. Dist. 34.* Nec obstat dicere hanc irregularitatem institutam fuisse à D. Paulo, juxta dicta *n. 436.* Nam respondetur, quòd Constitutiones Apostolorum, præcisè ut tales, non transcendunt jus humanum, in quo utique Papa omnem potestatem habet.

431. — Episcopus autem, si bigamia fuerit vera, aut interpretativa, minime potest in ea dispensare, neque ad Ordines Sacros suscipiendos, neque ad ministrandum in susceptis, neque ad Beneficia ipsis annexa recipienda, ut communiter docent *D. Th. Suppl. q. 66. art. 5. et Salm. c. 9. n. 39.* cum aliis passim, et patet ex *c. Super eo, de Bigam.* Nec obstat textus in citato *c. Lector*, ubi dicitur Martinus Papa declarasse, quòd Episcopus possit dispensare cum bigamo, ut fiat Subdiaconus. Nam respondent *Suar. D. 46. sect. 6. n. 5. et Tourn. p. 65.* errasse Gratianum asserendo prædictum Canonem esse Martini Papæ, cum plures AA. probent fuisse Martini Bracharensis Collectoris multorum Canonum ex diversis Conciliis particularibus. Sed dato quòd fuisset Martini Papæ, tamen, cum in toto titulo de Bigamis prohibeantur Episcopi à dispensando in bigamia, videtur certum prædicto Canoni fuisse derogatum. Præterquam quòd dicunt *Salm. c. 9. n. 39.* quòd tempore Martini Papæ subdiaconatus non adhuc erat ordo Sacer.

432. — Sed rogatur, an possit Episcopus dispensare cum bigamo quoad Ordines Minores, et beneficia simplicia suscipienda? Affirmant *D. Th. in 4. D. 27. q. 3. art. 3. Nav. cap. 27. n. 197. Sanch. l. 7. D. 86. n. 11. Conc. p. 599. n. 14. item Palud. Azor. Avil. Comit. et alii apud Pal. D. 6. p. 8. n. 17.* et probabile putat *Suar. D. 49. sect. 6. n. 5.* Ratio, quia per suspensionem minorum Ordinum initiati non mancipantur irrevocabili cultui Divino, et ideo Episcopis concedi aiant hujusmodi dispensationem. Sed verius negant *Suar. l. c. Tourn. p. 65. Laym. c. 6. circa fin. Barb. All. 48. n. 25. Bon. D. 7. p. 5. n. 15. et Pal. n. 18.* cum Garcia ex Decl. S. C. Et probatur ex Trident. sess. 23. c. 17. ubi vetatur assumere bigamos ad ministeria Ordinum minorum; et ex *c. un. de Bigam. in 6.* ubi bigami expoliantur omni privilegio Clericali; sed clarius probatur ex Decl. Sixti V. ap. *Fagnan. lib. 1. in cap. Super eo, de Bigam. in fin.* qua declaravit Pontifex suspensum quemdam Episcopum, eò quòd contulit bigamo Beneficium simplex, et ordinatum incidisse dixit in pœnas malè promoti. Adversarii contra minime probant unde Episcopi talem facultatem habeant. In bigamia autem similitudinaria bene possunt Episcopi dispensare, etiam ad Ordines Sacros suscipiendos et ministrandos, ut docent *Tolet. lib. 1. c. 26. Conc. Salm. c. 9. n. 41. Suar. n. 18. Sanch. num. 20. Tour. p. 66. et Pal. n. 19.* cum Garcia et aliis pluribus; idque probatur ex *c. 4. de Cleric. cong. et c. Qui Cler. vel voc.* Et hoc currit (ut notant

Salm. d. n. 41. cum Corn. et Henr.) etiamsi crimen fuerit publicum, cum hæc irregularitas proveniat ex defectu, non ex delicto. Rectè verò excipit *Tourn.* cum communi, si talis Clericus duxerit viduam, vel corruptam, aut si ante Ordinationem fuerit cum aliqua muliere conjugatus.

433. — Prælati autem Regulares ex Privilegio Sixti IV possunt dispensare cum suis subditis in omni bigamia: præter Privilegium Pauli III (relatum à *Salm. c. 7. n. 59.*), in quo conceditur ipsis facultas dispensandi cum suis subditis in omni irregularitate; bigamia non excepta; ita *Pal. p. 8. n. 21. et Salm. c. 9. n. 42. cum Pelliz. Henr. Machad. Leand. etc.*

434. — « Sexta oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur), sive facti, modò crimen publicum sit: ex occulto enim non oritur, si homicidium, et censuræ violationem excipias, ut docent *Navar. Con. Laym. contra Slys. et Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat. Porro infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, et digna depositione, tollitur per publicam et constantem vitæ emendationem » (*Vide dicta ex n. 362. v. Hæc; irregularitas enim ob infamiam ex defectu, et ex delicto in idem coincidunt.*)

435. — « Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares sunt I. Omnes servi propriè dicti (et secundum *Laym. l. 2. t. 1. c. 8.* etiam originarii), donec consequantur plenam libertatem. »

Servus, qui sciente et non contradicente domino ordinatur, etiam ad primam Tonsuram, eo ipso liber manet, *c. Si servus, et c. Nulli Dist. 54.* Poterit tamen dominus eum manumittere cum conditione, ut serviat in iis quæ statui Clericali non repugnant, ex *c. Nullus de Servis non ordin.* Si verò servus ordinetur, ignorante domino, remanet servus, nisi constituatur in Sacris, et nisi insuper domino reddatur duplum ab Episcopo, vel ab aliis cooperantibus, vel ab ipso servo; qui quando impotens est satisfaciendi, remanet servus, si est Diaconus; si verò sit Sacerdos, debet domino inservire in omnibus quæ statum non dedecent, et Missas pro domino offerre: nisi dominus per annum sciens illum esse ordinatum, dissimulet, eumque non revocet. Ita *Salm. c. 9. n. 60 et 61. ex Canonibus ibi allatis.*

436. — « II. Sunt irregulares Conjugati, nisi uxores consentiant, et castitatem voveant. » (*De hoc vide dicta de Sacram. Ord. l. 6. n. 812.*) « III. Curiales, id est curiæ seculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ut judices, advocati etc. quandiu talia officia habent. » (*Ut habetur in c. 1, 2 et 3. D. 51. et c. unic. de Oblig. ad ratioc. Excipiuntur tamen ex tunc cita concessione Pontificis, vel ex consuetudine Consilarii Regis constituti pro casibus civilibus, ut docent Laym. Pal. Suar.*

« *Corn. cum Salm. c. g. n. 64.*) * Excipe tamen, nisi habeant
 « specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, uti quidam
 « Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen cri-
 « minalibus occupati; vel nisi consuetudo sciente Papa id per-
 « mittat. IV. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; item
 « thesaurarii, et depositarii publici, et qui Remp. administrant.
 « * (*Vide dicta Tom. 3. lib. 3. num. 838.*) * Item apparitores, et
 « similes, qui sæva, aut turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis
 « ministrarunt. *M. Leo. p. 3. f. 320.*

457. — « Octava ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutila-
 « tione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo sta-
 « tuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui utpote
 « lenissimus neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur,
 « ut occisio, aut mutilatio de facto sequatur. Unde non sufficit
 « voluntas, nec vulneratio gravis; *Bonac. d. 7. qu. 4. Tan. d. 6.*
 « *qu. 10. d. 11.* »

Unde resolves :

458. — « 1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in
 « defensionem inculpatae honoris, vitæ, castitatis, etc. vel etiam
 « proximi, quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob ho-
 « micidium in bello justo, vel judicio. *Tann. loc. cit.* * (*Vide dicta*
 « *n. 389.*) * »

459. — « 2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit
 « propria manu, non autem Clericus exhortans ad fortiter pu-
 « gnandum in bello justo (secus tamen si ad occidendum hunc,
 « vel illum in particulari); idem est de Duce exercitus, tubi-
 « cine, etc. *Bonac. p. 4.* * (Clericus, si est in sacris, vel Benefi-
 « ciatus, et militat in bello, fit irregularis, si aliquando sclopum
 « adhibuerit in aliquo conflictu, etiamsi juramentum præ-
 « staret nullum læsisse; vide *Card. Lamb. Notif. 101. n. 19.*
 « *infra.*) * »

In bello igitur justo defensivo utique non fit irregularis qui oc-
 cidit; ita *Salm. c. g. num. 20. Holzm. n. 388.* et alii communiter;
 id patet ex *c. 2. de Immunit. Eccl. et Clem. un. de Homic.* In
 bello autem justo offensivo qui occidit est irregularis, non vero
 si alii occidant; *Holzm. loc. cit.* et *Benedictus XIV. Notif. 101.*
n. 15. ex c. Petitio tua, c. Dilectus, c. Significasti, et c. de Ho-
mici. In bello vero injusto, si unus moriatur, omnes sunt irregu-
 lares, ut certum est apud omnes *cun D. Th. 2. 2. quæst. 64. art.*
8. Hic notandum Clericum (modò fuerit in sacris, aut Benefi-
 ciatus, et etiam in conflictu bombas emisit) esse irregularem,
 si militat, etiamsi juret se ne unum quidem læsisse, ut apud *Lamb.*
legere est Notif. 101. n. 19.

460. — « Qui hortatur ad occidendum in genere, etiamsi bel-
 lum sit offensivum, modò justum, non est irregularis; ita com-
 munitur cum *Busemb. Bonac. D. 7. q. 4. p. 4. n. 7. Tourn. p. 28.*
Conc. p. 501. num. 18. et Salm. c. g. n. 19. ac alii passim, ex
 dicto *c. Petitio tua*, ubi declaratur irregularis tantum is qui occi-

dit. Quid si quis in bello justo hortetur ad occidendum in parti-
 culari? *Bus.* ut supra, et *Bonac.* hunc non eximunt ab irregu-
 laritate. Sed probabiliter contradicunt *Salm. c. g. n. 19.* quia
 tam in præfato textu, quam in aliis sermo fit tantum de occidente,
 sive de mutilante, non de exhortante.

461. — « 3. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem
 « vel mutilationem cooperantur active, et efficaciter, et proximè,
 « per actionem ex natura sua ad id ordinatam. * (*Ita ex Clem.*
 « *un. Si furiosus, de Hom. etc. Clericis, cap. Sententiam. Ne Cler.*
 « *vel Mon. item cap. Ex litteris, de Excess. Prælat. etc.*) * Di-
 « citur I. Cooperantur, ut Judex ferens sententiam, Notarius eam
 « scribens, ministri, exequentes, testes, etc. * (*Transcribens vero*
 « *sententiam non incurrit, ut communiter Bonac. D. 7. q. 4. p. 1.*
 « *n. 5. cum Suar. Fill. Ugol. Reg. etc. Imò Natalis ab Alexand.*
 « *et Cabassut. apud Tournely p. 78. idem tenent etiam de scri-*
 « *bente.*) * »

462. — « Dicitur II. Actiò, id est ex parte occidentium: quia
 « non fit irregularis, qui se tantum habet passivè, et ex parte ejus
 « qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendum veritatem,
 « vel ad acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre
 « nisi appellatione injusta. *Corn. et Dian. p. 4. t. 2. R. 99.* * (*Ita*
 « *etiam Holz. n. 387. Tourn. p. 78. v. Dico 7.*) * »

463. — « Dicitur III. Efficaciter, quia adjuvans, v. g. ferens
 « ligna, ut comburatur ante jam suffocatus, non fit irregularis: nec
 « assistens supplicio, si sua præsentia in illud non influat. * (*Ita Sua-*
 « *rez D. 47. sect. 4. n. 10. Pal. p. 23. §. 4. num. 2. Bonacina p. 1.*
 « *n. 18 et Salmant. cap. g. n. 19. cum Avila, Diana, et Giball. com-*
 « *munissimè, contra Sayrum. Nec obstat textus in cap. Sententiam.*
 « *Ne Cler. vel Mon. ubi vetatur Clericis interesse hujusmodi sup-*
 « *plicii, quia hic Canon vel est abrogatus, vel tantum venialiter*
 « *obligat, ut docent Bonac. p. 1. n. 16. Salm. l. c. ac Tourn. p. 78.*
 « *v. Quale, testatur esse communem sententiam cum Avila, et Ca-*
 « *bass. id non excedere venialem culpam; imò ibi Navarr. et Avila*
 « *censent minimò in hoc peccare Clericos in Minoribus.*) * »

464. — « Dicitur IV. Proximè, quia qui remotè tantum coo-
 « perantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut ven-
 « dunt, item legislator leges capitales condens; * (*Ex c. Delatori*
 « *5. q. 6. Aut suadens Regi legem ferre; Salm. c. g. n. 7.*) * Con-
 « cionator in genere dicens, puniendos esse malefactores; * (*Ut*
 « *Salm. c. g. n. 7. cum communi.*) * Confessarius interrogatus de
 « reo, an mortem mereatur, si respondeat, iudicem sine acce-
 « ptione personarum fungi debere suo munere, quia hi omnes sunt
 « tantum causa remota. * (*Hoc etiam est commune apud omnes:*
 « *vide Salmant. d. n. 7.*) * Essent autem proxima, ideoque irre-
 « gulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo
 « mors alicujus sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis
 « efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum
 « juvaret, vel si iudici in particulari responderet, hunc esse plec-
 « tendum. * (*Sentiunt itaque cum Busemb. Bonac. p. 1. num. 6.*

» ac *Avila*, *Sayr*, *Henr.* etc. ap. *Salmant.* cap. 9. num. 8. fieri
 » irregularem Confessarium, sive alius qui consultus à Judice in
 » particulari de Reo aliquo, respondet ei esse occidendum. Sed
 » probabilius id negat *Holzm.* n. 387. cum *Mol.* et *Laym.* *Pal.*
 » §. 3. n. 7 et 8. et *Salm.* loc. cit. cum *Vasq.* *Pelliz.* *Hurtad.* *Tur-*
 » *rian.* etc. Ratio, quia irregularitas hæc ex defectu lenitatis in-
 » flicta est tantum concurrentibus ad occisionem aut mutilatio-
 » nem, ut ministris necessariis, non verò aliis, et præsertim justè
 » occurrentibus. *Addunt probabiliter Tourn.* p. 79. v. *Dico* 7.
 » *Busemb.* et alii infra n. 466. nec fieri irregularem Confes-
 » sarium, si moneat carnificem, ut suum munus jam funga-
 » tur.)

463. — « Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes
 » excusari ab irregularitate, v. g. 1. Si fiat ex indeliberatione,
 » aut cum semiplena tantum advertentia, v. g. si dicat Confes-
 » sarius, *propetremus*, aut instiget jumentum, quo reus vehitur.
 » 2. Si cooperatio sit valde exigua, ut si jubeat reum adhuc unum
 » gradum ascendere; quia minimum reputatur pro nihilo, *Avila*,
 » et *Henr.* apud *Bon.* q. 4. part. 1. n. 9. Item *Suar.* *Regin.*
 » *Laym.* etc. (contra *Vasq.* *Turr.* *Hurt.* *Bann.* etc.) qui censent
 » ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat ut pu-
 » blicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive exe-
 » cutionem; vel ut privatus injustè, et cum peccato. Quam sen-
 » tentiam probabilem censet *Diana* p. 3. t. 4. R. 79. et in addit.
 » R. 45. et p. 8. tom. 7. R. 61. (Et revera valde probabilis est
 » juxta Annotationem mox supra oppositam.) * Hinc negant
 » fieri irregularem 1. Confessarium, vel alium quemcumque, qui
 » furem hortatur ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum
 » excipiendum; 2. eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quo
 » citius extinguatur reus; 3. qui, dum reus ad supplicium duci-
 » tur, suggerit viam breviorē; 4. qui vendit, vel commodat
 » scalam, funes et cætera instrumenta, etiam qui furcam fecit;
 » 5. qui interrogatus à Judice, an teneatur reum condemnare, res-
 » pondit, teneri; 6. eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse
 » mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede
 » occidit. * (Ita etiam *Salm.* cap. 9. ex n. 9. ad 11. cum *Pal.* *Pelliz.*
 » *Hurt.* *Turrian.* *Diana*, *Machad.* etc.)

466. — « Dicitur V. Per actionem ex natura sua, etc. id est
 » quæ per se sit causa talis effectus: quia effectus per accidens
 » non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis
 » dicens carnifici: nemo te impedit facere tuum officium, ego
 » meum feci. * (Ita probabiliter etiam dicunt *Tourn.* p. 79. v.
 » *Dico* 7. et *Salm.* c. 9. n. 10. cum *Avila*, et *Henr.*.) * Nec judices
 » Ecclesiastici degradatum tradentes brachio seculari: nec Cle-
 » rici accusantes aliquem in causa criminali: modò expressè pro-
 » testentur se non intendere ut puniatur poena sanguinis; sed
 » tantum, ut sibi, vel suis satisfiat, vel impediatur mala sibi,
 » aut aliis imminetia. Vide *Bonac.* qu. 4. *Tann.* l. c. etc. »

467. — Ex c. Sententia sanguinis. Ne Cler. vel Mon. vetitum

est Clericis in Sacris constitutis, vel Beneficiariis, et omnibus
 Regularibus se intromittere in causam sanguinis (intelligitur,
 unde mors aut mutilatio sequatur) judicando, vel testificando,
 exequendo, etc. Et ideo peccant mortaliter, si quomodolibet ad
 illam adjuvant. (V. Not. XXVI. pag. 340.)

468. — Fiant autem irregulares omnes qui ad sententiam san-
 guinis concurrunt, et I. Judices, eorumque Assessores: non verò
 domini temporales, etiam Ecclesiastici, committentes aliis hujus-
 modi causas, ex c. ult. Ne Cler. vel Mon. 6. nisi ipsi jubeant ut
 Judex aliquem in particulari suspendere, vel sententiam statim
 exequi faciat; *Pal.* §. 1. num. 6. et *Salm.* c. 9. n. 5. cum *Henr.*
Corn. II. Testes voluntarii, qui liberè se offerunt ad testificandum
 contra reum; etiamsi protestentur non intendere sententiam
 sanguinis; nam si coacti sint ad testimonium faciendum, sanè
 excusantur, ut rectè docent *Suar.* D. 47. sect. 3. num. 4. *Bonac.*
 p. 3. num. 8. *Pal.* §. 3. num. 3. et *Salm.* cap. 9. n. 12. cum *Con.*
 et *communi.* Et idem dicendum de Advocatis, et Procuratoribus
 Accusatoris coactis ad eum tuendum; *Salm.* ibid. cum *isdem.* III.
 Accusatores vel denunciatores (sive formales sive materiales,
 nempe si tantum exhibeant querelas, ut ait *Tambur.* §. 11. n. 3.
 p. 298.), qui coram Judice seculari accusant reum de crimine
 digno sententia sanguinis, criminales petentes vindictam. Et
 tunc tam Clericus quam laicus accusans fiunt irregulares, ut com-
 munitè *Bonac.* *Pelliz.* *Pal.* c. 9. n. 18. Cum hac autem diffe-
 rentia, quòd Clericus, præter irregularitatem quam incurrit,
 peccet mortaliter, si est in Sacris, vel Beneficiatus, et accuset
 sine justa causa, vel si adsit causa, et accuset sine protestatione,
 ut *Salm.* c. 9. ex n. 2. Minimè tamen irregularitatem incurrit
 Accusator (sive laicus, sive Clericus) qui accusat reum, tantum
 ut proprium damnum præcaveat, vel sibi recarsiatur, facta pro-
 testatione se non velle poenam sanguinis, ut habetur ex c. *Præ-*
latis. De Homic. in 6. Et hoc currit, etiamsi talis protestatio fictè
 ponatur, ut *Suar.* D. 47. s. 2. n. 3. *Bon.* p. 2. n. 11. *Pal.* §. 3.
 n. 2. et *Salm.* c. 9. n. 15. cum *Avil.* *Con.* *Fill.* *Pelliz.* *Corn.*
Henr. etc. Nec non etiamsi fiat protestatio post accusationem,
 dummodo ante sententiam; *Bon.* n. 8. *Sayr.* *Pell.* et *Salm.* ibid.
 Advertendum verò quòd protestatio solum suffragatur in causa
 propria, non autem in causa aliorum, nisi hi sint cognati usque
 ad quartum gradum, ut *Pal.* §. 2. n. 6. *Conc.* p. 500. n. 19. et
Salm. c. 9. n. 17. cum *Bon.* *Corn.* *Pell.* *Henr.* etc. vel nisi causa
 sit propriæ Ecclesiæ ut *Suar.* n. 20. et *Bon.* num. 5. cum *Mol.*
Sayr. *Avila*, *Fill.* *Ugol.* *Rodr.* *Henr.* etc. idem ait *Conc.* si causa
 sit domesticorum. Item, si damna sint in futurum aliis inferenda,
 ita ut non possint alia via reparari, bene potest quandoque debet
 Clericum reum accusare post protestationem, 1. inò etiam pro-
 testatione ommissa, ut aiunt *Salm.* c. 9. n. 17. quia talis accusatio
 est mera defensio innocentis.

469. — Queritur, an Episcopi possint deusare in hac irre-
 gularitate, si fuerit occulta? Affirmant *Dian.* *q. 1. arb.* etc. apud
 7.

Salm. c. 9. n. 23, quia Trident. concedit eis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario. Sed verius *Bon. p. 5. n. 13. Pal. §. 5. n. 7. et Salm. ib. cum Bon. Ban. Hurt. Pal. etc.* omnino dicunt esse negandum, quia Concilium clarè ibi loquitur tantum de irregularitatibus provenientius ex delicto. Prælati autem Regulares bene possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate, sive occulta sive publica; quia Regulares concessionem universè habent dispensandi in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, juxta limitationem datam *n. 396. Ita Dian. p. 2. tr. 4. R. 69. et Salm. c. 9. n. 24. cum Læz. Bord. Dian. Cand. Villal. etc.*

FACULTATES S. PŒNITENTIARIÆ.

470. — Hic ultimò operæ pretium est adnotare in quibus casibus, aut censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, aut aliis pœnis recurri possit ad S. Pœnitentiariam pro absolutione, dispensatione aut relaxatione. In Bulla quæ incipit *Pastor bonus*, edita à N. SS. P. Bened. XIV die 13 Apr. 1744 (*in Bullarrio t. I. Bul. 95.*), habetur posse S. Pœnitentiariam I. absolvere à quibuscumque casibus et censuris, etiam Bullæ Cœnæ, Regulares pro utroque foro; Seculares verò tam Ecclesiasticos quàm laicos, etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expirata sit jurisdictio Judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi Apostolicæ, modò Judici et parti satisfecerint. Quòd si pars injustè refuset satisfactionem oblatam, potest Pœnitentiarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere Hæreticos occultos, modò nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ut hæreticos; item publicos hæreticos casu quo non est opus complices denunciare. Posse etiam absolvere Principes, Administratores rerum publicarum, et Episcopos, ac alios Prælatos à casibus publicis Bullæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus, et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium possint promoveri ad Episcopatum. Item etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus, propter hæresim, modò fuerint penitus occultæ. IV. Posse dispensare cum homicidis et aliis, ut valeant profiteri in Religione approbata, et fieri deinde etiam Sacerdotes. V. Cum male promotis, ut omissos Ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis et temporibus, non autem Sacros una die. VI. Posse dispensare cum occultis simoniace ordinatis. VII. Posse convalidare titulos Beneficiorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos; componere verò cum Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de malè ablati, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus, et delinquens pauper, reliquum erogando in pauperes, vel pia opera in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt.

XI. Posse absolvere qui munera acceperint à Regularibus, modo non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, facta prius restitutione, vel præstita obligatione satisfaciendi. XII. Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiae; vel cum virginibus, ut inirent Monasterium mulierum Pœnitentium. XIII. Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. XIV. Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. XV. Dispensare commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem Divini officii. XVI. Dispensare in occultis cum Regularibus quibuscumque irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu Natalium quoad Generalatum; in publicis verò non nisi auditis Superioribus. XVII. Posse absolvere Apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilata dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium Ordinem. XVIII. Posse concedere transitum ad Religionem laxiorem, modò ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad Ordinem S. Benedicti antiquioris observantiae; neque ad consimiles Congregationes cujuscumque Ordinis. Idem quoad Moniales ultra montes. XIX. Posse absolvere, et dispensare super defectibus et censuris, etiam ob Clausuræ violationem. XX. Item concedere Confessarium Monialibus, (vide dicta de hoc *l. 6. n. 576.*) XXI. Vacante Sede Apostolica, habere facultatem in foro conscientiae etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non poterat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsentent, hancque facultatem post Cardinalis Pœnitentiarum ingressum in Conclavem transire ad Signaturam. Alia quæ pertinent ad Matrimonii materiam, vide *l. 6. numero 1144.* Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata Bulla, *Pastor bonus*.

Demum hic nota, quòd, cum Litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur Magistro Theologiæ, vel Decretorum Doctori, possunt eas exequi Confessarii Societatis Jesu designati à Generali vel Provinciali de ejus licentia, ut concessit Greg. XIII 3 April. 1582. Et idem possunt Lectores Jubilati Ordinis Minorum ex concessione Innocentii XI 27 Nov. 1679. Ac ideo idem possunt omnes Regulares in privilegiis eorum communicantes: ita refert *Elbel t. 3. Conf. 20. p. 506. n. 513.*

LAUS

Jesu nostro Redemptori, et Mariæ Immaculatæ nostræ Regine et Matri.

ELENCHUS QUÆSTIONUM

Quas Auctor, post primam Neapolitanam Operis editionem, rebus ad seduliorum trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum Quæstionum prius annotatur locus libri primæ editionis, postmodum locus secundæ, ubi facta est correctio.

QUESTIO I. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro (col. 13. vers. 3. *Probabile etiam*) relata est opinio *Less. Moll. Gran. Salm. etc.* qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsentis libro id reprobatur est. Vide l. 1. n. 35. vers. *Attamen*.

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (col. 13. v. *Hinc I.*) relata est opinio *Rebelli, Card. et Dianæ*, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc lib. 1. num. 34. et l. 3. n. 700. v. Qu. 2.

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (col. 14. v. VI. *Similiter*) *Pal. Sot. Ledes. et Gabriel.* adducuntur qui id negaverunt. Sed in hoc absolute affirmandum probatur. Vide l. 1. n. 39.

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi elemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (col. 80. lit. A.) relata est opinio *Soti, Nap. S. Antonini. Vasq. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide l. 2. n. 32. v. *Quæritur*.

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (col. 83. lit. A. v. *Quæ. hic.*) visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide l. 2. n. 36.

Qu. 6. An qui inducit, sive directè sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandalis? In primo libro (col. 85. lit. A.) dictum est cum *Pal. Sanch. Bonac. Azor. etc.* probabile esse quod is non peccet contra caritatem, nisi expressè intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa. Vide l. 2. n. 45.

Qu. 7. An semper in Confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (col. 86. v. *Nota.*) reprobata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta l. 2. n. 46.

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam quod ille non præstabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (col. 86. v. *Quæ. II.*) relata est opinio *Soti, Suar. et Azor.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum. Vide l. 2. n. 47.

Qu. 9. An peccent gratia mulieres ad sui ornatum partem

pectoris ostendentes? In primo libro (col. 89. lit. C. et col. 250. in fine) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni, Cajet. Navarr. Salmant. etc.* Sed vide quomodo limitetur in hoc, Vide l. 2. num. 55. v. *Quæ.*

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar vel eum ducere curru vel sella? In primo libro (col. 94. lit. B.) relata est opinio *Busemb. Nav. Manuel. etc.* dicentium licere sola ratione famulatûs. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi. Vide l. 2. n. 64.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatûs deferre munera meretrici domini? In primo libro (col. 94. in fine Qu. 2.) relata est opinio *Busembai, et Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur. Vide l. 2. n. 65.

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subijcere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (col. 95. Qu. 4.) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta l. 2. n. 66. v. *Q. IV.*

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? In primo libro (col. 69. lit. C. v. *Pariter.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Sanch. et Tamb.* si æquè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis, vel infamiae. Vide l. 2. n. 69. v. *Qu. VII.*

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellæ abusuræ? In primo libro (col. 96. lit. D. v. *Eodem.*) relata est opinio *La Croix-ciantis Nav. Azor. Sanch. Bon. etc.* qui dicunt licere, si illa æquè hos emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiat incommodum. Vide l. 2. n. 71. v. *Eodem.*

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis, ob solum lucrum mercedis, vehere meretricem ad amasium? In primo libro (col. 98. v. 8. *Licet.*) dictum est licere cum *Salm. Sanch. Azor. Navar. etc.* Sed in hoc id non admittitur nisi ob metum gravis damni. Vide l. 2. n. 75. v. *An autem.*

Qu. 16. An sit peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel Sacramentum à Sacerdote peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (col. 97. n. 4. v. *Utrum autem, et num. 7. v. Sed quæstio.*) relata est opinio *Lugonis, Soti, Sanch. Cajet. Led. Man. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra caritatem, quam contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis vel utilitatis interveniat. Vide lib. 2. num. 47 et 77. v. 4. *Licetum*, loquendo de Usurario; et num. 79. de Sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejuniū liceat sine gravi incommodi causa cibos præbere? In primo libro (col. 97. n. 7. v. *Volenti.*) adducta est opinio *Less. Cajet. Nav. et Vasq.* id affirmantium. Sed in hoc reprobatur est. V. l. 2. n. 80.

Qu. 18. An in materia simoniæ et usuræ, possit deduci in pactum obligatio antidotalis? In primo libro (col. 118. lit. A. v. *Quæ. in fin.*) dictum est cum *Salmant. Val. Cajet. Pal. Less. etc.* id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nulla

addita nova obligatione, sed id omnino reprobatur. Vid. l. 3. n. 53. et n. 764.

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (col. 146. lit. A. v. *Notandum.*) dictum est cum *Salm. Bus. Sanch. Pal. etc.* id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus*. V. l. 3. n. 143.

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (col. 148. lit. A.) dictum est probabilius esse tantum veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem. V. l. 3. n. 146.

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis, et legibus ab episcopo loci ubi reperitur? In primo libro (col. 758. lit. E. v. *Nota hinc.*) id omnino negatum est. Sed vide *hinc*. l. 1. n. 158.

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (col. 239. v. *Dicendum II.*) id absolute negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat. V. l. 3. n. 391. v. *Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad comœdiam turpem concurrunt pecunia, vel plausu? In primo libro (col. 251. v. *Quæ. 2.*) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comœdia repræsentaretur. Sed in hoc visum est oppositum. V. l. 3. n. 427. v. *Num. autem.*

Qu. 24. An Beneficiarius expendens fructus Beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 270. v. *Utrum autem.*) probabilius cum *S. Thom. Sot. Lugo, Pal. Less. etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorem diximus oppositam, per se loquendo. V. l. 3. n. 492.

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus quam sit valor rei? In primo libro (col. 295. lit. B.) adducta est opinio *Salm. Soti, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores. V. l. 3. n. 598. 697 et 753.

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 299. lit. B.) adducta est opinio negativa *Tamb. cum Sanch. et aliis.* Sed in hoc omnino reprobatur. V. l. 3. n. 612.

Qu. 27. An Beneficiarius omittens Officium uno die possit excusari à restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (col. 310. in fine. Qu. 5.) relata est opinio affirmativa *Salm. Molfes. Pal. Bonac. etc.* Sed in hoc tenetur negativa. Vide l. 3.

Qu. 28. An Beneficiarius omittens partem Officii minorem, quam integræ Horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro

(col. 311. Qu. 5.) relata est opinio negativa *Nav. Tol. et Viva.* Sed in hoc verior visa est opposita. Vid. l. 3. num. 668.

Qu. 29. An Beneficiarius simplex omittens Officium teneatur restituere omnes fructus Beneficii? In primo libro (col. 312. Qu. 10. v. *Quid etc.*) adducta est opinio *Henrici Metinæ et Manuelis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantum tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide l. 3. n. 673. v. *Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (col. 327. lit. B.) relata est opinio affirmativa *Less. Mol. Nav. Laym. etc.* Sed in hoc refutatur. Vid. l. 3. n. 722.

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuarius de justo titulo, qui jam adest? In primo libro (col. 343. lit. E. v. *Sed dubitatur.*) delatum est opinioni negativæ *Less. Lug. Bon. Trull. etc.* Sed in hoc verior visa est affirmativa. Vid. l. 3. n. 769. v. *Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si ade rat justus titulus, sed non monuit de eo mutuarium, et contraxit bona fide? In primo libro (col. 394. Qu. III.) adducta est opinio affirmativa (licet tanquam minus probabilis) *Lug. Dian. Sa. et Tanneri.* Sed in hoc refutata est. V. l. 3. n. 773.

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? In primo libro (col. 355. lit. D.) relata est opinio affirmativa *Sot. Tol. Dian. Tan. Val. Reg. etc.* Sed in hoc probabilior visa est contraria. V. l. 3. n. 808.

Qu. 34. An, facto monopolio injusto à Mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (col. 357. lit. G. v. *Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med. etc.* Sed in hoc omnino melior visa est negativa. V. l. 3. n. 817. v. *Sed hinc.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (col. 357. lit. H. v. *idem.*) amplexata est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita. V. l. 3. n. 819. v. *Idem.*

Qu. 36. An liceat Clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (col. 361. v. *Quæres.*) dictum est licere, si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri. V. l. 3. n. 835. v. *An verò.*

Qu. 37. An perente re censita, pereat census de jure naturali? In primo libro (col. 366. v. Qu. 3.) dicta est probabilis sententia negativa cum *Soto, Pal. Salm. Coop. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam. Vid. l. 3. n. 847. v. *Dub. 3.*

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum possit retinere lucratum? In primo libro (col. 375. lit. D.) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modò ille qui cogit non superet coactum in periculo ludendi. Vid. l. 3. n. 880.

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus et sororibus? In primo libro (col. 398. lit. A.) relata est opinio *Salm. Nav. etc.* dicentium non esse, nisi illi extreme indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. V. l. 3. n. 946.

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi aut dolo excipiat? In primo libro (col. 407. lit. A. v. Sed hic.) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio, et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita. Vid. l. 3. n. 969. v. Sed hic magna.

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit teneatur ad satisfactionem? In primo libro (col. 410. v. Sed Quar. 1.) relata est opinio negativa *Laym. et Molina.* Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam. V. l. 3. n. 985.

Qu. 42. An fœdant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (col. 419. tit. F.) adducta est opinio negativa cum *Salm. Sylv. et Abb.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam. V. l. 3. n. 1019. Quar. II.

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (col. 425. v. Orandum.) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Vio,* si sumatur ut potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantum cyatho in die, ratione consuetudinis. V. l. 3. n. 1023. v. Secunda (in fine.)

Qu. 44. An Religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad usus illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 450. lit. E. v. II. Quæstio.) vocata est non improbabili sententia negativa cum *Alex. Suar. Bann. Lugo etc.* Sed in hoc affirmativa amplexata est. Vide l. 4. n. 31. et l. 3. n. 873.

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad Beneficium curatum? In primo libro (col. 469. lit. A. Qu. 2.) dicta est probabilis opinio negativa cum *Pal. Garcia, P. Nav. Rodr. etc.* Sed in hoc dictum est omnino tenendam affirmativam. V. l. 4. n. 97.

Qu. 46. An Episcopus conferens Beneficium simplex minus digno peccet mortaliter? In primo libro (col. 291. Quar. 2.) delatum est sententiæ negativæ cum *Navar. Sa, Soto, Dicast. Gutt. Diana, etc.* Sed in hoc probabilior dicta affirmativa. V. l. 4. n. 93.

Qu. 47. An Episcopus conferens Beneficium curatum minus digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 292. v. Magis.) probabilis visa est opinio negativa *Navar. Henr. Led. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 4. n. 109.

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit Beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium infra annum? In primo libro (col. 471.

lit. A.) adducta est opinio negativa *Nav. Barb. Garcia, etc.* Item opinio *Salm.* qui eam admittunt tantum, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus. V. l. 4. n. 114.

Qu. 49. An pluralitas Beneficiorum sit vetita non solum de jure Canonico, sed etiam naturali? In primo libro (col. 473. lit. A.) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo, Innoc. Fill. Valent. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat Dispensatio pontificia, et justa causa. Vide l. 4. n. 117.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari Officium Divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (col. 494. lit. A.) dicta est probabilis opinio affirmativa, exceptio Officio Palmarum cum Officio Paschæ, vel Pentecostes, ut tenent *Sylv. Salm. Vill. Diana, etc.* Sed in hoc non est admissa ut probabilis. Vide l. 4. n. 161. v. Quar. III.

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (col. 495. lit. D.) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salmant. Sanch. Tamb. Molles. Led. etc.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam. V. l. 4. n. 174.

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit, quatuor homines? In primo libro (col. 554. v. An autem) dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lugo, Bus. Vio, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 5. n. 45.

Qu. 53. An Confessarius in mortali successivè absolvens plures Pœnitentes unum peccatum committat (col. 563. v. II. Quoad actus.) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lug. Vio. Spor. etc.* Sed in hoc reprobata est. V. l. 5. n. 50. v. Qu. 6.

Qu. 54. An circa infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (col. 576. lit. A.) relata est opinio affirmativa *Salmant. Soti, Bonac. Arag. Prado, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 5. n. 72. v. An citra.

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio Medicorum, si inebriatio aestimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (col. 577. v. 2. Non est) adducta est opinio affirmativa *Bus. Sylv. Caj. Lessii, Salm. etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata sit. l. 5. n. 76. Qu. I.

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minatur? In primo libro (col. 578. lit. C.) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bonac. Bus. etc.* Sed in hoc amplexata est negativa. V. l. 5. n. 76. Qu. II.

Qu. 57. An satisfaciatur, qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (col. 102. Quar. 2.) adducta est opinio affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler, Gobat, etc.* modò aliquo modo attendat simul ad Missam. Vide l. 3. n. 314.

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri si Monasterium sit opulentum? In primo libro (col. 130. v. *Sed queritur.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pal. Sanch. Bon. Sot. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide l. 3. n. 92. v. *Secunda.*

Qu. 59. An in Sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dum actu dicitur: *Te baptizo?* In primo libro (col. 585. lit. A.) affirmatum est. Sed in hoc probatum est sufficere quod forma proferatur, antequam materia desistatur applicari. Vid. l. 6. n. 9. v. *Queritur.*

Qu. 60. An omnes materiae et formae Sacramentorum sint à Christo determinatae in specie? Negatum est in priori libro (col. 804. Qu. 2.) Sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est; l. 6. n. 12.

Qu. 61. An peccet graviter Minister conferens Sacramenta in mortali, etiamsi ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (col. 594 et 595.) Sed hic affirmatur; l. 6. n. 32.

Qu. 62. An peccet graviter Sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (col. 655. v. *An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hic eam refutamus; l. 6. n. 35.

Qu. 63. An Minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? In priori libro (col. 595. Dub. 5.) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hic negativam tenemus; l. 6. n. 49.

Qu. 64. An Clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem Sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantum sufficientibus ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (col. 598. *Quæres hic 3.*) Sed hic negatur, nisi valde extraordinaria signa accedant, quæ probitatem positivam Ordinandi ostendant. Vide l. 6. in *Dissert. ex n. 63.*

Qu. 65. An Sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (col. 806. lit. F.) negavimus. Sed hic affirmativam sententiam probabiliorē censemus; l. 6. n. 749.

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eadem die sumere Viaticum adveniente morbo? In priori libro (col. 668. lit. A.) probabilem diximus sententiam tam affirmativam quam negativam. Sed hic distinguimus, si morbus sit naturalis, aut violentus; l. 6. 285. Dub. 3.

Qu. 67. An Sacerdos negligens dicere Sacrum promissum, parvo stipendio accepto, graviter peccet? In priori libro (col. 676. lit. C.) diximus probabilem sententiam negativam. Sed hic affirmativam tutamur; l. 6. n. 317. v. *Qu. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à Testatore præscriptarum? In priore libro dictum est posse, si fructus congruentes non percipiantur (col. 680. lit. F.) Sed hic negatur; l. 6. n. 631. Dub. 1.

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini? In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (col. 687. lit. E.) Sed hic dicimus omnino tenendam negativam; l. 6. n. 350.

Qu. 70. An Altare amittat consecrationem, si frangatur Siggillum, vel removeatur sepulchrum cum reliquiis? In primo libro probabile dictum est non amittere (col. 693. lit. C.) Sed hic l. 6. n. 359. ad n. 3. Dub. 2. oppositum tenendum probamus.

Qu. 71. An sufficiant duæ Mappæ in Altari, vel una duplicata? In priori libro affirmavimus (col. 697. lit. C.) Sed hic contrarium tenendum dicimus; l. 6. n. 375.

Qu. 72. An aqua lotionis Corporalium possit projici aliò quàm in sacrarium? In priori libro dictum est sufficere, si projiciatur in decentem locum (col. 699. lit. E.) Sed hic contrarium probamus; l. 6. n. 387.

Qu. 73. An Abbates possint consecrare Calices pro Ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (col. 699. lit. B. in fine.) Sed hic oppositam tenendam dicimus; lib. 6. n. 381.

Qu. 74. An Pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam (col. 698. lit. H.) Sed hic oppositam probamus; l. 6. n. 385.

Qu. 75. Si post sumpcionem Sacerdos prudenter dubitat an vinum fuerit acetum, an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hic affirmandum probamus lib. 6. n. 206. v. *Quoad.* Quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbati Confessarii? In priori libro (col. 247. lit. E.) dictum est probabiliter posse approbati etiam ab Episcopo Confessarii, aut Pœnitentis. Sed hic l. 6. n. 548. dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à Confessario an teneatur ad Siggillum? In priori libro (col. 778. lit. G.) diximus probabiliter non teneri. Sed hic oppositam tuemur; l. 6. n. 648.

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro probabilis visa est sententia negativa, (col. 726. lit. B.) Sed hic dicimus teneri, si commodè potest; l. 6. n. 479. v. *Queritur.*

Qu. 79. An in Jubilæo Confessio debeat fieri in eadem hebdomada in qua perficiuntur opera, ut possit Pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro adhæsimus opinioni negativæ (col. 743. lit. A. n. 2.) Sed hic oppositam tenemus; l. 6. n. 537.

Qu. 80. An qui in Jubilæo confessus est invalidè, possit deinde à quolibet absolvi? In priori libro relata est opinio affirmativa (col. 743. n. 1.) Sed hic negativam sustinemus; l. 6. n. 537. v. *Qu. II.*

Qu. 81. An Parochus in aliena Diœcesi possit excipere Confessiones alienorum ex licentia illorum Parochi? In priori libro

affirmavimus. (col. 746. lit. B.) Sed hic negamus l. 6. n. 544.

Qu. 82. An simplex Sacerdos possit absolvere moribundum, præsentem Confessario approbato? In priori libro (col. 752. lit. D.) relata est sententia affirmans, quam hic rejicimus. l. 6. n. 562.

Qu. 83. An ignorans reservationem casus Episcopalis, eam incurrat? In priori libro diximus probabilem sententiam negativam (col. 757. lit. A.) Sed hic eam reprobamus; l. 6. n. 581.

Qu. 84. An absoluti indirectè à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodum Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (col. 936. v. *Autem*) Sed hic observa distinctionem allatam l. 7. n. 91.

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem Sacramenti teneatur monere pœnitentem de errore, etiam cum gravi suo incommodo? In priori libro probabilem diximus sententiam negativam (col. 766. lit. 1.) Sed hic affirmativam teneamus l. 6. n. 619.

Qu. 86. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens casum reservatum in loco Confessionis tantum, et non in Patria? In libro priori relata est opinio affirmativa (col. 758. in fin. v. *Quæritur an.*) Sed hic eam refutamus l. 6. n. 588.

Qu. 87. An qui confessus est Superiori, et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directè absolutus? Hic probabilius negatur l. 6. n. 597. Quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum Patrimonio donato, sed data antapoca, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro dicta est probabilis opinio negativa (col. 829. 2.) Sed hic l. 6. n. 822. observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram, vel ne, voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta Sponsalia cum una ducat aliam, an hac defuncta, teneatur ducere primam? In priori libro dictum est probabiliter non teneri (col. 845. lit. 1.) Sed hic contrarium sustinetur l. 6. n. 875. v. *Quæritur.*

Qu. 90. An si quis fictè contraxit Matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat ut ipse solus apponat consensum? Hic l. 6. n. 1114. sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (col. 899. v. *Hinc infertur*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla Dispensatio super impedimento inter propinquos, si tacetur copula inter ipsos præhabita? In priori libro opinio negativa probabilior visa est (col. 904. v. *Quæritur* 3.) Sed hic l. 6. n. 1134. omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex Sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (col. 746. lit. A. et col. 928. v. *Certum.*) opinio affirmativa. licet non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hic l. 7. n. 71. omnino rejicitur ob Decretum Innoc. XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu Papali propter impedimentum temporale, excusetur ab adeundo Ro-

mam, si parti jam satisfecerit? In priori libro dictum est probabiliter excusari (col. 933. Qu. III. in fin.) Sed hic omnino teneri dicimus l. 7. n. 87.

Qu. 94. An habens casum Papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (col. 930. v. *Hinc, infra Dub. 1.*) Sed hic contrariam veriore dicimus l. 7. n. 77.

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (col. 942. ad n. 8.) Sed hic l. 6. n. 593. v. *Hic autem*, illam refutamus ex Declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro dictum est probabiliter licere (col. 964. lit. F.) Sed hic negamus l. 7. n. 193. An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (col. 965. Dub. II.) opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hic d. n. 193. oppositam censemus probabiliorē, licet primam non damnemus.

Qu. 97. An Duellum possit acceptari, ne incurrat magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salm.* in priori libro (col. 970. lit. A. Not. I.) hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide Tom. 2. l. 3. n. 400. Prop. IV.

Qu. 98. An Parentes possint cogere puellam ad ingressum in Monasterium causa educationis? In priori libro (col. 983. in princ.) probabilis dicta est opinio affirmativa: Sed hic l. 7. n. 212. v. *Quoad* opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo Matrimonia nulla, vel qui fictè secundum Matrimonium init ad copulam extorquendam? Hic dicimus affirmandum l. 7. n. 446 et 447. Quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes Retraktionen opinionum, quæ in præcedenti Editione recensentur.

Quæ. I. Si quis probabiliter judicet se implevisse votum, Horas Canonicas, sive pœnitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures Auctores l. 1. n. 76. Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certè non fuerit impleta.

Quæ. II. An Declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint, non solum consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, l. 1. num. 106. vers. *Quæ. 2.* Addendum tamen est, quod hujusmodi Declarationes, quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic promulgatæ fuerint usu plurium, vel relatione Auctorum communiter ipsas referentium, hæc satis omnes Fideles obstringunt.

Quæ. III. An Episcopus dispensare possit in Statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit prius satis probabilis sententia affirmativa cum *Soto, Covarr. Castrop. Bonac.*

et S. Antonin. Sed re melius perpensa, videtur negativa omnino tenenda ex Clement 2. de Elect. ubi: «Lex superioris per inferiorem tolli non potest.» Cui congruit c. Dilectus, de Temp. Ordin. Vide l. 1. n. 191.

Quær. IV. An Delegatus Principis, vel Delegatus ad universitatem causarum, possit subdelegare? Affirmatur l. 1. n. 193. Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur lib. 6. n. 599, nempe hoc intelligi, cum delegatio facta est tanquam per Officium, aut cum delegatur alicui jurisdictio, ut privilegium perpetuo suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? Allata est sententia, quæ id probabile vocat; hancque tenent Salmant. et Viva cum Cajet. Sylvest. Panorm. Valent. Sa. Carden. Nav. Abbate, Comit. et aliis, l. 1. n. 199. Sed hic advertendum, quod hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit, quia vix unquam eveniet, quod in particulari omne hallucinationis periculum cesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos surripiat eos centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? l. 5. n. 44. dictum fuit probabile esse unum furtum, sive peccatum committi. Sed melius re perpensa, dicendum hujusmodi furtum esse centum distincta peccata mortalia, cum unumquodque furtum distinctam malitiam in se continet.

Quær. VII. Actus caritatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ut dicitur l. 2. n. 8. Addendum est quod eodem modo, nempe semel saltem in mense teneamur pariter elicere actum caritatis erga proximum, alioquin difficulter hoc præceptum caritatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est l. 3. n. 244. non videri improbabile cum Less. Salm. Bon. etc., quod ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum S. Th. Caj. Suar. et aliis, esse multum probabilius, quod non possit; quia Deus potius vult rem promissam, quam aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud Bus. l. 3. n. 381, licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id, quod sapienter docet Sylvius: «Etiamsi honor sit bonum præstantius quam divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris licet aggressorem interficere.» In 2. 2. q. 64. ar. 7. q. 9.

Quær. X. An Beneficarii expendentes redditus Beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? l. 3. n. 492, exposita fuit sententia affirmativa tanquam valde probabilior; sed peracta meliori consideratione, sententia negativa videtur non minus probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem, et rationem D. Th. in 2. 2. q. 185. ar. 7. Vide cit. n. 492.

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? lib. 3. n. 589. dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscunque loci.

Sed huic plures addendæ sunt limitationes, quas loco citato, vel paulo post invenies.

Quær. XII. Utrum si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? dictum fuit l. 1. n. 86. cum Lug. Cajet. Nav. Salm. etc., communissimè, contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide l. 3. n. 974. ubi nunc sententia limitatur tantum pro delictis illis, quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevergens sine justa causa horam meridianam, graviter peccet? l. 3. n. 1016, dictum fuit cum Lessio, Tol. Bonac. Laym. Salm. Castrop. etc. probabilior esse negativam sententiam. Sed re melius ad veritatem revocata, dicimus cum Azor. Sanch. Nav. Sylvest. affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit licite transigere super bona Ecclesiæ vertentes? l. 4. n. 187. vers. Circa etc., dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantum, quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secus, si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantum probabiliter impletum, utrum vovens teneatur omnino votum implere? Negant plures AA. nempe Lug. Ronc. Salm. cum Laym. etc. Sed censeo cum Conc. Antoine etc. votum implendum esse, cum enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum. Vide l. 1. n. 29.

Quær. XVI. An teneatur Pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantum probabiliter repnet se illud confessum fuisse? Negant Suar. Lug. Salm. et alii. Sed dico cum Concina et aliis eum teneri peccatum illud clavibus subicere, cum dubia sit confessio, et certa sit Confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur lib. 6. de Pœnit. n. 477.

Quær. XVII. An liceat conferre Sacramentum sub conditione, absque eo quod conditio ore exprimatur? lib. 6. n. 29. in fin. affirmatum est cum Tourn. Ronc. Castrop. et aliis communissimè. Sed quia non desunt Auctores aliqui, ut Gonet, Juenin. Contens. Serry, etc. qui tenent (licet parum probabiliter) valorem Sacramenti non pendere ab intentione Ministri, sed tantum ab ipsa collatione Sacramenti serio peracta, tutius est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio an illud fuerit vel ne confessus? l. 6. n. 477. dictum fuit non teneri, si credat se probabiliter peccatum Confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio; vide tamen cit. n. 477.

Quær. XIX. An Sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? l. 6.

num. 560. Quær. I. probata fuit sententia negativa : sed nunc probamus contrariam cum *Syloio, Colet, Sylvestro, Cano, etc.*

Quær. XX. An si Pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde à quolibet confessario de illo absolvi? l. 6. n. 597, probavimus sententiam negativam; sed nunc ex auctoritate *Pontas, Colet*, et signanter *Syloii*, qui affirmativam cum *Sylvest. Nao. Adrian. Angel. Covarr.* et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum, quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incuratur ante sententiam? l. 6. n. 705. affirmatur; sed nunc vide id quod dicitur in hac Editione num. citato.

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos, qui tentaverunt extrahere delinquentes ab Ecclesia? Tom. 9. Append. II. De Privilegiis n. XXVIII. affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat; vide l. c.

Quær. XXIII. In Praxi Confessariorum (V. Tom. VIII.) dicitur Cap. ult. n. 287. Episcopis, eorumque Delegatis concessa esse facultas impertiendi Indulgentiam Plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis, addendum ad hoc requiri, ut Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant.

Quær. XXIV. In Examine Ordinandorum (V. Tom. VIII. n. 98.) dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod incipit accessere : adverte ibi quod additum est.

Quær. XXV. In eodem Exam. n. 122. dicitur, dubium esse an sit probabilis opinio, quod celebrare sine cruce non sit mortale. Sed re maturius perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter Doctores sit communis; nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An Calix si denuò inaretur, denuò sit consecrandus? l. 6. n. 370. dub. 2. probabilius sensui negandum cum *Laym. Lugo, etc.* Sed re melius perpensa, nunc puto cum *Ferrari, Suar. etc.* probabilius iterum calicem esse consecrandum; vide annotationem ultimo loco adjunctam in loco citato.

NOTÆ.

DE MATRIMONIO.

NOTA I.

(Pag. 3. lin. 31, ad verb. *Tripudia.*)

QUAMVIS concilium Tridentinum tempore Adventus aut Quadragesimæ sola nuptiarum solemnia interdicere videatur, in Galliis tamen ex usu recepto, matrimonium etiam sine solemnitate per hocce tempus celebrare non licet. Ita sancitum est in pluribus conciliis provincialibus; et ideo cum adest causa legitima petenda est dispensatio.

NOTA II.

(Pag. 8, lin. 6, ad verb. *Ante consummationem.*)

In Galliis concessa bannorum dispensatione, nulla fit ordinariè post matrimonium proclamatio. Hæc tamen facienda esset, si id præcipiat episcopus vel ita ferat rituale diœcesis.

NOTA III.

(Pag. 9, lin. 4, ad verb. *Denunciationes.*)

Si unus contrahentium vel uterque in duobus locis æquale circiter domicilium habeat, vel si ex aliena parochia non à longo tempore venerit, banna in utroque domicilio promulganda sunt, juxta variarum diœceseon statuta vel consuetudines.

Notandum est insuper ex veteri disciplina Ecclesiæ gallicanæ, minorum banna promulganda esse non solum in parochia ubi proprium habent domicilium, sed etiam in parochia parentum, tutorum, etc. Ita etiam codex civilis, art. 168.

Minores autem quoad matrimonium dicuntur viri qui vigesimum et quintum annum si habeant ascendentes, vel si non habeant ascendentes, vigesimum primum annum nondum compleverunt, et feminae post vigesimum primum annum completum, in quacunque hypothesis. Vide codicem civilem, art. 148 et seqq.

NOTA IV.

(Pag. 10, lin. 22, ad verb. *Episcopo.*)

in variis diœcesibus plus vel minus temporis requiritur, sed ordinariè saltem una dies integra post ultimam bannorum proclamationem antequam matrimonium celebrari possit. Et pariter longius vel brevius

num. 560. Quær. I. probata fuit sententia negativa : sed nunc probamus contrariam cum *Syloio, Colet, Sylvestro, Cano, etc.*

Quær. XX. An si Pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde à quolibet confessario de illo absolvi? l. 6. n. 597, probavimus sententiam negativam; sed nunc ex auctoritate *Pontas, Colet*, et signanter *Syloii*, qui affirmativam cum *Sylvest. Nao. Adrian. Angel. Covarr.* et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum, quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incuratur ante sententiam? l. 6. n. 705. affirmatur; sed nunc vide id quod dicitur in hac Editione num. citato.

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos, qui tentaverunt extrahere delinquentes ab Ecclesia? Tom. 9. Append. II. De Privilegiis n. XXVIII. affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat; vide l. c.

Quær. XXIII. In Praxi Confessariorum (V. Tom. VIII.) dicitur Cap. ult. n. 287. Episcopis, eorumque Delegatis concessa esse facultas impertiendi Indulgentiam Plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis, addendum ad hoc requiri, ut Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant.

Quær. XXIV. In Examine Ordinandorum (V. Tom. VIII. n. 98.) dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod incipit accessere : adverte ibi quod additum est.

Quær. XXV. In eodem Exam. n. 122. dicitur, dubium esse an sit probabilis opinio, quod celebrare sine cruce non sit mortale. Sed re maturius perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter Doctores sit communis; nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An Calix si denuò inaretur, denuò sit consecrandus? l. 6. n. 370. dub. 2. probabilius sensui negandum cum *Laym. Lugo, etc.* Sed re melius perpensa, nunc puto cum *Ferrari, Suar. etc.* probabilius iterum calicem esse consecrandum; vide annotationem ultimo loco adjunctam in loco citato.

NOTÆ.

DE MATRIMONIO.

NOTA I.

(Pag. 3. lin. 31, ad verb. *Tripudia.*)

QUAMVIS concilium Tridentinum tempore Adventus aut Quadragesimæ sola nuptiarum solemnia interdicere videatur, in Galliis tamen ex usu recepto, matrimonium etiam sine solemnitate per hocce tempus celebrare non licet. Ita sancitum est in pluribus conciliis provincialibus; et ideo cum adest causa legitima petenda est dispensatio.

NOTA II.

(Pag. 8, lin. 6, ad verb. *Ante consummationem.*)

In Galliis concessa bannorum dispensatione, nulla fit ordinariè post matrimonium proclamatio. Hæc tamen facienda esset, si id præcipiat episcopus vel ita ferat rituale diœcesis.

NOTA III.

(Pag. 9, lin. 4, ad verb. *Denunciationes.*)

Si unus contrahentium vel uterque in duobus locis æquale circiter domicilium habeat, vel si ex aliena parochia non à longo tempore venerit, banna in utroque domicilio promulganda sunt, juxta variarum diœceseon statuta vel consuetudines.

Notandum est insuper ex veteri disciplina Ecclesiæ gallicanæ, minorum banna promulganda esse non solum in parochia ubi proprium habent domicilium, sed etiam in parochia parentum, tutorum, etc. Ita etiam codex civilis, art. 168.

Minores autem quoad matrimonium dicuntur viri qui vigesimum et quintum annum si habeant ascendentes, vel si non habeant ascendentes, vigesimum primum annum nondum compleverunt, et feminae post vigesimum primum annum completum, in quacunque hypothesis. Vide codicem civilem, art. 148 et seqq.

NOTA IV.

(Pag. 10, lin. 22, ad verb. *Episcopo.*)

in variis diœcesibus plus vel minus temporis requiritur, sed ordinariè saltem una dies integra post ultimam bannorum proclamationem antequam matrimonium celebrari possit. Et pariter longius vel brevius

intervallum exigitur ut denuò fieri debeant proclamationes si matrimonium non statim sequatur. De his consule statuta vel consuetudinem tuæ diocesis.

NOTA V.

(Pag. 18, lin. 6, ad verb. *Ferendæ sententiæ.*)

Præter hannorum ecclesiasticas proclamationes, aliæ insuper civiles ex codice novo requiruntur, quæ licet parochos non spectent, de iis tamen quædam hic notanda judicavimus.

1° Jure civili duæ tantum proclamationes requiruntur, quæ fieri debent ante januam domus communis ab officario publico, duabus dominicis diebus sese immediate subsequentibus. Insuper exemplar instrumenti proclamationem continentis ad valvas domus communis affixum maneat necesse est per totum tempus quod inter utramque intercedit. Matrimonium autem celebrari non potest ante diem tertium ab ultimâ proclamatione. Codex civilis, art. 63 et 64.

2° Denunciationes fieri debent in loco ubi uterque contrahentium habet domicilium, et etiam in loco domicilii præcedentis, si domicilium actuale non nisi per sex menses stabilatur, et insuper si contrahentes sint minores, in domicilio eorum sub quorum potestate constituuntur. Art. 166 et seqq.

3° Si intra annum ab ultimâ proclamatione matrimonium non celebratur, iterandæ sunt proclamationes. Art. 65.

4° Unius tantum proclamationis dispensatio obtineri potest. Art. 166. Hæc autem dispensatio per procuratorem regium obtinetur.

5° Vulgo censent jurisperiti proclamationes civiles non præcipi sub pœnâ nullitatis.

NOTA VI.

(Pag. 25, lin. 12, ad verb. *Legalis.*)

Cum non vigentem olim in Galliis adoptionem codex novus introduxit, dubium occurrit utrum cum eâ revixerint impedimenta ecclesiastica. Porro circa hoc disputatur inter theologos; unde matrimonium non esset celebrandum nisi prius obtentâ dispensatione. Notandum est autem impedimenta ecclesiastica quæ ex adoptione proveniunt non consentire cum impedimentis novâ lege statutis. De his vide quæ infra dicentur ubi de impedimentis civilibus.

NOTA VII.

(Pag. 27, lin. 8, ad verb. *Tertiò.*)

Jus civile eodem modo gradus consanguinitatis computat in lineâ rectâ quàm jus canonicum: multum vero ab eo differt in computandis gradibus in lineâ collateralis. Tot enim numerat gradus quot sunt personæ ascendendo ad stipitem et ab hoc descendendo, dempto tamen stipite. Unde fratres sunt inter se in secundo gradu, avunculus et nepos in tertio, consobrini germani in quarto et sic deinceps. Ita cod. civ. art. 738.

NOTA VIII.

(Pag. 32, lin. 20, ad verb. *Subsecuta sit.*)

Cum attentatio matrimonii sive ante, sive post adulterium, sed durante matrimonio legitimo, impedimentum constituat, inde sequitur eos qui post divortium legale, priori non obstante matrimonio, aliud contraxerunt et copulam habuerunt, non posse in posterum simul jungi quin impedimenti dispensationem obtineant.

NOTA IX.

(Pag. 49, lin. 45, ad verb. *In casu necessitatis.*)

Quamvis auctor generatim affirmet cum aliis theologis matrimonium sine paracho contractum, etiam in casu necessitatis, invalidum esse, ubi tridentina lex viget, certum tamen videtur legem hanc non obligare cum adest moralis impossibilitas parochum adeundi, v. gr. tempore persecutionis; et ita pluries à SS. PP. responsum est pro tempore perturbationis gallicanæ. Si tamen haberi posset alius sacerdos à paracho vel ab ordinario deputatus, absque dubio adeundus esset; imo quidam putant idem dicendum, si posset alius sacerdos haberi, quamvis non deputatus. Sed in his casibus semper requiritur præsentia testium.

Ex his sequitur matrimonia inita tempore persecutionis gallicanæ, coram solo magistratu vel sacerdote intruso, fuisse invalida quotiescumque possibilis erat recursus ad parochum legitimum vel ad alium sacerdotem deputatum. Quæ autem fiebant apud parochum titularem quamvis schismaticum valida erant, sed illicita, modo tamen contrahentes domicilium habuerint in territorio quod parochiam illius constituerebat ante novam civilem circumscriptionem. Ratio est quia illi parochi suum titulum non amiserant per juramentum.

NOTA X.

(Pag. 51, lin. 45, ad verb. *Gravi.*)

Quæ ab auctore dicuntur de paracho validè matrimoniis assistente, quamvis id ipsi fuerit ab episcopo justè interdictum, non debent intelligi de paracho *succursali*, cum iste non habeat nisi jurisdictionem ad nutum episcopi revocabilem.

NOTA XI.

(Pag. 55, lin. 5, ad verb. *Contrahendi.*)

Antequam vagorum banna proclamantur, non solum certus esse debet parochus eos esse liberos, sed insuper ab iis exquirere debet instrumenta authentica quibus constet de eorum baptismo, ætate, loco nativitatis, de consensu vel morte parentum, etc. Idem exigendum pariter à militibus, pro quibus aliandè necessaria est superiorum militarium licentia. Disputatur autem utrum matrimonium illorum

valide celebrari possit coram exercitibus capellanis saltem ubi degunt in regionibus catholicis, ac proinde obtinenda foret licentia parochi loci.

NOTA XII.

(Pag. 56, lin. 15, ad verb. *In domibus herorum.*)

Non eadem est omnium dioceseon disciplina quoad tempus requisitum et alias condiciones ut domicilium sufficiens acquiratur ad matrimonium contrahendum. Hinc consulendæ sunt leges vel consuetudines locorum.

In nonnullis dioceseibus, dispositiones codicis civilis adoptatæ fuerunt. Porro juxta codicem civilem, art. 74, domicilium acquiritur pro matrimonio, si quis constanter habitet in eodem loco per sex menses. Et id verum est ex jurisperitorum interpretatione, quamvis intentionem non habeat illuc domicilium transferendi. Unde matrimonium ibi valide contrahi potest, sicut etiam tunc valide contrahitur in domicilio propriè dicto. Illud autem domicilium propriè dictum in eo loco est ubi quisque præcipuam habitationis et negotiorum sedem fixit. Minores autem illud domicilium habent apud patrem et matrem vel tutorem, quamvis etiam illi contrahere possint in domicilio facti, post sufficientem habitationem, ut docent jurisperiti. Vide cod. civ. art. 102 et seqq.

Si verò non satis constet de sufficienti domicilio, propter incertam diocesis disciplinam, petenda est ab alterius domicilii paracho licentia.

NOTA XIII.

(Pag. 66, lin. 28, ad verb. *Ne coactæ nubant.*)

Admittunt communiter theologi gallicani raptum seductionis etiam impedimentum constituere. Unde quamvis hæc sententia non omnino firmis rationibus innitatur, cum sit tamen probabilis et tutior, huic in praxi standum est.

NOTA XIV.

(Pag. 80, lin. 44, ad verb. *A nuptiis desistere.*)

Præter casus apud auctorem memoratos in quibus episcopi jure communi dispensare possunt, tenent insuper episcopi per plures ex usu et præscriptione legitima, facultatem in aliis quibusdam impedimentis dispensandi. Usus autem ille varius est ac proinde non omnes eandem et æqualem habent facultatem.

NOTA XV.

(Pag. 92, lin. 17, ad verb. *Dirigendæ.*)

Præter canonica impedimenta de quibus apud auctorem disseritur, quædam sunt in Galliis lege civili introducta, quorum notitiam compe-

tentem parochos habere necesse est, cum hæc ad praxim referant et gravium sæpe difficultatum occasionem præbere possint. De iis ergo quædam maxime scitu necessaria hic annotare opportunum duximus. Hæc autem impedimenta sunt sequentia:

I. *Error.* Illud juris naturalis impedimentum expressè agnoscit codex civilis; sed non ultra naturæ limites illud extendit, proindeque standum est regulis apud auctorem expositis. De illius autem effectu quædam in lege adduntur quæ sedulo notanda sunt.

ART. 180. Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur.

ART. 181. Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté ou que l'erreur a été par lui reconnue.

II. *Conditio.* Cum in Galliis servitus proprietate locum habere non possit, hic tantum quæstio est de civiliter mortuis. Porro in lege nova matrimonia civiliter mortuorum nulla omnino quoad effectus civiles declarantur. Ita codex civilis, art. 25. Non autem irrita sunt quoad vinculum, quia mortuis civiliter aufertur tantummodo conditio civilis non autem naturalis, ideoque possunt ii validè inire omnes juris naturæ contractus. Patet etiam quod error circa conditionem civiliter mortui matrimonium non dirimeret quoad vinculum, siquidem error personæ non autem qualitatum in lege reputatur impedimentum dirimens. Imo censent plures jurisperiti quod sive parti bonæ fide contrahenti, sive etiam proli civiles effectus concederentur. Ita etiam judicavit curia suprema. Arrêt de la cour de Cassat. du 6 janv. 1816.

III. *Cognatio.* Duplex in lege cognatio agnoscitur, alia naturalis, alia legalis. Utraque parit civile impedimentum.

De cognatione naturali hæc in codice statuuntur.

ART. 161. En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendans et descendans légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne.

ART. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré.

ART. 163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu.

Ultimus autem hic articulus intelligi debet de proavunculo et pronepote, gallicè *le grand oncle et la petite nièce*. Ita declaratio consilii status, die 17 maii anni 1808 approbata, quæ proinde vim legis habet. Utrum autem comprehendat solummodo amitam et nepotem, avunculum et neptem legitimos, an etiam merè naturales, non consentiunt jurisperiti. Ex duobus autem prioribus articulis matrimonium inter ascendentes et descendentes, inter fratres et sorores merè naturales invalidum esse putat Delvincourt, licet cognatio non legaliter agnita foret, quia lex generaliter loquitur et aliunde legalis agnitio consanguinitatem probat, sed non illam efficit.

De cognatione legali sic in codice statuuntur:

ART. 348. L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits; néanmoins le mariage est prohibé, — Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendans; — Entre les enfans adoptifs du même indi-

vidu : — Entre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant : — Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

IV. *Crimen*. Adulterium olim, si divortium propter hanc causam pronuntiatus fuerat, matrimonium inter complices in perpetuum dirimebat, ne ad adulterium spe matrimonii incitarentur. Unde illi quorum matrimonium vigente lege de divortio sic dissolutum est, etiam nunc cum suo complice contrahere non possunt. Vide cod. civ. art. 298.

V. *Metus*. Impedimentum quod ex metu nascitur agnoscit etiam lex civilis. Metus autem impedimentum constituit cum malum grave et imminens timetur, sive illud imminet ipsi contrahenti, sive ejus ascendentibus aut descendantibus, sive metus incutitur ab uno contrahentium, sive à tertiâ personâ. A quo autem et quando matrimonii nullitas postulari debeat, vide in articulis quos retulimus, ubi de errore.

VI. *Ligamen*. Matrimonium valide contractum cum formalitatibus lege definitis impedimentum est dirimens; et qui hoc matrimonio nondum dissoluto aliud attentaret, penâ triremium plecteretur.

ART. 147. On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

ART. 188. L'époux au préjudice duquel a été contracté un second mariage, peut en demander la nullité, du vivant même de l'époux qui était engagé avec lui.

ART. 189. Si les nouveaux époux opposent la nullité du premier mariage, la validité ou la nullité de ce mariage doit être jugée préalablement.

ART. 340. Quiconque étant engagé dans les liens du mariage en aura contracté un autre avant la dissolution du précédent, sera puni de la peine des travaux forcés à temps.

L'officier public qui aura prêté son ministère à ce mariage, connaissant l'existence du précédent, sera condamné à la même peine.

Etiam post dissolutionem sui matrimonii mulier aliud inire non potest nisi decem menses effluxerint. Controvertitur autem utrum hæc prohibitio penam nullitatis importet.

ART. 228. La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent.

VII. *Affinitas*. Quæ de affinitate codex civilis statuerit jam vidimus ubi de cognatione. Hic autem notandum est 1.º affinitatem locum habere in foro civili, licet matrimonium consummatum non fuerit; 2.º illam, juxta quosdam, oriri etiam ex commercio illicito; 3.º tandem matrimonium juxta plures, non dirimi inter avunculum et neptem, vel amitam et nepotem, si non sint consanguinei, sed tantum affinitate conjuncti.

VIII. *Ætas*. Vir sive mulier ante certam ætatem matrimonium civiliter contrahere non possunt. Hæc ætas autem non eadem est quam quæ jure canonico requiritur.

ART. 144. L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage.

ART. 185. Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore l'âge requis, ou dont l'un des deux n'avait point atteint cet âge, ne peut plus être attaqué, 1.º lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou les époux ont atteint l'âge compétent; 2.º lorsque la femme qui n'avait point cet âge a conçu avant l'échéance de six mois.

ART. 186. Le père, la mère, les ascendans et la famille qui ont consenti au mariage contracté dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité.

IX. *Defectus consensu patrum*. Filii sive legitimi, sive naturales, item et filie ante majoritatem adeptam matrimonium valide contrahere non possunt absque consensu parentum. De illius consensu necessitate ita statuitur in codice civili.

ART. 148. Le fils qui n'a pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère : en cas de dissentiment, le consentement du père suffit.

ART. 149. Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

ART. 150. Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeux et aïeules les remplacent : s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suffit du consentement de l'aïeul.

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement.

ART. 160. S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeux ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt-un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille.

Adepta autem majoritate, quæ, ut videre est in articulis præcedentibus, varia est in ordine ad matrimonium, pro variis circumstantiis, filii aut filie consensum parentum saltem petere debent per actum obsequiosum antequam matrimonium contrahant. Hos autem actus obsequiosos non requiri sub penâ nullitatis apud omnes constat. Vide, si lubet, codicem civilem, art. 151 et seqq.

ART. 158. Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 152, 153, 154 et 155, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfans naturels légalement reconnus.

ART. 159. L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur ad hoc qui lui sera nommé.

Nullitas matrimonii à minore contracti absque consensu requisito parentum, etc., non potest invocari nisi ab iis quorum erat consensum dare vel à sponso qui consensu indigebat.

ART. 182. Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendans, ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être attaqué que par ceux dont le consentement était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement.

ART. 183. L'action en nullité ne peut plus être intentée ni par les époux, ni par les parens dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par ceux dont le consentement était nécessaire, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par l'époux, lorsqu'il s'est

écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage.

X. *Clandestinitas*. Matrimonium clandestinum jure civili sicut canonico invalidum est. Tria autem præcipue requiruntur ad vitandam clandestinitatem; 1.º Bannorum proclamatio; 2.º præsentia magistratûs et testium; 3.º publicitas celebrationis.

De bannorum proclamationibus jam supra diximus ex consensu jurisperitorum eas non requiri sub pœnâ nullitatis, nisi tamen conjugium à Gallis extra regnum iniatur, ut plures opinantur et probabiliter infertur ex art. 170 Codicis civilis.

ART. 170. Le mariage contracté en pays étranger entre Français, et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans le pays, pourvu qu'il ait été précédé des publications prescrites par l'article 63, au titre des *Actes de l'état civil*, et que le Français n'ait point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre précédent.

Quantum ad præsentiam magistratûs constat eam omnino necessariam esse ad matrimonii validitatem.

ART. 165. Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des deux parties.

ART. 191. Tout mariage qui n'a point été contracté publiquement, et qui n'a point été célébré devant l'officier public compétent, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendants, et par tous ceux qui y ont un intérêt né et actuel, ainsi que par le ministère public.

Quid intelligatur nomine domicilii in ordine ad matrimonium jam supra dictum est.

Testes requisiti debent esse numero quatuor, masculini sexûs et ætate majores. Attamen vulgò tenetur duos tantum sufficere ad validitatem matrimonii, et ita Gratianopoli judicatum est anno 1817.

Publicitatem celebrationis requiri etiam certum est ad matrimonii validitatem. Quid autem constituat publicitatem lex non definit, nec consentiant jurisperiti. Censet D. Proudhon sufficere præsentiam officarii publici et testium requisitorum; alii autem probabilius volunt necessarium esse ut quicumque voluerit adesse possit. Insuper matrimonium celebrari debet in *domo communi*, an autem id requiratur sub pœnâ nullitatis disputatur inter jurisperitos. Vulgò tamen admittitur pendere hoc à variis circumstantiis quæ ad judicium arbitrium relinquuntur. Fieri enim potest ut celebratio matrimonii licet in alio loco facta satis publica fuerit, et tunc sine dubio validum censeretur ut pluries a tribunalibus judicatum est, et imprimis à curiâ supremâ anno 1807.

Circa impedimenta civilia notandum est 1.º ea omnia quæ personalem incapacitatem constituunt, qualia sunt defectus ætatis, libertatis aut consensûs paterni, ligamen, affinitas, consanguinitas, matrimonium Gallorum dirimere quocumque ierint, ut constat tum ex art. 170 antea citato; tum ex art. 3 in quo expresse statuitur Gallos ubicumque etiam extra regnum affici et regi legibus circa statum et capacitatem personarum. Unde matrimonium cum his impedimentis apud externas regiones contractum nihilominus invalidum judicaretur. Excipe tamen si quis Gallus esse et reputari desinat, v. gr. domicilium extra regnum transferendo sine intentione reditûs.

2.º Tria sunt impedimenta de quibus à rege dispensari potest, scilicet

defectus ætatis, ex art. 145; consanguinitas sive inter avunculum et nepotem, sive inter amitam et nepotem ex art. 164; tandem affinitas in linea collateralis, Gallicè *entre beaux-frères et belles-sœurs*, ex lege anni 1832. Illæ autem dispensationes per procuratorem regium postulari debent.

3.º Nullitas matrimonii ob impedimenta civilia non semper ejusdem naturæ est. Aliquando enim post certum temporis lapsum vel positis quibusdam circumstantiis, hæc nullitas invocari non potest, ut videre est pro impedimentis erroris, violentiæ, et ex defectu ætatis aut consensûs paterni. Tunc enim elapso tempore et positis circumstantiis impedimenta vi legis ipsius relaxantur, et matrimonium vi consensûs perseverantis fit validum, quia jam observatis solemnitatibus ordinariis, nullas alias lex requirit. Aliquando etiam nullitas invocari non potest nisi à certis personis, ut pariter videre est in art. 180 et sequentibus. In aliis autem casibus nullitas non cessat nisi cessante causâ vel per dispensationem; et ab omnibus quorum interest potest invocari.

ART. 184. Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public.

ART. 190. Le procureur du roi, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer.

Idem pro clandestinitate statuitur in art. 191 quem supra retulimus.

4.º Impedimenta civilia, ut cuique patebit, non eadem sunt quam impedimenta canonica. Ex his enim plura lex omisit; alia non eodem modo definit; quedam etiam superaddidit. Hic ergo quæri potest utrum matrimonium cum impedimento merè civili contractum, invalidum sit etiam quoad forum conscientiæ. Circa hoc Theologi hodierni disputant. Attamen probabilior videtur sententia affirmans, quia ex una parte principes posse impedimenta vere dirimentia constituere satis communiter admittitur, et ex alia parte codex civilis verba usurpat adeo absoluta ut nulli dubium esse possit quin legislatores fœdus etiam naturale irritare voluerint. Quidquid sit, hæc sententia saltem in praxi certò tenenda est utpote probabilis et tutior. Unde 1.º fideles tenentur in conscientia coram magistratu civili contrahere; tum quia lex civilis id præcipit sub pœnâ nullitatis, tum quia, si matrimonium coram Ecclesiâ tantum iurent, possent aliud etiam coram officario publico contrahere, ex quo gravia scandala orirentur. Aliundè sub gravissimâ pœna parochis prohibetur ne suum ministerium præstent iis qui coram magistratu civili nondum contraxerunt; 2.º Parochi benedictionem nuptialem iis impertire non debent quos sciunt civili impedimento irrelitos, etsi jam civiliter contraxissent, nisi postquam nullitas amplius invocari non potest; sive quia matrimonium probabiliter invalidum esset etiam in foro conscientiæ, sive quia posset civiliter dissolvi, ex quo, ut jam diximus, scandala vel alia mala orirentur.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

NOTA XVI.

(Pag. 104, lin. 3, ad verb. *Exemptio.*)

Quæ apud auctorem de regularium exemptione leguntur, in Galliis locum non habent, cum apud nos monasteria et religiosi episcoporum jurisdictioni subiciantur. Imò jam ex veteri disciplina olim receptum erat ut censure ab episcopis in religiosos ferri possint propter causas regimen diœcesis spectantes, v. gr., si religiosi confessiones secularium audirent vel à casibus reservatis absolverent, non obtenta episcopi facultate.

NOTA XVII.

(Pag. 124, lin. 16, ad verb. *Omnes censuras.*)

Quamvis juxta plures Theologos quilibet sacerdos approbatus possit à censuris non reservatis absolvere etiam extra confessionem, in Galliis tamen usus est contrarius. Notandum insuper quòd si censura ad forum contentiosum deducta sit, simplex sacerdos ab eà non possit absolvere.

NOTA XVIII.

(Pag. 125, lin. 34, ad verb. *Non potest adiri.*)

In quibusdam diœcesibus ex usu possunt episcopi absolvere à censuris papalibus modo non sint notoriæ notorietate juris, id est in foro externo sufficienter comprobatae; in aliis vero non possunt si notoriæ sint etiam sola notorietate facti. De iis consuli debent locorum consuetudines et statuta.

NOTA XIX.

(Pag. 127, lin. 11, ad verb. *Titulum habeant.*)

Quamvis concilium Tridentinum in Galliis quoad omnia non fuerit receptum, episcopi tamen ex usu et præscriptione legitimâ, facultatem obtinent ab eo concessam quoad casus occultos. Imò communiter a theologis gallis admittitur episcopos et vicarios generales hanc facultatem aliis sacerdotibus delegare posse.

NOTA XX.

(Pag. 127, lin. 41, ad verb. *In ea reservatos.*)

Bulla Cœnæ in Galliis recepta non est, ac proinde juri communi et legitimis stare licet consuetudinibus. Episcopi autem apud nos non tan-

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

tum per se, sed etiam per vicarios generales, imò et per delegatos, ab hæresi etiam publicâ sive pro foro interno, sive pro externo absolvere consueverunt; quod quidem per longam et legitimam præscriptionem vini juris obtinuisse censetur.

NOTA XXI.

(Pag. 131, lin. 40, ad verb. *Exigilur persona.*)

Quamvis jure communi præcipiatur absolutis ab episcopo vel ejus delegato, ut cessante impedimento ad sedem apostolicam se præsentent, usus tamen contrarius in Galliis prævaluit. Unde sic absoluti ab omni obligatione et pœnâ eximuntur præter impositam satisfactionem; nec ob negligentiam vel omissionem sese præsentandi in eandem censuram reincident, nisi qui hos absolvit hanc obligationem expresse imposuerit et sub pœna reincidenti. Hæc tamen et alia de usu Galliarum generali sic intelligi debent ut semper excipiantur aliquæ forsitan diœceses ubi alia vigeret disciplina specialis. Notandum insuper quod etiam in Galliis adsit obligatio sese præsentandi ad episcopum, sed non sub pœnâ reincidenti, pro pœnitente qui in casu necessitatis à censurâ reservatâ absolutus fuit à sacerdote pro alio casu facultatem non habente.

NOTA XXII.

(Pag. 156, lin. 2, ad verb. *Est vitandus.*)

In Galliis disciplina generalis conformis est huic sententiæ quæ tenet clericum percussorem non esse vitandum nisi fuerit juridice convictus.

NOTA XXIII.

(Pag. 170, lin. 25, ad verb. *Possit ipse.*)

Quæ apud auctorem leguntur de officiis sæcularibus, nempe iudicis, advocati, procuratoris, testis, tutoris, etc., quibus privari contendit excommunicatum vitandum, non recepta sunt in Galliis ubi jam a longo tempore viget contraria consuetudo.

NOTA XXIV.

(Pag. 180, lin. 4, ad verb. *Excommunicatio major.*)

Non omnes excommunicationes quæ apud auctorem recensentur, sive tanquam non reservatæ, sive tanquam Episcopis aut S. Pontifici reservatæ, in Galliis vim obtinent. Quædam enim vel nunquam admittæ fuerunt, vel desuetudine abrogatæ sunt. Quæ autem vigent et quæ reservantur non eadem sunt in omnibus diœcesibus. Quapropter ab iis recensendis abstinemus. Inter censuras non reservatas quænam adhuc vigeant non necesse est ut perfecte sciant confessarii, nisi quantum ad eos spectat et ne has incurrant; nam alios ab his absolvere possunt confessarii quilibet approbati; alia autem quæ in variis diœcesibus vel episcopis vel S. Pontifici reservantur, ordinariè notatas reperire est in

ritualibus aut statutis aut litteris approbatoriis; quæ igitur à confessoribus sedulo consulenda sunt. Hæc dicta sint non solum de excommunicatione, sed etiam de aliis censuris.

Quoad excommunicationes in bullâ Cæne contentas, licet hæc bulla non recepta sit in Galliâ, quædam tamen ex eis etiam apud nos vigent, sed tantummodo vi juris communis, ac proinde cum solis conditionibus ab eo vel consuetudine determinatis.

NOTA XXV.

(Pag. 273, lin. 2, ad verb. *In hæresi decessisse.*)

In Galliis hæretici, juxta multos, non habentur irregulares; id saltem videtur certum de hæreticorum filiis, qui promoventur ad ordines absque dispensatione. Quantum ad carnifices, constat eos esse irregulares, non ob infamiam præcisæ, sed ex defectu lenitatis. Macellarii autem, comedii, tabernarii publici, etc. vulgo habentur ut irregulares ex defectu famæ.

NOTA XXVI.

(Pag. 313, lin. 5, ad verb. *Adjuvant.*)

Licet ex jure communi vetitum sit clericis in sacris constitutis ne se intromittant in causam sanguinis, vulgo tamen in Galliis eximuntur tum à peccato, tum ab irregularitate clericum qui contra reum testificatur, non sponte sua, sed ob præceptum judicis.

Quoad illos cives qui de rei culpabilitate pronuntiant, gallice *les Jurés*, quamvis quidam putent eos esse irregulares, id tamen dubium videtur, quia non voluntarie munus cooperationis suscipiunt.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

QUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III. — De Impedimentis Matrimonii. Pag. 1

978. Impedimenta alia sunt impediencia, alia dirimentia. 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. 980. Quis possit ea constituere. Dubitatur 1. An Episcopi. 981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.

DUBIUM I. — Quæ sint impedimenta impediencia tantum. 2

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc. 983. II. Tempus feriarum, quæ prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. 984. Dubitatur 1. An tunc liceat consummare. Dubitatur 2. An liceat consummare ante Benedictionem. 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scilicet incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dubitatur 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. 987. Dubitatur 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dubitatur 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum. 988. Impedit etiam Matrimonium. I. Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis. 989. III. Omissio denunciationum. 990. Dubitatur 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denuntiatio omittatur. 991. Dubitatur 2. An denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa. Dubitatur 3. In qua Parochia debeant fieri. 992. Dubitatur 4. In quibus diebus festis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus. 993. Quando sint repetendæ. 994. De obligatione denunciandi impedimenta. 995. Dubitatur 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit. 996. Dubitatur 2. An unus testis de impedimento impediatur Matrimonium. 997. Requisita ut talis testis impediatur. 998. Dubitatur 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. 999. An fama impediatur Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti. 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento. 1002. Dubitatur 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Du-

intervallum exigitur ut denuò fieri debeant proclamationes si matrimonium non statim sequatur. De his consule statuta vel consuetudinem tuæ diocesis.

NOTA V.

(Pag. 18, lin. 6, ad verb. *Ferendæ sententiæ.*)

Præter hannonum ecclesiasticas proclamationes, aliæ insuper civiles ex codice novo requiruntur, quæ licet parochos non spectent, de iis tamen quædam hic notanda judicavimus.

1° Jure civili duæ tantum proclamationes requiruntur, quæ fieri debent ante januam domus communis ab officario publico, duabus dominicis diebus sese immediate subsequentibus. Insuper exemplar instrumenti proclamationem continentis ad valvas domus communis affixum maneat necesse est per totum tempus quod inter utramque intercedit. Matrimonium autem celebrari non potest ante diem tertium ab ultimâ proclamatione. Codex civilis, art. 63 et 64.

2° Denunciationes fieri debent in loco ubi uterque contrahentium habet domicilium, et etiam in loco domicilii præcedentis, si domicilium actuale non nisi per sex menses stabiliatur, et insuper si contrahentes sint minores, in domicilio eorum sub quorum potestate constituuntur. Art. 166 et seqq.

3° Si intra annum ab ultimâ proclamatione matrimonium non celebratur, iterandæ sunt proclamationes. Art. 65.

4° Unius tantum proclamationis dispensatio obtineri potest. Art. 166. Hæc autem dispensatio per procuratorem regium obtinetur.

5° Vulgo censent jurisperiti proclamationes civiles non præcipi sub pœnâ nullitatis.

NOTA VI.

(Pag. 25, lin. 12, ad verb. *Legalis.*)

Cum non vigentem olim in Galliis adoptionem codex novus introduxit, dubium occurrit utrum cum eâ revixerint impedimenta ecclesiastica. Porro circa hoc disputatur inter theologos; unde matrimonium non esset celebrandum nisi prius obtentâ dispensatione. Notandum est autem impedimenta ecclesiastica quæ ex adoptione proveniunt non consentire cum impedimentis novâ lege statutis. De his vide quæ infra dicentur ubi de impedimentis civilibus.

NOTA VII.

(Pag. 27, lin. 8, ad verb. *Tertiò.*)

Jus civile eodem modo gradus consanguinitatis computat in lineâ rectâ quàm jus canonicum: multum vero ab eo differt in computandis gradibus in lineâ collateralis. Tot enim numerat gradus quot sunt personæ ascendendo ad stipitem et ab hoc descendendo, dempto tamen stipite. Unde fratres sunt inter se in secundo gradu, avunculus et nepos in tertio, consobrini germani in quarto et sic deinceps. Ita cod. civ. art. 738.

NOTA VIII.

(Pag. 32, lin. 20, ad verb. *Subsecuta sit.*)

Cum attentatio matrimonii sive ante, sive post adulterium, sed durante matrimonio legitimo, impedimentum constituat, inde sequitur eos qui post divortium legale, priori non obstante matrimonio, aliud contraxerunt et copulam habuerunt, non posse in posterum simul jungi quin impedimenti dispensationem obtineant.

NOTA IX.

(Pag. 49, lin. 45, ad verb. *In casu necessitatis.*)

Quamvis auctor generatim affirmet cum aliis theologis matrimonium sine paracho contractum, etiam in casu necessitatis, invalidum esse, ubi tridentina lex viget, certum tamen videtur legem hanc non obligare cum adest moralis impossibilitas parochum adeundi, v. gr. tempore persecutionis; et ita pluries à SS. PP. responsum est pro tempore perturbationis gallicanæ. Si tamen haberi posset alius sacerdos à paracho vel ab ordinario deputatus, absque dubio adeundus esset; imo quidam putant idem dicendum, si posset alius sacerdos haberi, quamvis non deputatus. Sed in his casibus semper requiritur præsentia testium.

Ex his sequitur matrimonia inita tempore persecutionis gallicanæ, coram solo magistratu vel sacerdote intruso, fuisse invalida quotiescumque possibilis erat recursus ad parochum legitimum vel ad alium sacerdotem deputatum. Quæ autem fiebant apud parochum titularem quamvis schismaticum valida erant, sed illicita, modo tamen contrahentes domicilium habuerint in territorio quod parochiam illius constituerebat ante novam civilem circumscriptionem. Ratio est quia illi parochi suum titulum non amiserant per juramentum.

NOTA X.

(Pag. 51, lin. 45, ad verb. *Gravi.*)

Quæ ab auctore dicuntur de paracho validè matrimoniis assistente, quamvis id ipsi fuerit ab episcopo justè interdictum, non debent intelligi de paracho *succursali*, cum iste non habeat nisi jurisdictionem ad nutum episcopi revocabilem.

NOTA XI.

(Pag. 55, lin. 5, ad verb. *Contrahendi.*)

Antequam vagorum banna proclamantur, non solum certus esse debet parochus eos esse liberos, sed insuper ab iis exquirere debet instrumenta authentica quibus constet de eorum baptismo, ætate, loco nativitat, de consensu vel morte parentum, etc. Idem exigendum pariter à militibus, pro quibus aliandè necessaria est superiorum militarium licentia. Disputatur autem utrum matrimonium illorum

valide celebrari possit coram exercitibus capellanis saltem ubi degunt in regionibus catholicis, ac proinde obtinenda foret licentia parochi loci.

NOTA XII.

(Pag. 56, lin. 15, ad verb. *In domibus herorum.*)

Non eadem est omnium dioceseon disciplina quoad tempus requisitum et alias condiciones ut domicilium sufficiens acquiratur ad matrimonium contrahendum. Hinc consulendæ sunt leges vel consuetudines locorum.

In nonnullis dioceseibus, dispositiones codicis civilis adoptatæ fuerunt. Porro juxta codicem civilem, art. 74, domicilium acquiritur pro matrimonio, si quis constanter habitet in eodem loco per sex menses. Et id verum est ex jurisperitorum interpretatione, quamvis intentionem non habeat illuc domicilium transferendi. Unde matrimonium ibi valide contrahi potest, sicut etiam tunc valide contrahitur in domicilio propriè dicto. Illud autem domicilium propriè dictum in eo loco est ubi quisque præcipuam habitationis et negotiorum sedem fixit. Minores autem illud domicilium habent apud patrem et matrem vel tutorem, quamvis etiam illi contrahere possint in domicilio facti, post sufficientem habitationem, ut docent jurisperiti. Vide cod. civ. art. 102 et seqq.

Si verò non satis constet de sufficienti domicilio, propter incertam diocesis disciplinam, petenda est ab alterius domicilii paracho licentia.

NOTA XIII.

(Pag. 66, lin. 28, ad verb. *Ne coactæ nubant.*)

Admittunt communiter theologi gallicani raptum seductionis etiam impedimentum constituere. Unde quamvis hæc sententia non omnino firmis rationibus innitatur, cum sit tamen probabilis et tutior, huic in praxi standum est.

NOTA XIV.

(Pag. 80, lin. 44, ad verb. *A nuptiis desistere.*)

Præter casus apud auctorem memoratos in quibus episcopi jure communi dispensare possunt, tenent insuper episcopi per plures ex usu et præscriptione legitima, facultatem in aliis quibusdam impedimentis dispensandi. Usus autem ille varius est ac proinde non omnes eandem et æqualem habent facultatem.

NOTA XV.

(Pag. 92, lin. 17, ad verb. *Dirigendæ.*)

Præter canonica impedimenta de quibus apud auctorem disseritur, quædam sunt in Galliis lege civili introducta, quorum notitiam compe-

tentem parochos habere necesse est, cum hæc ad praxim referant et gravium sæpe difficultatum occasionem præbere possint. De iis ergo quædam maxime scitu necessaria hic annotare opportunum duximus. Hæc autem impedimenta sunt sequentia:

I. *Error.* Illud juris naturalis impedimentum expressè agnoscit codex civilis; sed non ultra naturæ limites illud extendit, proindeque standum est regulis apud auctorem expositis. De illius autem effectu quædam in lege adduntur quæ sedulo notanda sunt.

ART. 180. Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur.

ART. 181. Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté ou que l'erreur a été par lui reconnue.

II. *Conditio.* Cum in Galliis servitus proprietate locum habere non possit, hic tantum quæstio est de civiliter mortuis. Porro in lege nova matrimonia civiliter mortuorum nulla omnino quoad effectus civiles declarantur. Ita codex civilis, art. 25. Non autem irrita sunt quoad vinculum, quia mortuis civiliter aufertur tantummodo conditio civilis non autem naturalis, ideoque possunt ii validè inire omnes juris naturæ contractus. Patet etiam quod error circa conditionem civiliter mortui matrimonium non dirimeret quoad vinculum, siquidem error personæ non autem qualitatum in lege reputatur impedimentum dirimens. Imo censent plures jurisperiti quod sive parti bonæ fide contrahenti, sive etiam proli civiles effectus concederentur. Ita etiam judicavit curia suprema. Arrêt de la cour de Cassat. du 6 janv. 1816.

III. *Cognatio.* Duplex in lege cognatio agnoscitur, alia naturalis, alia legalis. Utraque parit civile impedimentum.

De cognatione naturali hæc in codice statuuntur.

ART. 161. En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendans et descendans légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne.

ART. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré.

ART. 163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu.

Ultimus autem hic articulus intelligi debet de proavunculo et pronepote, gallicè *le grand oncle et la petite nièce*. Ita declaratio consilii status, die 17 maii anni 1808 approbata, quæ proinde vim legis habet. Utrum autem comprehendat solummodo amitam et nepotem, avunculum et neptem legitimos, an etiam merè naturales, non consentiunt jurisperiti. Ex duobus autem prioribus articulis matrimonium inter ascendentes et descendentes, inter fratres et sorores merè naturales invalidum esse putat Delvincourt, licet cognatio non legaliter agnita foret, quia lex generaliter loquitur et aliunde legalis agnitio consanguinitatem probat, sed non illam efficit.

De cognatione legali sic in codice statuuntur:

ART. 348. L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits; néanmoins le mariage est prohibé, — Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendans; — Entre les enfans adoptifs du même indi-

vidu : — Entre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant : — Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

IV. *Crimen*. Adulterium olim, si divortium propter hanc causam pronuntiatus fuerat, matrimonium inter complices in perpetuum dirimebat, ne ad adulterium spe matrimonii incitarentur. Unde illi quorum matrimonium vigente lege de divortio sic dissolutum est, etiam nunc cum suo complice contrahere non possunt. Vide cod. civ. art. 298.

V. *Metus*. Impedimentum quod ex metu nascitur agnoscit etiam lex civilis. Metus autem impedimentum constituit cum malum grave et imminens timetur, sive illud imminet ipsi contrahenti, sive ejus ascendentibus aut descendantibus, sive metus incutitur ab uno contrahentium, sive à tertiâ personâ. A quo autem et quando matrimonii nullitas postulari debeat, vide in articulis quos retulimus, ubi de errore.

VI. *Ligamen*. Matrimonium valide contractum cum formalitatibus lege definitis impedimentum est dirimens; et qui hoc matrimonio nondum dissoluto aliud attentaret, penâ triremium plecteretur.

ART. 147. On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

ART. 188. L'époux au préjudice duquel a été contracté un second mariage, peut en demander la nullité, du vivant même de l'époux qui était engagé avec lui.

ART. 189. Si les nouveaux époux opposent la nullité du premier mariage, la validité ou la nullité de ce mariage doit être jugée préalablement.

ART. 340. Quiconque étant engagé dans les liens du mariage en aura contracté un autre avant la dissolution du précédent, sera puni de la peine des travaux forcés à temps.

L'officier public qui aura prêté son ministère à ce mariage, connaissant l'existence du précédent, sera condamné à la même peine.

Etiam post dissolutionem sui matrimonii mulier aliud inire non potest nisi decem menses effluxerint. Controvertitur autem utrum hæc prohibitio penam nullitatis importet.

ART. 228. La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent.

VII. *Affinitas*. Quæ de affinitate codex civilis statuerit jam vidimus ubi de cognatione. Hic autem notandum est 1.º affinitatem locum habere in foro civili, licet matrimonium consummatum non fuerit; 2.º illam, juxta quosdam, oriri etiam ex commercio illicito; 3.º tandem matrimonium juxta plures, non dirimi inter avunculum et neptem, vel amitam et nepotem, si non sint consanguinei, sed tantum affinitate conjuncti.

VIII. *Ætas*. Vir sive mulier ante certam ætatem matrimonium civiliter contrahere non possunt. Hæc ætas autem non eadem est quam quæ jure canonico requiritur.

ART. 144. L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage.

ART. 185. Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore l'âge requis, ou dont l'un des deux n'avait point atteint cet âge, ne peut plus être attaqué, 1.º lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou les époux ont atteint l'âge compétent; 2.º lorsque la femme qui n'avait point cet âge a conçu avant l'échéance de six mois.

ART. 186. Le père, la mère, les ascendans et la famille qui ont consenti au mariage contracté dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité.

IX. *Defectus consensu patrum*. Filii sive legitimi, sive naturales, item et filie ante majoritatem adeptam matrimonium valide contrahere non possunt absque consensu parentum. De illius consensu necessitate ita statuitur in codice civili.

ART. 148. Le fils qui n'a pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère : en cas de dissentiment, le consentement du père suffit.

ART. 149. Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

ART. 150. Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeux et aïeules les remplacent : s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suffit du consentement de l'aïeul.

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement.

ART. 160. S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeux ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt-un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille.

Adepta autem majoritate, quæ, ut videre est in articulis præcedentibus, varia est in ordine ad matrimonium, pro variis circumstantiis, filii aut filie consensum parentum saltem petere debent per actum obsequiosum antequam matrimonium contrahant. Hos autem actus obsequiosos non requiri sub penâ nullitatis apud omnes constat. Vide, si lubet, codicem civilem, art. 151 et seqq.

ART. 158. Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 152, 153, 154 et 155, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfans naturels légalement reconnus.

ART. 159. L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur ad hoc qui lui sera nommé.

Nullitas matrimonii à minore contracti absque consensu requisito parentum, etc., non potest invocari nisi ab iis quorum erat consensum dare vel à sponso qui consensu indigebat.

ART. 182. Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendans, ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être attaqué que par ceux dont le consentement était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement.

ART. 183. L'action en nullité ne peut plus être intentée ni par les époux, ni par les parens dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par ceux dont le consentement était nécessaire, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par l'époux, lorsqu'il s'est

écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage.

X. *Clandestinitas*. Matrimonium clandestinum jure civili sicut canonico invalidum est. Tria autem præcipue requiruntur ad vitandam clandestinitatem; 1.º Bannorum proclamatio; 2.º præsentia magistratûs et testium; 3.º publicitas celebrationis.

De bannorum proclamationibus jam supra diximus ex consensu jurisperitorum eas non requiri sub pœnâ nullitatis, nisi tamen conjugium à Gallis extra regnum iniatur, ut plures opinantur et probabiliter infertur ex art. 170 Codicis civilis.

ART. 170. Le mariage contracté en pays étranger entre Français, et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans le pays, pourvu qu'il ait été précédé des publications prescrites par l'article 63, au titre des *Actes de l'état civil*, et que le Français n'ait point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre précédent.

Quantum ad præsentiam magistratûs constat eam omnino necessariam esse ad matrimonii validitatem.

ART. 165. Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des deux parties.

ART. 191. Tout mariage qui n'a point été contracté publiquement, et qui n'a point été célébré devant l'officier public compétent, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendants, et par tous ceux qui y ont un intérêt né et actuel, ainsi que par le ministère public.

Quid intelligatur nomine domicilii in ordine ad matrimonium jam supra dictum est.

Testes requisiti debent esse numero quatuor, masculini sexûs et ætate majores. Attamen vulgò tenetur duos tantum sufficere ad validitatem matrimonii, et ita Gratianopoli judicatum est anno 1817.

Publicitatem celebrationis requiri etiam certum est ad matrimonii validitatem. Quid autem constituat publicitatem lex non definit, nec consentiunt jurisperiti. Censet D. Proudhon sufficere præsentiam officarii publici et testium requisitorum; alii autem probabilius volunt necessarium esse ut quicumque voluerit adesse possit. Insuper matrimonium celebrari debet in *domo communi*, an autem id requiratur sub pœnâ nullitatis disputatur inter jurisperitos. Vulgò tamen admittitur pendere hoc à variis circumstantiis quæ ad judicium arbitrium relinquuntur. Fieri enim potest ut celebratio matrimonii licet in alio loco facta satis publica fuerit, et tunc sine dubio validum censeretur ut pluries a tribunalibus judicatum est, et imprimis à curiâ supremâ anno 1807.

Circa impedimenta civilia notandum est 1.º ea omnia quæ personalem incapacitatem constituunt, qualia sunt defectus ætatis, libertatis aut consensûs paterni, ligamen, affinitas, consanguinitas, matrimonium Gallorum dirimere quocumque ierint, ut constat tum ex art. 170 antea citato; tum ex art. 3 in quo expresse statuitur Gallos ubicumque etiam extra regnum affici et regi legibus circa statum et capacitatem personarum. Unde matrimonium cum his impedimentis apud externas regiones contractum nihilominus invalidum judicaretur. Excipe tamen si quis Gallus esse et reputari desinat, v. gr. domicilium extra regnum transferendo sine intentione reditûs.

2.º Tria sunt impedimenta de quibus à rege dispensari potest, scilicet

defectus ætatis, ex art. 145; consanguinitas sive inter avunculum et nepotem, sive inter amitam et nepotem ex art. 164; tandem affinitas in linea collateralis, Gallicè *entre beaux-frères et belles-sœurs*, ex lege anni 1832. Illæ autem dispensationes per procuratorem regium postulari debent.

3.º Nullitas matrimonii ob impedimenta civilia non semper ejusdem naturæ est. Aliquando enim post certum temporis lapsum vel positis quibusdam circumstantiis, hæc nullitas invocari non potest, ut videre est pro impedimentis erroris, violentiæ, et ex defectu ætatis aut consensûs paterni. Tunc enim elapso tempore et positis circumstantiis impedimenta vi legis ipsius relaxantur, et matrimonium vi consensûs perseverantis fit validum, quia jam observatis solemnitatibus ordinariis, nullas alias lex requirit. Aliquando etiam nullitas invocari non potest nisi à certis personis, ut pariter videre est in art. 180 et sequentibus. In aliis autem casibus nullitas non cessat nisi cessante causâ vel per dispensationem; et ab omnibus quorum interest potest invocari.

ART. 184. Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public.

ART. 190. Le procureur du roi, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer.

Idem pro clandestinitate statuitur in art. 191 quem supra retulimus.

4.º Impedimenta civilia, ut cuique patebit, non eadem sunt quam impedimenta canonica. Ex his enim plura lex omisit; alia non eodem modo definit; quedam etiam superaddidit. Hic ergo quæri potest utrum matrimonium cum impedimento merè civili contractum, invalidum sit etiam quoad forum conscientiæ. Circa hoc Theologi hodierni disputant. Attamen probabilior videtur sententia affirmans, quia ex una parte principes posse impedimenta vere dirimentia constituere satis communiter admittitur, et ex alia parte codex civilis verba usurpat adeo absoluta ut nulli dubium esse possit quin legislatores fœdus etiam naturale irritare voluerint. Quidquid sit, hæc sententia saltem in praxi certò tenenda est utpote probabilis et tutior. Unde 1.º fideles tenentur in conscientia coram magistratu civili contrahere; tum quia lex civilis id præcipit sub pœnâ nullitatis, tum quia, si matrimonium coram Ecclesiâ tantum iurent, possent aliud etiam coram officario publico contrahere, ex quo gravia scandala orirentur. Aliundè sub gravissimâ pœna parochis prohibetur ne suum ministerium præstent iis qui coram magistratu civili nondum contraxerunt; 2.º Parochi benedictionem nuptialem iis impertire non debent quos sciunt civili impedimento irrelitos, etsi jam civiliter contraxissent, nisi postquam nullitas amplius invocari non potest; sive quia matrimonium probabiliter invalidum esset etiam in foro conscientiæ, sive quia posset civiliter dissolvi, ex quo, ut jam diximus, scandala vel alia mala orirentur.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

NOTA XVI.

(Pag. 104, lin. 3, ad verb. *Exemptio.*)

Quæ apud auctorem de regularium exemptione leguntur, in Galliis locum non habent, cum apud nos monasteria et religiosi episcoporum jurisdictioni subiciantur. Imò jam ex veteri disciplina olim receptum erat ut censure ab episcopis in religiosos ferri possint propter causas regimen diœcesis spectantes, v. gr., si religiosi confessiones secularium audirent vel à casibus reservatis absolverent, non obtenta episcopi facultate.

NOTA XVII.

(Pag. 124, lin. 16, ad verb. *Omnes censuras.*)

Quamvis juxta plures Theologos quilibet sacerdos approbatus possit à censuris non reservatis absolvere etiam extra confessionem, in Galliis tamen usus est contrarius. Notandum insuper quòd si censura ad forum contentiosum deducta sit, simplex sacerdos ab eà non possit absolvere.

NOTA XVIII.

(Pag. 125, lin. 34, ad verb. *Non potest adiri.*)

In quibusdam diœcesibus ex usu possunt episcopi absolvere à censuris papalibus modo non sint notoriæ notorietate juris, id est in foro externo sufficienter comprobatae; in aliis vero non possunt si notoriæ sint etiam sola notorietate facti. De iis consuli debent locorum consuetudines et statuta.

NOTA XIX.

(Pag. 127, lin. 11, ad verb. *Titulum habeant.*)

Quamvis concilium Tridentinum in Galliis quoad omnia non fuerit receptum, episcopi tamen ex usu et præscriptione legitimâ, facultatem obtinent ab eo concessam quoad casus occultos. Imò communiter a theologis gallis admittitur episcopos et vicarios generales hanc facultatem aliis sacerdotibus delegare posse.

NOTA XX.

(Pag. 127, lin. 41, ad verb. *In ea reservatos.*)

Bulla Cœnæ in Galliis recepta non est, ac proinde juri communi et legitimis stare licet consuetudinibus. Episcopi autem apud nos non tan-

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

tum per se, sed etiam per vicarios generales, imò et per delegatos, ab hæresi etiam publicâ sive pro foro interno, sive pro externo absolvere consueverunt; quod quidem per longam et legitimam præscriptionem vini juris obtinuisse censetur.

NOTA XXI.

(Pag. 131, lin. 40, ad verb. *Exigilur persona.*)

Quamvis jure communi præcipiatur absolutis ab episcopo vel ejus delegato, ut cessante impedimento ad sedem apostolicam se præsentent, usus tamen contrarius in Galliis prævaluit. Unde sic absoluti ab omni obligatione et pœnâ eximuntur præter impositam satisfactionem: nec ob negligentiam vel omissionem sese præsentandi in eandem censuram reincident, nisi qui hos absolvit hanc obligationem expresse imposuerit et sub pœna reincidenti. Hæc tamen et alia de usu Galliarum generali sic intelligi debent ut semper excipiantur aliquæ forsitan diœceses ubi alia vigeret disciplina specialis. Notandum insuper quod etiam in Galliis adsit obligatio sese præsentandi ad episcopum, sed non sub pœnâ reincidenti, pro pœnitente qui in casu necessitatis à censurâ reservatâ absolutus fuit à sacerdote pro alio casu facultatem non habente.

NOTA XXII.

(Pag. 156, lin. 2, ad verb. *Est vitandus.*)

In Galliis disciplina generalis conformis est huic sententiæ quæ tenet clericum percussorem non esse vitandum nisi fuerit juridice convictus.

NOTA XXIII.

(Pag. 170, lin. 25, ad verb. *Possit ipse.*)

Quæ apud auctorem leguntur de officiis sæcularibus, nempe iudicis, advocati, procuratoris, testis, tutoris, etc., quibus privari contendit excommunicatum vitandum, non recepta sunt in Galliis ubi jam a longo tempore viget contraria consuetudo.

NOTA XXIV.

(Pag. 180, lin. 4, ad verb. *Excommunicatio major.*)

Non omnes excommunicationes quæ apud auctorem recensentur, sive tanquam non reservatæ, sive tanquam Episcopis aut S. Pontifici reservatæ, in Galliis vim obtinent. Quædam enim vel nunquam admittæ fuerunt, vel desuetudine abrogatæ sunt. Quæ autem vigent et quæ reservantur non eadem sunt in omnibus diœcesibus. Quapropter ab iis recensendis abstinemus. Inter censuras non reservatas quænam adhuc vigeant non necesse est ut perfecte sciant confessarii, nisi quantum ad eos spectat et ne has incurrant: nam alios ab his absolvere possunt confessarii quilibet approbati: alia autem quæ in variis diœcesibus vel episcopis vel S. Pontifici reservantur, ordinariè notatas reperire est in

ritualibus aut statutis aut litteris approbatoriis; quæ igitur à confessoribus sedulo consulenda sunt. Hæc dicta sint non solum de excommunicatione, sed etiam de aliis censuris.

Quoad excommunicationes in bullâ Cæne contentas, licet hæc bulla non recepta sit in Galliâ, quædam tamen ex eis etiam apud nos vigent, sed tantummodo vi juris communis, ac proinde cum solis conditionibus ab eo vel consuetudine determinatis.

NOTA XXV.

(Pag. 273, lin. 2, ad verb. *In hæresi decessisse.*)

In Galliis hæretici, juxta multos, non habentur irregulares; id saltem videtur certum de hæreticorum filiis, qui promoventur ad ordines absque dispensatione. Quantum ad carnifices, constat eos esse irregulares, non ob infamiam præcisæ, sed ex defectu lenitatis. Macellarii autem, comedii, tabernarii publici, etc. vulgo habentur ut irregulares ex defectu famæ.

NOTA XXVI.

(Pag. 313, lin. 5, ad verb. *Adjuvant.*)

Licet ex jure communi vetitum sit clericis in sacris constitutis ne se intromittant in causam sanguinis, vulgo tamen in Galliis eximuntur tum à peccato, tum ab irregularitate clericum qui contra reum testificatur, non sponte sua, sed ob præceptum judicis.

Quoad illos cives qui de rei culpabilitate pronuntiant, gallice *les Jurés*, quamvis quidam putent eos esse irregulares, id tamen dubium videtur, quia non voluntarie munus cooperationis suscipiunt.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

QUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III. — De Impedimentis Matrimonii. Pag. 1

978. Impedimenta alia sunt impediencia, alia dirimentia. 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. 980. Quis possit ea constituere. Dubitatur 1. An Episcopi. 981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.

DUBIUM I. — Quæ sint impedimenta impediencia tantum. 2

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc. 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. 984. Dubitatur 1. An tunc liceat consummare. Dubitatur 2. An liceat consummare ante Benedictionem. 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scilicet incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dubitatur 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. 987. Dubitatur 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dubitatur 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum. 988. Impedit etiam Matrimonium. I. Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis. 989. III. Omissio denunciationum. 990. Dubitatur 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denuntiatio omittatur. 991. Dubitatur 2. An denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa. Dubitatur 3. In qua Parochia debeant fieri. 992. Dubitatur 4. In quibus diebus festis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus. 993. Quando sint repetendæ. 994. De obligatione denunciandi impedimenta. 995. Dubitatur 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit. 996. Dubitatur 2. An unus testis de impedimento impediatur Matrimonium. 997. Requisita ut talis testis impediatur. 998. Dubitatur 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. 999. An fama impediatur Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti. 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento. 1002. Dubitatur 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Du-

ritualibus aut statutis aut litteris approbatoriis; quæ igitur à confessoribus sedulo consulenda sunt. Hæc dicta sint non solum de excommunicatione, sed etiam de aliis censuris.

Quoad excommunicationes in bullâ Cæne contentas, licet hæc bulla non recepta sit in Galliâ, quædam tamen ex eis etiam apud nos vigent, sed tantummodo vi juris communis, ac proinde cum solis conditionibus ab eo vel consuetudine determinatis.

NOTA XXV.

(Pag. 273, lin. 2, ad verb. *In hæresi decessisse.*)

In Galliis hæretici, juxta multos, non habentur irregulares; id saltem videtur certum de hæreticorum filiis, qui promoventur ad ordines absque dispensatione. Quantum ad carnifices, constat eos esse irregulares, non ob infamiam præcisæ, sed ex defectu lenitatis. Macellarii autem, comedii, tabernarii publici, etc. vulgo habentur ut irregulares ex defectu famæ.

NOTA XXVI.

(Pag. 313, lin. 5, ad verb. *Adjuvant.*)

Licet ex jure communi vetitum sit clericis in sacris constitutis ne se intromittant in causam sanguinis, vulgo tamen in Galliis eximuntur tum à peccato, tum ab irregularitate clericum qui contra reum testificatur, non sponte sua, sed ob præceptum judicis.

Quoad illos cives qui de rei culpabilitate pronuntiant, gallice *les Jurés*, quamvis quidam putent eos esse irregulares, id tamen dubium videtur, quia non voluntarie munus cooperationis suscipiunt.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

QUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III. — De Impedimentis Matrimonii. Pag. 1

978. Impedimenta alia sunt impediencia, alia dirimentia. 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. 980. Quis possit ea constituere. Dubitatur 1. An Episcopi. 981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.

DUBIUM I. — Quæ sint impedimenta impediencia tantum. 2

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc. 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. 984. Dubitatur 1. An tunc liceat consummare. Dubitatur 2. An liceat consummare ante Benedictionem. 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scilicet incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dubitatur 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. 987. Dubitatur 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dubitatur 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum. 988. Impedit etiam Matrimonium. I. Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis. 989. III. Omissio denunciationum. 990. Dubitatur 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denuntiatio omittatur. 991. Dubitatur 2. An denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa. Dubitatur 3. In qua Parochia debeant fieri. 992. Dubitatur 4. In quibus diebus festis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus. 993. Quando sint repetendæ. 994. De obligatione denunciandi impedimenta. 995. Dubitatur 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit. 996. Dubitatur 2. An unus testis de impedimento impediatur Matrimonium. 997. Requisita ut talis testis impediatur. 998. Dubitatur 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. 999. An fama impediatur Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti. 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento. 1002. Dubitatur 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Du-

bitatur 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius. 1003. Quis possit dispensare in denunciationibus. 1004. An Episcopus, et ob quam causam. 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. 1007. Dubitatur 1. An possit dispensare Vicarius Generalis. Dubitatur 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare.

DUBIUM II. — *Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium.* Pag. 18

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet. I. *Error*, II. *Conditio*, III. *Votum*, IV. *Cognatio*, V. *Crimen*, VI. *Cultus disparitas*, VII. *Vis*, VIII. *Ordo*, IX. *Ligamen*, X. *Honestas*, XI. *Ætas*, XII. *Affinis*, XIII. *Si clandestinus*, XIV. *et Impos*, XV. *Baptizata sit mulier, nec parti reddita tuta*. 1009. I. *Error personæ*. 1010. De errore circa personam. 1011. De errore circa qualitates personæ. 1012. An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui. 1013. Dantur tres regulæ ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. 1015. Secunda, si qualitas est propria cuiusdam personæ. 1016. Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem. 1017. II. *Conditio*, scilicet servilis. Plura notanda usque ad num. 1023. 1024. III. *Votum solenne*. 1025. Dubitatur 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel ecclesiastico. 1026. Dubitatur 2. An Papa possit dispensare in voto solenni. 1027. IV. *Cognatio*. Et 1. De *Cognitione Legali*. 1028. 2. De *Cognitione Spirituali*. (de qua vide dicta de Bapt. ex n. 149.) 1029. 3. De *Cognitione Carnali*, et de regulis pro distinguendis gradibus. 1030. Arbor Consanguinitatis. 1031. V. *Crimen*. Primum *Homicidium*. Secundum *Adulterium*. 1032. Tertium *Raptus*. 1033. Assignatur regula: I. *Utroque patrans*, scilicet si adsit solum homicidium. 1034. An requiratur quod intentio Matrimonii alteri sit manifestata. 1035. II. *Uno patrans*, scilicet si adsit homicidium cum adulterio. 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. 1037. III. *Neutro patrans*, scilicet si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. 1038. Dubitatur 1. An tæternitas adulteræ sufficiat pro consensu. 1039. Dubitatur 2. An promissio ficta inducat impedimentum. 1040. Dubitatur 3. An promissio conditionata inducat impedimentum. 1041. Dubitatur 4. An ad incurrendum impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato, vivente conjuge. 1043. Peccat qui vivente conjuge promittit alteri Matrimonium. 1044. VI. *Disparitas cultus*. Quid de Matrimonio cum hæreticis. 1045. VII. *Vis*, sive metus gravis, et injuste incussus ad extorquendum Matrimonium. 1046. In quo vis differat à metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco. 1047. Quæ requirantur ad metum gravem. 1048. Quæ mala constituent metum gravem. 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium. 1050. Dubitatur 1. Quid si Judex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam. 1051. Dubitatur 2. Quid si reus juste damnetur. 1052. Dubitatur 3. Quid si quis esset innocens, sed juste damnetur secundum allegata. 1053. Dubitatur 4. Quid si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam. 1054. Dubitatur 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico. 1055. Dubitatur 6. An irritet metus levis. 1056. Dubitatur 7. An metus reverentialis. 1057. Dubitatur 8. An possit resiliere, qui metum incussit. 1058. VIII. *Ordo*. 1059. An Ordo sacet dirimat Matrimonium de jure divino. 1060. IX. *Ligamen*. 1061. X. *Ho-*

nestas. Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. 1062. Quæritur 1. An ex Matrimonio nullo. 1063. Quæritur 2. An ex Sponsalibus joste dissolutis. 1064. Quæritur 3. An ex Matrimonio clandestino. 1065. XI. *Ætas*. 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire. Quid de Matrimonio senum. 1068. XII. *Affinis*. 1069. De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. 1070. De impedimento non petendi. 1071. Quæritur I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi. 1072. Quæritur II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. 1074. Tertio, si ignorantia sit pœnæ. 1075. Quæritur III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata. 1076. Quæritur IV. Quis possit dispensare in hoc. 1077. Pœnæ contrahentium cum impedimento affinitatis. 1078. XIII. *Clandestinitas*. 1079. Quid si alieni non possit haberi Parochus. 1080. An peregrini valide contrahant sine Parocho. 1081. Quis intelligatur nomine Parochi. 1082. An Parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. 1083. Dubitatur 1. An excommunicatus assistens peccet graviter. 1084. Dubitatur 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam. 1085. Quales testes sufficiant. 1086. Quid, si sint duo Parochi. Vel si sponsi habeant duo domicilia. 1087. An sufficiat Parochus alterutrius sponsi. 1088. Sufficit licentia præsumpta de præsentibus, et oretenus. 1089. De vagabundis. 1090. De Militibus. 1091. De peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. 1092. An valide nubant sponsi coram Parocho nolente. 1093. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: *Ego vos conjungo*, etc. 1095. XIV. *Impotentia*. Vide plura apud Busem. Qualis impotentia dirimat Matrimonium. 1096. I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigidityte. III. Ex improportionem corporum. 1097. Dubitatur I. An valeat Matrimonium, si femina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis. 1098. Dubitatur II. An soluto Matrimonio propter arctitudinem feminae, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. 1099. Dubitatur III. An femina arcta teneatur pati incisionem. 1100. Dubitatur IV. An teneatur pati incisionem claustrii virginalis, si, etc. 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. 1102. Quid si dubia, et dubium antecedit Matrimonium. 1103. Quid si dubium superveniat. 1104. Quid in dubio, an Matrimonium sit consummatum, vel an impotentia præcesserit. 1105. Quid censendum de Matrimonio in partibus Hæreticorum. 1106. XV. *Raptus*. 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur, ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causa Matrimonii; III. invita. 1108. Quid si vir rapiat eam quæcum sponsalia contraxerat.

DUBIUM III. — *Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.* Pag. 67

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si sit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum. Quomodo si ob impedimentum occultum. 1110. Quæritur I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi, et testium. 1111. Quæritur II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum. 1112. Quæritur III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti. 1113. Quæritur IV. An qui fecte contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia

illud revalidare per verum consensum. 1114. Quæritur V. An si quis fidei, vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de Matrimonii nullitate. 1115. Quæritur VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat, ut uterque fiat conscius de nullitate. 1116. Quid in casu urgentis necessitatis. 1117. Quæritur VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti.

DUBIUM IV. — *A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.* 77

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare. 1119. An Papa possit umquam dispensare in iis, quæ sunt de jure divino. 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ. 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus. 1122. Quæritur I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum. 1123. Quæritur II. An post contractum. 1124. Quæritur III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide. 1125. Quæritur IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare. 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt. 1127. An Regulares possint dispensare ad petendum debitum. 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium urgente necessitate. 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus. 1130. Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ. 1131. Notandum 1. Quid explicandum, ut dispensatio non sit subreptitia. Notandum 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. 1132. Quæritur 1. An cessante causa cesset dispensatio. 1133. Quæritur 2. Quid in dubio, an causa falso allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera. 1134. Quæritur 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi dispensationem. 1135. Quid si copula non fuerit ex tali intentione præhabita. 1136. Quæritur 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiore. 1137. Quæritur 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam. 1138. Quæritur 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere. 1139. Quæritur 7. An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum. 1140. Quæritur 8. An si quis post obtentam dispensationem rursus cognoverit consanguineam sponsæ, indigeat nova dispensatione. 1141. Quæritur 9. An interveniente copula incestuosa inter sponsores, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur. 1142. Quæritur 10. An si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus. 1143. Quæritur 11. Quæ sint clausulæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ. 1144. Quæritur 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare. 1145. Notandum 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. 1146. Notandum 2. Quid exprimendum, quando dispensatio petitur à Dataria, et quid quando à S. Pœnitentiaria. 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium. 1148. Formula exequendi hujusmodi dispositiones.

LIBER VII.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS,
ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I. — *De censuris in genere.* Pag. 94

DUBIUM I. — *Quid sit censura ecclesiastica.* Ibid.

1. Quid sit censura. 2. An censura privet bonis internis. 3. An Degradatio, vel depositio sit censura. 4. An cessatio à Divinis. 5. An irregularitas (de qua vide etiam infra n. 351.)

DUBIUM II. — *Quotplex sit censura?* 95

6. Quotupliciter censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, et tanquam latæ à jure. 7. Quando censuræ reputentur esse latæ sententiæ. 8. Quando ferendæ.

DUBIUM III. — *Qui possint ferre Censuram, et in quos?* 97

9. Quis possit censuram ferre. 10. Ex potestate ordinaria possunt. I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii. III. Prælati Regulares. IV. Concilia, et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. 11. Qui possint ferre censuras ex potestate delegata. Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fæminæ. 12. Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre. I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut libere agat. 13. Quæ conditiones, ut quis possit censura ligari. I. Ut sit Homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus. 14. An impuberes doli capaces. 15. IV. Ut sit subditus. 16. An Reges. 17. An peregrini. 18. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. 19. An excommunicatio in communitatem sit valida et licita. 20. Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. 21. Quæritur I. An Episcopus existens extra Diocesim possit ferre censuras in subditos. 22. Quæritur II. An contra existens in Diocesi possit ligare censuris subditum extra Diocesim. 23. Quæritur III. An subditus delinquens extra Diocesim incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes. 24. An Monasteria Regularium sint loca exempta. 25. Quid, si agatur de damno resarciendo. 26. Quæritur IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua Diocesi. 27. Quæritur V. An censura lata generaliter, liget alienigenas. 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris.

DUBIUM IV. — *Ob quam causam possit ferri censura.* 106

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ. 30. An ob veniale incurrat leviss suspensio, vel interdictum. 31. An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ. Et quid ex hoc inferatur. 32. An in dubio de gravitate materiæ incurrat censura. 33. An præceptum sub censura obliget sub gravi. 34. An ad incurrandam censuram actus debeat esse externus. 35. An possit imponi censura contra Officium recitantes distracte. 36. An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurrat etiam à mandante, etc. 37. An censura contra mandantem, etc., incurrat etiam effectu non secuto. 38. Observa distinctionem. 39. Utrum incurrat in dubio, an man-

datum influxerit. 40. Quid si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem. 41. An requiratur culpa propria. 42. Quid excuset à censura incurrenda. 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vitium esse etiam ab Ecclesia. 44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdico. 45. An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali. 46. An metus gravis excuset à censura. 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa. 48. An excuset ignorantia affectata. 49. An incurratur censura ob peccatum mere præteritum. An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris. 50. Censura est invalida. I. Ob defectum ferentis. 51. II. Si præteritur ordo iudicii. 52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei. 53. An censura sine monitione sit nulla. 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere præteritum. 55. An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ. 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso Iudice. 57. Quid si censura sit contra plures generaliter. 58. An censura sine trina monitione sit invalida. 59. Quid notandum quoad sententiam censuræ. 60. Quæ solemnitates in ea sint servandæ. 61. Quando autem istæ solemnitates non requirantur. Vide ibi. alia notanda. 62. An incurratur censura lata disjunctive, verbi gr. *Sit excommunicatus vel suspensus*. 63. An possit ferri censura sub conditione. 64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget. 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuram. 66. III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ. 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio, an incurrerit censuram. 68. An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parere Iudici iubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter, se ad id non teneri.

DUBIUM V. — *Qui possint absolvere à Censuris.* 121

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. 70. Quis possit absolvere à censuris latis à jure. 71. An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex Sacerdos. 72. Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem. 73. Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas. 74. Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Licet*. 75. Vide verba Capituli. 76. Notandum I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim. Notandum II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. 77. Dubitatur 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi. 78. Dubitatur 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum. 79. Notandum III. Qui veniant nomine Episcoporum. Notandum IV. Qui veniant nomine subditorum. Notandum V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum. (Remissive ad l. 6. n. 594.) 80. Notandum VI. An Episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum. 81. Quæritur I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diocesi morante. 82. Quæritur II. An facultas concessa in cap. *Licet*, fuerit revocata per Bullam Cœnæ. 83. Verior sententia. 84. Quæritur III. An Episcopi possint absolvere à censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam. 85. Quæritur IV. Quinam dicantur impediti. 86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid si ad longum. 87. An teneatur reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parati satisfecerit. 88. Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetui impediti. 89. Quæritur V. An impediti teneantur adire Romam per episto-

lam, aut procuratorem. 90. Quæritur VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium. 91. Quæritur VII. An cum inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur poenitens sese præsentare Superiori. 92. Quæritur VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi. 93. Quæritur IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem sibi concessam in cap. *Licet*. 94. De facultate Mendicantium absolviendi reservata. 95. Quas censuras possint Regulares absolvere quoad sæculares. 96. An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis. 97. An pro foro externo. 98. An à casibus ab Episcopis sibi reservatis. 99. An à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine. 100. An à casibus Clementis occultis. 101. An Regulares possint absolvere suos subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ. 102. An etiam novitios. 103. An novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis. 104. An Prælati regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ. (Usque ad n. 106.) 107. An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici secularis. 108. Quid circa recipientes Bullam Cruciatæ. Remissive. 109. Regulæ pro absolviendis censuris. 110. An facultate data absolviendi Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ. 111. An in Jubilæo data potestate absolviendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter. 112. An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab hæresi. Usque ad n. 113. 114. Quid amplius notandum circa facultates Regularium. 115. Quid amplius circa facultatem concessam in Jubilæis.

DUBIUM VI. — *Quomodo danda sit absolutio à censura.* Pag. 145

116. Quomodo absolviendæ censuræ in foro externo, et quomodo in interno. 117. An possit absolvi absens. 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. 119. De absoluteione metu extorta. 120. An valeat absolutio, non satisfacta parti. 121. Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas. 122. An, secuta satisfactio, de se auferatur censura. 123. An valeat et liceat absolutio sub conditione. 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam. 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa. 126. An censura possit absolvi extra Confessionem. 127. Ad absolviendas censuras requiritur I. Satisfactio partis. 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem. 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitatus, vel oblitus non petierit. 132. An valeat absolutio, si reus falsum exponat.

CAPUT II. — *De excommunicatione.* 150

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex.* Ibid.

133. Quid excommunicatio. Quænam veniat illius nomine major ne, aut minor. Et qui sint vitandi. 134. Resolutiones. 135. Quid requiratur, ut quis sit vitandus. Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. 136. De 1 conditione, ut sit nominatim excommunicatus. 137. De 2 conditione, ut sit publice denunciatus. 138. An liceat toleratis cum aliis communicare. 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis, sine necessitate. 140. An idem de suspensio, et interdico vitando. 141. Quando percussor Clerici sit vitandus. 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. 143. An sufficiat, ut alicui factum sit notum.

44. An requiratur etiam notorietas juris. 145. An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notus. 146. Quando possit credi vitandus absolutus.

DUBIUM II. — *Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.* Pag. 156

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor. 148. An Episcopus possit alicui interdicere Sacramenta. Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. 149. An sit privatio etiam ministrandi. 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad beneficia. 151. Incurritur communicando cum vitando. 152. An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori. An ministrare. 153. An incurratur cum solo veniali. 154. Et an hoc veniale possit omitti in Confessione. 155. Quis possit absolvere ab ea; an etiam quicumque potest absolvere venialia. 156. Quis incurrat. Remissive.

DUBIUM III. — *Quot effectus habeat excommunicatio major.* 159

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris. I. Irregularitas ab exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. 158. Qui sint effectus immediati. I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. 159. An excommunicatus sine culpa suscipiens pœnitentiam valide absolvatur ante absolutionem censuræ. 160. Plura notanda. 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta. 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. 163. An possint offerri sacrificia, etc., nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur. 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato. 165. III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato. 166. An excommunicatus vitandus valide ministret Sacramenta. 167. An Sacramentum Pœnitentiæ. 168. Quid si sit toleratus. Et quid in articulo mortis. 169. An excommunicatus licite ministret Sacramenta. 170. Quando etiam vitandus. 171. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicite Sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam. 172. Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate vitando. 173. IV. Privatio divinarum officiorum. Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso. 174. An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia. 175. Quid si vellet interesse Missæ, etc. 176. Ad quid teneantur Clerici, si excommunicatus nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter. Et an incurrant excommunicationem minorem. 177. Quæ veniant nomine divinarum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc., quomodo debeat expelli? alias Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone. 178. An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an aliquando peccet dicendo, *Domine vobiscum*. An recitando cum alio privatim. 179. V. Nullitas beneficii collationis, et præsentationis, etc. 180. Plura notanda: et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid si ante excommunicationem fuisset præsentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos. 181. An toleratus si inhabilis ad beneficia, officia, etc. 182. An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignorat se esse excommunicatum. 183. An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam. 184. VI. Privatio communicationi forensis. An possit se defendere in iudicio. An agere. An testificari. An tuer

alios. 185. VII. Privatio usus jurisdictionis. 186. VIII. Privatio ecclesiasticæ sepulturæ. Vide ibid. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cæmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. 187. Quid si sit Hæreticus non denunciatus. 188. IX. Privatio communicationis civilis. 189. I. Os. 190. II. Orare. 191. III. Vale. 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis. 193. An liceat resalutare, et rescribere. 194. IV. Communio, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. 195. V. Mensa. Quid si casu accidat. 196. Quale peccatum sit communicare cum vitando. 197. Peccata graviter communicans. I. In Divinis. II. In eodem crimine. 198. An si mortale communicare frequenter cum vitando. 199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem. 200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare.

DUBIUM IV. — *Ob quas causas incurratur excommunicatio major.* Pag. 180

ARTICULUS I. — *Quæ sint excommunicationes non reservatæ.* . . . Ibid.

209. Excommunicationes contra omnes. 210. Contra Clericos. 211. Contra Religiosos. 212. Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dubitatur 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi Monasteria, tantum ut educantur. Dubitatur 2. An cogentes ex metu reverentiali. Dubitatur 3. An cogentes mares. An impediendes ingressum puellæ. Ibid.

ARTICULUS II. — *Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.* . . 185

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum foetibus animati affectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. 214. De excommunicatione imposita ex Monitorio. 215. An obligatus revelare damnum, si non revellet, etc. 216. An sit obligatio revelare crimen emendatum. 217. Qui, facto Monitorio, excusetur à revelando.

ARTICULUS III. — *Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.* . . 187

218. Excommunicationes reservatæ contra omnes. 219. Excommunicationes reservatæ contra Clericos, et Religiosos. 220. Specialiter agitur 1. de excommunicatione contra duellantes, et cooperantes. 221. Agitur II. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram Monialium. 222. Dubitatur 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum. Dubitatur 2. An incurrant omnes introducentes in clausuram. 223. Dubitatur 3. An talis licentia debeat esse in scriptis. Dubitatur 4. An licentia debeat esse specialis. 224. Dubitatur 5. A quo debeat concedi. 225. Dubitatur 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam. 226. Plura notanda circa ingressum Medicorum, et aliorum Officialium. 227. De ingressu Confessoriorum. 228. Dubitatur 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi. 229. De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes clausuram, et in alios cooperantes. 230. De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram Religiosorum. 231. Quæ fœminæ excipiantur ab hac prohibitione. Et quæ domus veniant nomine Conventuum. 232. De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares. 233. Dubitatur 1. An vetetur solus accessus sine colloquutione. 234. Dubitatur 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum. 235. Dubi-

tatur 3. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali. 236. Dubitatur 4. An in tali locutione detur parvitas materiæ, et an detur in Regularibus. 237. Dubitatur 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia. 238. Dubitatur 6. An cum Abbatisa. 239. Dubitatur 7. Qui eximantur ab hac prohibitione, 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes, et quæstantes. 240. Dubitatur 8. An impuberes. 241. Dubitatur 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo. 242. Dubitatur 10. An peregrini. 243. An Episcopi colloquens cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci. 244. DISSERTATIO super censuris circa sententiæ pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia. 245. Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ (Usque ad n. 247.) 248. Quando ejus fautores. 249. Probatum pia sententia usque ad n. 262. 263. An liceat emitte votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali.

ARTICULUS IV. — *Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.* Pag. 222

264. Verba Canonis. 265. Quid intelligatur I. per verba, *si quis*. An impuberes, et à quo ipsi possint absolvi. 266. Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc. 267. Quomodo rati habentes. 268. Quomodo non impediunt. 269. An qui tenentur impedire tantum ex charitate. 270. Quid intelligatur II. per *Clericum*. 271. Quid per *Monachum*. An Eremitæ. 272. Quid III. per verba, *manus injecerit*. 273. An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali, et externe gravi. 274. Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens enim, ut decideret. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens, etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens Clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum. 275. Non incurrit. I. Fur clam furans. II. Percutiens jocose, vel casu. An pueri Clerici se percutientes. Et an defendentes se, vel suos, aut sua. III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitanam. Dubitatur 1. Quid si quis percussit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret. Dubitatur 2. An excuset ignorantia crassa. Dubitatur 3. Quid si quis percussit Petrum Clericum, credens Paulum Clericum. V. Excusatur etiam Prælati, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc., vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem. 276. Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione. 277. Quæ percussio dicatur *levis*, quæ *gravis*, et quæ *enormis*. 278. Quot modis percussio levis possit fieri gravis. 279. Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi. 280. Dubitatur 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis. Dubitatur 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico.

ARTICULUS VI. — *Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.* 231

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc., libros Hæreticorum. 282. Ad eam incurrendam, requiritur I. Ut auctor sit hæreticus. An legi possint libri infidelium, vel Hebræorum. 283. II. Ut liber hæresim

contineat, vel de religione agat. Quid si error abradatur, vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus. Quid si quis legat ad confutandum Hæreticum. 284. III. Ut legatur materia notabilis. 285. IV. Ut scienter legatur, etc. 286. Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. 287. An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidenter hæresim continent. 288. Quinam libri prohibeantur in Indice. 289. Quot classes librorum prohibitorum Index constituat. 290. Ad quem spectet libros prohibere. 291. An liceat ex curiositate, et si cum licentia legere libros hæreticos. Et an legere libros prohibitos ei, qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam (Vide de hoc dicta l. 1. n. 199 in fine. 292. An incurrat qui legit procemium, indicem, etc. An qui audit legere. Et quid si inducat ad legendum. 293. An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum. 294. An qui legit duas lineas, vel minus quam paginam. 295. An qui retinet parvo tempore. 296. An excuset ignorantia crassa. Quid, si quis scit ex viro probato, librum esse prohibitum. 297. An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc. 298. An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium. 299. An qui cum comburit. A quo impetranda licentia legendi. 300. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim requiritur I. Ut sit Formalis. 301. Quæritur 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata. 302. Quæritur 2. An qui dubitat circa res fidei. 303. Requiritur II. Ut error externetur. 304. Requiritur III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requiritur IV. Animus profitendi errorem. 305. Vide alia advertenda. 306. Incurrunt etiam *credentes*, *fautores*, *receptatores*, et *defensores*. 307. Quæritur I. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. 308. Quæritur II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effecta non secuto. 309. Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. 310. II. Domini imponentes tributa. 311. Quinam alii incurrant excommunicationem Bullæ.

CAPUT III. — *De suspensione, et degradatione.* Pag. 242

DUBIUM I. — *Quid sit Suspendio, quotuplex, et unde dignoscatur, qualis, et quanta sit.* Ibid.

312. Quid sit suspensio, et quis suspendi, aut suspendere possit. 313. An peccet graviter exercens actum, à quo est suspensus. 314. Dubitatur 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus. Dubitatur 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem Pontificalia exercendo. Et quid si Missam solemniter celebret. An Sacerdos suspensus non toleratus invalide absolvat. Quid si toleratus, vel si sit suspensus tantum à Beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus. Dubitatur 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis, quæ possidet in aliena Diœcesi. 317. An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem. An suspensio debeat ferri in scriptis.

DUBIUM II. — *Quæ sint suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.* 248.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiore Clericorum. 319. Quæ Religiosorum. 320. Quæ Episcoporum. 321. An quis possit suspendi ob culpam levem. 322. Quis possit absolvere à suspensione.

DUBIUM II. — *Quid sit Deposito, et Degradatio, et à quo, et ob quam causam ferri possit.* Pag. 250

CAPUT IV. — *De interdicto.* 251

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex.* Ibid.

328. Quid sit interdictum. 329. Quotuplex sit. 330. An interdicta Civitate, interdicantur suburbia. Et an Ecclesia Regularium. 331. Qui eximantur ab interdicto generali personali. Et an, interdicto Clero, interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes beneficium, aut officium. 332. Quid, si interdicantur cives, aut civitas.

DUBIUM II. — *Qui sint effectus Interdicti.* 252

333. Effectus interdicti sunt I. Prohibitio divinorum Officiorum. 334. II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc. 335. III. Prohibitio sepulture. 336. IV. Peccatum mortale, quod committitur à violentibus interdictum. Item irregularitas, quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

DUBIUM III. — *Quis censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.* 255

337. Qui possint interdictum ferre. Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis. 338. Qui possint tollere interdicta generalia à jure non reservata. 339. Qui personalia particularia. 340. De cessatione à divinis.

CAPUT V. — *De irregularitate.* 256

DUBIUM I. — *Quid, et quotuplex sit Irregularitas.* Ibid.

341. Definitio irregularitatis. An irregularitas sit censura. Dupliciter dividitur irregularitas.

DUBIUM II. — *Quam effectus Irregularitatis.* 257

342. Effectus irregularitatis sunt tres. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collationem beneficii. An id valeat de beneficio simpliciter. 343. An collatio tunc sit ipso jure irrita.

DUBIUM III. — *Quomodo incurritur et tollatur irregularitas.* 260

344. An in dubio irregularitas incurritur. 345. Non incurritur, nisi in jure sit expressa. 346. Dubitatur 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat. Et quid si dubium sit juris. 347. Dubitatur 2. Quid in dubio facti, præter homicidium. Dubitatur 3. Quid in dubio homicidii commissi. Dubitatur 4. Quid in dubio de animatione fœtus, si abortus fuerit patrat. 248. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus. 349. Quæritur I. Quid, si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum. 350. Quæritur II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis. 351. Quæritur III. An etiam scientia pœnæ. 352. Quot modis tollatur irregularitas. 353. Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare. Plura notanda. 354. Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam. 355. Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare.

DUBIUM IV. — *Quæ sint irregularitates ex delicto?* Pag. 268

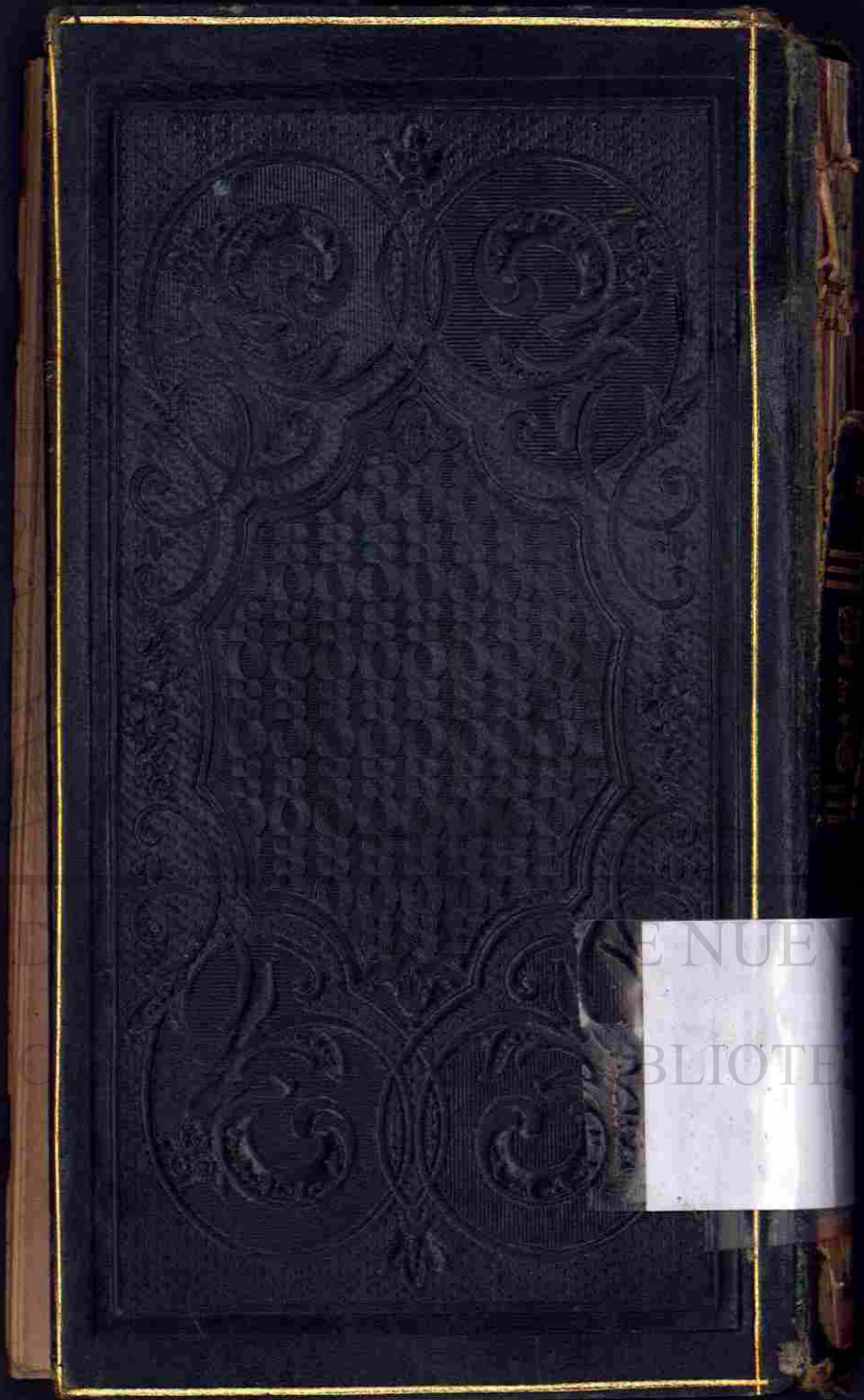
356. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob *Baptismum iteratum* 357. II. ob *Violationem censuræ*. 358. Plura notanda. (An autem quod ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem. Vide dicta lib. 6. n. 799. Dub. 3. vers. *Utrum*.) 359. III. ob *Exercitium actus Ordinis sacri*, quem aliquis Clericus non habet. 360. IV. ob *Malam susceptionem Ordinum*. 361. Quotupliciter incurritur irregularitas ob furtivam susceptionem. 362. V. ob *Crimina infamia et notoria*. 363. Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina, et exercitia, quibus annexa est infamia. 364. Quomodo tollatur hæc irregularitas. 365. VI. ob *Homicidium, vel mutilationem*. 366. De irregularitate ob homicidium voluntarium. 367. Hanc irregularitatem incurritur. I. Qui occidunt, vel mutilant. 368. Dubitatur 1. Quid, si homicidam pœniteat ante mortem. 369. Dubitatur 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant. 370. II. Incurrunt mandantes, vel consules homicidium vel mutilationem. 371. Dubitatur 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio. 372. Dubitatur 2. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum. 373. Dubitatur 3. Quid, si consulens consilium revocet. 374. III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe. 1. Excitantes. 2. Præstantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associates. 375. Dubitatur I. An incurrant rati habentes. 276. Dubitatur II. An non impediunt. 377. De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem casualem. 378. De mutilatione membrorum. 379. Dubitatur 1. Quid veniat nomine membri. 380. Dubitatur 2. An fiat irregularis qui abscondit testiculos. 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi. 382. Plura apud Busembaum et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admovens, incurrat irregularitatem. (Vide ib. n. 4.) 383. Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam moraliter culpabilem. 384. Hinc excusatur I. Magister, et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Resicientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione. 386. Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. 387. Quid, si periculosa. 388. Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis: et quid, si adulter occidat maritum aggressorem. (Remissive ad lib. 3. n. 398. v. *In ordine*.) 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc. 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium. 391. An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario. 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum. 393. Quid, si homicidium fuerit casuale. 394. An reputetur casuale homicidium patratum in rixa. 395. Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen. 396. Quomodo Prælati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis. Et quomodo cum laicis.

DUBIUM V. — *Quæ Irregularitates ex defectu.* 289

397. *Prima* ex defectu animæ. Hinc sunt irregulares. I. *Amentes, Dæmoniaci et Epileptici*. 398. Distinctius agitur de amentibus. 399. De *Epileptis et Dæmoniacis*. 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate. Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An Prælati regulares. 401. II. Sunt irregulares *Illiterati*.

402. III. *Neophyti*. 403. *Secunda* ex defectu corporis, vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. 404. Et primo ob impedimentum exercitii est irregularis. I. *Cæcus*. 405. *Surdus*. 405. III. *Mutus*. 407. IV. *Claudus*. 408. V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. 409. VI. Laborans febri, paralyti, etc. item abstemius, etc. 410. Secundo ob deformitatem est irregularis. I. Ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ. 411. II. *Leprosus*. 412. III. *Monstruosus*, nempe gibbosus, pigmæus, æthiops. 413. Notandum 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus. Notandum 2. Quid, si antecesserit. 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare. An Papa cum cæco. An Prælati regulares. 415. Quid si defectus corporis adveniat ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare Episcopus. 416. Quid de Eunuchis. 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. 419. Et quid, si quis tantum attente se occidere, etc. 420. Tertia ex defectu natalium. 421. Illegitimi legitimantur. I. Per Matrimonium subsequens. 422. An sufficiat, quod Matrimonium fieri potuisset tempore natiuitatis. 423. Notandum 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Notandum 2. Quid, si Matrimonium non consummetur. 424. Notandum 3. Quid, si Matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte. 425. Notandum 4. Quid, si filii nascantur ex Matrimonio clandestino ob omisas denunciations. 426. II. Legitimantur filii per Professionem religiosam. 427. III. Per Dispensationem Pontificiam. 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines minores, et ad beneficium simplex. 429. Dubitatur 1. An ad recipiendum canonicatum. 430. Dubitatur 2. An cum illegitimo occulto. 431. Dubitatur 3. An saltem ad ministrandum in sacris Ordinibus jam susceptis. 432. Dubitatur 4. An filii expositi sint irregulares. 433. Principes sæculares possunt legitimare tantum ad secularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus. 434. Quarta ex defectu ætatis. (Remissive ad lib. 6. n. 799.) 435. Quinta ex defectu Sacramenti, id est ob Bigamiam. Vide quæ sunt apud Bus. 436. Triplex est bigamia, vera, interpretativa, et similitudinaria. I. Quænam sit vera. 437. II. Quæ interpretativa. Hæc contingit quatuor modis. Primus modus, cum quis ducit viduam. 438. Secundus modus, cum quis ducit mulierem corruptam ab alio. 439. Dubitatur 1. Quid, si credat virginem. 440. Dubitatur 2. Quid, si invalide contrahat. 441. Tertius modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram. 442. Dubitatur 1. Quid, si adulterium fuerit occultum. 443. Dubitatur 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium. 444. Quartus modus, cum quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum. 445. Dubitatur 1. Quid, si utrumque fuerit nullum. 436. Dubitatur 2. Quid, si cum bona fide. 447. Dubitatur 3. Quid, si fide ineat secundum Matrimonium. 448. III. Quidnam sit bigamia similitudinaria. 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in sacris. 450. Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare. 451. An Episcopi. 452. An saltem quoad Ordines minores, et ad beneficia simplicia. An in bigamia similitudinaria. 453. An Prælati regulares possint dispensare cum suis subditis in omnia bigamia. 454. Sexta ex defectu famæ. 455. Septima ex defectu libertatis. Hinc sunt irregulares. I. Servi. 456. II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et administratores publici, atque exercentes sævia, aut turpia. 457. Octava ex defectu lenitatis. 458. An sit irregularis, qui occidit in defensionem honoris. (Vide etiam dicta n. 389.) 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu. I. Qui occidunt in bello; sed quando. 460. An qui hortantur in bello ad occidendum. 461. II. Qui in iudicio concurrunt ad mortem, vel mutilatio-

nem. Modo ipsi I. cooperentur. 462. II. Active. 463. III. Efficaciter. An peccent Clerici assistentes supplicio. 464. IV. Proxime. An peccet Confessorius, vel alius consultus à iudice, respondens aliquem in particulari esse plectendum. 465. Qui possint excusari. An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem. 466. V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam. 467. Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis. 468. Fiunt autem irregulares. I. Iudices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus, et quid, si causa sit propria, vel aliena. 469. An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta. An Prælati regulares. 470. Antioquantur ultimo facultates, quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc. Sequitur Elenchus Quæstionum reformatarum, etc.

LA NUEVA
BIBLIOTECA

tenentur Sponsi recurrere ad Judicem superiorem, alias non possunt contrahere; nisi forte periculum sit in mora, et ad Superiorem non pateat aditus. Notantum hinc denique, quod si quis præsunt adsistere Matrimonio sine proclamationibus, ex c. Cum inhibito, §. Sane, de Clandest. desp. incurrat suspensionem ab officio per triennium, sed ferendæ sententiæ. (V. Not. V, pag. 330.)

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium?

1003. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet: — I. Error, II. Conditiō, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen, VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas, — XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos., — XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tute. — 1009. I. Error personæ. — 1010. De errore circa personam. — 1011. De errore circa qualitates personæ. — 1012. An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui? — 1015. Dantur tres regulæ, ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. — 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. — 1013. Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ. — 1016. Tertia, si consensus fertur directè in qualitatem. — 1017. II. Conditiō, scilicet servihi. Plura notanda usque ad n. 1025. — 1024. III. Votum solemne. — 1023. Dub. 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel Ecclesiastico? — 1026. Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemnī? — 1027. IV. Cognatio. Et 1. de Cognatione Legali. — 1028. 2. De Cognatione Spirituali. (de qua vide dicta l. 6. de Bapt. ex num. 149.) — 1029. 3. De Cognatione Carnali, et de regulis pro distinguendis gradibus. — 1030. Arbor Consanguinitatis. — 1031. V. Crimen. Primum Homicidium. Secundum Adulterium. — 1032. Tertium Raptus. — 1035. Assignatur regula: I. Utrouque patrante, scil. si adsit solum Homicidium. — 1034. An requiratur, quod intentio Matrimonii alteri sit manifestata. — 1033. II. Uno patrante, scil. si adsit Homicidium cum adulterio. — 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. — 1037. III. Neutro patrante, scil. si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. — 1038. Dub. 1. An taciturnitas Adulteræ sufficiat pro consensu? — 1039. Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum? — 1040. Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum? — 1041. Dub. 4. An incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua? — 1042. Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato vivente Coniuge. — 1045. Peccat qui vivente Coniuge promittit alteri Matrimonium. — 1044. VI. Disparitas cultus. Quid de Matrimonio cum Hæreticis? — 1043. VII. Vis, sive metus gravis, et injustè incussus ad extorquendum Matrimonium. — 1046. In quo vis differat à metu? Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco? — 1047. Quæ requirantur ad metum gravem? — 1048. Quæ mala constituent metum gravem? — 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium?

— 1050. Dub. 1. Quid, si Judex injustè aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam? — 1031. Dub. 2. Quid, si Reus justè damnetur? — 1032. Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed justè damnetur secundum allegata? — 1035. Dub. 4. Quid, si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam? — 1034. Dub. 5. An metus irritet Matrimonium de jure Naturæ, aut Ecclesiastico? — 1033. Dub. 6. An irritet metus levis? — 1036. Dub. 7. An metus reverentialis? — 1037. Dub. 8. An possit resilire, qui metum incussit? — 1038. VIII. Ordo. — 1039. An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure Divino? — 1060. IX. Ligamen. — 1061. X. Honestas. Non oritur hoc impedimentum ex Sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — 1062. Qu. 1. An ex Matrimonio nullo — 1063. Qu. 2. An ex sponsalibus justè dissolutis? — 1064. Qu. 3. An ex Matrimonio clandestino? — 1063. XI. Ætas. — 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. — 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire? Quid de Matrimonio senum? — 1063. XII. Affinis. — 1069. De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. — 1070. De impedimento non petenti. — 1071. Qu. 1. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi? — 1072. Qu. II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo? Et primò, si ignorantia sit juris. — 1075. Secundò, si ignorantia sit facti. — 1074. Tertiò, si ignorantia sit poenæ. — 1073. Qu. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? — 1076. Qu. IV. Quis possit dispensare in hoc? — 1077. Poena contrahentium cum impedimento affinitatis. — 1078. XIII. Clandestinitas. — 1079. Quis, si alicubi non possit haberi Parochus? — 1080. An Peregrini valide contrahant sine parochis? — 1081. Quis intelligatur nomine Parochi — 1082. An parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. — 1085. Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter? — 1084. Dub. 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam? — 1083. Quales testes sufficiant? — 1086. Quid, si sint duo Parochi? Vel si Sponsi habeant duo domicilia? — 1087. An sufficiat Parochus alterutrius Sponsi? — 1088. Sufficit licentia præsumpta de presenti, et ore tenus. — 1089. De Vagabundis. — 1090. De Militibus. — 1091. De Peregrinis, carcere detentis, aegris, puellis in Conservatoriis degentibus, etc. — 1092. An valide nubant Sponsi coram Parochis nolente? — 1093. An licite? — 1094. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego vos conjungo, etc.? — 1095. XIV. Impotentia. Vide plura apud Bus. Qualis impotentia dirimat Matrimonium? — 1096. I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigilitate. III. Ex inproporzione corporum? — 1097. Dub. I. An valeat Matrimonium, si foetina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis? — 1098. Dub. II. An, soluto Matrimonio propter arctitudinem feminae, si postea, per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire? — 1099. Dub. III. An femina arcta teneatur pati incisionem? — 1100. Dub. IV. An teneatur pati incisionem claustrī vaginalis, si, etc.? — 1101. Quid agendum, si impotentia est certa? — 1102. Quid si dubia, et dubium antecedit Matrimonium? — 1105. Quid si dubium superveniat? — 1104. Quid in dubio an Matrimonium sit consummatum, vel

an impotentia præcesserit? — 1103. Quid censendum de Matrimonio in partibus Hæreticorum. — 1106. XV. Raptus. — 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur. ut mulier rapiatur I. de loco ad locum: II. causa Matrimonii; III. invita. — 1108. Quid, si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat?

1008. — «RESP. præter defectum consensûs, de quo supra c. 2.

» d. 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur:

» I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen,

» VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen,

» X. Honestas,

» XI. Ætas XII. Affinis, XIII. si Clandestinus, XIV. et

» Impos,

» XV. Raptus sit mulier, nec parti reddita tuta;

» Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

1009. «Dicitur I. Error, scilicet personæ, qui dirimit jure

» naturæ, v. g. si Caio volenti ducere Annam, offerat se Maria,

» quacum, putans esse Annam, contrahat: quia error aufert

» libertatem, et consensum requisitum jure naturæ ad contrac-

» tum.

» Dixi Personæ, quia error qualitatis, seu conditionis personæ,

(excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut 77. v. g. si pute-

» tur esse nobilis, virgo, dives, etc. quam quis vult ducere, nec sit ta-

» lis: quia hic error non tollit consensum in personam et materiam

» contractûs. Aliud tamen esset, si absolute nollet consentire in

» personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio

» juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem per-

» sonæ: ut si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam,

» et tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus. Bon.

» q. 3. p. 2. ex Sanch. l. 7. d. 18. Con. d. 31. Fill. etc.

1010. — Certum est 1. apud omnes, quod error circa per-

» sonam de jure naturæ dirimit Matrimonium, quia contrahen-

» tium personæ sunt substantiale Matrimonii objectum; ergo si

» variatur persona, erratur circa substantiam contractûs, dum qui

» intendit contrahere cum una, non consentit contrahere cum alia;

» ita D. Th. Suppl. qu. 51. ar. 1. Sanch. l. 7. d. 18. n. 11. Pont.

» l. 4. c. 20. n. 3 et 7. Salm. c. n. 4. cum Soto, Bonac. Pal. et aliis

» passim. Et hoc etiam si error sit vincibilis et crassissimus, ut Sanc.

» n. 7. Ronc. pag. 155. q. 2. et Salm. n. 5. cum Con. Avers. Trull. etc.

» Item, etiam si error sit concomitans, seu non dans causam contrac-

» tui, nimirum si, cognito errore, adhuc fuisset initum Matrimo-

» nium. Sanc. n. 6. Ronc. l. cit. Bon. qu. 3. p. 2. n. 4. et Salm.

» nu. 6. cum Con. Avers. etc.

1011. — Certum est 2. quod error circa qualitatem personæ

» concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat Ma-

» trimonium; unde, si quis contraheret cum corrupta, aut pau-

» pere, aut ignobili, quam putabat virginem, aut divitem, aut

nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet procul dubio Matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum; Sanch. n. 21. Pont. l. 4. c. 21. n. 5. Bon. p. 2. n. 6. et Salm. n. 9. cum Con. Trull. Pal. Avers. Dic. et aliis communiter.

1012. — Sed magna quæstio fit, an irritet Matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe si, cognito errore, Matrimonium non fuisset contractum? Prima sententia affirmat, et hanc tenet Pont. l. 4. c. 21. num. 7. citans Arag. et Ledesm.; citat etiam Sanch., sed non bene, ut mox videbimus. Ratio, quia dum Sponsus contrahit, credens Sponsam habere aliquam qualitatem nobilitatis, aut pulchritudinis, etc. tunc præstat consensum virtualiter conditionatum, nempe si Sponsa habeat illam qualitatem; qualitate igitur deficiente deficit consensus. Secunda verò sententia communis et verior negat, et hanc tuetur Sanch. l. 7. d. 18. n. 18. qui eam verissimam vocat cum Abb. Mol. Lop. etc. Laym. c. 2. n. 2. Con. p. 310. n. 4. Nao. c. 22. n. 32. Ronc. p. 155. q. 2. Habert t. 7. pag. 797. Holzm. pag. 374. nu. 511. Pal. p. 4. num. 3. cum Valent. Escob. lib. 26. n. 9. cum Tol. Gutt. et Fill. et Salm. cap. 10. n. 14. cum Gonet, Less. Bon. Trull. Candido, Aversa, Dic. etc. ex D. Th. Suppl. q. 51. d. 2. in Corp. ad 1. et ad 3. Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam Matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundum quid circa accidentia, quæ sunt personæ qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita. Nec valet dicere cum Pontio, quod cum consensus sit actus indivisibilis, et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus: alias dici deberet quod contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personæ substantiam, alterum in qualitatem, quod ait Pontius non posse dici, cum actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed recte respondent Salm. n. 11. quod licet actus voluntatis formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis; unico enim illo actu voluntas fertur æquivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minus principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. — Communiter tamen, et recte docent DD. quod error circa qualitatem personæ bene irritaret Matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad discernendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, sive in personam? Tres attende regulas.

1014. — Prima: tunc qualitas redundat in substantiam, cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis; tunc enim verificatur quod, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum Sanch. l. 7. d. 18. n. 21. Pal. p. 4. nu. 5. Pont. l. 4. c. 21. n. 5 et Salm. c. 10. n. 9 et

alii passim. Et idem est cum iisdem AA. (vide *Salm. n. 11.*) si contrahens ante Matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem virtualiter conditionatus.

1013. — Secunda regula est: quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, puta si quis crederet contrahere cum primogenita Regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi: ita *Pal. p. 4. n. 5. Petr. t. 4. p. 367. in fin. Habert t. 7. p. 796. Holzm. n. 512. v. Tertius casus: Laym. c. 2. n. 2. et Spor. p. 287. n. 7.* Non autem acquiesco doctrinæ *Bon. p. 3. n. 7. Sanch. n. 27. et Escob. n. 10.* qui dicunt idem esse, cum quis putaret contrahere cum filia Regis Hispaniæ, quia cum qualitas filiz sit communis aliis filiabus Regis Hispaniæ, qualitas illa non est individualis, unde non redundat in personam; et tantò minùs approbo id quod dicunt *Salm. n. 17. cum Aversa*, nempe quod qualitas etiam transeat in personam, si sit individui vagi, puta si quis crederet contrahere cum filia Regis, cujuscumque Regis filia sit, et citat *D. Th. suppl. qu. 51. a. 2 ad 5.* sed non bene; nam ibi S. Doctor non loquitur de eo, qui in contrahendo credit illam esse filiam Regis; sed de eo qui antea directè et principaliter intendit qualitatem personæ, nempe contrahendi cum filia Regis, tunc enim dicit Angelicus quòd, si alia præsenteretur ei, error redundet in personam; en ejus verba: « Si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ipsius non impedit Matrimonium; si autem directè intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius præsenteretur ei, quàm filius Regis, est error personæ, et impediatur Matrimonium. » Ubi observa, quòd hic clarè loquitur D. Th. non de muliere quæ erravit in credendo, sed de illa quæ ante Matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio Regis, et ideo nullum dicit esse Matrimonium cum alio celebratum.

1016. — Tertia igitur regula quam tradit D. Thom. et sequuntur *Sotus, Abul. Sylo. Tab. Led. Man. Lop. Rosell. Philarch. etc.* apud *Sanch. n. 25*; item *Holzm. n. 515. et Tamb. de matr. l. 8. c. 2. § 2. ex num. 1.* est, quòd si consensus fertur directè et principaliter in qualitatem, et minùs principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secus si consensus principaliter fertur in personam, et secundariò in qualitatem: v. g. si quis dixerit, *volo ducere Titiam quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat Matrimonium. Secus si dixerit, *volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam*; tunc enim error redundat in substantiam, quia directè et principaliter intenditur qualitas, et minùs principaliter persona. Hinc ad casum relatum à *Sanch. l. 7. D.*

18. n. 35, scilicet cum quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valde pulchram. Pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit priùs ostendi cuidam suo amico; Pater isti Amico pro primogenita, quæ turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cum audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate, contendeat Matrimonium esse nullum. Sentit *Sanch. l. c. cum Tab.* valuisse Matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personæ; Sed probabiliùs contradicunt *Pont. l. 4. c. 21. n. 3. Spor. p. 287. n. 8. et Tamb. l. c. n. 2.* Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulchritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principaliter intentam, quàm personam, cum ideo juvenis petierit ostendi Amico, item quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipiendam oblatam à Patre, sed ostensam Amico.

1017. — « Dicitur II. *Conditio*, scilicet servilis, ut si homo liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva, nullum est matrimonium. Idque secundum sententiam communem, jure tantum Ecclesiastico. (Et sic probabiliùs tenent D. Thom. suppl. q. 52. a. 1 ad 3. et *Salm. c. 10. n. 25.* cum communi) fundato tamen in jure naturali, cui est valde conforme. Ratio est, quia talis contractus adversatur 1. Bono Sacramenti, cum servus invito domino nequeat cohabitare conjugii. 2. Bono fidei conjugalis, cum non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cum servus omnia acquirat domino. Ubi tamen notandum, non esse propriè servos qui sunt coloni originarii, vel adscititii, vulgò dicti *Lei beigene*. V. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 2.*

1018. — Certum est, quòd si liber scienter contrahat cum ancilla, Matrimonium est validum; et si fortè jus Civile aliud statuerit in *l. Cum ancillis, C. de incest. nuptiis*, in hoc correctum est à jure Canonico. Nec talis contrahens graviter peccaret quamvis efficeretur irregularis, ex *c. Si quis Dist. 34. V. Salm. c. 10. n. 20.*

Si verò ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est Matrimonium, sive contrahens sit liber, sive servus, ut sentit *Buss.* Sed hoc probabiliùs negandum; nam si servus contrahat cum serva, valet Matrimonium, ut absolute docent *S. Th. suppl. qu. 52. a. 1 ad 1. Sanch. l. 7. D. 19. n. 23. et Salm. c. 10. n. 23. cum Bon. Con. etc.* Quia Ecclesia irritans talia Matrimonia attendit conditionis inæqualitatem, quæ solum adest, quando liber contrahit cum serva.

1019. — Dubit. 1. utrùm, si error liberi sit crassus, irritet Matrimonium? Negant *Sot. Led. Vill. etc.* apud *Salmant. c. 10. num. 27.* quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. n. 20. et Salm. n. 28. cum Con. Dic. Avers. Trull. etc.* quia quæcumque ignorantia efficit actum saltem non perfectè voluntarium.

1020. — Dubit. 2. an tunc utraque pars possit propria auc-

toritate à Matrimonio resilire? Deceptus certè potest, nisi adsit scandalum; et ita pariter serva. Sed utrùm hæc, si liber factus conscius ejus servitutis vellet revalidare Matrimonium, teneatur consentire? Probabiliter opinantur *Salm. n. 31. cum Sot. etc.* quod, si serva bona fide contraxit, non tenetur ratione injuriæ.

1021. — Dub. 3. Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis? *Henricus* censet libero. Sed communius et probabilius *Sanchez. n. 8. Salm. n. 32. cum Pal. etc.* tenent incumbere ancillæ probare scientiam, nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. — Dub. 4. An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per Matrimonium illa fiat libera? Tres sunt casus in quibus per Matrimonium acquiritur libertas. I. Si Dominus dotale instrumentum conferat ancillæ contrahenti, ut ex *l. un. C. de Lat. libert. II.* Quando Dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt *Salm. n. 35. cum Pont. Pal. Vasq. etc. contra Sanchez. Gutt. etc. III.* Quando Dominus servam Matrimonio tradit liberè alteri illius servitutem ignoranti, ut ex *Auth. Ad hæc, C. de Lat. Libert.* In his autem casibus fit dubium, an Matrimonium sit validum? Negat *Pal. D. 4. p. 5. §. 1. n. 4. cum Coar.* Affirmant verò communius et probabilius *Sanchez. l. 7. D. 19. n. 14. Bon. q. 3. n. 3. et Salm. n. 38 cum aliis.* et idem putat *Sanchez. l. c. n. 4.* (contra *Pal. l. c. Pont.*) si Dominus promiserit se servam brevi dimissuram, quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. — Matrimonium autem cum libera, id est serva quæ facta est libera, certè validum est; modò libertas non solum illi sit promissa, sed etiam jam donata, ut censent *Salm. num. 40. cum Pont. Pal. etc. contra Sanchez. et Con.*

1024. — « Dicitur III. *Votum*, scilicet solemne Castitatis per susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in religione approbata sponte emissam.

« Dico 1. sponte; quia metus gravis irritat professionem, ut vide sup. l. 3. n. 197.

« Dico 2. Solemne, quia votum simplex tantum impedit, non dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis.) V. *Laym. l. c. c. 3.* »

1025. — Dubit. 1. An votum solemne Religionis dirimat Matrimonium de jure Divino, vel Ecclesiastico? Prima sententia dicit de jure ecclesiastico, et hanc tenet *Sanchez lib. 7. D. 26. n. 4. cum Scot. Gerson. Host. Abb. etc.* Quia votum solemne non irritat Matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis; cum autem solemnitas sit ex jure Ecclesiastico, ut habetur in *c. un. de Votis* in 6; ergo solo jure Ecclesiastico dirimitur Matrimonium. Secunda tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure Divino, eamque tenent *D. Th. in 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 3. item D. Bonao. Major. Val. Henr. Vict. etc. ap. Sanchez. n. 4.* Ratio, quia in voto simplici corpus tantum promittitur Deo, sed in solemni, per acceptionem legitimam Prælatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. — Dubit. 2. an Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solemni castitatis in Professione emisso? Vide dicta *T. 2. l. 3. n. 256. v. Quaritur*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem *D. Th. l. c. a. 4. q. 1. ad 3.* et pluribus, quibus adde *Ronc. p. 156. qu. 4. et Fagnan. in c. Cum ad Monasterium, p. 2. l. 3. Decretal.* qui asserit eam esse communem Theologorum. An verò Ordo Sacerdotalis dirimat Matrimonium de jure Divino? Vide dicenda *n. 1059.* Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat Matrimonium? Vide dicta hoc *l. 6. ex n. 808.*

1027. — « Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

« Prima dicitur *Legalis*: quæ est propinquitas personarum, proveniens ex adoptione perfecta (qua scilicet persona extranea assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis, eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato, in totum); ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem, et adoptatum ejusque descendentes; c. *Per adoptionem. 3. q. 3. c. Diligere 30. q. 3. V. Bon. q. 3. p. 5. §. 3. n. 4. et 5.* Vide tamen *Laym. c. 7. et Dian. p. 9. t. 6. R. 54.* ubi contra communem sententiam notat ex *Henr. Less. etc.* probabile esse, quod post *Trid.* tantum dirimat usque ad gradum secundum inclusive, sicut cognatio spiritualis. (*V. Not. VI.*)

Notandum igitur 1. quod adoptio perfecta est illa qua Principis Rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. Imperfecta est, quando fit sine Rescripto Principis supremi, sed auctoritate inferioris Magistratus, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta? Affirmant *Pal. p. 9. n. 9. et Pontius, Tol. etc. ap. Salm. c. 12. n. 39.* Sed probabilius dicunt *S. Th. suppl. q. 57. a. 2. Sanchez. l. 7. D. 63. n. 9. Salm. n. 40. cum aliis*, oriri tantum ex adoptione perfecta.

Notandum 2. quod hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptantem, et uxorem illius, vel e converso; verum inter adoptatum et filios adoptantis est tantum ad tempus, scilicet usquedum filii sunt sub potestate illius, ita *Salm. cum S. Th. et alii passim*, vide *c. 12. n. 37. 38. et 42.* Hic autem dubitatur, ad quos extendatur hæc legalis cognatio? *Pont. Sot. Val. etc.* apud *Salm. c. 12. num. 43.* dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. Sed *Salm. ibid. cum Sanchez. Avers. Corneio, et Hurt.* tenent omnino dicendum, non extendi ultra primum gradum: quia hic tantum à jure positivo assignatur. Extenditur tamen inter adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. Vide *Salm. num. 44.*

1028. — « Secunda est cognatio *Spiritualis*, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione Baptismi et Confirmationis, dirimitque Matrimonium (ut habetur *c. 1. De cognitione spirituali* in 6. c. *Veniens*: et constat ex *Trid. s. 24. c. 2.*

» Vide Bon. q. 3. p. 5. Sanch. l. 7. d. 34. Suar. 5. p. q. 67.) inter
 » baptizantem, et baptizatum, et hujus patrem : item inter sus-
 » ceptorem, et susceptum, et hujus patrem et matrem. * (Hic
 » plura dubia occurrunt, de quibus jam satis egimus in Tract.
 » de Baptismo, unde ne actum repetamus, vide dicta ibi l. 6. ex
 » n. 146.) *

1029. — « Tertia est cognatio Consanguinitatis carnalis, quæ
 » est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descenden-
 » tium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum
 » lineæ transversæ inclusive. Et quidem quoad primum, fortassis
 » jure naturæ : quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde
 » etiam Pontifex in his ex justa causa dispensare potest. Gradus
 » verò lineæ rectæ, probabile est, omnes jure naturæ esse prohi-
 » bitos. * (Sed satis probabile est omnes esse vetitos jure Ecce-
 » siastico, excepto primo gradu in linea recta; vide dicta l. 6.
 » num. 470.) * Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis
 » statuuntur et schema et subsequentes regulæ.

1050. — SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus. Abavia.	
IV. M. Propatruus. M. Proamita.	III. Proavus. Proavia.	IV. M. Proavunculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus. M. Amita.	II. Avus. Avia.	III. M. Avunculus. M. Matertera.
II. Patruus. Amita.	I. PATER. MATER.	II. Avunculus. Matertera.
I. Frater.	† Hypote.	I. Soror.
II. Filii, et Filia Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filii, et Filia Sororis.
III. Nepotes, et Neptes ex Fratre.	II. Nepos. Neptis.	III. Nepotes, et Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes et Pronepotes ex Fratre.	III. Pronepos. Pronepitis.	IV. Pronepotes, et Pronepotes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

» « Prima. In linea recta tam ascendentium quam descendantium,
 » quot sunt personæ, tot sunt gradus, una dempta, scilicet stipite
 » * (Linea est series personarum ab uno stipite descendantium per

» varias generationes, diversos continens gradus. Stipes est ille à
 » quo descendunt contrahentes) * : v. g. pater, et filius sunt con-
 » sanguinei in primo gradu, nepos, et avus in secundo, etc.

» « Secunda. In linea transversa æquali (quæ est inter personas
 » à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ
 » singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde
 » frater et soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patruus
 » et consobrini in secundo, filii eorumdem in tertio. (V. N. VII.)

» « Tertia. In linea transversa inæquali, inter personas inæqua-
 » liter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior per-
 » sona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus
 » et nepos, filius et soror patris sunt consanguinei in secundo
 » gradu, quæ omnia patent in schemate.

» Advertendum hic cum Salmant. c. 14. num. 46. Contin. Tourn.
 » t. 2. p. 135. quod à linea transversali inæquali in supplicatione
 » dispensationis tam ex una, quam ex altera parte debeat exprimi
 » gradus propinquior et remotior, si propinquior esset primus gra-
 » dus, hoc habetur ex Bulla S. Pii V. Sanctis, quia in eo primo gradu
 » Papa non intendit dispensare, nisi exprimatur.

1051. — « Dicitur V Crimen, idque triplex. Primum est Ho-
 » micidium conjugis ab altero conjuge, et alio tertio, sive phy-
 » sicè, v. gr. gladio, vel veneno, sive moraliter, ut imperio,
 » perfectum, eo consilio, ut postea inter se Matrimonium con-
 » trahant. Quod si cædes tentata sit, sed non perfecta, vel
 » perfecta, sed absque intentione Matrimonii ineundi, vel cum
 » intentione quidem ea, sed non significata exterius, vel non
 » communi consilio, sed ab altero tantum, non dirimit Matri-
 » monium, nisi etiam adulterium præcesserit : tunc enim, etsi
 » unus tantum cædem perfecit, altero ignaro, dummodo id
 » fecerit intentione Matrimonii, verè dirimit. Ita Con. Less. Sa,
 » Sanch. l. 7. d. 78. n. 13. et d. 79.

» « Secundum est Adulterium, quando nimirum duo carnaliter
 » se cognoscunt, vivente alterius conjuge, et vel Matrimonium
 » ineunt de præsentì, vel saltem dant fidem de ineundo post
 » mortem conjugis. Sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit
 » acceptata, et uterque sciât alterum esse conjugatum : si enim
 » vel alteruter ignorat, non irritatur Matrimonium, si quod
 » postea ineatur conjuge mortua. Perez, Con. d. 31. n. 57 et 61.
 » Sanch. l. 7. disp. 79. n. 12. Filiuc. n. 256. Vide etiam Bon.
 » q. 3. p. 6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198. excusaturque ignorantia
 » quævis etiam facti, Sanch. M. Leo in prati p. 2. s. 284; suf-
 » ficit autem, si adulter dubitet, utrum tempore adulterii et pro-
 » missionis de Matrimonio cum adultera vixerit alter conjux,
 » quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur. Nav. Sanch. l. 7.
 » de Matr. disp. 79. Bard. d. 6. c. 11. §. 8.

1052. — « Tertium est Raptus, per quem persona cum violen-
 » tia abducitur, libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi
 » causa. S. Thom. Mol. t. 3. d. 105. Durat autem hoc impedi-
 » mentum, secundum Trid. quamdiu rapta est in potestate rap-

» toris, etiamsi libere consentiat. Unde libertati restitutam
 » ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreta tantum
 » comprehendere raptum, qui sit causa Matrimonii. *Sanch. d. 13.*
 » *V. Laym.* »

1033. — De impedimento ob crimen *Raptus* loquimur in fine
 hujus Dubii ex *num. 1107*. Hic tantum sermonem facimus de im-
 pedimento ob crimen *Homicidii*, et ob crimen *Adulterii*. Ad
 distinguendum autem tale impedimentum, attende regulam ab
 aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utro-
 que patrans (id est crimen homicidii, ut illud *patrans*, intel-
 ligendum), uno patrans, et nemine patrans. Et I. *Utroque*
patrans, quando non est adulterium, sed uterque conspirat ad
 homicidium, animo inter se nubendi. II. *Uno patrans*, quando
 v. g. vir post adulterium occidit Conjugem ad ducendam adulte-
 ram, licet ista non conspiret ad homicidium: modo illius inten-
 tio huic manifesta sit. III. *Nemine patrans*, quando non adest
 homicidium, sed tantum adulterium; et promissio Matrimonii,
 quæ non sit ficta, et sit saltem acceptata, antequam moriatur
 Conjug adulteri.

Ex I. Capite igitur, nempe *Utroque patrans*, id est cum ho-
 micidium Conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedi-
 mentum criminis requiritur 1. ut occisio eveniat ex communi
 consilio viri et femine; ita communiter *Bell. l. 1. de Matr.*
c. 22. v. Crimen, Sanch. l. 7. D. 78. n. 9. Pont. l. 7. c. 45. n. 4.
Pal. p. 12. n. 3. Bon. p. 6. n. 5. Cabass. l. 3. c. 23. nu. 3. Conc.
p. 322. nu. 4. Holzm. n. 568. et Salm. c. 12. n. 55. ex c. Lau-
dabilem 10. de Concoers. Infid. Requiritur 2. ut homicidium fiat
 animo contrahendi Matrimonium cum complice homicidii, ut
 communissime tenet *Glossa in c. Si quis viocente 31. 7. 1. verb.*
Occidisse, Bell. l. 1. c. v. Adde, Pal. n. 5. Pont. l. 1. c. Con. Tourn.
t. 2. de Imped. p. 156. v. An autem, Laym. c. 10. n. 4. Spor
n. 102. Salm. Bon. Cab. et Conc. l. c. Sanch. nu. 13. cum S. Bon.
Soto, Palud. Major, et aliis multis, contra Caj. Scot., et alios
paucos, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero,
eò quòd in cit. c. Laudabilem, nulla fit mentio de hac conditione.
 Sed bene respondent AA. primo loco citati, quòd licet in jure
 non exprimitur præfata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine
 legis, nimirum ne Conjug machinetur mortem alterius, ut postea
 cum altero nubat.

1034. — Notant tamen *Sanch. n. 9. et Salm. d. n. 55. cum Cand.*
et Dic. sufficere ad incurrendum impedimentum, quòd, inita ab
utroque machinatione occisionis, intentio Matrimonii adsit tan-
tum ex parte unius. Utrum autem requiratur, ut talis intentio
alteri saltem manifestetur? Negant Sanch. l. 7. D. 78. n. 19.
cum Man. et Vega, ac Pal. p. 12. n. 5. cum Soto, et Gutt., tum
quia Ecclesia non ponit præcisè intentionem, sed occisionem exter-
nam hac intentione factam; tum quia hæc intentio, quando
patrans homicidium, jam præsumitur, argumento Clement. 1. §.
Verum de Hæret. ubi excommunicantur Inquisitores, qui ex

odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt in-
 quirere. Affirmant verò *Pontius l. 7. c. 45. n. 5. Diana p. 9. tr. 7.*
R. 25. et Salm. c. 12. n. 53. cum Vasq. Perez, et Hurt., quia Ec-
clesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim
humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quæ homini deb-
etur, homini autem non debetur nisi externa operatio quæ homini præ-
cipitur; interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad
casum Clementinæ, quòd ibi non excommunicantur qui ex odio
vel amore simpliciter interno ducti injustitiam committunt, sed
qui insuper talis odii vel amoris externum indicium præstant.
 Unde sic mihi probabilius dicendum videtur: Si occisionem
 præcesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera, fami-
 liaritates, epistolæ amatorie, et similia inter eos qui contrahere
 volunt, tunc incurritur impedimentum; secus si intentio reman-
 serit omnino interna; tunc enim Ecclesia nequit punire
 homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium
 præcesserit.

1035. — Ex II Capite, *Uno patrans*, nempe ex homicidio cum
 adulterio, ad dirimendum Matrimonium sufficit, quòd, stante
 adulterio, una pars tantum perpetret homicidium, quamvis al-
 tera inscia, ita communiter *Sanch. l. 7. D. 78. n. 9. Pont. l. 7.*
c. 45. n. 4. et 5. Pal. p. 12. Bon. p. 6. n. 8. et Salm. c. 12. qu. 47.
cum Dic. Avers. Corneio, etc. Id patet ex *c. Si quis viocente 5. Caus.*
31. qu. 1. ubi dicitur, non obstante adultero, valere Matrimo-
nium cum adultero post mortem Conjugis, « nisi forte vir aut
» mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. » Item
ex c. Propositum 1. de eo qui dux. etc. ubi: « Nullus copulet Ma-
» trimonio quam prius polluerat adulterio; illam maximè cui
» fidem dederat, uxore sua vivente, quæ machinata est mor-
» tem uxoris. » Item ex c. Significasti 6. eod. tit. ubi validum
fuit declaratum conjugium cum adultera, « nisi alter eorum in
» mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi
» fidem dederit de Matrimonio contrahendo. »

1036. — Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiri-
 tur I. Ut mors verè secuta sit ex percussione, veneno, etc. dato
 à Conjuge, vel ejus mandato; ita *Pontius n. 4. Pal. n. 4. Bon.*
n. 6. Salm. n. 48. cum Sanch. n. 7. et communi. II. Ut adulterium
 præcedat occisionem; *Pont. n. 4. Elb. p. 408. n. 170. et Salm.*
n. 50. cum Con. III. Ut prius Matrimonium fuerit validum, quam-
vis non consummatum, et licet obtentum sit divortium; Sanch.
n. 20. ac Pont. n. 3. ex c. Significasti 6. de eo qui dux. Requiritur
 IV. Ut adulterium sit consummatum; ita ut facta sit una
 caro: hinc si vir verè non seminat in vase mulieris, nequaquam
 incurritur hoc impedimentum; ut *Sanch. l. 7. D. 79. in princ.*
Pont. n. 4. Pal. n. 8. Elb. l. c. et Salm. c. 12. n. 50. et c. 4. n. 3.
cum S. Th. S. Ant. et comm.

Hinc autem dubitatur, an requiratur, ad consummationem
 adulterii, ut non solum vir, sed etiam femina seminet? Negant
Sanch. l. 2. D. 21. n. 11. et Pal. Trull. Bon. etc. apud Salm. 4.

n. 4. Sed plures alii affirmant, ut *Conc. p. 351. n. 4. cum communi, S. Bonao. Innoc. Host. et Viguer. ap. Sanch. l. c. et expresse id tenet D. Th. sup. q. 55. ar. 4. ad. 2. ubi: « Vir et mulier efficiuntur... una caro per commixtionem seminum. Unde » quantumcumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, » nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... affinitas. » Et ideo merito hanc sententiam probabilem vocant *Sanch. l. c. et Salm. cum Pal. Trull. Dian. Ronc. Vid. infra n. 1075.**

Requir. V. Ut adulteri sint conscii Matrimonii; quare, si femina rem habet cum conjugato, quem putabat solum, impedimentum non contrahitur; ita *Sanch. l. 7. D. 78. n. 12. Pal. p. 12. n. 8. ac Con. Avers. Dic. etc. cum Salm. c. 12. n. 51. ex c. Veniens et c. Propositum, de eo qui dux, etc.* An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulteri? Negant *Val. Con. Fer. etc. apud Salm. n. 52.* quia tunc, ut dicunt, adesset verum adulterium. Sed affirmant probabiliter *Bus. ut supra, et Sanch. l. 7. D. 7. g. n. 38. ac Salm. cum Reb. Avers.* Tum quia excusat quælibet ignorantia facti, ut esset hæc, ex regula c. 10. de Reg. jur. Tum quia ad adulterium requiritur dolus, ex l. pen. ff. ad l. Jul. At cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex *Gloss. in l. Mag. ff. de Verb. sign.*

Requir. VI. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis, modo is externè talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox supra n. 1034. ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia præcedentia; idque procedere in utroque casu dicunt *Salm. n. 53. cum Sanch. Pont. Vasq. Per. Dic. etc.* Hinc infertur, quod si vir uxorem occidat, ut liberius adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione Matrimonii, impedimentum non contrahitur. Imò, si vir occidat uxorem, ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram, *Sanch. l. 7. D. 78. n. 18. Pont. n. 5. Pal. p. 12. n. 5. Bon. p. 6. n. 4. et 8. et Salm. n. 54. cum Pal. etc.* Secus tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat, ut *Salm. ib. cum Con. Avers. Dic. etc.*

1057. — Ex III Capite, *Neutro patante*, nempe quando non adest homicidium, sed solum adulterium cum promissione Matrimonii, ut habetur in relatis c. 1 et 6. de eo qui dux, et clarius in c. fin. eod. tit. Docentque *Sanch. l. 7. D. 79. n. 43. Pont. l. 7. c. 45. n. 7. et Salm. c. 12. n. 64. cum Pal. Bon. Con. etc.* tale impedimentum contrahi à Coniuge fideli etiam cum infideli adultera, quia licet Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur 1. ut tam adulterium, quam promissio, habita sint vivente Coniuge, ut *Sanch. l. c. n. 5. Spor. n. 108. et Salm. n. 60. cum Bon. et Conin.* Requir. 2. ut promissio non fuerit revocata ante adulterium; *Sanch. ib. Spor. n. 107. et Salm. d. n. 60. cum Conin. et Bon. Dixi ante adulterium;* nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum, cum jam contractum sit, sive promissio

antecesserit, sive subsecuta fuerit adulterium, ut expressum habetur in c. fin. de eo qui dux, ubi: « Cæterum tolerari non debet, » si prius vel postea (ad fidem datam), dum vixerit uxor ipsius illam adulterio polluisset. » Requir. 3. ut promissio fuerit externa, et acceptata; unde non sufficit, si adultera merè negativè se habuerit, ut communiter docent *Pal. p. 12. n. 11. Bon. p. 6. n. 9. Cab. l. 3. c. 23. n. 9. Conc. p. 322. n. 6. et Salm. c. 12. n. 61.*

1058. — Sed dubit. 1. An taciturnitas adulteræ sit sufficiens signum consensûs? Affirmant *Pont. l. 7. c. 45. n. 2. et Conin. Reb. et Hurt. apud Pal. p. 12. num. 11,* quia in materia favorabili taciturnitas habetur pro consensu. Sed negant *Sanch. l. 7. D. 79. n. 25. et Pal. l. c. cum Gutt.,* quia talis materia potius est odiosa quam favorabilis, cum acceptans subjiçatur pœnis Ecclesiasticis. Merito *Spor. n. 119. cum Tamb.* utramque sententiam vocat probabilem.

1059. — Dubit. 2. An promissio ficta Matrimonii cum adulterio inducat impedimentum? Affirmant (modo fictio externè non appareat) *Sanch. l. 7. D. 79. n. 26. et Pal. p. 12. n. 12. cum Conin. et Gutt.,* quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem Conjugis, quod jura vitare intendunt. Sed probabilius et communius negant *Bon. p. 6. n. 8. Spor. n. 109. Holz. n. 562. Croix n. 625. Elbel n. 175. et Salm. c. 12. n. 62. cum Laym. Perez. Dic. etc.* Ratio, quia jura in textibus citatis n. 1035, requirunt fidem, sive promissionem matrimonii: ficta autem promissio non est promissio; et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandæ mortis Conjugis, tamen cum agatur de lege prohibitiva, et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tantò magis quòd finis præcepti non cadit sub præcepto.

1060. — Dubit. 3. An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum? Affirmant *Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 152. ac Sanch. l. 7. D. 79. n. 11. cum Nao. Man. et Vega;* quia promissio conditionata inducit obligationem non resiliendi, et per eam verè dicitur data fides, et verè præbetur ansa captandi mortem Conjugis. Negant verò probabilius *Laym. c. 10. nu. 3. v. Sexta, Holz. n. 562. Tamb. c. 6. §. 3. num. 4. Elbel nu. 162. et Spor. n. 109. cum Conin. et Perez.* Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cum simus in odiosis, ubi lex strictè interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura, et absoluta. Præterquam quòd per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandæ mortis, sicut per promissionem absolutam. Dicunt tamen præfati AA. talem promissionem bene inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem Conjugis. Sed huic responderi posset, quòd promissio illa, adhuc impleta conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur à jure; cæterum quia communiter hanc exceptionem DD. tradunt, sapientibus me remitto.

1061. — Dubit. 4. An ad incurrendum impedimentum requi-

ratur, ut promissio fuerit mutua? Affirmant *Bellarmin. de Matr. l. 1. c. 22. v. Casu 2. Elb. n. 165. et Holzm. num. 562*; item *Laym. Henr. Gob. et Dian. ap. Croix n. 626*. Idque clarè indicat *Glossa in c. Significasti 6. de eo qui dux*. Quia, ut aiunt, jura videntur illam requirere promissionem, quæ alias in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad Matrimonium contrahendum. Sed communius et probabilius negant *Sanch. l. 7. D. 69. n. 12. Bonac. p. 6. num. 9. cum Con. Sylv. Perez, et Reb. et Pal. p. 12. n. 13. cum Sot. Hurt. et communi ut asserit*. Ratio, quia in jure (ut patet ex *c. 1 et 6. de eo qui dux. relatis n. 1035*) nulla mentio fit de repromissione, sed tantum de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad Matrimonium; quod pendet à jure naturali: alia inter Conjugatos, ut inducat impedimentum, quod pendet à jure positivo.

1042. — Ultimò hic notandum, quòd tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, addatur quartum, adulterium nimirum cum Matrimonio attentato, scilicet cum quis, sua uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua Matrimonium insuper contrahere ausus sit; hoc Matrimonium nullum est, sive copula præcesserit attentatum, sive subsequuta sit. Ita ex *c. Significasti 2. c. Litterarum 4. c. Cum haberet. 5. et c. Si quis 8. De eo, qui duxit in matr. Vide Croix l. 6. p. 5. n. 621. (V. N. VIII.)*

1043. — Qui autem vivente sua Conjuge promitteret alteri Matrimonium, sed sine adulterio, et Matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur à peccato mortali; ut *Sanch. l. 7. D. 79. n. 40. Laym. c. 10. in fin. Bon. p. 6. n. 11. Elb. n. 164. et Pal. p. 12. n. 15. cum Abb. ex c. fin. de eo qui dux.*

1044. — « Dicitur VI. *Disparitas cultus*, sive religionis, quæ dirimit Matrimonium inter baptizatum, et non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantum Ecclesiastico, non scripto, *Bon. q. 3. p. 7. ex Con. etc.* Inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediatur. Matrimonia verò cum hæreticis, etsi illicita, sunt tamen valida. Vide *supra l. 2. t. 1. c. 4. Dub. 3. (Ut habetur in c. 1. de Divort. Vide dicta de Sac. in gen. n. 56. ubi adde id quod dicit N. SS. P. Benedictus XIV in Bull. Matrimonia, edita 4. Nov. 1741. Hanc inveni Tom. IX. inter Decreta N. VIII. ubi postquam Pontifex declaravit conjugia inter Hæreticos esse valida, sic ait: Dolens Sanctitas sua esse inter Catholicos, qui in insano amore turpiter demerati ab hisce detestabilibus connubiis, quæ Sancta Mater Ecclesia perpetuò damnavit, ex animo non abhorrent: Episcopos omnes, Vicarios, Parochos in iis partibus degentes seriò graviterque hortatur et monet, ut Catholicos ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis quantum possint absterreant, atque efficaciter impedire satagent. »*

1045. — « Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, et gravis metus injustè incussus, ad Matrimonium extorquendum: irritatque in utroque foro. » (*Ex c. Significasti, c. Cum locum, c. Ve-*

niens, et c. Consultationi, de eo, qui duxit, etc. Vid. *Salm. c. 9. n. 7. cum D. Th. et comm. Et hoc etiamsi intereenerit juramentum; nisi juramentum sit de ponendo consensu libero, quia tunc certè obligat, ut bene notat Viva qu. 4. art. 3. et 4. » Et quidem jure naturæ, si à contrahente, positivo autem, si à tertio sit incussus.*

« Addo gravis qualis scilicet cadit in virum constantem, v. gr. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in Matrimonialibus, ut Sacramento consulatur. *Reb. Sanch. Pont. etc.* communiter cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 230. et tom. 5. R. 177. quamvis Navarr. Gabr. et Coo. id negent, si metus ita extorserit consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. injustè: quia si justè sit incussus, valet Matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipsomet, qui causam dedit; ut si v. g. deprehendo in crimine cum filia mineri accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. ad extorquendum: quia Matrimonium ex metu etiam gravissimo, undecumque, et quandocumque incusso, dummodo non ad Matrimonium extorquendum, valet; tunc enim non tam contrahitur metu, quam eligitur medium evadendi periculum, et Matrimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur valere Matrimonium in sequentibus casibus. Vide *Bon. q. 3. p. 8.**

« 1. Si concubinarium metu gehennæ, vel mortis, in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l. c.*

« 2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi duct uxore, eam ducat. *Bon. loc. cit. n. 19.*

« 3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum filia lictoris. *Sanch. l. 4. d. 12. n. 10. Con. d. 28. dub. 1. c. 3.*

« 4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem aut aliam. *Con. n. 10. Fill. cap. 4. quest. 9.*

« 5. Si Princeps obsessus offerat filiam in Matrimonium obsidenti, ut liberetur obsidione. *ib.*

« 6. Si raptor vel deflorator virginis metu mortis offerat alicui judici ad eam ducendam. *Bon. n. 22. ex Reg. Henr. etc.*

« 7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, alias illi mederi nolentis. *Reb. Sanch. d. 12. Con. Fill. n. 103, etsi alii quidam negent.*

« 8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantum ad contrahendum Matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse, docent *Sanch. Salas, Pal. Pont. etc.* cum *Dian. p. 4. T. 13. contra Azor. et alios 4.*

« 9. Quando Matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientie) per se loquendo illud perficere, posseque altero invito resilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpa illatus fuerit, docent *Sanch. Villal. Hurtad. et Ochag. cum Diana p. 3. t. 4. Res. 229 et p. 9. t. 8. R. 27. contra Con. et Pont.* »

1046. — Supponendum est 1. vim differre à metu; vis enim omnino tollit voluntarium, cum sit à principio extrinseco, et ipse vim passus nihil agit; metus verò non tollit simpliciter voluntarium; unde in l. 10. ff. de eo quod metus causa, etc. sic metus definitur: *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio.* Hic autem advertendum, quod vis accipitur pro metu. Supponendum 2. metum, alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco: metus ab intrinseco est ille, qui infertur à causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo, aut naufragio, etc.; metus verò ab extrinseco est qui infertur à causa extrinseca et libera, nempe ab homine, et hic requiritur ad irritandum Matrimonium. Supponendum est 3. metum, alium esse gravem sive cadentem in virum constantem, alium esse levem. Dicitur metus gravis, quando grave est malum quod timeatur.

1047. — Ut autem metus censendus sit gravis, requiritur 1. Ut malum, quod alter minatus fuerit, sit grave, saltem respectu metum passi, ex l. Metum. 1. ff. de eo quod met. etc. Sufficit verò quod malum sit absolute in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud, quod eligitur, ut advertunt communiter Sanch. l. 4. D. 2. n. 3. Pont. l. 4. c. 2. ar. 2. et Boss. t. 1. c. 10. n. 13. cum Less. Nav. et Con. Sufficit etiam, si malum timeatur non solum sibi, sed aliis sibi strictè conjunctis; Sanch. D. 4. n. 1. Pont. c. 3. n. 4. Less. l. 2. c. 17. n. 35. Salm. c. 9. n. 18. et Boss. n. 18. cum Villal. ex l. Isti quidem, ff. de eo quod etc. Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei, sive affines, ut Sanch. n. 5. et Pont. n. 5. cum aliis. Id extendunt etiam ad famulos, et domesticos, ex c. Quicumque de Sent. ex c. in 6. et ex Clem. 1. de Excess. Prælat. Requiritur 2. ut prudenter (non autem vanè et leviter) malum timeatur proximè inferendum; Sanch. l. 4. D. 1. n. 17. et Salm. c. 9. ex n. 18. Requiritur 3. ut malum nequeat aliàs evitari; Sanch. et Salm. ll. cc. ac Boss. c. 10. ex n. 15. Requiritur 4. ut minans malum possit exequi; nisi expertus sit verbosus, qui facile minas jactat, et postea non exequitur, vel facile placatur, ut dicunt Sanch. D. 1. n. 19 et 20. Salmant. n. 19. cum Pal. Corneio, Dic. et Aversa, et Boss. n. 15. cum Barb. Menochio, etc. Insuper addunt Sanch. Salm. et Boss. ll. cc. requiri quod incutiens metum solitus sit minas exequi, ex l. Metum, C. de his quæ vi, etc. ubi: *Metum non jactationibus tantum, vel protestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit.* Sed venia præfatorum DD. huic doctrinæ nescio acquiescere, nam etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum, quod vir gravis seriò et ex proposito minatur. Concedunt autem ipsi Sanch. D. 5. n. 5. et Boss. c. 12. n. 55. cum Barb. Gutt. Arag. et Rota Rom. ex l. 3. ff. de vi, et vi armata; sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcant.

1048. — Mala gravia, quorum metus irritat Matrimonium, censentur I. Mors, vel gravis cruciatus, ex c. Cum dilectus de his,

quæ vi, etc. II. Exilium ut Sanch. l. 4. D. 5. n. 8. cum Soto, Henr. etc. III. Carcer ex l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus, etc. tamen dicunt Sanch. n. 9. cum Soto, Rodr. et Led. ac Boss. c. 12. n. 46. cum Con. Less. Gutt. etc. (contra aliquos) intelligendum de carcere diuturno, aut vinculis atrocibus. IV. Amissio statûs ex lib. Isti. ff. eod. tit. sive honoris, Sanch. n. 11. et Boss. n. 42 et 43. cum multis. V. Violatio virginis ex dict. l. Isti, aut viduæ honestæ; Sanch. n. 12 et Boss. n. 45. cum Pontio, etc. VI. Ablatio famæ, putà si quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex l. Nec timorem 7. ff. eod. tit. Vide Sanch. n. 14 et 15. Et idem ait Boss. num. 44. cum Pontio, Barb. etc. de metu magnæ verecundiæ, nempe si quis, nisi contrahas Matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore. VII. Injusta excommunicatio (nisi facile ei possit occurrere), quia hæc saltem in externo irrogat gravem notam infamiae; Sanch. n. 17. cum Host. Abb. et Sylo. ac Boss. n. 53. cum Pont. Azor. Con. et aliis communiter. VIII. Amissio honorum magni momenti. Sanch. n. 25. cum Soto, Cord. etc. ac Boss. n. 49. cum Barb. Gutt. etc. IX. Amissio magni lucri; sed rectè aiunt Sanch. n. 28. et Boss. n. 62. cum Pont. et Con. hoc intelligi tantum, quando metum passus habet jus ad illud lucrum vel saltem ne ab illo injustè impediatur, quia aliàs non esset pati metum damni, sed potius allici ad spem lucri. Advertit autem Sanch. d. D. 5. n. 5. quod ubi causa metûs non est in jure expressa, arbitrio Judicis definienda est.

1049. — Ut autem metus irritet Matrimonium, requiritur I. ut sit ab extrinseco sive ab homine; non autem ab intrinseco, ut communiter docent Sanch. l. 4. D. 1. n. 2. Pont. l. 4. c. 19. n. 3. Con. p. 8. à num. 16. Ronc. p. 162. qu. 3. R. 2. Boss. c. 13. n. 7. et Salm. c. 9. n. 41. cum Soto, Coo. Aversa, Candido, et communiter. Requiritur II. ut metus incutiatur ad finem contrahendi Matrimonium. Sanch. l. 4. D. 12. num. 3. Bon. l. c. Holzm. n. 579. Ronc. l. c. R. 3. et Salm. n. 52. cum Pont. Soto, Trull. Henr. et communiter; et patet ex c. Cum locum, et c. Veniens de Spons. Requiritur III. ut metus sit injustè incussus; Sanch. d. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Holzm. et Ronc. ll. cc. Unde si pater inveniret stupratorem suæ filiae, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum Matrimonium, equidem Matrimonium esset nullum, ut habetur in dicto c. Veniens de Spons. Secus verò, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias, quia tunc metus non fuisset ad Matrimonium extorquendum: ita communiter Sanch. l. c. v. Quarto Pont. n. 10. Bon. n. 22. Salm. n. 46 et 47. et Boss. n. 188. cum Host. Abb. Con. Henriq. Gutt. Vill. Hurt. etc. Idem dicendum si pater minetur accusare stupratorem apud Judicem, et ille ne accusetur duceret filiam; Busemb. ut supra, Sanch. l. c. et Boss. n. 189. Idem si Judex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta præscriptum in c. 1 et 2. de Adulter.) et ille Matrimonium iniret. E converso nullum

esset Matrimonium, si absolute eum cogeret ad ducendum, quia de jure ille non tenetur absolute eam ducere, sed vel ducere, vel dotare, ut recte dicunt *Sanch. l. 4. D. 13. nu. 7. Pont. l. 4. c. 19. nu. 14. in fin. Boss. n. 173. cum aliis. Nisi* (exciipiunt) stuprator ille nollet, vel non posset alia via damnum rescire; et merito, quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam, ut docent *Lugo de Just. D. 12. n. 51. Tamb. de Rest. c. 5. n. 27. Salm. eod. tit. c. 3. n. 9. cum aliis communiter.*

1050. — Dub. 1. Si Judex injuste damnet reum ad mortem, et promitteret se eum liberaturum, si ducat suam filiam, an valeret tale Matrimonium? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 12. n. 1. et Salm. de Matr. c. 9. n. 49. cum Coq. Avers. Dic. Trull. et Candido.* Ratio (ut aiunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum Matrimonium, sed ei offertur modus se liberandi, Matrimonium ineundo. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 9. Boss. c. 12. n. 186. Dian. p. 4. tr. 7. R. 222. cum Coq. Gutt. Ledesm. et Vega.* Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe à Judicis injustitia; licet enim à principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum Matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiæ executio, à qua Judex teneretur abstinere. Secus verò dicendum cum *Bossio*, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potius offerret modum vitandi metum.

1051. — Dubit. 2. Quid si reus justè meretur mortem, et Judex offert ipsi liberationem, si suam filiam ducat? Negat pariter *Pont. l. 4. c. 19. n. 13. cum Reb. l. 4. c. 19. n. 13.* valere tale matrimonium, et consentiant *Mol. et Bon. ap. Boss. c. 12. n. 184.* quia, licet Judex justè damnet illum ad mortem, injustè tamen ab eo consensum extorqueret ad Matrimonium, ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo; ut condonetur vita reo qui ducit uxorem, vel filiam occisi, juxta id quod ait *Sanch. l. 4. D. 12. num. 12.* Probabilius verò affirmant valere *Boss. l. c. et Sanch. n. 11. cum Coar. Præpos. Vega, Led. Gutt. et Palac.* Ratio, quia tunc non infertur metus à Judice, sed potius aufertur: et quamvis Judex injuriam irroget legi, reo tamen favorem præbet.

1052. — Dubit. 3. Quod si judex secundum allegata et probata cogeret ad Matrimonium aliquem, qui revera esset innocens? *Prima* sententia dicit validum esse Matrimonium, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 13. n. 8. Bon. p. 8. n. 14. Boss. c. 12. n. 186. et Dict. et Trull. ap. Salm. c. 9. n. 50.* Ratio, quia hujusmodi coactio jam approbatur à jure Canonico, unde credi non potest quòd ab ipso jure tale Matrimonium dirimatur, cum de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum, ut infra n. 1054. *Dub. 5.* *Secunda* verò sententia probabilis, et fortè probabilior dicit, Matrimonium esse nullum, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 11.*

Tourn. t. 2. p. 163. v. Sed quid, Diana p. 4. tract. 4. R. 33. et Salm. c. 9. n. 51. cum Avers. et Dic. probabilem putant. Ratio, quia sententia Judicis fundatur in falsa præsumptione, et ideo non obligat; unde licet Judex justè decernat secundum allegata, non tenetur tamen patiens secundum rei veritatem Matrimonium contrahere. Nec valet dicere, credi non posse reprobari à jure Canonico, quòd ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret Matrimonium tantum de jure Ecclesiastico, sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturæ, ut videbimus d. *Dub. 5. seq.*

1053. — Dubit. 4. An si Medicus nollet mederi ægrotum, nisi contrahat cum sua filia, valeat Matrimonium? Affirmant absolute *Sanch. l. 4. D. 12. n. 15. cum Led. Cord. Vega, et Lop. ac Bon. p. 8. n. 23. cum Sa, Con. Fill. etc.* communiter. Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsecè à Medico, sed intrinsecè ab ipso morbo. Sed melius distinguunt *Pont. l. 4. c. 19. n. 15. et Salm. c. 9. n. 54. cum Avers. et Reb. ac Boss. c. 12. ex n. 191.* et dicunt quòd si Medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est Matrimonium; secus si tenetur ex justitia, quia tunc metus, licet principaliter oriatur intrinsecè ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe à curationis denegatione, quæ verè est grave damnum. Et idem dicendum cum *Salm. et Boss. cum Conc.* si necessitas urgeret, et alius non adesset, quamvis Medicus tantum ex charitate teneretur ad curandum.

1054. — Dubit. 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit irritare de jure Ecclesiastico, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 14. n. 2. Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Less. l. 2. c. 17. n. 47. Conc. p. 206. n. 21. Cont. Tourn. t. 2. p. 171. Ronc. p. 162. qu. 2. R. 1. cum communi ut asserit, et Salm. c. 9. n. 7. cum Gonc. Soto, Valent. Pal. Led. etc.* Ratio, quia in tali Matrimonio jam adest sufficiens voluntarium, et licet libertas ex metu minuat, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum Matrimonium; nam alias irritari deberet etiam ex metu intrinseco, quod nemo dicit; cum autem hujusmodi Matrimonium naturaliter sit illicitum, meritò Ecclesia illud irritat. *Secunda* verò sententia non minus probabilis, et fortè probabilior tenet metum irritare Matrimonium de jure naturæ; hanc tenent *Pont. l. 4. c. 14. num. 4. Nao. c. 22. n. 51. Diana p. 4. tr. 4. R. 33. Boss. c. 12. n. 269. cum Mol. Coq. Med. Comit. Reb. Vill. etc. Holmz. n. 583. cum Scoto et Scotistis communiter ut asserit; eamque expressè tenet etiam D. Th. suppl. qu. 47. a. 3. ubi ait: « Vinculum Matrimonii est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum; » et ideo coactio talis metus, quæ cadit in constantem virum tollit Matrimonium, et non alia. » *Prima* ratio igitur est hæc *D. Th.*; dicit enim S. Doctor, quòd omnes contractus metu iniiti*

non sint firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt: contractus autem Matrimonii, cum sit per se perpetuus et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit, quod ab initio sit nullus. Ratio secunda est, quia Matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter Conjuges, ut ex *Matth. 19. Relinquit homo patrem, et matrem, et adhærebit uxori suæ. Unde, quando ob metum Matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum, alias cum metu non potest mutui amor consistere; nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus. Ratio tertia, quia si tale Matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod sæpe innocens egeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quæ non sunt naturali rationi consona. Valide insuper confirmatur hæc sententia ex *c. Cum locum. 14. de Spons. ubi sic habetur: «Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia repellatur; Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso queritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus qui de invito solet nuptiis provenire. »* Observa igitur, quod in hoc textu non loquitur Pontifex tanquam aliquod novum statuens, sed potius ut jus naturale declarans et promulgans; quod probat, Matrimonium ex ipso jure naturæ esse nullum.*

1033. — Dubit. 6. An metus levis irritet Matrimonium? Affirmant *Lugo de Just. D. 22. n. 141. in fin. Nav. c. 22. n. 51. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. Viva de Matr. q. 4. a. 2. n. 6. et Coe. Rodr. Man. et Veracr. ap. Salm. c. 9. n. 29. et probabilem putant Sanch. de Matr. l. 4. D. 17. n. 2. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. et Viva de Matr. q. 4. a. 2. n. 6. Verius tamen negant *Bus. ut supra cum communi Pont. l. 3. c. 18. n. 2. Pal. de Peccat. D. 1. p. 12. n. 1. Tamb. et Viva ll. cc. Boss. c. 12. n. 163. et Sanch. l. c. n. 3. cum D. Bonao. Soto, Palud. Arm. Arag. et aliis communissimè, D. Thom. suppl. qu. 47. a. 3. ubi: «Coactio metus quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimonium, et non alia. » Ratio, quia Matrimonium initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali, neque de jure positivo; non de jure naturali, quia non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi, quem facile repellere poterat: vide dicta n. 748. Neque de jure positivo, nam ad hoc (ut patet ex *c. Veniens 2. de Spons. et c. Consult. de iis quæ vi etc.*) sola Matrimonia ex metu gravi inita, invalida declarantur; et merito, nam alias, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera Matrimonia dissolverentur.**

1036. — Dubit. 7. An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum Matrimonium? Metus reverentialis est ille, quo quis veretur resistere ei cui subicitur, nempe patri, matri, avo, socero,

marito, Regi, Domino, Prælato, tutori, et curatori, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 4. D. 6. ex n. 24. Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habitet, et ab ipsis alimenta recipiat; Sanch. ex n. 31. et Boss. c. 10. n. 85. cum Pont. Gutt. Menoch. etc.* Ad dubium autem deveniendo, prima sententia quam tenent *Abb. Navarr. Immola, et alii Canonistæ ap. Sanch. l. c. nu. 3.*, dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa Matrimonii, illud irritare. Ratio, quia metus sine quo Matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum. Secunda verò sententia communis et recepta, quam tenent *Less. l. 1. c. 17. dub. 6. Sanch. n. 7. cum Soto, Pal. Henr. et Sa, Bon. p. 8. n. 6. cum Suar. Val. Mol. et Reb. ac Boss. c. 10. n. 99. cum Laym. Con. Barb. Gutt. Coe. Vill. etc.* ac *Decis. Rotæ Rom.* dicit non sufficere puram reverentiam, sed requiri, ut adjungantur aut verbera, aut minæ, aut timor aliquis gravis mali, puta odii, diuturnæ indignationis, etc. Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum; idque expressum habetur in *l. Interpositas, C. de Transact. ubi: «Non quilibet metus, ad rescindenda ea quæ consensu terminata sunt, sufficit, sed talem metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contingat. »* Præterquam quod bene ait *Pont. l. 4. c. 5. n. 4.*, quod purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali, non est metus, sed reverentia, quæ non inducit metum alicujus mali, sed tantum quandam erubesceniam, quæ verius non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

1037. — Dubit. 8. An in Matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit? Prima sententia affirmat, et nanc tenet *Busemb. ut supra, Sanch. l. 4. D. 15. nu. 5. cum Soto, Henr. Man. Arag. Pal. D. 2. p. 12. n. 2. cum Hurt. Ochag. Vill. et Gutt. Diana p. 3. tr. 4. R. 229. et probabilem putat Bon. p. 8. n. 33.* Ratio, tum quia in contractu Matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tum quia incutiens metum non tenetur stare Matrimonio neque ratione contractus, neque ratione injuriæ illatæ; non ratione contractus, quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio; non ratione injuriæ, quia hæc injuria non censetur tanta, ut non possit nisi per Matrimonium resarciri. Secunda verò sententia negat, eamque tenet *Nav. c. 21. n. 51. Bon. l. c. Pont. l. 4. c. 15. n. 3. cum Con. et Salm. c. 9. n. 17. cum Aers. Henr. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Hæc autem sententia unà cum præfata ratione maximè probatur ex *c. Propositum 1. de eo qui dux. etc.* ubi, cum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris Matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo Matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est, ut prædictus vir lucrum de suo dolo reportet. Nec valet dicere, quod ibi sermo sit de dolo, non metu, nam in c. Contingat, de Jurejur. dolus et metus æquiparantur.* Imò ait *Lugo*

de Contract. D. 22. num. 119. v. Quarto, quod iura maiorem censent injuriam irrogari per metum, quam per dolum; unde quod in textu disponitur de dolo, æquè et fortè potius intelligendum de metu. Hinc fit quod, licet metum incutiens non remaneat obligatus vi contractus, remanet tamen obligatus ratione injuriæ. Utraque sententia est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilius, maxime si metus non possit probari, quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum Matrimonium, et tanto magis si pars metum passa fuerit foemina, quæ alias soluto Matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. E huic consentit etiam Pal. l. c. ubi dicit primam sententiam tantum locum habere, quando injuria posset alia via reparari.

1058. — « Dicitur VIII. Ordo, scilicet sacer, sive major, quem qui non coactus susceperit, invalidè Matrimonium contrahit, ut vide supra de Sacram. Ordinis, et hic Impedimento tertio. »

1059. — Certum est Ordinem Sacrum dirimere Matrimonium ut habetur in c. Diacono, etc. Litterarum. Qui cler. vel vovent., et in Extrao. Antiqua de Voto. Sed dubitatur, an Ordo Sacer dirimat Matrimonium ex jure divino, vel Ecclesiastico? Prima sententia, quam tenent Major, Barb. et alii ap. Sanch. l. 7. D. 28. n. 9. Dicit dirimere jure divino, quia in c. un. de Voto in 6. votum solenne Ordinis Sacri æquiparatur professioni religiosæ, quæ de jure divino jam irritat Matrimonium, juxta probabiliorè sententiam, quam tenuimus n. 1025. Secunda verò sententia communior et probabilior docet dirimere de jure Ecclesiastico; ita D. Thomas in 4. D. 37. quæst. 1. art. 1. ubi: Sed quod (Ordo) impediatur Matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet. Bellarm. l. 1. de Cleric. c. 18. Pont. l. 7. c. 22. Pal. D. 4. p. 6. n. 5. Cont. Tourn. t. 2. p. 272. Bon. p. 9. n. 12. Holz. n. 487. Spor. n. 45. cum Scoto, Suar. et Perez, ac Sanch. l. c. n. 12. cum S. Bonao. Alberto Magno, Soto, Cajet. Vict. Palac. etc. Ratio, quia Ordo per se non dirimit Matrimonium, cum status Ordinis per se non repugnet statui conjugalì, ut patet in Græcis; ergo Ordo dirimit tantum ratione voti castitatis; votum autem non dirimit Matrimonium, quia votum tantum impedit Matrimonium, sed qua solenne; at solennitas est solum ex jure Ecclesiastico duntaxat igitur ex jure ecclesiastico Ordo dirimit Matrimonium. Ac proinde bene potest Papa dispensare cum ordinatis in Sacris, non verò cum Sacerdotibus, juxta dicta n. 807 et 808. Quamvis referat Cont. Tourn. t. 2. p. 172. Olim Benedictum IX. permisisse Ranimiro Presbytero Religionem professore, ut labentem Aragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quomodo autem votum solenne Clericorum dirimat Matrimonium? Vide dicta ex n. 808.

1060. — « Dicitur IX. Ligamen, propter quod, quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, quamquam licet, et sine peccato, si moraliter sit certus de morte conjugis: qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire;

« dimisso posteriore. Vide Bon. p. 10. * (vide dicta n. 901 et 903.) »

1061. — « Dicitur X. Honestas, hoc est justitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, quacum contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum, et jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter sponsum, et consanguineos sponsæ usque ad 4 gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscumque, etiam invalidis (præterquam ex defectu consensûs); jure verò novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint invalida, et irritat tantum usque ad primum gradum, si ex sponsalibus: ad quartum verò, si ex matrimonio rato sequatur. * (Etiam ex Matrimonio rato nullo (nisi nullitas sit ex defectu consensûs) oritur impedimentum publicæ Honestatis usque ad quartum gradum, ut notat Croix. l. 6. p. 3. n. 681. et P. Zacharia ibid. ex mente S. C. et Card. Lambertini) * Vide Bon. p. 11. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t. 10. p. 2. c. 6. Notat etiam Dian. non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, p. 3. t. 4. R. 222. et Pont. et alii 3. contra Sanch.; * (Neque ex sponsalibus incertis, ut habetur in c. un. de Spons. in 6. incerta autem sponsalia sunt, si. v. g. fuerint contracta cum persona incerta, puta cum una ex filiabus Petri) *, uti neque ex conditionatis, donec conditio sit impleta, p. 9. t. 6. R. 52. ex Opatov. * (Ita Sanch. l. 7. d. 69. n. 1. et Salm. c. 12. n. 91. cum Pal. Bon. et comm. Et certum est ex Decl. Bonif. VIII, ap. Cont. Tourn. t. 2. p. 179. ubi dictum fuit: Qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentì, cum secunda remanere debebit) * Oriri tamen ex matrimonio invalido (nisi sit tale ob defectum consensûs p. 9. t. 6. R. 50.), ex declaratione S. Pii V, atque adeo etiam ex clandestino, ibid. R. 53. ex Pont. Pal. Hurt. Per. etc. contra Sanch. et Prop. »

1062. — Breviter discutiamus quæstiones ab Auctore hic vix enuntiatas. Quær. 1. an oriatur impedimentum publicæ honestatis ex Matrimonio nullo? Prænotandum, quod si nullitas sit ex alia ratione, quam ex defectu consensûs, certum est induci impedimentum ex Matrimonio nullo, cum in hoc minime sit correctum à Tridentino jus antiquum, ut dicunt Sanch. l. 7. D. 70. num. 5. Pont. l. 7. c. 35. n. 3 et 5. Pal. D. 4. p. 10. n. 5. Bon. p. 11. n. 10. et Salm. c. 12. n. 83. cum commun. Dubium est, an detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensûs? Affirmant Sanch. l. 7. Dist. 68. n. 14. Pont. c. 36. n. 10. et Sylo. Henr. et Leand. ap. Salm. n. 84., si defectus sit occultus. Et pariter dicunt isti oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob quemcumque defectum occultum, si contra in foro externo sint valida: quia, ut aiunt, hoc impedimentum introductum est ab Ecclesia ad evitandam indecentiam, quæ jam apparet, si publicè sponsalia haberentur ut valida. Sed Pal. p. 10. n. 7. Bon. p. 11.

n. 3. *Con. Tourn. l. 2. p. 178. Conc. p. 329. nu. 3. et Salm. num. 85. cum Dic. Avers. Con. Hurt. Led. etc.* probabilius dicunt ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs, et ex sponsalibus ex quocunque defectu (præcisè consensûs) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad sponsalia Concilium Tridentinum indistinctè dixit, sponsalia quacunque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem Matrimonium in *c. un. de spons. in 6.*, sancitum etiam universè fuit, ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs non oriri impedimentum. Atque ita confirmasse S. Congr. Cardinalium testantur *Barb. et Farin. apud Salm. n. 85.*

1063. — Quærit. 2. an ex sponsalibus mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolutis oriatur impedimentum? Negant *Pont. l. 7. c. 35. n. 9. Pal. p. 10. n. 9. cum Hurt. Gutt. et Farin. ex Decr. S. C. ubi fertur dictum fuisse, invalida esse sponsalia soluta de consensu. Sed verius affirmant Sanch. lib. 7. D. 78. n. 20. Cont. Tourn. p. 179. Conc. p. 330. n. 5. et Salm. c. 12. n. 88. cum Sot. Laym. Bon. Per. Dic. Avers. et sic omnino tenendum (rectè ait *Croix l. 6. p. 3. n. 683.*) ob Declarationem S. C. approbatam ab Alex. VII. die 6. Jul. 1658, quam affert etiam *Pitt. de Matr. n. 1397.* ubi Pontifex prohibuit quòd deinceps hæc resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Trident. sess. 24. c. 3. dicitur quòd sponsalia valida dirimunt Matrimonium usque ad primum gradum: unde cum ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc amplius non potest auferri per voluntatem Sponsorum, vel aliam causam supervenientem.*

1064. — Quærit. 3. an inducatur hoc impedimentum ex Matrimonio nullo, eo quòd fuerit clandestinum? Prima sententia negat et hanc tenent *Sanch. l. 7. D. 70. n. 13. cum Palud. Nav. Sa, etc. ac Con. ac Dic. ap. Salm. c. 12. num. 84. et probabilem putat Spor. n. 66.* Ratio, quia (ut aiunt) Bonif. VIII. in *c. 4 et 8. de spons.* definivit non oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex Matrimonio nullo per defectum consensûs; tale autem Matrimonium clandestinum dicunt verè ex defectu consensûs esse nullum, cum careat eo consensu quem exigit Ecclesia; ergo non parit impedimentum. Secunda tamen verior sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 7. c. 36. n. 5. Pal. p. 10. n. 3. Pign. l. 4. Cons. 15. n. 2. Conc. p. 330. n. 4. Cont. Tourn. p. 180. Holzm. n. 602. Ronc. p. 164. q. 2. R. 4. et Salm. c. 12. n. 86. cum Laym. Bon. et Avers.* Ratio, quia de jure antiquo ex dict. cap. unic. de spons. in 6. (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V apud *Salm. n. 86.*) tantum ex Matrimonio nullo directè ob defectum consensûs, non autem ex alia causa impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congreg. Cardin. refert *Holzm. l. c. ex Gall. c. 3. ad sess. 24. Trid.* ubi dictum fuit. « Præsupposita Declaratione per Constitutionem S. Pii V, super hoc Decreto, censuit » Congr. oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus

» per verba de præsentì etiam nulliter contractis, ommissa forma » decreti Conc. Trid. s. 24. c. 1. » nempe clandestinè sine Parocho et testibus.

Notandum hic id quod habetur in *l. un. de spons. in 6.* nempe quòd Matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia validè contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cum Matrimonium fuerit nullum.

1065. — « Dicitur XI. *Ætas*; quia ad valorem matrimonii » jure Ecclesiastico requiritur annus 14 viri, et 12 scemine » completus: nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est, adsit » et doli capacitas, et potentia ad copulam, de quibus judicare » prudentem est. » *Laym. c. 12. n. 1. ex c. De iis, et c. ult. de Despons. Impub.*

1066. — Certum est quod Matrimonium impuberum per se est nullum, ut habetur ex *c. 6. 10 et 14. de Despons. impub.* Et hoc etiam si pauci deessent dies ad ætatem pubertatis, ut communiter docent *Sanch. l. 7. Dist. 104. n. 1 et 3. Pont. l. 7. c. 65. num. 1. Pal. D. 4. p. 14. §. 4. n. 1. Escob. l. 27. n. 525 et alii (contra paucos), ut clarè probatur ex dict. c. 2 et c. 11. Ex litteris eod. tit. ubi: « Donec compleat puer annum decimum quartum, ex- » pectet. » Ante autem ætatem hanc præscriptam commune est Matrimonium non esse nullum de jure naturæ, sed tantum Ecclesiastico. *Sanch. n. 9. Contin. Tourn. p. 215. v. Quod. Pont. et Pal. l. c.* ac alii passim. Dicunt verò Canones validum esse Matrimonium, si malitia suppleret ætatem, ut habetur in *c. De illis 9. et c. Pubere eod. tit.* ubi: « Certum autem est eum pubere » rem esse, qui habitu corporis pubertatem ostendit, et generare » jam potest. » Docent verò *D. Th. in 4. Dist. 36. q. 1. art. 5. et Sanch. l. 7. D. 104. n. 21. cum Abb. Sylo. Sot. Ang. Cov. Tab. etc.* non sufficere ad valorem Matrimonii solam potentiam generandi, ut volunt *Host. Prap. Henr. etc. ib. n. 20.* sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensûs conjugalis; cum enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *c. fin. de Desp. impub.* ubi hæc malitia prudentia nuncupatur. Plura autem assignant DD. signa, ex quibus conjiciatur impuberes posse generare, verbi gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Hæc tamen signa non admittuntur, nisi sponsi sint proximi ad pubertatem, ut ex dicto cap. *Continebatur*, vide *Sanch. ex num. 30.* In quam autem ætate quis dicendus sit pubertati proximus, alii ap. *Sanch. ex n. 37.* dicunt, si desint tres dies, alii sex menses, alii tres anni. *Pal. l. c.* si desit annus; *Sanch. verò num. 40. et Pont. n. 5.* dicunt id relinquendum prudentiæ Judicis, qui spectare debet qualitatem personæ, temperiem regionis, etc. Ait autem *Tourn. p. 215.* quod si certò constaret de Matrimonii consummatione, v. g. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare. Addit idem *Tourn. l. c. v. Hæc, cum**

Nao. posse Papam dispensare cum Principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis, ex c. *Ubi. 2. de Despons. impub.* in quo interdiciuntur impuberes à Matrimonio, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.

1067. — Quæritur hic, an si ætate completa pubertatis, puer non valeat coire, nullum sit Matrimonium? Affirmant Abb. et Veracr. apud Sanch. lib. 7. D. 104. n. 14. eò quòd in c. *Puberes, de pons. impub.* dicitur ii esse puberes, qui possunt generare; ergo (inferunt) qui generare nequeunt, impuberes potius sunt dicendi et inepti ad nuptias. Communiter verò negant Pal. D. 3. p. 14. §. 4. n. 5. Escob. l. 27. n. 541. Sanch. l. c. n. 15. cum Sylo. Host. Prop. Nao. Coe. Henr. etc. Ratio, quia in jure tantum habetur, ad Matrimonium requiri ætatem pubertatis; licet autem dispositum sit in textu præfato et aliis valere Matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi, tamen nullo jure habetur Matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant; tunc enim impotentia potius judicanda est temporalis; unde dicunt aliqui, his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum; sed communiùs censent Pal. n. 6. Pont. l. 7. c. 65. n. 1. Escob. n. 543. cum Henr. Sylo. et Prop. et Sanch. num. 18. cum Abb. Host. Ang. Tab. etc. expectandum in viro usque ad annum 18, et in foemina usque ad 14, quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hic procedit regula triennii in c. *Laudabilem de Frig. et malef.*; illa enim procedit, quando impotentia provenit ex frigidityte, vel alio impedimento, non verò quando provenire potest ex imbecillitate ætatis.

Matrimonium autem senum, quantumcumque decrepitorum, validum est modò possint saltem arte medicinæ copulam habere; ita communiter Sanch. l. 6. D. 92. n. 19 et 20. et Salmant. c. 12. n. 126. cum D. Thom. et aliis passim. Secus dicendum (contra Nao. et alios), si omnino sint impotentes, ut Sanch. n. 23. cum Aug. Sylo. Lop. Scot. Rich. et Boss. c. 7. n. 190.

1068. — « Dicitur XII. Affinis. Est autem affinitas, propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita. Utraque, jure saltem Ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa usque ad 4 gradum inclusivè, hæc verò jure novo, usque ad secundum tantum. Et quidem si antecedit matrimonium: nam si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit; licet is, qui peccavit, non possit petere debitum, sed tantum reddere. Porro gradus, et lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive transversæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ, vel transversæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, sublata est per Concil. Lateran. V. Laym. et Bon. p. 12. »

Unde resolves:

1069. — « 1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ,

» cum neutra potest validè contrahere, citra dispensationem, » imò nec cum earum consobrina, vel matertera. » (Sic pariter censuit S. C. ut refert P. Zach. ap. Croix l. 6. p. 3. ad n. 693. » posse contrahi Matr. inter vitricum et uxorem quæ fuit prioris gni.) »

» Si quis post dispensationem rursus cognoscit eandem sororem Sponsæ non eget nova dispensatione, vide n. 1140.

» 2. Potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu, v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores, imò pater et filius possunt ducere matrem et filiam. Laym. Bonac. l. c.

» 3. Titius potest successivè ducere Titiam et Bertam, quæ fuerunt uxores Caii et Sempronii fratrum.

» 4. Titius, qui duxerat sororem Caii, potest post mortem Caii, ejusque sororis, ducere Bartam uxorem Caii. »

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantum contrahitur, quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri; unde minimè contrahitur, si à consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris, vel è converso. Hic autem notandum, quòd de jure antiquo hoc impedimentum extenderetur usque ad septimum gradum, ex c. *Nullum et c. Equaliter* 35. q. 3. Sed deinceps restrictum fuit ad quartum gradum in c. *Non debet, de Consang. et affin.* tam ex copula licita, quam illicita. Item ex Trid. sess. 24. c. 4. restricta est affinitas ex copula illicita solum ad secundum gradum.

1070. — Sic de impedimento affinitatis contracto ante matrimonium. Post verò Matrimonium, si Conjux rem habet cum consanguinea, vel consanguineo alterius Conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum, ut communiter dicunt DD., modò incestus sit cum consanguineis Conjugis in primo vel secundo gradu, ut habetur ex c. *Si quis 1. de eo qui cognov. etc.* ubi: » Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem. » Hic igitur præscribitur impedimentum in incestum in primo gradu affinitatis. Quòd autem extendatur tantum ad secundum gradum, habetur ex Declar. Greg. XIII. ap. Boss. l. 2. c. 5. n. 24. ubi dictum fuit: « SS. D. N. Gregor. XIII. ex sententia Congregationis dixit per hoc Decretum (id est Trid.) ablatum censi impedimentum quoque superveniens affinitatis post contractum Matrimonium. Concilium sustulit tertium et quartum gradum, ergo in omnibus. »

1071. — Quær. I. An uxor cognita à consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi. Prima sententia affirmat, et hanc tenent Pont. l. 10. c. 17. n. 6. et Sanch. l. 9. D. 31. n. 4. cum Sylo. Rich. Led. Graff. etc. Ratio, quia id clarè videtur inferri ex c. *Sacris* 5. de iis, quæ vi, etc., ubi cum dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, Innoc. III dixit: « Licet metus attenuet culpam, quia tamen eam non prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicatio-

» nis labe credimus inquinari. » Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu levi; nam Pontifex aperte intelligit etiam de gravi, cum dicat *pro nullo metu, etc.* Secunda verò sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Bon. D. 4. p. 2. num. 5. cum Nav. et Reb. Elbel de Matr. p. 426. n. 232. cum Tamb. et Ills.* et probabilem putant *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 14. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. nu. 3. Salm. c. 15. n. 28. cum Gabr. et Ant. à Spir. S. ac Sot. et Vill. ap. Boss. t. 2. c. 5. nu. 152.* Ratio, quia, sicut metus excusat à lege Ecclesiastica, sic etiam à pœna ab ipsa imposita: Nec obstat textus supra oppositus, quia (ut explicant AA. præfati *cum Sot. Barb. et Vict. ap. Boss. l. c.*) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis, nam extra contemptum metus gravis certè excusat à lege Ecclesiastica, et etiam ab excommunicatione, casu quo res, quæ metu agitur, ex solo jure Ecclesiastico est prohibita: ut certum est apud omnes; vide dicenda *de Cens. l. 7. n. 46.*

1072. — Quær. II. An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi? Hic distinguenda est triplex ignorantia, juris, facti, et pœnæ. Primò igitur, si adsit ignorantia juris, nempe si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam id prohibentem, *Cord. et Man. ap. Sanch. l. 9. D. 32. n. 46.* dicunt incurere impedimentum; et idem sentire debent *Sot. Turrec. Alb. Led. etc. ap. eumd. Sanch. num. 16.* qui censent omnes pœnas Ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam, modò ipse sciat id esse vetitum de jure naturali. Ratio (ut aiunt), tum quia obligatio ad pœnam non oritur ex scientia delinquentis, sed à voluntate Legislatoris: tum quia excusat quidem à pœna ignorantia facti, non verò ignorantia juris, ut habetur in *Reg. 13. jur. in 6.* Probabilius verò et communius docent non incurere impedimentum *Navarrus cap. 16. num. 34. Suarez 3. p. D. 77. art. 8. Sanchez l. c. n. 47. Wigand tr. 16. n. 100. v. Nota, Boss. t. 2. c. 5. n. 157. cum Pont. Avers. et Vill. Salm. c. 15. n. 30. cum Per. Dic. et Gabr. ac Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. cum Sa, Led. Henr. et Reg.* Ratio 2. quia, cum pœna sit imposita à lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur à pœna: et sic respondetur primæ rationi sententiæ oppositæ. Respondetur autem ad secundam, quòd regula illa currit tantum pro foro externo, non verò pro interno.

1073. — Secundò, si adsit ignorantia facti, nempe si vir sciat legem Ecclesiæ prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris, tunc commune est non incurere impedimentum, ut docet *Sanch. l. 9. D. 32. n. 47.* (contra *Ovant.*) *Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. art. 3. Bon. l. 10. c. 10. §. n. 9. Boss. t. 2. c. §. nu. 154. Wigand tr. 16. n. 100. et Salm. c. 15. n. 30.* et alii passim. Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit pœna incestus, ubi deest incestus culpa, cessat etiam pœna. Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter *Sanch. n. 36 et 47. Nav.*

c. 27. n. 12. *Pont. l. 10. c. 6. n. 10. et Boss. l. c. n. 160. cum Pal. Bon. Con. Hurt. etc.* (contra *Toletum*, et quædam alium Auctorem). Et ratio patet ex textu citato, *Si quis 1. de eo, etc.* ubi imponitur hoc impedimentum tantum scienter peccanti, juxta verba relata *num. 1070.* Excipiunt tamen *Sanch. n. 29. et Boss. n. 162. cum Suar. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Hurt. Vasq. Sylo. etc.*) nisi ignorantia sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas, ignorare: talis enim ignorantia crassissima æquiparatur dolo, ex *l. 3. §. Gener. ff. de Dolo, etc.*

An autem excuset ignorantia affectata. (Vide dicenda *de Censur. l. 7. n. 48.*)

1074. — Tertio, si adsit ignorantia pœnæ, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat pœnam non petendi, dubitatur, an hæc ignorantia excuset? Prima sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. D. 32. n. 50. Salm. c. 15. n. 30. et Croix l. 6. p. 3. n. 376. cum Pont. et Avers.* Ratio, quia pœna hæc magis habet rationem impedimenti, sive inhabilitatis, quam pœnæ. Secunda verò sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. Resp. 2. Wigand tr. 16. n. 100. v. Nota, Pal. tr. 1. D. 1. p. 17. n. 8. Boss. t. 2. c. 5. n. 179. Tamb. Dec. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel de Man. p. 426. n. 233. Sporer eod. tit. num. 84. cum Portell. ac Diana p. 3. tract. 5. R. 12. cum Con. et Durand. et probabilem putant *Sanch. loc. cit. nu. 21 et 50 et Laym. apud Croix loc. cit.* Ratio horum AA. quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram pœnam in vindictam incestus: idque probant ex eo quòd si hæc non esset pœna, affinitas illa contraheretur, etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim, et metum: sed hoc ipsi Adversarii negant. Nec obstat dicere, nullam pœnam incurri sine sententia saltem declaratoria: sed nemo dicit ad hoc impedimentum incurrendum requiri sententiam, ergo non est pœna. Sed respondetur, quòd sententia tunc requiritur, quando crimen facile potest probari, non verò quando est difficillimæ probationis: ita ut, si requireretur sententia, pœna redderetur ferè inutilis, ut docent *Suar. et Villal. ap. Boss. n. 26.* et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimum incestus occultus est, nec potest probari. Et cum probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri pœnas à lege Ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariæ, scilicet quæ per se ne in confuso quidem prævideri possunt, ut docent *Nav. c. 27. nu. 274. et c. 23. nu. 47. cum Cajet. Sylo. et Aug. S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 33. circa fin. item Host. Con. Sayr. Durand. Phil. Man. etc. ap. Boss. l. c. n. 173.* Hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc pœnam, quæ certè videtur extraordinaria, cum per se prævideri nequeat.*

1075. — Quær. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio feminæ? Negant *Pon. l. 9. c. 20. n. 1. Pal. D. 4. p. 8. n. 3. Croix l. 6. p. 3. n. 696. Sanch. l. 7. c. 64. num. 21. cum Arm. Tab.*

Henr. Gab. etc. ac Bon. q. 3. p. 13. n. 12. cum Palud. Sylo. et Soto. Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen foemineum, juxta plurimorum sententiam relatum n. 918. v. *Si autem.* Secunda vero sententia etiam probabilis affirmat, et hanc tenent *S. Bonao. Innoc. Archid. Lopez, Graff. Cenedo, etc. ap. Sanch. n. 20.* et probabilem vocant ipsi *Sanc. ib. et Pal. d. n. 3. ac Ronc. de Matr. q. 4. c. 3. q. 9. Elbel p. 425. nu. 227. cum Hurt. et Mast. ac Salm. c. 4. n. 5. cum Sylo. Trull. et Durand. item, Avers. Diana, et Krimer ap. Croix d. n. 696.* Ratio, tum quia, juxta aliorum plurimum sententiam (vide dicta n. 918.) etiam semen foeminae requiritur ad generationem; tum quia (et haec ratio fortius urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro, non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Et haec sententia valde firmatur ex auctoritate *D. Thom.* cujus verba retulimus n. 1036. v. *Hic autem,* ubi expresse docet exigi seminationem tam maris quam foeminae, ut affinitas contrahatur. Hic tamen bene advertunt *Sanch. l. 8. D. 6. nu. 18. Croix d. n. 696. et Elbel p. 427. n. 236,* quod in dubio praesumendum est pro copula perfecta, quia ex communiter contingentibus haec prudenter adfuisse praesumitur: quapropter si vir coierit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula praesumitur perfecta. Et sic etiam dicunt *Avers. Diana, Krimer, et Gobat. ap. Croix,* semper praesumi seminationem etiam mulieris, quando ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Imò merito dicit *Elbel l. c. cum Sanch. Cleric.,* et aliis, quod in foro externo, ubi constat de coitu, semper pronunciandum est pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam judicandum in foro interno, quod praesumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

1076. — Quærit. IV. Quis possit dispensare in hoc impedimento? Alii dicunt solum Pontificem posse, cum ab ipso fuerit hæc poena imposita; ita *Coo. Graff. et Matiens. ap. Sanch. l. 8. c. 12. n. 10.* Alii dicunt posse dispensare etiam Episcopum, sed tantum in casu necessitatis, ut *Sylo. Lop. et Margarita ap. eumd. Sanch. n. 11.* Alii verò communissimè docent semper et absolute posse Episcopum dispensare; ita *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 15. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. n. 5. Merbes. t. 2. p. 495. v. Quod autem, cum Pont. Wig. t. 16. n. 100. R. 3. Tamb. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel p. 426. num. 234. cum Anacl. Boss. c. 5. n. 14. cum Henr. et Vill. et Sanch. d. D. 13. n. 12. cum Palud. Soto. Arm. Sa. Vega, Man. etc. Ratio, quia, dato quod Episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solum in particulari, sed etiam in generali; vide dicenda *Dub. IV. n. 1125. Quæst. IV.**

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes Confessarii Regulares Mendicantium à Provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis, nempe Martini V, cum Declar. Julii II, ut ferunt *Sanch. l. 8. D. 16. n. 8. Spor. n. 483. Elbel*

v. 382. n. 71. Pont. l. 8. c. 13. in fine, et Salm. c. 14. n. 14. cum Gutt. Avers. et Candido (contra *Conc. p. 245. nu. 10.* ubi ait omnia hæc Privilegia esse prorsus commentitia, cum ipse in Bullario ea non invenerit); item ex Privilegio S. Pii V vivæ vocis oraculo, ut ferunt *Wig. et Boss. l. c. cum Laym., Reb. etc.* Idem privilegium concessum Societati Jesu affert. *Pal. loc. cit.*

An autem Mendicantes, ut vi suorum Privilegiorum possint dispensare in prædicto impedimento, debeant habere licentiam specialem à suo Generali vel Provinciali? Alii dicunt nullam requiri licentiam, quia in Privilegiis concessis Benedictinis, et Minoribus absolute conceditur prædicta facultas. Alii affirmant, ut *Sanch. l. 8. D. 16. n. 3. Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 18. item Vill. Rodr. Avers. etc. Salm. l. c.* quia (ut hi aiunt) in privilegiis omnino requiritur deputatio à Provinciali. Alii demum, ut *Salm. n. 16. cum Leandro, et Joan. De la Cruz,* dicunt requiri quidem licentiam Superioris, sed satis esse quod habeatur à Prælate Monasterii, quia Privilegium concessum Benedictinis Valli soletanis fuit concessum à Martino V et Julio II Priori Monasterii.

1077. — Nota hic ultimò, contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto, ut habetur in *Clement. un. de Consanguin.* ubi præcipitur etiam Ordinariis, ut istos curent vitari, donec satisfecerint. Et idem ibi statuitur de Religiosis, Monialibus et Clericis in Sacris constitutis Matr. contrahentibus, (qui insuper denunciandi sunt ex Edicto Inquis. Generalis ap. *Potest. p. 329.*) ac de laicis nubentibus cum Monialibus. Cum autem hæc poena sit odiosa, rectè dicit *Croix l. 6. p. 3. num. 807. cum Pontio, Spor. et Avers.* eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. — « Dicitur XIII. Si clandestinus: quia *Trid.* irritat » matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quàm coram Parocho » vel alio Sacerdote de ipsius, vel Ordinarii licentia, et duobus » ad minimum testibus; vultque graviter puniri eos, qui contra » hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. » (*V. Not. IX, p. 331.*)

1079. — Ad rem melius intelligendam notandum est, duplici modo Matrimonium esse clandestinum, vel quando malitiose contrahitur sine denunciationibus, et tunc est tantum illicitum, vel quando contrahitur non coram Parocho et testibus, et tunc distinguendum est: nam quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale Matrimonium est quidem validum, cum lex saltem per decent annos non recepta non obliget, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 18. n. 1. Pont. l. 5. c. 7. n. 1. Bon. qu. 2. p. 7. n. 1. et Salm. c. 8. n. 11. cum Perez. Dic. Ao. Led. et Rodr.* Quoad fideles autem qui sunt in loco, ubi receptum est Tridentinum, Matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis; ita communiter *Sanch. l. 3. D. 17. n. 4. Pont. l. 5. c. 6. num. 2. Pal. p. 13. §. 8. n. 9. et Salm. c. 8. n. 13. cum Laym. Con. Corn. Henr. etc.* communiter, contra *Sot.* et alios paucos; qui censent posse aliquando dari casum (etsi rarum) in quo sine Parocho valeret Matrimonium. Sed hos

recte dicunt *Salm. l. c.* non esse audiendos, quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum omnino inhabiles declaravit, ut habetur *sess. 24. c. 1.* Et hoc currit, etiamsi Matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili; *Salm. ibid.* cum communi. Dicunt tamen *Laym. c. 4. n. 7. Con. D. 27. d. 1. n. 11. Croix l. 6. p. 3. num. 778. cum Bellarm. et commun. (contra Lessium); item Vega, Tanner, Dic. et Verac. apud eosd. Salm. n. 17.* quod si non possit in aliquo Oppido haberi Pastor, ut alius gerens ejus vices, tunc validum est Matrimonium initum cum testibus sine Parocho. Et probabile id putant *Salm. ib.* propter quamdam Declar. Clementis VIII apud Coninck, quia tunc vel non adest ibi Parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit; destructa enim Parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem. Pariter Matrimonium celebratum sine Parocho in locis infidelium à fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est, et licitum. *Salm. c. 8. n. 22. cum Sanch. Bon., etc.* Hæcque advertatur, quod Matrimonia clandestina hodie ne Sponsalium quidem vigorem habent, prout declaravit S. C. apud Fagnanum in cap. Ad audiendam.

1080. — Peregrini autem, si contrahant in loco, ubi Tridentinum est receptum, Matrimonium sine Parocho et testibus est nullum; quia etiam Peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus; ita communiter *Sanch. l. 3. D. 18. n. 26. Pontius l. 5. c. 8. n. 1. Bon. q. 2. p. 7. nu. 5. Salm. c. 8. n. 18. cum Pal. Con. Dic. Reg. Per. etc. ex c. fin. de Foro compet. ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges, et consuetudines locorum.* Si quis verò se transferret ad locum, vel illac transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine Parocho et testibus, nullum est Matrimonium; secus autem si in illum locum verè transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine Parocho et testibus; ita declaratum fuit à S. C. die 14 Augusti 1627. Et hæc Declaratio (quidquid dicant *Sanch. et alii apud Salm. n. 20.*) omnino tenenda est cum *Salm. n. 21. et Croix l. 6. p. 6. n. 712.* et aliis, cum ipsa fuerit approbata ab Urb. VIII pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Per quoscunque Judices sic definiri debere.* Et decretum Urbani iterum confirmatum est à Bened. XIV in Epistola, *Paucis abhinc hebdomadis*, edita die 19 Martii anno 1758, ubi Decr. Urbani in extensum refertur; vide in *Bull. Ben. XIV, tom. 4. p. 27. edit. Venet. (Vol. 12. pag. 386. edit. Mechl.)*

1081. — « 1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium et habitationem habeant in ejus Parochia; » (Nomine Parochi commune est intelligi Parochum domicilii, non autem originis; ita *Sanch. l. 3. D. 23. n. 7. Pont. l. 5. c. 13. §. 1. n. 2. Salm. c. 8. n. 25. et Bened. XIV, Not. 33. n. 6. cum Barb. Perez, etc. ex Decl. S. C. 18. Nov. 1707.*) » item Episcopus, vel ejus Vicarius in sua diocesi, » (Ut *Sanch. t. 3. D. 23. nu. 18. Pont.*

» *l. 5. c. 11. n. 1. Pal. D. 2. p. 13. §. 11. n. 3. et Salm. c. 8. n. 55. cum aliis (contra aliquos) ex cap. Romana de Appell. in 6. et c. 2. de Consuet. in 6.* Et hoc etiamsi Episcopus suo Vicario id prohibuerit juxta Declar. S. C. quam refert P. Zacharia ap. *Croix l. 6. p. 3. n. 725.* Episcopus enim nec Parocho nec suo Vicario potest interdicare ne Matrimoniis assistant, ut aliàs declaravit S. C. apud *Croix ibid. (Idemque dicitur de Vicario Capituli Sede vacante, et de Abbatibus qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem erga suos subditos.)* » uti et Papa: item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Ecclesiis sui tituli, Legati in sua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. » (Infra unum, in quo debet sumere Sacerdotium, ex c. Cum ex eo, de Elect. in 6. Is igitur non solum valide, sed etiam licite assisteret, ut *Sanch. l. 3. c. 20. n. 3. Pont. l. 5. c. 17. n. 1. Pal. p. 13. §. 10. n. 2. et Salm. c. 8. n. 40 et 45. cum Aversa, Gabr. et Leand. contra paucos; atque cum Decreto S. C. ap. Pitton. n. 106. de Matr. die 12 Martii 1693.* Et hoc, etiam transacto anno, ex alio Decreto S. C. 12. Mart. 1583, apud *Boss. t. 1. c. 4. n. 99.* Parochus autem qui potest assistere, potest etiam dare licentiam assistendi alteri Sacerdoti, ut habetur in Trident. *sess. 24. c. 1. ubi. Presente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia. Item hic notandum, quod Parochus potest assistere nuptiis sui Parochiani, etiam extra Parochiam, et adhuc contradicente Parocho illius loci, ut scribit Fagn. l. 4. in c. Quod nobis, de Clandest. Despons. num. 36 et 40. ex plurib. Decr. S. C.) » Nec requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absque ullo titulo. V. *Bon. qu. 2. p. 8.* » (An autem sufficiat error communis sine titulo? Vide dicta hoc l. 6. n. 572. p. Majus dubium.) »*

1082. — Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis, et suspensus, valide assistit in Matrimonio quia ibi nullam exercet jurisdictionem, sed tantum assistit ut testis qualificatus, qui de Matrimonio testificari possit; ita communiter *Sanch. lib. 3. D. 21. n. 4. Pont. l. 5. c. 17. n. 6. Barb. All. 32. n. 90. Boss. c. 4. n. 85. Bon. p. 8. n. 22. et Salm. n. 46. cum Pal. Con. Led. Aversa. et Henr. (contra paucos.)* Et idem ait Fagnan. l. 5. in c. Quod à prædecessore, de Schismat. n. 81. cum Decreto S. C.

1083. — Sed dubit. 1. An Parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo? Affirmant *Coninck. D. 27. c. 2. n. 24. Pont. l. 5. c. 17. n. 11. cum Covarr. Suar. t. 5. D. 11. sect. 1. n. 24. ac Vasq. Reb. et Bon. ap. Boss. c. 5. n. 90.* modo non adsit necessitas, quia aliqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. Negant verò *Sanch. l. 3. D. 21. n. 8. Boss. l. c. ac Hurt. Diana, Villal. Leand. etc. ap. Salm. c. 8. n. 48.* (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare.) Ratio, quia communicaret cum suis Parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio præstare tenetur. Sed hoc non obstante, magis mili

arridet prima sententia, juxta dicta de *Sacr. in gen.* n. 88. ubi scripsimus Parochianis non licere petere assistentiam in Matrimonio Parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima causa, et alius non adsit qui possit supplere. Omnes autem conveniunt, quod si talis Parochus à suo Episcopo justè fuerit interdictus ab assistendo, tunc valide assisteret, sed à culpa gravi non excusaretur, quia violaret præceptum Superioris in re gravi; *Sanch. n. 11. Salm. n. 49. cum Pont. Con. Pal. Bon., etc.* (V. Not. X.)

1084. — Dubit. 2. An Parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri Sacerdoti dare licentiam assistendi? Affirmant *Sanch. lib. 3. D. 21. num. 8. Pal. p. 13. §. 10. n. 8. Barb. All. 32. n. 110. Pont. l. 5. c. 17. n. 14. Bon. p. 8. n. 22. cum Cajet. et Led. ac Salm. c. 8. n. 51. cum Trull. Henr., etc.* quia concessio licentiæ illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant verò *Laym. c. 4. n. 5. et Con. Dic. Suar., etc.* apud *Salm. l. c. n. 50.*, quia, licet assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. Sed sapienter respondet *Sanch.* hujusmodi facultatem concedendi licentiam non spectare ad Parochum, quia Parochum, sed quia legitimum testem Matrimonii destinatum à Tridentino cum potestate alium substituendi; unde prima sententia probabilior videtur.

2. Parochus, vel quis habens jurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere, non tamen nisi Sacerdotem.

1085. — 3. Cum ad testes requisitos non addatur debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, foeminae, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici ac servi. * (etiam infideles, quomodo casu transeant, aut vi detineantur: ut *Sanch. l. 3. D. 45. n. 5. Pal. p. 13. §. 13. num. 3. Barb. All. 32. num. 138. Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 8. n. 43. Salm. c. 8. n. 59. cum Con. Dic. etc.*) *

1086. — 4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. * (Etiam invito altero; *Salm. c. 8. n. 32. cum Pont. Con. Henr., etc.*) * Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere: quia uterque est proprius Parochus. *Laym. Bonac. l. c. et Sanch. comm.*

Si Sponsi habent duo domicilia in duabus Parochiis, dicunt *S. Anton. Palud. Aug. Gabr. etc. ap. Sanch. l. 3. D. 24. n. 4.* Matrimonium esse contrahendum in illa Parochia, ubi tunc temporis habitant. Sed communissimè et valde probabiliter dicunt *Sanch. l. c. n. 5. Ronc. q. 2. R. 1. cum comm. Boss. c. 4. n. 4. Bon. p. 8. n. 8. cum Gutt. et Reb. Pont. c. 13. §. 1. n. 1. Barb. All. 32. n. 60. cum Con. et Salm. c. 8. n. 32. cum Perez, Trull. Dic. et Henr.* Matrimonium posse contrahi in alterutra Parochia, modò in utraque Sponsi æqualem habuerint habitationem, quia tunc in alterutra possunt recipere Sacramenta. Idque confirmatur ex c. 2. de *Sepult.* in 6. ubi dicitur: « Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque

» in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habenda est ratio actualis, sed tantum æqualis habitationis. Hæc autem æqualitas moraliter accipienda est, ut dicunt *Lugo Resp. moral. l. 1. dub. 37. n. 3. Barb. n. 70. Boss. n. 5. Ronc. l. c. Salm. n. 32. et Sanch. n. 3. cum S. Anton. et Palud.* Idque procedere dicit *Bossius l. c. cum Sanch. Pont. et Gut.*, non solum si quis habitet hyeme in Civitate, æstate ruri, sed etiam si indifferenter modò habitet in uno, modò in alio loco. Notandum autem id quod habetur in Decr. S. C. apud *Bened. XIV. Notif. 33. n. 7.* ubi dicitur: « Parochum ruralem non esse proprium, quando rus » itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis, ideoque Matrimonium valide coram hujusmodi Parocho celebrari non » posse. » Hoc tamen intelligi rectè dicunt *Bon. p. 8. n. 3. Barb. All. 32. n. 66. Boss. c. 4. n. 17. et Salm. l. c. n. 26. cum Sanch. Pal. Dic. Trull. et Av.* si Sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait *Barb. cum Lugo*) ruri degit. Hinc *Benedict. l. c. Salm. n. 27. Barb. ib. et Boss. n. 17. cum Hen. Garc. Seraph. etc.* ex Declar. S. C. rejiciunt Pontium, qui lib. 5. c. 15. §. 11. num. 4. censet posse contrahi Matrimonium etiam coram Parocho, in cujus Parochia quis brevè commoratur.

Hic insuper sedulò notandum, quod si quis fictitiè domicilium transferat in aliam Parochiam, ut ibi Matrimonium contrahat, hoc nullum est, ut pluries S. C. declaravit; vide *P. Zachar. apud Croix lib. 6. p. 3. n. 717.* Secus autem, si verè transferat, etsi in fraudem prioris Parochi, ut rectè ait *Croix ibid. cum Fagn. Sanch. Sylo. Barb. Boss. etc.* contra *Led. et Vega.* Notat verò *Croix dicto n. 717. cum de Luca* non acquiri domicilium per habitationem solius diei si noctu quis in priori cubaret domo.

1087. — 5. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur: sufficit tamen ad valorem, si alterutrus Pastor assistat, ut declaravit Congreg. Cardinal. ap. *Rebel. et Bon. q. 18. (Ita comm. Sanch. l. 3. D. 23. n. 4. Pal. p. 12. §. 9. n. 1. Pont. l. 5. c. 16. n. 2. Bon. q. 2. p. 8. n. 7. et Salm. c. 8. nu. 24. cum Con. Perez, etc. item Bened. XIV. Notif. 33. n. 5. ex Decl. S. C. an. 1573. Et aliam similem offert Fagn. lib. 4. in c. Quod nobis, de Clandest. desp. editam die 15 Dec. 1574, ubi approbante Papa fuit decisum valere Matrimonium in Parochia mulieris coram Parocho viri, et e converso.)* * etiam extra suam Parochiam, vel diocesim; quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. * (Et in hoc neque Parochus peccaret, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 19. n. 17. Salm. c. 8. n. 34. cum Pal. Con. et Dic. ac Boss. c. 4. n. 32. cum Barb. Gutt. Villal. etc.* contra *Pont. Nav. etc.*) * actus enim assistendi probabilius neque est actus jurisdictionis, sed potius potestatis assistendi ut testis, uti diximus n. 1084. Dub. 2. Caterum ait *Bossius n. 20. in fin.* quod convenientius est, quod assistat Parochus Sponsi, in cujus Parochia sunt Nuptiæ. Rectè autem dicunt *Sanch. n. 19. et Boss. n. 33. ex Decr.*

» *S. C. allatis ab eod. Boss. n. 19. peccare graviter Parochum, si in alterius Parochia Sponsos a se conjunctos solemniter benediceret.* » Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sine alterius licentia. *Sanch. l. 3. Disp. 19.*

1088. — « 6. Is qui substituitur, debet habere expressam, vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de presenti, quia non sufficit ratihabitione de futuro, qua quis putet, alterum posita ratum habiturum. *Sanch. d. 39. Regin. Con. apud Bon. l. c. n. 11.* » (Ita etiam *Sanch. D. 35. n. 20. Pont. l. 1. c. 11. n. 1. Salm. 56. cum Conin. Et hoc etiamsi licentia sit metu vel dolo extorta. Salm. ib. cum Con. et Sanch. Sufficit autem licentia oretenus data: Bard. All. 32. n. 128. cum Nav. Henr. etc.*) » licet ipse Bonac. neget tacitam sufficere.

1089. — « 7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet Parocho, idque, (ut *Laym. c. 4. n. 3. docet ex Sanch.*) etsi alteruter tantum sit vagus. Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an scilicet alibi sint conjuncti, etc., et deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi: sine qua, licet valide assistat, graviter tamen peccat. Ita *Laym. t. 4. l. 3. Sanch. dist. 19. et d. 35. n. 14.* »

Commune est, quod Vagi possunt contrahere coram quovis Parocho: ita *Sanch. l. 3. D. 25. n. 11. Pont. l. 5. c. 14. n. 5. Bon. q. 2. p. 8. nu. 6. Pal. D. 2. p. 13. §. 9. n. 11. et Salm. c. 8. n. 37. cum Con. Henr. Trull. Led. etc.* Et hoc etiamsi alteruter Sponsorum tantum sit vagus, ut *Pal. et Salm. cum aliis; idque Barb. in Trid. n. 3 et 4. refert decisum à S. C. Parochus vero, antiquam Vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut præscribit Trident. Sess. 24. c. 7.), an alibi sint conjuncti: Ac deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sine qua, licet valide assistat, graviter tamen peccat assistendo, ut docent *Sanch. nu. 16. Pont. nu. 8. Salm. n. 38. cum Led. et Henr. ac Barb. in Trident. l. c. cum Fill. Molf. Homob. etc.* Imò in Instructione S. Inquisit. Gener. edita 21 Aug. 1670 coram Clem. X pro Curiis tam Romana quam cæterorum Ordinariorum (quam refert in extensum *Genestus t. 5. p. 326. et Pitton. de Matr. nu. 1737.*) sic præscriptum fuit: « Si contrahentes sint vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant esse liberos per fides Ordinariorum suorum, servata forma *Trid.* in e. Multi. 7. Sess. 24. Fides aliaque documenta non admittantur, nisi munita Sigillo, et legalitate Episcopi Ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam manum et Sigillum. Et attentè consideretur, quod fides et testimonia bene identificent personas de quibus agitur. » Notant verò *Salm. c. n. 38.* nomine *Vagorum* hic non comprehendi Vagos illos qui in eodem loco vagi sunt, quia isti, licet certam non habeant Parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt, unde præmissis Denunciationibus bene possunt à quolibet Parocho conjungi. Circa alienigenas autem, habetur in eadem Instructione S. Inquisitionis ut supra (*n. 1739. ap. Pitton.*) quod Parochus*

non potest pro eis Publicationes facere, « nisi certiorato Ordinario, à quo, vel ejus Vicario, prius receperit fidem authenticam statum liberi. » Rectè verò excipiunt *Sanch. n. 8. Salm. l. c. cum Pont. et Con.* si contrahentes discesserint ab eo loco in ætate, in qua erant incapaces ibi contrahendi. (*V. N. XI, p. 33r.*)

1090. — Insuper circa Milites hic notandum ex *Decr. S. C. Nov. 1676. ap. Pitton. de Matr. n. 2117.* quod Capellani Exercitus habent facultatem assistendi eorum Matrimonii, dum hi reperiuntur in actuali expeditione: hanc tamen facultatem non habent privativè respectu ad Parochos contrahentium, neque dum Milites in hybernis, vel æstivis commorantur, neque dum sunt in Præsidiiis. Præter dicta refert declaratum à S. C. P. *Zacharia ap. Croix l. 6. p. 3. n. 751.* Capellanos nec etiam Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis posse ministrare militibus degentibus in Præsidiiis, sine facultate Pontificia, aut licentia Ordinarii loci. Militum autem Matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de Vagis, ut habetur in cit. Instructione Congr. Inquisit. ut supra *ap. Pitton. n. 2308.* Ubi tamen additur, quod tempore necessitatis, vel in articulo mortis non sunt servandæ eadem probationes; sed si convalescerint, debent fieri, antequam Matrimonium consummant. Vide alia circa Matrimonium militum *ap. eund. Pitton. n. 2356.*

1091. — « 8. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore dome absunt, non possunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manendi, saltem majore anni parte, licet postea contingat casu subito recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi *Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch. l. 3. d. 23. n. 11.* Ratio est, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; et pastor illius loci est proprius illorum. »

Quid si quis aliò se transferret animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium, an possit coram Parocho illius loci contrahere Matrimonium, et alia Sacramenta recipere? Negant *Rodr. Led. Henr. et alii ap. Sanch. l. 3. D. 23. n. 11. et Salm. c. 8. n. 29.* qui meritò cum *Sanch. et Palao* id satis probabile putant. Sed communius et probabilius affirmant cum *Busemb. Sanch. n. 12. Pont. l. 5. c. 13. n. 4. Pal. p. 12. §. 9. Bon. p. 8. n. 2 et 5. et Salm. c. 8. n. 30. cum Con. Trull. Gutt. Dic. etc.* Probatur ex c. fin. de Paroch. ubi illi qui causa belli ad aliam Parochiam se transferunt, habentur ut illius Parochiani. Et confirmatur ex *Decl. S. C. ap. Bened. XIV. Notif. 32. n. 11.* ubi dictum fuit valere Matrimonium contractum à Judice, seu Medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus verò, si quis aliò se transfert non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum) prout dicitur in eadem Declaratione vide dicta de *Bapt. n. 115. v. Sed hic.* Et sic pariter alienigenæ in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere ex alia *Declar. S. C. edita anno 1707. ap. eund. Bened. n. 12. Qui n. 17. ex quadam Epist. S. Officii idem dicen*

dum aut de ægris qui curantur in Hospitalibus, nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum; Hi tamen si convalescent, non poterunt Matrimonium consummare nisi constituto de utriusque statu libero. Puellæ autem expositæ, quæ degunt in Conservatoriis, debent Matrimonium contrahere non coram Capellanis ipsorum, sed coram Parocho loci, ex Decl. S. C. 22. Apr. 1651. apud eundem Benedictum *nu. 14.* qui addit ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem Parocho loci etiam illas puellas, quæ degunt in Conservatoriis, à quibus recipiunt alimenta et dotem. Alias verò puellas, quæ sunt in Monasteriis causa educationis, dicit Benedictus *n. 16.* debere Matrimonium contrahere coram Parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adsit; si autem non adsit, coram Parocho loci Monasterii. Et idem asserit *n. 17.* de famulis degentibus in domibus herorum. (*V. Not. XII, pag. 332.*)

1092. — « g. Parochus, et testes sic debent esse præsentés, ut advertere possint, quid agatur, et de eo testari, » (*Hinc non sufficit eorum præsentia tantum materialis, sed requiritur etiam moralis, ut probat P. Zacharia ap. Croix, l. 6. p. 3. n. 758. Et ideo recte ait Pontius (contra Sanch.) ap. Croix l. c. n. 759. quod si non bene intelligerent Sponsorum consensum (puta quia sunt diversi idiomati) non satis est unus interpres de consensu affirmans.*)^o Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, si voces contrahentium noverint.^o (*sufficit autem, si videant signa consensu, ut Sanch. l. 3. D. 39. n. 1. et D. 41. n. 2. Pont. l. 5. c. 21. num. 8. Pal. p. 13. §. 8. num. 11. et Salmant. c. 8. num. 61. Adverte hic Declarat. S. C. ap. Fagnan. lib. 4. in cap. Quod nobis, de Clandest. despons. numero 4. ubi dictum fuit valere Matrimonium, etiamsi Parochus nihil proferat.*)^o Sanch. Fill. Pont. et alii 5. cum Dian. p. 8. cap. 7. R. 68. contra Barb. Nec refert, etiamsi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac resistent.^o (*Et sic pluries fuit decisum à S. C. ut refert P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 3. n. 760.*)^o aut licet prohibiti sint ab Ordinario, ne intersint. Bon. l. c. ex Declarat. Card. Con. Fill. Sanch. l. c. etc. »

1095. — Graviter autem peccant contrahentes coram Parocho vi, aut dolo detento, ob injuriam quæ irrogatur Sacramento, et Ecclesie, cum Parochus tunc ut persona publica assistit; Sanch. D. 39. n. 12. Pal. p. 13. §. 8. *nu. 11.* et Salm. c. 8. *nu. 68.* cum Con. et communi. Et in aliqua Diocesi in hoc adest excommunicatio, ut testatur Salm. l. c. Attamen Sanch. ib. ac Gutt. et Aversa ap. Salm., dicunt esse tantum veniale, contrahere coram testibus sic præsentibus, id est dolo detentis.

Notant deinde Pal. l. c. et Salm. ib. cum Con. Trull. et Avers., quod, urgente necessitate contrahendi, si Parochus nollet assistere nec possit adiri Superior, tunc potest nolens adduci, modo non

fiat vis personæ. Imò Dic. ap. Salm. concedit etiam per vim, si aliter vexatio tolli nequeat, quia Parochus tunc ex officio assistere tenetur; vide dicta *n. 1005.*

1094. — « 10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Guttier. Sanch. Diana p. 3. tom. 4. res. 294, sed de mutuo consensu, ut in Trident. sess. 24. c. 1. Ejus tamen ommissio, quando de utriusque libero consensu constat, venialis tantum est. Sanch. Conin. Dian. l. c. »^o (*Cum Salm. c. 8. n. 70. cum Pont. et Avers.*)^o Similiter mortale non esse, etsi, intellecto consensu, non dicat Ego vos conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spir. docet S. Sanch. Con. Vill. Gutt. Dian. p. 3. t. 4. R. 256. » (*Ita probabiliter Pont. l. 5. c. 21 n. 2. Sanch. l. 3. D. 38. n. 75. Pal. p. 13. §. 18. n. 12. et Salm. c. 8. n. 70. cum Gutt. et Bon. Sed Bossius c. 3. n. 15. cum Reh. Barb. Veracr. et Salsed. adhuc probabiliter, et fortè probabilius dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.*)^o

1095. — « Dicitur XIV. Et impos, quod impedimentum vocatur frigidity, vel impotentia: quæ, si perpetua sit, et matrimonium antecedit, irritat illud jure naturæ, vel omne, et respectu cujuscumque, si sit absoluta: certum tantum, si sit respectiva seu respectiva. Idque, sive orta sit ab intrinseco, et vitio naturæ, sive ab extrinseco, opera hominis, vel diaboli; sive cognita alteri fuerit, sive non, sive sit ex parte utriusque contrahentis: sive alterius tantum. Ratio est, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physicè aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem: hanc autem potestatem impotens non potest trahere, cum eam non habeat.

« Porro impotentia in viro esse censetur, quando est eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas feminae; in femina verò, quando vel seminare non potest (si verum est semen feminarum requiri ad generationem), vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

« Dixi 1. Si sit perpetua: qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

« Dixi 2. Si antecedit: nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum ita impediatur, ut soli contactus, et oscula liceant citra periculum pollutionis; idque quando impotentia est certa; nam si dubia sit, tandiu licet conari ad copulam, quandiu probabilis est spes seminandi intra vas. Laym. l. 5. t. 19. p. 4. c. 12. ex Sanch. Nav. Henr. »

Unde resolves:

« 1. Invalide contrahunt evirati, seu eunuchi, quando carent utroque testiculo: quia non emittunt verum semen aptum generationi.

» generationi. Nec refert quod, instar senum sterilium satisfaciunt
 » concupiscentiæ fœminæ: quia id non faciunt per copulam na-
 » tura sua aptam generationi, ob defectum seminis quod senes
 » tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit pro-
 » lificum. *Laym. loc. cit. q. 3. p. 13.* (Id certum est ex *Bulla*
 » *Sixti V.* edita an. 1587, quæ incipit, Cum frequenter. *Intellige*
 » igitur, si ambobus testiculis careant, aut contusos habeant;
 » secus si habeant saltem unum, ut *Sanch. l. 7. D. 104. n. 17.* et
 » *Salm. c. 12. n. 129. cum Avers. Dic. Led. etc.*)

» 2. Valide contrahunt I. Steriles, quia, etsi sint impotentes ad
 » generationem, non tamen ad copulam; atque adeo sunt capa-
 » ces omnis juris, et obligationis matrimonii; et susceptio prolis,
 » licet sit præcipua, non tamen est unicus, nec immediatus finis
 » matrimonii. *Bon. q. 3. p. 13. ex Henric. Con. Filliuc. etc.*
 » Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum, nisi mortuum,
 » vel non nisi cum periculo vitæ. *Con. etc. II. cc. II. Herna-*
 » *phroditi*, quia verè sunt potentes ad usum matrimonii. Et qui-
 » dem, si alter sexus emineat, secundum illum tantum valebit:
 » si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita
 » tamen, ut quem semel elegerint, semper relinquant. *Sanch. l. 10.*
 » *d. 106. Bon. l. c. ex Henr. Con. Fill. etc. III. Is*, qui paulo
 » post est moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etsi
 » per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ,
 » quæ illis interdum suadet ut concubinas ducant. *Laym. l. c. ex*
 » *Sanch. d. 105. num. 3. Coe. etc.*

» 3. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ec-
 » clesiastico tantum invalide contrahant: quia impotentia illorum
 » est tantum temporalis. *V. sup. hoc dub. imped. 3.*

Impotentia, de qua hic loquimur, est illa propter quam Con-
 juges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem;
 unde sicut validum est Matrimonium inter eos, qui possunt co-
 pulari, esto per accidens nequeant generare, puta quia steriles,
 aut senes, vel quia fœmina semen non retinet, ita nullum est Ma-
 trimonium inter eos qui nequeunt consummare eo actu, quo ex
 se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat Ma-
 trimonium, debet esse perpetua et antecedens. Quare, si est
 tantum temporalis proveniens ex aliquo morbo, aut vitio natura-
 liter curabili, certò non dirimit Matrimonium. Sic etiam neque
 dirimit, si Matrimonio superveniat. Si verò antecedat, et nequit
 auferri nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo
 mortis, tunc irritat Matrimonium, ut expressum habetur in *c. Fra-*
ternitatis de frig. et malef. Hæc autem impotentia ex quadruplici
 capite oriri potest, scil. I. ex Maleficio; II. ex Frigiditate; III. ex
 Improportione; IV. ex Mixtione sexus (id est si aliquis Conju-
 gum sit hermaphroditus), de qua satis est quod dicit *Busemb.*
 unde tantum de aliis tribus capitibus hic agimus.

1096. — Et I. si impotentia proveniat ex Maleficio (quod
 colligitur quando Conjuges excitantur ad copulam cum aliis, et
 inter se frigescent, vel à coitu abhorrent, esto aliàs se diligant),

tunc si maleficio nequit tolli intra triennium remedio humano
 nec orationibus, aut exorcismis, impotentia censetur perpetua, et
 dirimit Matrimonium: ita communiter *D. Th. in 4. D. 34. q. un.*
 à 3. ad 3. *Sanch. l. 7. D. 94. n. 12. Croix, l. 6. p. 3. n. 791. et*
Salm. c. 12. n. 131. cum Sot. Con. Bon., etc. ex v. fin. de Frig.
et mal. Hinc si maleficio aufertur per aliud maleficio (quod
 certè illicitum est), Matrimonium etiam censetur invalidum, ut
 communiter docet *Sanch. n. 9. cum D. Th. D. Bonao. et aliis*
passim. Secus si aufertur amovendo signum, ut *Sanch. n. 22. et*
Salm. l. c. quia tunc licet aufertur impedimentum. *Salm. ib. cum*
Sot. et Avers.

II. Si impotentia provenit ex Frigiditate, tunc quando Con-
 juges ob hanc causam omnino perficere nequeunt copulam aptam
 ad generationem, post experientiam triennii, nullum est Matri-
 monium. Idem procedere communissimè aiunt DD, si ob nimiam
 caliditatem vir semper seminet extra vas, antequam possit pe-
 netrare; ita *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1. et 2. Navar. c. 22.*
n. 59. et Sanch. n. 7. cum Sot. Palud. Val. Led. Gutt., etc. ex
D. Thom. suppl. qu. 58. art. 1. ad 2. ubi ait: « Caliditas superflua
 » vix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveni-
 » retur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judi-
 » caretur perpetuum. » Sed probabiliter censent *Cont. Tourn.*
p. 209. v. Si quis, et Cabass. T. J. l. 3. c. 25. n. 2. quòd
 hujusmodi Conjuges, si sint juvenes, non sint separandi, quia
 processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles.
 Sicut autem potest esse impedimentum frigiditas, et maleficio,
 sic etiam potest irritare Matrimonium abominatio viri erga mu-
 lierem, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad
 copulam, ad quam bene excitaretur cum alia pulchra; ita *D. Th.*
d. qu. 58. a. 1. ad 5. ubi: « Abominatio autem mulieris non est
 » causa naturalis, sed causa accidentaliter extrinseca; et ideo de ea
 » est judicium idem quod de maleficio: » Et ita etiam *Sanch.*
l. 7. D. 92. n. 13. cum Alb. Magno, Sylo. Ang. Tab. Turrecr., etc.
contra Sot. In his verò casibus datur Conjugibus triennium, in
 quo licet possunt copulam experiri ex *c. Laudabilem de Frig.*
et Malef.

III. Si demum impotentia provenit ex Improportione, nempe
 si fœmina habeat vas adeo arctum (saltem respectu sui viri), ut
 ille nequeat penetrare, tunc si fœmina non possit apta fieri ad
 copulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt Matrimo-
 nium esse nullum ex *c. Fraternitatis, de Frig. etc.* Unde, etiamsi
 cum tali periculo mortis ipsa fuerit incisa, et facta idonea, Ma-
 trimonium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit
 tractu temporis convalescere: ita communiter *Sanch. l. 7. D. 93.*
n. 15. et Tourn. p. 212. v. Resp. cum aliis.

1097. — Sed dub. I. An sit nullum Matrimonium, si fœmina
 per incisionem possit fieri apta ad copulam sine periculo mortis
 sed cum periculo gravis morbi? *Prima* sententia affirmat, et ha-
 tenent *Pal. D. 4. §. 1. n. 5. Spor. de Matr. c. 1. n. 121. item*

Anton. Sylv. Sa, Val. Henr. Veg. Palud. Major. P. Soto, et alii plures ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 17. qui probabilem censet. Ratio, quia impotentia eo casu non est à voluntate, sed ab ipsa natura; ex contractu enim Matrimonii videtur mulier non ad plus se obligasse, quam ad reddendum debitum per media ordinaria, unde quando non potest fieri apta, nisi per medium extraordinarium et periculum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad Matrimonium. Secunda verò sententia negat, et hanc tenent Bon. q. 3. p. 13. n. 2. Ronc. c. 6. q. 6. Salm. c. 12. n. 115. et Sanch. l. c. n. 15. cum Ang. Sot. Tab. Palac. Ang. Man. Graff. Lop. Led. etc. Et probatur ex c. Fraternitatis. §. Per hoc de Frig., etc. ubi dicitur tunc Matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi « nisi per incisionem, aut alio modo violentia sibi inferatur, non solummodo levis, sed forte » tam gravis (nota), ut ex ea mortis periculum timeatur. » Hæc sententia speculative loquendo verior apparet ex textu præfato, cui nescio quomodo responderi possit; sed practice loquendo ipsa non differt à prima, prout enim rectè aiunt idem Sanch. et Ronc. l. c. quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. — Dub. II. An, soluto Matrimonio iudicio Ecclesiæ ob arctitudinem mulieris respectu viri, si postea cognoscatur à secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire? C. Fraternitatis, §. Similiter, de Frig. etc. dicitur, quod si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus, si poterat sine tali periculo. Ad quæsitum autem respondent Inn. Sotus, Host. Præpos. Henriq. etc. apud Sanch. l. 7. D. 93. n. 11. eo casu Matrimonium reputandum esse validum, quia cum mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quod bene posset illi reddi apta aliquo modo, puta instrumento ligneo, aut ferreo, sine ullo periculo mortis. Sed verius dicunt S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. ad 1. et Sanch. l. c. n. 12. cum Glos. v. Simili et Ab. Sylv. Ang. Turr. Ricc. Durando, Palac. Vigu, etc. non ex eo quod ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse, quod sine periculo mortis cognosci potuerit à primo; usu enim conjugii cum secundo poterat effici, ut per ipsum redderetur apta primo, cui prius apta non erat, nisi per reservationem cum periculo mortis. Aliunde igitur sumenda est præsumptio, quod mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe à similitudine in ætate, robore, et corpore primi viri cum secundo; nam in dicto c. Fraternitatis, ideo Pontifex, præcisè de hoc casu loquendo, decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: « Cum pateat ex postfacto, quod cognoscibilis erat » illi, cujus simili commiscetur. »

1099. — Dubit. III. An uxor inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi, ut apta reddatur? Adsunt tres sententiæ. Prima sententia, quam

tenent Ang. Palac. Gabrera, etc. ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 17. dicit teneri, modò absit periculum mortis. Secunda sententia, quæ nino opposita, quam tenent Pont. l. 7. c. 62. n. 2. Pal. D. 4. p. 1. n. 9. Tourn. t. 2. p. 212. v. Sed hinc, Pont. de impedim. imp. Casu 1. et Mazz. t. 6. p. 82. v. Tertio, dicunt nunquam teneri fœminam pati incisionem. Ratio 1. quia in quolibet contractu propriæ illius conditiones attendi debent; cum autem in Matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum Conjuges apti fuerint, si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2. quia si hoc esset medium aptum, et æquitati consonum, Ecclesia illud aliquando præcepisset; Ecclesia verò nunquam præcepit, sed tantum præscripsit trium annorum experientiam. Excipiunt tamen Pal. et Mazz. l. c. si fœmina contraxisset conscia suæ extraordinariæ arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc ratione deceptionis tenetur incisionem pati; quamvis deinde meritò addat idem Pal. rarò hoc accidere, eò quod rarò fœmina scit se esse arctam præ cæteris. Tertia demum sententia communissima, et probabilior, quam tenent Sanch. loc. cit. Bonac. q. 3. p. 13. n. 2. Ronc. cap. 6. q. 3. Salm. cap. 12. n. 116. Sporer. cap. 1. n. 128. Croix, lib. 6. p. 3. n. 798. cum Sot. et Perez, ac Escob. l. 27. n. 508. cum Man. Henr. Lop., etc. dicit teneri fœminam pati incisionem etiam cum gravi molestia et dolore, sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi; et licet Sanchez loc. cit. dicit gravissimi, tamen intelligit idem ac grave, ut se explicat n. 18. in fin. Quod non teneatur cum periculo gravi corporati, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum; neque ex vi contractus Matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. Quod autem teneatur cum gravi molestia et dolore reddere se aptam ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractus, cum id necessarium sit ad servandum jus copulæ quod in virum transtulit. Hæc quidem sententia est communior, et probabilior videtur speculative loquendo; sed practice loquendo, valde probabile id est quod ait Cont. Tourn. d. p. 212. v. Sed hinc, cum Pontas, nempe quod si incisio non posset fieri nisi per manum Chirurghi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia, quod esset onus plus quam gravissimum; si enim puella non tenetur nec etiam ad servandam sibi vitam in aliquo morbo verecundo Chirurghi manum pati (juxta dicta T. 2. l. 3. num. 372.) quomodo ad id tenebitur, ut ad usum conjugii aptam se reddat? « Quid enim turpius (ait Tourn.) quam ut virgo nuda oculis et » manibus Chirurghi subiciatur, et incisionem fœdam simul ac » gravem pati cogatur. »

1100. — Dubit. IV. An cum vir posset coire cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustrum per aliquod instrumentum? Commune est apud omnes cum D. Th. suppl. q. 58. ar. 1. ac 5. quod possit pati. Utrum autem teneatur? Negant Pont. l. 7. c. 62. a. n. 2. Pal. D. 4. p. 14. §. 1. l. 8. et Ledes. Hurt. ac Leand. ap.

Anton. §. 27. n. 51. Ratio, quia defectus ille non est scēminae. alii plures: ergo non tenetur ipsa remedio uti, ut aptam se reddat. Ratio officit ut corpus suum tradat aperiendum, modo à natura nato, non autem extraordinario. Sed probabilius affirmant *Sanch. l. 7. D. 93. n. 34. cum Vega, Angles, et Lop.* Ratio, quia talis reseratio ex una parte bene potest fieri sine verecundia vel à viro, vel ab ipsa puella; ex alia parte molestia, quam ipsa in tali reseratione deberet pati, non videtur magna, nec extraordinaria, imò est omnibus ordinaria; unde cum scēmina jam traderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti, ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem alias coire non potest.

1101. — Demum hic videndum quid agi debeat, quando impotentia est certa, et quando est dubia? Respondetur: Si est certa et patens, minimè expectandum, sed statim facienda est separatio: nam Matrimonium eo casu est certè nullum, tam ex jure Ecclesiastico, quam ex naturali, cum nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet, et licet copula non sit de essentia Matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet *D. Th. suppl. q. 58. ar. 1. ad 1.* Unde cognita impotentia certa et perpetua, Sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo: imò tenentur, si adest periculum incontinentiæ; Et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire, ut dicunt *Sanch. l. 7. D. 97. n. 8. et Salm. c. 12. n. 135. cum Candido.* Si verò adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram Judice Ecclesiastico, à quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata triennali experientia, quæ datur pro impotentia dubia, non pro certa; ita *Sanchez D. 107. ar. num. 3. et Salm. loc. cit. cum Pont. Gutt. et Dicast.* Et patet ex *c. Laudabilem, de Frig. etc.* ubi: « Si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium. » Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium. Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modò absit periculum incontinentiæ, id permittitur ex eodem textu: Sed rectè advertebat *Merbesius*, hoc nunquam permittendum, si Sponsi non sint senes.

1102. — Hoc currit, si impedimentum impotentiae est certum: si verò est dubium, et dubium antecedit Matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat, nuptias inire, donec re diligenter investigata dubium deponat, ob gravem injuriam quam alias irrogaret alteri petenti, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. D. 103. n. 10. Mazz. t. 4. p. 83. §. 3. et Pal. D. 4. p. 14. n. 1. cum Guttier.* Si verò non obstante dubio iste contraxerit, licet poterit reddere et petere, tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latius explicabitur. Dicunt autem *Dicastil apud Croix. n. 795. et Elbel. p. 443. n. 265. cum Carden et Vioa*, quòd si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licet poterit Matrimonium contrahere, si spectata peritia Medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio fa-

vet ei præsumptio, quòd sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cum enim sit probabilissimum licitum esse ministrare Sacramentum sub conditione, si justa adsit causa, secundum dicta *n. 28.* hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali dubio cogatur perpetuò manere cœlebs. Deberet tamen ante Matrimonium monere Conjugem de tali dubio. Cæterum, præcis circumstantiis et experientiis, quisque præsimitur habilis etiam si castissimè vixerit.

1103. — Si verò dubium impotentiae superveniat Matrimonio tunc datur triennalis experientia ex *c. cit. Laudabilem, de Frig. etc.* Qua durante licet possunt Conjuges copulam intentare, licet sæpe aut semper semen extra vas effundant, ut communiter docent *Sanch. l. 9. C. 17. n. 20. Pal. D. 4. p. 13. §. 2. nu. 11. Salm. c. 12. n. 134 et 138. cum Soto, et Candido, ac Cont. Tourn. t. 2. p. 209. v. Si quis, ex D. Th. Suppl. q. 58. art. 2. in fine.* Hoc quoad forum internum; quoad verò forum externum pertinet, triplici modo causa agi potest. I. Si unus ob dubium impotentiae auctoritate propria ab altero recessit, et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiae, statim restituendus est alteri etiam quoad torum, *Mazz. t. 4. p. 84. cum Pal. ex c. Ex parte de Rest. expol.* Docet tamen *Sanch. l. 7. D. 112.* cum communi, quòd si ille recesserit post triennium experientiae, Judex ante restitutionem debet ipsum audire. II. Si unus alleget impotentiam, alter neget, tunc datur à Judice triennium ad experiendum. In quo notandum 1. quòd hoc triennium debet esse continuum ex *c. fin. de Frig. etc.* saltem moraliter, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. D. 110. nu. 4. Mazz. p. 85. et Salm. c. 12. n. 137. cum Conink*, nempe si Conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. Notandum 2. quòd licet *Henriq. et alii ap. Sanch. nu. 3. ac Mazz. l. c.* dicant tempus triennii incipere à die Decreti, addatque *Mazz.* hunc esse stylum curiæ Romanæ, veriùs tamen *Sanch. n. 4. Salm. n. 138. et Holzm. p. 397. n. 633. cum Pichler* docent triennium computari à tempore copulae intentatae; idque clarè exprimitur in *d. c. Laudabilem de Frig. etc.* ubi dicitur: « Ut à tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium. » Nota to à tempore celebrati conjugii, id est copulae intentatae, ut bene explicat *Sanch.* nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo à tempore conjugii debet triennium computari, improbabilius dicitur computandum à die Decreti; posset enim Decretum fieri post duos annos à conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium. Ut autem solvatur Matrimonium, debent ipsi jurare in iudicio, se nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint, ut præscribitur in *dict. c. Laudabilem*, ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit *Sanchez D. 109. numer. 13*, procedere, si unus tantum sponsum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, requiri 14

nempe 7 ex parte viri, et 7 ex parte mulieris: Isti autem non quidem debent jurare, tales Conjuges nunquam copulatos fuisse; sed tantum id credidisse, vel ab eis audisse, ut dicit *Panorm. cum Glossa in d. c. Laudabilem, et Salmant. n. 137.* Casu verò quo nequeant haberi 7 propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio Judicis, ut *Salm. ibid.* Insuper si mulier, quæ tempore Matrimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio Medicorum respectu viri, et Matronarum peritarum respectu foeminae, quamvis enim *Pontius l. 7. c. 63.* censeat hoc remedium inspectionis removendum tanquam inutile, et indecens, tamen probabilius *Salm. d. n. 137. et Sanch. D. 109. n. 17. cum Alexand. de Nevo, etc.* illud requirunt utpote necessarium, cum alia via non possit impotentia cognosci; tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinariè ex ea nequeat certum ferri judicium, aliquando tamen sumi poterit judicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia; et ideo in *c. Fraternalitatis de Frig. etc.* Pontifex approbavit factum Episcopi, qui inspectionem adhiberi curavit. Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante Matrimonium fuisset corrupta, tunc potius credendum viro affirmanti se consummasse, quam mulieri neganti, ut verius docent *Sanchez lib. 3. D. 109. n. 15. cum Alexand. de Nevo, Henric. Ricch. Turres. etc.* (contra *Sotum et alios*) ex cap. *Continebatur, de Desp. impub.* ubi dicitur: « Si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, et mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. » Merito autem idem *Sanchez ib.* rejicit tanquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam Matronam, quæ spectet coitum inter hujusmodi Conjuges.

III. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiae, tunc post triennalem experientiam exacto juramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte ut supra, solvitur Matrimonium, et pars libera ab impedimento licite potest cum aliquo nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. — In dubio autem, an Matrimonium fuerit consummatum, vel non, judicandum est consummatum, nisi oppositum probetur, ut communiter docent *Sanch. l. 7. D. 103. Pal. part. 14. §. 7. n. 3. et Salm. c. 12. n. 136. cum Soto, Aversa, et Candido.* In dubio verò an impotentia præcesserit, vel secuta fuerit ad Matrimonium, discrepant DD. Prima sententia dicit tunc judicandum, quod fuerit subsequens; ita *Pal. l. c. Sanch. nu. 5. cum Alexand. de Nevo, Gabr. etc. ac Mazz. t. 4. p. 83. §. 3. cum Soto, et Gutt. ac Reg. apud Salm. d. n. 136.* tum quia in dubio judicandum est in favorem Matrimonii contracti; tum quia unusquisque præsumitur à natura potens, donec contrarium probetur. Secunda tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 209. v. In dubio, Renzi t. 2. p. 496. q. 30. et Bon. q. 3. p. 13. n. 11. cum Ang. Reb. Henr. etc. ac Salm. l. c. cum Sylo. Aversa, Verac. et Candido.* Ratio, quia, cum Matrimonium nequit suum habere effectum,

nimirum procreationem prolis, potius refert ad ejus favorem, ut judicetur invalidum, quam validum, ne retorqueatur in ipsius præjudicium, quod in bonum ejus inductum est; et sic respondetur ad primam rationem oppositam. Respondetur autem ad secundam, quod bene quisque præsumitur potens, sed non quando adest positiva præsumptio in contrarium, prout hic supponitur: maximiè si post Matrimonium nulla acciderit specialis causa, per quam præsumatur impotentia Matrimonio successisse. Conveniunt autem *Tourn. et Renzi, l. c. Sanch. nu. 6. et Pal. n. 6 cum Gutt.*, quod si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalalis, nempe ex maleficio, vel ex abscissione, aut alio morbo, tunc in dubio præsumitur præcessisse Matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem; secus verò, si post longum tempus.

1105. — « Quæres, quid censendum de Matrimoniis, quæ contrahantur in partibus hæreticis? »

« Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequentia: »

1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, verbi gr. in Saxonia et Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum. v. g. in Hollandia, Frisia, etc. teneri formam præscriptam servare. Unde consequenter ipsorum matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram ministro hæretico, vel magistratu contracta videntur esse nulla; *Laym. tamen l. 5. t. 10. p. 2. c. 4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum, propter gravissimam incommoda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum proprio Parocho et Episcopo careat, nullusque istic sit, qui vices Episcopi, vel Parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen, in quibus potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si Parochus et Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit à Diocesi, et ad neutrum sit tutus accessus. (V. hic *lit. in fin.* Notandum, quod SS. Dom. Noster Pontifex Bened. XIV. die 4 Nov. 1741, declaravit Matrimonia Hæreticorum inter se, non servata forma Tridentini, pro validis habenda esse. Et idem de conjugis inter Catholicos et hæreticos. Hoc tamen tantum pro locis in Belgico Dominio federatorum Ordinum subjectis, et pro militibus ad arcès conferminas missis, nullo prolato judicio pro Regionibus Principum Catholicorum. Vide Declarationem Pontif. Tomo ultimo, inter Decreta N. VIII.)

1106. — « Dicitur XIV. Raptave sit, de quo vide supra in impedimento criminis n. 1032. »

1107. — Ad incurrendum impedimentum ob crimen Raptus, tria requiruntur, I. Ut mulier rapta abducatur de loco ad locum, prout communiter dicunt *Sanch. l. 7. D. 13. n. 21. Conc. p. 349.*

nempe 7 *oalm. c. 12. n. 148.* et alii passim; vel etiam de domo in quidem per aliquos inde passus distantem, ut aiunt *Holzm. p. 398. sed 1697. et Tamb. Dec. l. 7. c. 6. §. 2. n. 7.* Unde non sufficit, quod mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit verò, si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Conc. et Salm. ll. cc.*

Requir. II. Ut fœmina rapiatur tantum causa Matrimonii, unde si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendæ, non incurritur impedimentum; ita probabilius tenent *Sanch. l. 7. D. 13. n. 4. cum Manuel, Vega, Dian. etc. Pal. D. 4. p. 2. §. 2. num. 11. Conc. p. 339. n. 2. Holzm. n. 638. et Salm. c. 12. n. 152. cum Con. Dic. Aversa, Dian. etc. (contra Bon. Corneio, etc. cum Bus. sup. n. 1032.)* Ratio, quia Concilium Trid. hoc impedimento non aliud intendit, quam favere libertati Matrimonii, de quo tantum agit in sess. 24. c. 6.

Requir. III. Ut raptus sit mulieris, ipsa repugnante. Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. D. 13. num. 16. et Salm. c. 12. n. 155. cum Bonac. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc.* Quia Concilium tantum de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente fœmina, licet ejus Parentes, vel Tutores repugnent. Quod *Busemb.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n. 13 et 14. Pal. n. 12. Conc. et Holzm. ll. cc. ac Salm. n. 151. cum Con. Avers. Per. Dic., etc.* Quia aliter, licet incurrantur quidem pœnæ raptoribus impositæ, non contrahitur tamen impedimentum quod Concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactæ nubant. (*V. Not. XIII, pag. 332.*)

Nota hic quod ex Tridentino, ut supra, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc præbentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias verò pœnas ibi indictas, ut donationis mulieris, infamiæ, incapacitatis ad dignitatem, et amissionis gradus, non nisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l. 7. D. 13. n. 1. et Salm. n. 150. cum Pal. Dic. et Per.*

Quær. 1. an in hujusmodi casu etiam Sponsalia sint nulla, sicut Matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n. 17. et Salm. n. 154. cum Bon. Basil. Aversa, Dic. etc.* Quia (ut dicunt) Sponsalia etiam libertatem expetunt sicut Matrimonia: lex autem pœnalis rite extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabilius contradicunt *La Croix l. 6. p. 3. num. 54. Holm. de Matr. c. 8. n. 271. cum Perez, Pichler, Wiensn. Krimer, et aliis;* ratio quia Sponsalia minorem libertatem requirunt quam Matrimonium, eo quod ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio, quæ currit in Matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1103. — Quær. 2. an si quis rapiat fœminam, quam jam desponsaverat de futuro, pœnas Concilii incurrat? Negant *Ledes. et Henr. ap. Salm. c. 12. n. 153.* qui probabilem putant, ex c. *penult. de Rectorib.* ubi: « cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil

ante de nuptiis agitur. » Ex quo refert *Henr. ap. Sanch. l. 3. D. 12. n. 15.* validum esse Matrimonium, sive volens sive nolens Sponsa abducatur. Affirmant verius tamen *Sanch. l. c. Pal. p. 2. §. 2. n. 14. Conc. p. 339. n. 4. Esc. l. 27. n. 585. cum Sa, Hurt. Man. Corneio, Candido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* Id enim clarè exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post verba relata statim subditur: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet Parentes reclamarent. » Unde rectè ex eo concludit *Sanch.* nullum esse Matrimonium, si fœmina invita abducatur, secus si volens, etsi invitis Parentibus; et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia præcesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedimentum occultum? — 1110. Qu. I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi et testium? — 1111. Qu. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum? — 1112. Qu. III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti? — 1113. Qu. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum? — 1114. Qu. V. An si quis fictè, vel ex metu contraxit, debeat alterum Conjugem certiorare de matrimonii nullitate? — 1115. Qu. VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate? — 1116. Quid in casu urgentis necessitatis? — 1117. Qu. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti?

1109. — « RESP. I. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcumque signum veri et novi consensûs; quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius consensu revalidatur. *Sanch. l. 2. d. 32. nu. 9. Coninc. d. 24. d. 10. n. 89. Nav. Fill. Bon. etc.* »

Unde resolves:

« 1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantum partis, curandum est, ut ea saltem novum et liberum consensum eliciat, et externis signis prodât; alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. *Sanch. l. c. n. 10. Con. Bon. p. 9. Merat. de 7. sess. 15. n. 4.*

nempe 7 *oalm. c. 12. n. 148.* et alii passim; vel etiam de domo in quidem per aliquos inde passus distantem, ut aiunt *Holzm. p. 398. sed 1697. et Tamb. Dec. l. 7. c. 6. §. 2. n. 7.* Unde non sufficit, quod mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit verò, si transferatur in locum separatam, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Conc. et Salm. ll. cc.*

Requir. II. Ut fœmina rapiatur tantum causa Matrimonii, unde si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendæ, non incurritur impedimentum; ita probabilius tenent *Sanch. l. 7. D. 13. n. 4. cum Manuel, Vega, Dian. etc. Pal. D. 4. p. 2. §. 2. num. 11. Conc. p. 339. n. 2. Holzm. n. 638. et Salm. c. 12. n. 152. cum Con. Dic. Aversa, Dian. etc. (contra Bon. Corneio, etc. cum Bus. sup. n. 1032.)* Ratio, quia Concilium Trid. hoc impedimento non aliud intendit, quam favere libertati Matrimonii, de quo tantum agit in sess. 24. c. 6.

Requir. III. Ut raptus sit mulieris, ipsa repugnante. Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. D. 13. num. 16. et Salm. c. 12. n. 155. cum Bonac. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc.* Quia Concilium tantum de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente fœmina, licet ejus Parentes, vel Tutores repugnent. Quod *Busemb.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n. 13 et 14. Pal. n. 12. Conc. et Holzm. ll. cc. ac Salm. n. 151. cum Con. Avers. Per. Dic., etc.* Quia aliter, licet incurrantur quidem pœnæ raptoribus impositæ, non contrahitur tamen impedimentum quod Concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactæ nubant. (*V. Not. XIII, pag. 332.*)

Nota hic quod ex Tridentino, ut supra, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc præbentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias verò pœnas ibi indictas, ut donationis mulieris, infamiæ, incapacitatis ad dignitatem, et amissionis gradus, non nisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l. 7. D. 13. n. 1. et Salm. n. 150. cum Pal. Dic. et Per.*

Quær. 1. an in hujusmodi casu etiam Sponsalia sint nulla, sicut Matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n. 17. et Salm. n. 154. cum Bon. Basil. Aversa, Dic. etc.* Quia (ut dicunt) Sponsalia etiam libertatem expetunt sicut Matrimonia: lex autem pœnalis rite extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabilius contradicunt *La Croix l. 6. p. 3. num. 54. Holm. de Matr. c. 8. n. 271. cum Perez, Pichler, Wiensn. Krimer, et aliis;* ratio quia Sponsalia minorem libertatem requirunt quam Matrimonium, eo quod ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio, quæ currit in Matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1103. — Quær. 2. an si quis rapiat fœminam, quam jam desponsaverat de futuro, pœnas Concilii incurrat? Negant *Ledes. et Henr. ap. Salm. c. 12. n. 153.* qui probabilem putant, ex c. *penult. de Rectorib.* ubi: « cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil

ante de nuptiis agitur. » Ex quo refert *Henr. ap. Sanch. l. 3. D. 12. n. 15.* validum esse Matrimonium, sive volens sive nolens Sponsa abducatur. Affirmant verius tamen *Sanch. l. c. Pal. p. 2. §. 2. n. 14. Conc. p. 339. n. 4. Esc. l. 27. n. 585. cum Sa, Hurt. Man. Corneio, Candido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* Id enim clarè exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post verba relata statim subditur: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet Parentes reclamarent. » Unde rectè ex eo concludit *Sanch.* nullum esse Matrimonium, si fœmina invita abducatur, secus si volens, etsi invitis Parentibus; et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia præcesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedimentum occultum? — 1110. Qu. I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi et testium? — 1111. Qu. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum? — 1112. Qu. III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti? — 1113. Qu. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum? — 1114. Qu. V. An si quis fictè, vel ex metu contraxit, debeat alterum Conjugem certiorare de matrimonii nullitate? — 1115. Qu. VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate? — 1116. Quid in casu urgentis necessitatis? — 1117. Qu. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti?

1109. — « RESP. I. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcumque signum veri et novi consensûs; quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius consensu revalidatur. *Sanch. l. 2. d. 32. nu. 9. Coninc. d. 24. d. 10. n. 89. Nav. Fill. Bon. etc.* »

Unde resolves:

« 1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantum partis, curandum est, ut ea saltem novum et liberum consensum eliciat, et externis signis prodât; alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. *Sanch. l. c. n. 10. Con. Bon. p. 9. Merat. de 7. sess. 15. n. 4.*

« 2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensus renovet, et verbis exprimat. Quia, cum utriusque consensus planè nullus fuerit aequè necesse est renovare, et declarare, ac si factum nunquam fuisset, *Merat.*

« *l. c. n. 3.*
« Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, verbi gratia, vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita per sonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: et quidem, ut probabilius docet *Sanch. l. 3. d. 36.* absolutus et independens ab antiquo. Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves:

« Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolute præstandum, dicendo v. g. Si mihi non nupsisses, nonne modo nuberet? vel: Angor scrupulis de matrimonio nostri valore: ideoque renovemus consensum. Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quint. in append. l. 7. d. ult.* Si autem periculum sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, et scandala, gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententia contraria, quæ docet, sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensus renovet, et alteri declare. *Sanch. l. 2. d. 26. et l. 8. d. 34. n. 61. Less. l. 2. c. 17. Con. d. 24. d. 10. et Fill. n. 25. etc. Dian. p. 4. t. 4. R. 49.*

« Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus et Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denno coram Parocho et testibus iniri, si impedimentum sit occultum, secus si sit notum: quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius. *Nao. Sanch. l. 2. d. 37. Con. d. 24. d. 4. Reg. l. 3. n. 183. Fill. n. 39.*

Hic prænotandum id quod diximus *Tom. 1. l. 1. n. 30. v. Not. 2.* nimirum communem esse DD. sententiam, quod cum agitur de Matrimonio revalidando, propter bonum Animarum præsumitur Ecclesia in impedimento (si fortè adsit) dispensare, semper ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi illud ut validum, si verè probabile sit de jure validum esse; modò dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. — Quer. I. An ad revalidandum Matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebratum, sit iterum revalidandum coram Parocho et testibus. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Comit. l. 1. q. 120. n. 3. Cono. p. 390. ex n. 14. et Pont. l. 5. c. 6. n. 6. cum Palac. Gutt. et aliis paucis.* Ratio, quia assistentia Parochi et testium assignatur à Tri-

dentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii: forma autem contractus tum adhibenda est, cum contractus celebratur: si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo et revera contrahitur, debet forma adhiberi. *Secunda* vero sententia probabilior et communis negat; Ratio, quia Concilium præscribendo Parochi præsentiam, et testium ad valorem Matrimonii, meritò præsumitur noluisse hunc casum comprehendere: Concilium enim per illam præsentiam tantum voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu Matrimonium jam publicè contractum; et ideo sufficit novum tantum ponere consensum: ita *Nao. Man. c. 22. num. 70. Natal. ab Alex. de Matr. art. 13. Reg. 17. Fagn. in c. Is qui fidem, de Spons. n. 14. Habert de Matr. c. 4. in fine Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 292. Resp. 2. Anacl. p. 702. n. 172. Cardenas in Prop. Innoc. XI. D. 2. n. 665. Spor. p. 252. n. 453. Ronc. p. 179. q. 4. Boss. c. 2. ex n. 36. Vio q. 2. art. 3. n. 8. Holzm. n. 699. Auctor. Instr. per li. Nov. Conf. p. 2. cap. 15. nu. 326. Sanch. l. 2. d. 37. n. 3. cum Vega, Lop. Man. Henr. Philarch. Rodr. etc. Elbel. p. 456. n. 345. cum Boscho, Corduba, Herin. Ills. etc. et Salm. c. 3. n. 118. cum Soto, Cajet. Bon. Con. et Pal. Item N. SS. P. Benedictus XIV. Notif. 87. n. 62. cum Pontas, Van Espen et communis, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo S. Pii V, qui præcisè ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necessarios Parochum et testes, dum rursus contrahitur Matrimonium ab iis qui illud publicè contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c. n. 668.* et fere omnes AA. citati cum eodem Pont. Benedicto ex *Naoar.*, qui Officialis fuit prædicti Tribunalis. Et ideo, quando agitur de Matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Pœnitentiaria in dispensando hac utitur formula: « Cum eodem latore, quod Matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publicè, servata forma Conc. Tridentin., contrahere possit, misericorditer dispenses. » Quando verò agitur de Matrimonio jam publicè contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis: « Cum eodem latore, ut, dicta muliere de nullitate prioris consensu certiorata (sed id cautè, ut latoris delictum nunquam detegatur), Matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secretè ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses. » Unde observa quod in primo casu, quia necessaria est præsentia Parochi dicitur *seroata forma Concilii.* In secundo verò dicitur *secretè ad evitanda scandala*, id est ut patet sine Parocho et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem Benedictus l. c. qui addit, olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita à Præfecto ipsius S. C. quod ejus Declarat. innixæ essent Stylo S. Pœnitentiariæ, et S. Pii V Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus Decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.*

Objicit Pontius l. c. Oraculum Clement. VIII, quod in ex-

tensum refert *lib. 4. c. 24. n. 4.* ubi narrat quod cum quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII, qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram Parocho et testibus, admonito prius Marito de Matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secretò inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Renc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.* multipliciter respondent, et 1. quod illud impedimentum, licet occultum, cum tamen ortum habuerit ex metu incesso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quod Pontifex vel respondit tanquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quod de præfato Oraculo non satis constet, prout constat de Oraculo S. Pii V, quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quod Concilium vult assistentiam Parochi et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundum externam apparentiam: cum autem Matrimonium prius contractum jam externè reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. — Quær. II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cum in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit* *P. Nap. cap. 27. num. 255.* loquendo de censuris cum *Glossa in c. Quis aliquando. §. Hæc ergo, de Pœnit. D. 1. v. Secreta*, dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, « quia (ut ait » Nav.) non est de occultis essentia, quod sua natura non sit probabile, qualia sunt mentalia. » Unde concludit quod ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniæ, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; et idem sentiunt *Suar. de Censur. D. 41. sess. 3. n. 6. Azor. l. 8. c. 10. q. 9. Tol. l. 1. c. 80. n. 5. Mol. de Just. tr. 3. D. 39. n. 8.* Vide dicta *n. 593. v. Hinc autem.* Bene tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de Cohab. Cler. n. 117.* hanc doctrinam, scilicet quod factum sit notum majori parti Parochiæ, intelligendam esse cum grano salis; nam si in Parochia essent mille personæ, perperam diceretur occultum factum illud quod sciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. lib. 2. D. 37. n. 11. cum Henr. et Man.* quod si impedimentum possit per duos testes probari, illud amplius non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quod ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex Matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum Matrimonium posset alter Coniux alias nuptias inire. Sed melius, et communissimè dicunt alij, ut *Spor. p. 352. n. 462.* cum communi, et *Croix l. 6. p. 3. n. 815. cum Laymann, Hurt. et Reb.*, id tantum procedere, quando prudens adest periculum, quod res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l. 8. D. 34. n. 55.* dum ibi explicando ex *Nap. c. 27.*

n. 154. et 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit cum *Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, Viciniæ, vel Collegii. Unde rectè concludit N. SS. P. Bened. XIV, *Not. 87. n. 45. in fine cum Tiburtio, Navar. et Thesaur.* tunc Confessario abstinendum esse ab exequenda Dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conijcere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Cæterum ait cum eisdem AA. et *Siro* impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate septem vel octo, modò ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. loc. cit. num. 118.* S. Pœnitentiariam servare hanc praxim: quando crimen est notum tantum quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; Sed ego scio S. Pœnitentiariam dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit verò idem *Fagn. n. 120.* hoc intelligi, quando à S. Pœnitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc meritò ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus Benedictus *nu. 42. cum de Leone, Bon. Tib. Girib.* et pluribus aliis, quod aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniæ; sed formaliter occultum, nimirum si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari Dispensatio à S. Pœnitentiaria.

1112. — Quær. III. An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanchez lib. 8. D. 73. n. 10. cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potius nullitatis talis Matrimonii; Et idem sentit *Croix num. 815. cum Avers. et Kugler*, etiamsi tantum unus ex testibus impedimentum noverit. Negant verò *Coninck d. 24. dub. 10. n. 84. et Tamb. de Matr. l. 8. c. 7. §. 3. num. 10. item Gob. et alij apud Croix ib.*, quia assistentia Parochi et testium fuit præscripta à Tridentino, non tam ad testandam validitatem Matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quam ad probandam externam Matrimonii celebrationem, ut periculo obviatur, ne iidem Coniuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim *sess. 24. c. 1.* requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minime indicat velle amplius, ut testes certiores de matrimonii valore, et cur? « quia (ut aiunt *Salm. c. 3. n. 129.*) Ecclesia » non adducit testes ad probandum valorem Matrimonii, sed celebrationem illius externam. »

1113. — Quær. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur denique ex iustitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. D. 3. p. 7. §. 1. n. 3. Pont. l. 8. c. 5. n. 3. Conc. p. 387. num. 5. et Salm. c. 3. n. 114. cum Soto, Trull. et Avers.*

Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde ut servetur æqualitas, tenetur fictè consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant verò probabilius *Sanch. l. 1. D. 11. n. 5. cum Nao. Soto, Angles, Henr. Man. et Arag. item Gutt. Hurt. Vill. apud Salm. n. 113.* et probabile putat *Pal. n. 2.* Ratio, quia, cum contractus Matrimonii non possit claudicare, quando unus fictè consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æquè liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt teneri fictè consentientem revalidare Matrimonium, per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. — Quær. V. An si unus fictè, vel ex metu contraxit Matrimonium, debeat certiorum facere alterum Conjugem de Matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l. 4. c. 24. n. 3. cum Comit. item Pal. et Hurt. apud Salm. c. 3. n. 117.* ac probabilem putat *Less. l. 2. c. 17. n. 72.* Ratio, quia, cum nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi vel fictè consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus tractu temporis convalescere non potest. *Secunda* tamen communis et verior sententia docet sufficere, quod tantum fictè consentiens vel metum passus, suum ponat consensum; et hanc tenent *Less. lib. 2. cap. 17. n. 72. et cap. 45. n. 67. Nao. cap. 22. n. 80. cum Host. et Jo. Andr. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad med. Cont. Tourn. t. 2. p. 169. Boss. de Cont. Matr. c. 12. n. 383. et c. 2. ex n. 36. Ronc. p. 179. q. 3. cum Laym. Bon. q. 1. p. 9. n. 11. Sanch. l. 2. D. 31. n. 9. cum S. Bonao. Palud. Sylo. Aug. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. c. 3. num. 118. cum Soto. Con. Trull. Hanc sententiam expressè tenet etiam D. Thom. suppl. q. 47. art. 4. ad 2. ubi dicit: « Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit Matrimonium, nisi » in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo » vigore, unde si dissentiret, non fieret Matrimonium. » Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probatur ex c. *Insuper 4. Qui Matr. accus. etc.* ubi in sumario sic habetur: « Invita desponsata postea sponte cognita, contra Matrimonium non audiatur. » Idem habetur in c. *Proposuit 1. de Eo qui dux.* ubi dicitur quod cum quidam vir ignorans servam duxisset, postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit; unde compulsus fuit, ut eam sicut uxorem pertractaret. Idem ex c. *Ad id 21. de Sponsal.* ubi: « Quamvis ab initio » invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per » annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, et ad » ipsum est cogenda redire. » Ergo sufficit consensus partis metum passæ, vel fictè consentientis, expressus per copulam conjugalem, vel per cohabitationem, unâ cum consensu alterius prius dato, ad faciendum validum Matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum*

Matrimonium invalide fuisse initum: prout bene advertunt *Sanch. l. 2. D. 36. n. 3. Nao. c. 22. n. 36. et Tourn. t. 2. p. 170. cum Sylo. et Peyringh.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quod in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensus Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unus moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel fictè consentientis; ergo cum jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, etc. ut *infra n. seq.* satis est, quod accedat consensus istius metum passi, vel fictè consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. l. 4. D. 18. num. 2. cum S. Thom. S. Bon. Palud. etc.* utque patet ex textibus supra citatis. Nec valet dicere quod consensus alterius qui liber fuit à metu, vel fictione, fuit nullus, cum nullus adfuerit contractus; nam responderetur quod, licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictè consentit; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cutiliati de Matr. §. 29. n. 2 et 3.* timor, ne pars quæ liberum consensum præstitit, si rursus esset requisita de novo consensu, fortè illum negaret: nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video quomodo possit responderi ad Canones supra relatos, et præsertim ad secundum in c. *Ad id, de Spons.* ubi casus fuit, quod Puella quædam, cum prius Nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cum illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo Viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas Nuptias redire, dum præsumebatur quod per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit: « Quamvis ab initio (repetamus verba textûs) invita fuisset ei » tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi » cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. » Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scilicet quod consensus liberè datus à Viro esset eo casu per se invalidus, tanquam cadens supra materiam inhabilem: sed potius pro vero iudicavit, quod ille Viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu à Muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo iussit quod Mulier ad illud redire teneretur. Obicitur à *Pont. Declaratio Clementis VIII.* sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est supra n. 1110. v. *Obicit Pontius, etc.*

1115. — Quær. VI. An, quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum ut ablato impedimento uterque Coniux fiat conscius de nullitate

Matrimonii? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. a. n. 2. Pal. p. 7. §. 1. n. 3. Boss. t. 1. c. 2. ex num. 71. et c. 2. n. 336. Less. l. 2. c. 17. n. 76. Nav. c. 27. n. 44. cum Sylo. et Coe. ac Sanch. l. 2. D. 35. num. 2. cum D. Th. Scot. Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc Matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem: non per primum, quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest: non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit Matrimonium prius contractum esse nullum; vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergo cum erret in substantia, consensus minimè valet. *Secunda* verò sententia quam tenent *Salm. c. 3. n. 118. cum Sot. Led. Rod. et Henr. item Pal. Ang. Gabr. et alii plures ap. Boss. d. c. 2. n. 72.* dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate Matrimonii; sed sufficere, quod ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex *Decisione 687 Rotæ Romanæ apud Farin. edita Auctoritate Apostolica*; eam refert *Bossius t. 1. c. 10. n. 332.* ubi sic dictum fuit: « Vobiscum quòd, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto Matrimonio remanere, seu illud publicè servata forma Concilii de novo contrahere, liberè et licitè valeatis, auctoritate Apostolica dispensamus. » Probatur 2. ratione, quia prior consensus, licet suo effectu caruerit ob impedimentum à jure positivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus, cum fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat *Bened. XIV. Not. 87. n. 80.* Unde fit quòd cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt: et accedente ex altera parte consensu interno Conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et Matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas, Gonz. Felin. etc. ap. Bossium t. 1. c. 3. n. 92.* posse Papam dispensare in Matrimonio nullo à novo consensu præstando. Et de facto per *Clementem XI. ex Brevis edito die 2 Apr. 1701.* (ut refert *l. c.*) quædam Matrimonia nulliter contracta à quibusdam Populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maximè notandum id quod declaravit *Bened. XIV. in Constitutione....* (a) emanata die 27 Sept. 1755. (vide *Bullar. t. 4.*) ibi cum accidisset casus,

(a) Vide Const. *Etsi Matrimonialis*. Bull. T. IV. N. 50., et tenorem subsequentiis Decreti.

quòd quidam vir, qui bona fide, sed invalide Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur. Pontifex petitioni indulsit, eodemque tempore (vide ibi §. 7.) declaravit, quòd casu quo impedimentum oritur, non à lege naturali, aut divina (prout esset cum præstatur consensus vivente altero Conjuge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit à Lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut Matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præstitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice Matrimonii, retrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis: « Porro gratia concessa importat dispensationem in radice Matrimonii, quæ à Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento Matrimonii ortum habente, non à jure divino, aut naturali, sed à jure Ecclesiastico; et per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. » Cæterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum à prima sententia; maximè quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in dispensationibus ad hujusmodi Matrimonia revalidanda apponitur sequens clausula: « Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant. » Licet enim dicant *Sanch. l. 8. D. 34. n. 61. et Bon. q. 2. p. 9. num. 8. ac Tiburt. Navarr. in Manud. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem quia aliàs dicta conditio sæpe frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabilius docet *Benedictus dict. Notif. 87. n. 68.* illam esse veram conditionem, eò quòd ablativus absolutus juxta Jurisperitos veram importat conditionem ex lib. *A testator. ff. de Condit. demonstrat.*

1116. — Dixi extra casum urgentis necessitatis; nam si ex notitia nullitatis Matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiae aut scandali ex separatione secuturi: et ex alia Conjugis impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabilis, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis Sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docet *Sanch. l. 2. D. 36. n. 7 et 8. Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem Carden. in Proposit. Innoc. XI. D. 2. n. 681. et 697. Less. l. 2. c. 17. n. 77. Holzm. p. 417. n. 697. Bonac. qu. 2. part. 9. n. 7. Boss. tom. 1. c. 2. n. 78. cum Con. et Fill. ac Elbel p. 455. n. 344. cum Laym. Sporer, Croix, et com-*

moni. Imò (ut dicunt *Sanch. Vica. Carden. Croix*, et alii relati *n. 482. v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num. 7.* quòd tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timeri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus: « Quando nupsi, non habui verum consensum, » nunc præstare volo, vis et tu præstare? » Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib. 2. D. 36. num. 7. Carden. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 680. et Holzm. n. 697.* Secundus modus, si dicat: « Dic quæso, si nullum fuisset nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis? » Ita *Sanch. n. 3 et 6. Salm. c. 3. n. 124. cum Con. Sa. et Dic. Ronc. p. 178. part. 2. R. 2. cum Gobato*, item *Sylv. et Rosella ap. Boss. de Us. c. 3. 83.* quia tunc jam æquivalenter manifestatur: Huic tamen modo contradicunt *Pont. l. 4. c. 23. n. 7. et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. etc. Fill.*, quia (ut aiunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat: « Angor scrupulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consensum. » Ita *Busemb. ut supra, Salm. c. 3. n. 124. cum Trull. item Navarr. et Cajet. ap. Tourn. t. 2. vide p. 196.* qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut præstetur independentem à primo consensu. Quartus modus: *Si mihi non nupsisses, nonne nuberis nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c. cum aliis.* Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus: « Pro mea consolatione volo de novo contrahere, etiam contrahamus. » Ita *Anaclet. c. 3. p. 703. n. 174. Sanch. l. 4. D. 36. num. 3. et Salm. l. 3. n. 124. cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c.* quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublatis, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo

contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. nu. 7. Auctor. Instr. per li. Noc. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Viva q. 4. ar. 3. num. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr. item Siro, de Leone, et Giribald. ap. Bened. XIV. Notif. 87. n. 74.* qui non reprobant. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap. Bened.*) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licitè potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut ostendimus *n. 1114.*) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare? — 1119. An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure Divino? — 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ? — 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus? — 1122. Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum? — 1123. Qu. II. An post contractum? — 1124. Qu. III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide? — 1125. Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare? — 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt? — 1127. An Regulares possint dispensare ad petendum debitum? — 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, urgente necessitate? — 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus? — 1130. Adduntur alie causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ? — 1131. Not. 1. Quid explicandum, ut Dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. — 1132. Qu. 1. An cessante causa cesset Dispensatio? — 1133. Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera? — 1134. Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi Dispensationem? — 1135. Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita? — 1136. Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori? — 1137. Qu. 5.

« 2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensus renovet, et verbis exprimat. Quia, cum utriusque consensus planè nullus fuerit aequè necesse est renovare, et declarare, ac si factum nunquam fuisset, *Merat.*

« *l. c. n. 3.*
« Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, verbi gratia, vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita per sonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: et quidem, ut probabilius docet *Sanch. l. 3. d. 36.* absolutus et independens ab antiquo. Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves:

« Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolute præstandum, dicendo v. g. Si mihi non nupsisses, nonne modo nuberet? vel: Angor scrupulis de matrimonio nostri valore: ideoque renovemus consensum. Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quint. in append. l. 7. d. ult.* Si autem periculum sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, et scandala, gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententia contraria, quæ docet, sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensus renovet, et alteri declare. *Sanch. l. 2. d. 26. et l. 8. d. 34. n. 61. Less. l. 2. c. 17. Con. d. 24. d. 10. et Fill. n. 25. etc. Dian. p. 4. t. 4. R. 49.*

« Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus et Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denno coram Parocho et testibus iniri, si impedimentum sit occultum, secus si sit notum: quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius. *Nao. Sanch. l. 2. d. 37. Con. d. 24. d. 4. Reg. l. 3. n. 183. Fill. n. 39.*

Hic prænotandum id quod diximus *Tom. 1. l. 1. n. 30. v. Not. 2.* nimirum communem esse DD. sententiam, quod cum agitur de Matrimonio revalidando, propter bonum Animarum præsumitur Ecclesia in impedimento (si fortè adsit) dispensare, semper ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi illud ut validum, si verè probabile sit de jure validum esse; modò dubium veritatè circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. — Quer. I. An ad revalidandum Matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebratum, sit iterum revalidandum coram Parocho et testibus. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Comit. l. 1. q. 120. n. 3. Cono. p. 390. ex n. 14. et Pont. l. 5. c. 6. n. 6. cum Palac. Gutt. et aliis paucis.* Ratio, quia assistentia Parochi et testium assignatur à Tri-

dentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii: forma autem contractus tum adhibenda est, cum contractus celebratur: si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo et revera contrahitur, debet forma adhiberi. *Secunda* vero sententia probabilior et communis negat; Ratio, quia Concilium præscribendo Parochi præsentiam, et testium ad valorem Matrimonii, meritò præsumitur noluisse hunc casum comprehendere: Concilium enim per illam præsentiam tantum voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu Matrimonium jam publicè contractum; et ideo sufficit novum tantum ponere consensum: ita *Nao. Man. c. 22. num. 70. Natal. ab Alex. de Matr. art. 13. Reg. 17. Fagn. in c. Is qui fidem, de Spons. n. 14. Habert de Matr. c. 4. in fine Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 292. Resp. 2. Anacl. p. 702. n. 172. Cardenas in Prop. Innoc. XI. D. 2. n. 665. Spor. p. 252. n. 453. Ronc. p. 179. q. 4. Boss. c. 2. ex n. 36. Vioq. 2. art. 3. n. 8. Holzm. n. 699. Auctor. Instr. per li. Nov. Conf. p. 2. cap. 15. nu. 326. Sanch. l. 2. d. 37. n. 3. cum Vega, Lop. Man. Henr. Philarch. Rodr. etc. Elbel. p. 456. n. 345. cum Boscho, Corduba, Herin. Ills. etc. et Salm. c. 3. n. 118. cum Soto, Cajet. Bon. Con. et Pal. Item N. SS. P. Benedictus XIV. Notif. 87. n. 62. cum Pontas, Van Espen et communis, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo S. Pii V, qui præcisè ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necessarios Parochum et testes, dum rursus contrahitur Matrimonium ab iis qui illud publicè contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c. n. 668.* et fere omnes AA. citati cum eodem Pont. Benedicto ex *Naoar.*, qui Officialis fuit prædicti Tribunalis. Et ideo, quando agitur de Matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Pœnitentiaria in dispensando hac utitur formula: « Cum eodem latore, quod Matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publicè, servata forma Conc. Tridentin., contrahere possit, misericorditer dispenses. » Quando verò agitur de Matrimonio jam publicè contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis: « Cum eodem latore, ut, dicta muliere de nullitate prioris consensu certiorata (sed id cautè, ut latoris delictum nunquam detegatur), Matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secretè ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses. » Unde observa quod in primo casu, quia necessaria est præsentia Parochi dicitur *seroata forma Concilii.* In secundo verò dicitur *secretè ad evitanda scandala*, id est ut patet sine Parocho et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem Benedictus l. c. qui addit, olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita à Præfecto ipsius S. C. quod ejus Declarat. innixæ essent Stylo S. Pœnitentiariæ, et S. Pii V Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus Decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.*

Objicit Pontius l. c. Oraculum Clement. VIII, quod in ex-

tensum refert *lib. 4. c. 24. n. 4.* ubi narrat quod cum quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII, qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram Parocho et testibus, admonito prius Marito de Matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secretò inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Renc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.* multipliciter respondent, et 1. quod illud impedimentum, licet occultum, cum tamen ortum habuerit ex metu incesso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quod Pontifex vel respondit tanquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quod de præfato Oraculo non satis constet, prout constat de Oraculo S. Pii V, quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quod Concilium vult assistentiam Parochi et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundum externam apparentiam: cum autem Matrimonium prius contractum jam externè reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. — Quær. II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cum in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit* *P. Nap. cap. 27. num. 255.* loquendo de censuris cum *Glossa in c. Quis aliquando. §. Hæc ergo, de Pœnit. D. 1. v. Secreta*, dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, « quia (ut ait » Nav.) non est de occultis essentia, quod sua natura non sit probabile, qualia sunt mentalia. » Unde concludit quod ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniæ, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; et idem sentiunt *Suar. de Censur. D. 41. sess. 3. n. 6. Azor. l. 8. c. 10. q. 9. Tol. l. 1. c. 80. n. 5. Mol. de Just. tr. 3. D. 39. n. 8.* Vide dicta *n. 593. v. Hinc autem.* Bene tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de Cohab. Cler. n. 117.* hanc doctrinam, scilicet quod factum sit notum majori parti Parochiæ, intelligendam esse cum grano salis; nam si in Parochia essent mille personæ, perperam diceretur occultum factum illud quod sciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. lib. 2. D. 37. n. 11. cum Henr. et Man.* quod si impedimentum possit per duos testes probari, illud amplius non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quod ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex Matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum Matrimonium posset alter Coniux alias nuptias inire. Sed melius, et communissimè dicunt alij, ut *Spor. p. 352. n. 462.* cum communi, et *Croix l. 6. p. 3. n. 815. cum Laymann, Hurt. et Reb.*, id tantum procedere, quando prudens adest periculum, quod res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l. 8. D. 34. n. 55.* dum ibi explicando ex *Nap. c. 27.*

n. 154. et 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit cum *Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, Viciniæ, vel Collegii. Unde rectè concludit N. SS. P. Bened. XIV, *Not. 87. n. 45. in fine cum Tiburtio, Navar. et Thesaur.* tunc Confessario abstinendum esse ab exequenda Dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conijcere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Cæterum ait cum eisdem AA. et *Siro* impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate septem vel octo, modò ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. loc. cit. num. 118.* S. Pœnitentiariam servare hanc praxim: quando crimen est notum tantum quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; Sed ego scio S. Pœnitentiariam dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit verò idem *Fagn. n. 120.* hoc intelligi, quando à S. Pœnitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc meritò ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus Benedictus *nu. 42. cum de Leone, Bon. Tib. Girib.* et pluribus aliis, quod aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniæ; sed formaliter occultum, nimirum si ignoretur ab illa corpora nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari Dispensatio à S. Pœnitentiaria.

1112. — Quær. III. An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanchez lib. 8. D. 73. n. 10. cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potius nullitatis talis Matrimonii; Et idem sentit *Croix num. 815. cum Avers. et Kugler*, etiamsi tantum unus ex testibus impedimentum noverit. Negant verò *Coninck d. 24. dub. 10. n. 84. et Tamb. de Matr. l. 8. c. 7. §. 3. num. 10. item Gob. et alij apud Croix ib.*, quia assistentia Parochi et testium fuit præscripta à Tridentino, non tam ad testandam validitatem Matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quàm ad probandam externam Matrimonii celebrationem, ut periculo obviatur, ne iidem Coniuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim *sess. 24. c. 1.* requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minime indicat velle amplius, ut testes certiores de matrimonii valore, et cur? « quia (ut aiunt *Salm. c. 3. n. 129.*) Ecclesia » non adducit testes ad probandum valorem Matrimonii, sed celebrationem illius externam. »

1113. — Quær. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur denique ex iustitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. D. 3. p. 7. §. 1. n. 3. Pont. l. 8. c. 5. n. 3. Conc. p. 387. num. 5. et Salm. c. 3. n. 114. cum Soto, Trull. et Avers.*

Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde ut servetur æqualitas, tenetur fictè consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant verò probabilius *Sanch. l. 1. D. 11. n. 5. cum Nao. Soto, Angles, Henr. Man. et Arag. item Gutt. Hurt. Vill. apud Salm. n. 113.* et probabile putat *Pal. n. 2.* Ratio, quia, cum contractus Matrimonii non possit claudicare, quando unus fictè consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æquè liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt teneri fictè consentientem revalidare Matrimonium, per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. — Quær. V. An si unus fictè, vel ex metu contraxit Matrimonium, debeat certiorum facere alterum Conjugem de Matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l. 4. c. 24. n. 3. cum Comit. item Pal. et Hurt. apud Salm. c. 3. n. 117.* ac probabilem putat *Less. l. 2. c. 17. n. 72.* Ratio, quia, cum nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi vel fictè consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus tractu temporis convalescere non potest. *Secunda* tamen communis et verior sententia docet sufficere, quod tantum fictè consentiens vel metum passus, suum ponat consensum; et hanc tenent *Less. lib. 2. cap. 17. n. 72. et cap. 45. n. 67. Nao. cap. 22. n. 80. cum Host. et Jo. Andr. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad med. Cont. Tourn. t. 2. p. 169. Boss. de Cont. Matr. c. 12. n. 383. et c. 2. ex n. 36. Ronc. p. 179. q. 3. cum Laym. Bon. q. 1. p. 9. n. 11. Sanch. l. 2. D. 31. n. 9. cum S. Bonao. Palud. Sylo. Aug. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. c. 3. num. 118. cum Soto. Con. Trull. Hanc sententiam expressè tenet etiam D. Thom. suppl. q. 47. art. 4. ad 2. ubi dicit: « Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit Matrimonium, nisi » in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo » vigore, unde si dissentiret, non fieret Matrimonium. » Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probatur ex c. *Insuper 4. Qui Matr. accus. etc.* ubi in sumario sic habetur: « Invita desponsata postea sponte cognita, contra Matrimonium non audiatur. » Idem habetur in c. *Proposuit 1. de Eo qui dux.* ubi dicitur quod cum quidam vir ignorans servam duxisset, postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit; unde compulsus fuit, ut eam sicut uxorem pertractaret. Idem ex c. *Ad id 21. de Sponsal.* ubi: « Quamvis ab initio » invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per » annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, et ad » ipsum est cogenda redire. » Ergo sufficit consensus partis metum passæ, vel fictè consentientis, expressus per copulam conjugalem, vel per cohabitationem, unâ cum consensu alterius prius dato, ad faciendum validum Matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum*

Matrimonium invalidè fuisse initum: prout bene advertunt *Sanch. l. 2. D. 36. n. 3. Nao. c. 22. n. 36. et Tourn. t. 2. p. 170. cum Sylo. et Peyringh.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quod in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensus Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unus moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel fictè consentientis; ergo cum jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, etc. ut *infra n. seq.* satis est, quod accedat consensus istius metum passi, vel fictè consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. l. 4. D. 18. num. 2. cum S. Thom. S. Bon. Palud. etc.* utque patet ex textibus supra citatis. Nec valet dicere quod consensus alterius qui liber fuit à metu, vel fictione, fuit nullus, cum nullus adfuerit contractus; nam responderetur quod, licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictè consentit; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cutiliati de Matr. §. 29. n. 2 et 3.* timor, ne pars quæ liberum consensum præstitit, si rursus esset requisita de novo consensu, fortè illum negaret: nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video quomodo possit responderi ad Canones supra relatos, et præsertim ad secundum in c. *Ad id, de Spons.* ubi casus fuit, quod Puella quædam, cum prius Nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cum illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo Viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas Nuptias redire, dum præsumebatur quod per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit: « Quamvis ab initio (repetamus verba textus) invita fuisset ei » tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi » cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. » Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scilicet quod consensus liberè datus à Viro esset eo casu per se invalidus, tanquam cadens supra materiam inhabilem: sed potius pro vero iudicavit, quod ille Viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu à Muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo iussit quod Mulier ad illud redire teneretur. Obijcit à *Pont. Declaratio Clementis VIII;* sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est supra n. 1110. v. *Obijcit Pontius, etc.*

1115. — Quær. VI. An, quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum ut ablato impedimento uterque Conjux fiat conscius de nullitate

Matrimonii? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. a. n. 2. Pal. p. 7. §. 1. n. 3. Boss. t. 1. c. 2. ex num. 71. et c. 2. n. 336. Less. l. 2. c. 17. n. 76. Nav. c. 27. n. 44. cum Sylo. et Coe. ac Sanch. l. 2. D. 35. num. 2. cum D. Th. Scot. Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc Matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem: non per primum, quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest: non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit Matrimonium prius contractum esse nullum; vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergo cum erret in substantia, consensus minimè valet. *Secunda* verò sententia quam tenent *Salm. c. 3. n. 118. cum Sot. Led. Rod. et Henr. item Pal. Ang. Gabr. et alii plures ap. Boss. d. c. 2. n. 72.* dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate Matrimonii; sed sufficere, quòd ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex *Decisione 687 Rotæ Romanæ apud Farin. edita Auctoritate Apostolica*; eam refert *Bossius t. 1. c. 10. n. 332.* ubi sic dictum fuit: « Vobiscum quòd, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto Matrimonio remanere, seu illud publicè servata forma Concilii de novo contrahere, liberè et licitè valeatis, auctoritate Apostolica dispensamus. » Probatur 2. ratione, quia prior consensus, licet suo effectu caruerit ob impedimentum à jure positivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus, cum fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat *Bened. XIV. Not. 87. n. 80.* Unde fit quòd cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt: et accedente ex altera parte consensu interno Conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et Matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas, Gonz. Felin. etc. ap. Bossium t. 1. c. 3. n. 92.* posse Papam dispensare in Matrimonio nullo à novo consensu præstando. Et de facto per *Clementem XI. ex Brevis edito die 2 Apr. 1701.* (ut refert *l. c.*) quædam Matrimonia nulliter contracta à quibusdam Populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maximè notandum id quod declaravit *Bened. XIV. in Constitutione....* (a) emanata die 27 Sept. 1755. (vide *Bullar. t. 4.*) ibi cum accidisset casus,

(a) Vide Const. *Etsi Matrimonialis*. Bull. T. IV. N. 50., et tenorem subsequentiis Decreti.

quòd quidam vir, qui bona fide, sed invalide Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur. Pontifex petitioni indulsit, eodemque tempore (vide ibi §. 7.) declaravit, quòd casu quo impedimentum oritur, non à lege naturali, aut divina (prout esset cum præstatur consensus vivente altero Coniuge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit à Lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut Matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præstitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice Matrimonii, retrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis: « Porro gratia concessa importat dispensationem in radice Matrimonii, quæ à Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento Matrimonii ortum habente, non à jure divino, aut naturali, sed à jure Ecclesiastico; et per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. » Cæterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum à prima sententia; maximè quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in dispensationibus ad hujusmodi Matrimonia revalidanda apponitur sequens clausula: « Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant. » Licet enim dicant *Sanch. l. 8. D. 34. n. 61. et Bon. q. 2. p. 9. num. 8. ac Tiburt. Navarr. in Manud. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem quia aliàs dicta conditio sæpe frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabilius docet *Benedictus dict. Notif. 87. n. 68.* illam esse veram conditionem, eò quòd ablativus absolutus juxta Jurisperitos veram importat conditionem ex lib. *A testator. ff. de Condit. demonstrat.*

1116. — Dixi extra casum urgentis necessitatis; nam si ex notitia nullitatis Matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiæ aut scandali ex separatione secuturi: et ex alia Coniugis impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabilis, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis Sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docet *Sanch. l. 2. D. 36. n. 7 et 8. Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem Carden. in Proposit. Innoc. XI. D. 2. n. 681. et 697. Less. l. 2. c. 17. n. 77. Holzm. p. 417. n. 697. Bonac. qu. 2. part. 9. n. 7. Boss. tom. 1. c. 2. n. 78. cum Con. et Fill. ac Elbel p. 455. n. 344. cum Laym. Sporer, Croix, et com-*

moni. Imò (ut dicunt *Sanch. Vica. Carden. Croix*, et alii relati *n. 482. v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num. 7.* quòd tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timeri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus: « Quando nupsi, non habui verum consensum, » nunc præstare volo, vis et tu præstare? » Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib. 2. D. 36. num. 7. Carden. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 680. et Holzm. n. 697.* Secundus modus, si dicat: « Dic quæso, si nullum fuisset nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis? » Ita *Sanch. n. 3 et 6. Salm. c. 3. n. 124. cum Con. Sa. et Dic. Ronc. p. 178. part. 2. R. 2. cum Gobato, item Sylb. et Rosella ap. Boss. de Us. c. 3. 83.* quia tunc jam æquivalenter manifestatur: Huic tamen modo contradicunt *Pont. l. 4. c. 23. n. 7. et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. etc. Fill.*, quia (ut aiunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat: « Angor scrupulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consensum. » Ita *Busemb. ut supra, Salm. c. 3. n. 124. cum Trull. item Navarr. et Cajet. ap. Tourn. t. 2. vide p. 196.* qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut præstetur independentem à primo consensu. Quartus modus: *Si mihi non nupsisses, nonne nuberis nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c. cum aliis.* Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus: « Pro mea consolatione volo de novo contrahere, etiam si contrahamus. » Ita *Anaclet. c. 3. p. 703. n. 174. Sanch. l. 4. D. 36. num. 3. et Salm. l. 3. n. 124. cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c.* quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublatis, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo

contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. nu. 7. Auctor. Instr. per li. Noc. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Viva q. 4. ar. 3. num. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr. item Siro, de Leone, et Giribald. ap. Bened. XIV. Notif. 87. n. 74.* qui non reprobant. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap. Bened.*) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licitè potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut ostendimus *n. 1114.*) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare? — 1119. An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure Divino? — 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ? — 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus? — 1122. Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum? — 1123. Qu. II. An post contractum? — 1124. Qu. III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide? — 1125. Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare? — 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt? — 1127. An Regulares possint dispensare ad petendum debitum? — 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, urgente necessitate? — 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus? — 1130. Adduntur alie causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ? — 1131. Not. 1. Quid explicandum, ut Dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. — 1132. Qu. 1. An cessante causa cesset Dispensatio? — 1133. Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera? — 1134. Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi Dispensationem? — 1135. Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita? — 1136. Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori? — 1137. Qu. 5.

An petens secundam Dispensationem debeat exprimere primam? — 1138. Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere? — 1139. Qu. 7. An possint seorsim impetrari Dispensationes plurium impedimentorum? — 1140. Qu. 8. An si quis post obtentam Dispensationem rursus cognoverit consanguineam Sponsæ, indigeat nova Dispensatione? — 1141. Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter Sponsos, antequam Dispensatio executioni mandetur, nova Dispensatio requiratur? — 1142. Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus? — 1143. Qu. 11. Quæ sint clausulæ in Dispensationibus S. Pœnitentiariæ? — 1144. Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare? — 1145. Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — 1146. Not. 2. Quid exprimendum quando Dispensatio petitur à Dataria? et quid quando à S. Pœnitentiaria? — 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda Dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium? — 1148. Formula exequendi hujusmodi Dispensationes.

1118. — « Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimenti jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione: in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex justa causa. *Sanch. Less. Prop. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52 et 93.* Ratio posterioris est, quia Pontifex talia impedimenta inducit: ergo etiam potest tollere, et quidem solus. »

1119. — Queritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsitum decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scilicet an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et iuramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licet ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano: quo sublato, cessat juris Divini obligatio; vide *Sanch. l. 8. D. 6. n. 2.* ubi asserit id esse commune cum *D. Th.* et aliis. Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas*, et duo alii *ap. Sanch. n. 3.* qui meritò eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n. 5. cum Nav. Cano. Ang. Felin.* et aliis pluribus dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantum in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam

indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse vero dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus de *Euchar. l. 6. n. 196. v. Dub. 2.*), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino; hanc tenent *Pont. lib. 8. c. 3. n. 2. Suar. l. 10. c. 6. n. 6. et Pal. t. 1. tr. 3. de Leg. D. 6. p. 3. n. 5 et 6. cum Salas, Covar. et Sylo. ex D. Th. 1. 2. q. 97. ar. 4.* ubi ait: « Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis juris Divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, » vel is cui ipse specialiter committeret. » Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis: *pasce oves meas*; hæc enim verba, cum generalia sint, non continent specialem commissionem: Tantò magis quòd hujusmodi Dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D. 43. s. v. Tertia sententia*, item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con. et alii plures ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendi igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Vitam in Prop. 1. damn. ab. Innoc. XI. n. 39. et Carden. in eamd. Prop. 1. D. 3. n. 591.* Nec obstat Responsum Urbani VIII quod obijciunt (illudque retulimus n. 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstat, prout de facto declaravit Clemens XI, prout vidimus n. 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l. 8. D. 6. n. 10.* scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare neque declarare quòd ipsa non obstant valori Matrimonii, quia (ut dicit) si hæc via aperiretur, facile possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cum Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstat, tunc agat ut universalis Doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non possit excusari à magna temeritate; ut enim ait *Bened. XIV. de Syn. c. 6. ex Veracr.* « De Pontificis potestate, postquam » dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. »

1121. — « 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matri-

monium jam contractum non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam; ita *Comm. Sanch. Con. M. Per. d. 43.* s. 6. Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Per. etc.* In impedimentis verò dirimentibus Matrimonium nondum contractum videtur nunquam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. et l. 1. t. 4. c. 22. Bon. qu. 3.* p. 15. etc. Contra quos *Dian. p. 8. t. 3. res. 280. Præp. Vill. et Escob. de leg. E. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maxime urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurrere non posset, idque ex tacita papæ licentia.

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc l. 6. n. 613. v. *Sed hic*, ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, puta si aliàs imminet periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam feminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut aiunt *Salm. c. 14. n. 11.*, sive honesta, licet non nobilis, ut melius dicit *Conc. p. 343. n. 5.*) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in c. 2. de *Desp. impub.* ubi: « Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliqua urgentis sima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur. » Quod verbum toleretur *Pont. l. 8. c. 13. n. 6. et Salm. d. n. 11.* interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag. 191. q. 1. R. 2. cum Pignat. et Tamb.* quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus dispensare, quando eadem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cum impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si Sponsi à tali Matrimonio desistant; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere. (*V. Not. XIV, pag. 332.*)

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum Matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Vener. ap. Sanch. l. 2. D. 40. n. 2.* quia (ut aiunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam,

et contra imminet periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiæ si non separentur, ita *Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 7. Merb. t. 2. p. 464. q. 5. Nat. Alex. de Matr. ar. 13. Reg. 10. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. Reg. 2. Conc. v. 343. n. 4.* cum communi, *Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Bon. 7. 3. p. 12. n. 13. Barb. All. 35. n. 3. Sanch. l. 2. D. 42. nu. 3.* cum *Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c. 14. n. 7.* cum *Con. Avers. Corneio et Henr. ac Escob. l. 27. n. 682.* cum *Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papa consentire, præsertim cum ipse jam notam habeat sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertunt *Croix l. 7. n. 143. et Fel. Pot. n. 3345.* quòd si dispensatio commodè possit per epistolam obtineri à S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l. 6. p. 3. nu. 835.*) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem materiales, quia (ut diximus de *Pœnit. n. 611.* cum communi DD. quibus adde *Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem, cum Sylo. contra P. Conc.*) si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quòd Matrimonium fuerit contractum bona fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. D. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. nu. 7. Salm. c. 14. n. 8. et alii.* Ratio, tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex c. *Cum inhibito, de Cland. Desp. etc. Ex tenore. Qui fil. sint legit.* tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. c. 14. nu. 9.* quia, ut aiunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et veriùs negant *Pont. d. n. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. nu. 7. Barb. All. 35. nu. 4. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n. 9. cum Con. et Avers.* Ratio, tum quia in *Trid. sess. 24. c. 5.* dicitur: « Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit separetur, et spe dispensationis consequendæ careat. » non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experietur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Tum quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quòd tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num. 10. cum Bann. Cand. et Aversa. Addunt Sanch. et Salm. ib. cum eisdem,* neque sufficere quòd ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur scienter facere

(ut loquitur Conc.) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nao. c. 36. n. 141. Declar. 4.* Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prout aiunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntariè omiserint Proclamationes: tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, quòd « si ignoranter (quis) id fecerit, si qui- dem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio ne- glexerit, eisdem subiciatur pœnis. »

1123. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedi- mento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylo. Medina, etc. apud Sanch. l. 2. D. 40. n. 13*, quia (ut aiunt) Episcopi nequeunt huiusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. sess. 24. c. 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis fac- ultas absolvendi à casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel Vicarium*; ergo ut Episcopus possit delegare huiusmodi facul- tates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont. l. 8. c. 13. n. 5. Pal. D. 4. par. ult. §. 1. n. 13. Barb. All. 35. nu. 14. Escob. l. 27. nu. 695. Bor. q. 3. p. 15. n. 6. Sanch. loc. cit. n. 14. cum Ang. Sylo. Con. Cord. et Lop. ac Salm. cap. 14. num. 12. cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n. 16. et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Guttier.*) non solum pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præ- sentibus quam futuris. Ratio, quia cum hæc potestas non sit an- nexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus de Leg. 1. n. 190. v. *Et in his, et 193.* Nec obstat Concilium *l. c.* nam respon- dent *Sanch. et Pal. cum Guttier.* quòd Concilium voluerit per hoc tantum explicare Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatus, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiun- tur illa, quæ in iure naturali, et divino impediunt, ut votum castitatis absolutum et perfectum, *Bonac. q. 3. p. 15. ex Navar. Sanch. etc.* » (Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum in voto emisso tam ante quam post Ma- trimonium; vide dicta n. 986 et 987.) » et sponsalia priora: ut habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. tom. 10. par. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superveniunt, et impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch. lib. 8. d. 12. n. 16. Fill. loc. cit.* ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consum- mato) cum consanguineis, in iis qui non sunt juvenes. » (Sed *Sanch. n. 13. expressè docet oppositum, vide dicta n. 1076.*) »

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap-

» probati, » (Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii eorum Privilegiis communicantes, ut *Sanch. l. 8. D. 16. num. 3. et 8. Pont. lib. 8. c. 13. in fine. Pal. p. ult. §. 1. num. 18. et Salm. cum Gutt. Rodr. Avers et Candido*) » de licentia tamen suo- rum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conju- gale, propter cognationem consanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodrig. regul. t. 1. q. 63. art. 1. nullo modo tamen in impedimento ipso. V. Mar. Perez d. 44. s. 7. n. 13. Dixi, Provinciales: quia quod Molf. Lean. etc. volunt confessarios Societatis Jesu habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat Diana p. 3. t. 2. res. 14. » (Vide dicta n. 1076. v. *Insuper.*) »*

1128. — Quær. hic an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat ne- cessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communi- cantes Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Epis- copi de iure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus Privilegiis, nempe Innocentii VIII in quadam Bulla quam refert *Rodrig.*; item Martini V, Eug. IV, Julii II, Pauli III et Greg. VIII (quod extendit etiam ad vota jurata): ita *Sanch. l. 4. D. 34. n. 4. Pont. l. 8. c. 10. n. 9. Less. l. 2. c. 40. n. 134. Pal. t. 3. tr. 15. p. 13. n. 7. Reiffenst. Dist. 3. n. 44. Sporer, de Voto, c. 2. n. 54. Elbel eod. tit. n. 274 et Salm. de Voto c. 3. n. 94. cum Navar. Lopez, Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus n. 987. v. *An autem*, bene posse Regulares dispen- sare in voto castitatis emisso ante, vel post Matrimonium ad pe- tendum debitum. Sed dubium fit an in casu urgentissimæ ne- cessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta de Voto Tom. 2. l. 3. n. 258. v. *Notandum II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? Prima sententia af- firmat, et hanc tenent *Reiffenst. l. 5. Decretal. tit. 34. n. 40. Vidal, de Voto Inquis. 3. n. 77. Ant. à Spir. S. tr. 2. D. 3. n. 84. item Bassæus, Herincx, Crousers etc. ac Elbel t. 2. de Voto p. 90. n. 279.* (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto c. 2. nu. 97.*) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta mox dicta n. 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, pos- sant etiam in eo dispensare urgente necessitate. Secunda verò sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 2. D. 40. n. 9. Pont. l. 8. c. 10. n. 11. Barb. All. 37. n. 14. Sporer tr. 3. n. 74. Pal. de Voto D. 1. p. 12. num. 7. Laym. l. 4. tr. 4. c. 8. n. 17. Tamb. l. 3. c. 16. §. 4. n. 54. et Salm. de Voto c. 3. n. 96. cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr. Ra- tio, quia Regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens,*

eò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent Adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cum ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundum *Filliuc.* c. 8. est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis, vel affinis nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vide apud *Sanch. d. 19. Coninch. d. 33. Hurtad. d. 26. Mar. Perez d. 44. sect. 5.* ubi notat 1. Quàto gravior consanguinitas, vel affinitas est propinquior, tantò requiri causam graviolem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere quarum singulæ non sufficerent. Vide etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. 93.* »
« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens v. gr. contrahendi Matrimonium cum certa persona, et adhibita diligentia sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sanchus, Franc. Lugo, Bard. d. 6. c. 11. p. 7. §. 11.* (contra *Laym. et Pal.*) » (Sed v. dicta n. 902. Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum *Laym. Pal. Less. Tourn. Ronc. etc.*) »

1130. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. n. 24.* pro causa instauratione Matrimonii bona fide contracti: et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, puta si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas fœminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ: scribit *Conc. pag. 348. n. 9.* hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispense Ecclesia in impedimentis: miratur enim quòd postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l. 8. D. 19. n. 35. Salm. c. 14. n. 26. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 2.* et Papa Bened. XIV *Notif. 87. n. 26. cum Pal. in Trid.* Et meritò, cum hujusmodi compositiones (ut Innoc. X præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis; sed reserventur in monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis; ut in sola opera pia impendantur. Cum igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispense sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1131. — Notandum autem 1. quòd ut dispensatio non sit su-

breptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritalis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra n. 1136. Quæst. 4. Notandum 2. quòd in Constitutione Summ. Pont. Bened. XIV quæ incipit, *Ad Apostolicæ seroitutis* (vide tom. 9. inter *Decr. N. IX.* edit. die 25 Febr. an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositam ad validitatem pertinere. Unde Summus Pontifex præcipit omnibus Procuratoribus, etc. ut seiscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincerè exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. — Quær. enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice comissa fuerit. Secus verò, si causa cesset, Dispensatione iam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si esset postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l. 8. c. 20. n. 3. Pal. de Privil. D. 4. p. 15. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. c. 20. a. n. 15. et Salm. de Matr. c. 14. n. 29.* cum *Sa et Sylo.* contra *Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta l. 1. n. 196. v. *Quæstio verò.*

1133. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur an causa falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quòd in omnibus his et similibus dubiis valida censenda sit Dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actus; ita *Sanch. de Matrim. l. 8. D. 21. n. 20 et 25. Pont. l. 8. c. 17. l. 41. Pal. de Privil. D. 6. p. 16. §. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 37. cum Dic. Gabr. etc.*

1134. — Quær. 3. an cum petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quòd si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi Dispensationem; tunc necessario malus ille animus est exprimendus, aliàs Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodere; tantò magis quòd Pontifex moveatur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib. 8. D. 25. n. 38. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 9 et Salm. c. 14. n. 42.* et alii. Idque expressum est in Bulla Innoc. XII renovata à Bened. XIV per Bullam, *Pastor bonus.* §. 42. ubi dicitur: « Si qui verò oratores, obtenta Dispensatione à Dataria super » impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradus

» consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacita occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, pro revalidatione hujusmodi Dispensationis ad dictam Pœnitentiarum recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper absolutè dispensare cum personis, explicite affirmantibus se sub expressa forma miserabilium Dispensationes à Dataria obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta prius in Dataria, ad effectum... erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentiarum. » (Tom. I. N. XCV.)

Dicunt autem Pal. et Salm. l. c. cum Hurtado, non teneri Oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta; quia (ut aiunt) tunc crimen pravi illius animi non subiacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hic enim non agitur de poena, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent Suar. de Pœn. D. 52. sect. 5. n. 5 et Bon. de Indult. D. 6. q. 1. p. 5. nu. 29., cum aliis. Probabilissimè verò dicunt Salm. c. 14. n. 43. cum aliis, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut n. seq. mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad Dispensationem faciilius impetrandam.

1153. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi faciilius Dispensationem; ita Pont. l. 8. c. 17. n. 32 et Salm. c. 14. n. 40. cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc. Sed omnino est tenendum matrimonium esse nullum, ut docent Sanch. l. 8. c. 25. n. 8. Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 4. item Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. n. 39. Et de hoc hodie non est ampliùs dubitandum ex Bulla cit. Pastor bonus. Summ. Pont. Bened. XIV, §. 41 ubi dicitur: « Quòd si obtinuerint à nostra Dataria Dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantum, ac etià in tertio vel quarto, cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant... possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi Dispensationem, seu respectivè reconvalidationem in foro conscientie tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione 50 ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia exposita fuisset in forma pauperum. » Ex his attende, quòd Papa dicendo, possit reconvalidationem concedere, non habeat pro validis Matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd

in gradibus mox supra descriptis Dispensatio propter solutionem relatum difficilius reddatur.

1156. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquior? affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 28. Pont. l. 8. c. 17. num. 26 et Salm. cap. 14. n. 46. cum Sylv. ac Pont. ap. Tourn. t. 2. p. 136. v. Observandum 2. Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. Sanctissimus, ubi dictum fuit, quòd Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) « de subreptionis vel obreptionis vitio » notari non possit, obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis super propinquiori. » Unde dicunt quòd hujusmodi Litteræ (quibus declaratur quòd gradus propinquior non obstat Matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra Conradum, Tourn. Anac. etc. qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, dato 30 Sept. 1755. (vide in Bullar. tom. 4. N. L. §. 6.) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit Tourn. t. 2. p. 136. Observo. 2. quòd in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem: major enim perversio ordinis est, ut nepos constitutur suæ amitæ caput.

1157. — Quær. 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso: ita Conc. p. 351. n. 23. cum communi, et Salm. c. 14. n. 47 et 48. cum Coninck et Aversa.

1158. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradus, puta si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant Vega, Henr. Led. et Man. ap. Escob. l. 27. n. 747. Sed probabilius affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 5. Pont. l. 8. c. 17. §. 5. n. 5. Conc. q. 352. n. 13. Anac. p. 701. n. 165. Salm. c. 14. nu. 51. cum Aversa et Pal. et Escob. n. 748. cum Moh. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand., ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non ampliùs dubitandum; nam sic omnino tenendum esse declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, jam supra relata n. 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut Sanch. et Anac. loc. cit.

1159. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. Prima, affirmat, et hæc tenent Salas, Rodr. et Sa, ap. Salm.

c. 14. nu. 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quod impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat, quam tenent *Sanch. l. 8. D. 23. n. 2. Pont. l. 8. c. 17. §. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 11. Conc. p. 352. n. 23. et Escob. num. 745. cum Suar. Laymann, Perez et Gutt.*; item *Diana, ac Leand. ap. Salm. n. 53.*; tum quia sic habet praxis Curiae, tum quia in uno impedimento cum altero conjuncto difficilius dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salm. n. 54.*, cui non dissentiant AA. secundae, distinguit, et dicit quod si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilius redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck et Aversa apud Salm.*, si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiae. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad Dispensationem obtinendam à Dataria, puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cum simul expositam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea Sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executata ab eo cui commissæ est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 228. v. Si verò, et Elbel de Matr. p. 505. ex n. 506.* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed a tempore executionis. Si tamen jam fuerit executata, affirmant *Habert de Legib. c. 13 et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.*, quia executor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maxime cum in Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispensetur hac vice*. Verum probabilius non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l. 8. D. 25. n. 4. cum Guttier. Cord. et Manuel, ac Tourn. l. c. cum Anacl. et Conrado*, qui de hoc affert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si fortè verum est quod talis clausula soleat poni, quod nescio. Cæterum ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur,

Ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit: « S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quod si Orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad Matrimonium contrahendum cum muliere de præsentis ejus conjugis fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam atque ante Matrimonii celebrationem denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova dispensatione non indigere. » Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modo Dispensatio non sit impertita in forma superum; ita *Conrad. l. 8. c. 1. n. 51. et Sanch. de Matr. l. 8. §. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem Bened. XIV. *Notif. 87. num. 51. Ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quod si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiae, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et conjuges nullas afferre possint probationes quod Matrimonium sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et Judex debent acquiescere testimonio Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsores, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l. 8. D. 25. n. 6.* Sed verius affirmant. *Sanch. cum Gallego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia Stylus Curiae sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maii 1635. (*ap. Pitton. n. 878.*) ubi dictum fuit: « Qui Litteris Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) sponsam cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio permanere. » Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. n. 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n. 5.*, quod licet Dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modo culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quod ante illam copula non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambucius, Gibert. etc. ap. Contin. Tourn. tom. 2. p. 247. q. 1.*, sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi*. Ratio quia, cum Episcopus auferat à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius quocumque dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ poni in Dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit*. In hoc

bene aiant *Sanch. l. 8. D. 34. n. 21. Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 10.* fidem esset adhibendam pœnitenti, nisi Delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l. 3. D. 20. n. 18. cum Navarr.* quòd si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantum semel vel iterum; sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed melius censet *Contin. Tourn. tom. 2. p. 238. in princ. cum Pontas,* sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita prius Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanch. l. 8. D. 24. n. 29. ut putat Tourn. p. 236.* nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Subblata occasione peccandi.* Intellegitur si occasio sit voluntaria, quòd de facto est tollenda; si verò necessaria auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Tourn. d. p. 239. v. Tertia.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta nu. 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intellegitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarta, cum Tiburt. et Nao.* qui dicit posse injungi ex. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense) orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Tourn. ibid.* illius præviæ satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentis in Brevi Romano præscriptas moderari debet. Si verò Dispensationi concessæ sit à Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc à Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n. 2. et Bened. XIV. Notif. 87. n. 46. cum Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis lata sententia.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige morahiter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta n. 856. Si autem in Litteris non sit apposta clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet à parochio cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsitæ declarationem quæ multum potest prodesse ad praxim Parochorum et Confessariorum, hic operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV, quæ incipit *Pastor bonus*, edita

die 13 Apr. an. 1744, ubi confirmata et inserta est Bulla In. XII. (emanata 3 Aprilis 1692, incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi §. 39. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur: « In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientiae tantum super impedimentis occultis, quæ Matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. » Hujusmodi autem impedimenta tantum impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, et Ecclesiae vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: « At à Dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiae tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum imminet, in iisdem Matrimoniis contrahendis, absteineat. »

Circa verò impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40 sic dicitur: « In contractis verò Matrimoniis, à Dispensatione, seu Matrimonii revalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter absteineat, præterquam si in secundo tantum gradu prædicto impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et Oratores simul publicè contraxerint et convixerint, et uti Conjuges legitimi reputati fuerint. » In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contracta: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. » Et ratio hujus est quia in revalidatione Matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita §. 43. dicitur: « Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita..., quotiescunque adsit rationabilis causa, licet periculum scandalorum non immineret..., in Matrimoniis tam contractis, quam contrahendis, in foro conscientiae dispensare et dispensari mandare... valeat. » Super impedimento autem criminis §. 44. « Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quam contractis Matrimoniis dispensare. Si verò crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminenti periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentarii, re præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrarium erit. » Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confirmat omnia Privilegia et Indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus, Notif. 87. n. 7. refert Innoc. XII declarasse vivæ vocis Oraculo.

S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla *Romanus*, exceptæ fuerant.

1143. — Insuper notandum 1. quod ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l. 8. D. 3. ex n. 4. et Salm. c. 14. n. 38.* Qui addunt quod si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus verò, si impedimentum afficiat unum independentier ab impedimento alterius.

1146. — Notandum 2. quod cum petitur Dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognomen, Diocesis originis et domicilii tantum, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diocesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Dioceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantum exprimitur persona et locus, quod litteræ sunt dirigendæ. (*V. Not. XV, pag. 332.*)

1147. — Hic refert ad praxim Confessarii annotare Formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive revalidandum Matrimonium, videlicet:

Intus. Eminentissimo e Reverendissimo Signore.

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver dato parola di Matrimonio ad NN. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, e non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (o pur... per la posta di Napoli à Nola) in testa di... (hic exprimat nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis: NN. si ritrova aver fatto voto di castità; ma perchè sta in grave pericolo d'incontinenza, prega per tanto l'Em. S. a dispensare nel suddetto voto, affine di poter contrahere Matrimonio, etc. Ita, si Matrimonium nondum est contractum; si verò Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest: NN. ignaro (o consapevole) de l'impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmente conosciuta; onde, essendo l'impedimento occulto, et perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.

Foris autem inscribetur. All'Emminentissimo e Reverendissimo Signore et Patrone Colendissimo,

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.
Roma.

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem: « Et

» insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum
» super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi)
» gradus proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore
» mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut
» matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam.
» declaro. In nomine Patris, etc. » Si verò Dispensatio sit à voto castitatis, dicitur: « Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti
» ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ
» tibi præscripti dispensando commuto. In nomine, etc. » Si quis, non obstante voto castitatis, Matrimonium jam inierit, dicitur: « Item non obstante castitatis voto quod emisisti, in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc. »

Qui autem velit legere Bullam Bened. XIV. ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii, videat *P. Zachariam ap. Croix l. 6. p. 3. ad n. 430* qui illam in extensum refert. Incipit præfata Bulla, *Dei miseratione*, fuitque edita tertia Novembr. an 1741. (*Vide Bullar. Bened. XIV, Tom. I. N. XXXIII. Vid. etiam La Croix l. 6. c. 3. n. 909.*)

moni. Imò (ut dicunt *Sanch. Vica. Carden. Croix*, et alii relati *n. 482. v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num. 7.* quòd tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timeri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus: « Quando nupsi, non habui verum consensum, » nunc præstare volo, vis et tu præstare? » Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib. 2. D. 36. num. 7. Carden. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 680. et Holzm. n. 697.* Secundus modus, si dicat: « Dic quæso, si nullum fuisset nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis? » Ita *Sanch. n. 3 et 6. Salm. c. 3. n. 124. cum Con. Sa. et Dic. Ronc. p. 178. part. 2. R. 2. cum Gobato*, item *Sylv. et Rosella ap. Boss. de Us. c. 3. 83.* quia tunc jam æquivalenter manifestatur: Huic tamen modo contradicunt *Pont. l. 4. c. 23. n. 7. et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. etc. Fill.*, quia (ut aiunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat: « Angor scrupulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consensum. » Ita *Busemb. ut supra, Salm. c. 3. n. 124. cum Trull. item Navarr. et Cajet. ap. Tourn. t. 2. vide p. 196.* qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut præstetur independentem à primo consensu. Quartus modus: *Si mihi non nupsisses, nonne nuberis nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c. cum aliis.* Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus: « Pro mea consolatione volo de novo contrahere, etiam contrahamus. » Ita *Anaclet. c. 3. p. 703. n. 174. Sanch. l. 4. D. 36. num. 3. et Salm. l. 3. n. 124. cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c.* quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublatis, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo

contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. nu. 7. Auctor. Instr. per li. Noc. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Viva q. 4. ar. 3. num. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr. item Siro, de Leone, et Giribald. ap. Bened. XIV. Notif. 87. n. 74.* qui non reprobant. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap. Bened.*) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licitè potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut ostendimus *n. 1114.*) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare? — 1119. An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure Divino? — 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ? — 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus? — 1122. Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum? — 1123. Qu. II. An post contractum? — 1124. Qu. III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide? — 1125. Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare? — 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt? — 1127. An Regulares possint dispensare ad petendum debitum? — 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, urgente necessitate? — 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus? — 1130. Adduntur alie causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ? — 1131. Not. 1. Quid explicandum, ut Dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. — 1132. Qu. 1. An cessante causa cesset Dispensatio? — 1133. Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera? — 1134. Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi Dispensationem? — 1135. Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita? — 1136. Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori? — 1137. Qu. 5.

An petens secundam Dispensationem debeat exprimere primam? — 1138. Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere? — 1139. Qu. 7. An possint seorsim impetrari Dispensationes plurium impedimentorum? — 1140. Qu. 8. An si quis post obtentam Dispensationem rursus cognoverit consanguineam Sponsæ, indigeat nova Dispensatione? — 1141. Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter Sponsos, antequam Dispensatio executioni mandetur, nova Dispensatio requiratur? — 1142. Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus? — 1143. Qu. 11. Quæ sint clausulæ in Dispensationibus S. Pœnitentiariæ? — 1144. Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare? — 1145. Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — 1146. Not. 2. Quid exprimendum quando Dispensatio petitur à Dataria? et quid quando à S. Pœnitentiaria? — 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda Dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium? — 1148. Formula exequendi hujusmodi Dispensationes.

1118. — « Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimenti jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione: in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex justa causa. *Sanch. Less. Prop. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52 et 93.* Ratio posterioris est, quia Pontifex talia impedimenta inducit: ergo etiam potest tollere, et quidem solus. »

1119. — Queritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsitum decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scilicet an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et iuramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licet ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano: quo sublato, cessat juris Divini obligatio; vide *Sanch. l. 8. D. 6. n. 2.* ubi asserit id esse commune cum *D. Th.* et aliis. Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas*, et duo alii *ap. Sanch. n. 3.* qui meritò eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n. 5. cum Nav. Cano. Ang. Felin.* et aliis pluribus dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantum in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam

indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse vero dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus de *Euchar. l. 6. n. 196. v. Dub. 2.*), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino; hanc tenent *Pont. lib. 8. c. 3. n. 2. Suar. l. 10. c. 6. n. 6. et Pal. t. 1. tr. 3. de Leg. D. 6. p. 3. n. 5 et 6. cum Salas, Covar. et Sylo. ex D. Th. 1. 2. q. 97. ar. 4.* ubi ait: « Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis juris Divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, » vel is cui ipse specialiter committeret. » Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis: *pasce oves meas*; hæc enim verba, cum generalia sint, non continent specialem commissionem: Tantò magis quòd hujusmodi Dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D. 43. s. v. Tertia sententia*, item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con. et alii plures ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendi igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Viam in Prop. 1. damn. ab. Innoc. XI. n. 39. et Carden. in eamd. Prop. 1. D. 3. n. 591.* Nec obstat Responsum Urbani VIII quod objiciunt (illudque retulimus n. 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstat, prout de facto declaravit Clemens XI, prout vidimus n. 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l. 8. D. 6. n. 10.* scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare neque declarare quòd ipsa non obstant valori Matrimonii, quia (ut dicit) si hæc aperiatur, facile possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cum Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstat, tunc agat ut universalis Doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non possit excusari à magna temeritate; ut enim ait *Bened. XIV. de Syn. c. 6. ex Veracr.* « De Pontificis potestate, postquam » dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. »

1121. — « 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matri-

monium jam contractum non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam; ita *Comm. Sanch. Con. M. Per. d. 43. s. 6.* Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Per. etc.* In impedimentis verò dirimentibus Matrimonium nondum contractum videtur nunquam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. et l. 1. t. 4. c. 22. Bon. qu. 3. p. 15. etc.* Contra quos *Dian. p. 8. t. 3. res. 280. Præp. Vill. et Escob. de leg. E. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maxime urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurrere non posset, idque ex tacita papæ licentia.

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc l. 6. n. 613. v. *Sed hic*, ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, puta si aliàs imminet periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam feminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut aiunt *Salm. c. 14. n. 11.*, sive honesta, licet non nobilis, ut melius dicit *Conc. p. 343. n. 5.*) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in c. 2. de *Desp. impub.* ubi: « Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliqua urgentis sima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur. » Quod verbum toleretur *Pont. l. 8. c. 13. n. 6. et Salm. d. n. 11.* interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag. 191. q. 1. R. 2. cum Pignat. et Tamb.* quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus dispensare, quando eadem interveniunt rationes quæ suffiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cum impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si Sponsi à tali Matrimonio desistant; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere. (*V. Not. XIV, pag. 332.*)

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum Matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Vener. ap. Sanch. l. 2. D. 40. n. 2.* quia (ut aiunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam,

et contra imminet periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiæ si non separentur, ita *Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 7. Merb. t. 2. p. 464. q. 5. Nat. Alex. de Matr. ar. 13. Reg. 10. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. Reg. 2. Conc. v. 343. n. 4. cum communi, Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Bon. 7. 3. p. 12. n. 13. Barb. All. 35. n. 3. Sanch. l. 2. D. 42. nu. 3. cum Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c. 14. n. 7. cum Con. Avers. Corneio et Henr. ac Escob. l. 27. n. 682. cum Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papa consentire, præsertim cum ipse jam notam habeat sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertunt *Croix l. 7. n. 143. et Fel. Pot. n. 3345.* quòd si dispensatio commodè possit per epistolam obtineri à S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l. 6. p. 3. nu. 835.*) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem materiales, quia (ut diximus de *Pœnit. n. 611.* cum communi DD. quibus adde *Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem, cum Sylo. contra P. Conc.*) si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quòd Matrimonium fuerit contractum bona fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. D. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. nu. 7. Salm. c. 14. n. 8. et alii.* Ratio, tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex c. *Cum inhibito, de Cland. Desp. etc. Ex tenore. Qui fil. sint legit.* tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. c. 14. nu. 9.* quia, ut aiunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et veriùs negant *Pont. d. n. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. nu. 7. Barb. All. 35. nu. 4. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n. 9. cum Con. et Avers.* Ratio, tum quia in *Trid. sess. 24. c. 5.* dicitur: « Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit separetur, et spe dispensationis consequendæ careat. » non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experietur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Tum quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quòd tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num. 10. cum Bann. Cand. et Aversa. Addunt Sanch. et Salm. ib. cum eisdem, neque sufficere quòd ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur scienter facere*

(ut loquitur Conc.) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nao. c. 36. n. 141. Declar. 4.* Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prout aiunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntariè omiserint Proclamationes: tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, quòd « si ignoranter (quis) id fecerit, si qui- » dem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio ne- » glexerit, eisdem subiciatur pœnis. »

1123. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedi- mento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylo. Medina, etc. apud Sanch. l. 2. D. 40. n. 13*, quia (ut aiunt) Episcopi nequeunt huiusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. sess. 24. c. 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis fac- ultas absolvendi à casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel Vicarium*; ergo ut Episcopus possit delegare huiusmodi facul- tates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont. l. 8. c. 13. n. 5. Pal. D. 4. par. ult. §. 1. n. 13. Barb. All. 35. nu. 14. Escob. l. 27. nu. 695. Bor. q. 3. p. 15. n. 6. Sanch. loc. cit. n. 14. cum Ang. Sylo. Con. Cord. et Lop. ac Salm. cap. 14. num. 12. cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n. 16. et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Guttier.*) non solum pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præ- sentibus quam futuris. Ratio, quia cum hæc potestas non sit an- nexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus de Leg. 1. n. 190. v. *Et in his, et 193.* Nec obstat Concilium *l. c.* nam respon- dent *Sanch. et Pal. cum Guttier.* quòd Concilium voluerit per hoc tantum explicare Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatus, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt » Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiun- » tur illa, quæ in iure naturali, et divino impediunt, ut votum » castitatis absolutum et perfectum, *Bonac. q. 3. p. 15. ex Navar. » Sanch. etc.* (Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare » ad petendum debitum in voto emisso tam ante quam post Ma- » trimonium; vide dicta n. 986 et 987.) » et sponsalia priora: ut » habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. d. 17. » n. 8.* Idem habet *Fill. tom. 10. par. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. » c. 10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* Similiter Episcopus potest » dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superveniunt, » et impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, » vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch. lib. 8. d. 12. n. 16. Fill. loc. » cit.* ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consum- » mato) cum consanguineis, in iis qui non sunt juvenes. » (Sed » *Sanch. n. 13. expressè docet oppositum, vide dicta n. 1076.) »*

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap-

» probati, » (Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii » eorum Privilegiis communicantes, ut *Sanch. l. 8. D. 16. num. 3 » et 8. Pont. lib. 8. c. 13. in fine. Pal. p. ult. §. 1. num. 18 et Salm. » cum Gutt. Rodr. Avers et Candido) » de licentia tamen suo- » rum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conju- » gale, propter cognationem consanguinei conjugis in secundo » gradu, ut *Rodrig. regul. t. 1. q. 63. art. 1. nullo modo tamen » in impedimento ipso. V. Mar. Perez d. 44. s. 7. n. 13. Dixi, » Provincialium: quia quod *Molf. Lean. etc.* volunt confessarios » Societatis Jesu habere omnes hanc facultatem immediatè à » P. Generali, id refutat *Diana p. 3. t. 2. res. 14. » (Vide dicta » n. 1076. v. Insuper.) »***

1128. — Quær. hic an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat ne- cessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communi- cantes Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Epis- copi de iure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus Privilegiis, nempe Innocentii VIII in quadam Bulla quam refert *Rodrig.*; item Martini V, Eug. IV, Julii II, Pauli III et Greg. VIII (quod extendit etiam ad vota jurata): ita *Sanch. l. 4. D. 34. n. 4. Pont. l. 8. c. 10. n. 9. Less. l. 2. c. 40. n. 134. Pal. t. 3. tr. 15. p. 13. n. 7. Reiffenst. Dist. 3. n. 44. Sporer, de Voto, c. 2. n. 54. Elbel eod. tit. n. 274 et Salm. de Voto c. 3. n. 94. cum Navar. Lopez, Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus n. 987. v. *An autem*, bene posse Regulares dispen- sare in voto castitatis emisso ante, vel post Matrimonium ad pe- tendum debitum. Sed dubium fit an in casu urgentissimæ ne- cessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta de Voto Tom. 2. l. 3. n. 258. v. *Notandum II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? Prima sententia af- firmat, et hanc tenent *Reiffenst. l. 5. Decretal. tit. 34. n. 40. Vidal, de Voto Inquis. 3. n. 77. Ant. à Spir. S. tr. 2. D. 3. n. 84. item Bassæus, Herincx, Crousers etc. ac Elbel t. 2. de Voto p. 90. n. 279.* (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto c. 2. nu. 97.*) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta mox dicta n. 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, pos- sant etiam in eo dispensare urgente necessitate. Secunda verò sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 2. D. 40. n. 9. Pont. l. 8. c. 10. n. 11. Barb. All. 37. n. 14. Sporer tr. 3. n. 74. Pal. de Voto D. 1. p. 12. num. 7. Laym. l. 4. tr. 4. c. 8. n. 17. Tamb. l. 3. c. 16. §. 4. n. 54. et Salm. de Voto c. 3. n. 96. cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr. Ra- tio, quia Regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens,*

eò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent Adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cum ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundum *Filliuc.* c. 8. est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vide apud *Sanch. d. 19. Coninch. d. 33. Hurtad. d. 26. Mar. Perez d. 44. sect. 5.* ubi notat 1. Quàto gravior consanguinitas, vel affinitas est propinquior, tantò requiri causam graviolem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere quarum singulæ non sufficerent. Vide etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. 93.* »
« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens v. gr. contrahendi Matrimonium cum certa persona, et adhibita diligentia sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sancius, Franc. Lugo, Bard. d. 6. c. 11. p. 7. §. 11.* (contra *Laym. et Pal.*) » (Sed v. dicta n. 902. Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum *Laym. Pal. Less. Tourn. Ronc. etc.*) »

1130. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. n. 24.* pro causa instauratio Matrimonii bona fide contracti: et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, puta si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas fœminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ: scribit *Conc. pag. 348. n. 9.* hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispense Ecclesia in impedimentis: miratur enim quòd postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l. 8. D. 19. n. 35. Salm. c. 14. n. 26. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 2.* et Papa Bened. XIV *Notif. 87. n. 26. cum Pal. in Trid.* Et meritò, cum hujusmodi compositiones (ut Innoc. X præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis; sed reserventur in monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis; ut in sola opera pia impendantur. Cum igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispense sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1131. — Notandum autem 1. quòd ut dispensatio non sit su-

breptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritalis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra n. 1136. Quæst. 4. Notandum 2. quòd in Constitutione Summ. Pont. Bened. XIV quæ incipit, *Ad Apostolicæ seroitutis* (vide tom. 9. inter *Decr. N. IX.* edit. die 25 Febr. an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositam ad validitatem pertinere. Unde Summus Pontifex præcipit omnibus Procuratoribus, etc. ut seiscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincerè exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. — Quær. enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice comissa fuerit. Secus verò, si causa cesset, Dispensatione iam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si esset postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l. 8. c. 20. n. 3. Pal. de Privileg. D. 4. p. 15. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. c. 20. a. n. 15. et Salm. de Matr. c. 14. n. 29.* cum *Sa et Sylo.* contra *Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta l. 1. n. 196. v. *Quæstio verò.*

1133. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur an causa falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quòd in omnibus his et similibus dubiis valida censenda sit Dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actus; ita *Sanch. de Matrim. l. 8. D. 21. n. 20 et 25. Pont. l. 8. c. 17. l. 41. Pal. de Privileg. D. 6. p. 16. §. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 37. cum Dic. Gabr. etc.*

1134. — Quær. 3. an cum petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quòd si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi Dispensationem; tunc necessario malus ille animus est exprimendus, aliàs Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodere; tantò magis quòd Pontifex moveatur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib. 8. D. 25. n. 38. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 9 et Salm. c. 14. n. 42.* et alii. Idque expressum est in Bulla Innoc. XII renovata à Bened. XIV per Bullam, *Pastor bonus.* §. 42. ubi dicitur: « Si qui verò oratores, obtenta Dispensatione à Dataria super » impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradus

» consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacita occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, pro revalidatione huiusmodi Dispensationis ad dictam Pœnitentiarum recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper absolute dispensare cum personis, explicate affirmantibus se sub expressa forma miserabilium Dispensationes à Dataria obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta prius in Dataria, ad effectum... erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentiarum. » (Tom. I. N. XCV.)

Dicunt autem Pal. et Salm. l. c. cum Hurtado, non teneri Oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta; quia (ut aiunt) tunc crimen pravi illius animi non subiacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hic enim non agitur de poena, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent Suar. de Pœn. D. 52. sect. 5. n. 5 et Bon. de Indult. D. 6. q. 1. p. 5. nu. 29., cum aliis. Probabilissimè verò dicunt Salm. c. 14. n. 43. cum aliis, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut n. seq. mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad Dispensationem faciilius impetrandam.

1153. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi faciilius Dispensationem; ita Pont. l. 8. c. 17. n. 32 et Salm. c. 14. n. 40. cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc. Sed omnino est tenendum matrimonium esse nullum, ut docent Sanch. l. 8. c. 25. n. 8. Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 4. item Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. n. 39. Et de hoc hodie non est ampliùs dubitandum ex Bulla cit. Pastor bonus. Summ. Pont. Bened. XIV, §. 41 ubi dicitur: « Quòd si obtinuerint à nostra Dataria Dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantum, ac etià in tertio vel quarto, cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant... possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, huiusmodi Dispensationem, seu respectivè reconvalidationem in foro conscientie tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione 50 ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia exposita fuisset in forma pauperum. » Ex his attende, quòd Papa dicendo, possit reconvalidationem concedere, non habeat pro validis Matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd

in gradibus mox supra descriptis Dispensatio propter solutionem relatam difficilius reddatur.

1156. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquior? affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 28. Pont. l. 8. c. 17. num. 26 et Salm. cap. 14. n. 46. cum Sylv. ac Pont. ap. Tourn. t. 2. p. 136. v. Observandum 2. Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. Sanctissimus, ubi dictum fuit, quòd Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) « de subreptionis vel obreptionis vitio » notari non possit, obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis super propinquiori. » Unde dicunt quòd huiusmodi Litteræ (quibus declaratur quòd gradus propinquior non obstat Matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra Conradum, Tourn. Anac. etc. qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, dato 30 Sept. 1755. (vide in Bullar. tom. 4. N. L. §. 6.) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit Tourn. t. 2. p. 136. Observo. 2. quòd in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem: major enim perversio ordinis est, ut nepos constitutur suæ amitæ caput.

1157. — Quær. 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso: ita Conc. p. 351. n. 23. cum communi, et Salm. c. 14. n. 47 et 48. cum Coninck et Aversa.

1158. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradus, puta si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant Vega, Henr. Led. et Man. ap. Escob. l. 27. n. 747. Sed probabilius affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 5. Pont. l. 8. c. 17. §. 5. n. 5. Conc. q. 352. n. 13. Anac. p. 701. n. 165. Salm. c. 14. nu. 51. cum Aversa et Pal. et Escob. n. 748. cum Moh. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand., ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non ampliùs dubitandum; nam sic omnino tenendum esse declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, jam supra relata n. 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut Sanch. et Anac. loc. cit.

1159. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. Prima, affirmat, et hæc tenent Salas, Rodr. et Sa, ap. Salm.

c. 14. nu. 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quod impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat, quam tenent *Sanch. l. 8. D. 23. n. 2. Pont. l. 8. c. 17. §. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 11. Conc. p. 352. n. 23. et Escob. num. 745. cum Suar. Laymann, Perez et Gutt.*; item *Diana, ac Leand. ap. Salm. n. 53.*; tum quia sic habet praxis Curiae, tum quia in uno impedimento cum altero conjuncto difficilius dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salm. n. 54.*, cui non dissentiant AA. secundae, distinguit, et dicit quod si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilius redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck et Aversa apud Salm.*, si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiae. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad Dispensationem obtinendam à Dataria, puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cum simul expositam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea Sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executà ab eo cui commissà est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 228. v. Si verò, et Elbel de Matr. p. 505. ex n. 506.* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed à tempore executionis. Si tamen jam fuerit executà, affirmant *Habert de Legib. c. 13 et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.*, quia executor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maxime cum in Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispenses hac vice*. Verum probabilius non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l. 8. D. 25. n. 4. cum Guttier. Cord. et Manuel, ac Tourn. l. c. cum Anacl. et Conrado*, qui de hoc affert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si fortè verum est quod talis clausula soleat apponi, quod nescio. Cæterum ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur,

Ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit: « S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quod si Orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad Matrimonium contrahendum cum muliere de præsentis ejus conjugis fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam atque ante Matrimonii celebrationem denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova dispensatione non indigere. » Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modo Dispensatio non sit impertita in forma superum; ita *Conrad. l. 8. c. 1. n. 51. et Sanch. de Matr. l. 8. §. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem Bened. XIV. *Notif. 87. num. 51. Ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quod si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiae, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et conjuges nullas afferre possint probationes quod Matrimonium sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et Judex debebunt acquiescere testimonio Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsores, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l. 8. D. 25. n. 6.* Sed verius affirmant. *Sanch. cum Gallego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia Stylus Curiae sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maii 1635. (*ap. Pitton. n. 878.*) ubi dictum fuit: « Qui Litteris Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) sponsam cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio permanere. » Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. n. 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n. 5.*, quod licet Dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modo culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quod ante illam copula non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambucius, Gibert. etc. ap. Contin. Tourn. tom. 2. p. 247. q. 1.*, sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi*. Ratio quia, cum Episcopus auferat à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius quocumque dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ apponi in Dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit*. In hoc

bene aiunt *Sanch. l. 8. D. 34. n. 21. Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 10.* fidem esset adhibendam pœnitenti, nisi Delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l. 3. D. 20. n. 18. cum Navarr.* quòd si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantum semel vel iterum; sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed melius censet *Contin. Tourn. tom. 2. p. 238. in princ. cum Pontas,* sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita prius Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanch. l. 8. D. 24. n. 29. ut putat Tourn. p. 236.* nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Subblata occasione peccandi.* Intellegitur si occasio sit voluntaria, quòd de facto est tollenda; si verò necessaria auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Tourn. d. p. 239. v. Tertia.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta nu. 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intellegitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarta, cum Tiburt. et Nao.* qui dicit posse injungi ex. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense) orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Tourn. ibid.* illius prævix satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentis in Brevi Romano præscriptas moderari debet. Si verò Dispensationi concessæ sit à Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc à Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n. 2. et Bened. XIV. Notif. 87. n. 46. cum Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis lata sententia.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige morahiter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta n. 856. Si autem in Litteris non sit apposta clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet à parochio cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsitæ declarationem quæ multum potest prodesse ad praxim Parochorum et Confessariorum, hic operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV, quæ incipit *Pastor bonus*, edita

die 13 Apr. an. 1744, ubi confirmata et inserta est Bulla In. XII. (emanata 3 Aprilis 1692, incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi §. 39. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur: « In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientie tantum super impedimentis occultis, quæ Matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. » Hujusmodi autem impedimenta tantum impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, et Ecclesie vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: « At à Dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientie tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum imminet, in iisdem Matrimoniis contrahendis, absteineat. »

Circa verò impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40 sic dicitur: « In contractis verò Matrimoniis, à Dispensatione, seu Matrimonii revalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter absteineat, præterquam si in secundo tantum gradu prædicto impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et Oratores simul publicè contraxerint et convixerint, et uti Conjuges legitimi reputati fuerint. » In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contracta: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. » Et ratio hujus est quia in revalidatione Matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita §. 43. dicitur: « Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita..., quotiescunque adsit rationabilis causa, licet periculum scandalorum non immineret..., in Matrimoniis tam contractis, quam contrahendis, in foro conscientie dispensare et dispensari mandare... valeat. » Super impedimento autem criminis §. 44. « Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quam contractis Matrimoniis dispensare. Si verò crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminenti periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentarii, re præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrarium erit. » Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confirmat omnia Privilegia et Indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus, Notif. 87. n. 7. refert Innoc. XII declarasse vivæ vocis Oraculo.

S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla *Romanus*, exceptæ fuerant.

1143. — Insuper notandum 1. quod ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l. 8. D. 3. ex n. 4. et Salm. c. 14. n. 38.* Qui addunt quod si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus verò, si impedimentum afficiat unum independentier ab impedimento alterius.

1146. — Notandum 2. quod cum petitur Dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognomen, Diocesis originis et domicilii tantum, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diocesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Dioceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantum exprimitur persona et locus, quò litteræ sunt dirigendæ. (*V. Not. XV, pag. 332.*)

1147. — Hic refert ad praxim Confessarii annotare Formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive revalidandum Matrimonium, videlicet:

Intus. Eminentissimo e Reverendissimo Signore.

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver dato parola di Matrimonio ad NN. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, e non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (o pur... per la posta di Napoli à Nola) in testa di... (hic exprimat nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis: NN. si ritrova aver fatto voto di castità; ma perchè sta in grave pericolo d'incontinenza, prega per tanto l'Em. S. a dispensare nel suddetto voto, affine di poter contrahere Matrimonio, etc. Ita, si Matrimonium nondum est contractum; si verò Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest: NN. ignaro (o consapevole) de l'impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmente conosciuta; onde, essendo l'impedimento occulto, et perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.

Foris autem inscribetur. All'Emminentissimo e Reverendissimo Signore et Patrone Colendissimo,

*Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.
Roma.*

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem: « Et

» insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum
» super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi)
» gradus proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore
» mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut
» matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam.
» declaro. In nomine Patris, etc. » Si verò Dispensatio sit à voto castitatis, dicitur: « Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti
» ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ
» tibi præscripti dispensando commuto. In nomine, etc. » Si quis, non obstante voto castitatis, Matrimonium jam inierit, dicitur: « Item non obstante castitatis voto quod emisisti, in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc. »

Qui autem velit legere Bullam Bened. XIV. ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii, videat *P. Zachariam ap. Croix l. 6. p. 3. ad n. 430* qui illam in extensum refert. Incipit præfata Bulla, *Dei miseratione*, fuitque edita tertia Novembr. an 1741. (*Vide Bullar. Bened. XIV, Tom. I. N. XXXIII. Vid. etiam La Croix l. 6. c. 3. n. 909.*)

An petens secundam Dispensationem debeat exprimere primam? — 1138. Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere? — 1139. Qu. 7. An possint seorsim impetrari Dispensationes plurium impedimentorum? — 1140. Qu. 8. An si quis post obtentam Dispensationem rursus cognoverit consanguineam Sponsæ, indigeat nova Dispensatione? — 1141. Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter Sponsos, antequam Dispensatio executioni mandetur, nova Dispensatio requiratur? — 1142. Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus? — 1143. Qu. 11. Quæ sint clausulæ in Dispensationibus S. Pœnitentiariæ? — 1144. Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare? — 1145. Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — 1146. Not. 2. Quid exprimendum quando Dispensatio petitur à Dataria? et quid quando à S. Pœnitentiaria? — 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda Dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium? — 1148. Formula exequendi hujusmodi Dispensationes.

1118. — « Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimenti jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione: in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex justa causa. *Sanch. Less. Prop. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52 et 93.* Ratio posterioris est, quia Pontifex talia impedimenta inducit: ergo etiam potest tollere, et quidem solus. »

1119. — Queritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsitum decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scilicet an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et iuramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licet ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano: quo sublato, cessat juris Divini obligatio; vide *Sanch. l. 8. D. 6. n. 2.* ubi asserit id esse commune cum *D. Th.* et aliis. Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas*, et duo alii apud *Sanch. n. 3.* qui meritò eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n. 5. cum Nav. Cano. Ang. Felin.* et aliis pluribus dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantum in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam

indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse vero dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus de *Euchar. l. 6. n. 196. v. Dub. 2.*), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino; hanc tenent *Pont. lib. 8. c. 3. n. 2. Suar. l. 10. c. 6. n. 6. et Pal. t. 1. tr. 3. de Leg. D. 6. p. 3. n. 5 et 6. cum Salas, Covar. et Sylo. ex D. Th. 1. 2. q. 97. ar. 4.* ubi ait: « Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis juris Divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, » vel is cui ipse specialiter committeret. » Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis: *pasce oves meas*; hæc enim verba, cum generalia sint, non continent specialem commissionem: Tantò magis quòd hujusmodi Dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D. 43. s. v. Tertia sententia*, item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con. et alii plures ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendi igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Viam in Prop. 1. damn. ab. Innoc. XI. n. 39. et Carden. in eamd. Prop. 1. D. 3. n. 591.* Nec obstat Responsum Urbani VIII quod obijciunt (illudque retulimus n. 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstat, prout de facto declaravit Clemens XI, prout vidimus n. 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l. 8. D. 6. n. 10.* scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare neque declarare quòd ipsa non obstant valori Matrimonii, quia (ut dicit) si hæc aperiatur, facile possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cum Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstat, tunc agat ut universalis Doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non possit excusari à magna temeritate; ut enim ait *Bened. XIV. de Syn. c. 6. ex Veracr.* « De Pontificis potestate, postquam » dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. »

1121. — « 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matri-

monium jam contractum non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam; ita *Comm. Sanch. Con. M. Per. d. 43.* s. 6. Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Per. etc.* In impedimentis verò dirimentibus Matrimonium nondum contractum videtur nunquam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. et l. 1. t. 4. c. 22. Bon. qu. 3.* p. 15. etc. Contra quos *Dian. p. 8. t. 3. res. 280. Præp. Vill. et Escob. de leg. E. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maxime urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurrere non posset, idque ex tacita papæ licentia.

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc l. 6. n. 613. v. *Sed hic*, ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, puta si aliàs imminet periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam feminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut aiunt *Salm. c. 14. n. 11.*, sive honesta, licet non nobilis, ut melius dicit *Conc. p. 343. n. 5.*) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in c. 2. de *Desp. impub.* ubi: « Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliqua urgentis sima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur. » Quod verbum toleretur *Pont. l. 8. c. 13. n. 6. et Salm. d. n. 11.* interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag. 191. q. 1. R. 2. cum Pignat. et Tamb.* quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus dispensare, quando eadem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cum impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si Sponsi à tali Matrimonio desistant; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere. (*V. Not. XIV, pag. 332.*)

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum Matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Vener. ap. Sanch. l. 2. D. 40. n. 2.* quia (ut aiunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam,

et contra imminet periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiæ si non separentur, ita *Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 7. Merb. t. 2. p. 464. q. 5. Nat. Alex. de Matr. ar. 13. Reg. 10. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. Reg. 2. Conc. v. 343. n. 4.* cum communi, *Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Bon. 7. 3. p. 12. n. 13. Barb. All. 35. n. 3. Sanch. l. 2. D. 42. nu. 3.* cum *Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c. 14. n. 7.* cum *Con. Avers. Corneio et Henr. ac Escob. l. 27. n. 682.* cum *Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papa consentire, præsertim cum ipse jam notam habeat sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertunt *Croix l. 7. n. 143. et Fel. Pot. n. 3345.* quòd si dispensatio commodè possit per epistolam obtineri à S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l. 6. p. 3. nu. 835.*) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem materiales, quia (ut diximus de *Pœnit. n. 611.* cum communi DD. quibus adde *Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem, cum Sylo. contra P. Conc.*) si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quòd Matrimonium fuerit contractum bona fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. D. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. nu. 7. Salm. c. 14. n. 8. et alii.* Ratio, tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex c. *Cum inhibito, de Cland. Desp. etc. Ex tenore. Qui fil. sint legit.* tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. c. 14. nu. 9.* quia, ut aiunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et veriùs negant *Pont. d. n. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. nu. 7. Barb. All. 35. nu. 4. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n. 9. cum Con. et Avers.* Ratio, tum quia in *Trid. sess. 24. c. 5.* dicitur: « Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit separetur, et spe dispensationis consequendæ careat. » non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experietur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Tum quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quòd tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num. 10. cum Bann. Cand. et Aversa. Addunt Sanch. et Salm. ib. cum eisdem,* neque sufficere quòd ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur scienter facere

(ut loquitur Conc.) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nao. c. 36. n. 141. Declar. 4.* Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prout aiunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntariè omiserint Proclamationes: tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, quòd « si ignoranter (quis) id fecerit, si qui- dem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio ne- glexerit, eisdem subiciatur pœnis. »

1123. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedi- mento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylo. Medina, etc. apud Sanch. l. 2. D. 40. n. 13*, quia (ut aiunt) Episcopi nequeunt huiusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. sess. 24. c. 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis fac- ultas absolvendi à casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel Vicarium*; ergo ut Episcopus possit delegare huiusmodi facul- tates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont. l. 8. c. 13. n. 5. Pal. D. 4. par. ult. §. 1. n. 13. Barb. All. 35. nu. 14. Escob. l. 27. nu. 695. Bor. q. 3. p. 15. n. 6. Sanch. loc. cit. n. 14. cum Ang. Sylo. Con. Cord. et Lop. ac Salm. cap. 14. num. 12. cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n. 16. et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Guttier.*) non solum pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præ- sentibus quam futuris. Ratio, quia cum hæc potestas non sit an- nexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus de Leg. 1. n. 190. v. *Et in his, et 193.* Nec obstat Concilium *l. c.* nam respon- dent *Sanch. et Pal. cum Guttier.* quòd Concilium voluerit per hoc tantum explicare Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatus, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiun- tur illa, quæ in iure naturali, et divino impediunt, ut votum castitatis absolutum et perfectum, *Bonac. q. 3. p. 15. ex Navar. Sanch. etc.* » (Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum in voto emisso tam ante quam post Ma- trimonium; vide dicta n. 986 et 987.) » et sponsalia priora: ut habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. tom. 10. par. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superveniunt, et impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch. lib. 8. d. 12. n. 16. Fill. loc. cit.* ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consum- mato) cum consanguineis, in iis qui non sunt juvenes. » (Sed *Sanch. n. 13. expressè docet oppositum, vide dicta n. 1076.*) »

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap-

» probati, » (Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii eorum Privilegiis communicantes, ut *Sanch. l. 8. D. 16. num. 3. et 8. Pont. lib. 8. c. 13. in fine. Pal. p. ult. §. 1. num. 18. et Salm. cum Gutt. Rodr. Avers et Candido*) » de licentia tamen suo- rum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conju- gale, propter cognationem consanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodrig. regul. t. 1. q. 63. art. 1. nullo modo tamen in impedimento ipso. V. Mar. Perez d. 44. s. 7. n. 13. Dixi, Provinciales: quia quod Molf. Lean. etc. volunt confessarios Societatis Jesu habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat Diana p. 3. t. 2. res. 14. » (Vide dicta n. 1076. v. *Insuper.*) »*

1128. — Quær. hic an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat ne- cessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communi- cantes Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Epis- copi de iure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus Privilegiis, nempe Innocentii VIII in quadam Bulla quam refert *Rodrig.*; item Martini V, Eug. IV, Julii II, Pauli III et Greg. VIII (quod extendit etiam ad vota jurata): ita *Sanch. l. 4. D. 34. n. 4. Pont. l. 8. c. 10. n. 9. Less. l. 2. c. 40. n. 134. Pal. t. 3. tr. 15. p. 13. n. 7. Reiffenst. Dist. 3. n. 44. Sporer, de Voto, c. 2. n. 54. Elbel eod. tit. n. 274 et Salm. de Voto c. 3. n. 94. cum Navar. Lopez, Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus n. 987. v. *An autem*, bene posse Regulares dispen- sare in voto castitatis emisso ante, vel post Matrimonium ad pe- tendum debitum. Sed dubium fit an in casu urgentissimæ ne- cessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta de Voto Tom. 2. l. 3. n. 258. v. *Notandum II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? Prima sententia af- firmat, et hanc tenent *Reiffenst. l. 5. Decretal. tit. 34. n. 40. Vidal, de Voto Inquis. 3. n. 77. Ant. à Spir. S. tr. 2. D. 3. n. 84. item Bassæus, Herincx, Crousers etc. ac Elbel t. 2. de Voto p. 90. n. 279.* (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto c. 2. nu. 97.*) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta mox dicta n. 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, pos- sant etiam in eo dispensare urgente necessitate. Secunda verò sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 2. D. 40. n. 9. Pont. l. 8. c. 10. n. 11. Barb. All. 37. n. 14. Sporer tr. 3. n. 74. Pal. de Voto D. 1. p. 12. num. 7. Laym. l. 4. tr. 4. c. 8. n. 17. Tamb. l. 3. c. 16. §. 4. n. 54. et Salm. de Voto c. 3. n. 96. cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr.* Ra- tio, quia Regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens,

eò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent Adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cum ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundum *Filliuc.* c. 8. est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vide apud *Sanch. d. 19. Coninch. d. 33. Hurtad. d. 26. Mar. Perez d. 44. sect. 5.* ubi notat 1. Quàto gravior consanguinitas, vel affinitas est propinquior, tantò requiri causam graviolem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere quarum singulæ non sufficerent. Vide etiam *Dian. p. 8. l. 3. R. 93.* »
« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens v. gr. contrahendi Matrimonium cum certa persona, et adhibita diligentia sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sancius, Franc. Lugo, Bard. d. 6. c. 11. p. 7. §. 11.* (contra *Laym. et Pal.*) » (Sed v. dicta n. 902. Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum *Laym. Pal. Less. Tourn. Ronc. etc.*) »

1130. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. n. 24.* pro causa instauratio Matrimonii bona fide contracti: et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, puta si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas foeminae excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ: scribit *Conc. pag. 348. n. 9.* hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispense Ecclesia in impedimentis: miratur enim quòd postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l. 8. D. 19. n. 35. Salm. c. 14. n. 26. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 2.* et Papa Bened. XIV *Notif. 87. n. 26. cum Pal. in Trid.* Et meritò, cum hujusmodi compositiones (ut Innoc. X præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis; sed reserventur in monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis; ut in sola opera pia impendantur. Cum igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispense sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1131. — Notandum autem 1. quòd ut dispensatio non sit su-

breptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritalis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra n. 1136. Quæst. 4. Notandum 2. quòd in Constitutione Summ. Pont. Bened. XIV quæ incipit, *Ad Apostolicæ seroitutis* (vide tom. 9. inter *Decr. N. IX.* edit. die 25 Febr. an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositam ad validitatem pertinere. Unde Summus Pontifex præcipit omnibus Procuratoribus, etc. ut seiscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincere exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. — Quær. enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expeditur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice comissa fuerit. Secus verò, si causa cesset, Dispensatione iam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si esset postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l. 8. c. 20. n. 3. Pal. de Privil. D. 4. p. 15. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. c. 20. a. n. 15. et Salm. de Matr. c. 14. n. 29.* cum *Sa et Sylo.* contra *Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta l. 1. n. 196. v. *Quæstio verò.*

1133. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur an causa falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quòd in omnibus his et similibus dubiis valida censenda sit Dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actus; ita *Sanch. de Matrim. l. 8. D. 21. n. 20 et 25. Pont. l. 8. c. 17. l. 41. Pal. de Privil. D. 6. p. 16. §. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 37. cum Dic. Gabr. etc.*

1134. — Quær. 3. an cum petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quòd si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi Dispensationem; tunc necessario malus ille animus est exprimendus, aliàs Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodere; tantò magis quòd Pontifex moveatur ex ea ad imponendam majorem poenitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib. 8. D. 25. n. 38. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 9 et Salm. c. 14. n. 42.* et alii. Idque expressum est in Bulla Innoc. XII renovata à Bened. XIV per Bullam, *Pastor bonus.* §. 42. ubi dicitur: « Si qui verò oratores, obtenta Dispensatione à Dataria super » impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradus

» consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacita occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita ad faciilius obtinendam Dispensationem, pro revalidatione huiusmodi Dispensationis ad dictam Pœnitentiarum recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper absolute dispensare cum personis, explicite affirmantibus se sub expressa forma miserabilium Dispensationes à Dataria obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta prius in Dataria, ad effectum... erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentiarum. » (Tom. I. N. XCV.)

Dicunt autem Pal. et Salm. l. c. cum Hurtado, non teneri Oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta; quia (ut aiunt) tunc crimen pravi illius animi non subiacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hic enim non agitur de poena, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent Suar. de Pœn. D. 52. sect. 5. n. 5 et Bon. de Indult. D. 6. q. 1. p. 5. nu. 29., cum aliis. Probabilissime verò dicunt Salm. c. 14. n. 43. cum aliis, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut n. seq. mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad Dispensationem faciilius impetrandam.

1153. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi faciilius Dispensationem; ita Pont. l. 8. c. 17. n. 32 et Salm. c. 14. n. 40. cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc. Sed omnino est tenendum matrimonium esse nullum, ut docent Sanch. l. 8. c. 25. n. 8. Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 4. item Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. n. 39. Et de hoc hodie non est amplius dubitandum ex Bulla cit. Pastor bonus. Summ. Pont. Bened. XIV, §. 41 ubi dicitur: « Quòd si obtinuerint à nostra Dataria Dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantum, ac etiam in tertio vel quarto, cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant... possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, huiusmodi Dispensationem, seu respective reconvalidationem in foro conscientie tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione 50 ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia exposita fuisset in forma pauperum. » Ex his attende, quòd Papa dicendo, possit reconvalidationem concedere, non habeat pro validis Matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd

in gradibus mox supra descriptis Dispensatio propter solutionem relatum difficilius reddatur.

1156. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquior? affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 28. Pont. l. 8. c. 17. num. 26 et Salm. cap. 14. n. 46. cum Sylv. ac Pont. ap. Tourn. t. 2. p. 136. v. Observandum 2. Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. Sanctissimus, ubi dictum fuit, quòd Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) « de subreptionis vel obreptionis vitio » notari non possit, obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis « super propinquiori. » Unde dicunt quòd huiusmodi Litteræ (quibus declaratur quòd gradus propinquior non obstat Matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra Conradum, Tourn. Anac. etc. qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, dato 30 Sept. 1755. (vide in Bullar. tom. 4. N. L. §. 6.) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit Tourn. t. 2. p. 136. Observo. 2. quòd in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem: major enim perversio ordinis est, ut nepos constitutur suæ amitæ caput.

1157. — Quær. 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso: ita Conc. p. 351. n. 23. cum communi, et Salm. c. 14. n. 47 et 48. cum Coninck et Aversa.

1158. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradus, puta si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant Vega, Henr. Led. et Man. ap. Escob. l. 27. n. 747. Sed probabilius affirmant Sanch. l. 8. D. 24. n. 5. Pont. l. 8. c. 17. §. 5. n. 5. Conc. q. 352. n. 13. Anac. p. 701. n. 165. Salm. c. 14. nu. 51. cum Aversa et Pal. et Escob. n. 748. cum Moh. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand., ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non amplius dubitandum; nam sic omnino tenendum esse declaravit Bened. XIV in Brevi, Etsi matrimonialis, jam supra relata n. 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut Sanch. et Anac. loc. cit.

1159. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. Prima, affirmat, et hæc tenent Salas, Rodr. et Sa, ap. Salm.

c. 14. nu. 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quod impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat, quam tenent *Sanch. l. 8. D. 23. n. 2. Pont. l. 8. c. 17. §. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 11. Conc. p. 352. n. 23. et Escob. num. 745. cum Suar. Laymann, Perez et Gutt.*; item *Diana, ac Leand. ap. Salm. n. 53.*; tum quia sic habet praxis Curiae, tum quia in uno impedimento cum altero conjuncto difficilius dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salm. n. 54.*, cui non dissentiant AA. secundae, distinguit, et dicit quod si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilius redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck et Aversa apud Salm.*, si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiae. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad Dispensationem obtinendam à Dataria, puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cum simul expositam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea Sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executata ab eo cui commissæ est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 228. v. Si verò, et Elbel de Matr. p. 505. ex n. 506.* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed a tempore executionis. Si tamen jam fuerit executata, affirmant *Habert de Legib. c. 13 et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.*, quia executor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maxime cum in Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispensetur hac vice*. Verum probabilius non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l. 8. D. 25. n. 4. cum Guttier. Cord. et Manuel, ac Tourn. l. c. cum Anacl. et Conrado*, qui de hoc affert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si fortè verum est quod talis clausula soleat poni, quod nescio. Cæterum ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur,

Ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit: « S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quod si Orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad Matrimonium contrahendum cum muliere de præsentis ejus conjugis fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam atque ante Matrimonii celebrationem denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova dispensatione non indigere. » Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modo Dispensatio non sit impertita in forma superum; ita *Conrad. l. 8. c. 1. n. 51. et Sanch. de Matr. l. 8. §. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem Bened. XIV. *Notif. 87. num. 51. Ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quod si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiae, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et conjuges nullas afferre possint probationes quod Matrimonium sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et Judex debent acquiescere testimonio Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsores, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l. 8. D. 25. n. 6.* Sed verius affirmant. *Sanch. cum Gallego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia Stylus Curiae sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maii 1635. (*ap. Pitton. n. 878.*) ubi dictum fuit: « Qui Litteris Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) sponsam cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio permanere. » Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. n. 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n. 5.*, quod licet Dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modo culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quod ante illam copula non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambucius, Gibert. etc. ap. Contin. Tourn. tom. 2. p. 247. q. 1.*, sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi*. Ratio quia, cum Episcopus auferat à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius quocumque dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ poni in Dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit*. In hoc

bene aiunt *Sanch. l. 8. D. 34. n. 21. Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 10.* fidem esset adhibendam pœnitenti, nisi Delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l. 3. D. 20. n. 18. cum Navarr.* quòd si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantum semel vel iterum; sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed melius censet *Contin. Tourn. tom. 2. p. 238. in princ. cum Pontas,* sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita prius Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanch. l. 8. D. 24. n. 29. ut putat Tourn. p. 236.* nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Subblata occasione peccandi.* Intellegitur si occasio sit voluntaria, quòd de facto est tollenda; si verò necessaria auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Tourn. d. p. 239. v. Tertia.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta nu. 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intellegitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarta, cum Tiburt. et Nao.* qui dicit posse injungi ex. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense) orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Tourn. ibid.* illius præviæ satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentis in Brevi Romano præscriptas moderari debet. Si verò Dispensationi concessæ sit à Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc à Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n. 2. et Bened. XIV. Notif. 87. n. 46. cum Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis lata sententiæ.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige morahiter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta n. 856. Si autem in Litteris non sit apposta clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet à parochio cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsitæ declarationem quæ multum potest prodesse ad praxim Parochorum et Confessariorum, hic operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV, quæ incipit *Pastor bonus*, edita

die 13 Apr. an. 1744, ubi confirmata et inserta est Bulla In. XII. (emanata 3 Aprilis 1692, incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi §. 39. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur: « In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientię tantum super impedimentis occultis, quæ Matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. » Hujusmodi autem impedimenta tantum impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, et Ecclesiæ vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: « At à Dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientię tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum imminet, in iisdem Matrimoniis contrahendis, absteineat. »

Circa verò impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40 sic dicitur: « In contractis verò Matrimoniis, à Dispensatione, seu Matrimonii revalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter absteineat, præterquam si in secundo tantum gradu prædicto impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et Oratores simul publicè contraxerint et convixerint, et uti Conjuges legitimi reputati fuerint. » In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contracta: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. » Et ratio hujus est quia in revalidatione Matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita §. 43. dicitur: « Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita..., quotiescunque adsit rationabilis causa, licet periculum scandalorum non immineret..., in Matrimoniis tam contractis, quam contrahendis, in foro conscientię dispensare et dispensari mandare... valeat. » Super impedimento autem criminis §. 44. « Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quam contractis Matrimoniis dispensare. Si verò crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminenti periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentarii, re præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrarium erit. » Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confirmat omnia Privilegia et Indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus, Notif. 87. n. 7. refert Innoc. XII declarasse vivæ vocis Oraculo.

S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla *Romanus*, exceptæ fuerant.

1143. — Insuper notandum 1. quod ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l. 8. D. 3. ex n. 4. et Salm. c. 14. n. 38.* Qui addunt quod si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus verò, si impedimentum afficiat unum independentier ab impedimento alterius.

1146. — Notandum 2. quod cum petitur Dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognomen, Diocesis originis et domicilii tantum, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diocesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Dioceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantum exprimitur persona et locus, quò litteræ sunt dirigendæ. (*V. Not. XV, pag. 332.*)

1147. — Hic refert ad praxim Confessarii annotare Formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive revalidandum Matrimonium, videlicet:

Intus. Eminentissimo e Reverendissimo Signore.

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver dato parola di Matrimonio ad NN. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, e non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (o pur... per la posta di Napoli à Nola) in testa di... (hic exprimat nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis: NN. si ritrova aver fatto voto di castità; ma perchè sta in grave pericolo d'incontinenza, prega per tanto l'Em. S. a dispensare nel suddetto voto, affine di poter contrahere Matrimonio, etc. Ita, si Matrimonium nondum est contractum; si verò Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest: NN. ignaro (o consapevole) de l'impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmente conosciuta; onde, essendo l'impedimento occulto, et perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.

Foris autem inscribetur. All'Emminentissimo e Reverendissimo Signore et Patrone Colendissimo,

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.
Roma.

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem: « Et

» insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum
» super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi)
» gradus proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore
» mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut
» matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam.
» declaro. In nomine Patris, etc. » Si verò Dispensatio sit à voto castitatis, dicitur: « Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti
» ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ
» tibi præscripti dispensando commuto. In nomine, etc. » Si quis, non obstante voto castitatis, Matrimonium jam inierit, dicitur: « Item non obstante castitatis voto quod emisisti, in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc. »

Qui autem velit legere Bullam Bened. XIV, ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii, videat *P. Zachariam ap. Croix l. 6. p. 3. ad n. 430* qui illam in extensum refert. Incipit præfata Bulla, *Dei miseratione*, fuitque edita tertia Novembr. an 1741. (*Vide Bullar. Bened. XIV, Tom. I. N. XXXIII. Vid. etiam La Croix l. 6. c. 3. n. 909.*)

LIBER SEPTIMUS. DE CENSURIS ECCLESIASTICIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

DUBIUM I.

Quid sit Censura Ecclesiastica.

1. Quid est Censura? — 2. An Censura privet bonis internis?
— 3. An Degradatio, vel Depositio sit Censura? — 4. An cessatio à
Divinis? — 5. An Irregularitas? de qua vide etiam infra n. 351.

1. — « **RESP. I.** Censura ecclesiastica est pœna spiritualis et
» medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contu-
» maci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam
» spiritualium honorum. *Layman, lib. 1. t. 5. p. 1. c. 1.* (Nota
» verbum medicinalis. Et ideo non sunt excommunicandi ii, de quo-
» rum correctione desperatur, nisi fiat ad terrorem aliorum. *Salm.*
» *Tract. 10. de Cens. c. 1. n. 10. cum S. Th.*) »

Unde resolves:

2. — « 1. Per censuram non privatur homo bonis merè internis,
» v. g. caractere, potestate ordinis, nec bonis propriis, ac pri-
» vatis: v. gr. fide, charitate, gratia, etc. » (*Nec communione Sanc-*
» *torum radicaliter derivate ex fide et charitate. Vide Salm.*
» *n. 8.*) » sed quibusdam externis et publicis, sive actionibus,
» quæ habent spirituales aliquem effectum, vel commodum, ut
» sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio
» et susceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ
» suffragia: quia hæc et non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ.
» Unde, si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. con-
» victu humano per excommunicationem, id tantum fit secun-
» dario.
» 2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi adjunc-
» tam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum,
» non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.
» 3. — « 3. Nec degradatio, vel depositio est censura; quia etsi

» sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, et
» ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.
» » (*Ita verius et communius Salm. c. 1. nu. 12. cum Suar. Barb.*
» *Pal. Con. Val. etc. (contra Gut. Ledes. etc.) et clarè colli-*
» *gitur ex cap. Quærenti de Verb. signif. ubi sic habetur: Quæ-*
» *renti, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, cum*
» *hujusmodi clausulam in litteris nostris apponimus? Respondemus,*
» *quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis et excom-*
» *municationis sententia valeat intelligi.*) »

4. — « 4. Nec cessatio à divinis, quia non imponitur per mo-
» dum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsan-
» dam injuriam Ecclesiæ factam.

5. — « 5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non
» est pœnalis, sed tantum impedimentum canonicum; sive sit ex
» delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis,
» sed punitivæ, et ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per abso-
» lutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bonac. d. 1.*
» *qu. 1. p. 1.* » (*Idem docent Suar. tom. 5. D. 1. sect. 3. Bon.*
» *D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Contin. Tourn. tom. 2. p. 387. Salm. c. 1.*
» *n. 12. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. etc. (contra Sol. Bon. Cov. etc.)*
» *Et huic sententiæ favet etiam Bened. XIV. in Epist. Encycl.*
» *Inter præteritos, edita 3. Dec. 1749. §. 50. Vide dicenda*
» *n. 351.*) »

» 6. Quando in Jubilæis, vel privilegiis datur potestas ab-
» solvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi
» expressè addatur. (*ut declaravit idem Bened. XIV. l. c.*) »

DUBIUM II.

Quotuplex sit Censura?

6. Quotupliciter Censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo
in Synodo sint perpetuæ, et tanquam latæ à jure? — 7. Quando
Censuræ reputentur esse latæ sententiæ. — 8. Quando ferendæ?

6. — « **RESP.** Dividitur I. essentialiter in Excommunicationem,
» Suspensionem et Interdictum. II. Accidentaliter in eam
» quæ est à jure, et fertur per Canones, Constitutiones, vel Sta-
» tuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege; et eam, quæ
» est ab homine, quæ scilicet fertur à iudice, vel Prælato, per
» modum mandati, vel sententiæ judicariæ. Estque vel parti-
» cularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas;
» vel generalis, quæ nulla singularis facti, aut personæ determi-
» natione fertur » (*Nota igitur, quod censuræ, quas fert Epis-*
» *copus in Synodo Diocesana, dicuntur latæ per modum Statuti;*
» *et hæc tanquam latæ à jure durant post mortem Episcopi. Aliæ*
» *verò extra Synodum dicuntur latæ ab homine per modum præ-*
» *cepti, seu mandati, aut sententiæ; et hæc per mortem ferentis*
» *cessant, sive præceptum sit particulare, sive generale. Ita Ronc.*
» *1. q. 2. Salm. de Censur. c. 1. nu. 16. Croix l. 7. nu. 7 cum*

"Dicast.") III. In eam, quæ est sententiæ lata, quam scilicet jus aut Judex statuit ipso facto, quo quis v. g. contra legem facit, sine alia sententiâ incurrendam: et in eam, quæ est ferenda, quam jus, aut Judex non vult ipso facto incurri, sed per sententiâ infligi. Pro quibus dignoscendis consideranda sunt verba, quibus censura fertur; quæ, si includant alterius actionem, seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ; latæ verò, si non includant. Si verò ambigua sint, teneri potest regula 49 juris in 6, quod in dubio circa pœnas benignior interpretatio sit faciendâ. (Ita etiam Sporer p. 116. num. 6. *Contin. Tourn. tom. 2. p. 381. Conc. tom. 10. p. 415. n. 5. item Fill. March. etc. cum Salm. de Cens. c. 1. n. 18. ex c. Odiat, et ex c. In panis, De Reg. Juris in 6.*) *

Unde resolves:

7. — "1. Est censura latæ sententiæ. 1. Si verba sint præteriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus est, fuit, excommunico, suspenduntur, interduntur, volumus, aut jubemus esse excommunicatum, suspensum, etc. 2. Si addatur particula, ipso jure, ipso facto, vel, sine alia sententiâ. 3. Si verba sunt imperativi modi, v. g. incidas in excommunicationem, maneat interdictus, etc. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.
8. — "2. Sententiæ ferendæ est, saltem ut plurimum. 1. Si verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspendetur. (Ita Tourn. d. p. 381. et Conc. p. 415. n. 5.) 2. Si dicatur, excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari. (Ita Spor. p. 116. n. 6. sed vide hic in fin.) 3. Si verba sint minatoria, v. g. sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, etc. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur. (Ita etiam Salm. c. 1. n. 19. cum Fill. Avila, etc. Conc. p. 415. n. 5. et Tourn. tom. 2. p. 381. Item si dicatur, Volumus excommunicari, suspendi, etc. Ronc. p. 50. q. 2. Si autem dicatur, Excommunicatus sit, Bonac. Hurt. etc. cum Salm. n. 19. tenent excommunicationem esse latæ sententiæ; sed Sanch. Laym. ibid. etc. volunt esse ferendæ. Utraque est probabilis. Si dicitur Anathema sit, Sanch. et Dic. ap. Croix l. 7. n. 9. dicunt esse ferendæ (contra Suar. et Tourn. p. 381.) nisi fiat contra hæresim. Quod autem ait Bus. si dicatur, excommunicetur, suspendatur, etc. intelligi ferendæ sententiæ, hoc explicandum est, si præceptum excommunicandi, suspendendi, etc. alteri (puta Episcopo) imponatur. At si absolute modo imperativo profertur, censura dicenda est latæ sententiæ, ut pro certo asserit Bonac. de Cens. D. 1. q. 1. p. 1. n. 7. et communiter docent Sylo. Ang. Arm. Suar. Vasq. Avila, et Dic. ap. Croix lib. 7. n. 9.) *

DUBIUM III.

Qui possint ferre Censuram, et in quos?

9. Qui possint censuram ferre? — 10. Ex potestate ordinaria possunt, I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii? III. Prælati Regulares. IV. Concilia et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. — 11. Qui possint ferre censuras ex potestate delegata? Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ. — 12. Quot condiciones requirantur, ut quis possit censuram ferre? I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut libere agat. — 13. Quæ condiciones, ut quis possit censura ligari? I. Ut sit homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrui, vel amentes ad tempus? — 14. An impuberes doli capaces? — 15. IV. Ut sit subditus. — 16. An Reges? — 17. An peregrini? — 18. V. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. — 19. An excommunicatio in Communitatem sit valida et licita? — 20. Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. — 21. Qu. I. An Episcopus existens extra diocesim possit ferre censuras in subditos. — 22. Qu. II. An contra. existens in diocesi possit ligare censuris subditum extra diocesim? — 23. Qu. III. An subditus delinquens extra diocesim, incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes? — 24. An Monasteria Regularium sint loca exempta? — 25. Quid, si agatur de damno resarciendo? — 26. Qu. IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua diocesi? — 27. Qu. V. An censura lata generaliter, liget alienigenas? — 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris?

9. — "RESP. I. Censuram ferre potest omnis, ac solus superior Ecclesiasticus, habens in foro externo, seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam. (Est de Fide contra Novatores, quod Ecclesia potestatem habet ferendi censuras, quibus suos subditos bonis spiritualibus privet, ex Conc. Const. sess. 8. Err. 3 et ex Bullis Martini V et Leonis X.)
10. — "Porro ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestque delegari Clerico Clericatus privilegiis gaudenti, ut Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. t. 5. par. 1. c. 3. n. 1. ex c. Cum Ecclesiarum. S. Th. etc. docent, habet I. Papa respectu totius Ecclesiæ. II. Patriarchæ, Archiepiscopi (Respectu tantum subditorum suæ Diocesis, non vero aliarum suffraganearum, nisi tempore Visitationis, aut nisi causa sit per appellationem ad ipsos devoluta; Pal. D. 1. p. 4. n. 2. Conink. D. 13. dub. 4. nu. 31. et Salm. c. 1. n. 29. ex c. Venerabilibus, de Sent. excomm. in 6.) Episcopi (Dummodo sint confirmati, esto non consecrati; quia per confirmationem jam accipiunt jurisdictionem; Tourn. p. 287 et Salm. d. n. 29. ex c. Transmissam de Elect.) eorumque Vicarii Generales (Hoc tamen negant Sayr. Ugolin. et alii ap. Croix. l. 7. n. 24. sed verius affirmant cum Bus. Fagnan. in c. Quoniam de Offic. Del. nu. 15. Bon. 7.)

» q. 1. p. 2. num. 5. Tourn. tom. 2. p. 388; item Suar. Sanch.
 » Gutt. Garc. et plures ap. Croix. l. c. Quia hoc pertinet ad or-
 » dinariam potestatem Vicarii, qui cum Episcopo unum facit tri-
 » bunal, ut ex c. Romana de Apeli. in 6. et c. 2. de Consult. in 6.)
 » III. Generales, Provinciales et Superiores locales religionum,
 » (Uti etiam Priores, Guardiani, Rectores, ut Suar. D. 2.
 » sect. 2. n. 9. Bonac. q. 1. p. 2. n. 5. Pal. p. 4. n. 2 et Salm.
 » c. 1. n. 31. ex c. Cum in Ecclesiis de major. et obed.)^o respectu
 » suorum subditorum. IV. Congregationes religionum, Con-
 » cilia provincialia Episcoporum, Capitula provincialia quorum-
 » dam religiosorum, (Ac Capitulum Ecclesie Cathedralis Sede
 » vacante, seu Vicarius Capitularis pro eo, Salm. c. 1. n. 32. ex
 » c. Cum olim, de major. etc.;)^o et denique V. Quidam alii ex
 » concessione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri et De-
 » cani. (Adde, quod censuras ferre possint omnes, qui per com-
 » munem errorem cum titulo præsumpto tanquam Superiores ha-
 » bentur, ex l. Barbarius. ff. de Off. Præt. et ex c. Infamis 3.
 » q. 7. Vide Salm. c. 1. n. 38.)^o

11. — « Delegationem habent, quibus ea committitur ab ordina-
 » riam habente, cuius morte expirat: (Nisi causa à Delegato
 » jam sit incepta etiam per solam citationem, ex c. Gratum de
 » Offic. Deleg.)^o nec delegatus potest alteri delegare, nisi ha-
 » beat specialem huius commissionem, ut si sit delegatus Papæ.
 » (Ex c. 3. de Offic. Deleg. propter privilegium quod habent
 » Delegati à Pontifice.)^o »

Unde resolves :

» 1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram 1. Paro-
 » chi (Ut communiter Cont. Tourn. p. 389. cum D. Thom. D. Bo-
 » nac. etc. et Salm. c. 1. n. 33. cum Suar. Soto, etc. cum potestas
 » eis concessa ex jure communi, sit abrogata per consuetudinem)^o
 » 2. Laici, quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ :
 » uti et religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fæ-
 » minæ, licet sint priorissæ, vel Abbatissæ, quia non sunt capaces
 » jurisdictionis, seu potestatis clavium; quando verò in jure di-
 » cuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel
 » beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cuius
 » violator irregularitatem incurrit, sed latè et improprie pro
 » præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subiecto,
 » prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei
 » redditus interea. Vide Bon. l. c. Laym. l. c. t. 5. p. 1.
 » c. 3. n. 3.)^o

12. — Hic sedulò notandum quòd ut aliquis possit censuras
 ferre, sex conditiones requirantur.

Requiritur I. Ut sit vir, saltem loquendo de potestate ordinaria.
 An autem Papa ex plenitudine potestatis possit committere mulieri
 facultatem ferendi censuras? Probabilius negant Salm. c. 4. n. 48.
 cum S. Th. Con. Sot. etc. contra Croix. l. 7. num. 19. cum Palud.
 Leand. etc. Ratio, quia potestas hæc data est Apostolis et eorum

successoribus quibus traditæ sunt claves Ecclesiæ; potestas autem
 clavium nullo modo mulieribus tradi potest. Requiritur II. Ut sit
 baptizatus, quia qui non est in Ecclesia, non est capax Ecclesias-
 ticæ jurisdictionis; ita verius Suar. Candid. et Salm. c. 1. n. 51.
 contra Ugolin. etc. Requiritur III. Ut sit saltem prima Tonsura
 insignitus, alias nequit jurisdictionem spirituales habere, cum
 non sit in Ordine Ecclesiastico adhuc constitutus. Ita Salm. c. 1.
 n. 52 et 53. cum S. Th. ex c. Ecclesiæ. De Const. ubi laici
 spiritualia tractare prohibetur. Et ideo laicus nequit in Vica-
 rium ab Episcopo eligi, ut Salm. ib. in fin. cum Covarr. Com-
 munitè tamen dicunt DD. quòd ex commissione Pontif. posset
 laicus ferre censuras; quòd enim censuras ferens debeat esse
 Ecclesiasticus, est de jure positivo, in quo potest Papa dispensare;
 ita Pal. p. 4. n. 3. Cont. Tourn. p. 389. qu. 1. Bon. p. 2. n. 3 et
 6. Salm. n. 52. cum Con. et Cand. ac Croix. d. n. 19. cum
 comm.

Requir. IV. Ut sit compos rationis: est commune. Vid. Salm.
 c. 1. n. 55. Imò debet habere intentionem ligandi eum, contra
 quem fert censuram, ex c. Cum voluntate De Sent. exc. Ex quo
 infertur 1. quòd si Prælati intendit aliquem eximere à gene-
 rali sententia, ille non incurrit. Infertur 2. quòd si Prælati
 censuram ferat sine animo ligandi, censura non incurritur.
 Infertur 3. quòd si quis excommunicatur ad instantiam partis,
 ille solùm juxta intentionem partis manet ligatus; Ita Salm. dict.
 n. 55.

Requir. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam quoad usum :
 hinc Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schis-
 maticus nequit ferre censuras, ex c. Exceptionem. De Except.
 Et ideo Vicarius Episcopi excommunicati, aut suspensi, non po-
 test ferre censuras ex c. 1. de Offic. Vic. in 6. Occultus tamen
 hæreticus, aut excommunicatus validè, etsi illicitè, fert censuras,
 ita communiter Suar. D. 14. s. 1. n. 8. Sot. in 4. Dist. 22. quæst.
 2. a. 1. Dian. p. 5. tr. 9. R. 50. et Salm. c. 1. n. 58. cum Sayr.
 Corneio et Leand. Et ratio est, quia propter publicum bonum,
 nisi sit vitandus, Ecclesia illi conservat jurisdictionem, ut dici.
 Sayr. in d. c. ad evitanda. Imò Corn. Sayr. Bon. Dian. Avil. etc.
 apud Salm. ib. tenent, etiam publicè excommunicatum validè
 ferre censuras, si non sit nominatim denunciatus, vel publicus
 Clerici percussor, ex Extrao. Mart. V. Ad evitanda, ubi sancit-
 ur excommunicatum toleratum in his, quæ pertinent ad publi-
 cum Officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis qui id
 sciunt.

Requir. VI. Ut censuram ferens liberè agat, non coactè, ex c.
 Cum voluntate. De Sent. exc. An autem censura lata ex metu
 gravi sit valida? Negant Corn. Sayr. Ugol. ap. Salm. c. 1. n. 59.
 Verius tamen affirmant Suar. D. 2. s. 5. n. 6. Bon. q. 1. p. 12.
 n. 1. Pal. D. 11. p. 5. num. 2. Tourn. p. 393 et Salm. n. 60.
 cum Con. et Vill. Ratio, quia actus metu gravi factus de se est
 validus, nisi speciali jure positivo irritetur. Certum tamen est

quod absolutio per metum extorta invalida est, ex c. *Verbum, De Pœnit.* Vide *Salm. d. n. 59 et 60.* Modò metus sit injustè incussus, secus si justè, ut ait *Ronc. de Cens. c. 6. q. 6.*

15. — « Resp. 2. In omnes et solos subditos alicui Superiori » Ecclesiastico potest ferri censura, quia subjectio et jurisdictio » sunt correlativa. *Laym. l. c. c. 3.*

Unde resolves:

« I. Non baptizati non incurrunt censuras, licet sint catechu- » meni; nec mortui, quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. » Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur excommunicari: » non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantum » declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro » illis, sepeliendo, etc. Similiter dicuntur absolvi ab excommu- » nicatione, quando sepultura et orationes publicæ pro illis per- » mittuntur. *Laym. l. c. »*

Ut igitur quis censura ligari possit, quinque requiruntur. I. Ut sit homo; bruta enim improprie dicuntur anathematizari. II. Ut sit baptizatus. III. Ut sit rationis compos; nam pueri, et perpetuo amentes, sicut sunt incapaces culpæ, ita et censuræ. An autem ipsi ligari possint interdicto locali, ita ut sint excludendi à Divinis Officiis? negant *Suar. D. 36. sect. 2. n. 7. Tourn. p. 533. et Salm. c. 1. n. 167. cum Suar. Aol. Corn. (contra Sayr. et Cand.)* Quia incapaces sunt pœnæ. Illi verò, qui ad tempus tantum ratione carent, ut amentes ad tempus, ebrii, dormientes, hi ligantur censuris, si tempore quo erant rationis compotes, causam dederunt *Salm. ib. cum Suar. Pal. Con. etc.*

14. — An verò impuberes doli capaces ligari possint censuris? Resp. Si censura feratur per modum præcepti, omnes DD. affirmant; si tamen per modum sententiæ, negant *Sayr. Vill. etc.* quia impuberes difficulter tueri se possunt in iudicio. Sed adhuc affirmant probabiliter *Pal. D. 1. p. 6. n. 2. Suar. D. 5. sect. 1. n. 19. Croix n. 42. Bon. p. 4. n. 9. Tourn. p. 400. Holzm. n. 192 et Salm. c. 1. n. 168. cum Con.* quia, si non per se, saltem per alium se defendere valent. Advertendum tamen, quòd censura generaliter lata à jure, vel ab homine non incurrantur ab impuberibus, nisi hoc expressum sit in lege, ut expressum est de ingressu puerorum in Monialium Monasteria in Conc. Trid. sess. 25. c. 5. de Reg. ubi dicitur: *Cujuscumque ætatis sit.* Idemque est expressum de impuberibus Clericorum percussoribus, ex c. *Pueris fin. de Sent. exc.* Ita communiter *Leand. Sot. Azor. Sa, Sayr. etc. cum Salm. l. c. (contra Dic. ap. Croix l. 7. n. 42.)* Hinc infert *Celestinus*, impuberes nec vi Monitorii teneri ad revelandum.

15. — Requiritur IV. Ut sit subditus; qua de re Summus Pontifex nequit censura ligari, non quidem ab alio, quia superiorem non habet; neque à se, quia non tenetur præceptis suis vi coactiva, sed solum directiva. Excipe, si Papa sit hæreticus, quia Concilium Generale tunc potest eum cogere per censuras; ex cap. *Si Papa,*

D. 40. Et ideo nec Episcopi ligantur censuris ab ipsis emanatis. *Salm. cap. 1. n. 160.* Si verò censuræ sint à jure, eas nec etiam incurrunt Episcopi, aut Cardinales (ut *Salm. n. 160.*), nisi de ipsis expressa mentio fiat, ex cap. *Quia periculosum, de Sent. exc. in 6.* Hoc tamen, aiunt *Salm. ib. cum Pal. Suar. Bon. Sayr. et comm.* duntaxat intelligi de suspensione et interdicto, de quibus fit mentio in d. c. non autem de excommunicatione, cui subjacent Episcopi, etiamsi in lege de iis nulla mentio fiat.

16. — Reges autem et Reginae, quamvis subditi sint Episcopis in spiritualibus, jure tamen novo non possunt ligari censuris, nisi à Papa; et hoc ex privilegio, quod eis communiter ab AA. attribuitur, ut dicunt *Salm. c. 1. n. 100. cum S. Anton. Pal. Corn. Aol. etc.*

17. — An autem Episcopus possit ferre censuras in peregrinos ad cavenda crimina? Affirmant aliqui apud *Croix. l. 7. n. 32.* quia ratione delicti ipsi jam fiunt subditi. Sed negant probabilius *Lug. ib. et alii quos retulimus de Sac. Pœnit. l. 6. n. 59. v. Incurreret.* Notandum tamen, quòd licet Episcopus probabilius non possit censuram ferre in peregrinum ante monitionem, potest tamen postquam ille deliquerit in loco, et Episcopus eum citaverit, juxta dicenda n. 26.

18. — Requiritur V. Ut sit persona determinata, hoc tamen intellige quoad excommunicationem tantum. Quare, licet posset suspendi, aut interdicti aliqua Civitas, aut Collegium, non potest tamen illud excommunicari, ut communiter docent *S. Th. 3. p. q. 22. art. 5. ad 2. Pal. Bonac. Henr. etc. cum Salm. c. 1. n. 169.* Imò nec ferri potest excommunicatio in aliquem incertum ex communitate, qui scilicet tale crimen patraverit; quo casu censura est etiam nulla, ut notant *Ronc. p. 76. qu. 1. v. Sententiæ, et Salm. l. c. cum Cand.* Hoc tamen currit, si excommunicatio feratur per modum sententiæ; nam si feratur per modum statuti, aut præcepti, in quo aliquid præcipiatur sub excommunicatione, tunc nulli dubium, quin omnes transgressores eam incurrant, *Salm. ibid.*

19. — Queritur autem, an excommunicatio lata in communitatem per modum sententiæ sit non solum illicita, sed etiam invalida? Resp. Si censura feratur in aliquos tantum transgressores ex communitate, certè est nulla, ut omnes dicunt; si verò, facto examine, omnes illius communitatis nocentes reperientur, tunc valide ac etiam licite potest communitas illa excommunicari à Papa: ab aliis tamen Prælati illicitè excommunicaretur, cum sit vetitum in c. *Romana. De Sent. excom. in 6;* sed non invalide, ut dicunt *Av. Henr. Led. etc. cum Salm. cap. 1. n. 171.* Hinc, ut etiam licite Episcopus aliquam communitatem excommunicet, debet singulos culpato nominatim excommunicare. *Salm. ib. in fin.*

« 2. Advenæ et peregrini, brevi tempore alicubi commorantes » non ligantur censuris locorum, generali sententia, aut statuto » decretis, quia non sunt subditi. *Laym. l. c. n. 5.*

» 3. Etsi subditi extra suam diocesim, vel in loco diœcesis exempto delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram; superior tamen, saltem regularis, potest suos subditos ubicumque existant, per particularem sententiam censuris innodare. *Laym. l. c.*

» 4. Hæretici, Apostatæ et Schismatici possunt affici censuris, quia per baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. Vide *Laym. l. c.*

» 5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est subjectus. *Bon. l. c.*

20. — Communis est sententia, quod Prælati Regulares possunt subditos suos censuris innodare, ubicumque isti existant: ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 8. n. 33. Croix l. 7. n. 28. Tourn. p. 404. Salm. de Cens. tr. 10. c. 1. n. 103. cum Avil. Cand. etc.* Dubium vertitur quoad Episcopos: sed hinc plures quæstiones occurrunt.

21. — Quær. I. An Episcopus extra propriam diocesim existens possit contra subditos censuras ferre? Exceptis aliquibus casibus ut infra, resp. negativè, ex *c. Episcopi 9. qu. 2. et ex Clem. Quamvis. De Foro comp.* Ratio, quia nemo potest in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercere; ita *Pal. Dist. 1. v. 5. nu. 3. Conc. p. 421. nu. 8. Tourn. p. 406. q. 3. et Salm. c. 1. n. 104. cum Con. Aq. Corn. etc.* Casus excepti sunt. I. Si contumacia sit tam manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, ex *c. Manifesta, 2. q. 1. II.* Si causa sit jam cognita in proprio territorio. III. Si censura feratur non per modum sententiæ, sed per modum præcepti, aut statuti ad futura crimina cavenda. IV. Si Episcopus sit injustè expulsus à sua Diœcesi, quo casu potest in locis vicinioribus suam jurisdictionem exercere, petita, licet non obtenta, licentia ab Ordinario loci, ut ex *cit. Clem. Quamvis.* V. Si Ordinarius illius loci consentit, ex *c. Nullus, 9. Q. 2.* Tunc tamen requiritur etiam consensus partium, quia nemo invitatus trahi potest extra suum territorium; ita *Con. p. 11. n. 3. Pal. p. 5. n. 3. Conc. et Tourn. ll. cc. ac. Salm. n. 105. cum Avil. Cand. et Corn.* Notant autem *ibid. Salm. cum Cand.* bene posse Episcopum extra Diocesim existentem sine strepitu iudicii absolvere a censuris, non verò judicialiter.

22. — Quær. II. An Episcopus existens in sua Diœcesi possit ligare censuris subditum in aliena existentem, sed pro crimine in propria commisso? Negant *Basil. Gabr. et alii; Vid. Croix l. 7. n. 46.* Sed affirmandum cum communi et vera sententia, quia talis delinquens à nullo puniri posset; ita *Bon. p. 11. n. 13. Conc. t. 10. p. 421. n. 9. Tourn. t. 2. p. 402. v. Quær. et Salm. c. 1. n. 107. cum Con. Corn. Dian. et Cand.* Et licet citatio rei non possit fieri extra territorium, sufficit tamen ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo, vel in loco publico proprii territorii citetur; ita *Salm. n. 108.* Et hoc currit, etiamsi subditus delinquat extra Diocesim, si agatur de re quæ in illa fit, prout si excommunicentur Clerici omnes qui ad Synodum non accedunt, etc.

Ita *Suar. D. 5. sect. 4. n. 8. Bon. l. c. n. 7 et Salm. n. 109. cum Avila, Corn. et Cand.* Probabilius tamen est quod si crimen extra territorium consummetur, reus censuram non incurrit; ita *Suar. l. c. nu. 7. Bon. nu. 10 et Salm. n. 111. cum Corn. Dian. et Cand. (contra Vill. et Sayr.) et probatur ex cap. 2. de Constit. in 6.* Casus esset, ex. gr. si sit lata censura contra stuprum committentes, eam non incurrit, qui virginem extrahit à proprio territorio, et extra illud stuprum consummat. Secus, si quis vulneret aliquem in Ecclesia, qui alibi moriatur. *Salm. ib.* Vel si vulneret in Diœcesi, et ille moriatur extra, ut *Tourn. p. 403. v. Sed si.*

23. — Quær. III. Si Episcopus fert censuram in subditum suum per præceptum particulare, si delinquat (puta si furetur), utrum subditus delinquendo extra territorium censuram incurrat? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 5. sect. 5. in fin. Spor. p. 117. nu. 12. Croix lib. 7. n. 43. Laym. c. 4. n. 8. cum Abb. Sa et Ugol. ac Bon. qu. 1. p. 9. num 17. cum. Salas, et Fill.* Ratio, quia Statutum respicit territorium, et ideo extra illud neminem ligat; præceptum verò respicit personas, et ideo ligat etiam existentes extra territorium. Secunda sententia negat, et hanc tenent *Holzm. t. 1. p. 359. nu. 103. Contin. Tourn. t. 2. p. 404. Ronc. p. 76. qu. 3. R. 1. cum Con. Hurt. et Ant. à Spir. S. item Avila, Sayr. Henr. ap. Laym. l. c.* Idque probat ex *c. Ut animarum 2. de Const. in 6.* ubi sic dicitur: « Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint excommunicationis » sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diœcesim committentes minimè ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impunè. » Ergo sicut statutum non ligat, non eò quod non afficiat personas, sed quia non licet Episcopo jus dicere extra territorium, ita neque ligare potest præceptum. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior; nam textui opposito respondetur, quod cum censura est lata per statutum, ideo Episcopus non potest jus dicere extra territorium, quia statutum immediatè afficit locum; ac propterea quando subditus delinquit extra territorium, non agit contra legem, quæ tantum locum afficit; at cum præceptum particulare afficiat personam, et illi hæreat, quocumque discedat (ut fatetur ipse *Holzm.*), ideo subditus, cum extra territorium ligetur præcepto, ligatur etiam censura. Certum autem est ex præfato textu, quod si Episcopus nullum subdito antea dederit præceptum sub pena censuræ, nequeat eum censura punire si delinquat in aliena Diœcesi. Et idem dicendum, si ille delinquat in loco exempto, quia in eo manet ac si esset in loco extra Diocesim, ex *c. Cum Episcopus. De Officio Ordin. in 6. et c. 1. de Privil. in 6. et Clementin. Archiepiscopus, eod. tit.*

24. — An autem Ecclesiæ et Monasteria Regularium sint loca exempta? Vide dicta *l. 1. n. 156. v. Non.* ubi diximus probabilem esse sententiam affirmativam cum *Bon. Sayr. Avila Cand. ac Salm. c. 1. n. 114.* quibus adde *Ronc. p. 76. q. 1. v. Sententia, et Croix. l. 7. n. 26.* qui ait cum *Avila, Henr. Hurt. l. c.*

bene, etc. quod si Episcopus prohibeat statuto generali aliquid, puta lusum alearum sub censura, eam non incurrit ludens in loco exempto. (*V. Not. XVI, pag. 338.*)

23. — Notandum tamen hic, quod si agatur de damno alteri resarciendo, et fur ille in proprium territorium veniat, atque ibi conveniatur de furto extra commissio, bene potest illius Ordinarius eum cogere sub censura ad restituendum; ita *Suar. D. 5. sect. 5. n. 5. et Salm. cap. 1. num. 112. cum Cand. Soto, Avila et Corn.* Ratio, quia, si postea ille delinquit, debitam restitutionem negligendo, recte Episcopus ratione delicti, eum excommunicat.

26. — Quær. IV. An Episcopus possit censuris ligare alienum subditum in sua Diocesi delinquentem? Affirma, quia quicumque delinquens sortitur forum illius loci, ubi delinquit, ex *c. fin. de foro comp.* Excipe 1. Si delinquens esset illius Episcopi superior ut ejus Archiepiscopus, vel Patriarcha; secus, si Episcopus non esset illi suffraganeus; nam, licet par in parem jurisdictionem non habeat, ut notant *Salm. c. 1. num. 40. in fine cum Ugolin.* ratione tamen delicti ille Archiepiscopus fit Episcopi subditus, ut dicunt *Salm. c. 1. n. 37. cum Corn.* Ex qua ratione sentit *Croix lib. 7. n. 32.* (contra *Salm. d. n. 37.*) cum *Pign. et Giball.* afferente Declarationem S. C. quod Episcopus etiam Archiepiscopum suum in Diocesi Episcopi delinquentem possit excommunicare. Regulares autem sunt simpliciter exempti a jurisdictione Episcopali, ex *c. Ne aliqui. de Prio. in 6. Vid. Salm. ib.* Et in Religiosos exemptos, sive privilegiatos, ut Mendicantes, et Jesuitas (vide infra *n. 241. Dub. 9.*) nequit Episcopus ferre censuras, etiamsi procedat tanquam Delegatus Apostolicus, ut *Croix l. 7. n. 30. cum Pell. et aliis.* Excipe 2. Si reus, antequam ejus causa cognoscatur ab Ordinario loci, ab illius territorio exeat (ad differentiam delinquentis in sua patria, qui, etiamsi postea à proprio territorio discedat ante sententiam et ante citationem, bene potest censura ligari à suo Ordinario, ut diximus supra *Qu. II.*) Secus, si delinquens in alieno territorio, antequam discedat, citatione præveniatur, tunc enim ratione iudicii inchoati subjectus remanet Episcopo loci; ita *Conc. p. 422. n. 11. Ronc. p. 77. q. 2. cum Hurt. Laym. c. 6. n. 7. cum Abb. Henr. et Sayr. ac Con. Dian. Sylo. Avil. Corn. etc. cum Salm. c. 1. n. 36 et n. 115.*

27. — Quær. V. An censura alicubi lata, v. g. contra furantes in Ecclesia, vel contra non revelantes furtum, liget etiam alienigenas ibi existentes? Si censura sit lata per modum præcepti particularis, seu sententiæ in casu particulari, nempe si sit lata excommunicatione contra non revelantes fures, hæc non ligat alienigenas, quia præceptum particulare non potest non subditos adstringere. Ita *comm. Suar. Con. Dian. Sylo. Sayr. etc. cum Salm. c. 1. n. 117. ex c. A nobis. 25. De Sent. exc.* Si autem censura sit lata per modum statuti generalis pro delictis futuris, puta contra furantes in Ecclesia, tunc ligat etiam alienigenas in

illo loco existentes, si ibi sint animo commorandi per majorem partem anni; secus, si transeunter ibi commorentur. Ita *Sanch. de Matr. l. 3. D. 18. n. 6 et 16. et Salm. c. 1. n. 116. cum Suar. Bon. Sylo. Sayr. etc.* Hæc sententia probabilior mihi est, sed non puto improbabile, quod tam in primo quam in secundo casu peregrini ligentur censura, etiamsi alicubi sint per breve tempus, quia satis probabile est quod peregrini fiant subditi, si adhuc per breve tempus in aliquo loco morentur, juxta sententiam relata *l. 3. n. 332. v. Non excusatur.*

28. — Notand. hic I. Quod semel innodatus una censura potest et alias plures incurrere, etiam ejusdem rationis. Ita *comm. DD. cum S. Th. 3. p. qu. 22. art. 5. ad 2 et Salm. c. 1. n. 175. ex Clem. 2. De Sent. exc.* Notandum II. quod propter idem delictum potest quis multipliciter ligari à diversis, scil. à jure et ab homine, à Papa et Episcopo; ita ut ab utroque absolvi debeat. Ita probabiliter *Suar. D. 5. sect. 2. n. 13. Pal. p. 6. n. 5. Bon. p. 5. n. 13. et Salm. c. 1. n. 175. cum Fill. Corn. etc.* contra aliquos. Hoc tamen intelligendum, si secundus superior intendat verè novam pœnam imponere; alias regulariter secunda censura habetur ut innovatio, seu publicatio primæ; *Bon. nu. 11. et Salm. nu. 177. cum Bon. Cand. Say. et Corn.* Notandum III. Quod is qui per unicum actum duo peccata committeret specie diversa, quorum utrique censura est imposita, tunc duas censuras incurreret, prout si quis occideret Clericum in loco, ubi quodvis homicidium sit vetitum sub censura. Secus, si peccatum non haberet malitias plures specie diversas. Ita *Suar. sect. 3. n. 13. Bon. n. 8. et Salm. num. 178. cum Corn. Diana et Cand.* Notandum IV. Quod si quis reiterat idem crimen moraliter distinctum à primo, cui imposita est censura, toties censuram incurrit; secus, si moraliter actus non interruptitur. Hinc unam censuram incurrit, qui pluries successivè Clericum percutit; qui eodem actu duos homines extrahit ab Ecclesia; ita etiam dicunt *Salm. c. 1. n. 182. cum Lugo, Rodr. etc.* Sacerdos excommunicatus, qui eodem tempore plures Confessiones excipit; quia, sicut si Sacerdos ille una absolutione plures absolvit, unam irregularitatem incurrit; sic etiam, si plures absolvit successivè; tunc enim una actio moralis reputatur (sed verius dicendum oppositum juxta dicta *de Pecc. l. 5. n. 50. qu. 6.*) Idem, si quis uno verbo blasphemaret 12. Apostolos, vel eodem impetu plures Sanctos; *Salm. n. 183. cum aliis,* et hoc probabile est juxta *c. lib. 3. n. 47.* Quid, si quis plures Clericos eodem actu vulneraret, an plures excommunicationes incurreret? Negant *Suar. D. 5. sect. 3. num. 8. Bon. p. 5. n. 7. et probabile putant Con. Cand. Diana apud Salm. c. 1. n. 184.* quia sicut unum peccatum iste committeret, sic unam incurreret excommunicationem. Et idem censet *Leander ib.* si læsio plurium accideret in eadem rixa et impetu. Sed nos oppositum sequimur cum *Salm.* qui citant *Corn. Machad. etc.* quia probabiliter est (ut diximus eodem *l. 5. n. 46.*) quod qui uno ictu plures homines occidit, plura peccata committat.

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura?

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ. — 30. An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum? — 31. An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ? Et quid ex hoc inferatur? — 32. An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura? — 33. An præceptum sub censura obliget sub gravi? — 34. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus? — 35. An possit imponi censura contra Officium recitantis distractæ? — 36. An actus peccati debeat esse consummatus? An censura contra homicidam incurratur etiam a mandante? etc. — 37. An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto? — 38. Observa distinctionem. — 39. Utrum incurratur in dubio, an mandatum influxerit? — 40. Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem? — 41. An requiratur culpa propria? — 42. Quid excuset a censura incurrenda? — 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen velutum esse etiam ab ecclesia? — 44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto? — 45. An detur ignorantia excusans a censura, quin excuset a mortali? — 46. An metus gravis excuset a censura? — 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa? — 48. An excuset ignorantia affectata? — 49. An incurratur censura ob peccatum mere præteritum? An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris? — 50. Censura est invalida I. Ob defectum ferentis? — 51. II. Si præteritum Ordo iudicii. — 52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei? — 53. An censura sine monitione sit nulla? — 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere præteritum? — 55. An requiratur monitio, si censura sit a jure ferendæ sententiæ? — 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo? Et an debeat fieri ab ipso Iudice? — 57. Quid si censura sit contra plures generaliter? — 58. An censura sine trina monitione sit invalida? — 59. Quid notandum quoad sententiam censuræ? — 60. Quæ solemnitates in ea sint servandæ? — 61. Quando autem istæ solemnitates non requirantur? Vide ibid. alia notanda. — 62. An incurratur censura lata disjunctivè, v. g. *Sit excommunicatus, vel suspensus*? — 63. An possit ferri censura sub conditione? — 64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget? — 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras? — 66. III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ. — 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram? — 68. An in dubio censura iudicanda sit justa? Et an reus teneatur parere Iudici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter se ad id non teneri?

29. — « RESP. Censura potest ferri Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, et conjunctum cum contumacia. »
 « Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati, »
 « vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur »
 « proprium. *Bon. p. 3.* »

Unde resolves :

1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d. 1. q. 1. p. 4. Laym. c. 4. n. 3. ex S. Th. Suar. etc.*
 50. — « 2. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit levis suspensio, vel leve interdictum. » (*Nempe suspensio, aut interdictum ad breve tempus, et privans aliquo tantum usu; secus, si sint ad omnem usum, vel ad longum tempus, tunc etiam habentur ut censuræ majores. Ita Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Pal. D. 1. p. 3. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Con. D. 13. n. 67. et Salm. c. 1. n. 124. cum Avil. et Cand. Ideo suspensio ad longum tempus lata ob culpam levem censetur invalida, ut ait etiam Viva, vide infr. n. 321.*)
 « 3. » excommunicatio tamen major, suspensio gravis et interdictum personale speciale, quidquid sit de generali, non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia aliqui poena non esset proportionata culpæ. Imò, cum sint poenæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantum, ne censuræ contemnantur, ut monet *Trid.*
 51. — Itaque invalida est censura gravis ob culpam tantum venialem imposita, ut communiter docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 4. n. 3. Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Pal. p. 7. n. 2. et Salm. de Cens. c. 1. n. 126 et 127. Et colligitur ex c. Nullus 11. q. 3. atque ex *Trid. sess. 25. c. 3. de Ref. Ratio*, quia de jure tam naturali, quam divino poena debet esse culpæ proportionata. Ex quo inferitur 1. quod non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam prius committat; et ideo qui excusatur a gravi culpa, etiam excusatur a censura gravi. Inferitur 2. quod si aliquid præcipiatur, quod, inspectis omnibus, leve est, nec præceptum obligabit ad mortale, nec censura incurratur; ita *Suar. D. 4. s. 6. n. 9. Pal. l. c. et Salm. c. 1. num. 128. cum Con. Soto, Corn. et Cand. Dixi, inspectis omnibus*; nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similibus; et tunc justè imponitur præceptum ac censura, ita ut transgredientes graviter peccent, et censuram incurrant; uti incurrunt excommunicatio ob levem Clerici percussionem, quæ, licet in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiæ debitæ statui Clericali. Sic pariter Prælati potest imponere censuram gravem iis, qui non interveniunt publicæ Processioni pro aliqua re gravi ordinatæ. Item Clerici, qui contra præceptum comam nutriunt, et sic de aliis. Secus verò, si res sit de levi, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. Ita *Salm. c. 1. n. 130 et 131. cum AA. cit.**

52. — Quær. autem hic 1. An in dubio de gravitate materiæ, obliget Superioris præceptum, et censura incurratur? Respondetur affirmativè cum *Salm. ib. n. 132. et Corn.* Ratio, quia in dubio prævalet Superioris potestas; quamvis, ut rectè notant *Salm. ib. cum Diana*, prælati sedulo cavere debent, ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem.

53. — Quær. II. An eo ipso quod præceptum fiat sub censura, obliget sub gravi? Intelligi, quando res præcepta non est de se certe gravis nec certe levis, sed est talis, ut multum conducere possit ad finem intentum; et respondetur, quod si præceptum contineat censuram latæ sententiæ, tunc obligabit sub gravi, quia eo ipso quod Superior censuram vult ipso facto incurri, vult etiam, ut suum præceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita *Ronc. p. 74. q. 1. R. 2. Suar. D. 4. sect. 9. n. 11. Bon. p. 6. d. 6. n. 8. et Salm. c. 1. n. 134. cum Soto, Castro, Aila et Corneio*. Si verò materia de se non sit gravis, et censura sit tantum ferendæ sententiæ, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio, ut dicemus hic infra n. 55, tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in præcepto adsit clausula, quod sine ulla monitione talis censura possit à Prælato applicari; quia tunc ipsum præceptum habetur ut monitio. Ita *Ronc. loc. cit. et Sot. Avil. Sylo. Caj. etc. cum Salm. l. c. n. 135.*

54. — « 3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse » mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad » substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter » percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: » uti nec qui interiùs tantum est lapsus in hæresim, quam exte- » riùs non significavit; quia Ecclesia tantum judicat de externis, » *Bon. loc. cit.* »

Invalida itaque est censura pro actu merè interno imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex c. *Consuluit 2. q. 3. Ratio*, quia, cum Ecclesiæ potestas resideat apud homines, non possunt hi legem ferre, nisi de externis, de quibus tantum possunt judicare. Ita *S. Th. 1. 2. q. 91. art. 4. et Con. Pal. Sayr. etc. cum Salm. c. 1. n. 136*. Hinc, si quis percutiat mensam, aut dicat, ita est, intendens suam hæresim internam confirmare, non incurrit ideo censuram, quia talis actus, aut verbum non est de se aptum ad hæresim significandum; ita *Suar. D. 4. sect. 2. n. 20. Croix l. 7. n. 48. Cont. Tourn. p. 137. v. Ex his, cum Sayr. et Salm. cap. 1. n. 142. cum Turrian. Con. Castro, Diana, etc.* Item, si quis fornicetur, hæretica mente judicans fornicationes licere: *Salm. ibid.* Imò ad censuram incurrendam actus non solum debet esse externus, sed etiam graviter externus; et ideo non incurrit censuram, qui leviter percutit Clericum, licet intenderit occidere. Ita cum *Bus. Suar. sect. 3. n. 5. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 7. Tourn. l. c. et Salm. num. 143. cum Sot. Sayr. Henr. Portel. etc.* Excipitur tamen, nisi actus interior præceptus, aut vetitus, necessario cum exteriori conjungatur, prout eum fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem, non quidem illam, quæ tantum internè consummatur, et non probatur externè, quæ nequit puniri, ex c. *fine De Simon.* sed illam, quæ ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniæ, etc. *Salm. c. 1. n. 140.*

33. — An autem incurrat censuram impositam contra Officium

non recitantes, aut Sacrum non audientes, qui omnino distractè recitat, aut audit? Negat *Croix l. 7. n. 48.* et satis probabiliter, sed probabilius affirmandum, juxta dicta *T. 2. l. 3. n. 313. v. Circa, et l. 4. n. 117.* in quibus locis tenuimus tam ad Officium, quam ad Missam audiendam probabilius requiri attentionem internam.

56. — « 4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus et » consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis; quia » poenæ et odia sunt restringenda. » (*Ita Sanch. de Matr. l. 3. D. 2. n. 5. Suar. D. 4. sect. 3. n. 7. Pal. p. 8. n. 10. Bon. p. 3. num. 12. et Salm. c. 1. n. 134. cum Con. Hurt. Avil. etc.*) » Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, man- » dans, consulens, juvenis, nec vulnerans lethalliter, nisi mors » sequatur.

57. — « Item, quando excommunicatur mandans, consu- » lens, etc. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, ef- » ficaciter, seu effectu secuto: quia sine eo mandatum, consilium, » et suffragium non est completum, et perfectum in genere ho- » micidii, furti, etc. Alii tamen attendendum esse putant, utrum » in mandantes, consulentes, etc. principaliter et per se feratur » excommunicatio, an verò accessorie tantum; et dicunt priore » casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non » item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. Con. » *loc. cit.* »

58. — Et juxta hanc sententiam dicunt *Salm. c. 1. n. 144. Croix l. 7. n. 59 et 60. cum aliis*, quod, si censura sit imposita contra mandantes, aut consilium dantes præcisè ob mandatum, aut consilium, tunc incurritur etiam effectu non secuto; secus, si sit imposita, sed accessorie, nempe propter opus quod ex mandato, aut consilio causaretur. Qua de re sentiunt *Salm.* non incurtere excommunicationem mandantem percussionem Clerici, si percussio non accidat, quia tunc jam non influit in opus principaliter sub censura prohibitum. Sic pariter asserunt *Salm. d. n. 247. et Croix l. 7. n. 65. Nao. Dian. etc.* excusari à censura, qui simplex mandatum, aut consilium dederit ei, qui jam erat determinatus ad opus exequendum.

59. — Quær. I. Utrum in dubio an meum mandatum, aut consilium influxerit, censuram incurram? Negat *Salm. c. 1. n. 147. in fin.* Quia poena non incurritur, nisi constet de crimine, et de ejus effectu secuto. Sed affirmant *Croix l. 7. n. 66. et Sanch. Dic. etc.* Utraque est probabilis, juxta dicta de *Rest. l. 3. n. 562.*

40. — Quær. II. An mandans, sive dans consilium pro occisione Clerici incurrat censuram, si ante executionem consilium pro viribus revocetur? Affirmat *Conc. p. 448. n. 14. cum Nao. Con. et Bon.* quia malum consilium præstitum semper pergit influere. Sed communius et probabilius negant *Suar. D. 4. sect. 3. n. 11 et 13. Pal. D. 1. p. 7. nu. 15. Laym. l. 5. c. 5. num. 7. Viva qu. 1. c. 4. n. 10. et Salm. c. 1. n. 150. cum Avil. Hurt. Tab.*

Gian. Giball., et aliis, quia Ecclesia nequit ligare censuris, nisi contumaces. Et idem probabiliter dicunt *Vioa et Pall. l. cc. Salm. n. 152. cum Fill. Giball. et Tab. ac Croix l. 7. n. 54. cum Boss.* (contra *Con. Corn. Avila, etc. ap. Salm. l. c.*) etiamsi revocatio consilii non potuerit innotesci executori, prout idem dicunt *Salm. n. 152.* de eo qui dedit venenum Clerico, et antequam incipiat operari, animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire; quia dum postea evenit læsio, ille non est contumax, unde non debet incurrere censuram, quæ est pœna medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n. 280. Dub. 2.* ubi probabilius est quod præbens Clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est lædere. Et quod dictum est de consule, idem affirmandum de mandante. Advertendum tamen 1. quod consulens, sive mandans in tali casu, etsi excusatur à censura, non ideo tamen excusetur à restitutione, ut *Salm. n. 148. in fine*, juxta probabilior sententiam relata *l. 3. n. 559.* An autem consilium dans, aut mandans, vel qui dedit venenum revocando consilium, aut mandatum, aut poenitendo veneni dati antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? Vide dicenda *de Irreg. n. 370.* Advertendum 2. quod, qui consilium præbuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominus ex justitia monere lædendum, ut sibi caveat, alias nec à censura excusatur, quia omittit modum quo ille possit vitare damnum, in quod jam suo consilio influxit; *Salm. n. 157. in fin.* nam tenetur ex justitia avertere homicidium, unde si non avertit, illud ejus culpæ imputatur.

41. — Item hic notandum quod non incurritur censura, prout excommunicatio, suspensio, interdictum personale, nisi ob culpam propriam, ut *Salm. c. 1. n. 121. cum Suar. Bon. Corn. etc. ex c. Si sententia, De Sent. exc.* Secus autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes; ita tamen quod si hi mutant domicilium, et exeant ab Oppido interdicto aut Collegio, non remanent interdicti, *ex c. 2. de Const.* Quod verò non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt: *ex c. 24. Si habes. Quæst. 3.*

42. — « 5. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam » à gravi censura, v. g., materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ et deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g. si nescias quem percussit » esse Clericum, sive juris, ut si scias esse Clericum, teque » mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussorem » illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio est, quia » talis non est contumax. »

43. — Ut quis censuram incurrat, non solum debet scire crimen illud esse vetitum jure Divino, sed etiam Ecclesiastico, quia alioquin deest contumacia contra Ecclesiam, à qua puniri debet. Ita *comm. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9 et 24. Vioa de Cens. Qu. 1. Art. 3 n. 5. et Salm. c. 1. n. 192. cum Suar. Sot. etc.* vide

infr. n. 350. Qu. II. Imò scire debet, illud sub censura prohibitum esse, alias eam non incurrit; quia alias tunc deest adhuc contumacia, et contemptus censuræ. Ita pariter *comm. docent Dñ. cum Sanch. nu. 13. Con. Henr. Dian. etc. cum Salm. n. 193. et Croix l. 7. n. 95.* (contra *Avil. Cov. etc.*) Ideo excusat ignorantia invincibilis, non solum si sit antecedens, sed etiam si sit concomitans. Unde si quis occidit Clericum ignorans esse Clericum, non incurrit excommunicationem, quamvis, si scivisset, etiam occidisset, aut si factum scienter approbat. Quia nec ille pravus animus, nec rati habitio (nisi occisio sit facta nomine suo, vide *n. 207.*) de facto influunt in illam Clerici occisionem; secus verò esset, si diceret: *Volo hunc occidere, etiamsi sit Clericus*; nam, si verè Clericum occidit, tunc excommunicationem non effugiet. Ita *Fill. Suar. Pal. Caj. etc. comm. cum Salm. c. 1. n. 202. Suar. D. 4. s. 8. n. 9. Bon. q. 2. p. 1. nu. 14. et Salm. c. 1. n. 202. cum Caj. Montesim. Cand. Fill. Corn. etc.* Vide dicenda *n. 275.* Sic etiam.

44. — Quod autem dicitur de excommunicatione, idem dicendum putant *Salm. c. 1. n. 193.* de suspensione et interdicto. Et idem probabiliter asserunt de irregularitate, quæ ob delictum incurritur, si delinquens nesciat invincibiliter illud esse jure Ecclesiastico prohibitum, *ex cap. Cognoscentes. de Const. et c. Proposui. D. 82.* ubi excusatur depositione imposita incontinentes qui illam ignorans peccavit peccato incontinentiæ; vide *Salm. ib.* et vide *infr. n. 350. Qu. II.* An autem incurrat qui scit jus prohibens, sed non irregularitatem impositam? Adest duplex satis probabilis sententia, vide dicenda *de Irregul. c. 5. D. 4. n. 351.*

45. — Quær. I. An possit dari aliqua ignorantia vincibilis, quæ excuset à censura, licet non excuset à peccato gravi? Affirmant *Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 31. ac Pal. Dian. etc. ap. Salm. c. 1. n. 196.* dicentes posse dari ignorantiam, quæ non sit crassa, seu supina, et tamen sit graviter culpabilis; nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam; ergo (ut aiunt) ignorantia quæ accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, erit mortalis sed non crassa, et ideo excusabit à censura, ut inferunt *ex c. De condit. in 6.* ubi ignorantes excusantur à censura. Dum tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Verumtamen meritò contradicunt *Laym. c. 20. n. 20. Bon. p. 1. n. 10. Boss. de usu Matr. c. 5. n. 85. cum Suar. et communi, ac Salm. c. 1. n. 197. cum Vasq. Con. Corn. etc.* qui asserunt prædictam sententiam vix esse practicè probabilem, cum vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis, quæ non sit etiam crassa. Crassa enim evenire potest, non solum quando nulla diligentia, sed etiam quando valde parva adhibetur.

46. — Quær. II. An metus gravis excuset à censura? Resp. Si res est vetita jure tantum Ecclesiastico, certè excusat, quia præcepta humana non obligant cum incommodo gravi. *Salm. c. 1. n. 203.* Hinc notat *Croix l. 7. n. 102.* quod si præcipiatur de-

teccio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum, vel complicem, vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. Imo gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res alias jure divino sit prohibita; et ideo qui ob gravem metum patraret homicidium velitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra jus Ecclesiae, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur; ita *Pal. D. 1. p. 8. n. 9. Suar. D. 4. s. 3. n. 14. Bon. q. 2. p. 3. n. 2. et Salm. c. 1. n. 204. cum Con. Cand. Henr. etc.* Nec obstat textus in *c. Sacris de his, quæ vita, etc.* ubi dicitur metus, qui non excusat à mortali, nec etiam excusare à censura; nam respondent DD. cit. textum loqui, vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; vide *Salm. ib.* Incurrit autem censuram, aut aliam poenam, qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum præcepti Ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum, v. g. si Episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem Sacramentalem præberet; secus, si impeditus ob metum ministraret in Sacris, tunc enim non incurreret irregularitatem; ita *Bon. et Pal. li. cc. et Salm. n. 206. cum Mach. Con. Henr. et Corn. Ratio, quia in dictis primis casibus metus non excusat à culpa, etiam contra præceptum Ecclesiasticum; secus in aliis.*

47. — Dixi inculpabilis, quia ignorantia culpabilis et crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit; scienter, consulto, vel qui præsumserit ausu temerario violare; quæ verba utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè; talis autem non potest dici temerè præsumere, nisi ignorantia esset talis ut formalem dolum includeret; *Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de Matr. c. 3. l. 9. d. 32. n. 1.*

48. — Quæstio est, an si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata? Prima sententia communior negat, et hanc tenent *Suar. D. 4. s. 10. n. 3. Pal. de Pecc. tr. 2. D. 1. p. 18. n. 8. Cont. Tourn. de Cens. c. 1. p. 433. Conc. c. 19. p. 434. num. 6. Viva de Cens. q. 1. ar. 6. n. 7. Auct. addit. ad Spor. p. 122. nu. 35. Ross. de usu Matrim. c. 5. nu. 163. cum S. Anton. Pont. Per. Fill. Scias, Reg. etc. item Avil. Henr. Led. Vill. etc. ap. Salm. c. 1. n. 108.* Ratio, tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tum quia talis ignorantia æquivalet scientiæ, ut probatur ex *c. Eos qui de Temp. Ordin. in 6. ubi: «Eos qui Clericis Parochiæ alienæ absque Superioris Ordinis dinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumserint ordinare, per annum à collatione Ordinum decernimus esse suspensos.»* Et ibi Glossa verb. *Affectata*, dicit: *Equipollent ergo scientia et affectata ignorantia.*

Secunda verò sententia affirmat, eamque tenent *Sanch. Dec. lib. 2. cap. 10. num. 38. Bon. D. 2. p. 4. num. 9. Ronc. p. 78. q. 1. R. 2. et Salm. c. 1. n. 199. cum Sylo. Tan. Hurt. Dian. Cælest. Corn. Durand. etc.* Ratio, quia ignorantia affectata in rigore

non est vera scientia, qualis requiritur in pœnis impositis scienter peccantibus; cum pœnæ strictè sint intelligendæ; licet autem talis ignorantia includat dolum virtuale, non tamen formalem; qui enim peccat scienter contra legem, verè contemnit eam; qui verò peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberius peccet, tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum quærit ipsam ignorare ex timore, quod, si ipsum sciret, retraheretur à peccando. Ad textum autem oppositum responderi potest, quod ibi per specialem dispositionem legis suspenditur Episcopus sic injustè ordinans, non solum si sciat, sed etiam si affectatè suspensionem ignoret. Hanc secundam sententiam non audeo dicere improbabilem, sed primæ magis adhæreo saltem ut communiori. Rectè autem *Sanch. n. 41. et Salm. n. 200. cum Coe.* minime approbant sententiam *Panormitani*, (quamvis probabilem eam putent *S. Anton. Sylo. Rodrig. etc.*) scilicet quod si quis cum ignorantia crassa et etiam affectata Clericum occidit, excusatur à censura Canonis, cum ibi dicatur: *Si quis suadente diabolo, etc.*, nam respondetur, quod hæc verba non importent scientiam formalem censuræ, sed tantum peccati.

Notandum hic cum *Viva de Cens. q. 1. art. 1. n. 5. cum Fill.* quod ut incurratur censura pro foro interno, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo, sufficit præsumpta.

49. — «6. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiae, quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat infuturum, ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia abest contumacia. (Ita *S. Th. Suar. Con. Pal. et Salm. c. 1. n. 120. commun.*) Nec refert quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modo justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, etc. ut subinde fit in religionibus, et in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè, quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna. *Fill. t. 11. c. 6. n. 186.*

«7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoque non excusetur à gravi culpa: quia non censetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 5. nu. 9. Bon. d. 1. q. 2. p. 3. nu. 2. ex Suar. Con. etc.*»

Dubitatur an Episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro? Negat *Cont. Tourn. t. 2. p. 308. v. Censura*; et probat ex *o. Romana, de Sent. exc. in 6. ubi dicitur: «Ca-» veant Prælati, ne tales sententias excommunicationis, sive specialiter sive generaliter, in aliquos pro culpis futuris, videlicet si quid tale fecerint, proferre præsumant, nisi culpa seu offensa præcesserit.»* Sed affirmant *Laym. de Cens. c. 2. nu. 2. cum Abb. Coe. et Ug. Spor. ac Viva q. 1. ar. 1. nu. 5. cum Suar. et Con.* Et hoc est valde probabile, quando adest justa causa;

atque hic est usus communiter receptus in Ecclesia. Respondent autem præfati AA. ad textum oppositum, illud intelligi quando sine causa fertur huiusmodi censura.

30. — « 8. Censura invalida est ex triplici capite.

« Primò ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua vid. *Laym.*

31. — « Secundò, si substantialis ordo iudicii prætereatur, ut si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto et pœna annexa. Quod tamen intelligi de censura ab homine lata per sententiam particularem: quia quæ fertur à iure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actus futuri, non eget alia monitione: cum lex, aut sententia seipsam satis monet. Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria tantum: quia absque alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat. Porro, ut censura sit licita, requiritur 1.º ut dicta monitio sit canonica, id est, trina iuxta Canones, etsi aliquando ex justa causa sufficit una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus; 2.º ut ex scripto recitetur; 3.º ut causa censuræ exponatur; 4.º ut reo petenti exemplum scripturæ intra mensem tradatur, alioquin iudex ipse suspenditur à divinis. *Fill. f. II. c. 4.* »

32. — Prænotandum est hæc, quòd non in omnibus censuris requiritur monitio rei; nam in excommunicatione, quia ibi omnino requiritur rei contumacia, requiritur etiam monitio; in suspensione autem, et interdicto particulari (secus generali), quia hæc censuræ feruntur aliquando per modum non censuræ, sed puræ pœnæ ad punitionem peccati præteriti, ideo non semper monitio requiritur, ex c. *Tam. litteris. 33. De testib. c. Cum in cunctis. 7. De Elect. c. Sacro 48. De Sent. exc. et c. 1. eod. tit. in 6. ita Pal. D. 1. p. 5. n. 5. Bonac. q. 1. p. 9. n. 8. et Salm. c. 1. n. 80. cum Con. Gibal. et Dian.*

33. — Sed quær. I. An censura sine monitione prolata sit valida? Quòd monitio sit necessaria de necessitate præcepti, nemo dubitat c. *Reprehensibilis. De Appell. etc. Vide Salm. cap. 1. n. 82.* Et hic notandum, quòd monitio debeat specialiter fieri de censura, cuius fit comminatio, ut *Suar. D. 3. sect. 11. num. 7 et Salm. c. 1. n. 83. cum Sot. Con. Suar. etc. comm.* Utrum autem monitio sit necessaria de essentia, adest duplex sententia probabilis. Prima sententia, quam tenent *Suar. D. 3. sect. 8. n. 8. Bon. q. 1. p. 9. n. 4. v. Secundo, item Cajet. Dian. etc. apud Salm. c. 1. n. 85.* (qui putant probabilem) dicit Ecclesiam, sive Papam ex plenitudine potestatis posse censuras ferre, nulla præmissa monitione. Et probant ex c. *Duo sunt, D. 96. ubi Innocentius excommunicavit Arcadium ob delictum præteritum. Ex c. Tanta, D. 86. ubi S. Gregorius excommunicavit quosdam sine monitione ob crimen*

jam factum. Secunda verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 33. n. 13 et 21. Anacl. p. 488. q. 2. n. 19. Cont. Tourn. 1. 2. p. 411. v. Dico 1. et Salm. cap. 1. n. 84. cum Soto, Con. Avil. Corn. Giball. etc.* docet omnino præmittendam esse monitionem canonicam, nisi censura sit jam lata à iure. Probatur ex c. *Statuimus 3. de Sent. excomm.* ubi dicitur quòd canonica monitio necessariò præmittenda est, aliter excommunicatio prolata non teneat. Et idem dicitur in c. *Constitutionem. q. eod. tit.* Præterea probatur ex *Matth. 18. ubi: Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus.* Ergo Ecclesia non habet facultatem ferendi censuras, nisi contra contumaces qui nolunt Ecclesiam audire: censura enim est pœna medicinalis, quæ tantum in eum fulminanda est, qui ob suam contumaciam aliter sanari non potest: nullus autem contumax dici potest, nisi prius de pœna infligenda fuerit admonitus. Nec obstant textus oppositi: nam ad c. *Duo sunt.* respondent *Salm. n. 86.* quòd Arcadius ibi excommunicatus fuerit, quia Chrysostomum injustè prius ejectum noluit revocare. At textum autem in c. *Tanta,* respondetur non esse ibi propriè sermonem de excommunicatione, nisi tantum de privatione Eucharistiæ. Dixi autem, nisi censura sit à iure jam inflicta latæ sententiæ, quia tunc ipsa lex monet; excipitur tamen 1. suspensio lata contra Religiosos usurpantes decimas, vel prohibentes, aut non permittebant eas solvi, ex *Clem. 1. de Dec. Excip. 2. excommunicatio lata in Religiosos impediētes Visitationem Episcopi; ex Clement. un. §. fin. de Statu Monachor.*; in utroque enim casu in præfatis textibus requiritur monitio.

34. — Stando autem in iure communi, procul dubio invalida est censura lata ob peccatum merè præteritum, nisi habeat tractum successivum in futurum, ut docent *Anacl. p. 488. n. 17. Conc. p. 422. n. 1. et Salm. c. 1. n. 120. ex c. Ex parte. De Sign. verb.* Nulla enim esset censura lata ob blasphemiam, vel furtum merè præteritum. Quando ergo excommunicatur aliquis ob furtum, excommunicatur ratione contumaciæ, vel quia fur sciebat furtum esse ab Ecclesia vetitum sub censura, vel quia monitus sub pœna censuræ, renuit restituere. Ita *Vio de Cens. q. 1. A. 4. n. 5.* (Vide dicta 33. in fin.) Tunc enim incurritur censura sine alia sententia declaratoria, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, ut sunt privatio officii, inhabilitas ad officia, etc. quæ semper sententia saltem declaratoria indigent: *Croix l. 7. n. 77. cum Less. Barb. Pell. etc. comm.*

35. — Quær. II. An requiratur monitio, si censura sit comminata iure ferendæ sententiæ? Si censura sit comminata ab homine, certum est non requiri monitionem, quia per illud præceptum jam etiam habetur monitio ab ipso Iudice facta, ut *Sanch. de Matr. l. 2. D. 24. n. 28 et Salm. c. 1. n. 90.* Dubium ergo est, si sit à iure? Duæ sunt sententiæ. Prima dicit omnino requiri monitionem, et hanc tenent *Pal. p. 5. n. 7. Suar. D. 3. sect. 10. num. 19. Laym. c. 5. n. 6. et Salm. c. 1. n. 91 cum Cajet*

Corn. Diana, etc. quia (ut dicunt) cum sententia censuræ ferenda est ab homine, sicut censura lata à jure petit monitionem à jure, sic ferenda ab homine petit monitionem ab homine. *Secunda* tamen probabilior sententia dicit non requiri monitionem, eamque tenent *Bus.* ut sup. n. 51. *Bon. q. 1. p. 9. n. 4. Sanch. de Matr. l. 2. D. 24. n. 28.* item *Fill. Abb. et Avila apud Pal. n. 6.* qui probabilem putat. Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, Monitio et contumacia: monitio quæ facta est ab ipsa lege, tam enim monet lex infligens censuram latæ sententiæ, quam ferendæ: et contumacia, quia ille jam monitus noluit obtemperare. Nec obstat ratio opposita, quia tunc Superior etiam teneat locum primi Legislatoris, sicut posset Legislator, sic etiam ipse Superior potest censuram exequi. Bene tamen advertunt *Suar. D. 3. sect. 14. n. 6. Tolet. l. 1. c. 15. n. 3. et Bon. d. n. 4. v. Quarto. et p. 13. n. 6. cum Nao. Fill. Felin. etc.* quod eo casu requiritur citatio Rei ad censuram declarandam, cum bene fieri possit quod Reus probabilem sui facti excusationem asserat; nisi forte, excipit *Bon. eod. n. 4.* crimen sit adeo notorium, ut evidenter constet nullam Reo competere defensionem.

36. — Notand. autem I. quod monitio canonica propriè est trina, sed etiam canonica est, si fiat una pro tribus (adhuc sine causa); dummodo pro ista una æquivalens tempus designetur, nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt *Suar. D. 3. sect. 9. num. 3. et Salm. cap. 1. n. 93.* et colligitur ex *c. Constitutionem. De Sent. exc. in 6.*); et dummodo terminus sex dierum assignetur ut peremptorius et ultimus, aliàs reus contumax non constituitur. Ita *Salm. ibid. Bon. quæst. 1. p. 9. n. 5.* Sufficit tamen, si dicatur: *Mandamus, ut infra sex dies restituat, aliàs excommunicatur ipso facto;* Quia tunc virtualiter terminus peremptoriè assignatur; *Suar. D. 3. sect. 12. n. 7. Pal. p. 5. n. 8. et Salm. dict. n. 93.* Notandum II. Quod ex justa causa tria illa intervalla redigi possunt ad unum diem, vel brevius tempus, modò tria spatia assignentur; ut *Bonac. p. 9. n. 7. Suar. D. 3. sect. 9. n. 3. et Salm. c. 1. n. 94.* cum *Con. et Gibal.* Et aliquando, si periculum sit in mora, ut si Clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de rimenda violentia et turbatione jurisdictionis, sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis, modò terminus designetur, ut *Salm. ib. cum Corn. et Croix l. 7. n. 73.* Notandum III. Quod monitio debet fieri ab ipso iudice, vel ab alio ejus nomine. Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet; ita *Sanch. D. 11. sect. 11. n. 1. Bon. n. 4. et aln. c. 1. n. 95. cum aliis.* Debet etiam monitio fieri in scriptis, si Iudex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex *c. Venerabilibus, §. Porro de Sent. exc. in 6.* Quia tunc sufficit, si monitio fiat oretenus, ita tamen, ut probari possit in foro. Ita *Salm. c. 1. n. 95. cum Gibal. et Corn. ex c. Sacro. de Sent. etc.*

37. — Notand. IV. Quod, si censura ferenda sit contra plures

generaliter, sufficit, ut fiat monitio in Ecclesia coram Populo: si verò ponatur interdictum contra Communitatem, sufficit ut moneantur ii ob quorum culpam fertur; ita *Suar. D. sect. 8. n. 2. Bon. p. 9. n. 11. et Salm. c. 1. n. 96. cum Gibal. etc.* Si autem fulminetur censura contra particularem personam, tunc ipsa specialiter monenda est. Excipe tamen tres casus sequentes, in quibus sufficit fieri monitio in ejus domo, vel si domum non habeat, in Ecclesia, vel loco publico. Casus I. est quando Reus absconditur, aut fraude impedit monitionem, ut *Salmant. ibid. cum Avil. ex c. final. De Dolo et contum.* Dolus autem debet constare testibus, aut manifestis indiciis; *Con. n. 9. et Corneio cum Salm. ibid.* Casus II. quando Reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliæ citationes fieri possunt domi, aut in Ecclesia, aut Tribunali; *Salm. ib. num. 96. cum Bon. ex Decis. Rotæ Rom.* Casus III. est quando probari potest citatio domi facta jam ad notitiam Rei pervenisse; tunc enim reliquæ citationes etiam domi fieri possunt; *Suar. Bon. Corn. etc. cum Salm. ibid. et colligitur ex Clem. 3. de Elect.*

38. — Notand. V. Quod licet de necessitate præcepti trina monitio sit necessaria, aliàs Iudex lethaliter peccabit (nisi urgentissima causa, ut supra, excusaret), uti apud omnes est certum; sine tamen illa trina monitione minimè equidem censura erit invalida, cum in *c. Romana. De Sent. excom. in 6.* censuræ sine monitione debita inflicte vocentur injustæ, sed non invalidæ: imò in *c. Sacro de Sent. excom.* dicuntur justæ, intellige, eò quod saltem non sint contra justitiam commutativam, aut distributivam, quanvis sint contra legalem; ita *Pal. p. 5. n. 7. Bon. p. 9. n. 6. et Salm. c. 1. num. 97. cum Con. Gibal. Corn. et Diana.* Excipiuntur tamen duo casus, in quibus, nisi præcedat trina monitio, vel una pro tribus, ut supra, invalida est censura: I. Quando Iudex excommunicat aliquem (vel suspendit, aut interdicat) communicantem cum excommunicato à se, ex *c. Statuimus, et Statutum, De Sent. excom. II.* Quando constat, Delegatum non aliter accepisse facultatem ferendi censuras, quam trina monitione præcedente. *Salm. ib. n. 98.*

39. — Hæc quoad monitionem censuræ. Quoad autem censuræ sententiam, notandum I. quod ad censuram incurrendam non sufficit simplex voluntas Superioris, sed requiritur ut sensibilliter ipse eam manifestet scripto aut verbis, ut est certum ap. *Salm. c. 1. n. 61.* aut etiam alio externo signo, ut communiter *Suar. D. 3. Sect. 2. n. 3. et Salm. c. 1. num. 65. cum Corn. Villal. Candid. etc.* contra aliquos. Notandum II. Quod, licet pro censuris validè ferendis non sint necessaria verba, aut signa determinata, oportet tamen, ut sufficienter determinetur persona, crimen et censura; *Salm. n. 66. ex D. Th. in 4. D. 27. q. 1. art. 2.* Et idem dicitur de censuræ absolutione; *Salm. ib. cum Cand. Corn. et Gibal.*

60. — Notand. III. Quod ad censuras licitè ferendas, observandæ sunt solemnitates assignatæ ab Innoc. IV in *c. Cum medicinalis 1. de Sentent. excom. in 6.* ubi sic habetur: « Quisquis

igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, et causam excommunicationis expressè conscribat. Exemplum verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas. » *Postea additur:* « Si quis autem iudicium hujusmodi Constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, et Divinis Officiis noverit se suspensum. » *Et ibidem:* « Et hæc eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus observari. » Ratio Pontificis hæc omnia præscribendi fuit, ne festinanter, temerè et imprudenter censuræ fulminentur. Ultra autem has pœnas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex à Superioribus inferendas, nempe 1. Reus protinus à censura absolvatur. 2. Ut si Judex in eo mense, in quo suspenditur ab Officiis et ingressu Ecclesiæ, illis se ingesserit, tunc irregularitatem incurrat. 3. Ut idem Judex teneatur solvere expensas omnes, et insuper arbitrio Superioris alias pœnas subire. Ex quo inferitur, quòd licet censura sine præfatis solemnitatibus sit valida, ut verius tenent *Pal. D. 1. p. 5. n. 10. Salm. c. 1. n. 73. cum Avila, Leand. Gibal. Candido, etc. contra Ripa et Sayr.* dum ex ipso *c. cit.* præcipitur ut Judex censuram relaxet, ergo valida censetur: altamen Judex procul dubio graviter peccabit, si aliquam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat censuram in scriptis; si causam non assignet; si exemplum postulanti non concedat: ita *Bonac. p. 8. nu. 1. et Salm. c. 1. nu. 72. cum Sayr. Gibal. etc.*

61. — Advertendum tamen I. Quòd hoc currit, quando censura fertur per modum sententiæ, cognita causa, cum citatione, ut patet ex verbis in *cit. c. Cum Medicinalis, Si quis iudicium* etc. Secus, si censura fertur à jure, vel etiam ab homine, sed per modum legis generalis, sive præcepti particularis, v. g. alicui, ne aliquid agat: tunc enim tales solemnitates non requiruntur. Ita *Salm. c. 1. n. 74. cum Gibal. Sayr. et Cor.* Advertendum II. Quòd in scriptura debet exprimi causa censuræ, non in genere, sed in specie: Et insuper scriptura debet esse authentica; ita ut sit sigillo obsignata et illi subscripta à Judice, vel alio ejus nomine aut saltem, quæ idoneis testibus probari possit; *Salm. c. 1. n. 75. cum Gib. Corn. etc.* Advertendum III. Quòd si Judex sit Episcopus, sufficiens proferat censuræ sententiam per alium; si verò sit Episcopo inferior, debet per seipsum proferre, vel saltem per Notarium, aut alium Ministrum; *Salm. n. 76. cum Villal. Corn. Mach. etc.* Advert. IV. Non incurrere pœnas, quæ dictas solemnitates omitteret ex causa urgenti quæ moram non pateretur, cum in textu dicatur: *Si quis temerarius, etc.* Ex quo inferitur quòd non solum non incurrit pœnas Episcopus, etiamsi culpabiliter solemnitates omittat, dum in pœnis suspensionis et interdicti debet specialis mentio fieri de Episcopis, ut ex *c. Quia periculosum. De sent. excom. in 6.* Unde, dum in *cit. c. Medicinalis,*

inter alias pœnas indicitur suspensio, apparet quòd sanctio illa, sicut non respicit Episcopos quoad suspensionem, neque quoad alias pœnas; ita *Pal. tr. 29. D. 1. part. 5. nu. 9. et Salm. c. 1. n. 77. cum Cand. et Mac.* Sed nec etiam quivis alius ex ignorantia culpabili omittens, quia temeritas veram scientiam requirit; juxta dicta *t. 1. l. 1. n. 174.* Advertendum V. Quòd pœnæ incurruntur, etiamsi censura non habeat effectum, puta, si Judex jurisdictionem habeat impeditam, vel si Reus solvat aut appellet. Quia à Pontifice non punitur prolatio injustæ censuræ, sed prolatio sine solemnitatibus præscriptis. Ita *Salm. c. 1. n. 79. cum Gibal. Felin. etc. contra aliquos.*

62. — Sed dubitatur hic 1. An incurratur censura lata sub distinctione, v. g. si dicatur *Maneat excommunicatus, aut suspensus?* Adsunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Negant *Sylv. Nav. Henr. etc.*, quia ad censuram incurrendam requiritur, ut ipsa in specie individue determinetur. Affirmant autem *Suar. D. 3. sect. 2. n. 12. Bon. part. 7. num. 4. et Cand. Corn. cum Salm. c. 1. n. 63. et 64.* Quia vi illius propositionis copulativæ tantum optio datur Reo eligendi censuram, qua malit ligari; Si autem nullam eligat, dicunt *Bon. et Cand.* eum utramque incurrere: sed melius tenent *Salm. cum Suar.* quòd, si unam frangat, alteram eligeret.

63. — Dubit. 2. An possit ferri censura sub conditione? Potest sine dubio ex *c. Præterea 2. de Appel.* Sed censura postea non incurritur nisi conditione impleta; Quare non incurritur, si ante impletionem appelletur, ex *eod. c. 2. vide Salm. c. 1. n. 68.* (Advertendo, quòd appellatio ante sententiam censuræ eam suspendit; secus si fiat post sententiam, *Croix l. 7. n. 109.*)^o Vel si creditor, pendente conditione, proroget terminum pro censura à Judice assignatam. Quia sicut potest creditor debitum remittere, ita et terminum prorogare, ut docent *Pal. p. 8. n. 6. Salm. c. 1. n. 69. cum Nav. Sylv. et Corn. ac Tourn. p. 439. R. 2. ex c. Pastoralis de Appel.*

64. — Sed hic dubit. 3. An transacto termino prorogato à creditore, Judice inconsulto, si debitor non solvat, censura incurratur. Negant *Ugol. Henr. Sayr. Nav. ap. Salm. c. 1. n. 70.* Quia suspendere et prorogare censuram est actus jurisdictionis, quam non habet creditor. Sed probabilius affirmant *Suar. D. 3. sect. 2. n. 11. Pal. p. 8. n. 6. Tourn. p. 438. v. Caterum, et Salm. l. c. cum Cov. Corn. et Leand.* Ratio, quia ille terminus non assignatur ad finiendam obligationem, sed ne solutio ultra prorogetur sine creditoris consensu; Quare transacto termino à creditore prorogato, eadem censura manet, et incurritur.

65. — Incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mutat forum, quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita *Ugol. et Con. ap. Salm. n. 68.* Limitant tamen *ibid. Con. et Suar.* nisi ex justa causa, et non in fraudem domicilium cum foro mutaretur.

Hic deinde notand. I. Quòd censura ferri debet diebus non

feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. Feriis*. Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palas p. 5. num. 13 et Salmant. cap. 1. n. 100. cum Sayr. et Corn.* Verum bene possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia. De Accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat, secus, si præcedat. *Salm. ibid. cum DD. cit.* Notand. II. Quod si Judex sciatur censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill. et Dec. ap. Croix l. 7. n. 80.* non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. Quod, qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari, ut sic citius respiciat, *c. Pastoralis §. fin. De Appel. et Clem. fin. de Cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis ab ipsomet debet denunciari. Si verò lata fuerit à jure communi, denunciatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incurra fuerit, ex *Clement. 1. De Privileg.* Sed tunc ante denunciationem præcedere debet citatio Rei, faciendâ à Superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, alias denuntiatio erit nulla ex *Clem. Sæpe, de Verbi. sign. Ita Croix l. 7. n. 76. cum Nav. Coe. Pal. et aliis comm. apud Salm. c. 1. n. 101 et c. 3. n. 16.* Si autem Reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm. cum Suarez.*

66. — « Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter, 1. Si nec à parte rei, nec secundum allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad iudicium, quia reus de eo non confitetur, nec legitime de eo convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi iudicè probetur, ideoque titulum, seu causam præsumptam habeat iudex. In quo casu, etsi sententiâ à parte rei sit injusta, ideoque probabilis censura non liget in foro conscientiæ; in foro tamen externo servari debet propter scandalum. Vide *Laym. p. 1. c. 6.* »

67. — In dubio an censura sit incurra, vel ne, in foro conscientiæ non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, puta si dubitetur an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. nu. 42. Bon. D. 2. q. 1. p. 6. §. 2. n. 49. Holzm. de Cens. c. 4. n. 151. Mazz. t. 1. p. 63. Pal. D. 1. p. 8. n. 8. Laym. c. 5. §. 4. n. 38. Ronc. de 5. præc. c. 2. q. 6 et Salm. c. 1. n. 209. cum Cand. Tanner. et Diana contra Sayr. Azor. etc. Bon.* Sive dubium sit juris, id est circa sententiam, puta si dubitetur an censura fuerit latæ, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententiâ sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. nu. 210. cum Val. Coe. et Diana ex D. Th. qui Quodl. 4. art. 14.* docet, quod post determinationem Judicis standum est ejus sententiæ, secus ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi,

quod possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia pœnæ sunt restringendæ, unde in dubio non incuruntur. Si verò post censuram incurram dubitetur de absolutione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omnino Reus debet se habere ut censuratum, quia tunc possessio stat pro Superiore, ut rectè dicunt *Sanch. l. c. n. 60 et 59. Pal. l. c. et Salm. n. 210. cum Coe.* Et idem dicendum cum *Sanch. n. 60. et Salm. ib.* si dubium sit de potestate Superioris, quando hic pacificè eam possidet.

68. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel ne, an ut justa sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l. 7. n. 123,* dicens Superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas, sed cum de justitia dubitatur, potius dicendum est possidere libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. ap. Viva de Leg. g. 1. art. 3. n. 4,* loquendo de lege dubiè justa, probabile putat *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. verb. subditus.* Sed verius affirmant *Sal. de Legib. c. 1. n. 15. Viva l. c. Bonav. cod. tit. D. 1. q. 1. p. 7. §. 3. n. 11. cum Vasq. Suar. et Salas:* item *Pal.* et alii communiter cum *Croix d. n. 123,* quia in dubio prævalet potestas Judicis.

Dubit. 2. An si Reus habet opinionem probabilem pro se, teneatur parere Judici aliquid præcipienti sub censura, puta solutionem pecuniæ? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris, sive facti, quia alias nunquam lites finirentur; ita *Salm. de Cens. c. 3. nu. 6. cum Soto, Dian. Vasq. et Aoila.* Bene tamen advertunt *Salm. ib. cum Aoila,* quod in dubio facti id procedit durante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia tunc non tenetur nec solve, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententiâ non potest obligare, cum nitatur præsumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, v. g. in Sacris ministrando, licet irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se debet ut irregularem, ita *Suar. D. 4. sect. 7. a. n. 11. Pal. p. 8. n. 15 et 16. Croix l. 7. n. 84. et Salm. c. 1. n. 212. cum Coninck.* Hoc tamen intelligendum, nisi publicè constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum; *Salm. c. 3. nu. 5. cum Nav. Aoila, etc. ex Clement. Pastoralis de re judicata.* Præterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th. ex c. Pastoralis de Offic. et pot. Jud. del.* quod executor sententiæ, quæ sit justa secundum allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi ex privata sententiâ noverit esse injustam; secus verò, si sententiâ etiam secundum probata esset omnino injusta, ex *c. Super eo. De Crim. falsi.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. — 70. Quis potest absolvere à censuris latis à jure?